

VERSLAG

VAN HET BEHEER EN DEN STAAT VAN

NEDERLANDSCH INDIE,

35.

OVER 1858,

aan de Staten-Generaal ingezonden bij brief van den Minister van Kolonien, van 4 December 1860.

MET EEN AANHANGSEL,

ingezonden bij brief van 26 Januarij 1861.

Verslag van het beheer en den staat der Oost-Indische bezittingen over 1858.

GELEIDENDE BRIEF.

N°. 1.

'S GRAVENHAGE, den 4den December 1860.

Ik heb de eer bij deze aan UHEG. te doen toekomen het bij art. 60 der Grondwet bedoeld Verslag van het beheer en den staat der kolonien en bezittingen van het Rijk in andere werelddeelen over 1858, voor zooveel betreft Nederlandsc Oost-Indie.

De verslagen betreffende de West-Indische kolonien en de Nederlandsche bezittingen ter Kuste van Guinea nog niet afgeschreven zijnde, zullen nader volgen.

De Minister van Staat, Minister van Kolonien,

ROCHUSSEN.

Aan den heer Voorzitter
van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Verslag van het beheer en den staat der Oost-Indische bezittingen over 1858.

VERSLAG.

N°. 2.

A. Grondgebied.

Het grondgebied van Nederlandsch Indie op de Oostkust van Sumatra werd uitgebreid door een contract, den 1sten Februarij 1858 gesloten met den sultan, den onderkoning en de rijksgrooten van het Rijk Siak Srie Indrapoera en onderhoorigheden, waarbij deze verklaarden, voor zich en hunne nakomelingen, dat dit Rijk een gedeelte van Nederlandsch Indie uitmaakt en gevolgelijk geplaatst is onder de opperheerschappij van Nederland. De aanleiding tot dit contract en de daaraan voorafgaande handelingen zijn reeds vermeld in het vorig verslag, bladzz. 26 en 27, en het contract zelf is afzonderlijk aan de Staten-Generaal medegedeeld (XXII 2 van de gedrukte stukken der zitting 1858/59). Het gebied van dat Rijk wordt daarbij verstaan te zijn zamengesteld uit de navolgende landen en eilanden: het eigenlijk Siak, bepaald ten zuid-oosten door het Rijk van Kampar (Poeloe-lawang); de landschappen Mandau, Pekan-baroe, Tapongkanan en Tapong-kiri, gelegen ten zuiden en zuid-westen: en de landschappen Tanahpoeteh, Banko, Koeboe, Bilah, Pameh, Kwaloe, Assahan, Batoe-bara, Bedageh, Padang, Serdang, Pertjoet, Pebaugoengan, Delie, Langkat en Temian, gelegen ten noord-westen van het eigenlijk Siak; voorts de eilanden Bangkalis, Padang, Pantjor, Rantam en Ropat, benevens de verdere langs de oostkust van het Rijk en zijn onderhoorigheden gelegen eilandjes.

Zie verder over Siak, hoofdstuk C, afdeeling III, alwaar mede gehandeld wordt over de wijzigingen, die de administrative indeeling van enkele gewesten van Nederlandsch Indie en hunne betrekkingen tot het Nederlandsch Bestuur ondergingen. (1)

B. Bevolking.

De ditmaal als bijlagen bijgevoegde staten (lit. A n°. 1—18) zijn, wat vorm en inrigting betreft, gelijk aan die van het vorig verslag. Alleen is thans overgelegd een staat (n°. 15) van de inlandsche Christenen, die overigens onder de inlanders zijn medegeteld. (2)

Daarentegen werd in de Indische bouwstoffen, en wordt gevolgelijk ook te dezer plaatse, gemist de vroeger gegeven splitsing in »mannen, vrouwen en kinderen" van het aantal lijfeigenen. (3)

---

(1) Zie ook het medegedeelde in de noot aldaar, bij »Celebes en onderhoorigheden", over de uitbreiding van het Nederlandsch gebied, ten gevolge van de Bonische expeditien, en de noot bij »Zuider- en Ooster-afdeeling van Borneo", over de inlijving van het rijk van Bandjermasin.

(2) Deze opgave strekt tevens tot voldoening aan het verlangen der Commissie uit de Tweede Kamer der Staten-Generaal, uitgedrukt op bladz. 2 van haar rapport omtrent het regeringsverslag over 1854 (n°. XX, 22, van de gedrukte stukken der zitting 1856-1857.

(3) Vergelijk over den uitslag van de inmiddels volbragte vrijlating der slaven de noot bij hoofdstuk C, afd. IV, § 4.

Onder Europeanen, Chinezen en andere vreemde Oosterlingen zijn weder, waar het tegendeel niet blijkt, ook de afstammelingen van zoodanige personen begrepen.

Een uit Indie ontvangen weinig bevredigend berigt op de dezerzijds gedane vraag, waar en wanneer laatstelijk volkstellingen hebben plaats gehad, heeft de vroeger gedane mededeeling bevestigd, dat de cijfers omtrent de inlandsche bevolking, nagenoeg in alle gewesten berustende op opgaven van de inlandsche hoofden, weinig waarborg voor juistheid opleveren. De Indische berigtgever meent echter dat de thans gegeven cijfers eenig meerder vertrouwen verdienen dan vroegere, omdat sedert het eind van 1857 herhaaldelijk en met nadruk aan de hoofden van gewestelijk bestuur is aanbevolen, ten deze zoo naauwkeurig mogelijk te werk te gaan. Het voor sommige residentien, als bijv. Batavia en Cheribon, thans opgegeven aanzienlijk hooger bevolkingscijfer wordt door hem geacht hoofdzakelijk het gevolg dier meerdere naauwkeurigheid te zijn.

C. Mededeelingen van algemeenen aard.

I. Betreffende Nederlandsch Indie in het algemeen.

§ 1. *Werking van het Reglement op het beleid der regering van Nederlandsch Indie* (Nederlandsch Staatsblad van 1854, n°. 129).

Onder verwijzing naar de IVde afdeeling van dit hoofdstuk kan dienaangaande hier het volgende worden aangeteekend.

De algemeene verordeningen, in dit jaar uitgevaardigd tot daarstelling of vernieuwing van regelingen bij andere dan de daar te vermelden artikelen van het regeringsreglement voorgeschreven, waren:

de ordonnantie van 15 December (*Indisch Staatsblad* n°. 134), waarbij op 's Konings magtiging, volgens art. 54 dier wet, werd vastgesteld een *Reglement op de zeebrieven en jaarpassen in Nederlandsch Indie*, nader te vermelden in hoofdstuk N, afd. V, § 1; en

de ordonnantie van 17 Februarij (*Indisch Staatsblad* n°. 17), houdende *Bepalingen tot regeling der wetgevende bevoegdheid van de ambtenaren met het hoogste gewestelijk gezag bekleed*, ingevolge art. 72. (1)

Bij de laatstgenoemde is hoofdzakelijk bepaald: dat de door die ambtenaren te maken reglementen en keuren van politie zich niet mogen uitstrekken tot onderwerpen van algemeen strafregt, noch iets inhouden strijdig met verordeningen door een hooger gezag binnen den kring zijner bevoegdheid uitgevaardigd; dat zij van regtswege ophouden van kracht te zijn, zoodra in het onderwerp, waarover zij handelen, door eene wet, een Koninklijk besluit of eene ordonnantie is voorzien, en dat zij met geene andere straffen mogen bedreigen dan de zoodanige, tot het opleggen waarvan de residenten krachtens de daarbij vermelde algemeene verordeningen bevoegd zijn; voorts dat zij op de daarbij omschreven wijze moeten worden afgekondigd. — Een besluit van den Gouverneur-Generaal van dezelfde dagteekening (*Indisch Staatsblad* n°. 18), *ter verzekering der regelmatige werking* dier ordonnantie, bepaalt verder, onder andere, dat die afkondiging niet mag geschieden zonder voorafgaande goedkeuring der reglementen of keuren door den Gouverneur-Generaal.

De volgende artikelen van het regeringsreglement gaven aanleiding tot eene beslissing hier te lande.

Art. 52, 1*ste lid. Gratie.* Is onder het aan den Gouverneur-Generaal toegekende regt van *gratie* mede begrepen het regt van *rehabilitatie*, en is derhalve de Gouverneur-Generaal bevoegd, de gevolgen eener criminele veroordeeling uit te wisschen? — Deze vraag werd in dier voege beantwoord, dat al wat commutatie van straf betreft, en dus ook het veranderen eener onteerende straf in eene waaraan het kenmerk van eerloosheid niet uit haren aard is verbonden, een deel uitmaakt van het aan den Gouverneur-Generaal toegekende regt van gratie; maar dat daarentegen de onteerende gevolgen, aan de veroordeeling tot zoodanige straf verknocht, slechts door den Koning, krachtens Zijn souvereiniteitsregt, kunnen worden weggenomen.

---

(1) Voor de hoofden van gewestelijk bestuur op Java en Madura, alsmede voor de regenten en districtshoofden aldaar, zijn *instructien* vastgesteld bij besluit van den Gouverneur-Generaal van 5 December 1859 (*Indisch Staatsblad* n°. 102). Vergelijk overigens § 8 van de Memorie van Beantwoording van het Voorloopig Verslag omtrent hoofdstuk XI der Staatsbegrooting voor 1861.

Art. 53, *2de lid. Amnestie.* In toestemmenden zin werd beantwoord de vraag, of eene amnestie, aan inlandsche vorsten of hoofden verleend, zich ook mag uitstrekken tot den minderen inlander, die in medepligtigheid met zijne vorsten of hoofden misdrijf heeft gepleegd of door dezen daarin is medegesleept.

Art. 53, *2de lid. Dispensatien.* Blijkens het vorig verslag, bladz. 19, was geoordeeld, dat de bevoegdheid, bij dit artikel aan den Gouverneur-Generaal verleend, om van eene bepaalde *ordonnantie* in de gevallen, daarbij niet vermeld, dispensatie te verleenen, alleen betreft algemeene verordeningen, door den Gouverneur-Generaal vastgesteld en niet door den Koning uitdrukkelijk of stilzwijgend goedgekeurd of bekrachtigd. — Eene nadere briefwisseling met het Indisch Bestuur leidde tot eenigzins gewijzigde opvatting, namelijk dat bij de toepassing van het hier bedoelde artikel als *ordonnantie* moet worden aangemerkt iedere verordening, welke door den Gouverneur-Generaal is vastgesteld, behoudens diens verpligting om, wanneer zoodanige verordening door den Koning, hetzij vóór, hetzij na de uitvaardiging, is goedgekeurd of bekrachtigd, op de daarvan verleende dispensatien telken jare, bij staat, de Koninklijke goedkeuring te vragen.

Art. 92, *1ste lid. Magtiging tot uitvoering van doodvonnissen.* Ten aanzien van dit artikel werd te kennen gegeven, dat de *hoogste burgerlijke of militaire regter*, wiens advies door den Gouverneur-Generaal moet worden ingewonnen alvorens magtiging tot ten-uit-voerlegging van een doodvonnis te verleenen, geen ander kan zijn dan het Hooggeregtshof of het Hoog Militair Geregtshof van Nederlandsch Indie, en niet de zeekrijgsraad die een doodvonnis heeft gewezen, noch de commissie van revisie, bedoeld in de artt. 186 en 187 van het Reglement op de regtspleging bij de zeemagt. Zie voorts hoofdstuk B, afdeeling I, § 4, en afdeeling IV, § 4, alsmede hoofdstuk M van dit verslag, alwaar nog een drietal beslissingen betreffende art. 81, artt. 47 en 48, art. 91, 3de lid en art. 95 1ste lid worden medegedeeld.

§ 2. *Gouverneur-Generaal en Raad van Nederlandsch Indie.*

Aan den vice-president van den Raad van Nederlandsch Indie, den staatsraad in buitengewone dienst J. P. C. RULOFS, werd bij Koninklijk besluit van 7 October 1857, n°. 63, op zijn verzoek, met den 1sten Maart 1858 op de meest eervolle wijze ontslag uit 's lands dienst verleend, onder dankbetuiging voor zijne langdurige en trouwe diensten. In zijne plaats werd, bij Koninklijk besluit van 7 Januarij 1858, n°. 40, tot vice-president benoemd het raadslid P. J. B. DE PEREZ. Intusschen was reeds een der leden, de heer A. H. W. baron DE KOCK, wegens ziekte, met verlof buiten Nederlandsch Indie (zie vorig verslag bladz. 20) en zag ook het lid mr. A. PRINS zich genoodzaakt, om gelijke reden, van een hem reeds vroeger verleend verlof naar Nederland gebruik te maken, zoodat het getal dienstdoende leden van den Raad, de vice-president daaronder begrepen, minder dan drie bedroeg (1). Overeenkomstig art. 10 van het regeringsreglement werd daarom de waarneming van het lidmaatschap opgedragen aan den heer W. J. VAN DE GRAAFF, algemeenen secretaris van het Indisch Bestuur. Deze is vervolgens, bij Koninklijk besluit van 5 Junij 1858, lit. O b, werkelijk tot lid van den Raad benoemd.

De Raad was dus bij het eind van het jaar zamengesteld uit de heeren: P. J. B. DE PEREZ, vice-president, A. H. W. baron DE KOCK, mr. A. PRINS (beiden met verlof), jhr. J. F. HORA SICCAMA en W. J. VAN DE GRAAFF, als leden; secretaris van den Raad was de heer A. J. B. WATTENDORFF (2).

In plaats van den heer W. J. VAN DE GRAAFF werd tot algemeenen secretaris benoemd de eerste gouvernements-secretaris mr. A. LOUDON.

De in het vorig verslag, bladz. 20, vermelde voorloopige uitbreiding van het personeel ter algemeene secretarie bleek nog niet aan de behoefte te voldoen: tot verdere voorziening daarin werd eene nieuwe formatie vastgesteld, te vinden in het *Indisch Staatsblad* van 1858 n°. 83.

---

(1) Krachtens Koninklijk besluit van 4 Februarij 1859, n°. 78, in afschrift overgelegd bij § 5 van de Memorie van Beantwoording betreffende het wets ontwerp tot regeling van het gebruik van het koloniaal batig slot voor 1857 (zitting 1859–1860, III, 11), wordt aan den vice-president en aan de leden geen verlof buiten Nederlandsch Indie meer verleend dan met ontheffing van hunne betrekking.

(2) De tegenwoordige zamenstelling van den Raad is als volgt: mr. A. PRINS, vice-president, jhr. J. F. HORA SICCAMA, W. J. VAN DE GRAAFF, mr. L. W. C. KEUCHENIUS en jhr. mr. H. C. VAN DER WIJCK, leden.

II. BETREFFENDE DE BETREKKINGEN MET HET BUITENLAND.

§ 1. *Tractaat met Portugal.*

De onderhandelingen over een nieuw tractaat tot regeling van de grenzen der wederzijdsche bezittingen op Timor en onderhoorigheden, tot vervanging van dat van 6 October 1854, hetwelk in de zitting van de Tweede Kamer der Staten-Generaal van 21 Junij 1855 was afgestemd, duurden bij het eind van 1858 nog voort (1). Inmiddels bleven de in 1851 voorloopig aan ons overgegeven Portugesche bezittingen (zie het verslag over 1852, bladzz. 2 en 3) van wege het Indisch Bestuur bezet.

§ 2. *Tractaat met Japan.*

De betrekkingen tusschen Nederland en Japan, vooral belangrijk voor Nederlandsch Indie, werden bevestigd door een tractaat, hetwelk de Nederlandsche commissaris den 18den Augustus te Jedo sloot, ten vervolge op het tractaat van Nagasaki van 30 Januarij 1856, en ter vervanging van de additionele artikelen, aldaar den 16den October 1857 geteekend (2).

§ 3. *Verdere bijzonderheden.*

Ofschoon mede niet uitsluitend Nederlandsch Indie betreffende, verdienen hier vermeld te worden de volgende, in 1858 aldaar afgekondigde overeenkomsten met vreemde mogendheden:

het tractaat van vriendschap en handel met Perzie, van 3 Julij 1857 (*Nederlandsch Staatsblad* van 1858 n°. 10, *Indisch Staatsblad* n°. 70), (3);

het tractaat van vriendschap, handel en scheepvaart met de Dominicaansche Republiek, van 24 Julij 1856 (*Nederlandsch Staatsblad* van 1857, n°. 47, en van 1858, n°. 17, en *Indisch Staatsblad* n°. 90);

de reeds in het vorig verslag vermelde consulaire overeenkomsten met Portugal en Baden (*Indische Staatsbladen* n°. 14 en 40) en de overeenkomst van gelijke strekking met Wurtemberg, van 8 Mei 1858 (*Nederlandsch Staatsblad* voor 1858, n°. 60, en *Indisch Staatsblad* n°. 120) (4);

voorts het Koninklijk besluit van 6 Mei 1858 (*Nederlandsch Staatsblad* n°. 20, *Indisch Staatsblad* n°. 91), waarbij aan de schepen van het koningrijk Denemarken zijn toegekend de vrijdom en de gelijkstelling met Nederlandsche schepen, bedoeld bij de artt. 1 en 6 der wet van 8 Augustus 1850 (*Staatsblad* n°. 47).

III. BETREFFENDE DE VERSCHILLENDE GEWESTEN.

Zonder vooruit te loopen op hetgeen in andere gedeelten van dit verslag omtrent elken tak van beheer zal worden medegedeeld, worden hier de volgende bijzonderheden aangeteekend, die daar minder gevoegelijk eene plaats zouden vinden, met vermijding, zooveel mogelijk, van herhalingen van hetgeen reeds in vroegere verslagen is gezegd.

Java en Madura.

Batavia. In tegenstelling van de overige gedeelten van Java, die zich in een zeer

---

(1) In noot 2 op bladz. 21 van het vorig verslag is reeds aangeteekend de sluiting, op 20 April 1859, van een nieuw tractaat. Bij de wet van 20 Augustus 1859 (*Staatsblad* n°. 97), voor zooveel noodig goedgekeurd en in den loop van 1860 ook door de Portugesche Kamers bekrachtigd, is het, na uitwisseling der ratificatien, afgekondigd in het *Nederlandsch Staatsblad* van 1860, n°. 56.

(2) Zie deze overeenkomsten en de daarover gevoerde gedachtenwisseling tusschen de Regering en de Tweede Kamer, in n°. CIII der gedrukte stukken van de zitting 1857–1858, en n°. XL en XC van de zitting 1858–1859. Vergelijk ook de rapporten aan den Koning, opgenomen in de *Staats-courant* van 14 Februarij 1855, 5 Junij 1857 en 20 Februarij 1858. Zie ook hoofdstuk L, afd. II, § 5 *e*.

(3) N°. XCIV der gedrukte stukken van de zitting 1857–1858.

(4) Deze overeenkomst is ook reeds afzonderlijk aan de Staten-Generaal medegedeeld. (Zitting 1858 1859, n°. XXI.)

ruimen rijstoogst mogten verheugen, leed het westerkwartier dezer residentie in 1858 onder een bijna algemeen misgewas van de rijst, zoodat de bevolking genoodzaakt was tot hare voeding aardvruchten te telen of zich naar de hoofdplaats te begeven, om door het verrigten van koelie-diensten in haar onderhoud te voorzien.

Overigens luiden de berigten omtrent den toestand van deze residentie, even als die omtrent de overige, gunstig.

In verband met hetgeen hieronder over Cheribon zal worden medegedeeld, verdient vermeld te worden, dat onder de Chinesche bevolking bij menigte verspreid en aangeplakt gevonden werd een drietal uit Singapoer aangebragte Chinesche schrifturen, waarin eene algemeene ziekte, die tegen den 5den October zou uitbreken, voorspeld werd en de middelen daartegen werden aangewezen. Ofschoon scheen te blijken dat hierbij geen kwade bedoeling bestond, werd de verdere verspreiding toch door de politie tegengegaan.

Buitenzorg. De inlandsche hoofden, daarin ten krachtigste voorgegaan door den regent, zijn over het algemeen trouwe volgers van de Mohammedaansche godsdienst, sommige wel eens tot dweepzucht overhellend. Het aantal bedevaartgangers was grooter dan ooit vroeger, ook, naar het scheen, ten gevolge van de verspreiding van zeker Maleisch geschrift.

De toestand der Europesche bevolking van gemengden bloede maakt, volgens het getuigenis van het hoofd van dit gewest, eene gunstige uitzondering op hetgeen elders wordt waargenomen; hij schrijft dit toe aan de gelegenheid die velen van hen vinden om als opzieners op de particuliere landerijen geplaatst te worden.

Cheribon. In November werden te Batavia geruchten vernomen omtrent op handen zijnde onrustige bewegingen in het Cheribonsche en Krawangsche, zoodat het raadzaam werd geacht, eenige troepen met een stoomschip naar Pamanoekan te doen vertrekken. Het is echter twijfelachtig gebleven, of werkelijk eenig voornemen tot opstand bestaan heeft. Wel waren bepaaldelijk in het regentschap Madjalengka (residentie Cheribon) allerlei voorspellingen verspreid en werden woningen en andere voorwerpen, naar men zeide, op eene geheimzinnige wijze gemerkt gevonden met strepen, kruisen en andere teekenen; maar velen oordeelden dat de aanleiding hiertoe was het verschijnen eener komeet en het aankomen van berigten uit China van gelijken aard als hiervóór onder Batavia zijn vermeld, zoodat die geheimzinnige teekenen slechts voorbehoedmiddelen zouden zijn geweest. Hoe het ook zij, de rust werd verder niet gestoord.

Ten aanzien van dit gewest kan nog worden vermeld het besluit van den Gouverneur-Generaal, van 10 Januarij 1858, n°. 7 (*Indisch Staatsblad* n°. 5), op magtiging des Konings uitgevaardigd, waarbij de afdeeling Indramaijoe, welke, voor zooveel het inlandsch bestuur bestreft, door een ronggo of onderregent beheerd werd, tot een regentschap werd verheven. De belangrijkheid van dit landschap deed het raadzaam voorkomen, aan het eerste inlandsch hoofd een daarmede overeenkomstigen titel en bezoldiging toe te kennen.

Japara. Het landbezit der inlandsche hoofden, ter gedeeltelijke vervanging van bezoldiging, werd hier aanmerkelijk beperkt. Aan den regent van Pattie werd namelijk eene persoonlijke toelage van f 200 's maands verleend, tegen intrekking der hem aangewezen landen. Eene dergelijke toelage van f 100 's maands werd aan den regent van Djawana verleend, met verklaring dat hij geen landbezit zal kunnen erlangen, en onder eene gelijke verklaring werd een nieuwe regent van Koedoes benoemd.

Rembang. Het vroeger vermelde besluit van 1854 (*Indisch Staatsblad* n°. 64), tot vereeniging der aan de kustplaatsen in dit gewest gevestigde Chinezen in drie kampen, te Rembang, Lassem en Toeban, kreeg dit jaar zijn beslag, zonder tot moeijelijkheden aanleiding te hebben gegeven. Vergelijk het verslag over 1854, bladzz. 33 en 34, en over 1856, bladz. 22.

Madura. Volgens getuigenis van den resident bespeurde men reeds aanvankelijk, in eene toenemende levendigheid van vertier, de gunstige werking der in het vorig verslag, bladz. 23, vermelde beschikking (*Indisch Staatsblad* van 1857, n°. 44, en van 1858, n°. 54), waarbij het eiland Madura tot eene afzonderlijke residentie is verheven en het regentschap Pamakassan onder regtstreeksch bestuur is gebragt, op gelijken voet als een regentschap op Java.

Pasoeroean. In deze residentie waren mede, even als in Batavia en Cheribon, brieven uit China overgekomen, waarin gewaarschuwd werd voor het uitbreken eener besmettelijke ziekte.

Onder de inlandsche hoofden werd eene sterke zucht opgemerkt om zich meer dan vroeger aan de regelen van het Mohammedaansch geloof te houden.

Bezoekie. Volgens opmerking van den resident vinden hier een aantal Sumanappers hun bestaan als daglooners, terwijl daarentegen de Madurezen (westelijk Madura), die in grooten getale in deze residentie gevestigd zijn, liever voor zich zelven arbeiden, en ook als handelaars werkzaam zijn. Een Madurees, voor het Gouvernement ten arbeid opgeroepen, betaalt gaarne een Sumanapper om hem daarin te vervangen.

Banjoemas. De cholera, welke hier eenige maanden heerschte, sleepte velen ten grave. Anderszins luiden ook uit dit gewest de berigten gunstig.

Bagelen. Op voorstel van den resident had in de afdeeling Ledok een opzettelijk onderzoek plaats door een inspecteur der cultures omtrent aldaar ontdekte misbruiken. Ten gevolge van dat onderzoek werd aan den regent aldaar, door 's residents tusschenkomst, het ernstig ongenoegen van den Gouverneur-Generaal te dier zake betuigd en de bedenkelijke gevolgen voorgehouden, welke uit verdere nalatigheid in het tegengaan dier misbruiken voor hem zouden voortvloeijen.

Aan een sedert jaren in die afdeeling bestaand misbruik, het onderhouden van zoogenaamde districts-paarden door de bevolking ten behoeve der ambtenaren en hoofden, werd voor goed een eind gemaakt door den verkoop dier paarden ten bate der bevolking. Bij die gelegenheid werd tevens de lager (afdeeling IV § 2 van dit hoofdstuk) te vermelden bepaling gemaakt, dat voor rekening der bevolking geene andere paarden mogen worden gehouden dan die bestemd voor het vervoeren van landsdienaren (gladak) en de zoogenaamde regents- of negorij-paarden, waar die bestaan.

Djokdjokarta. Den 23sten Julij overleed in 75jarigen leeftijd de pangeran adipati Pakoe Alam, die in 1829 zijn vader was opgevolgd in het beheer der hem, onafhankelijk van den sultan, binnen Djokdjokarta afgestane landen, en die waardigheid steeds op de meest loffelijke wijze had vervuld. Ten gevolge van krankzinnigheid van des overledenen oudsten zoon en het overlijden van den tweeden, werd bij besluit van den Gouverneur-Generaal van 11 December 1858, n°. 73, tot opvolger benoemd zijn derde en jongste echte zoon pangeran ario Sasra Ningrat, die bij zijne verheffing, op den 29sten daaraanvolgende, de gebruikelijke acte van verband jegens het Gouvernement passeerde.

Soerakarta. Overeenkomstig de in het vorig verslag, bladz. 24, vermelde regeling van de troonsopvolging werd dit jaar, na het overlijden op 10 Mei van Zijne Hoogheid den soesoehoenan Pakoe Boewono den VIIden, den 17den daaraanvolgende, eerst tot pangeran adipati Anom (kroonprins) en vervolgens tot soesoehoenan verheven, de pangeran adipati Ngabehi, oudste onechte broeder van den overledene, en werd pangeran Praboe Widjojo, oudste echte zoon van wijlen den in 1830 naar Amboina verbannen soesoehoenan Pakoe Boewono den VIden, voorgesteld en benoemd als pangeran adipati Anom. De nieuwe soesoehoenan onderteekende tevens de gebruikelijke acte van verband.

Onafhankelijk noordelijk gedeelte van Sumatra.

Het in 1857 met den sultan van Atjeh gesloten tractaat van vrede, vriendschap en handel (zie het vorig verslag, bladzz. 24 en 25) werkte ook dit jaar gunstig op den handel: meer vaartuigen dan vroeger liepen van daar in onze havens binnen. Intusschen verkeerde de sultan steeds in onmagt tegenover het meerendeel der tot Atjeh behoorende landschappen, en heerschte aldaar een aan regeringsloosheid grenzende toestand.

Gouvernement van Sumatra's Westkust.

Over het algemeen werd overal, waar onze invloed werkzaam was, vooruitgang en welvaart bespeurd: maar voornamelijk waren die merkbaar in de Padangsche Bovenlanden, waar zoowel de rijst- als de koffij-cultuur belangrijke voordeelen aan de bevolking verschaffen. Ook de binnen- en buitenlandsche handel namen in het geheele gouvernement toe.

De rust bleef ongestoord; ter hoofdplaats heerschte korten tijd eenige spanning onder de Maleische bevolking door toedoen van een hadji, die nieuwe leeringen verkondigde; maar de opzending van dezen naar zijne negorij maakte aan die spanning een einde.

Tot voorbereiding eener meerdere ontwikkeling van een gedeelte der Battaklanden, waartoe de bemoeijenis van het Europeesch bestuur zich nog nagenoeg niet had uitgestrekt, werd door het opperbestuur in beginsel goedgekeurd de aanleg of opening van gemeenschapswegen in de districten Nai-pospos, Silindong, Singapollang, Sipahoetar, Sikottam, Pangariboean en Silantom. De afkeer van de Battakkers van heerediensten maakte evenwel, dat, ondanks herhaalde aansporing, dit jaar tot aanleg dier wegen nog weinig gedaan was.

Benkoelen.

Het hoofd van dit gewest klaagt nog steeds over de achterlijkheid, waarin het verkeert. Evenwel getuigt hij, dat de overigens zoo talrijke moorden en pogingen tot moord, door strenge handhaving van het hier geldende beginsel van onderlinge verantwoordelijkheid, allengs verminderden. Ook was de oogst der rijst, waaraan steeds schaarschte is, in weerwil van eene hevige ziekte, welke in de eerste maanden des jaars onder de bevolking heerschte, beter uitgevallen dan in 1857. Uit hetgeen in hoofdstuk N omtrent den landbouw wordt medegedeeld zal kunnen blijken, dat het bestuur die voorname bron van welvaart zooveel doenlijk aanmoedigt. Ook ontbrak het niet aan aanbevelingen, zoowel aan hoofden als bevolking, om niet langer in verspreide gehuchten te verblijven, maar zich in geregelde doesons te vestigen.

In het verslag over 1856, bladz. 24, is melding gemaakt van eene zending naar het landschap Lebong en van het daar heerschende gebrek aan wettelijke orde. In het begin van dit jaar ontkwam een adjudant-onderofficier, die met eene opname aldaar belast was, niet dan met levensgevaar uit handen der slechtgezinde bevolking, en de deswege ter hoofdplaats ontboden vier pasirah's van dat landschap verklaarden dat zij niet bij magte waren om hunne door valsche geruchten opgeruide landgenooten in bedwang te houden. Deze omstandigheid, gevoegd bij den wensch om de gemeenschap tusschen Benkoelen en Palembang beter te verzekeren, deed het Indisch Bestuur tegen het einde des jaars, onder nadere (en sedert verleende) goedkeuring van het opperbestuur, besluiten tot eene duurzame bezetting van de onafhankelijke grensdistricten Ampat-petoelai en Ampat-lawang, gelegen tusschen Benkoelen en Palembang, door middel van de oprigting van militaire posten, aanvankelijk te Temeda, Ambong-idjoe en Karang-dapo. Tevens werd bepaald dat voorloopig en tot dat de verbinding van Benkoelen met Tebing-tingie geheel zoude zijn geregeld en bevestigd, de met de uitvoering der bezetting belaste hoofdofficier, dadelijk na overtrekking van het Barisan-gebergte, zou zijn belast met de politieke leiding in de gewesten beoosten dat gebergte, en ter zake zooveel mogelijk zou handelen in overeenstemming met het bestuur in het Palembangsche; terwijl voor de dadelijke aanraking met de bevolking aan hem zou worden toegevoegd een met land en volk bekend civiel ambtenaar (1). In verband met deze maatregelen werd ook de verbetering bevolen van den weg van de hoofdplaats Benkoelen naar de Palembangsche grenzen, waarvan ook voor het handelsverkeer met de Moesie-oeloe veel goeds verwacht werd.

Nog verdient omtrent dit gewest vermeld te worden het Indisch besluit van 11 Januarij 1858 (*Staatsblad* n°. 6), houdende eene *instructie voor de inlandsche schrijvers in de afdeelingen der adsistent-residentie Benkoelen*, welke ambtenaren, blijkens die instructie, een zeer belangrijken werkkring, hoofdzakelijk ten aanzien der cultures, hebben.

Lampongsche districten.

Onder den invloed van het ten vorige jare nieuw geregeld Europeesch bestuur (zie het vorig verslag, bladzz. 25 en 26), 't welk volgens getuigenis van den resident, wegens het verschaffen van goed, spoedig en kosteloos regt, bij de bevolking zeer gewild is, was de toestand van land en volk reeds thans betrekkelijk veel vooruitgegaan, zoo als bleek uit betere behartiging van den landbouw en uit het heerschen van rust in landschappen

---

(1) De bezetting werd in Mei en Junij 1859 met het beste gevolg, zonder verzet, volbragt door den majoor Cobet met 2 inlandsche compagnien infanterie, telkens voorafgegaan door den hem toegevoegden controleur Pruys van der Hoeven. Volgens het *Indisch Staatsblad* van 1860, n°. 30 *a*, zijn deze districten onder den naam van afdeeling Redjang bij de residentie Palembang gevoegd, als een gedeelte der adsistent-residentie Tebing-tingie.

waar zij vroeger dikwerf werd gestoord. De smokkelhandel in amfioen, buskruid en geweren (zie de verslagen over 1855 en 1856, bladzz. 15 en 24), waarvan Telok-betong de hoofdzetel was, kreeg een gevoeligen slag door menigvuldige aanhalingen. Wegen werden geopend van Telok-betong naar Katimbang en naar Semangka, in welke laatste afdeeling, in de tweede helft van 1858, de militaire sterkte werd opgerigt, waartoe, blijkens het vorig verslag, in 1857 besloten was. Die bezetting gaf een krachtigen steun aan het civiel bestuur. Als een bewijs van toegenomen veiligheid wordt voorts nog aangehaald dat, terwijl zich vroeger bijna geen Chinees in de Lampongsche districten durfde wagen, in 1858 het aantal Chinesche kleinhandelaren verdubbeld was. Ook vestigden zich hier Chinesche smeden en timmerlieden, hetgeen als eene groote aanwinst mogt worden beschouwd.

Palembang.

De rust die in de verschillende afdeelingen — de Lematang-oeloe uitgezonderd — heerschte, een allezins voldoende gezondheidstoestand en de zeer redelijke prijzen der levensmiddelen bevorderden handel en nijverheid.

In de genoemde afdeeling daarentegen brak, ten gevolge van betrekkingen met de onrustige bewoners der Pasoemah, op nieuw verzet uit. In weerwil van den goeden uitslag van eenen in de maand Januarij ondernomen militairen togt naar eenige aan dat verzet schuldige marga's, werden in Maart daaraanvolgende door kwaadwilligen plannen beraamd om de welgezinde beneden-marga's te berooven. Maatregelen door het bestuur daartegen genomen onderdrukten wel tijdelijk den opstand, die dreigde uit te breken, doch in October gelukte het den oproerigen de doeson Djati in bezit te nemen, welke gedurende dit jaar tot twee maal toe vergeefs door onze troepen werd aangevallen. (1) Over deze krijgsverrigtingen wordt nader gehandeld in § 5 der 1ste afdeeling van het volgende hoofdstuk.

Blijkens het dáár mede vermelde werd spoediger met den gewenschten uitslag volbragt de expeditie, die de volgende omstandigheden noodig maakten dit jaar naar het Rijk van Djambi te rigten. In het jaar 1855 bepaalde zich de toen nieuw opgetreden sultan Ratoe Jaha Safi'oedin tot eene bloote kennisgeving zijner komst tot den troon, in stede van zijne troonsbestijging te doen vergezeld gaan van eene vernieuwde erkenning van de souvereiniteit van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement, gelijk het Indisch Bestuur noodig achtte. Daarbij kwam dat de bestaande contracten van de jaren 1833 en 1834 geoordeeld werden wegens de veranderde tijdsomstandigheden niet meer aan de behoeften voldoen. Om alzoo in de leemten van die overeenkomsten door een nieuw contract te voorzien, en daarin tevens de bedoelde erkenning van de zijde van den sultan op te nemen, werd in September 1857 de resident van Palembang gelast, zich naar Djambi te begeven, ten einde met den sultan over het sluiten van een zoodanig contract te onderhandelen. Aanvankelijk toonde zich deze geheel onwillig tot eenige onderhandeling, en toen het eindelijk tot eene bespreking der inmiddels ontworpen artikelen was gekomen, voerde hij daartegen bedenkingen aan, die voor een groot deel miskenningen schenen te zijn van het souverein gezag van Nederland. Weldra volgde hierop eene formele verklaring van onwil om een nieuw contract te sluiten. In Maart 1858 rigtte de Gouverneur-Generaal een brief aan den sultan, ten einde hem langs vredelievenden weg tot andere inzigten te brengen; maar noch die brief, noch eene nieuwe zending van den resident van Palembang, ditmaal vergezeld van den voormaligen adsistent-resident Storm van 's Gravesande, mogten baten. Op grond van een en ander werd derhalve bij Indisch besluit van 16 Julij 1858, n°. 22, bepaald, dat eene expeditie zou worden gerigt tegen Djambi, ten einde den vorst uit kracht van Nederlands souvereiniteit en van vroegere contracten, kon het zijn zonder aanwending van geweld, mits zich daartoe binnen een te stellen termijn bereid verklarende, te nopen tot vernieuwing (wijziging) van het contract, in 1834 gesloten. De expeditie vertrok, en toen binnen den bepaalden tijd geene toenadering van de Djambische zijde bespeurd was, werd aan den sultan een manifest toegezonden, waarbij hij van den troon vervallen werd verklaard. Op den volgenden dag, 6 September, werd, na een hardnekkig gevecht, zijn kraton ingenomen, waarop de sultan naar de binnenlanden vlugtte, waar hij zich sedert voortdurend rustig ophield. (2) Den 28sten October werden met den pangeran ratoe (kroonprins) en eenige rijksgrooten onderhandelingen ge-

---

(1) Eerst den 29sten Maart van het volgende jaar viel zij in handen onzer troepen.

(2) Vergelijk de uitvoerige mededeelingen omtrent deze expeditie in hoofdstuk D, afd. I, § 5.

opend, met het gevolg dat op den 2den November, na teekening en beëediging van een nieuw verdrag, hetwelk bij besluit van den Gouverneur-Generaal van den 28sten daaraanvolgende, n°. 25, is bekrachtigd (1), de panembahan PRABOE, oom van den vervallen verklaarden sultan, in het bijzijn van eene groote menigte volks, onder den naam van ratoe ACHMAD NAZAR' OEDIN, plegtig als sultan werd geïnstalleerd. De pangeran ratoe, die aanvankelijk door ons voor den troon bestemd was, had schriftelijk te kennen gegeven, dat hij liever niet in aanmerking wenschte te komen en had zelf den panembahan aanbevolen. Ook bij het nieuwe contract is het regt van zelfbestuur aan den vorst gelaten. Voorloopig is hem echter een politieke agent toegevoegd, om te waken voor eene juiste uitlegging en behoorlijke nakoming van het nieuwe contract, en om den sultan in zaken betreffende het beheer en den inwendigen toestand van zijn Rijk als raadgever en leidsman ter zijde te staan. Sedert heerschte te Djambi eene gewenschte rust, en van den kant des nieuwen sultans werden geene middelen onbeproefd gelaten om zijn Rijk op een goeden voet te brengen.

Banka.

De welvaart onder de inlandsche bevolking was over het algemeen beter dan in 1857, voornamelijk ten gevolge van een meer gunstigen padi-oogst. Zij had echter nog al veel van ziekten te lijden. Ook vertoonden zich weder, even als in vorige jaren, niettegenstaande veelvuldige bekruising, bij herhaling zeeroovers op de kusten, en werden vooral in de districten Djeboes, Soengi-leat, Merawang en Soengi-slan handelsvaartuigen beroofd. De geest jegens het bestuur was allezins naar wensch.

In de indeeling van het grondgebied dezer residentie werd eene verandering gebragt door het besluit van den Gouverneur-Generaal, van 5 Januarij 1858, n°. 41 (*Indisch Staatsblad* n°. 2), houdende eene nieuwe bepaling der grensscheidingen van de onderscheidene districten.

Billiton.

De bevolking van dit eiland bestaat uit twee verschillende bestanddeelen, de landbewoners en de zoogenaamde zeebewoners (orang-laut), ook seka's genaamd. De eigenlijke Billitonnezen, die van de eersten het grootste gedeelte uitmaken, zijn, volgens getuigenis van den adsistent-resident, weinig ontwikkeld en lui, maar goed en verdraagzaam en met het Europesch bestuur ingenomen, omdat onder dat bestuur hunne rijstcultuur veilig is en zij niet gekneveld worden. Om hen te beschermen tegen het overige gedeelte der landbewoners, dat uit eene vermenging bestaat van alle rassen van den Archipel en volgens diezelfde getuigenis meestal slecht volk is, werden de weinigen dezer laatsten, welke nog in de binnenlanden en langs de stranden wonen, aangespoord zich in de hoofdplaats te vereenigen, waar het meerendeel hunner zich van den kleinen handel had meester gemaakt en voor het bestuur allengs minder lastig begon te worden. De orang-laut of seka's vinden hun hoofdbestaan in de vischvangst, of, zoolang deze stilstaat, in het kappen en aanbrengen van houtwerken. Zij leefden vroeger van zeeroof, doch onderwerpen zich thans gewillig aan het bestuur. De welvaart der bevolking, die echter bijzonder weinig behoeften kent, wordt gezegd over het algemeen toe te nemen, die der hoofden daarentegen veel te wenschen over te laten. De handel op Singapoer was steeds toenemende.

Op het onder Billiton behoorende eiland Mandanou werd dit jaar een door het Gouvernement bezoldigd inlandsch hoofd aangesteld, met den titel van mandoer, ondergeschikt aan het districtshoofd van Tandjong-pandan.

Riouw en onderhoorigheden.

Lingga. Op den 20sten Februarij 1858 werd het door den Gouverneur-Generaal op den 9den dier maand bekrachtigd contract van 1 December 1857, waarvan in het vorige verslag, bladz. 28, melding is gemaakt (2), aan eene commissie, door den sultan daartoe

---

(1) Aan de Staten-Generaal medegedeeld en te vinden onder n°. LV, 13, van de gedrukte stukken der zitting 1859-1860.

(2) Dit contract is ook reeds afzonderlijk aan de Staten-Generaal medegedeeld en gedrukt onder n°. XXIII. 5, der zitting 1858-1859.

afgevaardigd, overhandigd. Ten gevolge der daarin voorkomende bepalingen kwamen ruim 16 000 Chinezen onder het onmiddellijk bestuur van het Nederlandsch Gouvernement, die vroeger alleen in geval van overtreding der pachtvoorwaarden daaraan onderworpen waren. Drie dagen later werden aan den sultan en den onderkoning acten van bevestiging uitgereikt, hetgeen vroeger nooit had plaats gevonden, doch daarom te meer strekte om hun een levendig begrip van hunne verhouding tot het Nederlandsch Bestuur te geven.

De sultan hield zich intusschen nog steeds te Penjingat op, een eiland nabij de Nederlandsche vestiging te Riouw gelegen, waar de onderkoning zijn verblijf houdt, en scheen weinig lust te gevoelen om zich naar de hoofdplaats van zijn Rijk te begeven, naar de resident vermoedde uit vrees voor den aan de nieuwe orde van zaken vijandigen panglima besar van Reteh, van wien hieronder sprake zal zijn. Op aandrang van het bestuur vertrok hij echter, na te Penjingat den 12den April te zijn ingehuldigd. De ten vorigen jare aangestelde onderkoning, radja ABDOELLAH HADJI, overleed den 10den September en werd voorloopig opgevolgd door MOHAMAD JOESOEF, zoon van den voorlaatsten onderkoning radja ALI. Omtrent het voornemen van eerstgenoemden onderkoning om een reglement op het beleid der regering van het Linggasche rijk te ontwerpen (zie het vorig verslag, bladz. 28) was sedert niets meer vernomen.

Een hevige brand in de maand Februarij; de moord in April op den kapitein der Emoijesche Chinezen gepleegd, vermoedelijk uit ijverzucht tusschen deze en de Cantonsche Chinezen; het daarop gevolgd vertrek van eene menigte Chinezen naar Singapoer; en de uit een en ander voortgevloeide ongerustheid, zoowel onder de achterblijvenden als onder de Europesche bevolking, bragten eene zigtbare stremming te weeg in het handelsverkeer te Tandjong-pinang. Bij het einde des jaars was het verkeer echter weder levendiger. Het Gouvernement trachtte de eerstgenoemde ramp zooveel mogelijk te lenigen door het verleenen van een renteloos voorschot tot herbouwing van verbrande woningen.

De panglima besar van Reteh, een vroeger door het Gouvernement begenadigd zeeroovershoofd, was meermalen aangemaand om naar Riouw te komen ten einde zijne hulde aan de nieuwe vorsten te bewijzen, maar steeds te vergeefs. Eerlang ontving het bestuur stellige berigten, dat hij voornemens was om zich krachtdadig tegen de nieuwe orde van zaken te verzetten, ten behoeve van den in 1857 ontslagen sultan van Lingga, MAHMOED MOETHLASAR SJAH. In de maand Maart werd door zendelingen beproefd om van hem eenige opheldering nopens zijn weêrspannig gedrag te bekomen, maar dit leidde tot niets dan tot de kennis, dat hij zich zwaar versterkt had en slechts op de bevelen scheen te wachten van den ontslagen sultan om tot dadelijkheden tegen diens opvolger over te gaan. Terwijl zoowel van de Nederlandsche zijde als van die des onderkonings middelen beraamd en gereed gemaakt werden om den panglima door kracht van wapenen te dwingen, werd nogmaals langs minnelijken weg getracht, hem tot andere gedachten te brengen. Doch ook deze poging mislukte geheel, zoodat den 9den October uit Riouw eene (in hoofdstuk D, afd. II, § 5, nader te vermelden) maritime expeditie vertrok, welke, na vele moeijelijkheden te hebben ondervonden, op den 27sten November de zwaar versterkte benting van den panglima stormenderhand veroverde, bij welke gelegenheid hij zelf met een aantal zijner volgelingen sneuvelde. Het bleek toen en later dat, ofschoon de kern van het verzet zich te Reteh bevond, echter vele hoofden der rondom Lingga gelegen eilanden gemeene zaak met den panglima besar hadden gemaakt en het verraad zelfs in de onmiddellijke omgeving des sultans rondwaarde. De vergevensgezindheid, na den val van Reteh zoowel door het Gouvernement als door den sultan betoond, deed echter spoedig alle slechte bedoelingen wijken.

Indragiri. Den 14den Julij werd met den vorst en de rijksgrooten, ter aanvulling van de contracten van 1836 en 1843, eene overeenkomst gesloten, waarbij hij zich hoofdzakelijk verbond om, alvorens over te gaan tot het verleenen van concessien tot mijnontginningen of tot den verhuur van woeste gronden voor den landbouw aan personen, niet tot de inboorlingen van het Rijk behoorende, 's Gouvernements toestemming te vragen; hoedanige verbindtenis in de meeste der laatstelijk gesloten contracten is opgenomen (1). De stemming ten opzigte van het Nederlandsch Gouvernement liet,

(1) Die overeenkomst, bekrachtigd bij besluit van den Gouverneur-Generaal van den 29sten September 1858, n°. 4, is reeds aan de Staten-Generaal medegedeeld en gedrukt onder n°. LV 6 van de stukken der zitting 1859-1860.

zoover men kon nagaan, zoowel bij den vorst als bij de bevolking niets te wenschen over. De soetan (vorst) gaf daarvan onder andere een bewijs bij gelegenheid van den aanval op Reteh, toen door hem uit eigen beweging een vijftal wel bemande praauwen ter versterking van onze magt werd afgezonden.

Siak. De sluiting van het hiervóór in hoofdstuk A vermelde contract en de vestiging van een militairen post op het eiland Bangkalis aan de Brouwerstraat, bleven niet zonder gunstige werking op de geschillen, welke steeds onder de vorsten en grooten in dit Rijk heerschten en vroeger aanleiding gaven tot rooverijen en andere gewelddadigheden. Die geschillen waren echter nog geenszins geëindigd, en verscheidene deelen van het Rijk bleven alle onderwerping aan het gezag van den sultan weigeren. Zij waren, volgens berigt van den resident, gedeeltelijk het gevolg van gebrek aan overeenstemming tusschen den sultan en zijn broeder, den onderkoning, maar hoofdzakelijk van de ijverzucht der vorsten en grooten ten opzigte van hunne inkomsten, welke door hunne verslaafdheid aan amfioen nooit toereikend zijn. Intusschen was eenig meerder handelsverkeer te bespeuren in de plaatsen aan de Brouwerstraat gelegen, zoo als Bangkalis, Boekit-batoe en Baroe-bakoel. De onmiddellijke nabijheid onzer vestiging verschafte niet alleen veiligheid tegen openbaar geweld, maar vrijwaarde tevens de bevolking eenigermate tegen de hebzucht der inlandsche grooten, die eenigzins getemperd werd door hunne vrees, dat strafwaardige handelingen te zeer de opmerkzaamheid van 's Gouvernements vertegenwoordiger zouden trekken.

In het laatste gedeelte van het jaar (*Indisch Staatsblad* van 1858, n°. 132) is, op 's Konings magtiging, eene organisatie voor het burgerlijk personeel ter hoofdplaats Siak vastgesteld: dat personeel is daarbij bepaald op een adsistent-resident, een controleur, een djaksa en verder benoodigd minder personeel.

Noordelijk gedeelte van Borneo.

Met het Serawaksch bestuur bestond voortdurend eene goede verstandhouding en zelfs werd medewerking ondervonden in de pogingen om beschaving en ontwikkeling te brengen onder de nomadische volken, welke zich langs onze noordelijke grenzen ophouden en stoornis brengen in de rust der meer gevestigde Daijaksche stammen.

Wester-afdeeling van Borneo.

Naar het oordeel van den waarnemenden resident is de inheemsche bevolking in de Wester-afdeeling van Borneo over het algemeen meer voor dan tegen het Europeesch bestuur gestemd. Onder de vorsten van de talrijke Rijkjes in dit gewest schijnen er daarentegen verscheidene te zijn, die met leede oogen ondervinden, dat onze invloed hunne magt, die veelal slechts strekte om de bevolking te verdrukken, beperkt. Van de Chinezen zijn, volgens hem, voornamelijk diegenen goed gestemd jegens het Bestuur, die ten allen tijde onder ons onmiddellijk gezag hebben gestaan; maar is dit minder het geval bij hen die vroeger tot de nagenoeg zelfstandige kongsi-besturen behoorden. De nieuw aangekomenen, wier getal dit jaar 123 bedroeg, en waaronder verscheidenen waren, die reeds lang te Singapoer hadden vertoefd, vestigden zich bij voorkeur op de hoofdplaatsen; tot het mijnwerk leenden zich alleen diegenen hunner, welke uit bergstreken van China afkomstig waren; de overigen kozen veelal het ambacht van timmerman, zager of houtkapper, waartoe de menigvuldige bouwwerken, die voortgezet of aangevangen werden, ruime gelegenheid aanboden.

In verband met den veranderden stand van zaken ter Westkust van Borneo werden de bepalingen omtrent het heffen van hoofdgeld der Chinezen aldaar herzien, en werd bij ordonnantie van den Gouverneur-Generaal van 21 Januarij 1858 (*Indisch Staatsblad* n°. 9) een nieuw reglement op die heffing vastgesteld.

Omtrent de vier onderdeelen van dit gewest, Pontianak, Sintang, Montrado en Sambas, kan het volgende worden medegedeeld.

Pontianak. De toestand, vooral van het eigenlijke Pontianak, gaf alle reden tot tevredenheid. De vorsten en rijksgrooten gaven meermalen blijken van hunnen goeden geest jegens het bestuur, en ook op de Chinezen kon men zich hier ten volle verlaten.

In Mandhor, waar, blijkens het vorige verslag, bladz. 28, het Chinesche kongsi-bestuur in stand gehouden en geregeld is, heerschte mede een goede geest, en van zamen-

spanningen tegen het wettig erkende gezag dezer kongsi was sedert het voorgaande jaar niets meer vernomen.

Ook in Landak, Tajan en Meliou heerschte overal rust. De stemming jegens ons bestuur scheen echter beter bij de vorsten dan bij de menigte hunner verwanten, die te veel in hunnen invloed zijn gefnuikt, om den voortgang van het Europeesch gezag zonder ergernis aan te zien. Vrees voor botsing bestond nogtans niet. De Chinezen toonden slechts neiging om zich in Landak te vestigen van wege de diamanthoudende gronden (dit jaar leverde onder andere voor en vorst een diamant op ter waarde van f 40 000). De in Tajan en Meliou reeds aanwezige Chinezen schaarden zich zooveel mogelijk rondom de Nederlandsche vestiging, waar zij zich beter beschermd vonden tegen de willekeur der vorsten en rijksgrooten. In Meliou was eene regeling en verdeeling der apanages tot stand gekomen. Ook werd de verhouding van den Daijakker tot zijnen vorst nader bepaald.

In Mampawa werd de rust mede niet gestoord, maar de welvaart der bevolking laat er, volgens den waarnemenden resident, niettegenstaande de uitnemende vruchtbaarheid van den bodem en den rijkdom der bosschen aan vele voortbrengselen, die belangrijke handels-artikelen zouden kunnen uitmaken, veel te wenschen over. Volstrekte armoede is echter onbekend. De welvaart der vorsten, zegt hij, wier inkomsten overigens groot genoeg zijn, neemt door hunne zucht tot spel en onnutte verteringen mede niet toe; zij wonen in ellendige, bouwvallige huizen van ruw hout en palmblâren zamengesteld, en zijn, behalve op feestdagen, armoedig en slordig gekleed. Eene gunstige uitzondering hierop maakte de pangeran Soeta Soeria Negara, die dit jaar, op verlangen der vorsten en rijksgrooten en met goedvinden van zijnen neef den eigenlijken vorst, voor wien hij sedert 1854 het bewind voerde, door den Gouverneur-Generaal ook voor den vervolge als waarnemend vorst van Mampawa werd erkend, onder den titel en naam van panembahan moeda Machmoet Akhamoedin.

In Koeboe, Simpang, Soekadana en Mattam viel niets meldenswaardigs voor. Van eerstgemeld Rijkje wordt getuigd dat de welvaart er toenam, vooral door landbouw en visscherij.

Sintang. In de verschillende Staatjes, die, blijkens het verslag over 1856, bladz. 28, de adsistent-residentie Sintang uitmaken, werd gedurende 1858 de rust mede niet gestoord; alleen maakten, in het laatst van het jaar, de aanhangers van de nog voortvlugtige vorsten van Sintang (zie vorig verslag, bladz. 29) zich aan eenige sluipmoorden schuldig, en alle pogingen tot opvatting bleven vruchteloos.

In afwijking van het in 1855 met het Rijk van Sanggouw gesloten contract werd, bij besluit van den Gouverneur-Generaal van 3 Maart 1858, n°. 32, overeenkomstig het voorstel der vorsten en rijksgrooten, aangewezen als troonsopvolger bij overlijden van den panembahan, de in het vorig verslag vermelde pangeran Padoeka, en werd in zijne plaats een nieuwe rijksbestierder benoemd. Deze beschikkingen bevorderden zeer de tevredenheid, die hier in 1857 gemist werd.

Met de vorstjes van Djonkong en Piassa werden dit jaar, tot regeling hunner verhouding jegens het Nederlandsch-Indisch Gouvernement, nieuwe contracten gesloten (1).

De welvaart nam, volgens den waarnemenden resident, over het algemeen in deze Rijkjes niet toe. Voor alsnog gelukte het alleen in Sekadouw eene regelmatige verdeeling der apanages en der Daijaksche huisgezinnen tot stand te brengen; en daardoor een hoofdbeletsel tegen verbetering uit den weg te ruimen. Overal waar het Nederlandsch gezag zich kon doen gelden, sluiten de Daijaks zich intusschen liever bij het Europeesch dan bij het Maleisch bestuur aan. Ook de hier gevestigde Chinezen stellen ons bestuur zeer op prijs.

Montrado en Sambas. Onder de Chinesche bevolking scheen eenige onrust te heerschen: zoo werden in de laatste maanden van het jaar groote feesten gevierd, die gezegd werden van godsdienstigen aard te zijn; maar te gelijker tijd liepen er geruchten omtrent de vorming van eedgenootschappen, waarvan het streven zou zijn om, door het mijnwerkersgild ondersteund, het voormalig kongsi-bestuur hersteld te zien, hetwelk echter bij

---

(1) Beide deze overeenkomsten zijn bekrachtigd bij besluit van den Gouverneur-Generaal van 29 April 1859, n°. 7, en zijn reeds aan de Staten-Generaal medegedeeld en gedrukt onder n°. LV 2 en 3 van de stukken der zitting 1859-1860.

de landbouwende klasse en bij de handelaren niet teruggewenscht werd. Overigens werd de rust alleen tijdelijk gestoord door het binnendringen van Chinezen uit Serawak. Een tachtigtal van hen vestigde zich tot het graven van goud in Montrado.

De vorst van Sambas wordt door den waarnemenden resident geroemd als geneigd ten goede, en overtuigd dat verdrukking van zijne onderdanen ook voor zijn eigen gezag schadelijk zou zijn. Hij ontving dit jaar van het Gouvernement eene belangrijke tegemoetkoming, tot dekking van een gedeelte der uitgaven in 1850—1854 door hem gedaan voor het welslagen der krijgsoperatien.

Zuider- en Ooster-afdeeling van Borneo.

Bandjermasin. In het begin van dit jaar werd, op verzoek van den sultan van Bandjermasin Tamdjid Illah gevolg gegeven aan de vroeger vermelde bedreiging tegen zijn oom, den pangeran Praboe anom, en werd deze, wegens zijne voortdurende weêrspannigheid, in het belang der openbare rust en orde, naar Bandong op Java verwijderd. Overigens vermoedde men dit jaar nog geenszins, dat de toestand hier zoo bedenkelijk was als later gebleken is. (1)

Oostkust. De verhouding tusschen het Gouvernement en het Rijk van Koetei was beter dan vroeger; ook bleef de rust ongestoord, in weerwil van langdurig gemis van alle Europeesch toezigt ten gevolge van ontstentenis van een hier bescheiden Europeschen ambtenaar. Over het algemeen was de handel ter Oostkust vooruitgegaan. Boeginezen, Chinezen en Bandjarezen onderhielden een vrij levendigen handel, doch voornamelijk met Singapoer.

Gouvernement van Celebes en onderhoorigheden.

Gouvernementslanden. Hoezeer toenemende handel en scheepvaart het bewijs opleverden van vooruitgang, liet de welvaart der bevolking nog veel te wenschen over, waartoe, volgens den gouverneur, onder andere bijdroeg de omstandigheid, dat het grondbezit slechts tot weinigen beperkt is, die daarvan gebruik maken om hunne velden door anderen tegen afstand van twee derden der opbrengst te laten bewerken. De toestand der landen en der bevolking onder regtstreeksch beheer van het Gouvernement was echter, volgens zijn oordeel, oneindig beter dan die in de bondgenootschappelijke landen en andere min of meer verwijderde Rijkjes, waar regeringloosheid en willekeur en verdrukking van vorsten, prinsen en andere grooten heerschen, met het gevolg dat vele personen uit die landen eene toevlugt zochten naar het gouvernements-grondgebied.

Ten bewijze dat het Europeesch gezag thans beter was gevestigd dan vroeger, wordt aangevoerd, dat terwijl in 1824, ijdens de toenmalige Bonische expeditie, de onder Nederlandsch-Indisch beheer staande noorderdistricten bijna ontvolkt raakten, doordien de kleine man uit vrees voor Boni's invloed huis en veld verliet om den schijn te vermijden van zich aan onze zijde te scharen, ditmaal, onder gelijke omstandigheden, niets dergelijks werd waargenomen, en zulks niettegenstaande menig gerucht aangaande voorgenomen vijandige invallen. Zelfs hadden eenige regenten geweren en amunitie verzocht om zich zoo noodig te kunnen verdedigen.

Boni. De aanmatigende en beleedigende houding van het Rijk van Boni, van welke reeds in vroegere verslagen herhaaldelijk melding is gemaakt (2) en die zelfs tot be-

---

(1) De noodlottige opstand van 1859 en de daarop gevolgde gebeurtenissen hebben eerst geleid tot de abdicatie van den sultan, vervolgens, in December 1859, tot het besluit der Indische Regering om het Rijk van Bandjermasin voortaan niet meer in leen ter beheering aan een inlandschen vorst af te staan, en eindelijk, in Junij 1860, tot de inlijving van dit Rijk bij het reeds bestaande dadelijke gebied van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement in de Zuider- en Ooster-afdeeling van Borneo.

Het aangehaald besluit van December 1859 was hoofdzakelijk gegrond op de overweging, dat de nu afgetreden sultan ongeschikt was om die waardigheid op nieuw te vervullen, dat de in der tijd (zie het verslag over 1856, bladz. 30) door het Gouvernement als rijksbestierder erkende en bezoldigde pangeran Hidajat Oellah blijkbaar met de opstandelingen heulde, en de naar Bandong verwijderde pangeran Praboe door zijne vroegere gedragingen alle aanspraak op den troon verloren had, en dat overigens geene andere afstammelingen van wijlen den sultan Adam aanwezig waren, aan wien het leen van Bandjermasin, onder de tegenwoordige omstandigheden met vertrouwen kon worden opgedragen; terwijl het verheffen van eene andere dynastie tot den troon nieuwe verwikkelingen zou doen ontstaan.

(2) Zie de mededeelingen betreffende de overzeesche bezittingen, gedaan door den Minister van Koloniën bij brief van 18 Junij 1850, die tevens een geschiedkundig overzigt geven van onze betrekkingen tot Boni (Zitting 1849-1850, n°. XXXVI) en de verslagen over 1856, bladz. 32, en 1857, bladz. 31. Zie ook *Staats-courant* van 1 Maart 1859.

paalden hoon was overgegaan door het omgekeerd voeren van de Nederlandsche vlag, bragt het Indische Bestuur tot het besluit, dat het onvermijdelijk was tot handhaving van ons gezag, eene militaire expeditie tegen dit Rijk te zenden, gelijk reeds in 1814, onder het Britsche tusschenbestuur, en andermaal in 1824 had plaats gehad. Met die expeditie zou echter tevens als gouvernements-commissaris vertrekken de vice-president van den Raad van Nederlandsch Indie, de heer P. J. B. DE PEREZ, die als voormalig gouverneur van Celebes en onderhoorigheden met zaken en personen van nabij bekend was, en welligt nog gelegenheid zou hebben om de noodzakelijkheid tot het gebruiken van gewelddadige maatregelen te voorkomen (1).

Omtrent de overige Rijken of Rijkjes van Celebes en onderhoorigheden verdient alleen vermelding het sluiten of vernieuwen van contracten met den radja van Kendari op de zuid-oostkust; met den sultan van het Rijk Sumbawa; met de radja's der mede op het Sumbawa gelegen Rijkjes Sanggar en Dompo en met dien van Tontoli of Toli-Toli, een Rijkje aan de noordkust van Celebes gelegen, en, blijkens bladz. 33 van het vorig verslag, vroeger tot de residentie Menado behoorende, maar bij ordonnantie van 11 Mei 1858 (*Indisch Staatsblad* n°. 55), tot beteren tegengang der zeerooverijen, van genoemde residentie afgescheiden en gevoegd bij het gouvernement van Celebes en onderhoorigheden (2).

Gouvernement der Molukken. (3)

Residentie Amboina. Het bouwen van een aantal nieuwe huizen leverde een bewijs op van toenemeede welvaart; vooral in den kleinhandel heerschte grooter vertier. Ook bij de inlandsche bevolking, den zoogenaamden negorijman, zag men meer teekenen van bedrijvigheid. De gouverneur der Molukken verwachtte bovendien een gunstig gevolg van de maatregelen tot uitbreiding der cacao-cultuur, nader te vermelden in hoofdstuk N, afd. I, § 2, 14°.

In het onder de afdeelingen Saparoea en Haroeko behoorende gedeelte van Ceram was de rust in het laatst van 1857 erstig gestoord geworden door het uitbreken van oneenigheden tusschen verschillende Alfoersche negorijen, en de gouverneur had te vergeefs getracht hierin op vreedzame wijze tusschen beide te komen, zoodat zelfs van de zijde van een aantal stammen verzet tegen het Gouvernement plaats had. De rust werd echter dit jaar, na eene, in het volgende hoofdstuk nader te vermelden expeditie, hersteld. Ook het in de beide vorige verslagen vermelde kakian-verbond was door de gevangenneming van een aantal priesters gefnuikt. Achtereenvolgens kwamen vele radja's hunne onderwerping aanbieden en zich aan het strand onder de bescherming van het bestuur vestigen, waar zij zich verder rustig gedroegen.

Residentie Banda. De berigten omtrent de Banda-eilanden luiden bij voortduring weinig gunstig. De meeste perkeniers bleven, niettegenstaande ruime oogsten, in een benarden geldelijken toestand. Op Neira woonden verreweg de meeste bewoners nog in armoedige hutten achter en tusschen de puinhoopen hunner in 1852 door aardbeving

---

(1) De pogingen tot vermijding van vijandelijkheden bleven vruchteloos, zoodat in de eerste maanden van 1859 eerst de havenplaats Badjoa en vervolgens de hoofdplaats Boni door ons werden vermeesterd en te Badjoa een fort werd opgeworpen en bezet gehouden, terwijl de kusten geblokkeerd werden. De niet geheel afdoende uitslag dezer maatregelen noopte in het laatst van dat jaar tot eene tweede expeditie, aangevoerd door den kommandant van het leger, generaal VAN SWIETEN. waarbij eerst Sandjai en vervolgens andermaal de hoofdplaats Boni vermeesterd werd en eindelijk ook het laatste toevlugtsoord der koningin, Pasempa, door haar verlaten moest worden. Den 30sten Januarij 1860 werd de koningin van de vorstelijke waardigheid in het Rijk van Boni vervallen verklaard en overeenkomstig de keus der rijksgrooten tot vorst van Boni erkend en aangesteld ACHMAD SINKARROE ROEKKA, aroe van Palakka, die, uit Boni uitgeweken, zich reeds vroeger bij het Gouvernement had aangesloten. Den 13den Februarij daaraanvolgende werd eene overeenkomst gesloten, waarbij Boni, tot nog toe onze *bondgenoot*, de Nederlandsche souvereiniteit erkende, van al de vroegere, onregtmatige aanspraken op sommige gedeelten van oostelijk Celebes afzag, en aan het Nederlandsch-Indisch Gouvernement eene streek lands afstond, grenzende aan de afdeeling Bonthain en Boelekomba, namelijk de landen Sandjai, Kadjang en Oud-Boelekomba, alsmede eenige kleine eilanden; terwijl de aan hetzelve in leen gegeven eilanden Bonerate en Kalao door het Gouvernement werden teruggenomen.

(2) Al deze overeenkomsten zijn bereids aan de Staten-Generaal medegedeeld en gedrukt onder n°. LV, 4, 8, 9, 11 en 5 van de stukken der zitting 1859-1860.

(3) Vergelijk omtrent de zending eener commissie van onderzoek naar Nieuw Guinea hoofdstuk K. § 1.

vernielde huizen. Als een bewijs van den afkeer der inlandsche Christenen van allen arbeid vermeldt de resident hunnen onwil om te Lonthoir twee waterputten te herstellen, waaruit de bewoners van den omtrek gedrenkt worden.

Residentie Ternate. De rust bleef ongestoord, zelfs van zeeroof werd niets vernomen. De staat van den handel was over het algemeen iets gunstiger dan in vroegere jaren, hetgeen de resident voornamelijk toeschrijft aan de bereidwilligheid, waarmede de sultan van Tidore, op zijne vertoogen, bestaande belemmeringen ophief. In het algemeen wordt het bestuur van dezen in het vorig jaar opgetreden vorst door hem geroemd als krachtig en regtvaardig. De onderdanen van Tidore, toch reeds meer aan hunne vorsten gehecht dan die van Ternate (1), waren dit dan ook bijzonder aan den tegenwoordigen sultan. Ook Batjan's onderdanen leefden tevreden onder het vaderlijk bestuur van hunnen vorst. De drie sultans waren ten zeerste aan het Nederlandsch gezag gehecht, en ook van de inlanders, en in het bijzonder van de Alfoersche bevolking van Almaheira, wordt hetzelfde getuigd. Welvaart bestond volgens den resident onder de inlanders nog weinig, maar Tidore was op den weg om daartoe te geraken.

De bij en op Celebes gelegen Bangaaische en Tomboekoesche bezittingen van het Rijk van Ternate hadden dit jaar van zeeroovers of van invallen van zwervende stammen mede weinig overlast. In November kwamen te Ternate drie overeenkomstig het gebruik, door de hoofden van Bangaai gekozen candidaten voor het radjaschap, uit welke er, in overleg met den sultan van Ternate, een door den resident tot radja verheven werd.

Residentie Menado. De Minahassa bleef in gunstigen toestand verkeeren. Rustverstoringen hadden niet plaats, en zeeroovers vertoonden zich slechts eenmaal en in gering aantal op hare kusten, zonder noemenswaardige schade aan te rigten. De veiligheid langs de stranden begunstigde de vaart over zee. De evangelisatie maakte weder belangrijke vorderingen. Het toenemen der beschaving was in vele opzigten merkbaar, zelfs in districten, bekend wegens stijfhoofdige gehechtheid aan oude zeden en gewoonten. De inlandsche hoofden, die de vaststelling van hunne rangen, titels, onderscheidingteekenen en eerbewijzen bij een speciaal reglement (*Indisch Staatsblad* 1858, n°. 69) geregeld zagen, gaven voortdurend redenen tot tevredenheid. Aan verscheidenen hunner werden wegens buitengewone verdiensten geschenken uitgereikt. De inlandsche bevolking kweet zich in den regel naar behooren en gewillig van de op haar rustende verpligtingen. Tot hare tevredenheid en welvaart droegen bijzonder bij de gunstige uitkomsten, die de landbouw haar dit jaar opleverde. De Chinezen namen bijna niet in aantal toe en gedroegen zich rustig. Ook de Arabieren, die steeds uit de binnenlanden geweerd werden, gaven geen reden tot misnoegen.

Aan een sedert meer dan honderd jaren bestaand geschil over grondgebied tusschen de districhten Langowan aan de eene en Passan en Ratahan aan de andere zijde werd een eind gemaakt door eene schikking, welke de resident, op daartoe verkregen magtiging, met de betrokken hoofden trof, en volgens welke Langowan in het bezit kwam van den betwisten grond, terwijl Passan en Ratahan daarvoor werden schadeloos gesteld door toekenning van een gedeelte van het grondgebied van het aangrenzend district Ponosakan, hetwelk op zijne beurt voor dien afstand vergoeding erlangde, doordien het Gouvernement kwijtschelding verleende van een deel van den achterstand op de vroeger verpligte goudlevering.

Ook in de andere langs de noordkust van Celebes gelegen landen heerschten, volgens den resident, eerbied, onderdanigheid en goede stemming jegens het Gouvernement. Vermeerderde aanraking, opheffing van drukkende goudleveringen en pogingen van het bestuur om bij de hoofden en het volk meer vertrouwen op te wekken, hadden daartoe veel bijgebragt. Tot regeling hunner verhouding jegens het Gouvernement werden met de radja's van Bwool en Bolang-mongondo nieuwe overeenkomsten gesloten (2). In

---

(1) Den 20sten November 1859 is de sultan van Ternate in ongeveer 84jarigen ouderdom overleden. Ten einde de gelegenheid te hebben, de wenschen der bevolking na te gaan en een aantal misbruiken uit den weg te ruimen, is toen voorloopig nog geen ander tot sultan verheven, maar is het bestuur onder toezigt van den resident opgedragen aan eene commissie, bestaande uit den rijksbestierder, den kapitein-laut en den hoekoem-soasio of eerst politiehoofd der hoofdplaats, bijgestaan door den secretaris van het Rijk van Ternate met bepaald voornemen om het sultansbestuur later te herstellen.

(2) Beide deze overeenkomsten zijn bereids aan de Staten-Generaal medegedeeld en gedrukt onder n°. LV 10 en 12 van de stukken der zitting 1859-1860.

Bwool verzamelde zich de verspreide bevolking langzamerhand in de hoofdnegorij. Het amfioenschuiven verminderde er en de hanengevechten werden door den radja tegengegaan. In Bolang-mongondo had het openen van transportwegen in de afdeeling Amoerang en het oprigten van koffijpakhuizen aldaar gunstige gevolgen. Alle Rijkjes langs de noordkust, behalve Bintaoena, hadden zich bereid verklaard om de vaccine toe te laten en te bevorderen. Hoofdzakelijk door gebrekkige maatschappelijke instellingen en door het slecht gehalte der inlandsche hoofden bestond in die Rijken echter nog niet die mate van welvaart, waarvoor zij vatbaar zijn. De rust werd niet verstoord en van zeeroovers had men ook weinig te lijden; doch tusschen Bwool en Tontoli heerschte wegens een moord, en tusschen Kaijdipan en Attingola wegens grensscheidings-geschillen eene spanning, die, zonder de tusschenkomst van het bestuur, tot ongeregeldheden zou hebben aanleiding gegeven. In de maand Augustus bezocht de resident, ook om die reden, Bwool, Attingola, Kwandang en Palele.

Ook op de Sangir-eilanden was de min gunstige toestand toe te schrijven aan de onvoldoende maatschappelijke instellingen en aan de geringe zedelijke waarde der hoofden. Deze werden echter omtrent het verlangen van het Gouvernement in sommige opzigten ingelicht en tot het nalaten van misbruiken aangeschreven. In de behoefte aan godsdienstige leiding en toezigt op het onderwijs onder deze, althans in naam grootendeels Christelijke bevolking, was door de vestiging van vier zendeling-werklieden voorzien. Met de Talaut-eilanden kwam het bestuur dit jaar niet in aanraking. Engelsche en Amerikaansche walvischvaarders deden die eilanden voortdurend aan, waardoor zoowel hoofden als bevolking bevoordeeld werden.

Met eenige radja's der Gorontalosche landschappen werden bedingen gemaakt betreffende mijnontginningen en landverhuur, van gelijken aard als boven onder » Indragiri (residentie Riouw)" zijn vermeld.

De hoofden van het onder Menado behoorende landschap Parigi, tegen wie, blijkens het vorig verslag, bladz. 48, eene expeditie had moeten worden ondernomen, betuigden dit jaar hunne onderwerping aan het Gouvernement, daarbij het voorgevallene toeschrijvende aan misleiding, vooral van den kant der onder hen gevestigde Boeginezen, die hen sterkten in hunne wantrouwende stemming.

Timor.

Hoezeer alle pogingen werden aangewend om steeds eene gewenschte rust te bewaren, is het echter voor het Bestuur niet mogelijk geweest, daarin immer te slagen, voornamelijk in de ver van den zetel van ons bestuur gelegen landen. De regenten, welke meer nabij gevestigd zijn, en die van het eiland Rotti, als ook eenige van het eiland Sawoe, waren jegens het Gouvernement goed gestemd. Door ongunstig weêr was ook dit jaar de padi-oogst op Timor zelf nagenoeg mislukt. In het daardoor veroorzaakt gebrek werd zooveel mogelijk voorzien door aanvoer van elders. In het gebergte voedde zich de bevolking grootendeels met wilde aard- en boschvruchten. De Chinezen, hoofdzakelijk gevestigd te Koepang, te Atapoepoe en te Nai-klioe, in het regentschap Amfoang, waren goedgezind en tevreden. Zij vonden hun hoofdbestaan in den binnenlandschen handel en hadden al de pachten van 's lands middelen in handen; eenigen hunner oefenden ook ambachten uit.

Bali en Lombok.

In den algemeenen toestand van Bali, gelijk die in de beide vorige verslagen is geschetst, had geene verandering plaats.

In Djembrana, waar sedert 1857 een Nederlandsch ambtenaar is gevestigd, maar het bestuur aan een inlandschen regent toevertrouwd is gebleven, schenen hoofden en bevolking wel tevreden met het Nederlandsch oppergezag, en was in den handel eenige vooruitgang te bespeuren. De in 1854 afgetreden vorst van Djembrana, goesti Poetoe Ngoera, die blijkens het vorig verslag naar Krawang op Java zou worden verwijderd, deed in Januarij 1858, van Boeleleng uit, ten tweeden male pogingen om het vroeger door hem vrijwillig afgestane gezag over Djembrana te herwinnen. Hij vond echter weinig bijval en werd weldra met een zijner volgelingen door Boeleleng uitgeleverd en naar Krawang vervoerd.

De vaccine werd, na eerst mislukt te zijn, in Djembrana op nieuw ingevoerd; de regent en de hoogepriesters lieten dadelijk hunne kinderen inenten, en hun voorbeeld werd door de bevolking gevolgd.

De hoofden van Boeleleng hadden reeds sedert lang, en inzonderheid in 1857, eene meer of min vijandige houding aangenomen, en behandelden den adsistent-resident, die aldaar met het toezigt op den gang der zaken was belast, niet met genoegzame onderscheiding. Het werd daarom in 1858 nuttig geacht, een ambtenaar in commissie naar Boeleleng te zenden, ten einde die hoofden rekenschap van hun gedrag te vragen en 's Gouvernements bevreemding te betuigen. In eene door dezen ambtenaar gehouden vergadering te Singaradja verklaarden zij 's Gouvernements bevelen te zullen opvolgen; maar spoedig bleek dat hunne stemming niet in het minst veranderd was. De pembukkel Njoman Gempol, van wiens aanmatigende gedragingen reeds in het verslag over 1856, bladz. 34, sprake was, scheen de voorname oorzaak dezer kwade gezindheid te zijn; hij veroorloofde zich bij herhaling allerlei ongepaste uitdrukkingen en maakte zich ook schuldig aan willekeurige en wreede handelingen, weshalve besloten werd, hem ter verantwoording op te roepen, of, zoo hij daartoe ongenegen was, zijne uitlevering van de hoofden te eischen. Toen aan geene dezer vorderingen voldaan werd, brak het Nederlandsch personeel den 29sten November van Boeleleng op, daar thans voldoening door kracht van wapenen moest worden verkregen. Eene krachtige en snelle magtsvertooning had dan ook het gewenschte gevolg. Njoman Gempol werd gevankelijk weggevoerd en vermoedelijk een algemeene opstand in Boeleleng voorkomen. De hoofden keerden daarop tot hunnen pligt terug.

Over het eiland Lombok heerscht eene vreemde, Balische, dynastie, welke bij de eigenlijke bevolking niet bemind is, en ook inderdaad geweldig schijnt te regeren. Tot lof dezer vorsten kan echter gezegd worden dat zij het gebruik van opium, hetwelk op Bali zoo algemeen verspreid is, gestrengelijk verboden hebben. Lombok heeft eene talrijke en nijvere bevolking, een bijzonder rijken bodem en uitmuntende havens, die druk worden bezocht. De handel is zeer belangrijk, in weerwil van de moeijelijkheden waaraan hij is onderworpen. De uitvoer bestaat hoofdzakelijk uit rijst, de invoer uit katoenen goederen en gemunt geld.

Ook hier, even als in Djembrana, werd op nieuw en met goed gevolg de vaccine ingevoerd.

IV. Mededeelingen overkomstig de voorschriften van het Reglement op het beleid der regering van Nederlandsch Indie.

§ 1. *Cultuurstelsel* (art. 56).

Omtrent dit onderwerp wordt uitvoerig gehandeld in hoofdstuk N, afd. I, van dit verslag. Daaruit, en bepaaldelijk uit de paragraphen betreffende de koffij-, indigo- en tabakscultuur op Java, zal kunnen blijken dat ook in 1858 weder onderscheidene maatregelen genomen werden om in de op hoog gezag ingevoerde cultures allengs verbeteringen in te voeren en de belooning der daarbij werkzame bevolking te vermeerderen.

Ook omtrent de teelt of opkoop van producten en het verrigten van werkzaamheden tot de cultures betrekking hebbende, door middel van overeenkomsten met de bevolking, worden daar enkele bijzonderheden aangetroffen.

Tot vermijding van herhaling wordt daarom derwaarts verwezen. Alleen zij hier nog vermeld het Indisch besluit van 30 Augustus (*Staatsblad* n°. 98), waarbij regels zijn vastgesteld omtrent het verleenen van *regt van opstal* voor inrigtingen van landbouw en nijverheid, met het doel om die ondernemingen te bevorderen, maar tevens voor het algemeen belang en inzonderheid voor dat der bevolking te waken.

§ 2. *Persoonlijke diensten* (art. 57).

Blijkens het verslag over 1856, bladz. 37, zijn de hoofden van gewestelijk bestuur op Java, bij besluit van 10 April 1856, n°. 4 (1), aangeschreven om in den geest van art. 57 van het regeringsreglement de heerediensten te herzien en daarvan een nieuwen staat zamen te stellen, volgens een vastgesteld model. De regelingen dien ten gevolge

(1) Ook de hoofdzakelijke inhoud van dat besluit is daar vermeld, en het is in zijn geheel afgedrukt als bijlage der Memorie van Beantwoording van het Voorloopig Verslag betreffende hoofdstuk XI der Staatsbegrooting voor 1859.

door hen ontworpen bleven bij het eind van 1858 nog in behandeling, daar de herhaaldelijk voorkomende noodzakelijkheid tot nadere raadpleging de afdoening vertraagd had. Die regelingen waren echter, gelijk ook in 't verslag over 1857, bladz. 35, is gezegd, in sommige gewesten reeds voorloopig met goed gevolg in werking gebragt, en ook over 1858 wordt gunstig getuigd omtrent den invloed, dien niet slechts die regelingen, maar ook in het algemeen de plaats gehad hebbende onderzoekingen en de meerdere aandacht, die er daardoor aan gewijd werd, op het wegnemen van vele misbruiken hadden (1).

Van de beschikkingen, die in den loop van het jaar ten aanzien van de heerediensten genomen werden, verdienen hier de volgende vermeld te worden:

het besluit van 8 September n°. 54 (*Bijblad op het Staatsblad* n°. 633), waarbij is bevolen dat voortaan, met uitzondering der regents- of zoogenaamde particuliere of negorij-posterijpaarden, en van heeren- en gladak-paarden, geene paarden voor het vervoer van landsdienaren en derzelver volgelingen, onder welke benaming of bij welke gelegenheid ook, ten koste van de bevolking meer mogen worden aangehouden of van haar gevorderd. De aanleiding hiertoe, namelijk de ontdekking van misbruiken in Bagelen, is reeds vermeld in de IIIde afdeeling van dit hoofdstuk. Omtrent de overige hier bedoelde paarden was een onderzoek bevolen, waarvan de uitkomst nog niet gebleken is.

de ordonnantie van 2 Junij (*Staatsblad* n°. 66), houdende dat aan de dienstpligtige bevolking te Padang de vrije keus wordt gelaten om de verpligte werkzaamheden aan wegen, bruggen en waterleidingen aldaar door persoonlijke præstatie te vervullen, dan wel daarvoor een æquivalent in geld te voldoen, ten bedrage van f 4 per jaar en per hoofd, bestemd om daarvoor dagloonersin te huren, die den bedoelden arbeid verrigten;

de circulaire van 14 Julij aan de hoofden van gewestelijke bestuur op en buiten Java (*Bijblad* n°. 491), waarbij het beginsel is aangenomen, dat de localen voor inlandsche scholen door de bevolking zelve op hare kosten moeten worden daargesteld, onderhouden en zoo noodig vernieuwd of hersteld, behoudens medewerking en ondersteuning van regeringswege, waar die gevraagd wordt en waar de kans van welslagen op aannemelijke gronden wordt aangetoond. De nadere overweging namelijk van dit onderwerp had tot de overtuiging geleid, dat het vroeger (zie *Bijblad* n°. 211) aangenomen tegenovergesteld beginsel, om deze kosten geheel ten laste van 's lands kas te brengen en zelfs geen heerediensten van de bevolking daarbij te vorderen, de uitbreiding van het onderwijs noodeloos zou belemmeren.

De opkomst van vrijwillige arbeiders liet ook dit jaar veel te wenschen over, zoodat het in het vorig jaar aangenomen beginsel, om de bouw- of waterstaatswerken, die op 's Gouvernements magtiging worden daargesteld, in ongedwongen arbeid uit te voeren, niet overal kon worden volgehouden. Dit was trouwens bij het daartoe strekkende besluit (*Indisch Staatsblad* van 1857, n°. 93) zelf reeds voorzien. Waar voor deze werken (2) gedwongen arbeid gevorderd moest worden, genoten de dienstpligtigen echter steeds een loon, minstens voldoende om in hun dagelijksch onderhoud te voorzien, en ook de levering van bouwstoffen door de bevolking geschiedde niet zonder evenredige betaling. Bovendien trachtte men de indeeling van de bevolking steeds naar gelang van de ligging, grootte en volkrijkheid der dessa's, en zooveel mogelijk in de districten waar de dienstpligtigen verblijf houden te doen plaats hebben. (3)

---

(1) In 1859 heeft de Gouverneur-Generaal bij eene reeks van besluiten, dd. 6 September, de verschillende hoofden van gewestelijk bestuur gemagtigd om voorloopig de heerediensten in hun gewest te blijven regelen overeenkomstig de ingediende staten. Tevens werd de directeur der cultures aangeschreven om de in het boven aangehaalde besluit bedoelde piagem's (hier: uittreksels uit de registers) te doen uitreiken, waar zulks nog niet had plaats gehad. Voorts werden de hoofden van het gewestelijk bestuur bij eene circulaire van diezelfde dagteekening, te vinden onder n°. 741 in het *Bijblad van het Indisch Staatsblad*, aangeschreven om te waken tegen alle overdrijving der *algemeene* diensten en om de *bijzondere* (zie voor deze verdeeling het verslag over 1856, t. a. p.), voor zooveel zulks nog niet is geschied, te brengen onder vaste regels en zoo mogelijk trapsgewijze te verminderen; en om onder ultimo December 1859 te rapporteren omtrent de werking der heerediensten en de verbeteringen daarin aangebragt. De uitslag dier rapporten is hier nog niet bekend.

(2) Ten overvloede wordt herinnerd dat het bedoelde besluit van 1857 niet zag op de gewone diensten bij bruggen en wegen: deze bleven verpligt en werden tegen een loon van 15 duiten verrigt. Zie bijv. *Bijblad*, n°. 815 en 875.

(3) Zie ook hoofdstuk D, afd. I, § 7.

§ 3. *Landrente* (art. 59). (1)

In de algemeene bepalingen omtrent dit onderwerp werd geene verandering gebragt (2); maar voor Madioen, Kedirie en Patjitan werd dit jaar eene belangrijke beslissing genomen. In die gewesten was namelijk in 1832 en 1833, in stede van de heffing van landrente, een eigenaardig stelsel ingevoerd, volgens hetwelk door de inlandsche bevolking aan den lande zou worden opgebragt eene belasting van f 1,25 per hoofd, om te worden verrekend door den aanplant en de levering aan het Gouvernement van producten voor de Europesche markt, dan wel door het volbrengen van andere werkzaamheden. Dit beginsel werd in 1841 in zoo verre gewijzigd, dat de verrekening werd vervangen door eene vaste bijbetaling voor de geleverde koffij, suiker en indigo, respectivelijk van f 7,50, f 1,30 en f 0,80 per pikol, boven de vrijstelling van landrente, die gerekend werd op f 10 per huisgezin. Het opperbestuur oordeelde het echter, in het belang eener gelijkmatige verdeeling der landrente, minder wenschelijk, de kwijting te doen plaats hebben in arbeid. Bij Koninklijk besluit van 24 Julij 1842, n°. 52, werd daarom bepaald, dat op eene voorzigtige wijze en in overleg met de Javaansche hoofden, zou worden overgegaan tot het weder invoeren der kwijting in geld in de residentien Madioen en Kedirie (3). De arbeid aan de gouvernements-cultures zou dan mede geheel in geld worden beloond. De bepaling van het tijdstip bleef echter aan het Indisch Bestuur overgelaten, en in verband met de aanbevolen voorzigtigheid, werd eerst in 1855 het oogenblik gunstig geacht om tot de uitvoering van dat besluit over te gaan. Bij ordonnantie van 8 April 1858 (*Indisch Staatsblad* n°. 46) werden alzoo de resolutien van 10 December 1832, n°. 1, en 3 Februarij 1833, n°. 4, buiten werking gesteld, en bepaald, dat, ingaande met het jaar 1859, in de residentien Madioen en Kedirie weder wordt ingevoerd de kwijting der landrente in geld, doch daarentegen de arbeid aan de gouvernements-cultures aldaar zal worden voldaan (in geld) naar den voor de overige gewesten van Java in het algemeen (de Preanger regentschappen en de afdeelingen Patjitan en Banjoewangie uitgezonderd) reeds vastgestelden of vast te stellen maatstaf van betaling. Op voorstel van het Indisch Bestuur werd vervolgens deze maatregel, bij Koninklijk besluit van 23 Julij 1858, n°. 55 (*Indisch Staatsblad* n°. 117 en 118), ook toepasselijk verklaard op de afdeeling Patjitan, waar ook nà 1832, toen het van Madioen was afgescheiden, hetzelfde stelsel als in Madioen en Kedirie was blijven bestaan. Zoover de ontvangen berigten strekken, zijn deze besluiten zonder moeijelijkheid ten uitvoer gebragt.

§ 4. *Slavernij* (art. 115).

Bij Koninklijke boodschap van 24 November 1858 werd aan de Staten-Generaal een wets-ontwerp tot regeling van de afschaffing der slavernij aangeboden, hetwelk echter in dat jaar onafgedaan bleef (4).

---

(1) Vergelijk hoofdstuk L, afd. II, § 5 *b*.

(2) De Gouverneur-Generaal is onlangs herinnerd aan de wenschelijkheid om eene nieuwe regeling van de grondslagen van den aanslag tot stand te brengen.

(3) Van Patjitan, dat vroeger bij Madioen behoorde, maar in 1832 er van was afgescheiden, was hierbij geene melding gemaakt.

(4) De vaststelling van dit ontwerp (na geringe wijziging) bij de wet van 7 Junij 1859 (*Staatsblad* n°. 33) en de maatregelen tot uitvoering dier wet door den Gouverneur-Generaal genomen (*Indisch Staatsblad* van 1859, n°. 47), zijn reeds bij noot vermeld op bladz. 37 van het vorig verslag. Ten vervolge daarop kan worden medegedeeld, dat de vrijlating der slaven binnen het bepaalde tijdstip zonder eenige moeijelijkheid is volbragt en dat de betaalde vergoeding in het geheel heeft beloopen f 784 008, namelijk voor 1250 slaven op Java en Madura f 224 826 en voor 2902 slaven op de buitenbezittingen f 559 182; terwijl in de Memorie van Toelichting op het ontwerp der bovenbedoelde wet (zitting 1858-1859, n°. LVI) gerekend was op ongeveer 7000 slaven en op eene uitgaaf van 10 à 14 maal honderd duizend gulden. Behoudens de afwijzing van enkele aanvragen om vergoeding, en het nog onbeslist blijven van zeer enkele andere, is dit voordeelig verschil grootendeels het gevolg van de vermindering, die het aantal slaven, waarvoor hoofdgeld werd betaald, inmiddels had ondergaan, maar ook voor een niet onaanzienlijk gedeelte van het afzien van alle vergoeding door vele meesters van slaven, vooral te Batavia.

Over de afschaffing der perkhoorigheid vergelijk in hoofdstuk N, afd I, § 2, 15°; over de gedeeltelijke afschaffing en de verdere regeling van het pandelingschap zie hoofdstuk E, afd. I, § 1.

§ 5. *Onderwijs* (art. 125).

Zie hoofdstuk I van dit verslag.

D. Militair beheer.

I. LANDMAGT. (1)

§ 1. *Kommandement.*

De luitenant-generaal jhr. F. V. A. ridder DE STUERS, in 1853 tot kommandant van het leger benoemd en den 23sten Februarij 1854 als zoodanig opgetreden, werd op zijn verzoek, bij Koninklijk besluit van den 9den Junij 1858, n°. 46, met den 1sten October daaraanvolgende, op de meest eervolle wijze uit Zijner Majesteits militaire dienst onslagen, onder dankbetuiging voor de langdurige, goede en trouwe diensten door hem aan den lande bewezen. Bij besluit van gelijke dagteekening, n°. 47, werd tot zijnen opvolger benoemd en tot luitenant-generaal bevorderd de generaal-majoor J. VAN SWIETEN, civiel en militair gouverneur van Sumatra's Westkust, die daarop, den 6den October daaraanvolgende, het bevel over het leger van den aftredenden kommandant overnam.

§ 2. *Zamenstelling en voltallighouding van het leger.*

Bij het eind van 1858 was de formatie en de sterkte van het leger zoo als op de beide volgende staten wordt aangeduid. Even als vroeger zijn onder de *formatie* begrepen de corpsen pradjoerits, waarover vergelijk bladz. 23 van het verslag over 1855 en § 6 hieronder. Daarentegen zijn, in afwijking van vroeger, thans in de *sterkte* niet begrepen de officieren met verlof buiten Nederlandsch Indie, 106 in getal.

(1) Vergelijk de noot aan slot van hoofdstuk M.

OFFICIEREN.	Formatie op ultimo Dec. 1858.									Sterkte op ultimo Dec. 1858.								
	Luitenant-generaal.	Generaal-majoors.	Kolonels.	Luitenant-kolonels.	Majoors.	Kapiteins.	1ste luitenants.	2de luitenants.	Inl. 2de luitenants.	Luitenant-generaal.	Generaal-majoors.	Kolonels.	Luitenant-kolonels.	Majoors.	Kapiteins.	1ste luitenants.	2de luitenants.	Inl. 2de luitenants.
Staven:																		
Staf van den Gouverneur-Generaal.	»	»	»	»	1	2	1	»	»	»	»	»	1	»	2	1	»	»
Kommandant van het leger . . .	1	»	»	»	»	1	»	»	»	1	»	»	»	»	1	»	»	»
Militair departement, generale staf.	»	»	a1	»	1	»	»	»	»	»	1	»	1	1	»	»	»	»
Militair departement, adjoints . .	»	»	»	»	»	4	2	2	»	»	»	»	»	»	3	4	»	»
Militaire afdeeling op Java, 1ste . .	»	»	1	»	»	»	1	»	»	»	»	1	»	»	»	1	»	»
Militaire afdeeling op Java, 2de . .	»	1	»	»	»	1	1	»	»	»	»	1	»	»	1	1	»	»
Militaire afdeeling op Java, 3de . .	»	»	1	»	»	»	1	»	»	»	»	1	»	»	»	1	»	»
Kommand. der 3 bat. te Willem I .	»	»	1	»	»	»	1	»	»	»	»	1	»	»	»	1	»	»
Id. in de Wester-afdeeling van Borneo	»	»	»	1	»	1	1	»	»	»	»	»	»	1	1	1	»	»
Gouvernem. ter Sumatra's Westkust.	»	1	1	»	»	2	1	1	»	»	1	1	»	»	2	1	»	»
Ter beschikk. v. h. militair departem.	»	»	»	»	4	»	»	»	»	»	»	»	»	3	»	»	»	»
Plaatselijke staven, Batavia . . .	»	»	»	1	»	»	1	»	»	»	»	»	1	»	»	1	»	»
Plaatselijke staven, Samarang . .	»	»	»	1 of majoor	»	»	1	»	»	»	»	»	1	»	»	1	»	»
Plaatselijke staven, Willem I . .	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»
Plaatselijke staven, Soerabaija . .	»	»	»	1	»	»	1	»	»	»	»	»	1	»	»	1	»	»
Materieel der artillerie, officieren. .	»	»	1	2	4	3	8	8	»	»	»	1	2	5	1	13	»	»
Materieel der artillerie, magazijnm. .	»	»	»	»	»	»	3	3	»	»	»	»	»	»	3	1	2	»
Genie	»	»	1	1	4	5	7	5	»	»	»	1	1	4	6	7	»	»
Administratie, intendance	»	»	1	1	3	5	b 10	9	»	»	»	1	1	2	5	10	7	»
Administratie, betaalmeesters. . .	»	»	»	»	»	6	8	12	»	»	»	»	»	»	6	9	14	»
Geneesk. dienst, offic. van gezondh.	»	»	1	1	4	17	c 74	c 41	»	»	»	1	1	h6	10	56	63	»
Geneesk. dienst, aphothekers. . .	»	»	»	»	»	d 2	9	19	»	»	»	»	»	1	1	9	15	»
Geneesk. dienst, paardenartsen . .	»	»	»	»	»	»	e 2	2	»	»	»	»	»	»	1	»	2	»
Te zamen. . .	1	2	9	9	21	49	134	102	»	1	2	9	11	22	43	120	103	»
Wapens:																		
Infanterie (f)	»	»	»	7	21	154	267	298	120	»	»	1	7	20	132	239	167	i 8
Artillerie	»	»	»	»	1	18	28	29	»	»	»	»	1	»	17	31	10	»
Cavalerie	»	»	1	»	2	8	13	12	»	»	»	1	»	2	7	12	8	»
Sapeurs	»	»	»	1	»	6	6	12	»	»	»	»	1	»	4	6	10	»
Totaal. .	1	2	10	17	45	g235	g448	453	120	1	2	11	20	44	203	408	298	8
	1331									995 k								

a. Volgens eene dit jaar gemaakte bepaling kan de chef van den generalen staf ook zijn generaal-majoor.

b. De formatie der militaire administratie is vermeerderd met 1 adjunct-intendant voor de Lampongsche districten.

c. De formatie der geneeskundige dienst is vermeerderd met 1 officier van gezondheid der 2de klasse (die ook kan zijn van de 3de klasse) voor Segerie (Celebes), en 2 officieren van gezondheid der 3de klasse voor de Lampongsche districten.

d. Van de 2 apothekers 1ste klasse mag er 1 zijn eerste apotheker (majoor).

e. Eveneens kan van de twee paardenartsen een zijn paardenarts 1ste klasse (kapitein).

f. De formatie van dit wapen is aan hoofd- en mindere officieren vermeerderd: voor Siak met 1 1sten luitenant, de Lampongsche districten, met 1 majoor, 2 kapiteins, 4 1ste luitenants en 1 2den luitenant, en voor Segerie (Celebes) met 1 1sten en 1 2den luitenant.

g. Waaronder 9 inlandsche kapiteins en 38 inlandsche 1ste luitenants.

h. De overcomplete 2 dirigerende officieren van gezondheid 2de klasse zijn: de inspecteur der vaccine, en één tijdelijk toegestaan, in stede van 1 officier van gezondheid der 1ste klasse, voor het onderwijs in de genees- en heelkunde aan de inlandsche leerlingen te Batavia.

i. De 8 inlandsche 2de luitenants der infanterie zijn in den loop van 1858 uit aanmerking van hunne langdurige dienst en de door eenige bij de werving bewezen zeer nuttige diensten, bevorderd tot 1sten luitenant.

k. Behalve de officieren met verlof buiten Nederlandsch Indie zijn onder de sterkte mede niet begrepen: 1 generaal-majoor en 1 officier van gezondheid 2de klasse, gevoerd à la suite, 1 generaal-majoor gedetacheerd buiten Nederlandsch Indie, 7 officieren voor memorie, 2 op non-activiteit en de 2 officieren behoorende tot den plaatselijken staf te Batavia.

ONDEROFFICIEREN, MANSCHAPPEN EN PAARDEN.	Formatie op ultimo December 1858.					Sterkte op ultimo December 1858.					Toelichting.
	Europeanen.	Afrikanen.	Amboinezen.	Andere inlanders.	Paarden.	Europeanen.	Afrikanen.	Amboinezen.	Andere inlanders.	Paarden.	
Infanterie . . .	8023	»	1744	14659	»	8517	373	1187	12010	»	In de sterkte zijn begrepen 94 adjundant-onderofficieren, dienstdoende als officier, 507 Europeanen, 4 Afrikanen en 373 Amboinezen en andere inlanders, die geplaatst zijn bij de hospitaaldienst en het pupillencorps, of bestemd zijn om met paspoort of gagement het leger te verlaten. In de sterkte zijn echter *niet* begrepen 167 Europesche, 5 Afrikaansche en 42 Amboinesche en andere inlandsche gedetineerde militairen, noch ook 124 Europesche en 4 inlandsche onderofficieren en manschappen, die gevoerd worden voor memorie.
Artillerie . . .	1607	»	»	1173	529	1537	7	»	1063	375	
Cavalerie . . .	581	»	»	»	523	542	»	»	22	427	
Sapeurs. . . .	228	»	»	654	»	270	»	»	661	»	
Corps muziekanten	31	»	»	»	»	28	»	»	»	»	
Te zamen	10470	»	1744	16456		10894	380	1187	13756		
	28700				1052	26217				802	

De boven opgegeven sterkte van de officieren, met inbegrip van de 106 met verlof buiten Nederlandsch Indie en na aftrek der 8 inlandsche, en het overige niet-inlandsch en niet-Afrikaansch gedeelte des legers, was verder naar den landaard zamengesteld als volgt:

	Officieren.	Onder-officieren en manschap-pen.	Te zamen.
Nederlanders buiten Nederlandsch Indie geboren. .	923	6065	6988
Duitschers	77	1490	1567
Belgen	2	1033	1035
Zwitsers.	1	1016	1017
Andere Europeanen en daarmede gelijkgestelden, buiten Nederlandsch Indie geboren	5	621	626
Blanken in Nederlandsch Indie geboren.	67	163	230
Kleurlingen.	18	506	524
Totaal . .	1093	10894	11987

Onder de maatregelen, genomen tot bevordering van de aanvulling van het ontbrekend getal officieren, behoort de invoering van een ligter examen tot het verkrijgen van den officiersrang, naar het voorbeeld van hetgeen ook hier te lande bestaat. Op magtiging

des Konings werd dienaangaande bepaald, dat tot het afleggen van dat examen kunnen worden toegelaten ongehuwde verdienstelijke onderofficieren der infanterie, die ten minste zes jaren in Indie hebben gediend, waarvan drie als onderofficier (één jaar dienst in Europa hierbij in aanmerking nemende als een half jaar dienst in Indie), mits zij den 30jarigen leeftijd bereikt en dien van 35 jaren niet overschreden hebben.

Het cijfer der gedurende 1858 in Indie aangebragte suppletie-troepen bedroeg 2474. Ofschoon dit 744 man minder is dan het overeenkomend cijfer van het vorig jaar, was bij het eind van 1858 in de sterkte van het Europeesch gedeelte des legers (daaronder begrepen 380 Afrikanen, die als Europeanen worden geteld) een overcompleet van 804 man.

De inlandsche werving leverde eene gunstige uitkomst, bij vergelijking met het vorige jaar, wat de Madurezen betreft; eene min gunstige ten aanzien der overige inlanders, namelijk: 62 Amboinezen, 99 Boeginezen, 186 Madurezen en 1756 Javanen, te zamen 2103 in 1858, tegen 184, 205, 64 en 2317, te zamen 1770 in 1857.

Het aantal reëngagementen was als volgt:

	voor 6 jaren.	voor 4 jaren.	voor 2 jaren.	te zamen.
Europeanen. .	634	68	206	908
Afrikanen . .	4	16	14	34
Amboinezen. .	34	13	22	69
Boeginezen . .	5	36	21	62
Madurezen . .	3	17	9	29
Javanen . . .	112	399	284	795
Totalen	792	549	556	1897

§ 3. *Bijzonderheden omtrent de militaire geneeskundige dienst.*

De volgende staat geeft een vijfjarig overzigt van het cijfer der bij de landmagt op Java en Madura behandelden, herstelden en overledenen, en van de verhouding dezer laatsten, zoo tot de behandelden als tot de legersterkte.

Jaren.	Behandelden.	Herstelden.	Overledenen.	Verhouding der overledenen tot de behandelden.	Verhouding der overledenen tot de legersterkte.
1854	21 464	20 049	460	1:46,6	1:22,7
1855	24 795	22 902	639	1:38,8	1:17,1
1856	25 099	23 291	629	1:39,9	1:19
1857	27 164	25 055	684	1:39,7	1:19,3
1858	31 571	29 274	730	1;43,25	1:21,3

Een soortgelijk overzigt ten aanzien van de landmagt op de buitenbezittingen volgt hieronder.

Jaren.	Behandelden.	Herstelden.	Overledenen.	Verhouding der overledenen tot de behandelden.	Verhouding der overledenen tot de legersterkte.
1854	19 357	18 433	316	1:61,2	1:30,5
1855	18 758	17 907	234	1:80,16	1:41,13
1856	21 539	20 706	242	1:89	1:43,5
1857	18 659	17 684	341	1:54,7	1:27,9
1858	19 767	18 871	235	1:84,11	1:45,5

Gedurende die jaren was de sterfte-verhouding bij de landmagt op Java en Madura, naar gelang van den landaard en van de ligging der plaatsen aan de kust of binnen 's lands, zoo als de onderstaande opgave vermeldt.

Jaren.	EUROPEANEN.						AFRIKANEN.						INLANDERS.					
	Plaatsen aan de kust.			Plaatsen binnen 's lands.			Plaatsen aan de kust.			Plaatsen binnen 's lands			Plaatsen aan de kust.			Plaatsen. binnen 's lands.		
	Overleden.	Sterkte.	Sterfte.	Overleden.	Sterkte.	Sterfte.	Overleden.	Sterkte.	Sterfte.	Overleden.	Sterkte.	Sterfte.	Overleden.	Sterkte.	Sterfte.	Overleden.	Sterkte.	Sterfte.
1854	198	2583	1:13	115	2423	1:21,08	4	7	1:17,5	5	207	1:41.4	98	3314	1:33,8	40	1935	1:48,37
1855	219	2799	1:12,7	121	2186	1:18,06	1	6	1:6	11	203	1:18.4	213	3933	1:18,4	74	1800	1:24,3
1856	234	2725	1:11,7	143	2776	1:19,4	3	18	1:6	5	265	1:53	189	3717	1:19,7	55	2527	1:45,9
1857	288	3476	1:12,07	141	2776	1:19,6	5	44	1:8,8	9	208	1:23.1	168	4389	1:26,1	73	2328	1:31.9
1858	269	4459	1:16,5	243	3580	1:14,7	3	18	1:6	11	241	1:21.9	151	4757	1:31,5	53	2517	1:47,5

De gezamenlijke sterfte onder de Europeanen der landmagt op Java en Madura was, in verhouding tot de sterkte, in:

	Overleden.	Sterkte.	Sterfte.
1854.	313	5006	1:16
1855.	340	4985	1:14,6
1856.	377	5501	1:14,6
1857.	429	6252	1:14,57
1858.	512	8039	1:15,7

Voor de buitenbezittingen waren die cijfers als volgt:

	Overleden.	Sterkte.	Sterfte.
1854.	182	3075	1:16,8
1855.	120	2853	1:23,7
1856.	111	2940	1:26,5
1857.	136	3015	1:22,17
1858.	114	3549	1:31,1

In de bijlagen *B* en *C* wordt, afzonderlijk voor Java en Madura en voor de buitenbezittingen, een uitvoerig overzigt gegeven van den aard der ziekten waarvoor de lijders, onderscheiden in Europeanen, Afrikanen en inlanders, bij de landmagt in 1858 werden behandeld, en van het aantal en de verhouding der overledenen, zoowel tot het cijfer der behandelden als tot de legersterkte.

§ 4. *Inrigtingen tot het leger betrekkelijk.*

Artillerie-constructiewinkel. Even als in vorige jaren waren de werkzaamheden, zoowel ten behoeve der artillerie als van andere diensten en departementen, menigvuldig. Aan arbeidsloonen werd zelfs f 3 768:92 meer betaald dan in 1857, toen de daarvoor uitgegeven som van f 101 780:68½ reeds gemiddeld f 1 500 per maand meer bedroeg dan in vroegere jaren; aan materialen werd verwerkt voor eene som van f 182 628:41½, dat is f 29 064:38 meer dan in 't vorig jaar, en de waarde der materialen en gereedschappen, die aan andere gouvernements-inrigtingen of diensten werden verstrekt, beliep f 10 401:63 meer dan in 1857, namelijk f 13 605:06½.

De algemeene onkosten, waarvan in het vorig verslag, bladz. 45, eene specificatie is geleverd, beliepen dit jaar f 179 595:49½, of nagenoeg 81 per cent van het bedrag der voortgebragte waarde, en ruim 7½ per cent minder dan in 1857.

Bij het einde des jaars had de artillerie-constructiewinkel in bezit aan materialen en gereedschappen eene waarde van f 729 145:85, zijnde f 18 324:24 meer dan bij het eind van 1857. (1)

Tot verscheidene verbeteringen en bijbouwingen werd van regeringswege magtiging verleend.

Pyrotechnische werkplaats. Deze inrigting werd bij een voorloopig reglement, als een op zich zelf staand onderdeel van den artillerie-constructiewinkel, geplaatst onder het onmiddellijk bestuur van den luitenant-vuurwerker en onder het toezigt van den directeur van den constructiewinkel. De werkzaamheden moesten ten gevolge van plaats gehad hebbende ontploffingen van slagkruid eenigen tijd gestaakt worden, doch nadat ter voorkoming zooveel mogelijk van verdere onheilen voor het vullen der slaghoedjes eene inrigting was daargesteld, zoo als die bij de slagkruidfabriek te Delft gevonden wordt, had de aflevering wederom geregeld plaats.

Artillerie-school te Weltevreden. De vier leerlingen die, blijkens het vorig verslag, in 1857 het examen n°. 2 met goeden uitslag hadden afgelegd, werden met twee anderen, die aan de examina n°. 1 en 2 hadden voldaan, aangesteld tot 2de luitenants der artillerie. Bij het einde des jaars waren 9 leerlingen aanwezig.

School te Meester Cornelis tot opleiding van onderofficieren voor officieren der infanterie. Er werd magtiging verleend om het aantal leerlingen aan deze school van 76 tijdelijk te brengen op 88. Ook in andere opzigten had er uitbreiding plaats, door vermeerdering

(1) Volledigheidshalve wordt hier aangeteekend, dat bij de som van f 535 168:51, welke in het verslag over 1856, bladz. 44, is opgegeven als bij het eind van dat jaar aan materialen en gereedschappen in het bezit van den constructiewinkel te zijn, ten onregte niet is medegerekend de waarde der in dat jaar aangemaakte gereedschappen, met inbegrip van de percentsgewijze verhooging bedragende f 203 579:68½.

van het personeel der onderwijzers, de daarstelling eener exercitie-batterij, de oprigting eener bibliotheek en de vergrooting der gebouwen. 48 gewezen leerlingen werden tot luitenant bij de infanterie aangesteld.

Corps-scholen. In het vorig verslag is vermeld, dat in eenige groote garnizoensplaatsen het schoolonderwijs niet meer garnizoensgewijze, maar bij elk corps afzonderlijk werd gegeven. De goede werking van dezen maatregel deed dien thans algemeen voorschrijven.

Ter betere verzekering van eene goede opleiding van het kader bij de infanterie werd het bijwonen dezer scholen meer verpligtend gemaakt en tevens aan het onderwijs eene meer zekere rigting gegeven door de vaststelling van een programma der kundigheden, vereischt voor eene bevordering tot korporaal of onderofficier.

Corps pupillen. Dit corps, waarvan de sterkte reeds is opgegeven in bijlage A, n°. 17, bleef voortdurend aan het doel beantwoorden. Bij de in het *Indisch Staatsblad* over 1858 onder de n°s. 29, 61, 77, 85, 94 en 130 opgenomen beschikkingen van den Gouverneur-Generaal, onderging het reglement voor het corps (*Indisch Staatsblad* 1856, n°. 35), eenige aanvulling, wijziging en toelichting. Ten aanzien van de bijdragen, voor de pupillen door de ouders, voogden of verzorgers te betalen, werd onder andere bepaald, dat officieren en ambtenaren, die zich met verlof in Nederland of op non-activiteit bevinden, betalen moeten naar reden van het door hen genoten wordende verlofs of non-activiteits-tractement, daarbij den in art. 22 van het reglement voor actief dienende officieren en ambtenaren aangegeven maatstaf volgende; dat de bijdrage voor zonen van minder gegoede particulieren wordt vastgesteld door het militair departement in overleg met het betrokken hoofd van gewestelijk bestuur, in verband met het cijfer van f 25 's maands, hetwelk voor zonen van gegoede particulieren is vastgesteld, en dat de zonen van als onvermogend erkende particulieren begrepen kunnen worden onder de kosteloos op te nemen jongens.

De overige tot het leger betrekkelijke inrigtingen leverden dit jaar geene meldenswaardige bijzonderheden op. (1)

§ 5. *Krijgsverrigtingen van het leger.*

Java.

Blijkens de mededeelingen in hoofdstuk C, afdeeling III, werden in November 1858 geruchten te Batavia vernomen omtrent op handen zijnde onrustige bewegingen in het Cheribonsche en Krawangsche, en was het noodig geacht, eenige troepen derwaarts te zenden. Deze bestonden uit eene Europesche en twee inlandsche compagnien infanterie, sterk 14 officieren en 317 onderofficieren en manschappen, onder kommando van den luitenant-kolonel Happé. Gelukkig konden zij, zonder dat van de wapenen gebruik gemaakt had behoeven te worden, na eene afwezigheid van ruim eene maand, den 20sten December in het garnizoen te Meester Cornelis terugkeeren.

Sumatra.

Palembang. In de maand Januarij werd, van Lahat uit, een militaire togt ondernomen door eene kolonne, sterk 7 officieren en 135 onderofficieren en manschappen, benevens 25 pradjoerits, tegen eenige in verzet zijnde kampongs van de marga Paggergoenong, in het district Lematang-oeloe. Na de bevolking dier marga eene tuchtiging te hebben doen ondergaan, waarbij slechts één der onzen gewond werd, kwamen de weêrspannigen in onderwerping en werd de afbetaling der achterstallige landrente verkregen.

Op een berigt, dat de doeson's Djati en Slawé, beide in de Goemaij-oeloe en niet ver van Lahat gelegen, waren overrompeld en bezet door een groot aantal oproerigen, naar gissing afkomstig uit de Pasoemah-landen, rukte op den 17den October eene kolonne, sterk ongeveer 225 man, onder bevel van den luitenant-kolonel, militairen kommandant van Palembang, W. Lammerée, van Lahat langs drie verschillende wegen naar de eerstgenoemde doeson op. Nog dienzelfden morgen had een vereenigde aanval

---

(1) Over de opleiding van ambachtslieden bij de militaire werkplaatsen. Zie hoofdstuk I, afd. I, 2de noot.

op de doeson plaats, welke ongeveer drie en een half uur duurde. De vijand verdedigde zich hardnekkig en sloeg herhaalde stormen af, zoodat onze troepen, met een verlies van 4 dooden en 23 gekwetsten (waaronder de kapitein der artillerie COOSTERMANS, die aan de gevolgen zijner wonden is overleden), voor het oogenblik van verdere aanvallen moesten afzien. De kolonne trok daarop terug naar de op $3/4$ paal van Djati gelegen doeson Slawé, die verlaten werd gevonden, en nadat aldaar het van Tebing-tingie ontboden geschut, geëscorteerd door een te Boengamas gestationeerd detachement, was aangekomen, rukte de kommandant den 23sten October andermaal naar Djati op, met eene kolonne, sterk 9 officieren en ongeveer 260 onderofficieren en manschappen, waaronder eenige artilleristen tot bediening van het geschut. Men trachtte te vergeefs bres te schieten; maar daarentegen gelukte het, na eenige worpen uit de mortier-batterij, door lichtkogels brand te stichten. Er werd nu met de tweeponders, gedekt door een sterk peloton infanterie, tot op korteren afstand van de doeson voortgerukt en deze op nieuw beschoten, doch een onophoudelijk lilla- (klein geschut) vuur der verdedigers maakte het spoedig noodig deze beweging te staken. Middelerwijl trok eene versterking troepen naar de bij de doeson gelegen hoogte, die niet door geschut, maar slechts door infanteristen kon worden bezet, om de daar strijdenden te ondersteunen en bij het wankelen van den vijand een storm te wagen. De 1ste luitenants TOMEI, VAN STUWE en VOLKERTS deden dan ook dien storm, doch moesten met verlies van één doode en elf gekwetsten, waaronder de eerstgemelde officier, terugtrekken. De munitie der manschappen werd tot twee malen toe aangevuld. Toen daarop de overste LAMMERÉE van de hoofden, die de kolonne vergezelden, de verzekering erlangde, dat de doeson schier geheel aan de vlammen was opgeofferd en het vijandelijk vuur niet verflaauwde, werd des middags bevel gegeven om naar Slawé terug te trekken. Bij het einde des jaars werd versterking gewacht ten einde daarna den aanval te hernieuwen. (1)

Djambi. Voor de expeditie tegen Djambi, waarvan reeds in hoofdstuk C, afdeeling III, melding is gemaakt, werden, van de landmagt, beschikbaar gesteld eene Europesche en twee inlandsche compagnien infanterie, een detachement artillerie voor de bediening van twee Coehoorn-mortieren en een detachement sapeurs, met de tot die troepen behoorende staven, alles onder het bevel van den majoor der infanterie J. W. C. VAN LANGEN; en van de zeemagt, Zr. Ms. stoomschepen *Groningen*, *Celebes*, *Onrust* en *Admiraal van Kinsbergen*, onder bevel van den kapitein-luitenant ter zee COURIER DIT DUBECART; terwijl voor het transport der troepen koopvaardijschepen werden ingehuurd. Deze krijgsmagt verliet den 5den Augustus de reede van Batavia, deed den 8sten daaraanvolgende Muntok aan, waar de resident van Palembang, die met de leiding der politieke aangelegenheden was belast, zich den 16den met een 200tal koelies bij de expeditie voegde en, na te Mocarahkompeh nog met 3 kruisbooten en 10 soensang-praauwen versterkt te zijn, ankerde de flottille den 20sten September bij de Sedingjang-eilanden in het gezigt van de hoofdplaats Djambi. De resident deed nog herhaalde pogingen om tot onderhandelingen te komen; maar toen het hem bleek dat de sultan hiervan slechts gebruik maakte om tijd te winnen, ten einde zich beter in staat van tegenweer te stellen, deed hij hem, gelijk in hoofdstuk C reeds is gemeld, den 5den September een manifest toekomen, waarbij de sultan van den troon werd vervallen verklaard, en werd tevens, in overleg met de hoofden der land- en zeemagt, de aanval op den volgenden dag bepaald. In den vroegen morgen van den 6den September werd in alle stilte en met beleid geland. Achtereenvolgens werden 8 benting's door de schepen beschoten en door de troepen, onder het vuur ook van eenige aan de overzijde der rivier gelegen sterkten, genomen, en werden eenige tusschen gelegen versterkte doeson's en huizen, waaruit aanhoudend op de onzen geschoten werd, in de asch gelegd. Aan den voet van den kraton genaderd, bleek deze zoodanig te zijn ingerigt, dat een storm daarop bijna onmogelijk was, terwijl hij bovendien nog door twee steile en zwaar gewapende voorwerken werd gedekt. Te vergeefs werd hij, na eenige granaatworpen, twee maal door een gedeelte der troepen, en eens door de geheele marine-divisie bestormd, en ook te vergeefs beproefde men denzelven om te trekken. Voor de vierde maal en nu met de geheele magt stormloopende, kwam men eindelijk tot onder de benting van den kraton, terwijl de marine-divisie een der voorwerken vermeesterde. Het binnendringen der benting bleef mede nog eene moeijelijke onderneming. Verschrikkelijk was hier een oogenblik het vuur; doch het gelukte om den vijand uit

(1) Nadat ook in Januarij 1859 twee aanvallen mislukt waren, viel de doeson eindelijk, na eene vrij langdurige insluiting, op den 29sten Maart van dat jaar in handen onzer troepen.

den kraton en vervolgens ook uit de aangrenzende doeson's te verdrijven. Inmiddels bestookten de stoomschepen den versterkten kraton van den pangeran ratoe en nog eenige verder gelegen bentings, wier batterijen, ofschoon geheel tot zwijgen gebragt, nogtans niet door den vijand verlaten werden. Zonder noemenswaardigen tegenstand werden nu ook deze laatste versterkingen genomen, zoodat nog vóór den avond van den 6den September, door de krachtige zamenwerking van land- en zeemagt, Djambi geheel was vermeesterd en 50 stukken geschut en lilla's op den vijand waren buiten gemaakt. Het verlies dat de landmagt bij deze expeditie geleden had bedroeg 3 gesneuvelden, terwijl 22 gewond werden, waaronder 1 officier. De zeemagt telde 1 gesneuvelde en 12 gekwetsten, waaronder mede 1 officier.

Na ter hoofdplaats de noodige bezetting te hebben achtergelaten, keerden de troepen naar Batavia terug, waar zij den 15den November aankwamen.

Reteh. Vergelijk hieromtrent de IIde afdeeling van dit hoofdstuk, § 5.

Gouvernement van Celebes en onderhoorigheden.

De in dit jaar op nieuw ondernomen togt van Zr. Ms. stoomschip *Amsterdam* naar de zeerooversschuilplaats Rioem en de baai van Toto, op het eiland Flores, waaraan ook nu een detachement militairen uit het garnizoen te Macassar deel nam, wordt mede nader vermeld in § 5 van de IIde afdeeling van dit hoofdstuk.

Gouvernement der Molukken.

In hoofdstuk C, afdeeling III, is reeds met een enkel woord melding gemaakt van eene expeditie tegen eenige stammen op het eiland Ceram, die in verzet tegen het Gouvernement waren. Tot dat einde vertrokken in de maand Februarij de gouverneur der Molukken jhr. C. F. Goldman, de luitenant-kolonel, militaire kommandant in het gouvernement der Molukken, J. C. H. J. de Veer, de luitenant-kolonel, benoemd militair kommandant aldaar, D. L. de Brabant, de 1ste luitenant-adjudant J. C. Hörner, benevens een detachement troepen, onder bevel van den kapitein der infanterie H. W. van Oijen, naar Elpapoetie op Ceram. Aldaar waren bereids vereenigd 500 man hulptroepen, die van Ternate en Tidore waren ontboden, en bij wie zich nog een groot aantal Ternataansche en Tidoresche vrijwilligers hadden gevoegd, en voorts een 500tal hulptroepen, door Ceramsche regenten geleverd. Ofschoon het terrein vele moeijelijkheden opleverde, die door onderscheiden versterkingen nog vermeerderd waren, werden de vijandelijke Alfoeren toch op alle punten geslagen en hunne versterkingen veroverd, en kon men den 26sten Februarij terugkeeren, zonder ander verlies dan eenige gesneuvelden van de hulptroepen. Onder onze militairen waren er alleen eenigen gekwetst geraakt.

Bali.

Ten einde zich door kracht van wapenen meester te maken van den pembukkel Njoman Gempol in Boeleleng (vergelijk hoofdstuk C, afdeeling III), vertrokken den 7den December van Soerabaija een bataillon infanterie en eenige artilleristen, te zamen sterk 22 officieren en 707 onderofficieren en manschappen, welke magt, met de stoomschepen *Ardjoeno*, *Prinses Amelia* en *Samarang* en de kruisbooten van de residentien Bezoekie en Banjoewangie, onder de leiding van den kapitein-luitenant ter zee J. A. K. van Hasselt, den 10den daaraanvolgende voor Boeleleng ten anker kwam. Den volgenden dag werden de troepen en een marine-detachement ontscheept, en de kampong Bandjar-djawa, waarin Njoman Gempol zich ophield, spoedig zonder verlies vermeesterd. Hij wist echter met zijne aanhangers te ontkomen, waarop hem nog een termijn van drie dagen werd gegeven om in onderwerping te komen. Toen echter die tijd verstreken en niet aan den eisch voldaan was, ging men tot zijne verdere vervolging over. Eenige dessa's, met namen Benkil, Djineng, Dalim en Panglatten, welke hem hulp hadden verleend, werden den 16den December voor den ons geboden tegenstand getuchtigd, en daar Njoman Gempol geene verdere ondersteuning vond, was het hem ondoenlijk zich langer staande te houden en werd hij twee dagen later door de bevolking zelve uitgeleverd. Met slechts 1 gekwetste waren de troepen den 26sten te Soerabaija teruggekeerd.

§ 6. *Gewapende corpsen, niet regtstreeks tot het leger behoorende.*

De berigten over deze corpsen, de pradjoerits, schutterijen, djajang-sekars, lijfwachten,

legioenen en barissans, waren over het algemeen, wat uiterlijk voorkomen en geoefendheid betreft, gunstig.

De in Pekalongan bestaande detachementen pradjoerits werden ontbonden, omdat het gebleken was dat de werving daarvan aldaar, in strijd met art. 5 van het reglement van 1849 (zie het verslag over dat jaar, bladz. 20), niet vrijwillig, maar bij wijze van heeredienst geschied was. Er werd daarom magtiging verleend om, door vrijwillige werving, te Pekalongan en Batang nieuwe detachementen op te rigten.

§ 7. *Verdediging.*

Zooveel de beschikbare middelen het toelieten werd, behalve aan de herstellingen en vernieuwingen der gewone werken, ook aan de in aanbouw zijnde buitengewone verdedigingswerken gearbeid. Het militair departement klaagde echter, dat door het uitsluitend gebruik maken van vrijwilligen arbeid niet genoegzaam op het benoodigd aantal koelies kon gerekend worden. (1)

§ 8. *Bijzonderheden van verschillenden aard.*

Terrein-opname (2). De opname van Tjilatjap werd dit jaar voltooid. De verdere opnemingen in de residentie Banjoemas, alsmede die in Bagelen, werden met kracht voortgezet. In de onafhankelijke districten tusschen Palembang en Benkoelen moesten de werkzaamheden wegens onveiligheid worden gestaakt. Met de opname der zeven, aan Boni grenzende, zoogenaamde bergdistricten en met die van het landschap Tello was men bezig; die der noorderdistricten van het gouvernement van Celebes werd voltooid.

Een twintigtal nieuwe opnemers werden op het terrein geoefend en eenige zeer bruikbare teekenaars, herkomstig van het corps pupillen, bij de opname in dienst gesteld.

Met de vervaardiging van kaarten werd geregeld voortgegaan.

II. ZEEMAGT.

§ 1. *Kommandement.*

De vice-admiraal J. F. D. Bouricius werd den 24sten November 1858, krachtens 's Konings besluit van 6 Februarij van dat jaar, n°. 60, in het bevel over het Nederlandsch eskader in Oost-Indie en over de maritime inrigtingen aldaar vervangen door den schout bij nacht G. Vogelpoot.

§ 2. *Het Nederlandsch eskader.*

Sterkte. Op 1 Januarij 1858 bestond het eskader uit: 1 brik 1ste klasse: *de Haai*; 1 adviesbrik: *Pylades*; 5 schoenerbrikken: *Rembang*, *Sylph*, *Banda*, *Lansier* en *Padang*; 1 roeikannonneerboot, n°. 14; 2 stoomkorvetten: *Medusa* en *Prinses Amelia*; 3 schroefstoomschepen 4de klasse: *Montrado*, *Bali* en *Samarang*; 8 stoomschepen: *Amsterdam* (1ste klasse), *Merapi* (2de klasse), *Etna*, *Phoenix* en *Celebes* (3de klasse), *Suriname*, *Admiraal van Kinsbergen* en *Onrust* (4de klasse); 2 dienstdoende wachtschepen: *Palembang* en *Batavia*; te zamen 23 bodems, bemand met 1 985 Europeanen en 546 inlanders.

Behalve door het stoomschip 1ste klasse *Gedeh*, met 125 koppen, de brik 1ste klasse *de Cachelot*, met 111, de schoenerbrik *Makasser*, met 57, en het schroefstoomschip 4de klasse *Soembing*, met 96 koppen, welke zich alle blijkens het vorig verslag bij het eind van 1857 uit Nederland op reis naar Indie bevonden, werd het eskader in 1858 achtereenvolgens nog versterkt door de aankomst, mede uit Nederland, van het schroefstoomschip 2de klasse *Groningen*, het stoomschip 1ste klasse *Ardjoeno* en de korvet 2de klasse *Pallas*, elk met 150 man equipage. Uit West-Indie kwam ter versterking van het eskader en ter overbrenging van daar van den nieuw benoemden kommandant, den schout bij nacht G. Vogelpoot, de korvet 1ste klasse *Prins Maurits der Nederlanden*, met 180 koppen. In September kwam voor de dienst gereed, na ineenzetting te Soerabaija, het

(1) Vergelijk § 14 van de Memorie van Beantwoording betreffende het XIde hoofdstuk der Staatsbegrooting voor 1861.

(2) Vergelijk hoofdstuk K, § 1. Een overzigt van de topographische werkzaamheden in Nederlandsch Indie van 1856 tot en met 1859 is uit de *Javasche Courant* van 16 Mei 1860 overgenomen in de *Staatscourant* van 17 Julij jl.

in Nederland vervaardigd stoomschip 4de klasse *Madura*, van 42 koppen. Daarentegen werd de schoenerbrik *Banda*, wegens verouderden en slechten toestand, in October buiten dienst gesteld en bij openbare veiling verkocht. De adviesbrik *Pylades*, bestemd zijnde tot het doen van hydrographische opnamen, werd aan het marine-etablissement te Onrust daartoe ingerigt en kreeg eene verminderde bewapening en Europesche equipage. Bij het einde des jaars bestond alzoo het eskader uit 31 bodems. Bovendien was toen tijdelijk aanwezig het fregat 1ste klasse *de Ruyter*, hetwelk in de maand December eenige troepen voor het leger, en ter verwisseling een aantal officieren, onderofficieren en manschappen der marine had aangebragt, en verder bestemd was om den afgetreden kommandant der zeemagt en de zich sedert geruimen tijd in Indie bevindende officieren en andere schepelingen naar Nederland terug te voeren.

Ofschoon, wat het personeel aangaat, niet altijd het voor elken rang gevorderd aantal aanwezig was, is echter, door het overcompleet in andere rangen, op voldoende wijze zoowel in het personeel van officieren als in dat der mindere Europesche schepelingen kunnen worden voorzien. Slechts gedeeltelijk is dit het geval geweest ten opzigte der behoefte aan adelborsten der 1ste klasse.

Bij ontstentenis van voldoende gelegenheid met rijks-vaartuigen, werden 31 officieren, die voor terugkeer naar Nederland konden in aanmerking komen, met koopvaardijschepen herwaarts overgevoerd. 78 onderofficieren en minderen werden, op aanzoek van de scheepsagenten, aan koopvaardijschepen afgestaan, ten einde op de reis naar Nederland de onvoltallige bemanningen ter zijde te staan. Hiertoe werden bij voorkeur de schepelingen gekozen, wier diensttijd geëindigd of bijna verstreken was; terwijl de onkosten van voeding, soldijen enz. voor rekening der betrokken reederijen kwamen.

Tot voorziening in de behoefte aan inlandsche zeevarenden werden, als tijdelijke maatregel, de premien en aanbrenggelden verdubbeld. Met goed gevolg werden mede pogingen aangewend om de reëngagementen of de verlenging van verbindtenissen bij het inlandsch personeel te bevorderen.

De gezondheidstoestand bij het eskader liet dit jaar weinig te wenschen over. In het geheel kwamen 7 907 lijders in behandeling; daarvan zijn aan boord hersteld 5 520, geëvacueerd 2 251, overleden 81, onder welke laatsten 8 aan de gevolgen van verwonding. De sterfte ten gevolge van ziekte stond in verhouding tot de gemiddelde sterkte van het eskader (bedragende 2 500 Europeanen en 580 inlanders, te zamen 3 080 koppen) als 1 tot 42,2. Met bijtelling der bovenbedoelde 8 aan verwonding overledenen en van nog 13, die over boord vielen en verdronken, was de sterfte-verhouding als 1 tot 32,7.

Stationering. Gedurende het jaar waren de verschillende stations bezet als volgt: Noordwestkust van Sumatra: 1 schoenerbrik en 1 schroefstoomschip, tijdelijk versterkt met 1 stoomkorvet; Oostkust van Sumatra: 1 schroefstoomschip, 3 stoomschepen en tijdelijk 1 schoenerbrik; Wateren van Riouw, Lingga en Siak: 1 brik, verstrekt bij afwisseling met 1 stoomschip en 1 schroefstoomer en tijdelijk met 1 schoenerbrik; Noordwestkust van Borneo: bij afwisseling 2 en 3 stoomschepen en later 1 stoomschip; Oostkust van Borneo, bij afwisseling 1 schoenerbrik uit het eerst hieronder volgend station; Wateren van Celebes en onderhoorigheden: 1 stoomschip en 2 schoenerbrikken, bij afwisseling versterkt met 1 stoomschip; Wateren der Molukken: 1 schoenerbrik, later vervangen door 1 brik en bij afwisseling versterkt met 1 stoomschip en 1 korvet; Wateren van Menado: 1 stoomschip.

In de Chinesche wateren was nog bij afwisseling gestationeerd 1 stoomkorvet en 1 schroefstoomschip.

§ 3. *Gouvernementsschoeners en kruisbooten.*

Sterkte. De dienst werd verrigt door een schoener 1ste charter, 1 schoener 2de charter, 1 stoomadviesvaartuig en 60 kruisbooten, gezamenlijk bemand met 20 Europeanen: 3 gezagvoerders, 15 stuurlieden, 1 machinist en 1 konstabel, en met 1 352 inlanders: 64 gezagvoerders (djoeragan's), 67 mandoor's, 265 roergangers (djoeroemoedie's), 948 matrozen en 8 vuurstokers; in het geheel 1 372 koppen; vier kruisbooten werden wegens ouderdom afgekeurd; daarentegen kwamen gereed de drie, welke blijkens bladz. 53 van het vorig verslag in aanbouw waren, en 1 van die, welke in 1858 onder handen werden genomen. De formatie werd dit jaar achtereenvolgens met 4 kruisbooten vermeerderd, zoodat op ultimo December aan dezelve ontbraken 8 booten, waarvan 7 te Dassoon in aanbouw waren. Het ijzeren schroefstoomschip, dat, blijkens

het vorig verslag, in plaats van de 2 ontbrekende schoeners werd vervaardigd, werd in de maand Julij met goed gevolg te water gebragt en naderde zijne voltooijing.

De voorziening in de behoefte aan inlandsch personeel ging, niettegenstaande de vele daartoe aangewende pogingen, met moeijelijkheden gepaard.

Stationering. Bij het einde des jaars waren de verschillende stations volgenderwijze bezet: Batavia 1 (1 minder dan de bij besluit van den Gouverneur-Generaal van 14 Augustus 1858, n°. 9, vastgestelde organieke verdeeling); Bataviasche flottille, geene (organiek 3); Cheribon 1 (2 minder dan organiek bepaald); Tagal 1; Pekalongan 1; Samarang 1; Japara 2; Rembang 1 (1 minder dan organiek bepaald); Soerabaija 4 (als voren); Pasoeroean 1; Probolingo 1; Bezoekie 2; Banjoewangie 2; Westkust van Sumatra 5; Lampongsche districten 4 (3 meer dan organiek bepaald); Palembang 2 (1 minder dan organiek bepaald); Banka 5 (als voren); Billiton 1; Riouw 4 (als voren); Wester-afdeeling van Borneo 7 (als voren); Zuider- en Ooster-afdeeling van Borneo 2 (3 minder dan organiek bepaald); Celebes en onderhoorigheden 4; Menado 2; Timor 1 (1 minder dan organiek bepaald). Boven de organieke verdeeling waren nog gedetacheerd 3 kruisbooten in het rijk van Djambi en 2 in dat van Boni. Van de overige vaartuigen behoorde de eene schoener te Banka, de andere te Pontianak en het stoom-adviesvaartuig te Bandjermasin te huis.

Bijzonderheden van verschillenden aard. Volgens een besluit van den Gouverneur-Generaal van 9 Maart van dit jaar is op de Nederlandsch-Indische gouvernementsvaartuigen de verstrekking van sterken drank afgeschaft en vervangen door die van koffij.

§ 4. *Inrigtingen tot de zeemagt betrekkelijk.*

a. Commissie tot verbetering der Indische zeekaarten.

De kaarten in dit jaar door de commissie uitgegeven waren: eene nieuwe uitgave van de kaart der Java-zee, eene kaart van de ankerplaatsen der eilanden beoosten Java, en eene van straat Banka. Het debiet van kaarten bedroeg eene som van f 8 927:03½, zijnde weder f 973:101 meer dan in 1857. Aan het Oostenrijksche fregat *Novara* werden de voornaamste kaarten van den archipel ten geschenke aangeboden.

Een veertigtal kaarten en schetsen kwamen bij de commissie in, waaronder vooral melding verdienen die van de kusten van Nieuw-Guinea. Eene lijst van die kaarten en schetsen wordt als bijlage D bij dit verslag gevoegd. Ook werden verscheidene hydrographische berigten ontvangen, waarvan de opgaven der nieuw ontdekte riffen steeds terstond werden openbaar gemaakt. De tot opnemingsvaartuig ingerigte adviesbrik *Pylades* werd aanvankelijk bestemd voor de opname van straat Banka en de nabij gelegen vaarwaters (1).

b. Bebakening, kustverlichting en loodswezen.

In de verslagen over 1854, bladz. 24, en 1855, bladz. 31, is melding gemaakt van de aanstelling van een afzonderlijken inspecteur voor dezen tak van dienst (volgens het *Indisch Staatsblad* van 1854, n°. 82), van de plaatsing van een katadioptrischen lichttoestel op den vuurtoren op de 4de punt van Java, bij Anjer, en van onderscheidene beschikkingen van minder belang, dit onderwerp betreffende. Dit jaar werd door het Indisch Bestuur een meer omvattend voorstel omtrent de kustverlichting in Nederlandsch Indie gedaan, waarop echter eerst in het volgende jaar door het opperbestuur kon worden beschikt (2).

c. Haven- en equipage-departementen, werven en pakhuizen.

Batavia. Voor de uitdieping van het haven-kanaal werd uit Nederland een stoom-

---

(1) Bij besluit van 24 Mei 1860 (*Indisch Staatsblad* n°. 46) is, krachtens magtiging des Konings, de betrekking van administrateur van het depôt van zeekaarten enz., bij het marine-departement ingetrokken en de oprigting vastgesteld van een *hydrographisch bureau*, toe te voegen aan de bovengenoemde commissie.

(2) Die beschikking hield in de magtiging om in 1859 en 1860 jaarlijks f 260 000 voor de daarstelling van kustlichten ten koste te leggen en om voor volgende jaren telkens bij tijds nadere voorstellen van gelijke strekking te doen.

baggermolen ontvangen, die bij het eind van het jaar werd ineengezet. De arbeid aan de beide hoofden, welke het kanaal insluiten, vorderde dit jaar veel.

Het gouvernements-stoomvaartuig *Bennett*, bestemd om de gemeenschap te onderhouden met de reede en met het eiland Onrust, hervatte, na tijdelijk bij de Djambische expeditie goede diensten te hebben bewezen, den 1sten December weder zijn eigenlijke dienst. De *Indische Staatsbladen* van 1858, nº. 87 en 88, bevatten het reglement voor die dienst en eene instructie voor den gezagvoerder en de bemanning.

Samarang. De rivier verkeerde voortdurend in een slechten toestand. Intusschen kwam de geul, die, blijkens het vorig verslag, bladz. 54, door de bank vóór de monding der rivier gegraven werd, ten einde in afwachting van de voltooijing der nieuwe zeehaven de gemeenschap met de reede open te houden, dit jaar gereed. De vernieuwing der haven werd voortgezet (1).

d. Marine-etablissement op Onrust.

Het drooge dok bewees weder goede diensten: er werd in den loop van het jaar van gebruik gemaakt door 13 schepen der Nederlandsche marine, 2 gouvernements-vaartuigen en 45 particuliere vaartuigen, onder welke laatste 17 stoom- en 22 zeilschepen onder Nederlandsche vlag en 6 schepen onder vreemde vlag.

De gezondheidstoestand was op de in timmering liggende schepen niet gunstig; maar op het etablissement zelf wèl; onder de te werk gestelde bannelingen deed zich geen enkel sterfgeval voor. Hun aantal bedroeg bij het eind van het jaar 226. Het meerendeel werd voor de uitoefening van verschillende ambachten, de overigen voor koeliewerk gebezigd.

e. Marine-etablissement te Soerabaija.

De kom van het bassin begon vrij diep te worden, en was bij het eind van het jaar bijna op het bepaalde peil uitgebaggerd; het dok lag nagenoeg op de bestemde plaats. De keel of ingang van het bassin bleef echter aanslibben en vereischte van tijd tot tijd nieuwe baggering.

De beide baggermolens hadden de een 202 en de andere 207 dagen gewerkt, en opgehaald 82,661 en 55,209 kubieke ellen specie.

Vijf oorlogsschepen en één recherche-schoener werden bij het etablissement hersteld, en een in Nederland vervaardigd ijzeren stoomboot (*Madura*) geheel afgetimmerd. Bovendien werden onder anderen nog 20 sloepen van verschillende soort en 4 laadschouwen gebouwd.

Het drijvend droogdok was, na eene langdurige herstelling, in December weder in gebruik gekomen. Het getal inlandsche werklieden bedroeg gemiddeld 650 daags.

Krachtens magtiging des Konings werd, bij besluiten van den Gouverneur-Generaal van 16 April 1858 (*Indisch Staatsblad* nº. 51 en 52), eene nieuwe regeling gemaakt van de zamenstelling en bezoldiging van het personeel en van de geneeskundige dienst bij het etablissement. De daartoe vereischte uitgaven werden vastgesteld op f 137 568, in stede van f 116 525 's jaars voor het eerstgenoemde einde, en f 4 920 's jaars voor het laatstgenoemde. Een reglement op het beheer van en de dienst bij deze inrigting werd vastgesteld bij besluit van 28 Julij daaraanvolgende (*Indisch Staatsblad* nº. 86).

f. Ingenieurs voor het vak van scheepsbouw.

De toenemende belangrijkheid van dezen tak van dienst deed de behoefte gevoelen om steeds een erkend deskundige voor de algemeene dienst beschikbaar te hebben. Op magtiging des Konings werd daartoe bij besluit van den Gouverneur-Generaal van 16 April 1858 (*Indisch Staatsblad* nº. 50) eene nieuwe betrekking ingesteld, namelijk die van hoofdingenieur voor het vak van scheepsbouw in Nederlandsch Indie. Deze ambtenaar moet in den regel zijn verblijf te Batavia houden en is regtstreeks ondergeschikt aan het

---

(1) In § 11 van de Memorie van Beantwoording van het Voorloopig Verslag betreffende hoofdstuk XI der Staatsbegrooting voor 1861 is hieromtrent eene misvatting begaan, door de geul in plaats van het nieuwe havenkanaal te noemen. Bij een besluit van Julij 1860 is door den Gouverneur-Generaal bepaald, dat voor de havenwerken 600 koelies per dag in gedwongen arbeid zullen opkomen, en nu berekende men, volgens de laatste berigten, dat de werken met het eind van 1863 voltooid zouden zijn.

hoofd van het marine-departement; maar hij is tevens verpligt de verschillende autoriteiten te dienen van consideratien en advies omtrent alle zaken in verband staande tot den scheepsbouw en de daaraan verwante wetenschappen.

Aan de overige, bij de onderscheidene maritime etablissementen werkzaam te stellen ambtenaren voor dit vak zou, volgens ditzelfde besluit, de rang van ingenieur 1ste of 2de klasse worden toegekend.

g. Fabriek voor de marine en het stoomwezen.

Over deze gouvernements-inrigting wordt hieronder gehandeld in hoofdstuk N, *Nijverheid*, afdeeling IV, § 2.

§ 5. *Verrigtingen der zeemagt.*

Zoo als bereids uit § 5 der Iste afdeeling van dit hoofdstuk is gebleken, bewezen de stoomschepen *Groningen*, *Celebes*, *Admiraal van Kinsbergen* en *Onrust*, gezamenlijk onder het bevel van den kommandant van eerstgemelden bodem, den kapitein-luitenant ter zee Courier dit Dubecart, belangrijke diensten bij de expeditie naar het Rijk van Djambi, en bragten de stoomschepen *Ardjoeno*, *Prinses Amelia* en *Samarang*, onder bevel van den kapitein-luitenant ter zee J. A. K. van Hasselt, het hunne bij tot de korte, maar snelle en afdoende magtsvertooning op Bali.

Eene andere en zeer merkwaardige krijgsverrigting was die tegen Reteh. De aanleiding daartoe is reeds vermeld in hoofdstuk C, afdeeling III. In de maand October vertrok van het station Riouw het schroefstoomschip *Soembing*, onder bevel van den luitenant ter zee 1ste klasse J. A. Kroef, met 5 kruisbooten en 21 gewapende praauwen, ten einde den weêrspannigen panglima besar tot onderwerping te brengen. Den 12den October bij Reteh aangekomen, bezette men alle toegangen langs welke levensmiddelen zouden kunnen worden aangevoerd, blokkeerde men de kreeken die toegang gaven, en rukte de hoofdmagt tot op een kanonschot afstands van de hoofdbenting, welke door den panglima te midden van een moeras op eene drooge plek was opgeworpen. Het was niet mogelijk de door een boom afgesloten kreek, die derwaarts voerde, op te varen, dewijl het geschut van den vijand die plaats met een kruisvuur bestreek en de diepte der kruisbooten niet toeliet, tot voor de benting te komen. Bij onderzoek vond men echter eene drooge plek in het moeras, rigtte daar eene versterking op, en voorzag deze, niettegenstaande de groote moeijelijkheden daaraan wegens den moerassigen bodem verbonden, van het noodige geschut. Alles werd nu tot de beschieting en aanval gereed gemaakt, en eenige lilla's (kleine stukken geschut) werden op gekopte boomen, die in het moeras nabij de versterking stonden, opgerigt, en den 7den November, toen de mede aangekomen brik *de Haai* en schoenerbrik *Padang* hunne landingsdivisien benevens een detachement van 25 man uit het garnizoen te Riouw hadden ontscheept, bestormde men na een hevig onderhouden vuur de vijandelijke hoofdbenting, en werd deze binnen twee uren tijds na den aanval genomen. De panglima besar sneuvelde; twee hoofdmuitelingen en verscheidene hunner volgelingen werden gevangen genomen, en 25 stukken geschut met vele wapens en vlaggen vielen in onze handen. Van beide zijden was hevig gevochten. Men vond 60 dooden in de vijandelijke benting, en had van onzen kant slechts 17 schepelingen, welke min of meer zwaar, en 2 officieren, welke ligt gewond waren; vóór den terugkeer te Riouw, op den 12den November, waren echter reeds 4 schepelingen aan hunne wonden overleden.

Behalve deze krijgsverrigtingen en het bezetten of versterken der verschillende stations werden, tot het vertoonen der vlag, het medewerken tot het behoud van rust en orde of tot bevordering van andere politieke oogmerken, in den loop van het jaar togten gedaan naar Atjeh, Sibogha, Singkel, naar de Lagoendie- en Goenong-sitolie-baaijen op Poeloe-Nias, naar Lingga, de Kapoeas-rivier, Straat Macassar, Ternate, de Koetie-rivier, Flores, Timor en Nieuw-Guinea. De togt naar het laatstgemeld eiland wordt breedvoeriger vermeld in hoofdstuk K, § 1.

Tot *beteugeling van den zeeroof* werden de volgende togten ondernomen.

Nadat het stoomschip *Amsterdam* in Januarij te Macassar was teruggekeerd van de reeds in het vorig verslag (bladzz. 31 en 32) vermelde expeditie tot opsporing van eenige geroofde inlandsche schipbreukelingen, te Toba en Toto in de Gamong-baai, en bij die gelegenheid het zoo dikwerf door zeeroovers bezochte Rioem vruchteloos had onderzocht, vertrok dat stoomschip in Maart daaraanvolgende, met hetzelfde doel doch met geen

gunstiger uitslag, naar de Melassa- en Bima-baaijen en verder naar straat Sopij. In de maand Junij werd door de *Amsterdam*, met 1 officier en 50 inlandsche soldaten uit het garnizoen van Macassar aan boord, de togt naar Rioem en Toto herhaald. Op de eerstgemelde plaats hadden de landingstroepen, bestaande uit 129 man, eene ontmoeting met roovers, die zich daar genesteld hadden. Deze werden spoedig, met verlies van eenige gesneuvelden, waaronder een voornaam hoofd, op de vlugt gedreven, de kampong in brand gestoken en twee opgehaalde groote rooverspraauwen, met vele sampangs (booten) benevens andere goederen, vernield. Te Toto verkreeg men de verzekering, dat zich daar geen geroofde schipbreukelingen bevonden.

De wateren rondom Ambon, Ternate, Batjan, Boero en in de Tominie-bogt werden bekruisd, maar nergens zeeroovers ontmoet, noch sporen van hun verblijf ontdekt.

Een togt van het stoomschip *Merapi* naar de Tambelan- en Natuna-eilanden was in dit opzigt mede vruchteloos. In straat la Place post gevat hebbende, ontdekte men echter zeven rooverspraauwen, die met een vervaarlijk geschreeuw op de daar mede aanwezige kruisboot aankwamen. Zoodra de roovers het stoomschip in 't gezigt kregen, trachtten zij met alle inspanning te ontkomen. De kruisboot ging onmiddellijk onder zeil en vervolgde hen onder aanhoudend schieten, en het stoomschip, door de menigvuldige riffen en het weinig bekende vaarwater teruggehouden, ondersteunde de vervolging met zijne sloepen. De kruisboot had echter het ongeluk aan den grond te raken, en het daaruit voortvloeijende tijdverlies, gevoegd bij het invallen van den nacht, gaf den roovers gelegenheid tot ontkomen; evenwel niet dan na verlies van *ééne* ontredderd geschoten praauw en van eenige sampangs.

Bij verschillende gelegenheden werd door de zeemagt ook weder hulp en bescherming verleend in het belang van handel en scheepvaart. Zoo ontmoette het stoomschip *Suriname* op de hoogte van het rif van Sedari een Engelschen driemaster, die, met 182 Chinezen, van Melbourne naar Hongkong bestemd, reeds 75 dagen reis had en nog slechts voor twee dagen water en een dag victualie overhad. De gevraagde hulp werd verleend en het vaartuig naar Batavia op sleep genomen, waar men behouden ten anker kwam. Eveneens bewezen de *Montrado* en *Bali* den handel belangrijke diensten, de eerste door het vlot brengen en naar Onrust slepen van een aan de noordelijkste punt der Mijndertsdroogte vastgeraakt Nederlandsch koopvaardijschip; de *Bali* door het opslepen naar Batavia van eene bij Ontong-java vast geloopen, doch door dat stoomschip vlotgebragte Fransche bark. Door de schoenerbrik *Padang* werden naar een in Straat Banka liggend Engelsch koopvaardijschip opgesleept drie daartoe behoorende sloepen, welke zich in de Lucipara-passage bevonden, doch den stroom niet konden oproeijen. Een andere Engelsche koopvaarder, op het rif van Menscheneters-eiland aan den grond geraakt, werd door de *Ardjoeno* vlot en ter reede Batavia gebragt. Een togt van het stoomschip *Gedeh* naar Boeleleng, Ampenan, Sumbawa en de Kangean-eilanden, ter opsporing van eenige inlandsche schepelingen, die een kotter van Banjoewangie afgeloopen en het grootste gedeelte der opvarenden vermoord hadden, had tot uitslag dat na veel moeite vier der schuldigen werden gearresteerd en aan boord genomen en vele gestolen goederen en gelden werden teruggevonden. Met gelijk doel stoomde de *Gedeh* later naar Badong, doch deze togt was vruchteloos.

E. Regtswezen en politie.

I. BESTANDDEELEN DER WETGEVING.

§ 1. *In het algemeen.*

Afschaffing der slavernij. Zie § 4 der IVde afdeeling van hoofdstuk C.

Pandelingschap. Voorstellen betreffende dit onderwerp waren bij het einde des jaars in overweging bij den Raad van Nederlandsch Indie. (1)

(1) Deze voorstellen hebben geleid tot de ordonnantie van den Gouverneur-Generaal van 7 Julij 1859 (*Indisch Staatsblad* n°. 43), uitgevaardigd onder 's Konings nadere goedkeuring, en waarbij het nemen van pandelingen tot zekerheid van schuld, behalve op Java en Madura, mede verboden is binnen het gouvernement van Sumatra's Westkust, in de Lampongsche districten, in de residentie Palembang, op het eiland Banka, op Billiton, in de residentien Riouw, Amboina, Ternate en Timor; en waarbij een reglement op het pandelingschap is vastgesteld voor die bezittingen buiten Java en Madura, waar het nog niet kan worden afgeschaft. Bij ordonnantie van 3 December 1859 (*Indisch Staatsblad* n°. 101) is het verbod mede uitgestrekt tot de Minahassa van Menado. Zie ook de ordonnantie van 17 Januarij 1860 (*Indisch Staatsblad* n°. 4).

Regeling van het regtswezen in de buitenbezittingen. (1) Voor Billiton en onderhoorigheden werden, bij ordonnantie van den Gouverneur-Generaal van 2 September 1858 (*Indisch Staatsblad* n°. 101*a*), onder 's Konings nadere goedkeuring, in afwachting van eene algemeene regeling van het regtswezen op de buitenbezittingen, voorloopige bepalingen vastgesteld, onder andere betreffende de vestiging van een landraad ter hoofdplaats Tandjong-pandan en de toekenning van eenige regtsmagt aan de door het Gouvernement erkende administrateurs der tinmijnen. (2)

§ 2. *Burgerlijk en handelsregt.*

Wettiging van natuurlijke kinderen. In ontkennenden zin werd beslist de vraag, of de bij art. 274 van het Burgerlijk Wetboek bedoelde wettiging van een natuurlijk kind zonder voorafgaande erkenning kan geschieden.

Gemengde huwelijken. Het getal dezer huwelijken bedroeg dit jaar, binnen het regtsgebied van den raad van justitie te Batavia 18, van dien te Samarang 3, te Soerabaija 3, te Padang 1, te Macassar geene, te Amboina 5, te Banda geene, en te Ternate 1, in het geheel alzoo 31. In 1857 was dit getal geweest 32 en in 1856 46.

§ 3. *Strafregt.* (3)

Aanwijzing van strafplaatsen voor veroordeelden tot dwangarbeid. Bij art. 20 der *bepalingen ter regeling van eenige onderwerpen van strafwetgeving, welke eene dadelijke voorziening vereischen*" (*Indisch Staatsblad* 1848, n°. 6) is de straf van dwangarbeid (in of buiten den ketting) onderscheiden in dwangarbeid *buiten op het eiland*, dan wel *waar het vonnis is gevallen*, en volgens art. 25 wordt in de bezittingen buiten Java en Madura alleen in het eerste geval de strafplaats door den Gouverneur-Generaal aangewezen, maar in het laatste geval daarentegen door de gouverneurs of andere hoogste gezaghebbers, en deze zijn, volgens den verderen inhoud van dat artikel, nader verklaard bij het *Indisch Staatsblad* van 1852, n°. 70 (4), daarbij beperkt tot de aanwijzing van eene strafplaats binnen de grenzen van hun gebied. Tot nadere verduidelijking dezer bepalingen werd bij ordonnantie van 3 Junij 1858 (*Indisch Staatsblad* n°. 68) op 's Konings magtiging verklaard, dat *onder het eiland*, *waar het vonnis is gevallen*, begrepen zijn *alle* eilanden, welke onder hetzelfde gebied zijn gesteld.

Bepalingen omtrent de huishouding en tucht op de koopvaardijschepen. Van de wet op dit onderwerp, van 7 Mei 1856 (*Nederlandsch Staatsblad*, n°. 32), werden de artt. 14, 17, 23 en 24, waarvan de toepassing in Indie kan worden ingeroepen, aldaar afgekondigd door opneming, onder n°. 122, in het *Staatsblad* van 1858.

Regtsvordering en regterlijke magt. (5)

Vervolging in regten van inlandsche vorsten en hoofden. Na den dood van een inlandschen groote, tegen wien, overeenkomstig art. 4 van het Reglement op de Regterlijke Organisatie

(1) Zie ook § 4 der IIde afd. van dit hoofdstuk.

(2) Voor de Lampongsche districten werden bij ordonnantie van 26 Maart 1859 (*Indisch Staatsblad* n°. 16), mede in afwachting eener algemeene regeling, eenige bepalingen ten aanzien van het strafregt vastgesteld. De verder ontworpen verordeningen, waarvan in het vorig verslag, bladz. 58, noot 1, sprake was, waren volgens de laatste berigten nog in behandeling.

(3) Vergelijk § 5 hieronder.

(4) Zie het verslag over dat jaar, bladz. 36.

(5) Vergelijk over de toepassing van art. 94, 3de lid, en art. 95, 1ste lid, van het regeringsreglement hoofdstuk M, alwaar mede melding wordt gemaakt van een periodieke tractementsverhooging, aan eenige regterlijke ambtenaren toegekend.

en het Beleid der Justitie in Nederlandsch Indie, in verband met art. 84 van het regeringsreglement, vergund was eene burgerlijke regtsvordering in te stellen, ontstond de vraag, of die vergunning zich alleen bepaalde tot den persoon, dan of zij zich uitstrekte tot de regtszaak in het algemeen, en of, voor het geval zij door den dood van den hier bedoelden persoon vervallen was, vergunning noodig zou zijn om eene burgerlijke regtsvordering tegen de erfgenamen in te stellen. Vermits het verlof verleend wordt zoowel met het oog op den persoon, dien men in regten wenscht aan te spreken, als op den aard der in te stellen vordering, en het politiek belang ten aanzien van beide een grond tot weigering kan opleveren, is beslist geworden, dat met den dood van den persoon, die als gedaagde in regten zoude worden geroepen, het verlof vervalt, voor zooveel daaraan nog geen gevolg is gegeven. Of alsdan eene nieuwe vergunning noodig is om tegen de erfgenamen ter zelfder zake te procederen, blijft afhankelijk van de hoedanigheid dier erfgenamen.

Tot deze paragraaph behooren voorts nog: de ordonnantie van 1 Februarij 1858 (*Indisch Staatsblad* n°. 15), strekkende om bij geregtelijke verrigtingen *reis- en verblijfkosten en belooning of vergoeding* toe te kennen aan priesters, deskundigen en tolken, behoorende tot de inlandsche bevolking;

en de ordonnantie van 16 Julij 1858 (*Indisch Staatsblad* n°. 81) tot regeling van het *personeel van scherpregters voor Java en Madura.*

§ 5. *Militair regtswezen* (1)

Aanwijzing van strafplaatsen voor inlandsche schepelingen, dienst doende aan boord van in Nederlandsch Indie gestationeerde oorlogsvaartuigen. Tot vermijding der opzending naar Nederland, die gevorderd zou worden wanneer op inlandsche schepelingen wierden toegepast de algemeene bepalingen omtrent schepelingen der Nederlandsche zeemagt, werden op 's Konings magtiging, bij ordonnantie van 15 December 1858 (*Indisch Staatsblad* n°. 135), uitgevaardigd eenige bepalingen *omtrent het ondergaan der straffen van gevangenis voor meer dan drie maanden, den kruiwagen of het tuchthuis*, aan zoodanige inlandsche schepelingen opgelegd, krachtens welke zij die straffen zullen ondergaan in de strafgevangenissen in Nederlandsch Indie.

§ 6. *Toestand der regtsbedeeling.*

Bij het verslag over 1856 is overgelegd een in 1858 aan den Gouverneur-Generaal ingediend, zeer belangrijk rapport van den procureur-generaal bij het Hoog Geregtshof van Nederlandsch Indie over de werking der in 1848 ingevoerde nieuwe wetgeving. Thans wordt onder lit *E* bijgevoegd een niet minder belangrijk verslag van den griffier bij het hof, waarin op eene aanschouwelijke wijze zijn zamengevat de uitkomsten der door hem zamengestelde statistiek der regtsbedeeling over de jaren 1857 en 1858. Verscheidene der cijfers van die beide jaren zijn daarin tevens in vergelijking gebragt met vroegere jaren (2).

Zonder hier tot eene ontleding van die cijfers te komen, verdient echter te worden herinnerd, — wat de schrijver trouwens gedeeltelijk zelf zegt — dat toeneming van het aantal behandelde strafzaken, waar die wordt opgemerkt, nog geenszins als een bewijs van toeneming der misdrijven moet worden beschouwd, maar eer als een teeken van verbetering der middelen van opsporing en vervolging van misdrijven. De zeer achterlijke toestand, waarin vele gedeelten van Indie dienaangaande onvermijdelijk nog verkeeren, de onzekerheid der bevolkingsopgaven, bepaaldelijk van gewesten buiten Java, en de beperktheid van den kring van ons regtstreeksch bestuur in vele dier gewesten, laten ook niet of naauwlijks toe om vergelijkingen tusschen Indie en Westersche landen te maken.

De belangrijke vermeerdering der uitgaven voor justitie en politie, die uit de jaarlijks overgelegde algemeene staten van het geldelijk beheer kan blijken, levert het bewijs op, dat de Regering de noodzakelijkheid van verbetering der regtsbedeeling geenszins voorbijziet.

---

(1) Vergelijk voor eene beslissing ten aanzien van het 1ste lid van art. 92 van het regeringsreglement hoofdstuk C, afd. I, § 1.

(2) De tabellen zelve worden wegens hare uitvoerigheid hier niet overgelegd.

II. POLITIE [1].

§ 1. *Regt van verblijf* [2].

Het aantal *verleende* acten van verblijf is vermeld in bijlage *A*, n°. 18.

Geweigerd werden dit jaar 8 acten van vast verblijf: 2 omdat de personen niet aan de bepalingen voldeden en 6 wegens slecht gedrag der betrokkenen; en 3 acten van tijdelijk verblijf, welke, ter verkondiging van het Evangelie op Celebes gevraagd werden door zendelingen van het genootschap te Berlijn: staatkundige redenen verzetteden zich namelijk voor alsnog tegen de toelating eener Evangelie-verkondiging onder de inlandsche bevolking aldaar [3].

Het aantal in de jaren 1856 en 1857 geweigerde acten, waarvan in de verslagen over die jaren geene opgavé kon worden gedaan, bedroeg in het eerste jaar 6, in het andere 3; alle voor vast verblijf. Van deze werden 3, in 1856, geweigerd wegens slecht gedrag, en de overige omdat de betrokken personen niet in de bepalingen vielen.

§ 2. *Drukpers.*

De in het vorig verslag, bladz. 60, vermelde authentieke verklaring van eenige bepalingen van het reglement op de drukwerken in Nederlandsch Indie (*Indisch Staatsblad* 1856, n°. 74) werd dit jaar uitgevaardigd bij ordonnantie van 22 Junij (*Indisch Staatsblad* n°. 73).

§ 3. *In- en uitvoer, verkoop en bezit van vuurwapenen, buskruid en andere oorlogsbehoeften.*

Door plaatsing in het *Staatsblad*, onder n°. 104, werd in Indie afgekondigd de wet van 4 Junij 1858 (*Nederlandsch Staatsblad* n°. 41), waarbij bekrachtigd is de in het vorig verslag, bladz. 60, vermelde ordonnantie van 6 October 1857 (*Indisch Staatsblad* n°. 92), houdende vernieuwing tot ultimo December 1862 van het verbod op den invoer van vuurwapenen en buskruid in de havens van de residentie Palembang en het Rijk van Djambi.

In verband met de voorgenomen expeditie tegen het Rijk van Boni, werd bij ordonnantie van 23 December 1858 (*Indisch Staatsblad* n°. 138) de vrije in- en uitvoer van oorlogsbehoeften te Macassar (*Indisch Staatsblad* 1846, n°. 27) tijdelijk, doch voor zoolang dit in het belang van rust, vrede en orde in het gouvernement van Celebes en onderhoorigheden noodig zou worden geacht, geschorst [4].

§ 4. *Gewestelijke en plaatselijke verordeningen.*

Regeling der politie. De politie in de residentie Banda werd geregeld door bij ordonnantie van 1 Februarij 1858 (*Indisch Staatsblad* n°. 16) voor dat gewest van toepassing te verklaren het politiereglement voor de stad en voorsteden van Soerabaija, en de artt. 19 tot en met 30 van de instructie voor de kapiteins en luitenants der Chinezen in en buiten Soerabaija (*Indisch Staatsblad* 1829, n°. 8 en 10).

In het belang eener behoorlijke uitoefening der politie over Chinezen en andere vreemde Oosterlingen te Macassar werd het noodig geoordeeld om, in afwachting eener meer volledige regeling van het regtswezen in de buitenbezittingen, en met wijziging van het

---

(1) Vergelijk omtrent de regeling der wetgevende bevoegdheid van de ambtenaren, met het hoogste gewestelijk gezag bekleed, alsmede omtrent de vaststelling van een reglement op de zeebrieven en jaarpassen in Nederlandsch Indie, hoofdstuk C, afd. I, § 1, en hoofdstuk N, afd. V, § 1.

(2) Eene nieuwe regeling van dit onderwerp, voor zooveel Nederlanders en andere Europeanen en daarmede gelijkgestelde personen betreft, heeft plaats gehad bij Koninklijk besluit van 27 October 1860, n°. 68 (*Staats-courant* van 7 November).

(3) Twee hunner zijn later bestemd voor zendeling-leeraar onder de inlandsche Christenen op Rotti.

(4) Na afloop der tweede expeditie tegen Boni is die tijdelijke maatregel bij het *Indisch Staatsblad* van 1860, n°. 17, buiten werking gesteld.

reglement op de administratie der politie en op de civile en criminele regtsvordering in het gouvernement van Macassar (*Indisch Staatsblad* 1824, n°. 31a) bij ordonnantie van 2 October 1858 (*Indisch Staatsblad* n°. 115), ten aanzien van de regtsmagt van den magistraat te Macassar, in zaken van overtredingen, van toepassing te verklaren de vierde afdeeling van het tweede hoofdstuk van het Reglement op de Regterlijke Organisatie en het Beleid der Justitie in Nederlandsch Indie.

Reglement voor de Europesche wijkmeesters in de residentie Batavia. Ter vervanging van het bestaande, dat door verloop van tijd niet meer aan de behoefte voldeed, werd, op den voet der in hoofdstuk C, afdeeling I, vermelde *Indische Staatsbladen* van 1858, n°. 17 en 18, een door den Gouverneur-Generaal goedgekeurd nieuw reglement voor deze beambten door den resident vastgesteld en afgekondigd. Zie *Javasche Courant* van 1858, n°. 93.

Ook werden op gelijke wijze verscheidene *brandspuit-reglementen* en een reglement omtrent eene *begraafplaats* vastgesteld; de eerstbedoelde te vinden in de *Javasche Couranten* van 1858, n°. 55, 66 en 70 en van 1859, n°. 32 en 39, en het laatstbedoelde in de *Javasche Courant* van 1858, n°. 87.

§ 5. *Zeeroof.*

Hierover is gehandeld in hoofdstuk D, afdeeling II, § 5.

III. MAGT VAN DEN GOUVERNEUR-GENERAAL IN ZAKEN VAN JUSTITIE EN POLITIE.

Regt van gratie. (1) De gevallen, waarin de Gouverneur-Generaal gedurende 1858 van dit regt gebruik maakte, waren de navolgende:

OPGELEGDE STRAFFEN.	Landaard.	GETAL BESCHIKKINGEN.		TOTAAL.
		Toegewezen.	Afgewezen.	
Doodstraf	Europeanen	4	4	111
	Inlanders	44	50	
	Chinezen	4	5	
Tuchthuis	Europeanen	3	19	22
Kruiwagen	Europeanen	1	3	14
	Inlanders	9	1	
Gevangenis	Europeanen	27	23	52
	Inlanders	2	—	
Dwangarbeid in of buiten den ketting	Inlanders	9	74	93
	Chinezen	1	9	
Verbanning	Europeanen (2)	1	6	7
Rottingslagen	Inlanders	—	1	1
Geldboete	Europeanen	20	8	39
	Inlanders	—	—	
	Chinezen	5	4	
	Arabieren	1	1	
Totaal.	....	131	208	339

(1) Vergelijk voor de beslissingen ten aanzien van art. 52 van het regeringsreglement § 1 der Iste afdeeling van hoofdstuk C.

(2) Hieromtrent is aan den Gouverneur-Generaal inlichting gevraagd.

waaronder ter gelegenheid van 's Konings jaardag verleende geheele of gedeeltelijke remissie der navolgende straffen aan militairen:

	Europeanen.	Inlanders.
Kruiwagen	—	9
Gevangenis	25	1
	35	

IV. EENIGE ONDERWERPEN MET HET REGTSWEZEN IN VERBAND.

§ 1. *Translateurs.*

Voor de Chinesche taal. De twee leerlingen van den hoogleeraar HOFFMANN te Leiden, die in 1857 van hier naar Java waren uitgezonden (zie het vorig verslag, bladz. 62), vertrokken in 1858 van daar naar China, ten einde zich overeenkomstig de hun door den Nederlandschen consul te Canton te geven voorschriften nader te bekwamen. De tongvallen der Chinesche taal verschillen zoo zeer van elkander, dat voor elke eene afzonderlijke studie noodig is; toen dus uit eene mededeeling van den Nederlandschen consul bleek, dat van de drie in China reeds aanwezige kweekelingen de twee in 1855 uitgezondenen reeds vrij ver gevorderd waren in het Cantonsch, het dialect dat onder de Chinezen op de buitenbezittingen meest gebruikelijk is, en dat de in 1856 naar China vertrokkene het Fokiensch bestudeerde, waarvan eene onder-afdeeling, het Emoijsch, op Java gebruikelijk is, werd door het Indisch Bestuur bepaald, dat de studien van de twee dit jaar aangekomenen, even als die van den laatstgenoemde, zullen worden geleid om hen te bekwamen als tolken voor de hoofdplaatsen van Java, en dat de beide sedert 1855 in China aanwezige kweekelingen zullen worden bestemd voor de buitenbezittingen. (1)

§ 2. *Wees- en boedelkamers.*

»De boedelkamers zijn verpligt, door hare agenten in beheer te doen nemen de boedels van personen, die op de plaats van hun overlijden vreemde Oosterlingen waren, al is het dat zij behooren tot de inheemsche bevolking van eenig ander gedeelte van het ressort der kamers." Zoodanig was de beslissing, die dit jaar door den Gouverneur-Generaal genomen werd naar aanleiding van een tusschen de wees- en boedelkamer te Soerabaija en den resident van Timor gerezen verschil van gevoelen betrekkelijk de vraag, of die kamer door hare agenten te Timor-koepang in beheer behoort te laten nemen den boedel van een aldaar in ballingschap overleden Javaan. Overigens toch strekt de werkkring der kamers zich niet uit tot zaken betreffende de inlandsche bevolking. (Zie het verslag over 1849, bladz. 59.)

Staat van het beheer op 31 *December* 1858.

Tot aantooning daarvan diene de volgende staat.

(1) In de noot op bladz. 62 van het vorig verslag was hieromtrent een misvatting begaan.

COLLEGIEN.	Inkomsten.	Uitgaven.	Onder beheer zijnde fondsen.	Uitgezette kapitalen.	Ontvangen renten (onder de inkomsten begrepen).	Uitgekeerde renten (onder de uitgaven begrepen).	Administratie-kosten (onder de uitgaven begrepen).	Reserve-fondsen.	Getal pupillen.
Weeskamer te Batavia.	f 225 414 : 59	f 151 634 : 110	f 3 624 272 : 119	f 3 069 498 : 70	f 199 394 : 27	f 79 097 : 104	f 72 537 : 06	f 1 034 311 : 42	399
Collegie van boedelmeesteren te Batavia.	133 807 : 37 waaronder f 10 382 : 66 van het Chineesch hospitaal.	130 059 : 45 waaronder f 32 961 : 41 voor het Chineesch hospitaal.	(1) 2 186 358 : 33	1 942 090 : —	122 673 : 55	41 662 : 74	55 238 : 09	543 227 : 12	cc. 1 000
Wees- en boedelkamers te Samarang . . .	f 132 676 : 118 waaronder f 9 052 : 21 van het Chineesch hospitaal.	f 123 600 : 18 waaronder f 10 268 : 04 voor het Chineesch hospitaal.	(2) 1 665 811 : 03	1 069 628 : 114	101 773 : 83	67 290 : 88	46 041 : 46	114 626 : 113	786
Wees- en boedelkamers te Soerabaija . . .	f 121 134 : 47 niet opgegeven hoeveel daaronder begrepen is van of voor het Chineesch hospitaal.	f 105 684 : 05 niet opgegeven hoeveel daaronder begrepen is van of voor het Chineesch hospitaal.	(2) 2 006 587 : 107	979 740 : —	107 631 : 71	72 623 : 80	(3) 33 060 : 45	29 268 : 40	970
Wees- en boedelkamers te Padang . . .	f 11 640 : —	f 10 463 : —	165 152 : —	117 422 : —	10 567 : —	7 075 : —	3 388 : —	10 969 : —	70
Wees- en boedelkamers te Macassar . . .	9 112 : 66	10 954 : 54	156 417 : 20	97 408 : —	7 851 : 50	1 729 : 64	9 224 : 110	62 494 : 107	37
Wees- en boedelkamers te Amboina . . .	11 552 : 72½	9 182 : 05	76 214 : 107½	29 477 : 29	3 339 : 67	1 209 : 39	(3) 7 972 : 86	13 491 : 83½	51
Wees- en boedelkamers te Banda . . .	(4) 7 228 : 13	(5) 3 176 : 65½	63 259 : 04½	niet opgegeven.	niet afzonderlijk opgegeven.	nihil.	niet afzonderlijk opgegeven.	niet opgegeven.	niet opgegeven.
Wees- en boedelkamers te Ternate . . .	1 221 : 80	862 : 106	24 060 : 12	13 801 : 80	931 : 77	662 : 106	200 : —	2 605 : 92½	48
Wees- en boedelkamers te Menado . . .	4 000 : 81	4 000 : 81	48 608 : 28½	43 320 : —	2 611 : 64	1 741 : 03	2 259 : 78	niet opgegeven.	44

(1) Hieronder zijn begrepen de fondsen van het Chineesch hospitaal te Batavia.
(2) » » » » » » » » » » Samarang.
(3) Volgens de Indische opgaven: administratiekosten en andere uitgaven.
(4) Hieronder zijn bij uitzondering begrepen ingekomen kapitalen, maar het bedrag daarvan is niet afzonderlijk opgegeven.
(5) Waaronder f 85, gestort in 's lands kas voor het Chineesch hospitaal te Batavia.

§ 3. *Gevangenissen en gevangenen.*

De ontvangen statistieke opgaven omtrent dit onderwerp loopen nog slechts tot het eind van het jaar 1857 en laten bovendien veel te wenschen over. In afwachting van nadere mededeelingen wordt derhalve verwezen naar het omstandig verslag van den procureur-generaal bij het Hooggeregtshof van Nederlandsch Indie over den staat der gevangenissen in 1855 en 1856, hetwelk bij het regeringsverslag over het laatstgenoemde jaar is overgelegd.

§ 4. *Etablissementen van landbouw.*

Intrekking der publicatie van 23 Junij 1833 (Indisch Staatsblad n°. 45). Volgens deze publicatie, onder andere vermeld op bladz. 45 van het verslag over 1855, werden op de etablissementen van landbouw, behalve personen door de regtbanken wegens vagabondage veroordeeld, ook te werk gesteld *personen die door rondzwerving, ledigang en slecht gedrag zich als schadelijke voorwerpen hebben doen kennen, doch aan welke geen bepaald misdrijf geregtelijk kan worden bewezen.* De overtuiging, dat deze bepaling niet strookt met de artt. 47 en 48 van het regeringsreglement, heeft geleid tot de ordonnantie van 7 Januarij 1858 (*Indisch Staatsblad* n°. 4), waarbij, krachtens 's Konings magtiging, met intrekking der bedoelde publicatie, is bepaald, dat op de etablissementen van landbouw voortaan alleen zullen worden te werk gesteld zij die bij regterlijk vonnis zijn veroordeeld, of zij, die bij het aan de toepassing van art. 47 van het regeringsreglement voorafgegaan verhoor hunnen wensch hebben te kennen gegeven om derwaarts te worden overgebragt.

Bevolking der etablissementen. Deze bedroeg bij het einde van 1858: in Krawang 51 personen (23 mannen, 17 vrouwen en 11 kinderen) en in Banjoewangie 522 personen (376 mannen en 146 vrouwen), te zamen 573; dat is in 101 personen (78 mannen, 3 vrouwen en 20 kinderen) minder dan bij het eind van 1857.

F. Eeredienst.

I. Christelijke.

§ 1. *Protestantsche.*

Predikanten. Bij het einde des jaars waren het aantal predikanten en hunne standplaatsen in Nederlandsche Indie als volgt: Batavia 4, waarvan 1 Luthersch predikant bij de Evangelische gemeente aldaar; Buitenzorg 1; Cheribon 1; Pekalongan 1; Samarang 2; Salatiga (Samarang) 1; Rembang 1; Soerabaija 2; Sumanap (Madura) 1; Pasoeroean 1; Probolingo 1; Poerworedjo (Bagelen) 1; Djokdjokarta 1; Soerakarta 1; Padang 1; Macassar 1; Amboina 2; Banda 1; te zamen 24. Bovendien was nog 1 (reizend) predikant bestemd voor de dienst in de gemeenten te Riouw, op Banka en te Palembang, en waren 4 predikanten met verlof naar Nederland.

Zendelingen. (1) Blijkens de verslagen over 1854 en 1857, bladzz. 44 en 64, wordt in de dienst bij de inlandsche Christen-gemeenten op Amboina en onderhoorigheden voorzien door een zestal zendelingen van het Rotterdamsche genootschap, aan ieder van welke eene bezoldiging van f 175 's maands uit 's lands kas, benevens vrije woning en vrij transport op hunne dienstreizen is toegekend. Op magtiging des Konings werd hun getal dit jaar vermeerderd met één, bepaaldelijk bestemd voor Boero, en om tevens de herderlijke zorg voor de gemeenten op Boano en Manipa op zich te nemen.

Een verzoek van een zendeling van datzelfde genootschap, aan wien tot wederopzegging toe vergund is, te Samarang en omstreken het Evangelie te verkondigen onder de Mohammedaansche bevolking, om ook in Banjoemas zijn zendelingswerk te mogen uitoefenen, werd niet ingewilligd, op grond der bedenkingen daartegen door het hoofd van het gewest ingebragt. (2)

---

(1) Vergelijk voor hunne bemoeijingen met opzigt tot het onderwijs aan inlandsche Christenen de IIde afdeeling van hoofdstuk I. Zie ook voor het *aantal* inlandsche Christenen bijlage A, n°. 15.

(2) Zie ook hoofdstuk E, afd. II, § 1.

Aan een zendeling van het Rhijnsche genootschap werd vergunning verleend, zijn zendelingswerk te verrigten in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, mits zich uitsluitend bepalende tot de Daijaksche landen.

Het viertal zendeling-werklieden, waarvan in de verslagen over 1856 en 1857, bladzz. 57 en 65, melding is gemaakt, en die bestemd waren voor de Christen-gemeenten op de onder Menado behoorende Sangir-eilanden, werd vermeerderd met vijf, bestemd voor de mede in dat ressort gelegene Talaut-eilanden. Even als de vier eersten zouden ook deze eene toelage van f 500 's jaars uit 's lands kas genieten zoolang zij hun dienstwerk ter bestemde plaatse verrigten. Aan vier hunner, die dit jaar reeds in Indie aankwamen, werd vrije overtogt naar hunne bestemmingsplaats verleend en f 500 voor tegemoetkoming in de kosten van hun verblijf te Batavia en van hunne verdere reis.

Aan de twee zendeling-werklieden op Nieuw-Guinea, die, blijkens het vorig verslag, bladz. 93, eene belangrijke beschrijving aan de Regering hadden aangeboden van de zeden en instellingen van de bewoners der Noord-oostkust van dat eiland, werd deswege eene geldelijke belooning toegekend en, met het oog op hunne ook in andere opzigten nuttige diensten, eene maandelijksche toelage verleend van f 50 elk, voor zoolang zij hun dienstwerk op Nieuw-Guinea zouden blijven uitoefenen.

Op gelijken voet als in vorige verslagen is vermeld, werden voorts nog eenige toelagen verleend aan kerkeraden tot tegemoetkoming in de kosten der godsdienstoefening en aan onderwijzers bij gouvernements- lagere scholen voor het geven van godsdienstig onderwijs buiten de gewone schooluren.

§ 2. *Roomsch-katholijke.*

Het aantal Roomsch-katholijke geestelijken en hunne standplaatsen waren bij het eind van 1858 nog gelijk die in het vorig verslag, bladz. 65, zijn opgegeven. (1)

De verdeeling van hun dienstwerk buiten hunne eigenlijke standplaatsen en het aantal der jaarlijks door hen, met genot van reis- en verblijfkosten, te verrigten dienstreizen werden geregeld bij het *Indisch Staatsblad* van dat jaar, n°. 36.

Voor herstelling en verbetering van het kerkgebouw te Soengislan werd eene tegemoetkoming uit 's lands kas toegestaan.

II. MOHAMMEDAANSCHE.

Blijkens het vorig verslag werd van regeringswege een onderzoek ingesteld omtrent de positie van de uit Mekka teruggekeerde bedevaartgangers (hadji's) in de verschillende gewesten van Nederlandsch Indie. Hoewel de hierop ontvangen berigten van de hoofden van gewestelijk bestuur geene stof gaven tot bijzondere ongerustheid voor den invloed der hadji's op de bevolking, werd het niettemin noodig geacht om meer dan ooit de aandacht gevestigd te houden op alle verschijnselen, die eene toenemende geestdrijverij onder de Mohammedanen in Nederlandsch Indie konden aanduiden, en was bij het eind van het jaar nog de vraag in overweging, of niet maatregelen moesten worden genomen om, bij de toenemende zucht tot het volbrengen der bedevaart naar Mekka, zooveel dit zonder verbodsbepalingen uitvoerlijk is, tegen te gaan dat daaruit stoornis der openbare orde ontstaat, of dat de nagelaten betrekkingen der bedevaartgangers tot armoede vervallen, zoomede om de positie van den hadji bij zijne terugkomst te regelen. (2)

Uit den volgenden staat kan blijken dat het aantal vertrokken bedevaartgangers over het algemeen ook dit jaar toenemende bleef. Van vele der daarin vermelde gewesten zijn echter in vroegere jaren geene opgaven ontvangen.

---

(1) Bij Koninklijk besluit van 22 April 1860, n°. 85, is het uit 's lands kas bezoldigd personeel der in Nederlandsch Indie dienstdoende Roomsch-katholijke geestelijken vermeerderd met drie en alzoo bepaald op dertien.

(2) Deze overwegingen hebben in het volgend jaar geleid tot de ordonnantie van 6 Julij 1859 (*Indisch Staatsblad* n°. 42), houdende bepalingen ten aanzien van hen die zich ter bedevaart naar Mekka wenschen te begeven.

	1849.	1850.	1851.	1852.	1853.	1854.	1855.	1856.	1857.	1858.
Vertrokken van:										
Java	136	71	105	413	953	1295	1442	2642	2152	3317
Sumatra's Westkust . . .	"	"	"	"	136	88	128	260	131	247
Palembang	"	"	"	"	44	65	98	149	98	153
Banka	"	"	"	"	"	"	"	"	"	18
Riouw.	"	"	"	"	"	"	"	6	"	"
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	"	"	"	"	"	"	"	"	"	100
Celebes en onderhoorigheden	"	"	"	"	"	"	"	"	"	26
Amboina	"	"	"	"	"	"	"	"	"	geen
Ternate	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1
Teruggekeerd naar:										
Java	203	209	144	438	310	480	759	755	1243	1177
Sumatra's Westkust . . .	"	"	"	"	67	34	42	50	109	80
Palembang	"	"	"	"	44	12	26	20	73	195
Riouw.	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	"	"	"	"	"	"	"	"	"	177
Ternate	"	"	"	"	"	1	"	1	"	"

G. Instellingen van liefdadigheid.

Het aantal dezer instellingen vermeerderde dit jaar door de oprigting, respectivelijk te Samarang en Soerabaija, eener vereeniging onder de benaming van *Hulpfonds van den heiligen Vincentius a Paulo*, gelijk die, blijkens het verslag over 1856, bladz. 59, reeds te Batavia bestond. Die vereenigingen, door de Regering als zedelijke ligchamen erkend, hebben ten doel, onder hare leden den geest van liefdadigheid door de beoefening van Christelijke pligten en goede werken, jegens wie het ook zij, te onderhouden.

Het meldenswaardige omtrent de verschillende instellingen van liefdadigheid, dat overigens in de deswege over 1858 ontvangen berigten gevonden werd, is zamengevat in den volgenden staat. De cijfers met * geteekend betreffen den stand van zaken bij het eind van het jaar.

INSTELLINGEN.	Gedurende 1858		VERDERE BIJZONDERHEDEN.
	verpleegd.	bedeeld.	
Parapattan-weezengesticht te Batavia,	70		De berigten omtrent dit gesticht luiden bij voortduring gunstig: de huishouding liet niets te wenschen over; het onderwijs was mede zeer goed. De inkomsten, zoo door jaarlijksche inschrijvingen als donatien, collecten, legaten enz., waren aanzienlijker dan in het vorige jaar.
Diakonie-armenhuis op Molenvliet (Batavia),	44*	72	Onder de verpleegden bevonden zich 23 kinderen. De bedeelingen beliepen gezamenlijk f 8 710.
Stadsverband te Batavia,	Niet opgegeven.		
Chineesch hospitaal te Batavia,	321		Bij het einde des jaars bedroeg het aantal verpleegden 179.
Bataviasche afdeeling der Commissie tot ondersteuning van behoeftige Christenen,		129*	De bedeelden genoten een onderstand van f 260 tot f 15 's maands.
Gesticht tot verzorging en opleiding van verwaarloosde en hulpbehoevende kinderen te Djati (Batavia),			Blijkens het verslag van het schoolwezen werden door dit gesticht verzorgd 40 kinderen, waarvan 20 onderwijs genoten op de 2de gouvernementsschool te Weltevreden.
Hulpfonds van den heiligen Vincentius a Paulo te Batavia,		Niet opgegeven.	
Protestantsch wees- en armenhuis te Samarang,	207		Waarvan 204 voor rekening van den lande. Bij het eind van het jaar waren die getallen 187 en 184. De berigten omtrent dit gesticht zijn even gunstig als in 't vorig jaar. De uitgaven beliepen f 16 836.
Roomsch-katholijk wees- en armenhuis te Samarang,	228*		Waarvan 215 voor rekening van den lande. De gezondheidstoestand der verpleegden was ook dit jaar zeer voldoende, maar overigens was de toestand van het gesticht nog niet verbeterd. De uitgaven beliepen f 23 825.

INSTELLINGEN.	Gedurende 1858 verpleegd.	Gedurende 1858 bedeeld.	VERDERE BIJZONDERHEDEN.
Proveniers- of oude-mannenhuis te Samarang,	110		Bij een zeer voldoenden gezondheidstoestand der verpleegden, verkeerde dit gesticht ook overigens in goeden staat. Bij het eind van het jaar was het getal verpleegden 72.
Chineesch hospitaal te Samarang,	65*		
Bedelaarsgesticht te Samarang,	223		Bij het eind van het jaar 152. De uitgaven beliepen f 3 869, ongerekend eene buitengewone uitgaaf van f 2 878, door het Gouvernement toegestaan tot het doen van herstellingen aan het gesticht.
Samarangsche afdeeling der Commissie tot ondersteuning van behoeftige Christenen.		58*	Deze personen genoten eene bedeeling van f 3 tot f 10 's maands. De uitgaven bedroegen gezamenlijk f 3 637.
Hulpfonds van den heiligen Vincentius a Paulo, te Samarang,		Niet opgegeven.	
Leprozengesticht te Soerabaija,	Niet opgegeven.		Ten gevolge van den voortgang der verdedigingswerken, maar ook uit hoofde van de ongenoegzame ruimte in het gesticht, werd bepaald dat het van Pegirian zou worden verplaatst naar het voormalig munt-etablissement te Tawang-sarie. Het geneeskundig toezigt over deze inrigting en de verrigtingen van den daarbij te plaatsen doctor-djawa (inlandschen geneesheer) werd opgedragen aan de beide stadsgeneesheeren te Soerabaija, een van welke tot dat einde wekelijks het gesticht zal bezoeken.
Soerabaijasche afdeeling der Commissie tot ondersteuning van behoeftige Christenen.		70	Het gezamenlijk bedrag der bedeelingen beliep ongeveer f 6 188.
Hulpfonds van den heiligen Vincentius a Paulo, te Soerabaija,		Niet opgegeven.	
Leprozengesticht te Benkoelen,	5*		De kosten van onderhoud der verpleegden beliepen f 226.
Idem te Palembang,	25		De hier verpleegd wordende lijders genieten voor hun onderhoud ieder een maandelijkschen onderstand van f 3 uit een te Palembang bestaand plaatselijk fonds.
Idem te Sengarang (Riouw),	23		Al de verpleegden waren Chinezen.

INSTELLINGEN.	Gedurende 1858		VERDERE BIJZONDERHEDEN.
	verpleegd.	bedeeld.	
Protestantsch weeshuis te Macassar,	Niet opgegeven.		Nadat op andere wijze behoorlijk voorzien was in de verpleging de hier verzorgde weezen, werd dit gesticht, op voorstel van den kerkeraad, uit hoofde van den steeds toenemenden achteruitgang van het diakoniefonds, door den gouverneur van Celebes en onderhoorigheden tijdelijk opgeheven.
Leprozengesticht op Molano onder Saparoea (Amboina),	56*		
Idem te Pisang (Banda),	8*		
Idem te Castella (Ternate),	Niet opgegeven.		Bij het einde des jaars bevatte dit gesticht geene lijders. Gedurende het jaar werd voor kleedingstukken f 257 uitgegeven.
Idem te Temoempah (Menado),	21*		De uitgaven beliepen f 2 143. Door bijbouwing van eenige ziekenwoningen onderging dit gesticht eene gewenschte verbetering.
Idem te Madelemo (Gorontalo),	76*		De vertraging, door onvoorziene omstandigheden ondervonden in de oprigting der gebouwen, tot welker daarstelling, blijkens het verslag over 1856 (bladz. 59) in dat jaar besloten werd, deed dit gesticht eerst in 1858 in werking komen. Het nut daarvan werd zoowel door de hoofden als door de bevolking beseft.

Afzonderlijke vermelding verdient de spaarbank, die op 1 Augustus van het vorig jaar (1857) te Batavia geopend werd van wege de maatschappij Tot nut van 't algemeen in Oost-Indie. Bij het eind van dat jaar was reeds door 139 personen eene som van f 40,147:50 ingebragt. Gedurende 1858 bedroegen de ingelegde kapitalen f 183,351:35, en werd teruggenomen f 32,765:45, zoodat bij het eind van dat jaar ingelegd bleef f 190,733:40, bijeengebragt door 241 personen.

De belegging der gelden vond plaats gedeeltelijk door het disconteren van handelspapier, gedeeltelijk door beleeningen.

Aan de belanghebbenden werd, zoowel in 1857 als in 1858, 7 pct. 's jaars uitgekeerd. (1)

Te Samarang is door de daar gevestigde afdeeling van de Nederlandsche maatschappij Tot nut van 't algemeen eene spaar- en beleenbank opgerigt. De daar ingelegde gelden bedroegen bij het eind van 1858 f 58,781:22. De uitkeering van rente beliep, even als bij de spaarbank te Batavia, 7 pct. 's jaars.

H. Burgerlijke geneeskundige dienst.

Omtrent dit onderwerp worden (onder lit. F) bijgevoegd twee rapporten van den chef over de geneeskundige dienst, het eene betreffende Java en Madura, het andere de buitenbezittingen, waarin, behalve statistische overzigten, ook onderscheidene bijzonderheden omtrent elk gewest afzonderlijk worden medegedeeld. Men zal daaruit kunnen ontwaren dat de gezondheidstoestand in 1858 op Java en Madura zeer bevredigend was en dat ook

---

(1) Een belangrijk verslag over 1859 van deze in bloei steeds toenemende instelling is opgenomen in de *Javasche Courant* van 2 Junij 1860 n°. 44.

op de buitenbezittingen, voor zoover de kring van opmerking onzer geneeskundigen zich uitstrekte, over 't algemeen geene reden tot klagen bestond.

Overzigt der behandelde lijders. Het aantal behandelde lijders bedroeg op Java en Madura, buiten Batavia (waarvan door vertrek van den 1sten stadsgeneesheer geen volledige opgaven ontvangen waren), 32 080 en daaronder, volgens opgave, 9 092 *epidemie-lijders*. Het aantal overledenen van die behandelden bedroeg 2 146, waaronder aan cholera 889 en aan natuurlijke pokken 233.

Op de buitenbezittingen bedroeg het aantal behandelden, blijkens de onderstaande opgave, 27 129, dat is meer dan in een der drie voorafgegane jaren, toen dat cijfer was: in 1857 17 556, in 1856 17 278 en in 1855 11 448 (1). Het toenemen van het aantal behandelden geeft echter op zich zelf nog geene reden om aan een ongunstigen gezondheidstoestand te denken, maar kan evenzeer het gevolg zijn van toenemend vertrouwen der inlandsche bevolking.

Burgerlijke geneeskundige dienst op de buitenbezittingen, gedurende 1858.

NAMEN DER PLAATSEN.	Onder behandeling: bleven op 31 Dec. 1857.	Onder behandeling: kwamen gedurende 1858.	Hersteld.	Overleden.	Onder behandeling bleven op 31 Dec. 1858.	Percentsgewijze verhouding van het aantal overledenen tot dat der behandelden.	*Aanmerkingen.*
Sumatra's Westkust	130	(1) 11 956	10 407	1 423	256	11,7	(1) Waaronder 10 294 epidemie-lijders.
Benkoelen (2)	13	1 643	1633	14	9	0,84	(2) Ook hier heerschten epidemische ziekten.
Lampongsche districten	6	337	327	7	9	2,04	
Palembang	1	173	169	3	2	1,7	(3) Als boven.
Banka (3)	24	2 704	2 498	220	10	8,06	
Riouw	13	315	305	6	17	1,8	(4) Steenkolenmijn in de Zuider- en Ooster afdeeling van Borneo.
Borneo's Westkust	3	571	570	4	»	0,70	
Bandjermasin	8	477	458	10	17	2,06	(5) Waaronder velen ten gevolge eener pokken-epidemie.
Pengaron	68	865	822	51	60	5,4	
Macassar	30	601	575	21	35	3,3	(6) Waaronder velen wegens catarrhale koortsen.
Amboina	68	629	610	18	69	2,5	
Banda	171	(5) 4 081	4 054	119	79	2,5	
Ternate	43	76	74	12	33	10,08	
Batjan	12	530	513	10	19	1,8	
Menado	29	1 214	1 200	22	21	1,7	
Timor-Koepang	1	(6) 286	275	4	8	1,4	
Larentoek (eiland Flores)	»	51	50	1	»	1,9	
	620	26 509	24 540	1 945	644	7,16	
	27 129		27 129				

(1) Onder dit laatste cijfer van 1855 waren niet begrepen de behandelden op Amboina, wier aantal in de jaren 1856 en 1857 1340 en 552 bedroeg.

Europesche geneeskundigen. De stedelijke en plaatselijke geneeskundige dienst werd, omstreeks het eind van het jaar, op Java door 24 burgerlijke en 26 militaire geneesheeren vervuld; op de buitenbezittingen geheel en al door officieren van gezondheid, met uitzondering van het eiand Billiton, waar zich dit jaar een burgerlijk geneesheer vestigde.

Inlandsche geneeskundigen. De school te Weltevreden tot opleiding van inlandsche genees- en heelkundigen telde 31 kweekelingen, waarvan, na volbragt examen, 10 naar de gewesten hunner herkomst terugkeerden, en wel naar Bandong, Benkoelen, Muntok, Macassar, Amboina, Saparoea en Menado. Met lof wordt wederom melding gemaakt van vele reeds geplaatste voormalige kweekelingen dezer school, en ofschoon de bevolking er tot dusver nog zelden toe over ging om uit eigen beweging hunne hulp in te roepen, begon zij toch hier en daar die hulp meer op prijs te stellen. De meesten van hen zijn tevens vaccinateurs.

Meer nog roemt de chef over de geneeskundige dienst de inlandsche vroedvrouwen, afkomstig van het verloskundig gesticht te Weltevreden, die mede in verschillende residentien geplaatst zijn. Het getal der kweekelingen bij het gesticht zelf bedroeg dit jaar 24, dat is 7 meer dan in het vorig jaar.

Ziekengestichten. Behalve de leprozengestichten, vermeld in het vorige hoofdstuk, worden nog in verscheidene andere gewesten plaatsen van afzondering voor melaatschen gevonden.

Ook tot tegengang der syphilis werden bij voortduring zooveel doenlijk maatregelen genomen, bepaaldelijk door geregelde visitatie van publieke vrouwen en afzondering en geneeskundige behandeling van degenen, die besmet werden bevonden; en, waar de plaatselijke omstandigheden het toelieten, werd ingevoerd een in 1852 (besluit van 15 Julij, n°. 1) vastgesteld » Reglement tot wering der schadelijke gevolgen, welke uit prostitutie voortvloeijen."

De ziekengestichten gaven overigens dit jaar geene stof tot verdere mededeelingen.

Vaccine. De vaccinedienst is, blijkens de verslagen over 1852, bladz. 61, en 1856, bladz. 62, in de laatste jaren op een nieuwen voet geregeld en meer en meer uitgebreid, ook door verdeeling der onderscheidene gewesten van Java en Madura in vaccine-districten, voor elk van welke door het Gouvernement minstens één vaccinateur is bescheiden. In 1857 (zie het verslag over dat jaar, bladz. 75) was zoodanige verdeeling ook op de gouvernementen van Sumatra's Westkust en van Celebes en onderhoorigheden toegepast. Dit jaar vond zij ook op andere buitenbezittingen plaats: zoo werd de residentie Palembang verdeeld in 15, Banka in 9, de Westerafdeeling van Borneo in 11 en de Zuider- en Oosterafdeeling in 5 vaccine-districten, alle met één vaccinateur voor elk district. In 5 districten van Palembang werd nog bovendien voor elk district 1 élève-vaccinateur bescheiden.

De in 1858 gedane inentingen bedroegen:

op Java en Madura:	vaccinatien	485 307,	waarvan geslaagd	453 195
	revaccinatien	116 384,	» »	90 730
op de buitenbezittingen: (1)	vaccinatien	70 653,	» »	62 712
	revaccinatien	41 447,	» »	30 704

Volgens berekening van den chef over de geneeskundige dienst werd op Java en Madura gemiddeld 4,25 per cent van de bevolking gevaccineerd en 1,02 per cent gerevaccineerd, en deze uitkomst, in verhouding gebragt tot het jaarlijksch geboortecijfer, hetwelk hij op 4 per cent stelt, leverde hem het bewijs, dat de vaccine-dienst ook in 1858 daar goed behartigd werd. Ook de uitslag der verrigte inentingen gaf alle reden tot tevredenheid: waar de vaccine niet slaagt, wordt als voornaamste oorzaak opgegeven te geringe zorg van de zijde der ouders voor hunne pas ingeënte kinderen. Over het algemeen wordt echter de bevolking gezegd met de nieuwe vaccine-regeling te zijn ingenomen. Op meer-

(1) Van Sekampong (Lampongsche districten) en Pengaron (Zuider- en Ooster-afdeeling van Borneo) waren geen vaccine-rapporten ontvangen.

dere plaatsen zijn ook de inlandsche hoofden de zaak ijverig toegedaan. Ten bewijze daarvan wordt door den chef medegedeeld, dat de prins Mangkoe Negoro van Soerakarta eene school had opgerigt, waarin jongelieden gevonden werden, die reeds de geschiktheid hadden als vaccinateurs op te treden, en verder dat de regent van Tjilatjap, en op zijn voorbeeld de meeste hoofden van zijn regentschap, zelven hadden leeren vaccineren.

Ook op vele der buitenbezittingen wordt de vaccinatie meer en meer op prijs gesteld.

Tot beantwoording der vragen, bij eene vroegere gelegenheid gedaan (1), wordt voorts door hem nog het volgende gezegd: » Van waar de vaccinestof, waarmede thans in den archipel ingeënt wordt, afkomstig is, kan niet met juistheid worden opgegeven: zij is in het verloop van jaren herhaaldelijk langs particulieren weg uit Europa aangevuld. Ook door retrovaccinatie (inenting van koeijen) heeft men meermalen de stof vernieuwd. Zij is van zeer goede, ja van voortreffelijke hoedanigheid. Waar dit op enkele plaatsen al eens niet het geval mag zijn, wordt door de onmiddellijke zorg der opzieners en het toezigt van den inspecteur der vaccine terstond goede stof van eene nabijzijnde plaats genomen. De eigenschappen, waaraan de wetenschap goede vaccine-lymphe herkent (kristal-helderheid en niet-kleverigheid), bezit de lymphe in de koepokken op den 7den of 8sten dag na de inenting. Dewijl zij dan het krachtigst is en de vaccine het zekerst voortbrengt, wordt ook overal in Indie op dat tijdstip gevaccineerd. De inentingen geschieden op Java in den regel van het eene individu op het andere. Daarbij wordt toegezien, dat de stof ter overenting genomen worde van gezonde kinderen. Op de buitenposten, vooral op die waar uit hoofde van geringe bevolking de vaccine dikwerf uitsterft, of die te afgelegen zijn om er de vaccine op het levend voorwerp over te brengen, wordt meermalen gebruik gemaakt van vaccine-lymphe, welke tusschen glasplaatjes of in haarbuisjes van de hoofdplaatsen van Java of eene andere nabijliggende plaats derwaarts gezonden wordt. Ook naar Singapoer, waar men zeer met dezelve ingenomen is, wordt op deze wijze regelmatig vaccine-lymphe verzonden."

J. Onderwijs.

De volgende mededeelingen omtrent de burgerlijke inrigtingen van onderwijs (2) zijn voor het grootste gedeelte ontleend aan het Algemeen Verslag van den staat van het schoolwezen in Nederlandsch Indie over 1858, waarvan een exemplaar als bijlage G bij het tegenwoordig verslag wordt gevoegd. Even als vroeger is het eerste gedeelte van dat algemeen verslag, betreffende het onderwijs voor Europeanen en inlandsche Christenen, door de Hoofdcommissie van onderwijs, en het tweede gedeelte, betreffende het onderwijs voor niet-Christen inlanders, ter algemeene secretarie van Nederlandsch Indie opgemaakt.

Alvorens tot die mededeelingen over te gaan, zij hier nog vermeld het besluit van den Gouverneur-Generaal van 31 Maart 1858 (*Indisch Staatsblad* n°. 35), waarbij, in het belang eener spoedige vervulling van vacatures in de subcommissien van onderwijs, magtiging is verleend aan de gouverneurs en residenten op de buitenbezittingen, om op voorstel dier commissien hare leden te ontslaan en te benoemen, onder gehoudenheid om 's Gouvernements goedkeuring daarop telkens te vragen door tusschenkomst der Hoofdcommissie van onderwijs.

I. Voor Europeanen en hunne afstammelingen.

Het onderwijzend personeel, 't welk in Indie in werkelijke gouvernementsdienst was, bestond, blijkens het vorig verslag, op 31 December 1857 uit 73 onderwijzers, 36 ondermeesters en 34 kweekelingen, te zamen 143 personen, ongerekend 2 onderwijzers, die op wachtgeld en 7 die met verlof buiten Nederlandsch Indie waren. Bij het einde van 1858 bestond het uit 135 personen, namelijk 74 onderwijzers, 28 ondermeesters en 33 kweekelingen, mede ongerekend de onderwijzers met verlof buiten Nederlandsch Indie, destijds 8 in getal. De vermindering was hoofdzakelijk het gevolg van veelvuldig (eervol) ontslag van ondermeesters en kweekelingen (3).

---

(1) Zie het rapport der Commissie uit de Tweede Kamer der Staten-Generaal betreffende het regeringsverslag over 1855, bladz. 10 van n°. XXIX der gedrukte stukken van de zitting 1858–1859.

(2) Over de militaire is gehandeld in hoofdstuk D, afd. I, § 4.

(3) Inmiddels zijn weder van hier uitgezonden in 1858 1, in 1859 6 en in 1860 mede 6 onderwijzers (3de klasse), en in 1859 12 onderwijzers-kweekelingen.

Het getal scholen vermeerderde daarentegen door de opening van 3 nieuwe scholen: te Tjilatjap, Padang-pandjang en Amboina, waartegen alleen overstond de tijdelijke opheffing van de school te Kedirie, een gevolg van het weinige gebruik dat daarvan werd gemaakt. Op Java en Madura bleven derhalve 36 scholen (daaronder begrepen de beide weeshuisscholen te Samarang); maar op de buitenbezittingen waren er 2 meer, namelijk 16.

Uit een overzigt, voorkomende op bladzz. 9—13 van het verslag der hoofdcommissie, omtrent de uitbreiding die sedert de eerste vestiging en regeling van het onderwijs in Nederlandsch Indie, ten jare 1817, allengs aan het getal gouvernementsscholen is gegeven, blijkt, dat de uitbreiding van 1850 tot en met 1858 bijna gelijkstond met het geheele aantal gouvernementsscholen hetwelk van 1817 tot 1849 werd opgerigt (1).

Het getal leerlingen op die scholen bedroeg bij het eind van 1858 in het geheel 3 229, dat is 11 minder dan bij het eind van 't vorig jaar; het daaronder begrepen getal leerlingen, die zonder betaling van schoolgeld onderwijs genoten, was echter 37 meer dan destijds, namelijk 1 758 (2). Onder deze cijfers zijn, bij gemis aan opgave, niet begrepen die van de nieuw opgerigte school te Padang-pandjang.

De particuliere scholen gingen, even als in 't vorig jaar, weder in aantal vooruit.

Een overzigt van den staat, waarin, volgens de door de hoofdcommissie gegeven uittreksels uit de verslagen der onderscheidene sub-commissien, de gouvernements- en particuliere inrigtingen van onderwijs bij het eind van 1858 verkeerden, volgt hierachter.

---

(1) In 1859 en 1860 zijn twee beschikkingen genomen, die eene belangrijke uitbreiding van het onderwijs ten gevolge zullen hebben. In de eerste plaats de oprigting van een instituut voor opvoeding en gymnasiaal onderwijs te Batavia, waartoe het Indisch Bestuur in de eerste vijf jaren f 85 800 's jaars, in de volgende vijf jaren f 94 800 en na het tiende jaar f 103 800 op de begrooting van uitgaven zal mogen brengen, behoudens heffing van schoolgelden ten bate van 's lands kas. De tweede beschikking behelst de magtiging om jaarlijks minstens f 13 200 en hoogstens f 18 000 op de begrooting van uitgaven te brengen voor eene ambachtsschool te Soerabaija, en om, bij wijze van proef, voor de jaren 1861—1863 jaarlijks op de militaire begrooting van uitgaven te doen uittrekken een crediet van f 30 000 voor toelagen aan ongeveer 300 jongelingen van Europesche afkomst, tusschen de 12 en 18 jaren oud, die zich in de werkplaatsen bij de onderscheidene garnizoenen in de daar beoefende handwerken zouden wenschen te doen onderwijzen en zich alsdan voor een bepaalden tijd zouden moeten verbinden. Bij de ambachtsschool zal, als buitengewone belooning, jaarlijks aan den verdienstelijksten leerling, voor rekening van den lande, afgescheiden van de bovenvermelde uitgaven, de gelegenheid kunnen worden verschaft om zich gedurende hoogstens vier jaren verder in Nederland te bekwamen.

(2) Ongerekend die der particuliere school te Salatiga, waar eenige leerlingen voor gouvernementsrekening onderwijs genieten, en welke school wel door de hoofdcommissie, maar, even als vroeger, niet in dit regeringsverslag onder de gouvernements-schoolinrigtingen gerekend wordt.

Gewesten.	SCHOOLINRIGTINGEN. — De met een * geteekende zijn particuliere scholen.	Getal der bij iedere school in dienst zijnde			Getal leerlingen.			VERDERE BIJZONDERHEDEN.
		Onderwijzers.	Ondermeesters.	Kweekelingen.	Tegen betaling van schoolgeld.	Gratis.	Te zamen.	
	Java en Madura.							
Bantam.	Lagere school te Serang.	1	»	»	18	13	31	Het onderwijs verkeerde in een zeer bevredigenden toestand.
Batavia.	1ste lagere school te Weltevreden,	3	»	»	56	»	56	Wederom zijn de berigten omtrent de uitkomsten van het onderwijs op deze scholen allezins bevredigend.
	2de idem,	4	1	»	26	201	227	Ten einde de in-werking-brenging der nieuwe 3de lagere school te Weltevreden (zie het vorig verslag) niet te vertragen tot dat de daarvoor op te rigten gebouwen zouden zijn daargesteld, was het voorstel gedaan tot voorloopige inhuring van eene particuliere woning.
	Lagere school te Batavia,	2	»	»	26	89	115	De vele veranderingen, die dit jaar in het onderwijzend personeel op deze school voorvielen, hadden nadeelig op het onderwijs gewerkt. Bovendien doet de gebrekkige huisselijke opvoeding van het meerendeel der leerlingen het onderwijs hier geen gelijken tred houden met dat van andere scholen.
	Idem te Meester Cornelis,	1	»	»	14	13	27	Over het algemeen waren de uitkomsten van het onderwijs hier zeer bevredigend. Buiten de schooluren bestond aan deze school eene zeer goede gelegenheid tot het aanleeren van vreemde talen en vrouwelijke handwerken.
	* Dag- en kostschool van den heer G. Verhulp,	1	1	»	(1) †	†	120	Onder de leerlingen waren 34 meisjes, 27 kostkinderen. Het onderwijzend personeel was vroeger niet zoo beperkt als thans. Buiten de gewone vakken van lager onderwijs werd nog onderrigt gegeven in de wis- en natuurkunde, het teekenen, de muziek en het dansen, benevens in de Fransche, Engelsche en Hoogduitsche talen.
	* Dag- en kostschool voor meisjes van mevr. A. Klussmann,	1 hoofd-onder-wijzeres.	3 secon-dantes.	1 éléve-secon-dante.	†	†	82	Waaronder 30 kostleerlingen. Deze inrigting nam in bloei toe. Het onderwijs omvatte al hetgeen tot eene beschaafde opvoeding behoort. De vreemde talen die er werden onderwezen waren de Fransche en Hoogduitsche. Voor het teekenen, de muziek en het dansen waren afzonderlijke meesters.
	* Dag- en kostschool van mevr. de wed. Nortier,	†	†	†	†	†	60	De Hoogduitsche taal uitgezonderd, strekte het onderwijs zich hier even ver uit als op evengemelde school.

(1) De dus geteekende kolommen hebben, bij ontstentenis van opgaven, hier niet kunnen worden ingevuld.

Gewesten.	SCHOOLINRIGTINGEN. — De met een * geteekende zijn particuliere scholen.	Getal der bij iedere school in dienst zijnde			Getal leerlingen.			VERDERE BIJZONDERHEDEN.
		Onderwijzers.	Ondermeesters.	Kweekelingen.	Tegen betaling van schoolgeld.	Gratis.	Te zamen.	
Batavia.	* Idem van mevrouw Hoola van Nooten,	1 hoofd-onder-wijzeres.	5 secon-dantes.	»	†	†	48	Dit instituut genoot in 1858 nog, voor het laatst, een subsidie uit 's lands kas van f 1500 's maands. (Vergelijk het vorige verslag.)
	* Idem van mej. Verhuight op Noordwijk en van mej. van Gemert op Bazaar Baroe.	1 1	5 2	» »	† 11	† 21	57 32	Deze beide inrigtingen, waarvan de eerste 33 kostleerlingen telt, en de andere bestemd is voor kinderen van minder bemiddelde ouders, maken te zamen één instituut uit, onder de leiding staande van Ursuliner nonnen. Aan het onderwijs werd veel zorg gewijd.
	* School van mevr. Gersom,	†	†	†	†	†	†	Alleen wordt opgegeven dat het aantal kinderen gering was, en dat, behalve het gewoon lager onderwijs, nog de Fransche, Engelsche en Hoogduitsche talen werden onderwezen.
	* Idem van mejufvr. Gaymans,	1 onder-wijzeres.	2 secon-dantes (niet ge-exami-neerd).	»	†	†	16	Voor gewoon lager onderwijs, benevens de Fransche en Hoogduitsche talen. Onder de leerlingen zijn 4 jongens.
	* Idem van mevrouw Exel, geb. de Vries,	†	†	†	†	†	†	Bewaar- of verzorgschool; weinig kinderen.
	* Idem van mejufvr. Guex de Coudray,	†	†	†	†	†	†	Alleen vermeld gevonden in het naamregister voor 1859.
	* Idem van mejufvr. Brusse,	1 onder-wijzeres.	1 secon-dante (niet ge-exami-neerd).	»	†	†	9	Nieuwe meisjes-dagschool; gewoon lager onderwijs en de Engelsche taal.
	* Idem van mevrouw Fleur,	†	†	†	†	†	†	Gewoon lager onderwijs, benevens de Fransche en Engelsche talen; zeer weinig kinderen.
	* Jongens- en meisjes-dagschool van den heer L. Bras,	1	4 niet ge-examin. secon-dantes.	»	†	†	74	Onder de leerlingen, voor het meerendeel meisjes, waren 22 kostkinderen. Over de uitkomsten van het onderwijs kon, daar de school eerst sedert eenige maanden geopend was, nog niet veel geoordeeld worden.
	* School van Manoek en Arathoon; onderwijzer J. P. Freyss,	1	†	†	†	†	25	Voor de gewone vakken van lager onderwijs en voor het lezen en schrijven der Armenische en Engelsche talen.
	* Dag- en kostschool van den heer Snellebrand,	1	3	»	†	†	32	Waaronder 10 kostkinderen. Het onderwijs (lager en middelbaar, benevens de Fransche, Engelsche en Hoogduitsche talen) was zeer voldoende.

Gewesten.	SCHOOLINRIGTINGEN. — De met een * geteekende zijn particuliere scholen.	Getal der bij iedere school in dienst zijnde: Onderwijzers.	Ondermeesters.	Kweekelingen.	Getal leerlingen.: Tegen betaling van schoolgeld.	Gratis.	Te zamen.	VERDERE BIJZONDERHEDEN.
Batavia.	* School van G. T. Paulus, te Tankee,	1	†	†	†	†	39	De leerlingen zijn 9 inlanders en 30 Chinezen; zij leeren er naauwlijks iets meer dan het lezen en schrijven van de Nederlandsche taal.
	* Parapattan-weeshuisschool,	†	†	†	†	†	70	Voor gewoon lager onderwijs; gunstige berigten, zie hoofdstuk G.
	* Christelijke ambachtsschool,	†	†	†	»	30	30	Deze inrigting is bestemd om kinderen, die buiten de mogelijkheid zijn om eene Christelijke opvoeding te ontvangen, op te nemen, ten einde hen behoorlijk te doen opvoeden en verzorgen.
	* Gesticht voor verlaten kinderen te Djatie,	†	†	†	»	40	40	20 kinderen gaan op de 2de gouvernementsschool te Weltevreden.
Buitenzorg.	Lagere school te Buitenzorg,	1	1	»	34	20	54	De uitkomsten van het onderwijs werden, niettegenstaande ziekte en daarop gevolgde verwisseling in het onderwijzerspersoneel, toch over het algemeen voldoende bevonden. Bij den tegenwoordigen onderwijzer, die ook onderrigt gaf in het Fransch, Engelsch, Duitsch en in de muziek, was, even als bij zijn voorganger, de gelegenheid geopend tot het plaatsen van kostleerlingen.
Krawang.	»	»	»	»	»	»	»	De twee hier aanwezige particuliere onderwijzers, Lempe en Polderman, zijn in het laatst van 1858 in 's Gouvernements dienst overgeplaatst. Eerstgenoemde werd bestemd voor de ter hoofdplaats (Poerwakarta) op te rigten lagere school, die men verwachtte in 1859 in werking te zien.
Cheribon.	Lagere school te Cheribon,	1	»	»	23	18	41	Voor alsnog werd de school in het kerkgebouw gehouden. In aanmerking nemende den verwaarloosden staat, waarin de kinderen, bij de weinige ontwikkeling der ouders zelven, ter schole komen, waren de uitkomsten van het onderwijs over het geheel nog bevredigend te noemen.
Tagal.	Idem te Tagal,	1	1	»	19	14	33	Het onderwijs had bij de meeste leerlingen vrij bevredigende uitkomsten opgeleverd.
Pekalongan.	Idem te Pekalongan,	1	1	2	52	21	73	De school ging steeds in bloei vooruit. Het onderwijs leverde zeer bevredigende uitkomsten op.
Samarang.	1ste lagere school te Samarang,	3	1	2	73	»	73	Vooral in de hoogere klassen hadden de leerlingen goede vorderingen gemaakt. In de overige klassen was dit niet bij allen het ge-

Gewesten.	SCHOOLINRIGTINGEN. — De met een * geteekende zijn particuliere scholen.	Getal de- bij iedere school in dienst zijnde			Getal leerlingen.			VERDERE BIJZONDERHEDEN.
		Onderwijzers.	Ondermeesters.	Kweekelingen.	Tegen betaling van schoolgeld.	Gratis.	Te zamen.	
								val, hetgeen voor het grootste gedeelte werd toegeschreven aan veelvuldige verwisseling in het personeel der onderwijzers.
Samarang.	2de lagere school te Samarang,	2	1	2	77	53	130	Over het algemeen genomen waren de uitkomsten van het onderwijs voldoende.
	3de idem,	2	1	2	42	60	102	De mutatien onder de leerlingen waren aanmerkelijk. Ruim de helft verliet de school, en bijna even zoovelen bezochten haar voor het eerst.
	Hervormde weeshuisschool,	2	1	4	»	153	153	Deze school verkeerde in bloeijenden staat.
	Roomsch-katholijke weeshuisschool,	2	2	2	»	145	145	Het onderwijs was hier zeer ten achteren. Door den tegenwoordigen 1sten onderwijzer waren middelen ter verbetering in 't werk gesteld.
	* School van mevr. de wed. Hachtman	†	†	†	47	3	50	Voor lager onderwijs en vrouwelijke handwerken.
	* Idem van mevrouw Mendes da Costa,	†	†	†	†	†	15	Als voren, benevens de Fransche, Engelsche en Hoogduitsche talen. De toestand van deze school liet veel te wenschen over.
	* Idem van mevrouw Wijsman,	†	†	†	46	4	50	Behalve in de gewone vakken van lager onderwijs werd hier ook onderrigt gegeven in het teekenen en de muziek. Over het algemeen waren de ouders over het gegeven onderwijs tevreden.
	* Idem van mevrouw van Epen,	†	†	†	†	†	14	Voor lager onderwijs.
	* Idem van mevrouw Jaspers,	†	†	†	†	†	4	Voor lager onderwijs en vrouwelijke handwerken, benevens de Fransche en Engelsche talen.
	* Idem van mejufvr. Muhlenfeldt,	†	†	†	†	†	12	Voor lager onderwijs.
	* Idem van mevrouw de wed. Catenius,	†	†	†	†	†	14	Deze school, in het vorig jaar opgeheven, werd dit jaar weder geopend. Er werd, behalve in de gewone vakken van lager onderwijs en in vrouwelijke handwerken, ook onderrigt gegeven in de Fransche en Hoogduitsche talen.
	* Idem van mevrouw Sloot,	1 onderwijzeres.	1 secondante.	†	†	†	34	Onder de leerlingen bevonden zich 4 jongens. Van deze nieuw opgerigte school voor lager onderwijs (teekenen en muziek) verwachtte men goede uitkomsten.

Gewesten.	SCHOOLINRIGTINGEN. — De met een * geteekende zijn particuliere scholen.	Getal der bij iedere school in dienst zijnde			Getal leerlingen.			VERDERE BIJZONDERHEDEN.
		Onderwijzers.	Ondermeesters.	Kweekelingen.	Tegen betaling van schoolgeld.	Gratis.	Te zamen.	
Samarang.	* Idem van den heer Collings,	†	†	†	†	†	12	Voor lager onderwijs, Italiaansch boekhouden, benevens de Fransche, Engelsche en Hoogduitsche talen. Deze school had weinig naam en was hoogstens geschikt voor zeer jonge kinderen.
	* Idem van den heer van Essel,	†	†	†	†	†	30	Dezelfde aanmerking als over de vorige school. Van de leerlingen waren 22 meisjes.
	* Idem van den heer van Velthuyzen,	1	†	†	†	†	10	Privaat onderwijs in de middaguren door en ten huize van dezen onderwijzer, geplaatst aan het hoofd der 3de gouvernements-lagere school te Samarang.
	* School te Salatiga van den heer Behr,	1	†	†	33	19	52	Voor het onderwijs der gratis leerlingen ontvangt de onderwijzer eene toelage van f 100 's maands uit 's lands kas. Het onderwijs (gewoon lager) was vooruitgaande.
	* Idem van mevrouw Marthenus,	2 waarvan 1 onderwijzeres.	1 secondante.	†	†	†	53	Het meerendeel der leerlingen was in den kost. Er waren slechts 4 dagscholieren. Door verwisseling van het onderwijzend personeel werd deze inrigting op beteren voet gebragt. Buiten het gewoon lager onderwijs werd ook onderrigt gegeven in de Fransche taal en in het teekenen.
	* Idem van mevrouw Mispelblom Beijer	†	†	†	†	†	16	Voor gewoon lager onderwijs, benevens de Fransche en Engelsche talen.
	* Idem van den heer Valette,	†	†	†	†	†	16	Deze nieuw opgerigte school voor meisjes was een prikkel tot verbetering der andere. Van de leerlingen waren 10 kostscholieren.
	Lagere school te Ambarawa,	1	1	»	9	71	80	De vorderingen der leerlingen, meestal kinderen van onderofficieren en soldaten, waren niet zoo aanmerkelijk als op sommige andere scholen. Onverschilligheid der ouders en de verwijderde woonplaats van sommigen worden als de hoofdoorzaken daarvan opgegeven.
Japara.	Idem te Japara,	1	»	»	8	17	25	Niettegenstaande de verwaarloosde huisselijke opvoeding van sommige leerlingen, leverden zij toch over het geheel veel bewijzen van vorderingen.
	Idem te Pattie,	1	»	»	5	16	21	Het onderwijs droeg goede vruchten. Bij de ouders werd geene neiging bespeurd om schoolpligtige kinderen van het onderwijs verstoken te laten.
	* School van mejufvr. Stolz,	†	†	†	†	†	†	Voor lager onderwijs. Alleen vermeld gevonden in het naamregister voor 1859.

Gewesten.	SCHOOLINRIGTINGEN. — De met een * geteekende zijn particuliere scholen.	Getal der bij iedere school in dienst zijnde			Getal leerlingen.			VERDERE BIJZONDERHEDEN.
		Onderwijzers.	Ondermeesters.	Kweekelingen.	Tegen betaling van schoolgeld.	Gratis.	Te zamen.	
Rembang.	Lagere school te Rembang,	1	»	»	20	14	34	
	* School van den heer Keulven, te Toeban,	†	†	†	†	†	10	Voor gewoon lager onderwijs.
Soerabaija.	1ste lagere school te Soerabaija,	3	1	1	89	»	89	Groote afwisseling van onderwijzers aa[n] deze scholen gaf geene gunstige verwachtin[g] van de vorderingen der leerlingen; evenw[el] gaf het gehouden examen voldoende redene[n] van tevredenheid.
	2de idem,	3	1	1	60	31	91	
	3de idem,	2	1	1	9	79	88	
	* School van Werner,	†	†	†	†	†	25	Voor eerstbeginnenden.
	* Idem van Willemsz.	1	1	1	†	†	53	Voor gewoon lager onderwijs.
	* Kostschool voor meisjes van mevr. de wed. Steup,	†	†	†	†	†	22	Als voren, en de Fransche taal.
	* School van mejufvr. Gersom,	1 onderwijzeres.	2 secondantes.	†	†	†	35	Voor gewoon lager onderwijs en de Fransch[e] taal.
								De school van Mej. Koenen werd in de[n] loop van dit jaar overgebragt naar Pasoeroea[n]
	* Bewaarschool van mejufvr. Azia van Timor,	1 onderwijzeres.	1	»	†	†	25	Deze bloeijende bewaarschool werd goe[d] bezocht.
	* Idem van de wed. Francke,	†	†	†	†	†	48	Behalve deze personen hielden zich nog ver[-] scheidene anderen, meest weduwen, bezig me[t] het houden van bewaarscholen, en het geve[n] van onderwijs in vrouwelijke handwerke[n].
	* Idem van den zendeling Emde,	†	†	†	†		25	De schoolgelden van den zendeling Em[de] wendt deze aan ten behoeve van het zende[-] lingfonds.
	* School van van der Linden,	†	†	†	†	†	8	Gewoon lager onderwijs.
	* Idem van le Clerq te Courcelles,	†	†	†	†	†	†	Deze school was bestemd voor de kindere[n] van Europeanen, die op het marine-etabliss[e]ment wonen.
								Buiten deze scholen vond men te Soerabai[ja] nog verscheidene huisonderwijzeressen, mu[-] ziek- en teekenmeesters. Volgens de sub[-] commissie van onderwijs kon men aanneme[n] dat er zeer weinig kinderen van onderwij[s] verstoken waren.

Gewesten.	SCHOOLINRIGTINGEN. — De met een * geteekende zijn particuliere scholen.	Getal der bij iedere school in dienst zijnde			Getal leerlingen.			VERDERE BIJZONDERHEDEN.
		Onderwijzers.	Ondermeesters.	Kweekelingen.	Tegen betaling van schoolgeld.	Gratis.	Te zamen.	
Soerabaija.	Lagere school te Grissee,	2	»	1	20	30	50	Het gehouden openbaar examen voldeed zeer wel.
	* School van mejufvr. Kriesseld,	†	†	†	†	†	12	Voor gewoon lager onderwijs, benevens de Fransche en Engelsche talen.
Madura.	Lagere school te Bangkallang,	1	»	»	7	6	13	De vorderingen der leerlingen waren bevredigend te noemen.
	Idem te Sumanap,	1	»	2	12	33	45	De onderwijzer, uit Nederland gekomen, heeft zich met ijver op het Maleisch toegelegd, en sticht daardoor meer nut dan vroeger, daar de kinderen nog maar weinig Hollandsch verstaan.
Pasoeroean.	Idem te Pasoeroean,	1	»	1	35	46	81	Behalve in de hoogste klasse waren de uitkomsten van het onderwijs hier niet zoo gunstig als in vorige jaren. Ziekte van den onderwijzer en mindere geschiktheid van den, sedert ontslagen, ondermeester worden als de oorzaken daarvan opgegeven.
	* School voor meisjes van mejufvr. Koenen,	†	†	†	†	†	26	De oprigting dezer school, die in allen deele aan de verwachting beantwoordde, voorzag voor de ingezetenen in eene werkelijke behoefte. Het onderwijs omvatte ook de Fransche, Engelsche en Hoogduitsche talen.
	Lagere school te Malang,	1	»	1	11	17	28	
Probolingo.	Idem te Probolingo,	1	1	1	32	27	59	De leerlingen kwamen over het algemeen trouw ter school en eenigen maakten beduidende vorderingen. Het gehouden examen leverde de bevredigendste uitkomsten.
Bezoekie.	Idem te Bezoekie,	1	»	»	20	10	30	Alhoewel bij de huisselijke opvoeding weinig medewerking bestond, waren de vorderingen der leerlingen toch zeer voldoende.
Banjoewangie.	Idem te Banjoewangie,	1	»	»	10	5	15	Hier waren de vorderingen tamelijk.
Banjoemas.	Idem te Banjoemas,	1	»	»	20	7	27	De leerlingen gaven de meeste redenen van tevredenheid.
	Idem te Tjilatjap,	1	»	»	19	7	26	Deze school werd in Julij 1858 geopend met 18 leerlingen, die voor het grootste gedeelte niets dan Maleisch verstonden en nimmer eenig onderwijs hadden genoten. Slechts twee konden een weinig lezen. Eenigen der oudste leerlingen maakten spoedig betrekkelijk vrij goede vorderingen.

Gewesten.	SCHOOLINRIGTINGEN. — De met een * geteekende zijn particuliere scholen.	Getal der bij iedere school in dienst zijnde			Getal leerlingen.			VERDERE BIJZONDERHEDEN.
		Onderwijzers.	Ondermeesters.	Kweekelingen.	Tegen betaling van schoolgeld.	Gratis.	Te zamen.	
Bagelen.	Idem te Poerworedjo	1	1	»	18	26	44	De vorderingen der leerlingen waren over het algemeen vrij voldoende.
Kadoe.	Idem te Magelang,	1	1	1	37	11	48	De uitkomsten van het onderwijs werden over het algemeen gunstig bevonden.
Djokdjokarta.	Idem te Djokdjokarta,	1	1	1	39	65	104	Als boven.
	* School voor meisjes van L. M. Stumpff, geb. Dufrenois,	1 onderwijzeres.	†	†	†	†	22	Het onderwijs, zich bepalende tot de eerste gronden en vrouwelijke handwerken, liet, ook naar het getuigenis der ouders, niets te wenschen over.
Soerakarta.	Lagere school te Soerakarta,	2	1	»	67	61	128	De uitkomsten van het onderwijs werden over het algemeen gunstig bevonden.
	* School van mejufvr. Claessens,	1 onderwijzeres.	†	†	†	†	30	Deze inrigting voor gewoon lager onderwijs liet weinig te wenschen over.
Madioen.	Lagere school te Madioen,	1	»	»	17	8	25	Het onderwijs had hier goede vruchten gedragen.
Kedirie.	»	»	»	»	»	»	»	Van de lagere school ter hoofdplaats werd, om onbekende redenen, bijna geen gebruik meer gemaakt. Zij werd uit dien hoofde in April 1858 tijdelijk gesloten.
	Buitenbezittingen.							
Gouvernement van Sumatra's Westkust.	1ste lagere school te Padang,	2	»	1	36	»	36	Het examen gaf alle reden van tevredenheid.
	2de idem,	2	»	2	18	119	137	Als boven.
	Lagere school te Padang-padjang,	1	»	»	†	†	†	De opening van deze school had eenige vertraging ondervonden door het overlijden van den aanvankelijk voor dezelve bestemden onderwijzer.
								Te Fort de Kock zal in 1859 eene lagere school in werking treden.
	* Middagschool van den heer de Weijer te Padang,	1	†	†	†	†	26	Waaronder 5 kostkinderen.
	* Idem van den heer Hansen,	1	†	†	†	†	9	

Gewesten.	SCHOOLINRIGTINGEN. — De met een * geteekende zijn particuliere scholen.	Getal der bij iedere school in dienst zijnde			Getal leerlingen.			VERDERE BIJZONDERHEDEN.
		Onderwijzers.	Ondermeesters.	Kweekelingen.	Tegen betaling van schoolgeld.	Gratis.	Te zamen.	
Benkoelen.	Lagere school te Benkoelen,	1	1	»	23	15	38	De vorderingen der leerlingen waren voldoende.
Palembang.	Idem te Palembang,	1	1	»	14	15	29	De uitkomsten van het onderwijs waren zeer gunstig.
Riouw.	Idem te Riouw,	1	»	»	20	4	24	Onder de leerlingen bevonden zich 2 kinderen van inlanders en 2 van Chinezen. De gemaakte vorderingen werden zeer voldoende bevonden.
Zuider- en Ooster-afdeel. van Borneo.	Idem te Bandjermasin,	1	»	1	11	23	34	Hoewel de huisselijke opvoeding van de meeste leerlingen gebrekkig was, droeg het onderwijs evenwel vele goede vruchten.
Gouvernement van Celebes en onderhoorigheden.	1ste lagere school te Macassar,	1	1	1	37	»	37	Op beide scholen zeer bevredigende uitkomsten.
	2de idem,	1	2	1	33	65	98	
	Lagere school te Maros,	1	»	»	9	15	24	Men had stof tot tevredenheid.
	* School van den zendeling-onderwijzer Goudswaard te Bonthain.	1	†	†	†	†	52	Voor gewoon lager onderwijs en het leeren lezen en schrijven van het Macassaarsch. Het gedrag en de vorderingen der leerlingen gaven ruime stof tot tevredenheid.
	* School van den heer Melchior te Bima,	†	†	†	†	†	15	Deze school was van weinig beteekenis. Er werd onderwijs genoten in het lezen, schrijven en rekenen.
Amboina.	1ste lagere school te Amboina,	1	»	1	37	12	49	
	2de idem,	1	1	1	41	35	76	Geopend 15 Maart 1858.
	* Hervormde weeshuisschool,	†	†	†	†	†	†	Voor gewoon lager onderwijs.
	* School van mejufvr. de Sonnaville,	1	†	†	†	†	†	Nieuwe school voor gewoon lager onderwijs.
Banda.	Lagere school te Banda,	1	1	1	62	22	84	Omtrent deze school luidden de berigten niet gunstig.
Ternate.	Idem te Ternate,	1	»	»	6	14	20	Over het algemeen bevredigende uitkomsten. Bij meerdere medewerking der ouders hadden zij evenwel gunstiger kunnen zijn.
	* Hervormde weeshuisschool,	†	†	†	†	†	†	Voor gewoon lager onderwijs.

Gewesten.	SCHOOLINRIGTINGEN. — De met een * geteekende zijn particuliere scholen.	Getal der bij iedere school in dienst zijnde			Getal leerlingen.			VERDERE BIJZONDERHEDEN.
		Onderwijzers.	Ondermeesters.	Kweekelingen.	Tegen betaling van schoolgeld.	Gratis.	Te zamen.	
Menado.	Lagere school te Menado,	1	2	»	66	15	81	De vorderingen der leerlingen, waaronder zich 13 kinderen van inlandsche hoofden bevonden, gaven over het algemeen stof tot tevredenheid.
	* School van den heer Schutt, te Amoerang,	†	†	†	†	†	24	Voor gewoon lager onderwijs. Te Gorontalo genieten de kinderen van Europesche afkomst onderwijs in lezen, schrijven en rekenen op de daar gevestigde school voor inlandsche Christenen.
Timor.	Lagere school te Koepang,	1	»	»	15	17	32	

II. VOOR CHRISTEN-INLANDERS.

Omtrent het schoolwezen onder de inlandsche Christenen worden in den ondervolgenden staat medegedeeld de bijzonderheden, die daarvan ter kennis der Regering gekomen zijn.

Gewesten.	School-inrigtingen.	Getal leerlingen.	Verdere bijzonderheden.
Buitenzorg.	School te Depok.	52	De toestand van het onderwijs en de voorhanden middelen tot verdere beschaving en ontwikkeling der Depoksche jeugd waren nog niet in allen deele bevredigend. Evenwel had een gehouden examen de verwachting overtroffen; eene gunstige uitkomst, die uitsluitend werd geweten aan de volhardende bemoeijenis van den te Depok gevestigden zendeling-leeraar, onder wiens toezigt het onderwijs door twee inlandsche Christenen gegeven wordt. Voor de jongens uit de hoogste klasse werd gelegenheid gezocht om hen in de middaguren een ambacht te doen aanleeren; de meisjes uit die klasse ontvingen ook onderrigt in vrouwelijke handwerken. Op het landgoed Depok was sedert een jaar nog eene particuliere school daargesteld, geheel buiten gouvernements-ondersteuning, alwaar door een inlandsch Christen uit de Minahassa onderwijs werd gegeven aan kinderen van Mohammedaansche inlanders.

Gewesten.	School-inrigtingen.	Getal leerlingen.	Verdere bijzonderheden.
Samarang.	School van den zendeling W. Hoezoo te Salatiga.	28	Behalve godsdienstig onderwijs, waarvan in het bijzonder de Christen-scholieren gebruik maken, ontvingen de leerlingen allen gratis onderrigt in het lezen en schrijven van Javaansch en Maleisch, dit laatste met Romeinsche karakters, benevens in de eerste beginselen van het rekenen en het zingen. De vorderingen waren bevredigend. De gedoopten, 11 in getal en meestal van elders gekomen, staan voor het grootste gedeelte onder het meer bijzonder toezigt van den zendeling en hebben bij hem of zijn medehelper, een ijverig Javaansch Christen, hun verblijf. Eenige volwassenen onder hen werden opgeleid om later op eenigerlei wijze bij de evangelisatie behulpzaam te kunnen zijn.
Japara.	School te Japara, onder opzigt van den zendeling der Doopsgezinde vereeniging P. Jansz, sedert geruimen tijd onder de leiding van den zendeling Klinkert.	11	Het onderwijs, bestaande in het Javaansch lezen en schrijven, rekenen, zingen en de bijbelsche geschiedenis, werd ook dit jaar door het verminderen van het getal scholieren weder eenigen tijd gestaakt. Sedert November hervat, werd het onderwijs bij het einde des jaars weder genoten door 8 kinderen van inlandsche Christenen en 3 van Mohammedanen. Hunne vorderingen waren onbeduidend.
Soerabaija.	„	„	Van de inlandsche Christen-scholen in deze residentie zijn ditmaal van het Indisch Bestuur geene berigten ontvangen.
Amboina.	Instituut van het Nederlandsch Zendelinggenootschap, ter vorming van inlandsche onderwijzers te Amboina.	94	Dit instituut bleef voortdurend ten volle aan zijne bestemming beantwoorden. Het aantal kweekelingen bedroeg bij het einde des jaars 32, waarvan 30 voor rekening van het Nederlandsch Zendelinggenootschap en de overige 2 voor rekening van den hoofdonderwijzer werden onderhouden. De overige leerlingen, 62 in getal, waren adspirant-kweekelingen, die voor rekening van ouders of verdere familiebetrekkingen waren geplaatst. Uit het instituut waren dit jaar aangesteld 9 onderwijzers, allen voor rekening van het Gouvernement.
	Afd. Amboina.		
	22 gouvernements-scholen.	2003	Van het meerendeel dezer scholen luiden de berigten omtrent de opkomst en de vorderingen der leerlingen bevredigend, van enkele scholen zelfs zeer gunstig. Van vele onderwijzers wordt mede met lof melding gemaakt. In het geheel waren er 9 (gouvernements-scholen), die elk *twee* onderwijzers telden (3 in de afdeeling Amboina, 4 op Saparoea, 1 op Haroeko en 1 op Noesalaut). De overige (51) gouvernements- en de 10 genootschapsscholen hadden elk 1 onderwijzer. Het geheel aantal schoolpligtige kinderen bedroeg (ongerekend die op Boano, welke niet zijn opgegeven) 7 717. Ten vorigen jare was zulks, deze laatsten daaronder wèl begrepen, 7 884. Het cijfer der gezet opkomende leerlingen is niet opgegeven.
	7 genootschaps-scholen.	562	
	Afd. Hila en Larike.		
	1 genootschaps-school te Hila. (1)	29	
	1 gouvernements-school te Larike.	20	
	1 gouvernements-	87	

(1) In het vorig verslag ten onregte opgegeven als gouvernementsschool.

Gewesten.	School-inrigtingeen.	Getal leerlingen.	Verdere bijzonderheden.
Amboina.	en 1 genootschapsschool op het onder deze afdeeling behoorende gedeelte van Ceram.		
	Afd. Saparoea en Haroeko.		
	12 gouvernementsscholen op Saparoea.	2138	Zie de voorgaande aanteekening.
	1 particuliere school van de wed. Latumahina, mede op Saparoea.	41	
	4 gouvernementsscholen op Ceram, onder Saparoea.	512	
	6 idem op Haroeko.	752	
	5 gouvernements- en 1 genootschapsschool op Ceram, onder Haroeko.	689	
	6 gouvernementsscholen op Noesalaut.	865	
	3 idem op Boano, Manipa en Boero.	60	
	3 gouvernementsscholen op de Aroë-eilanden.	Niet opgegeven.	Omtrent den toestand dezer scholen is geen berigt ontvangen.
	5 idem op de Zuidwester-eilanden.	id.	
Banda.	Inlandsche Christen-school te Banda.	95	De onderwijzer betoonde meer ijver dan vroeger, hetgeen van gunstigen invloed was op de vorderingen der leerlingen, wier aantal ook 31 meer bedroeg dan bij het einde van 1857.
	Idem te Lonthoir.	26	De toestand dezer school was niet vooruitgegaan. De vorderingen der leerlingen konden niet zeer geroemd worden.
	Idem op het eiland Aij.	23	Als boven.

Gewesten.	School-inrigtingen.	Getal leerlingen.	Verdere bijzonderheden.
Banda.	Inlandsche Christen-school op het eiland Rosengain.	»	Door schorsing van den onderwijzer in zijne betrekking was deze school sedert Junij gesloten. Bij het einde des jaars was zijn vervanger nog niet aangekomen.
Ternate.	Idem te Ternate.	84	De toestand dezer school was voortdurend gunstig. Het onderwijs wordt gezegd goed en degelijk, en de uitkomsten hoogst verblijdend te zijn. Onder de leerlingen waren 44 meisjes. Het onderwijzend personeel bestond uit 3 personen, waaronder eene vrouw, die zich meer bijzonder met de jongste kinderen en de zedelijke vorming der meisjes bezig hield.
	Negorij-school op Batjan.	30	De vorderingen der leerlingen waren tamelijk bevredigend, ofschoon hunne opkomst te wenschen overliet.
Menado.	12 gouvernements-scholen.	2067 schoolpligtigen, waarvan gezet opkwamen 1050.	Met het oog op den aard der bevolking in de Minahassa en de voorhanden hulpmiddelen, kon ten aanzien van deze scholen getuigd worden dat zij in bevredigenden en verblijdenden toestand verkeerden. Haar aantal vermeerderde met eene negorij-school. De opkomst der kinderen, ofschoon voortdurend aansporing van de zijde des Bestuurs eischende, was over het algemeen evenzeer bevredigend. Tegen 4 912 in 1857, waren er dit jaar 4 674 die niet gezet opkwamen.
	100 genootschaps-scholen.	8809 schoolpligtigen, waarvan gezet opkwamen 5598.	
	24 negorij-scholen (waarvan de kosten door de bevolking gedragen worden).	1354 schoolpligtigen, waarvan gezet opkwamen 908.	
			De genootschapskweekschool voor inlandsche onderwijzers te Tanawangko verkeerde almede in bloeijenden staat en leverde bij voortduring zeer goede resultaten. Onderscheidene scholen waren door haar van geschikte onderwijzers voorzien. Bij het einde des jaars waren er 72 kweekelingen.
	Inlandsche Christen-school te Gorontalo.	Niet opgegeven.	De school werd overgebragt in een doelmatig nieuw gebouw, dat tevens tot kerk werd bestemd. Het onderwijs voldeed aan de behoefte. De kinderen van Europesche afkomst worden in het lezen, schrijven en rekenen geoefend, aan welke oefening mede eenige zonen van inlandsche hoofden deel namen.
	8 gouvernements- en 16 negorijscholen op de Sangir-eilanden.	Niet opgegeven.	De vroeger vermelde maatregelen, door de Regering genomen ter zedelijke en verstandelijke ontwikkeling van de Sangirezen, hadden aanvankelijk reeds tot uitkomst gehad: trouwere opkomst der leerlingen, betere pligtsbetrachting der onderwijzers en meerdere belangstelling der hoofden. Bij een voldoend school-materieel was tevens over het algemeen meer orde en regelmaat in het onderwijs gebragt. Als met dat onderwijs in verband staande kan hier ook vermeld worden, dat door den controleur bij het binnenlandsch bestuur in de Minahassa, J. G. F. RIEDEL, een Nederduitsch en Sangi-Manganitoesch woordenboek was vervaardigd, hetwelk, aan de Regering aangeboden zijnde, dit jaar aan het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen werd toegezonden, met

Gewesten.	School-inrigtingen.	Getal leerlingen.	Verdere bijzonderheden.
			verzoek om aan dat werk in het meeste belang der wetenschap openbaarheid te geven door middel van 's Genootschaps werken.
Timor.	5 gouvernements-scholen op Timor.	304	In den aanvang des jaars werd aan de (blijkens het vorig verslag) voorgenomen overname dezer scholen van het Nederlandsch Zendelinggenootschap gevolg gegeven en gingen de daarbij geplaatste onderwijzers in 's Gouvernements dienst over, die, naar gezegd wordt, voor hunne betrekking geschikt waren en veel ijver aan den dag legden.
	1 inlandsche Christen-school te Koepang.	97	Ook hier was de onderwijzer, die door het Gouvernement bezoldigd wordt, zeer geschikt voor zijne betrekking. Hij werd bijgestaan door een ondermeester van het zendelinggenootschap. Het onderwijs, bestaande in lezen, schrijven, rekenen en de bijbelsche geschiedenis, droeg goede vruchten. Onder de leerlingen, waarvan 31 meisjes, bevonden zich 5 kinderen van Europesche afkomst, 33 van Chinesche en 6 van heidensche ouders.
	8 gouvernements-scholen op het eiland Rotti.	Niet opgegeven.	De overige scholen op Rotti, tot welker wederoprigting, blijkens het vorig verslag, besloten is, waren, bij gebrek aan onderwijzers, nog niet in werking.

III. VOOR NIET-CHRISTENEN, NIET ZIJNDE EUROPEANEN OF MET DEZEN GELIJKGESTELDEN.

Java.

Het personeel der onderwijzers bij de kweekschool te Soerakarta werd in den loop van het schooljaar 1858/59 op zeer voldoende wijze aangevuld. De in 't vorig jaar benoemde tweede onderwijzer, die tegen het einde van 1858 werd verwacht, was sedert 1 December van dat jaar geregeld werkzaam. Tot derden onderwijzer werd benoemd de hulponderwijzer, welke laatste betrekking hierdoor vervallen is. In de vervulling der betrekking van onderwijzer in het teekenen werd definitief en in die van Soendaschen onderwijzer tijdelijk voorzien. Tot onderwijzer voor de Javaansche taal werd benoemd een voormalig en daarna te Pekalongan geplaatste kweekeling dezer school.

Weder werden vijf kweekelingen in verschillende gewesten tot onderwijzer aangesteld. Van de zes in 't vorig jaar tot kweekeling benoemde jongelieden werden twee, wier benoeming was ingetrokken, door andere vervangen. Bij het einde van het schooljaar waren, door aanvulling van opengevallen plaatsen, weder aanwezig 13 kweekelingen, waarvan 7 in de hoogste en 6 in de laagste afdeeling. Hunne vorderingen waren over het geheel zeer bevredigend en hun gedrag liet weinig te wenschen over. Drie der oudste kweekelingen waren bij afwisseling belast met het geven van onderrigt aan nieuw aangekomenen of aan de leerlingen op de aan de kweekschool verbonden externen-school. De vorderingen van deze laatsten, 6 in getal, waren redelijk en hunne opkomst was beter dan vroeger.

Bij Koninklijk besluit van 23 November 1857 (*Indisch Staatsblad* 1858, n°. 53) werden eenige regelen vastgesteld bijzonder betreffende de hier gevormde onderwijzers, volgens welke zij, als ten koste van den lande opgeleid zijnde, voor geene andere betrekking bij het inlandsch bestuur in aanmerking kunnen worden gebragt dan voor eene zoodanige, welke in betrekking staat met het onderwijs der inlandsche jeugd. De be-

doeling dezer beschikking was om hen zooveel mogelijk voor het onderwijs te behouden. Tevens werd bepaald dat zij, na hunne plaatsing, als vaste bezoldiging f 30 's maands uit 's lands kas genieten en, bij behoorlijke en ijverige pligtsvervulling, om de vijf jaren eene verhooging van f 5 's maands tot een maximum van f 50 's maands.

Ten aanzien der gewestelijke scholen (1) worden de volgende bijzonderheden ontleend aan de verslagen der hoofden van gewestelijk bestuur.

GEWESTEN.	Plaatsen waar eene school gevestigd is.	Aantal scholieren op ult°. Dec. 1858.	VERDERE BIJZONDERHEDEN.
Bantam.	Serang.	8	Daar zoowel uit hoofde van het gering getal leerlingen als van de weinige geschiktheid van den tijdelijken onderwijzer geen examen plaats had, kon over de gemaakte vorderingen niet worden geoordeeld. De ouders gaven hier over het algemeen de voorkeur om hunne kinderen door een geestelijke (goeroe) te doen onderwijzen.
Batavia.	Geene.	—	
Buitenzorg.	Geene.	—	
Krawang.	Poerwakarta.	23	De vorderingen der leerlingen waren voldoende.
Preanger regentschappen.	Tjiandjoer.	13	De vorderingen der leerlingen, meerendeels zonen van inlandsche hoofden en voornamen, waren over het geheel voldoende, maar minder in het rekenen, het pratiksch landmeten en het berekenen van vlakte-inhouden. Te Tjiandjoer evenwel waren de uitkomsten van het onderwijs niet gunstig en ook het getal leerlingen was daar aanzienlijk verminderd, uit hoofde de ouders, die over het algemeen meer geneigd zijn hunne zonen bij zich te houden, hier niet, zoo als bij de overige inlandsche scholen in dit gewest, door den regent worden aangespoord om hunne kinderen schoolonderwijs te doen genieten. De reden, dat die regent zijne ondersteuning ten deze ontzeide, bestond hoofdzakelijk daarin, dat de in 1856 benoemde onderwijzer een Javaan (van beoosten Cheribon) was, die, hoewel in andere vakken kundig, het Soendaasch en ook het Maleisch niet verstond. Op de school te Bandong was de 2de onderwijzer minder geschikt dan de eerste; op die te Soemedang waren de beide onderwijzers ijverig en van goed gedrag. De minder bekwame onderwijzer te Manondjaja werd bijgestaan door een allezins geschikten mede-onderwijzer. Te Garoet was de onderwijzer mede bekwaam voor het onderwijs, maar zijn gedrag liet te wenschen over.
	Bandong.	36	
	Soemedang.	38	
	Manondjaja.	22	
	Garoet.	40	
Cheribon.	Cheribon.	—	Hier werd gedurende dit jaar geen onderwijs gegeven, dewijl de meester verplaatst was, en er nog geen te Soerakarta gevormd kweekeling kon worden aangewezen, geschikt voor het onderwijs te Cheribon.
Transporteren.	8 scholen.	180	

(1) Over de inrigtingen tot opleiding van inlandsche genees- en verloskundigen is gehandeld in hoofdstuk *H*.

GEWESTEN.	Plaatsen waar eene school gevestigd is.	Aantal scholieren op ult°. Dec. 1858.	VERDERE BIJZONDERHEDEN.
Per transport.	8 scholen.	180	
Tagal.	Tagal.	31	De leerlingen hadden, onder geschikte onderwijzers, vrij voldoende vorderingen gemaakt.
	Brebes.	41	
	Pamalang.	49	
Pekalongan.	Pekalongan.	29	De vorderingen der leerlingen waren bevredigend. Herhaalde opwekkingen tot belangstelling hadden ten gevolge gehad, dat vele ouders meer en meer begonnen in te zien het verkieslijke van schoolonderwijs, boven de gebrekkige leerwijze der goeroe's. Van daar dat er thans 23 leerlingen meer waren dan bij het eind van 't vorig jaar. De onderwijzer, bekwaam en van onbesproken gedrag, vertraagde zijn vertrek naar Soerakarta, waar hij als zoodanig voor de Javaansche taal geplaatst werd, tot aan de aankomst van zijn opvolger.
Samarang.	Samarang.	42	In den toestand van deze school kwam nog geene verbetering. De ouders stelden weinig belang in het onderwijs en de meeste leerlingen maakten er slechts korten tijd gebruik van. De onderwijzers voldeden goed.
Japara.	Pattie.	35	De onderwijzers waren geschikt, zoo wat kundigheden als gedrag betrof. De vorderingen der leerlingen waren voldoende.
	Japara.	35	
Rembang.	Rembang.	20	De bekwaamheden der onderwijzers en de vorderingen der leerlingen waren over het geheel bevredigend.
	Bodjonegoro.	45	
	Blora.	17	
	Toeban.	61	
Soerabaija.	Geene.	—	Ofschoon niet tot de thans behandelde scholen behoorende, bestaat hier eene door het Gouvernement ondersteunde inlandsche school, in 1852 opgerigt door de Soerabaijasche afdeeling der Nederlandsche maatschappij Tot Nut van 't Algemeen, waar onderwijs wordt gegeven in lezen en schrijven van Javaansch en Maleisch, met Javaansche, Arabische en Romeinsche karakters, het rekenen en de aardrijkskunde. Uitsluitend voor het onderwijs in het Javaansch werden dit jaar ook eenige Chinezen en Europesche afstammelingen toegelaten. De vorderingen der leerlingen, 80 in getal, waren voldoende, terwijl ook de onderwijzers, beiden gedoopte Chinezen, bekwaam en van goed gedrag waren.
Pasoeroean.	Pasoeroean.	72	De uitkomsten van het onderwijs waren over het geheel bevredigend, en ook de onderwijzers voldeden goed. Behalve deze gouvernementsscholen,
Tranportseren.	20 scholen.	657	

GEWESTEN.	Plaatsen waar eene school gevestigd is.	Aantal scholieren op ult°. Dec. 1858.	VERDERE BIJZONDERHEDEN.
Per transport.	20 scholen.	657	
	Bangil.	20	waren nog 49 districtscholen, waar 1 105 kinderen van petinggi's en gegoede Javanen onderwijs ontvingen.
	Malang.	45	
Probolingo.	Geene.	—	
Bezoekie.	Bezoekie.	21	Ofschoon de onderwijzer ten volle geschikt was voor zijne betrekking, verkeerde echter deze school in minder gunstigen staat dan vroeger.
Banjoewangie.	Geene.	—	
Banjoemas.	Banjoemas.	56	De uitkomsten van het onderwijs waren, vooral in de hoogste klassen, zeer voldoende.
	Poerbolingo.	51	In het laatst van 1857 werd deze school voor 't eerst geopend, en wel met 40 leerlingen. Het onderwijs bepaalde zich voor alsnog tot het lezen en schrijven met Romeinsche karakters en het beoefenen der eerste beginselen van de reken- en aardrijkskunde. De leerlingen hadden, onder een ijverigen en kundigen onderwijzer, bereids goede vorderingen gemaakt.
Bagelen.	Poerworedjo.	118	De voortdurende aansporing der ouders was hier, blijkens de aanzienlijke vermeerdering van het getal leelingen (in 1857 waren er slechts 44), niet vruchteloos geweest. Onder een ijverigen en geschikten onderwijzer werden ook goede vorderingen gemaakt.
	Ambal.	50	Door herhaalde schoolbezoeken overtuigde men zich van de vorderingen der leerlingen.
	Keboemen.	44	De leerlingen gaven blijken van vorderingen in lezen, schrijven en rekenen. Voor het onderrigt in de andere vakken miste de overigens ijverige onderwijzer de noodige bekwaamheid.
Kadoe.	Magelang.	43	De vorderingen der leerlingen zoowel als de geschiktheid van den onderwijzer en zijn helper gaven stof tot tevredenheid.
	Temangoeng.	21	De toestand dezer school bleef vrij voldoende.
Djokdjokarta.	Geene.	—	
Soerakarta.	Soerakarta.	6	Over deze school is hierboven gehandeld te gelijk met de te Soerakarta gevestigde kweekschool voor inlandsche onderwijzers, aan welke inrigting zij verbonden is.
Transporteren.	31 scholen.	1132	

GEWESTEN.	Plaatsen waar eene school gevestigd is.	Aantal scholieren op ult°. Dec. 1858.	VERDERE BIJZONDERHEDEN.
Per transport.	31 scholen.	1132	
Madioen.	Madioen.	40	De vorderingen waren, vooral in de hoogste klasse, bevredigend.
	Magettan.	21	Hier lieten de vorderingen nog veel te wenschen over. Te Magettan was zulks ten deele het gevolg van de mindere geschiktheid des onderwijzers, die dan ook bij voorkomende gelegenheid zou worden vervangen.
	Ponorogo.	23	
	Ngawie.	16	De leerlingen voldeden vrij goed.
Kedirie.	Toeloeng Agoeng.	60	De leerlingen gaven allen blijken van vorderingen.
Patjitan.	Patjitan.	20	Over het geheel konden de vorderingen der leerlingen geroemd worden. Velen gaven blijken van bevattelijkheid en aanleg.
Te zamen.	37 scholen.	1312	

Het aantal inlandsche scholen bedroeg alzoo op 31 December 1858, even als bij het einde van 't vorig jaar, 37; maar toen was daaronder ook begrepen die te Poerwodadie (Samarang), welke in December 1857 gesloten werd, terwijl die thans, omdat van hare weder-opening niet blijkt, niet medegerekend is; maar daarentegen wel de in het laatst van 1857 geopende school te Poerbolingo (Banjoemas), waarvan tot hiertoe nog geene melding was gemaakt. De *tijdelijk* gesloten school te Cheribon buiten aanmerking latende, bevonden zich op 36 scholen 1312 leerlingen, zijnde 128 *meer* dan in het vorig jaar, of 105 *meer*, wanneer bij het in 1857 opgegeven aantal alsnog gevoegd wordt het toen niet vermeld cijfer van de school te Tjiandjoer, op 1 Januarij 1858 bedragende 23 leerlingen. Ofschoon langzaam, gaat het onderwijs toch vooruit, en vooral verdient vermelding dat verscheidene kinderen van anderen dan hoofden en ambtenaren aan het onderwijs deel namen.

Buitenbezittingen.

Sumatra's Westkust. De in September 1856 geopende kweekschool voor inlandsche onderwijzers nabij het fort de Kock (Boekit-tingie) beantwoordde steeds aan het doel. Van de 10 kweekelingen, die de kweekschool sedert hare oprigting verlaten hadden, waren 5 tot onderwijzers benoemd, verlieten 3 de school uit gebrek aan leerlust en werden 2, voldoende bekwaam om in andere betrekkingen over te gaan, op eigen verzoek eervol ontslagen. Onder ult°. December 1858 bleven er 8 over, 2 minder dan het voorloopig bepaalde getal. De aan het hoofd der school geplaatste inlander gaf ook de meeste redenen van tevredenheid.

Het getal der in dit gouvernement aanwezige inlandsche scholen vermeerderde dit jaar met 4 en bedroeg onder ult°. December 22, waarvan in de residentien Padang 11, Padangsche bovenlanden 4 en Tapanolie 7; tellende te zamen 682 leerlingen. Deze gestadige vermeerdering van het getal leerlingen — in de drie voorafgegane jaren waren er in het geheel 330, 399 en 474 (ten regte 508) — had men voornamelijk te danken aan de voortdurende bemoeijing en aansporing van het bestuur.

Geregelde examens werden niet gehouden, maar de betrokken ambtenaren overtuigden zich gedurig van den gang van het onderwijs, even als de residenten zulks op hunne inspectiereizen deden. De vorderingen werden steeds vrij bevredigend en de geschiktheid der onderwijzers zeer voldoende bevonden. Deze laatsten waren allen Maleijers, behalve op 7 scholen in de residentie Tapanolie, waar de onderwijzers Battaks waren: 5 van hen waren Mohammedanen, 2 heidenen (1).

Benkoelen. De inlandsche school te Tallo (afdeeling Seloema) telde, even als de beide vorige jaren, 25 leerlingen, die onder een geschikten onderwijzer over het geheel beter in het lezen en schrijven dan in het rekenen vorderden. De toestand der school was echter wegens armoede en onverschilligheid der bevolking niet zeer gunstig. Om deze laatste reden was de andere school in dit gewest, die te Mokko-mokko, zelfs geheel verloopen. De inlandsche school ter hoofdplaats, tot welker oprigting in 1857 was besloten, zou eerlang tot stand komen.

Banka. Het getal leerlingen op de inlandsche school te Muntok steeg dit jaar van 23 tot 35. Over het geheel, maar vooral in de hoogste klassen, droeg het onderrigt van den bekwamen onderwijzer goede vruchten.

Riouw. De eenige gouvernements-inrigting, waar in deze residentie inlanders en daarmede gelijkgestelden onderwijs ontvingen, was de school voor Europeanen en derzelver afstammelingen ter hoofdplaats, waarover gehandeld is in de Iste afdeeling van dit hoofdstuk.

Celebes en onderhoorigheden. De twee inlandsche scholen in dit gouvernement telden, die te Macassar 26 en die te Maros 18 leerlingen. De toestand der scholen was, zoo wat de leerlingen als de onderwijzers betreft, bevredigend.

K. Kunsten en wetenschappen.

§ 1. *Vermeerdering der kennis van land en volk.* (2)

Geographische dienst. Op voorstel van den in 1857 benoemden hoofdingenieur der geographische dienst, dr. J. A. C. Oudemans, werd besloten, dat het personeel van die dienst aanvankelijk de ligging zal bepalen van die punten in den Indischen archipel, waaromtrent dit voor het vervaardigen van hydrographische en topographische kaarten het dringenst gevorderd wordt.

Nog in dit jaar werd, gedeeltelijk door nieuwe, gedeeltelijk door vroegere astronomische waarnemingen (3), de lengte van Batavia, en door middel van den electrischen telegraaph die van Cheribon en van Samarang ten opzigte van de eerstgenoemde plaats bepaald. Voor Batavia werd een verschil gevonden van één Duitsche mijl met de vroeger aangenomen ligging, hetgeen eene fout gaf van 16 seconden in de seinen der tijdklep, welke laatste bevonden werd gelegen te zijn 106° 48′ 7,5″ beoosten Greenwich. (4)

Atlas van Nederlandsch Indie. De kapitein W. F. Versteeg, die blijkens het vorig verslag, bladz. 92, met de voltooijing van dezen atlas is belast, bood dit jaar aan en verkreeg de goedkeuring van den Gouverneur-Generaal op de kaarten van Rembang, Japara, Samarang, Pasoeroean, Preanger regentschappen en Djokdjokarta.

Commissie voor Nieuw-Guinea. Deze commissie, welker benoeming en zamenstelling vermeld is op bladz. 93 van het vorige verslag, verliet den 20sten Maart 1858 met het

(1) Aan het voornemen, op bladz. 91, noot 1, van het vorig verslag medegedeeld, om scholen onder het toezigt van Christen-zendelingen op te rigten, is geen gevolg gegeven.

(2) Vergelijk over de topographische werkzaamheden hoofdstuk D, Iste afdeeling, § 8, en over de hydrographische datzelfde hoofdstuk, IIde afdeeling, § 4*a*.

(3) Een aantal dezer waarnemingen was in de jaren 1851 1853 en 1854, gedaan door de geographische ingenieurs wijlen den heer P. H. en den heer G. A. de Lange.

(4) Latere berigten omtrent de geographische dienst zijn uit de *Javasche Courant* van 8 October 1859 en 21 Januarij 1860 overgenomen in de *Staats-courant* van 1 December 1859 en 17 Maart 1860.

oorlogsstoomschip *Etna* de reede Amboina en bezocht eerst het eiland Adi aan de westzijde van de Kamroa-baai, de Koroesa-rivier in dezelfde baai, Kaimani en andere plaatsen op de zuidwestkust gelegen, waar vroeger ook de vestiging Merkusoord is geweest. Zij stevende vervolgens door de Pitt-straat, die de eilanden Salwatti en Batanta, aan de noordwestkust gelegen, vaneen scheidt, naar Doreh, gelegen aan den noordoosthoek van het westelijk schiereiland, 140° 30′ beoosten Greenwich. Den 13den Julij liet de *Etna* weder het anker vallen in de baai van Amboina.

Ofschoon deze zending voor alsnog tot geene bepaalde beschikkingen leidde, gaf toch het rapport der commissie, voorzien van talrijke afbeeldingen en andere bijlagen, eene belangrijke bijdrage voor de kennis dezer nog zoo weinig bekende landen en volken.

§ 2. *Taalstudie en geschiedenis.*

Op eene uitnoodiging van regeringswege tot het vervaardigen van leer- en leesboeken ten gebruike op de Indische scholen werden eenige Maleische werkjes ingezonden, die ter beoordeeling aan het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen werden aangeboden. Het meerendeel werd goedgekeurd.

De herhaaldelijk in vroegere verslagen vermelde woordenboeken voor het Javaansch en het Maleisch werden voortgezet.

Ook de studie van de Chinesche taal werd, blijkens het medegedeelde in hoofdstuk E, afd. IV, § 1, van dit verslag in het belang van 's lands dienst behartigd.

Op bladz. 70 van het verslag over 1855 werd het voornemen te kennen gegeven om te doen vertalen en uitgeven eene geschiedenis van Java, bijzonder betreffende de beide laatste Javasche oorlogen van 1812 en 1825, die door den pangeran Dhipo Negoro is opgesteld en na zijn overlijden te Macassar, in 1855, door zijne zonen aan het Gouvernement is aangeboden. Met de vertaling heeft zich wel willen belasten de heer Zoetelief, adsistent-resident van Djokdjokarta (1).

§ 3. *Natuurwetenschappen* (2).

Wetenschappelijk onderzoek naar den staat der cultures in Nederlandsch Indie, bijzonder op het eiland Java. De hoogleeraar W. H. de Vriese, wien blijkens het vorig verslag, bladz. 95, eene driejarige zending naar Nederlandsch Indie tot het instellen van dit onderzoek was opgedragen, kwam in het begin van 1858 op Java aan, en begaf zich aldaar al spoedig op reis. Volgens het door hem ingediende en door het Indisch Bestuur goedgekeurde plan, zou de reis over het geheele eiland worden voortgezet en eerst op het einde van Augustus 1860 zijn afgeloopen (3). De uitkomsten zijner onderzoekingen zullen eerst later kunnen worden meêgedeeld.

Meteorologie. De weêrkundige waarnemingen in Nederlandsch Indie, die als naar gewoonte werden voortgezet, werden weder medegedeeld aan het Koninklijk Meteorologisch Instituut te Utrecht. Op 's Konings magtiging werd echter dit jaar eene beschikking genomen, die eene betere regeling en eene belangrijke uitbreiding van deze waarnemingen ten gevolge zal hebben. Dr. P. A. Bergsma namelijk, vroeger docent in de wis-, natuur- en scheikunde aan het gymnasium te Deventer, en na afgelegd examen te Delft tot ambtenaar der 2de klasse voor de Indische dienst benoemd, werd bijzonder bestemd tot het doen van magnetische en meteorologische waarnemingen, met het doel om het net dier waarnemingen, dat, voornamelijk op voorstel van A. von Humboldt, over een groot gedeelte der aarde ligt gespreid, ook tot Nederlandsch Indie uit te strekken. Tot verdere praktische vorming van dezen jeugdigen geleerde in het doen dier waarnemingen werd hij gedurende eenige maanden geplaatst onder de leiding van den hoofddirecteur van het meteorologisch instituut te Utrecht, professor C. H. D. Buys Ballot, om daarna nog eenige dergelijke inrigtingen in het buitenland te bezoeken en zich ook aldaar met de gebruikelijke instrumenten bekend te maken.

---

(1) Volgens de laatstontvangen berigten, betreffende December 1859, was een vijftigtal vellen gereed. De veel tijd roovende, voorbereidende werkzaamheden voor de vertaling en de ambtelijke bezigheden van den heer Zoetelief waren oorzaak dat de vertaling nog niet verder was gevorderd.

(2) Over de heeren Junghuhn en de Vrij zie het hoofd „Kinacultuur" in hoofdstuk N, afd. I.

(3) Volgens eene beschikking van 1859 is de heer de Vriese, in gezelschap van den heer Teysmann, ook naar de bezittingen buiten Java vertrokken.

§ 4. *Wetenschappelijke genootschappen, tijdschriften en dagbladen.*

Het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen bleef in ruime mate de ondersteuning van het Gouvernement genieten, zoowel door het ontvangen van stukken, geschikt ter openbaarmaking, en van geschenken van boek- en plaatwerken, als vooral ook door een thans genomen besluit, houdende dat voortaan, wanneer geschenken van inlandsche vorsten en grooten, als bewijzen van huldebetoon, den Gouverneur-Generaal of diens vertegenwoordigers worden aangeboden, bestaande in wapenen, kleedingstukken, kleinooden en dergelijke, die de Gouverneur-Generaal of de betrokken autoriteiten niet wenschen tegen voldoening der geschatte waarde over te nemen, die voorwerpen, krachtens eene telken male door het Gouvernement te nemen beslissing, aan het genootschap zullen worden afgegeven, ten einde als eene afzonderlijke afdeeling van deszelfs museum voor het Gouvernement te worden bewaard. Zoowel het museum als het in 1857 aangelegde munt- en penningkabinet nam door de zorg der directie en door talrijke geschenken van belangstellenden buitengewoon in belangrijkheid toe, en in 1858 werd nog de grondslag gelegd van eene nieuwe verzameling, namelijk van portretten van personen, die zich, hetzij in aanzienlijke betrekkingen of uit een wetenschappelijk oogpunt, omtrent Nederlandsch Indie hebben verdienstelijk gemaakt.

Ook aan de Nederlandsch-Indische Maatschappij van Nijverheid en aan de Natuurkundige Vereeniging in Nederlandsch Indie werden van gouvernementswege verscheidene belangrijke officiele rapporten ten gebruike afgestaan. Daarenboven werd, krachtens magtiging van het opperbestuur, tot en met het jaar 1861 bestendigd het aan deze vereeniging in 1857 toegelegde subsidie van f 4 000 's jaars.

De oprigting te Batavia van eene maatschappij Tot Nut van 't Algemeen in Oost-Indie (zie bladzz. 83 en 84 van het verslag over 1853) vond dit jaar navolging te Padang in de oprigting van eene maatschappij Tot Nut van 't Algemeen van Sumatra's Westkust. Zij telde bij de oprigting reeds 83 leden en werd, even als de eerstgenoemde, door het Gouvernement als zedelijk ligchaam erkend.

Het getal nieuwsbladen vermeerderde dit jaar met twee. Behalve de officiele *Javasche Courant* verschenen bij het einde van 1858: de *Javabode*, het *Bataviaasch Handelsblad*, het *Samaransch Advertentieblad*, met een *bijblad* in het Chineesch, de *Samarangsche Courant*, de *Oostpost*, de *Soerabaijasche Courant*, het *Pasoeroeansch Nieuws- en Advertentieblad*, de *Indische Schoolbode* en de *Opwekker*.

L. Algemeen burgerlijk bestuur.

I. Algemeen beheer.

In de bepalingen omtrent het algemeen burgerlijk beheer werden geene wijzigingen gebragt.

II. Finantien.

§ 1. *Muntwezen.*

Nieuwe muntregeling (1). Blijkens het vorig verslag, bladz. 96, is in 1857 de eerste stap gedaan tot de eigenlijke uitvoering der muntwet door het Indisch besluit van 6 Junij van dat jaar (*Indisch Staatsblad* n°. 50), hoofdzakelijk bepalende, dat het kopergeld van den ouden muntslag en de recepissen van 1, 5 en 10 gulden bij 's lands kassen op Java en Madura zouden worden *aangehouden* (2). Thans werd een tweede en belangrijker stap op dienzelfden weg gedaan. Bij ordonnantie van 28 Mei 1858 (*Indisch Staatsblad* n°. 64) werden namelijk de recepissen van 1 en 5 gulden in geheel Nederlandsch Indie

(1) Vergelijk het afzonderlijk verslag omtrent de uitvoering der muntwet gedurende 1858, n°. CIX der gedrukte stukken van de zitting 1858-1859.

(2) Ten aanzien der recepissen van f 10 is hierop ten gerieve der gemeente bij een besluit van 5 Maart 1858, n°. 6, teruggekomen.

verwisselbaar gesteld tegen zilveren standpenningen, gulden om gulden, en met 1 October 1858 (als wettig betaalmiddel) buiten omloop gesteld. Later, bij ordonnantie van 20 December (*Indisch Staatsblad* n°. 136), werden ook de recepissen van 10 gulden en daarboven, echter voor 's hands alleen op de bezittingen buiten Java en Madura, verwisselbaar en met 1 Mei 1859 buiten (wettigen) omloop gesteld.

Bij het eind van het jaar was een bedrag van f 9 516 851 aan recepissen ingewisseld en bleef oningewisseld f 17 083 143. Van dit laatste bedrag bevond zich echter f 4 806 586 in de depôts.

Ook tot inwisseling van het oude kopergeld kon op de buitenbezittingen, bij een daartoe voldoenden voorraad van nieuwe koperen munt, in 1858 worden overgegaan. Bij ordonnantie van 3 September (*Indisch Staatsblad* n°. 102) werd derhalve bepaald: dat de dubbele, heele en halve duiten van Nederlandschen of Nederlandsch-Indischen muntslag in de bezittingen buiten Java en Madura zouden worden buiten omloop gesteld met den vijf en veertigsten dag, te rekenen van dien waarop het *Staatsblad*, in hetwelk deze ordonnantie werd opgenomen, door de plaatselijke autoriteit ontvangen en daarvan aan het publiek kennis gegeven zou zijn; dat na gezegd tijdstip die duiten aldaar niet meer bij 's lands kassen ontvangen, noch uitgegeven zouden worden; dat aan de houders van dubbele, heele en halve duiten van Nederlandschen of Nederlandsch-Indischen muntslag tot den bovengestelden termijn gelegenheid zou worden gegeven dezelve dagelijks, Zon- en feestdagen uitgezonderd, bij 's lands algemeene kassen te verwisselen in de verhouding van vijf cents voor zes duiten, en dat deze verwisseling zou geschieden tegen wettige betaalmiddelen (dat is niet alleen tegen nieuwe koperen pasmunt, maar in de eerste plaats tegen standpenningen, en voorts tegen zilveren pasmunt en des noodig ook recepissen). Ten einde zooveel mogelijk de moeijelijkheden te voorkomen, die uit den overgang van den duit tot den cent te verwachten waren, werd bij de aanschrijving tot uitvoering dier ordonnantie aan de hoofden van gewestelijk bestuur ten sterkste aanbevolen, de bevolking naauwkeurig bekend te doen worden met de vereischte herleidingen.

Volgens mededeeling van het Indisch Bestuur hebben zich bij die verwisseling geene belangrijke bezwaren voorgedaan. Alleen werd voor Palembang, op voordragt van den resident, de termijn van verwisseling verlengd tot het eind van het jaar. Zoo ook werd de gouverneur van Celebes en onderhoorigheden gemagtigd om de landrente van 1858 nog in oud kopergeld te doen aanzuiveren. (1)

Het juiste bedrag van het oude kopergeld, dat op de buitenbezittingen is ingewisseld, is in de Indische stukken niet vermeld. (2)

In verband met de ophanden zijnde verwisseling der duiten waren de betrokken hoofden van gewestelijk bestuur, zoowel op Java en Madura als op de bezittingen daarbuiten, bij besluit van den Gouverneur-Generaal, van 29 October 1858 (*Indisch Staatsblad* n°. 123), herinnerd aan de voorschriften tot wering van het valsche kopergeld (*Indisch Staatsblad* van 1845, n°. 1), onder mededeeling evenwel, dat het de bedoeling niet is, den aanvoer van *vreemd* kopergeld, *niet* zijnde nagemaakte Nederlandsch-Indische koperen munt, in de vrijhavens als handelwaar te weren.

Uit Nederland werd gedurende 1858, bijzonder bestemd voor de uitvoering der muntwet, in Indie ontvangen f 2 450 000 zilveren en f 3 020 000 koperen pasmunt, makende met het vroeger tot dat einde ontvangene f 12 000 000 standpenningen, f 7 725 000 zilveren pasmunt en f 5 020 000 koperen pasmunt, te zamen f 24 745 000, ongerekend het zilver dat reeds vroeger voor een gedeelte der recepissen was gedeponeerd, en dat thans nog f 6 010 191 bedroeg, alsmede de opbrengst van het in 1856 en 1857 te Soerabaija verkochte ongangbaar gemaakte oude kopergeld. Zoodanige verkoop had gedurende dit jaar in Indie geen plaats.

Agio. De stand van den agio op de drie hoofdplaatsen van Java bij het eind van het jaar 1858, vergeleken met dien op hetzelfde tijdstip van het vorige jaar, blijkt uit den volgenden staat.

---

(1) Ook in 1859 werden nog enkele beschikkingen van gelijke strekking genomen.

(2) Volgens de in 1859 vastgestelde ordonnantien, te vinden in de *Indische Staatsbladen* n°. 40, 64, 95*a* en 111, is ook het oude kopergeld op Java en Madura ingewisseld. (Zie het verslag omtrent de uitvoering der muntwet over 1859, gedrukt onder n°. LXXII.) Op ultimo Junij 1860 was in geheel Nederlandsch Indie ingetrokken en ingewisseld f 32 844 675 aan oud kopergeld; terwijl op f 39 000 000 gerekend was.

Bij verwisseling der hieronder genoemde specien werd verkregen de daarnevens gestelde hoeveelheid duiten.	TE BATAVIA.		TE SAMARANG.		TE SOERABAIJA.	
	1857.	1858.	1857.	1858.	1857.	1858.
Voor den Nederlandschen gulden . .	120	120	120	120	120	120
» een 2½-guldenstuk	300	300	300	300	300	300
» » 3 »	360	360	—	—	—	360
» » gouden Willem	1200	1200	1200	1200	1200	1210
» » halven »	600	600	600	600	—	605
» » recepis van f 1	119	119	119	120	119	—
» » gouden Spaanschen doublon	5040	5040	5040	5040	—	—
» » Mexicaanschen »	4440	4440	4560	4920	—	—
» » gouden ducaat	—	—	800	860	—	720
» » Spaanschen mat	366	366	336	336	330	315
» » Mexicaanschen dollar . . .	312	322	318	318	319	310

Wisselkoers. Deze was gedurende 1858 als volgt:

MAANDEN VAN 1858.	TE BATAVIA OP AMSTERDAM.	TE BATAVIA OP SINGAPOER.
	Guldens Ned. courant voor f 100 recepis.	Een dollar voor guldens recepis en centen.
Januarij	108 à 108½	f 2,65
Februarij	102 en 101 (Gouvt.)	f 2,63 à f 2,65
Maart	101 idem	f 2,65
April	101	f 2,70 à f 2,75
Mei	101	f 2,70
Junij	99 à 98	f 2,70 à f 2,75
Julij	96 à 97	2,70 à 2,67
Augustus	97 à 99	2,65 à 2,66
September	100	2,65 à 2,67
October	100	f 2,65
November	100	2,65
December	103 à 103½	2,65

Het bedrag der door het Gouvernement afgegeven wissels wordt hieronder in § 3 vermeld. De regeling van de afgifte bleef nog gelijk die in het verslag over 1854, bladz. 70, is vermeld, en ook de vervaltijd bleef onveranderd op 6 maanden na dagteekening.

§ 2. *Javasche Bank.*

Ten vervolge op het medegedeelde in vorige verslagen nopens de uitkomsten der

Javasche Bank strekken de onderstaande opgaven, betreffende het 31ste boekjaar, loopende van 1 April 1858 tot 31 Maart 1859.

De baten en lasten bedroegen in dat jaar:

Baten.

Renten op esconto's	f	358 417,92
» » beleeningen		56 509,63
» » buitengewone beleeningen		4 440,00
» » voorschot op specie		6 185,03
» » 't reservefonds		42 949,50
Provisien op deposito's en inkasseringen enz.		25 171,46
Pakhuishuur		4 848,33
Agio op specie en winst op vreemde muntspecien		5 345,42
Onverdeelde winst van het vorig boekjaar		5,44
Nederlandsche Handelmaatschappij, koers-avans		115,95
Te zamen	f	503 988,68

Lasten.

Uitgaven en afschrijvingen	f	96 519,99
Alzoo zuivere winst	f	407 468,69

Deze som werd, overeenkomstig art. 73 van het octrooi der bank, volgenderwijze verdeeld:

ten behoeve van het reservefonds *één* derde gedeelte	f	135 822,89
ten behoeve van de deelhebbers twee derde gedeelten, zijnde f 67,90 per aandeel van f 500,00, en alzoo over 4000 aandeelen		271 600,00
op de rekening van winst en verlies voor het volgend boekjaar		45,80
Te zamen als boven	f	407 468,69

Het reservefonds, dat bij de afsluiting van het vorige boekjaar f 779 347,40 bedroeg, steeg door de toevoeging van het gemeld *één* derde gedeelte der zuivere winst tot f 915 170,29.

De zuivere winst der bank ditmaal, gelijk boven is opgegeven, f 407 468,69 bedragende, was in de vier voorafgegane jaren achtereenvolgens geweest f 186 153,21, f 240 156,29 f 442 187,97 en f 445 868.16 (1).

Bij het einde van het boekjaar 1858/59 was de staat der bank als volgt:

Debet.		Credit.	
Aan gebouwen en mobilair f	89 498,00	Per kapitaal. . . f	2 000 000,00
Aan specie in de kassen	3 326 329,02	» reservefonds	779 347,40
» recepissen	193 020,00	» winst en verlies	407 468,69
» beleeningen en voorschotten op specie	748 275,00	» bankbiljetten in omloop	5 865 675,00
Aan acceptatien in portefeuille	4 268 186,77	» onafgehaalde dividenden	13 032,95
Aan diverse debiteuren	985 471,18	» diverse crediteuren	545 255,93
Te zamen . . f	9 610 779,97	Te zamen . . f	9 610 779,97

(1) Over het jaar 1859–1860 is de zuivere winst geweest f 557 038,92, of, na aftrek van f 84 829,71 ten einde het reservefonds op f 1 000 000 te brengen, f 472 209,21, 't geen voor de actiehouders een dividend gaf van f 118,05 per aandeel of $23^{51}/_{100}$ pct. Voor ongeveer 5 pct. was dit buitengewoon hooge cijfer het gevolg van de meerdere waarde, waarvoor de gebouwen der bank te Batavia en bij de agentschappen in de rekening werden opgebragt.

De rente der bank onderging in den loop van het jaar eenige verandering. Voor particuliere acceptatien en credieten bedroeg zij, op 31 Maart 1859 $1^1/_2$ per cent minder, namelijk $7^1/_2$ per cent; voor vendu-acceptatien (met uitzondering van die der drie hoofdplaatsen op Java) 8 per cent, dat is 1 per cent minder; en voor beleenigingen $7^1/_2$ per cent, dat is $^1/_2$ per cent minder dan bij het eind van het vorig boekjaar. Voor vendu-acceptatien van Batavia, Samarang en Soerabaija en voor voorschotten op specie werd, even als toen, 6 per cent gevorderd. De provisie voor het verrigten van kassierszaken werd mede verminderd.

Het octrooi voor de bank, dat met 31 Maart 1858 ten einde liep, werd op 's Konings magtiging, bij besluit van den Gouverneur-Generaal van 28 Maart 1858 (*Indisch Staatsblad* n°. 33), behoudens eenige wijzigingen, voorloopig voor den tijd van *twee* jaren verlengd. De verlenging was voorloopig, omdat de voorstellen omtrent een nieuw octrooi te laat hier te lande waren ontvangen om rijpelijk te worden overwogen (1).

§ 3. *Staat der kassen in Indie.*

Buiten de depôts voor de recepissen en de fondsen, bestemd tot herstel van het muntwezen, was op het eind van elk quartaal in 's lands kassen of onder weg tusschen de verschillende kassen de volgende geldswaarde.

Op 31 Maart 1858.

	Zilveren munt.	Bank-papier.	Recepissen.	Koperen munt.	Totaal.
Op Java en Madura	f 9 179 470	f 49 925	f 4 362 298	f 2 857 479	f 16 449 172
» de buitenbezittingen. . .	1 682 998	»	2 056 834	650 440	4 390 272
Totaal	f 10 862 468	f 49 925	f 6 419 132	f 3 507 919	f 20 839 444

Op 30 Junij 1858.

	Zilveren munt.	Bank-papier.	Recepissen.	Koperen munt.	Totaal.
Op Java en Madura	f 10 247 378	f 76 325	f 4 364 624	f 2 700 263	f 17 388 590
» de buitenbezittingen. . .	1 929 028	»	1 952 575	493 063	4 374 666
Totaal	f 12 176 406	f 76 325	f 6 317 199	f 3 193 326	f 21 763 256

Op 30 September 1858.

	Zilveren munt.	Bank-papier.	Recepissen.	Koperen munt.	Totaal.
Op Java en Madura	f 10 851 192	f 388 691	f 1 702 347	f 2 711 527	f 15 653 757
» de buitenbezittingen . .	1 772 624	»	2 021 547	558 909	4 353 080
Totaal	f 12 623 816	f 388 691	f 3 723 894	f 3 270 436	f 20 006 837

(1) Bij ordonnantie van 22 November (*Indisch Staatsblad* n°. 98) is de bank, krachtens 's Konings magtiging, op gewijzigde voorwaarden, op nieuw geoctrooijeerd voor den tijd van tien jaren, in te gaan op 1 April 1860.

Op 31 December 1858.

	Zilveren munt.	Bank-papier.	Rece-pissen.	Koperen munt.	Totaal.
Op Java en Madura. . . .	f 11 734 053	f 972 450	f 1 203 142	f 4 135 811	f 18 045 456
» de buitenbezittingen. . .	2 752 360	»	1 629 966	333 937	4 716 263
Totaal	f 14 486 413	f 972 450	f 2 833 108	f 4 469 748	(1) f 22 761 719

Blijkens het vorig verslag was op 31 December 1857 aanwezig:

	Zilveren munt.	Bank-papier.	Rece-pissen.	Koperen munt.	Totaal.
Op Java en Madura. . . .	f 4 584 556	f 77 075	f 5 024 941	f 3 154 686	f 12 841 258
» de buitenbezittingen . .	1 591 520	»	1 920 028	585 245	4 096 793
Totaal	f 6 176 076	f 77 075	f 6 944 969	f 3 739 931	f 16 938 051
Op 31 December 1858 was aanwezig, als boven . . .	14 486 413	972 450	2 833 108	4 469 748	22 761 719
Alzoo op 31 Dec. 1858 meer .	f 8 310 337	f 895 375	»	f 729 817	f 5 823 668
Alzoo op 31 Dec. 1858 minder	»	»	f 4 111 861	»	»

De Indische kas werd, ten laste der koloniale fondsen hier te lande, gedurende 1858 aangevuld als volgt:

door wissels van den Gouverneur-Generaal op den Minister van Kolonien tot een bedrag van:

	f 510 000,00 tegen 102 per cent	f 500 000,00
	1 498 520,55 » 101 » »	1 483 683,85
Te zamen	f 2 008 520,55, waarvoor verkregen werd. . . .	f 1 983 683,85

door uit Nederland gezonden zilveren specie:

op de dienst van 1857	f 8 333 897,50	
» » » » 1858	8 605 102,50	f 16 939 000,00
Te zamen.		f 18 922 683,85

§ 4. *Begrooting.*

Bij het vorig verslag zijn aantooningen overgelegd van de *werkelijke* ontvangsten en uitgaven der Indische administratie in Indie en in Nederland over het jaar 1857, en van de *ramingen* der ontvangsten en uitgaven over het jaar 1858. Zoodanige *ramingen*

(1) Het verschil van dit cijfer, getrokken uit de kasstaten, met dat van f 22 761 552, voorkomende in n°. 5 van de gedrukte stukken betreffende de verdere regeling van het gebruik van het koloniaal batig slot van 1858 (zitting 1860-1861, n°. V), kan voor het oogenblik niet worden toegelicht.

betreffende het jaar 1859, worden ook (onder litt. J en K) bij het tegenwoordige verslag overgelegd. Van de werkelijke ontvangsten en uitgaven over 1858 daarentegen kan, bij gebrek aan verdere volledige opgaven, thans alleen (onder lit. H) eene aantooning worden overgelegd voor zooveel die in Nederland betreft.

Ook de in het vorig verslag bedoelde overzigten van de geldelijke uitkomsten van elke der buitenbezittingen kunnen, om gelijke reden, nog niet worden medegedeeld.

Het Indisch Bestuur is uitgenoodigd om de vereischte opgaven zoo spoedig mogelijk te leveren.

§ 5. *Bronnen van inkomsten.*

Omtrent enkele van deze kunnen de volgende voorloopige opgaven worden medegedeeld; de daaromtrent gegeven cijfers zullen echter later welligt blijken nog eenige wijziging te hebben ondergaan.

a. Verpachte belastingen en monopolien.

De *opiumpacht* heeft 1858 opgebragt, op Java en Madura:

aan pachtschat.		f 4 803 636,00
aan opium, tiban ([1]), 41 430 katties, à f 100 de kattie . . .		4 143 000,00
aan idem, siram ([1]), 49 870 katties, à f 18 de kattie		897 660,00
		f 9 844 296,00
op de buitenbezittingen.		759 260,00
		f 10 603 556,00
In 1857 bedroeg de opbrengst op Java en Madura aan pachtschat	f 3 219 900,00	
aan opium, tiban, 41 502 katties, à f 100 de kattie	4 150 200,00	
aan opium, siram, 43,127 katties, à f 12 de kattie	517 524,00	
	f 7 887 624,00	
op de buitenbezittingen	941 450,00	8 829 074,00
Alzoo meer in 1858.		f 1 774 482,00
Trekt men echter hiervan af het verschil van den *siram*, in 1858.	f 897 660,00	
in 1857	517 524,00	380 136,00
dewijl deze, blijkens het verslag van 1854, bladz. 84, tegen den handelsprijs aan den pachter wordt verstrekt, dan blijft over een voordeelig verschil voor 1858 ten bedrage van.		f 1 394 346,00
en na bijtelling van het nadeelig verschil der pacht op de buitenbezittingen, waarvan de opbrengst was:		
in 1858	f 759 260,00	
» 1857	941 450,00	182 190,00
zoo blijft voor Java en Madura alléén een voordeelig verschil van		f 1 576 536,00 ([2])

De prijs van den siram was voor 1858 op f 18 gesteld, dat is f 6 hooger dan in de

---

(1) Tiban is de voor elk pachtperceel bepaalde minste hoeveelheid; siram hetgeen den pachter daarboven op zijn verzoek wordt verstrekt.

(2) De verpachting bragt in 1859 f 374 028 *minder*, maar daarentegen in 1860 f 314 052 *meer* op dan in 1858.

jaren 1855 tot en met 1857, wegens de stijging van den opium in den handel door den invloed der gebeurtenissen in Britsch Indie. Bij die prijsbepaling werd in art. 10 der pachtvoorwaarden (*Indisch Staatsblad* van 1857, n°. 87) het voorbehoud gemaakt, om den prijs bij buitengewone rijzing of daling van den handelsprijs daarmede in verband te brengen.

Het getal amfioen-kitten of verkoopplaatsen verminderde dit jaar op Java en Madura met 242 en bedroeg 2 051.

Voor de zuidelijke Soendadistricten van de residentie Cheribon, waar het verbruik van amfioen zeer beperkt was, en aan de geheele wering geene bezwaren waren verbonden, werd, op magtiging des Konings, bij ordonnantie van 5 December 1858 (*Indisch Staatsblad*, n°. 131), met 1 Januarij 1859 van toepassing verklaard het verbod op den invoer en het bezit van opium, reeds werkende in de residentie Preanger regentschappen, krachtens de *Indische Staatsbladen* van 1824, n°. 44, en 1827, n°. 46, in verband met de daarin later gebragte wijzigingen.

Voor het eiland Nias, dat tot het pachtgebied van de Benedenlanden ter Westkust van Sumatra behoorde, werd een maatregel van gelijke strekking genomen bij de ordonnantie van 20 Julij 1858 (*Indisch Staatsblad* n°. 84).

De opbrengst van de overige verpachte middelen was dit jaar:

op Java en Madura		f 2 362 152:00
op de buitenbezittingen.		452 012:00
Te zamen . . .		f 2 814 164:00
In 1857 was de opbrengst:		
op Java en Madura	f 2 035 086:00	
op de buitenbezittingen . . .	451 164:80	
		2 486 250:80
Dus meer in 1858 . .		f 327 913:40 (1)

b. Onverpachte belastingen.

1°. Belastingen in arbeid opgebragt.

Hieromtrent wordt verwezen naar hetgeen onder het hoofd »*Personele diensten*" is medegedeeld in hoofdstuk C, afdeeling IV.

2°. Belastingen in geld opgebragt.

Als tot dit onderwerp betrekkelijke beschikkingen kunnen hier vermeld worden:

het besluit van den Gouverneur-Generaal van 2 April 1858 (*Indisch Staatsblad* n°. 39) waarbij, krachtens magtiging des Konings, is verklaard, dat het reglement op de entrepôts en op de entrepôt-regten, mitsgaders op de regten van overscheping van goederen op de reeden van Nederlandsch Indie (*Indisch Staatsblad* 1825, n°. 28) niet van toepassing is op goederen, gelost uit schepen, welke uit nood in Nederlandsch-Indische havens binnenvallen;

en de ordonnantie van 17 Julij 1858 (*Indisch Staatsblad* n°. 82), waarbij, op gelijke magtiging, voor de residentie Banka is afgeschaft de heffing op legaten en collaterale successien van vreemde Oosterlingen, vastgesteld bij de ordonnantie van 3 Lentemaand 1810 en nader bij publicatie van 20 December 1852 (*Indisch Staatsblad* n°. 79). Hierdoor is de Chinesche bevolking op Banka, die bijna uitsluitend daaronder viel, van voor haar lastige formaliteiten en bemoeijingen ontheven.

De *Indische Staatsbladen* van dit jaar n°. 134, 104, 138, 46 en 117 zijn reeds of worden nader vermeld; het eerste, betreffende de zeebrieven, in hoofdstuk N, afdeeling V § 1, de twee volgende, betreffende den invoer van vuurwapenen en buskruid, in hoofdstuk E, afdeeling II, § 3, en de twee laatstgenoemde, betreffende de heffing van landrente in Madioen, Kedirie en Patjitan, in hoofdstuk C, afdeeling IV, § 3.

(1) De opbrengst dezer verpachtingen was op Java en Madura voor 1859 f 50 280 en voor 1860 f 22 380 *minder* dan voor 1858.

De opbrengst der landelijke inkomsten op Java in 1858 en het meerder of minder bedrag daarvan dan in het vorig jaar blijkt uit den volgenden staat.

		Bedrag in		Meer	Minder
		1858.	1857.	in 1858.	
Aanslag.	Ongebouwde eigendommen (landrente) . .	f 9 628 798:—(1)	f 9 249 732:56	f 379 065:64	—
	Gebouwde id. (belasting op het bedrijf) . .	503 087:30	570 225:25	—	f 67 137:115
	Tuinen en nipa-bosschen.	26 300:52 1/2	25 642:82	657:90 1/2	—
	Vischvijvers	184 560:32 1/2	183 062:44	1 497:108 1/2	—
Totaal van den aanslag .		f 10 342 745:115	f 10 028 662:87	f 314 083:28	
Hiervan is ontvangen. .		10 340 472:94	10 019 113:115		
Zoodat ongeïnd is gebleven		f 2 273:21	f 9 548:92		

In beide jaren zijn onder deze cijfers niet begrepen de fictive landrenten, die door mindere betaling van plantloonen of van producten, of met blandong-diensten (voor den houtkap) verrekend werden, bedragende in 1858 f 390 774:04. Voor elk gewest van Java in het bijzonder wordt de aanslag der landrente opgegeven in de aantooning van de uitkomsten der rijstcultuur, die als bijlage M bij dit verslag is gevoegd.

Op die buitenbezittingen, waar mede landrente of vertiening wordt geheven, was de aanslag als volgt:

	Aanslag in		Meer	Minder	Op 31 Dec. 1858 achterstallig.
	1858.	1857.	in 1858.		
Gouvernement van Celebes en onderhoorigheden . .	f 138 302:28	f 128 339:21	f 9 863:07	—	f 43 703:97
Palembang	269 977:12	266 248:40	3 728:92	—	2 556:60
Zuider- en Ooster-afdeeling van Borneo	1 293:108	1 554:105	—	f 260:117	—
	f 409 473:28	f 396 142:46	f 13 330:102		f 46 260:37

(1) Het verschil van deze opgave met die in den staat der rijstcultuur (bijlage lit. M) kan niet worden toegelicht. Gedeeltelijk is het welligt daarin gelegen, dat er hier onder begrepen is eene voorloopige heffing van landrente in Pamakassan (Madura).

In sommige landen van de Noorder-districten en van Tello (gouvernement van Celebes en onderhoorigheden) wordt, in stede van landrente of vertiening, eene heffing gedaan onder den naam van *tesang*, van een derde van het padie- (rijst-) gewas in natura, welke padie voorts, wanneer geene noodzakelijkheid bestaat om ze tot bibiet (zaad) te verstrekken, in het openhaar wordt verkocht. De heffing beliep dit jaar 59 790 bossen, dat is 19 804 bossen meer dan in 1857.

In Palembang wordt op de hoofdplaats, en in de Zuider- en Ooster-afdeeling van Borneo buiten de hoofdplaats en hare omstreken, geen landrente, maar op de eerste eene belasting voor het onderhoud van wegen en bruggen, en buiten Bandjermasin hoofdgeld geheven. Het van Borneo opgegeven cijfer is de opbrengst bij publieken verkoop van het te Bandjermasin en omstreken in natura geheven een tiende van het padie-gewas.

In de Minahassa (Menado) wordt krachtens het Indisch besluit van 3 September 1850, n°. 10, in stede van de vroeger gebruikelijke leveringen van rijst, goemoetoe-draad en goud, eene belasting geheven, bekend onder den naam van contingent, die jaarlijks voor elk dorp wordt bepaald naar gelang van het aantal huisgezinnen, tot een bedrag van gemiddeld f 5 per gezin, en die des noods mede in producten betaalbaar is. Na aftrek van het een zesde deel, aan de hoofden toegekend, en van f 935, die als oninbaar werden afgeschreven, bragt deze belasting in 1858 f 69 766:80 op; in 1857 was de opbrengst geweest f 69 685.

Van de Gorontalosche landschappen, die aan eene gelijke heffing onderworpen zijn sedert zij bij besluit van 3 April 1850, n°. 29, van de goudlevering ontheven werden, was de opbrengst nog niet bekend; de aanslag bedroeg f 30 555.

Hetzelfde gold van de aangrenzende en de op de noordkust van Celebes gelegen Rijkjes Bolang-mongondo, Bolang-oekie, Bintaoena, Bolang-itang, Kaijdipang en Bwool, die mede tot de residentie Menado behooren, en die volgens de laatste contracten tot zoodanige opbrengst zijn verbonden, voor een bedrag van f 5765. Zie bijv. art. 13 van het contract met Kaijdipang, n°. XXXV 2 der gedrukte stukken van de zitting 1857/58.

c. Onverpachte monopolien.

Zout. De aanmaak van zout op Java en Madura was voor 1858 bepaald op 25 000 kojans, even als in de beide vorige jaren te verdeelen als volgt:

te Tanara.	2 000 kojans
» Grissee.	6 000 »
» Sumanap	15 000 »
» Boender	2 000 »
Te zamen.	25 000 kojans.

Ten van gevolge de buitengewoon ongunstige weêrsgesteldheid werd de aanmaak te Tanara gestaakt en werd slechts aangemaakt:

te Grissee	4 398 kojans
» Sumanap	9 988 5/6 »
» Boender.	1 500 »
Te zamen	15 886 5/6 kojans,

of 9113 1/6 minder dan in 't geheel bepaald was. De hoedanigheid van het zout muntte alleen te Grissee uit. Volgens een dit jaar genomen besluit zal aldaar eene proef worden genomen om door vermeerdering van Europeesch personeel te geraken tot meer kennis aangaande de gebreken en misbruiken bij het bereiden en inleveren van zout, en tot betere beoordeeling van het al of niet voldoende der aan de zoutmakers toegekende betaling.

Ten aanzien van de Pakkies, waar de aanmaak sedert het begin van 1856 wegens de slechte hoedanigheid is gestaakt (zie het verslag over dat jaar, bladz. 89), werd be-

sloten, te wachten tot de daar voorhanden voorraad door verkoop op 3000 à 4000 kojans verminderd zou zijn.

Het debiet van zout op Java en Madura nam, blijkens het volgend vijfjarig overzigt, ook weder dit jaar toe, en bedroeg ruim 1400 kojans meer dan in 1857, gevende eene meerdere ontvangst van f 232 257:94$^{3}/_{8}$. In die vermeerdering deelden alle gewesten van Java, Probolingo en Banjoewangie slechts uitgezonderd. Daaronder zijn echter alleen voor de hoofdplaats Grissee 600 kojans begrepen, die gedurende 1858, tot vervoer naar Soerakarta, waar het monopolie niet geldt, meer zijn verkocht dan in 1857.

Zout-debiet op Java en Madura in de jaren 1854 tot en met 1858.

Jaren.	Hoeveelheid.		Geldswaarde.
	Kojans.	Pikols.	
1854	18 409	6$^{5}/_{16}$	f 4 123 640: 3$^{3}/_{4}$
1855	18 241	25$^{2}/_{3}$	4 113 570:45
1856	20 892	9$^{12}/_{32}$	3 976 919:10$^{5}/_{8}$
1857	21 423	3$^{30}/_{32}$	4 132 187: $^{5}/_{8}$
1858	22 823	4$^{5}/_{32}$	4 364 444:95

Ook naar de buitenbezittingen werd, even als in de beide voorgaande jaren, voor gouvernementsrekening *meer* uitgevoerd, en met inbegrip van den particulieren uitvoer meer dan in elk der jaren 1853 tot en met 1857; van vroeger zijn de cijfers niet vermeld gevonden. In 1858 waren zij:

van den uitvoer voor gouvernementsrekening,	kojans	5 865
» » » » particuliere rekening	»	486:20
Te zamen,	kojans	6 351:20

De voorraad zout op Java en Madura bedroeg bij het eind van het jaar:

	Oud zout.	Nieuw zout.
in de hoofddepôts. . .	kojans 60 858:23$^{1}/_{2}$	kojans 21 253: 4$^{1}/_{2}$
» » verkooppakhuizen.	» 10 651: 9	
Te zamen	kojans 71 510: 2$^{1}/_{2}$	kojans 21 253: 4$^{1}/_{2}$

Totaal kojans 92 763: 7

d. Land- en mijnbouw.

Over deze onderwerpen wordt gehandeld in hoofdstuk N van dit verslag.

e. Handel op Japan.

Krachtens art. 1 van het vervolg op de additionele artikelen, den 16den October 1857

tusschen de Nederlandsche en de Japansche Regering vastgesteld (n°. XC van de gedrukte stukken der zitting 1858/59), had de zoogenaamde kompshandel reeds toen opgehouden. Inmiddels was nog blijven voortduren de zoogenaamde kambanghandel, die onzerzijds tijdelijk van gouvernementswege werd gedreven sedert het uitkoopen van den kambangpachter in 1855 (zie het verslag over dat jaar, bladz. 86). Daar thans het tijdstip gekomen scheen om ook dezen handel aan de vrije mededinging over te laten, was het streven der Regering om de nog loopende zaken met Japan ten einde te brengen en zoo min mogelijk nieuwe te openen; het hervatten van den gouvernementshandel zou, naar hare overtuiging, slechts dan een punt van overweging kunnen uitmaken, wanneer het blijken mogt dat de Handelmaatschappij of de particulieren, wier aandacht ook door het Departement van Kolonien hier te lande bij herhaling op de nieuwelings geopende gelegenheid tot vrijen handel gevestigd werd, daarin nalatig bleven. Ten einde de beeindiging der zaken te bespoedigen, kwam de Regering met de kooplieden HAAGER en SCHUURMAN te Batavia, committenten van het huis *H. H. Spengler en C°.* te Desima, overeen, dat de goederen voor den handel op Japan voor 1859, welke in 1857 uit Nederland waren geëischt, en waarvan de waarde op f 58 000 werd berekend, na ontlossing te Batavia, aan hen zouden worden afgestaan tegen betaling van de factuurswaarde en van alle verder daarop gevallen onkosten.

In het belang van den Nederlandschen handel meende onze commissaris in Japan echter nog die zoogenaamde eischen te moeten blijven aannemen, welke door de op Desima aanwezige handelshuizen om de eene of andere reden werden afgewezen.

De handels-operatien met Japan deden in 1858 nog in 's lands kas vloeijen eene som van f 853 040:64. In 1857 was zulks (het vorig verslag vermeldde slechts een gedeeltelijk cijfer) f 1 187 271:55.

Vergelijk overigens hoofdstuk C, afd. II § 2.

III. LANDSGEBOUWEN EN WATERSTAAT.

Het beheer der werken bleef ook dit jaar op de in vorige verslagen vermelde wijze geregeld.

De in het verslag over 1857, bladz. 108, vermelde maatregel, om van hier eenige ambachtslieden uit te zenden, leverde, volgens berigt van den directeur der openbare werken, zeer goede uitkomsten. In den loop van 1858 kwamen weder 24 van die ambachtslieden in Indie aan, waarvan 16 timmerlieden, 4 grofsmeden, 3 metselaars en 1 steenhouwer, makende met de vroeger aangekomenen een totaal van 35 personen, waarvan echter 4 door ziekte en 1 door een noodlottig toeval omkwamen, en 1, na afbetaling van zijne schuld aan den lande, in particuliere dienst overging (1).

Als in dit jaar genomen organieke beschikkingen kunnen worden vermeld de Indische besluiten van 21 Mei en 8 November 1858 (*Staatsblad* n°. 59 en 125), waarbij, met aanvulling van het in 't vorig verslag vermelde besluit van 5 Maart 1857 (*Staatsblad* n°. 18), bepalingen werden vastgesteld omtrent het benoemen van gouvernements-*landmeters* buiten de drie hoofdplaatsen van Java, het opdragen der landmeters-werkzaamheden ten behoeve van het Gouvernement, op plaatsen waar geen gouvernements-landmeters gevestigd zijn, en omtrent de bewijzen die mede kunnen dienen ter verkrijging eener acte van bekwaamheid als landmeter; en voorts het Indisch besluit van 21 Mei 1858 (*Staatsblad* n°. 60), waarbij, in verband met de bovenvermelde beschikkingen, werden aangevuld de strafbepalingen op het onbevoegd uitoefenen van het landmetersberoep, vastgesteld bij *Indisch Staatsblad* 1857, n°. 19.

De voornaamste der in 1858 voltooide, voortgezette of ondernomen (en nog niet voltooide) werken zijn vermeld in bijlage L van dit verslag; terwijl omtrent sommige werken in het belang van den landbouw nog enkele bijzonderheden worden medegedeeld in hoofdstuk N, afdeeling I, omtrent de havenwerken in hoofdstuk D, afdeeling II.

Gedurende 1858 werden voor openbare werken, met uitzondering van die van militairen aard, aan gereed geld en als geldwaardig bedrag van materialen uit 's lands voorraad beschikbaar gesteld de volgende sommen.

---

(1) Over de maatregelen onlangs genomen tot bevordering van de ambachtsnijverheid onder de zoogenaamde inlandsche kinderen vergelijk hoofdstuk I, afd. I, noot 1.

	Gereed geld.	Materialen.	Te zamen.
Voor civile gebouwen.	f 1 424 047: 64½	f 194 023: 70½	f 1 618 071: 15
» waterstaatswerken in het algemeen belang.	1 134 486: 24½	204 413: 16	1 338 899: 40½
» brandspuiten, zaagmolens en steenbakkerijen	10 177: 101	19 527: 4	29 704: 105
» bakens en verkenningsteekens	27 814: —	3 646: 101	31 460: 101
» bouw- en waterstaatswerken met de cultures in betrekking staande. . . .	129 673: 80	290: —	129 963: 80
» gebouwen in het belang van:			
de pepercultuur	705: —	20: —	725: —
den aankap van hout.	170: —	5: —	175: —
de kofijcultuur	125 867: 49	8 752: 60	134 619: 109
» specerij-cultuur.	4 400: —	1 084: —	5 484: —
» suiker-cultuur	30: —	20: —	50: —
» indigo-cultuur	7 884: 83	245: —	8 129: 83
» thee-cultuur	12 612: —	235: —	12 847: —
» cochenille-cultuur	30: —	»	30: —
» kaneel-cultuur	8 894: —	730: —	9 624: —
Voor gebouwen tot opberging van zout . .	92 742: 49	9 919: —	102 661: 49
» gebouwen en werken in het belang der gouvernements-steenkolen-ontginning op Borneo	11 757: —	708: —	12 465: —
» gebouwen en werken behoorende tot:			
het marine-etablissement te Soerabaija	302 660: —	50 230: —	352 890: —
het marine-etablissement op Onrust. .	29 752: —	10 718: —	40 470: —
de fabriek voor de marine en het stoomwezen te Soerabaija	285: —	190: —	475: —
» diverse:			
Indemniteiten van huishuur en huur van bureau-localen . . . . f 34 515: —			
Inkoop van materialen enz. 63 912: 19			
	98 427: 19	»	98 427: 19
Totaal	f 3 422 415: 110	f 504 757: 11½	f 3 927 173: 1½

Van die sommen waren bestemd:

	Gereed geld.	Materialen.	Te zamen.
a. voor gewoon onderhoud.	f 340 229:54	f 34 541:77	f 374 771: 11
b. voor zware reparatien en vernieuwingen bij den aanvang van het jaar of in 1857 geautoriseerd, en voor voortzetting van in vroegere jaren geautoriseerde werken . .	1 633 972:87½	322 259:26	1 956 231:113½
c. voor gedurende den loop des jaars geautoriseerde zware reparatien en vernieuwingen, nieuwe werken en voortzetting van onder handen werken.	1 349 786:69½	147 956:28½	1 497 742: 98
d. voor diverse.	98 427:19	»	98 427: 19
Te zamen	f 3 422 415:110	f 504 757:11½	f 3 927 173: 1½

Over de verschillende waterstaats-afdeelingen waren deze sommen verdeeld als volgt:

	Gereed geld.	Materialen.	Te zamen.
1ste waterstaats-afdeeling	f 822 723: 90	f 135 198: 19	f 957 921:109
2de »	254 920: 42	31 835: 09	286 755: 51
3de »	585 600: 83	131 417:102	717 018: 65
4de »	948 907: 37½	124 334: 82	1 073 241:119½
5de »	238 547: 35½	14 391:117	252 939: 32½
6de »	136 584:118½	14 234: 48	150 819: 46½
7de »	187 325: 71½	10 681: 28	198 006: 99½
8ste »	149 378: 93	42 663: 86½	192 042: 59½
in het algemeen.	98 427: 19	»	98 427: 19
Totaal	f 3 422 415:110	f 504 757: 11½	f 3 927 173: 1½

IV. VERVOERWEZEN EN TELEGRAPHIE.

§ 1. *Binnenlandsch vervoer.*

a. Wegen, rivieren, enz.

De voornaamste werken, die dit jaar aan wegen en bruggen of tot verbetering van vaarwaters plaats hadden, zijn vermeld in de bij de vorige afdeeling behoorende bijlage L.

Beschikkingen van algemeenen aard werden dit jaar ten aanzien van dit onderwerp niet genomen. Alleen kan worden vermeld de ordonnantie van 13 September (*Indisch Staatsblad* 1858, n°. 107), waarbij een reglement is vastgesteld op het gebruik van de wegen der 1ste klasse in de residentie Batavia en in de afdeeling Buitenzorg voor voertuigen en draagvee. Eene nieuwe regeling dienaangaande was vooral noodig ten einde aldaar in werking te kunnen brengen het beginsel, bij het Indisch besluit van 19 Augustus 1857, n°. 24, aangenomen, en reeds vermeld op bladz. 35 van het vorige verslag, dat de groote en postwegen zijn opengesteld voor alle soort van voertuigen, trek- en draagvee, mits voldoende aan de ter zake bestaande of nader vast te stellen bepalingen, en dat naast die wegen geene zoogenaamde karrenwegen zullen worden aangelegd of onderhouden.

Spoorwegen. Van de aanvragen om concessie, gedaan door de te Batavia gevestigde firma MACLAINE WATSON EN C°. qq., en door de Oost-Indische Maatschappij van administratie en lijfrente, is reeds herhaaldelijk melding gemaakt, laatstelijk in het vorig verslag, bladz. 111. De eerste werd, blijkens het daar medegedeelde, op verzoek der aanvragers zelven buiten beschikking gehouden, en de tweede, voor den aanleg van een ijzeren spoorweg, met wagens door paarden te trekken, van Batavia naar Buitenzorg, werd bij Indisch besluit van 8 Maart 1858, n°. 15, afgeslagen, omdat geoordeeld werd dat zoodanig trekspoor niet aan de verwachting zou beantwoorden.

Twee dit jaar aan de Indische Regering ingediende verzoeken tot onderhandeling omtrent den aanleg van een spoorweg tusschen Pasoeroean en Malang werden, zoo als zij waren liggende, mede voor geene inwilliging vatbaar bevonden; het eene, vermits de aanvrager, vreemdeling zijnde, niet voldeed aan de voorwaarden gesteld bij art. 1 van het Koninklijk besluit van 31 October 1852, lit. H^{22} (*Indisch Staatsblad* 1853, n°. 4), het andere, vermits een der aanvragers in 's lands dienst was, en het strijdig is met aangenomen beginselen om met landsdienaren onderhandelingen van zoodanigen aard aan te knoopen.

Een verzoek van wijdere strekking werd dit jaar gedaan door de heeren jhr. J. C. REYNST, oud vice-president van den Raad van Nederlandsch Indie, W. POOLMAN, destijds president van de factorij der Nederlandsche Handelmaatschappij, en A. FRASER, koopman te Batavia, namelijk om concessie voor den tijd van 99 jaren tot den aanleg van ijzeren (stoom-)spoorwegen op Java, waarvan de hoofdlijnen uit het midden des eilands zouden uitgaan naar Batavia, Samarang, Soerabaija en Tjilatjap, en waartoe voor een tijdvak van 33 jaren eene rentegarantie werd verlangd van vijf ten honderd 's jaars van het voor den aanleg en de exploitatie der lijnen benoodigd kapitaal, waarvan het maximum werd gesteld op 125 millioen gulden. Uit den aard der zaak moest het Indisch Bestuur omtrent dit verzoek in overleg treden met het opperbestuur (1).

---

(1) De slotsom van de daarop gevolgde overwegingen was, dat het verzoek van de heeren J. C. REYNST c. s., voor zooveel de ondersteuning van staatswege betreft, niet voor inwilliging vatbaar was. De Regering oordeelde, dat aan een zoo uitgestrekt spoorwegnet, waarbij versneld vervoer van personen op den voorgrond staat, geen werkelijke, veel min dringende behoefte bestaat, maar erkende het bestaan daarvan wel ten opzigte van een verbeterd vervoer van goederen en producten uit de binnenlanden naar de havens van afscheep. Uit dien hoofde is aan den heer T. J. STIELTJES, die met dat doel, bij Koninklijk besluit van 11 Junij 1860, n°. 42, benoemd is tot adviseur voor technische zaken bij het Departement van Kolonien, een plaatselijk onderzoek opgedragen naar de mogelijkheid en uitvoerlijkheid dier verbetering door den aanleg van spoorwegen, bestemd om te worden bereden met wagens, door buffels, ossen of paarden getrokken, en welke wegen, waar de behoefte daaraan zal blijken te bestaan, ook zouden kunnen worden gebezigd tot versneld vervoer van personen door de aanwending van ligte locomotiefwagens met stoomkracht. Gedurende de zending van den heer STIELTJES is hem toegevoegd de civiel-ingenieur J. DIXON, die bij besluit van dezelfde dagteekening, n°. 45, benoemd is tot hoofdingenieur voor spoorwegen en industrie in Nederlandsch Indie.

b. Vervoer van goederen en personen.

In den afvoer van 's lands producten uit de binnenlanden van Java naar de verschillende strandplaatsen, en den opvoer van zout van de strandplaatsen, waar het uit de hoofddepôts wordt aangebragt, naar de binnenlandsche verkooppakhuizen, werd door de aannemers over het geheel behoorlijk voorzien. Eenige der voor die transporten gesloten contracten, welke in 1858 ten einde liepen, werden, na gehouden uitbestedingen, door nieuwe vervangen. Ook werd, in plaats van het ontbondene, een nieuw contract gesloten voor den afvoer van koffij en den opvoer van zout tusschen Singapore en Bandjar (Preanger regentschappen), welk vervoer, blijkens bladz. 112 van het vorig verslag, wegens het onvermogen van den aannemer om aan zijne verpligtingen te voldoen, in 1857 moest geschieden met van bestuurswege ingehuurde pedattie's (karren). Voor het vervoer van thee van Bandong naar 's lands pakhuizen te Tjikao, welke in het vorig jaar, wegens niet-slaging der uitbesteding, op dezelfde wijze plaats had, kon dit jaar de aanneming worden gegund. — Ten gevolge van het oprigten van meerdere binnenlansche pakhuizen in de residentie Madioen werd magtiging verleend om met den aannemer voor den overvoer van producten en zout tusschen Madioen en Soerabaija een suppletoir contract te sluiten voor den overvoer der koffij uit die pakhuizen naar Soerabaija.

Aan sommige aannemers van transporten was de verpligting opgelegd om van ijzeren ligters, gesleept door stoomvaartuigen, gebruik te maken. Het bleek echter dat dit wegens de weinige geschiktheid der rivieren op Java voor die wijze van vervoer zeer bezwarend was, zoodat zij van die verpligting, waar noodig, ontheffing verkregen. (Vergelijk het verslag over 1856, bladz. 93.) Daaruit volgde echter tevens, dat zij genoodzaakt waren, het aantal laadprauwen te vermeerderen, en in deze omstandigheid vonden sommigen aanleiding om eene verhooging van het hun toegekende transportloon te verzoeken. Voor zoover het Bestuur daartoe termen vond, werd zoodanige verhooging verleend.

Gelijk in het vorig verslag reeds bij noot gedeeltelijk is aangeteekend, werden dit jaar, bij ordonnantie van 12 Julij 1858 (*Indisch Staatsblad* n°. 79), ten vervolge op de ordonnantie van 3 April 1857 (*Indisch Staatsblad* n°. 33), waarbij het *buiten-* of *tjuniaveer te Batavia* opgeheven en aan een iegenlijk, na het daarbij bepaald tijdstip, vrijheid tot vervoer van goederen en personen van en naar de reede verleend is, krachtens 's Konings magtiging buiten werking gesteld de reglementen en verdere verordeningen en voorschriften op het *binnenlandsch prauwenveer te Batavia*, op het *klein prauwenveer te Samarang* en op het *klein buiten-prauwenveer te Soerabaïja*, met bepaling dat het met 1°. Januarij 1859 aan een iegelijk vrijstaat om te varen op de rivieren en binnenwateren van Batavia, en om passagiers over te voeren van en naar de reeden van Samarang en Soerabaija, en van en naar de verder in die reglementen vermelde plaatsen, met inachtneming van de (buiten die reglementen en hunne aanhangsels) bestaande bepalingen.

c. Posterijen. (1)

De sedert lang voorgenomen reorganisatie van het postwezen bleef ook dit jaar nog hangende, daar de bij het Indisch Bestuur ontvangen nieuwe voorstellen nog wijzigingen en nadere toelichtingen vorderden (2). Tot voorziening in de inmiddels bestaande dringende behoefte bij sommige postdiensten, werden eenige voorloopige maatregelen genomen; zoo werden, krachtens 's Konings magtiging, voor den tijd van vijf jaren de noodige gelden toegestaan tot verbetering van de postdienst in de Wester-afdeeling van Borneo, en werd, tot bespoediging van het vervoer der landmailpakketten op Java, bepaald dat voortaan dat vervoer langs den grooten postweg van Batavia naar Soerabaija zou plaats hebben met *brievenpostwagens*.

Het getal der ontvangen en verzonden brieven (buiten de landmail, waarvan in § 3 opgaaf geschiedt) is ditmaal niet vermeld gevonden.

---

(1) Zie ook § 3 dezer afdeeling.

(2) Voorloopig is bij besluit van den Gouverneur-Generaal, van 2 November 1859 (*Indisch Staatsblad* n°. 89), een nieuw tarief vastgesteld van briefporten voor Java en Madura, waarbij voor sommige afstanden eenige verlaging van port is aangenomen bij vergelijking met het nu buiten werking gestelde tarief (*Indisch Staatsblad* 1847, n°. 60), maar hetwelk overigens hoofdzakelijk strekt om de porten, in stede van bij duiten, bij centen te berekenen. Zoover bekend is, heeft de reorganisatie ook thans nog niet plaats gehad.

d. Telegraphie.

Een afzonderlijk verslag omtrent de daarstelling der telegraphen is in het vorige jaar als bijlage overgelegd; ten vervolge daarop kan worden medegedeeld, dat op ult°. December 1858 eene lengte van 2642$^{33}/_{100}$ kilometers aangelegd en alzoo het geheele telegraaphnet over Java voltooid was, uitgezonderd een gedeelte der verbinding Banjoemas-Tjilatjap; dat bereids 13 kantoren voor het publiek waren opengesteld en de overige 15 daartoe nagenoeg gereed waren. Gedurende dit jaar waren overgebragt 11 963 particuliere en 854 gouvernements-berigten, die te zamen opbragten f 69 272 : 60. In de laatste acht maanden van het vorig jaar (1857) waren verzonden 356 gouvernements- en 5448 bijzondere berigten, te zamen opbrengende f 31 069 : 60; die getallen waren dit jaar gedurende dezelfde maanden 660 gouvernements- en 8258 particuliere berigten, met eene opbrengst van f 48 849 (1).

Het Europeesch personeel bestond bij het einde van 1858 uit 1 ingenieur, die, als zelfstandig belast met de leiding van een tak van dienst, den rang bekleedde van hoofdambtenaar, 4 ambtenaren, 20 telegraphisten en 35 leerlingen; het vaste inlandsch personeel, de lijnwachters, uit 150 personen.

Tot regeling der gemeenschap door electro-magnetische telegraphen in Nederlandsch Indie werden onder nadere (en sedert verleende) goedkeuring des Konings bepalingen vastgesteld bij ordonnantie van 31 Maart 1858 (*Indisch Staatsblad* n°. 37).

§ 2. *Over zee tusschen de verschillende gedeelten van Indie.*

Het vervoer langs de noordkust van Java geschiedde steeds, nagenoeg uitsluitend, met de stoomschepen van de Nederlandsch-Indische Stoombootmaatschappij, met die van den heer Cores de Vries en met de stoomboot *Langen-lamongan* van de firma *Levert en C°.* Het vervoer van en naar de buitenbezittingen had mede voortdurend plaats met stoomschepen van den heer de Vries of met particuliere zeilschepen.

De transporten voor rekening van den lande van zout, steenkolen enz. geschiedden in den regel bij wege van uitbesteding; Arabische kustvaarders waren daarbij meestal de laagste inschrijvers.

De overeenkomst met den heer Cores de Vries voor het onderhouden van eene geregelde maandelijksche stoomvaart tusschen Batavia en Singapoer, Batavia en Padang via Benkoelen, en Batavia en de Molukken over Macassar en Timor-koepang, welke met 1 Junij 1859 zou zijn ten einde geloopen, werd dit jaar, op eenigzins gewijzigde voorwaarden, tot 31 December 1860 bestendigd. Tot hetzelfde tijdstip werd verlengd de hem opgedragen waarneming eener maandelijksche vaart tusschen Batavia en de Wester-afdeeling van Borneo.

Voor de maandelijksche maildienst tusschen Batavia en Singapoer, welke, krachtens de in 't vorig jaar verlengde overeenkomst met de Nederlandsch-Indische Stoombootmaatschappij, door deze tot 31 Mei 1859 zou worden onderhouden, werd mede met den heer Cores de Vries tot 31 December 1860 gecontracteerd. (2)

Ook werd hem vergunning verleend om de maandelijks op Macassar, Timor-koepang en de Molukken varende stoompakketboot eenige uren te Delhi, de hoofdplaats van Portugeesch Timor, te doen ophouden, onder voorwaarde, dat dit oponthoud geene inbreuk maken zou op de behoorlijke naleving der met hem gesloten contracten.

§ 3. *Tusschen Nederlandsch Indie en het moederland.*

Het brievenvervoer langs den zoogenaamden overlandweg, waarvoor bij *Indisch Staatsblad* van 1858, n°. 106, weder een nieuw tarief werd ingevoerd, was dit jaar aanzienlijk toegenomen: het aantal langs dien weg uit Nederlandsch Indie verzonden brieven bedroeg 106 618 stuks, tegen 82 502 in 't vorige jaar en 86 426 in 1856; en het aantal op die wijze uit Europa ontvangen brieven 83 993, tegen 66 702 in 1857 en 53 974 in 1856.

---

(1) In 1859 bedroegen de ontvangsten f 140 916, daaronder begrepen f 31 232 aan gouvernements-depêches.

(2) In het laatst van 1859 is hier te lande met den gemagtigde van den heer de Vries eene overeenkomst aangegaan tot voortzetting van de stoompakketvaart in den Archipel tot aan het eind van 1865. Zie de *Javasche Courant* van 15 Februarij 1860, waar de voornaamste bepalingen dier overeenkomst zijn vermeld.

V. Voorziening in de materiele behoeften van het beheer.

§ 1. *Door uitzending uit Nederland.*

De geldswaarde van de voor 1858 ten behoeve van de Indische dienst uit Nederland geëischte goederen bedroeg . . . . f 2 930 673,00

In 1857 was dit, met inbegrip van eenige afzonderlijk gedane eischen, waarvan het bedrag bij het in 't vorig verslag opgegeven cijfer niet was medegerekend 2 491 885,00

Alzoo meer in 1858. . . . f 438 788,00

Onder deze opgaven is, gelijk reeds in vorige verslagen is aangeteekend, niet begrepen de geldswaarde van vele periodieke uitzendingen.

Het gezamenlijk bedrag der van hier uitgezonden goederen wordt vermeld in de aantooning van de uitgaven der Indische administratie hier te lande (bijlage H van dit verslag).

§ 2. *Door middel van de particuliere nijverheid in Indie.*

In de behoeften aan die goederen, welke in den regel niet uit Nederland worden geëischt en welke niet in 's lands pakhuizen in voorraad waren, werd, even als vroeger, voorzien door plaatselijken inkoop, of door aanmaak bij particulieren of bij 's lands inrigtingen van nijverheid.

Met betrekking tot het stelsel van uitbesteding, dat door de Regering steeds met ernst werd voorgestaan, werd dit jaar het beginsel der toezegging van voorschotten, dat nadeelig werkte, verlaten, en werden tevens maatregelen genomen om de mededinging zoowel als het optreden van solide gegadigden te bevorderen.

De uitbesteding der levering van rijst op Banka voor $18^{58}/_{59}$ leverde ook ditmaal bevredigende uitkomsten op: voor zooveel betreft het 1ste perceel (West-Banka), te Batavia uitbesteed, werd daarbij f 6:46 of 72 duiten per pikol *minder* dan in het vorig jaar bedongen. Voor het 2de perceel (Oost-Banka), dat te Soerabaija werd uitbesteed, was de uitslag iets minder gunstig: de laagste prijs was f 6:98 per pikol, of 31 duiten *meer* dan in 1857 was besteed. De levering van de benoodigde olie werd, even als in 't vorig jaar, bedongen tegen f 1 per Bataviasche kan.

§ 3. *Gouvernements-inrigtingen in Indie.*

Even als in vorige verslagen worden de gouvernements-inrigtingen weder behandeld bij de hoofdstukken waar zij meer eigenaardig te huis behooren. Zoo worden de *inrigtingen tot het leger* en die *tot de zeemagt betrekkelijk*, behandeld in hoofdstuk D, afd. I en II, §§ 4, en de *fabriek voor de marine en het stoomwezen* in hoofdstuk N, afd. IV, onder het hoofd » *Ambachts- en fabrieks-nijverheid*.. Over de *bosschen* en den *houtstapel* vindt men mededeelingen in de Iste, en over de *gouvernements-steenkolenmijnen* in de IIde afdeeling van datzelfde hoofdstuk.

M. Personele verordeningen omtrent landsdienaren in Nederlandsch Indie.

Standpunt van de leden van het Hooggeregtshof van Nederlandsch Indie na hunne terugkomst van buitenlandsche verloven. Volgens art. 94, 3de lid, en art. 95, 1ste lid, van het regeringsreglement kunnen de leden van het Hooggeregtshof alleen met hunne toestemming door den Gouverneur-Generaal in andere ambtsbetrekkingen worden overgeplaatst, en, behoudens de bedoelde overplaatsing en ontslag op eigen verzoek, alleen in bepaaldelijk omschreven gevallen door hem in hunne betrekking geschorst of door den Koning ontslagen worden. Uit deze bepalingen meenden sommigen te moeten afleiden, dat aan een lid van het Hooggeregtshof, bij terugkomst van verlof uit Nederland, zonder zijne toestemming, door den Gouverneur-Generaal geene andere betrekking kon worden opgedragen dan de laatst door hem bekleede, en dat hij, bij zoodanige opdragt, zitting moest nemen overeenkomstig de orde, door het besluit zijner eerste benoeming tot lid in

het hof aangewezen. Het Indisch Bestuur deelde echter te regt in die meening niet, maar besliste (bij een besluit van 7 Mei van dit jaar, nº. 18) dat de positie van raadsheeren-verlofgangers, na hunne terugkomst in Nederlandsch Indie, eenvoudig geregeld wordt door het bepaalde bij het eerste lid § 6 van het besluit van den Gouverneur-Generaal van 2 Januarij 1852, nº. 3 (*Indisch Staatsblad* nº. 1), dat is met andere woorden, dat zij gelijkstaan met alle andere ambtenaren die van verlof uit Nederland terugkomen, en in geval van wederplaatsing in het Hooggeregtshof, op grond van art. 39 van het Reglement op de Regterlijke Organisatie, als jongst benoemd lid zitting nemen; hetgeen echter, gelijk de inleiding van het besluit zegt, voor de Regering, bij later voorkomende gelegenheid tot bevordering, *geene* aanleiding behoeft te zijn om hun voor te trekken die, door het verlof, aan eenen ouder in dienst zijnden ambtenaar verleend, toevallig boven dezen bij het collegie zitting erlangden.

Eene andere in dit jaar op 's Konings magtiging genomen beschikking had de strekking om de leden van het Hooggeregtshof en de presidenten van de raden van justitie op Java eenige schadeloosstelling toe te kennen voor het gemis van voordeelen als die, welke bij het algemeen of gewestelijk bestuur aan de daarbij geplaatste ambtenaren in hoogere rangen pleegt te beurt te vallen. Tot dat einde werd bepaald, dat aan de genoemde regterlijke ambtenaren eene verhooging van bezoldiging zal worden toegekend van f 200 's maands na vijfjarige, en eene tweede verhooging van gelijk bedrag na tienjarige werkelijk verleende dienst in eene dier betrekkingen. Hierdoor zal de bezoldiging van den president van den raad van justitie te Batavia f 1500 's maands en die der leden van het hof en der presidenten van de beide overige raden van justitie op Java f 1400 's maands kunnen beloopen (1).

De overige in dit jaar genomen beschikkingen, die tot dit hoofdstuk zouden kunnen worden gebragt, zijn niet belangrijk genoeg om hier vermeld te worden. Alleen worden, naar het voorbeeld van vorige verslagen, nog omtrent de burgerlijke ambtenaren, de regterlijke daaronder niet begrepen, de volgende opgaven medegedeeld.

Het getal niet-regterlijke ambten bedroeg bij het eind van

	1856.	1857.
volgens de opgaven van den directeur van financien.	392	405
» » » » » » der cultures.	167	158
» » » » » » » producten en civile magazijnen	66	70
» » » » » » » burgerlijke openbare werken.	6	6
» » » » » » » middelen en domeinen . . .	86	86
Te zamen. . . .	717	725

Van die ambten waren toegankelijk:

	1856.	1857.
voor ambtenaren der 2de klasse	245	239
» » » 3de »	77	79
en voor personen, niet in het bezit van het radicaal	395	407
Te zamen. . . .	717	725

(1) In 1859 is door het opperbestuur bepaald, dat aan den president en den vice-president van het hof, wier bezoldiging respectivelijk f 2000 en f 1500 's maands bedraagt, na werkelijk verleende dienst gedurende zeven jaren en zes maanden in eene dier betrekingen, eene verhooging van bezoldiging zal worden toegekend van f 400 's maands voor den president en van f 300 's maands voor den vice-president; en dat bij de toepassing dezer bepaling zouden vervallen de toelagen, aan de toenmalige titularissen toegekend.

De opengevallen betrekkingen bedroegen in:

	1856.	1857.
volgens de opgaven van den directeur van finantien.	45	62
» » » » » » der cultures.	20	10
» » » » » » » producten en civile magazijnen	7	15
» » » » » » » burgelijke openbare werken .	2	—
» » » » » » » middelen en domeinen . . .	23	21
Te zamen. . . .	97	108

Deze vacatures zijn ontstaan in:

	1856.	1857.
door overlijden	15	8
» eervol ontslag, ontheffing, pensionering enz.	44	48
» verlof naar Nederland, wegens ziekte enz.	26	28
» het instellen van nieuwe ambten.	12	24
Te zamen. . . .	97	108

In den loop van 1858 werden door den Koning benoemd 13 ambtenaren van de eerste, 5 van de tweede en 3 van de derde klasse, waarvan 1 van de eerste en 2 van de tweede klasse, die tot aflegging van examen uit Indie herwaarts waren gekomen (1).

N. Nijverheid.

I. LANDBOUW, BOSCHWEZEN, VEETEELT.

§ 1. *Java.*

a. Landbouw.

1°. Op gronden gebleven ter beschikking van de inlandsche bevolking. — Een algemeen overzigt van de landbouwende bevolking en van de uitkomsten van den landbouw op de gronden, gebleven ter beschikking van de bevolking in de verschillende gewesten van Java, met uitzondering van Batavia, Buitenzorg, Soerakarta en Djokdjokarta, wordt aangetroffen in de aantooning van de uitkomsten der rijstcultuur over 1858, die onder lit. M bij dit verslag gevoegd is.

---

(1) Uit overweging dat de Koninklijke Akademie te Delft geen toereikend getal ambtenaren opleverde, zijn bij Koninklijk besluit van 2 Mei 1859, n°. 33 (*Indisch Staatsblad* n°. 58, *Staats-courant* van 5 Mei), bepalingen gemaakt om de studien te Delft aan te moedigen en om aan ambtenaren van de 3de klasse in Indie de gelegenheid te verschaffen, na een afgelegd examen, aldaar het radicaal der 1ste of 2de klasse te verwerven, aanvankelijk over 1859 en 1860.

In 1859 zijn onderscheidene voor de officieren en mindere militairen belangrijke beschikkingen genomen, te weten: de Koninklijke besluiten van 16 October 1859, n°. 62, 63, 64 en 65 (*Indisch Staatsblad* n°. 105 *a*, *Staats-courant* van 20 October), betreffende: tractementsverhooging; intrekking van het verhoogd militair pensioenfonds en verhooging van het landspensioen; verhooging van verloftractementen, en nieuwe regelingen ten aanzien van het militair weduwen- en weezenfonds; de Koninklijke besluiten van 24 November 1859, n°. 69 en 70 (*Indisch Staatsblad* van 1860, n°. 26 en 27, *Staats-courant* van 2 December), tot regeling van de bevordering, het ontslag en het op non-activiteit stellen van officieren en tot vaststelling van een nieuw reglement op de pensioenen en gagementen; en de magtiging tot oprigting van een koloniaal invalidenhuis te Bronbeek, daartoe door den Koning ten geschenke gegeven.

Blijkens die aantooning was:

het getal dessa's en kampongs met velden voor den landbouw.	33 323
het getal idem zonder velden	1 434
» » landbouwende huisgezinnen	1 329 918
de uitgestrektheid, der ontgonnen bouwgronden, die van levend water kunnen worden voorzien, in bouws van 500 vierkante Rhijnlandsche roeden	1 148 732$^{1}/_{4}$
de uitgestrektheid der ontgonnen bouwlanden, die niet van levend water kunnen worden voorzien of van den regen afhankelijk zijn . .	1 229 624$^{3}/_{4}$
de uitgestrektheid, welke daarvan door de bevolking is beplant	
a. voor het Gouvernement . . . . (1)	65 995$^{1}/_{2}$
b. voor eigen cultuur { met padie. . . . . 1 650 969$^{1}/_{2}$	
b. voor eigen cultuur { met andere gewassen. . . . 231 865	
	1 882 834$^{1}/_{2}$
de uitgestrektheid geheel onbeplant gebleven. . . . . (2)	442 028$^{1}/_{2}$
de opbrengst der door de bevolking voor eigen cultuur beplante velden in pikols padie van 100 katties (125 Amsterdamsche ponden), werkelijk geoogst of bij schatting	33 770 324
de opbrengst gemiddeld per bouw.	20$^{45}/_{100}$
de uitgetrektheid nieuw ontgonnen sawahvelden	7 895$^{5}/_{8}$
het bedrag van den onzuiveren aanslag der landrente, de fictive (bedragende f 388 871:68) daaronder begrepen . . . . (3) f	9 950 480:36

Eene vergelijking dezer opgaven met die van het vorige jaar doet onder andere zien, dat, terwijl de uitgestrektheid der voor het Gouvernement beplante velden (ongerekend, als boven, de koffij-, peper-, thee- en kaneeltuinen) is verminderd met 908$^{1}/_{2}$ bouws (4), de opgegeven uitgestrekheid ontgonnen bouwland in het algemeen daarentegen is vermeerderd met 334 858$^{3}/_{4}$ bouws, hetgeen echter grootendeels het gevolg is van de omstandigheid dat in het voor Cheribon opgegeven cijfer thans begrepen zijn alle bebouwbare velden, ook de gaga- of bergvelden, die bij de opname dier residentie zijn bevonden. — Vóor eigen cultuur werden door de bevolking meer beplant dan in 1847 43 561$^{1}/_{2}$ bouws, waarvan met padie 39 597$^{1}/_{2}$. — De oogst van dit product bedroeg meer dan in eenig vorig jaar, namelijk 33 770 324 pikols, en overtrof de opbrengst van het tot dusver meest gunstige jaar 1856 met ruim 926 188 en die van het vorige jaar met niet minder dan 2 336 110 pikols. In dien ruimen oogst, zoowel als in de meerdere beplanting, deelden nagenoeg alle gewesten. In verband met de gunstige weêrsgesteldheid was ook de opbrengst per bouw ruimer dan in vorige jaren. Gemiddeld over 't geheel werd van die uitgestrektheid verkregen 20$^{45}/_{100}$ pikol, dat is meer dan in 't vorig jaar 1$^{23}/_{100}$ pikol en dan in 1856 2$^{9}/_{100}$ pikol.

---

(1) Onder dit cijfer zijn niet begrepen de koffij-, peper-, thee- en kaneeltuinen, voor zoover zij niet bij uitzondering zijn aangelegd op bouwgronden reeds vroeger door de bevolking ontgonnen.

(2) Als zoodanig worden door de inlandsche hoofden (die de opgaven leveren) mede beschouwd de velden waarvan het gewas door droogte of overstroomingen kort na de uitplanting verloren gaat, zonder weder te kunnen worden beplant en ook somtijds die, waarvan door misgewas geene opbrengst is verkregen.

(3) Vergelijk hoofdstuk L, IIde afdeeling, § 5*b* hiervoor. Zie ook § 3 der IVde afdeeling van hoofdstuk C.

(4) De plotselinge vermeerdering van de opgave van 1857 boven die van 1856 (zie het vorig verslag) kan nog niet voldoende toegelicht worden.

De gunstigste oogsten werden verkregen in Banjoewangie, Pasoeroean, Patjitan en Bezoekie, alwaar de gemiddelde opbrengst respectivelijk was $38^{19}/_{100}$, $35^{54}/_{100}$, $32^{36}/_{100}$ en $31^{74}/_{100}$ pikols per bouw: de minst gunstige in Japara, Rembang, Pekalongan en Krawang, waar de gemiddelde opbrengst slechts was $8^{32}/_{100}$, $8^{38}/_{100}$, $10^{8}/_{100}$ en $11^{91}/_{100}$ pikol per bouw.

De meeste ontginningen van gronden tot sawah's hadden plaats gevonden in Cheribon, Samarang, Tagal, Banjoewangie en Soerabaija, namelijk 1383, 1218, 784, 588 en $579^{1}/_{4}$ bouws; de minste in Patjitan en Kedirie, waar geene, en in Kadoe, Bantam en Krawang, waar slechts $40^{5}/_{8}$, 100 en $108^{1}/_{2}$ bouws werden aangewonnen.

De onbeplant gebleven uitgestrektheid bouwland was, behalve in Cheribon, dat wegens de straks vermelde omstandigheid hier buiten vergelijking moet blijven, het grootst in Samarang, Soerabaija, Banjoemas en Madioen, namelijk 15 601, 14 $825^{1}/_{4}$, 14 781 en 10 $149^{1}/_{2}$ bouws; het minst in Patjitan, waar niets, en in Banjoewangie, Kadoe en Krawang, waar respectivelijk slechts 341, 394 en 757 bouws als onbeplant worden opgegeven. Bij al deze opgaven moet echter op nieuw worden herinnerd, dat zij slechts een zeer beperkt vertrouwen verdienen. Zoo wordt bijv. in het Indisch verslag omtrent Samarang gezegd, dat de oogst veel grooter moet zijn dan de staten aantoonen, omdat bij de berekening tot grondslag zijn genomen de opgaven der dessahoofden voor den aanslag der landrenten. Ditzelfde zal wel evenzeer voor vroegere opgaven, en omtrent de meeste overige gewesten, waar landrenten geheven worden, gelden.

De onzuivere aanslag der landrente (de fictive daaronder begrepen) was f 290 685:112 meer dan in 't vorig jaar. (1)

Tot de geregelde aanzuivering dezer belasting was de bevolking op vele plaatsen ruim in staat gesteld door de opbrengst der *tweede gewassen*, waarvan de teelt dit jaar weder merkelijk was vooruitgegaan, en die, door het regenachtig weêr, over het algemeen gunstig slaagden; alleen voor den tabak (waarover in de paragraaph betreffende de gouvernements-tabakscultuur nader wordt gehandeld) en de katoen (waaraan hieronder een afzonderlijk hoofd wordt gewijd) waren de regens te overvloedig.

De volgende cijfers geven een vijfjarig overzigt van de opgegeven uitkomsten van den eigen landbouw der inlandsche bevolking op Java, met uitzondering van de gewesten Batavia, Buitenzorg, Soerakarta en Djokdjokarta.

JAREN.	Uitgestrektheid velden, door de bevolking voor eigen cultuur beplant. — Bouws van 500 vierk. Rhijnl. roed.	Opbrengst dezer velden in pikols padie, werkelijk ingeoogst of bij schatting.	Gemiddeld van de marktprijzen van den pikol padie in de onderscheidene gewesten.	
			Van de hoogste marktprijzen.	Van de laagste marktprijzen.
1854	1 678 444	28 259 152	f 3: 05	f 1:113
1855	1 715 830	29 037 273	2:117	1:114
1856	1 820 326	32 844 135	3:105	1: 89
1857	1 839 273	31 434 214	2: 47	1: 86
1858	1 822 834	33 770 324	2: 81	1: 74

Rijstpelling. In de residentie Preanger regentschappen was het getal rijstpelmolens met één vermeerderd, zoodat daar thans negen molens bestonden, waarvan zeven aan Europeanen en twee aan Chinezen behoorden. In Cheribon werd er mede weder een opgerigt. De hoogere prijzen, welke de eigenaren van rijstpelmolens voor de beste soorten van padie geven, noopten de bevolking om bij voorkeur die soorten te planten en deden alzoo de waarde van dit product eene beduidende verhooging ondergaan.

(1) Vergelijk hoofdstuk L, afd. II, § 5*b* hiervóór.

Werken in het belang van den landbouw. Onder verwijzing tot de lijst der landswerken, die als bijlage van hoofdstuk L, afd. III, bij dit verslag is gevoegd, wordt hier, ook ten vervolge op het vermelde in vorige verslagen, nog het volgende aangeteekend.

Preanger regentschappen. Gelijk in het verslag over 1856, bladz. 99, gedeeltelijk werd aangeteekend, is de geestelijkheid hier van oudsher belast met het toezigt over de rijstcultuur en de waterwerken. Dat toezigt, waaromtrent nadere inlichtingen zijn gevraagd (1), bestaat hoofdzakelijk daarin, dat zij, bij het begin van den planttijd, den toestand van de waterwerken en waterleidingen opneemt en onder haar oog het noodige doet verrigten zoo de werken herstellingen behoeven of de leidingen door aanslibbing ondiep geworden of doorgebroken zijn; voorts bepaalt zij den tijd voor het uitwerpen van de zaadpadie, het bewerken der gronden en het planten der padie; en gedurende den tijd dat het gewas te veld staat tot dat het gesneden wordt gaat zij na, of de werken en leidingen goed worden onderhouden, of de verdeeling van het water billijk geschiedt en of de velden behoorlijk van onkruid worden gezuiverd.

Samarang. Het groote waterwerk in de Toengang (zie vorige verslagen, o. a. dat van 1852, bladzz. 74 en 75) werd ook dit jaar verder voortgezet. (2)

De vijf kleine inlaatsluizen in de afdeeling Samarang, met welker bouw in 1857 begonnen was, kwamen geheel gereed.

Soerabaija. Ten einde de belangrijke, in 1857 voltooide waterwerken van dit gewest meer en meer aan het doel te doen beantwoorden, werden, inzonderheid in het regentschap Soerabaija, de bestaande leidingen, waar noodig, verbreed en uitgegraven om den aanvoer van water te bevorderen.

Banjoemas. In het regentschap Bandjar-negara is door de bevolking, onder opzigt van den adsistent-resident, eene steenen waterleiding over de rivier Salak tot stand gebragt, welke eenige velden in de hoofdnegorij van levend water voorziet.

Bagelen. De verdere doorgraving van de waterleiding uit de rivier Gebang (zie vorig verslag) moest nog gestaakt blijven; maar het noodige werd verrigt ter voorkoming van verdere beschadiging van het werk. Intusschen werd van het afgewerkte gedeelte der leiding reeds groot nut ondervonden, dewijl daardoor eene uitgestrektheid van 1150 bouws ruim van levend water werd voorzien.

De stuwdam in de rivier Loh-oeloe, die, blijkens 't vorig verslag, onder de leiding van den regent van Karang-anjar werd daargesteld, bleek aan het doel te beantwoorden. Aan vele velden werd er eene overvloedige besproeijing door verschaft.

Katoencultuur.

De in het vorig verslag vermelde proeven met vreemde katoenzaden werden ijverig voortgezet. De weêrsgesteldheid was echter voor dit gewas niet gunstig: de menigvuldige regens deden veelal de zaden tot verrotting overgaan, of, waar zij opgekomen waren, de planten meestal kwijnen. In sommige gewesten nogtans werd genoeg zaad gewonnen om de proeven zonder nieuwe bezendingen te herhalen; in enkele werd zelfs eene voldoende hoeveelheid katoen verkregen, om door de factorij der Nederlandsche Handelmaatschappij, te gelijk met eenige monsters van sommige buitenbezittingen, ter beoordeeling herwaarts te worden gezonden. Het oordeel zoowel van de factorij als van deskundigen hier te lande was, ofschoon sommige monsters voor het onderzoek wel wat klein waren, over het geheel vrij gunstig.

Slechts uit enkele gewesten wordt ditmaal ongeschiktheid van den bodem of van het klimaat als oorzaak van mislukking opgegeven.

De uitgestrektheid der aanplantingen van inheemsch katoen en het bedrag van het daarvan verkregen product kunnen niet met juistheid worden opgegeven. Van Samarang,

---

(1) Zie bladz. 11 van het verslag der Commissie over het boven aangehaald regeringsverslag (zitting 1858-1859, n°. LXV).

(2) Nadat dit werk in 1859 was voltooid, schijnt het in de eerste helft van het loopende jaar aanmerkelijk te hebben geleden door een hevigen stortvloed. Naauwkeurige berigten zijn daaromtrent bij het Departement van Koloniën nog niet ontvangen.

Rembang, Japara en Madioen worden de hoogste cijfers vermeld. Vooral in de afdeeling Demak en Grobogan van eerstgenoemde residentie had de cultuur eene aanmerkelijke hoogte bereikt. Daarentegen was zij in sommige gewesten onbeduidend, omdat de bevolking er meer voordeel zag in de verbouwing van andere tweede gewassen. Het inlandsch katoen wordt overigens niet uitsluitend op sawah's, als tweede gewas, na de padie geteeld; maar ook op tegal-gronden of tusschen de padie- of gaga- (berg) gronden, alsmede op de erven in de dessa's.

De hortulanus van 's lands plantentuin te Buitenzorg, de heer J. E. Teysmann, vervaardigde eene *Handleiding voor de katoencultuur in den Oost-Indischen Archipel*, die belangrijk genoeg werd geacht om van regeringswege in het licht te worden gegeven (1). Bij besluit van den Gouverneur-Generaal van 27 November van dit jaar werd dezen ambtenaar de titulaire rang van inspecteur-honorair der cultures toegekend, en werd bepaald dat hij bijzonderlijk zal zijn belast met het toezigt over de katoencultuur op Java en de buitenbezittingen.

Klappercultuur.

Volgens de ontvangen opgaven (zie bijlage lit. N) waren bij het eind van 1858 op geheel Java, met uitzondering van de residentien Batavia, Soerakarta en Djokdjokarta, ruim 1 375 000 klapperboomen *meer* dan bij het eind van 1857, namelijk 16 164 921, waarvan 6 414 964 vruchtdragende en de overigen jonge boomen. Terwijl gedurende 1858 uitgestorven of uitgeroeid waren 401 343 boomen, dat is bijna 27 000 minder dan in 't vorig jaar, had de bijplanting 1 776 684 stuks bedragen, dat is ruim 489 000 meer dan in 1857.

Zonder op deze cijfers te veel te vertrouwen kan echter worden gezegd, dat de klapperteelt voortdurend wordt aangemoedigd. Zoo werd bij eene beschikking van het Indisch Bestuur van 21 Junij van dit jaar magtiging verleend om gedurende de twee of drie eerstkomende jaren, jaarlijks 100 000 klappernoten op Madura aan te koopen ter uitplanting in de residentie Cheribon.

Volgens mededeeling van den directeur der cultures is ieder landbouwend huisgezin verpligt om jaarlijks van 2 tot 4 klappernoten uit te planten, en plegen de daartoe bestemde noten soms bij het dorpshoofd verzameld te worden, op wiens erf zij dan op kweekbeddingen worden geplant, om na uitbotting aan den eigenaar teruggegeven te worden.

Tot vermijding van herhalingen wordt overigens voor deze teelt verwezen naar vroegere verslagen, inzonderheid naar dat over 1855, bladzz. 113 en 114.

2°. Cultures ingevoerd op hoog gezag, of ten gevolge van overeenkomsten, door het Gouvernement met particuliere ondernemers aangegaan (2).

Koffijcultuur.

Uit de staten O en P, die als naar gewoonte voor deze cultuur worden bijgevoegd, blijken onder andere de volgende uitkomsten:

het getal huisgezinnen voor geregelde tuinen en boschkoffij afgezonderd bedroeg in alle gewesten van Java te zamen, met uitzondering van Batavia, Buitenzorg, Soerakarta en Djokdjokarta, 450 628;

het getal vruchtdragende boomen waarvan geoogst is, in diezelfde gewesten, 200 726 007;

de hoeveelheid koffij in 't geheel (ook uit Djokdjokarta en Soerakarta) bij de pakhuizen ontvangen, met inbegrip van ruim 12 376 pikols wegens bevonden overwigten, 908 520 pikols (3).

---

(1) Vergelijk de stukken betreffende de regeling van het gebruik van het koloniaal batig slot over 1857 (zitting 1859-1860, III, n°. 4, bladz. 6).

(2) Vergelijk hoofdstuk C, afd. IV.

(3) De oogst van 1859 heeft, volgens de tot dusver ontvangen berigten, opgeleverd 724 190 pikols. De raming voor 1860 bedraagt echter nagenoeg 900 000 pikols.

het getal (vruchtdragende) boomen, waarvan gemiddeld, buiten de Vorstenlanden, één pikol koffij werd verkregen, 224;

het gezamenlijk bedrag der inkoopsprijzen (daaronder f 186 715 : 42 voor de koffij uit Soerakarta en Djokdjokarta) f 6 899 583 : 102;

de gezamenlijke kosten der koffij uit den oogst van 1858 aan het Gouvernement geleverd f 9 066 892 : 87;

de gemiddelde prijs, waarop de pikol koffij aan het Gouvernement te staan komt, berekend over de geheele hoeveelheid ontvangen koffij, tot aan de afscheepspakhuizen, f 9 : 117.

Ofschoon het boven opgegeven getal boomen, waarvan geplukt werd, veel minder was dan dat van elk der beide vorige jaren, verkreeg men niettemin (de levering uit de Vorstenlanden buiten aanmerking latende) 15 094$^{95}/_{100}$ pikols meer dan in 1857 en 155 186$^{39}/_{100}$ meer dan in 1856. In dat jaar was gemiddeld één pikol koffij verkregen van 295 boomen; in 1857 waren daartoe 240 en in dit jaar slechts 224 boomen benoodigd. De gunstige verschillen met het vorige jaar waren het grootst in de Preanger regentschappen, Bagelen, Banjoemas, Bantam, Cheribon, Banjoewangie en Patjitan, namelijk (in ronde cijfers) respectivelijk 33 200, 31 800, 25 600, 15 800, 15 700, 8 500 en 8 100 pikols; nadeelige verschillen gaven hoofdzakelijk Pasoeroean, Madioen, Bezoekie, Samarang, Kedirie en Probolingo, waar respectivelijk 42 600, 35 700, 21 400, 18 500, 7 200 en 6 400 pikols minder dan in 1857 werd verkregen. De vochtige weêrsgesteldheid, hoewel zeer gunstig voor den groei der boomen, was het nogtans minder voor de vruchtzetting geweest. De pluk en bereiding van het product werden er ook zeer door belemmerd; de hoedanigheid was echter over het algemeen goed.

Gedurende den regentijd van 1858 op 1859 werden in het geheel bijgeplant 19 460 257 boomen, waarvan 11 091 232 tot aanvulling en inboeting en 8 369 025 tot uitbreiding.

Naar aanleiding van een plaatselijk onderzoek, in 1854 door den toenmaligen directeur der cultures gedaan omtrent de koffijcultuur op Java, trad die hoofdambtenaar met de hoofden van gewestelijk bestuur en de inspecteurs der cultures in overleg omtrent de verbeteringen, die de cultuur, ook in pluk en bereiding van het product, nog zou kunnen ondergaan. Het gevolg dezer overleggingen was het Indisch besluit van 2 Januarij 1858 (*Bijblad van het Staatsblad* n°. 506), waarbij de hoofden van gewestelijk bestuur werden aangeschreven, zoo noodig voorstellen te doen tot vermeerdering der inkooppakhuizen, ten einde de bevolking van het bezwaar eener koffijlevering op groote afstanden te ontheffen, en waarbij hun voorts werd aanbevolen eene behoorlijke regeling en verdeeling van de werkzaamheden bij deze cultuur, het vermijden van maatregelen met betrekking tot den pluk, de bereiding en levering van koffij, die zouden kunnen te weeg brengen, dat het individueel regt van den planter op de vruchten van zijnen arbeid wierd aangerand of waardoor met de dagelijksche leiding der bevolking andere dan de dessa-hoofden en bestuurders zouden worden belast, en het waken tegen de invoering van eenige nieuwe orde van zaken, welke niet geacht kan worden door de dessa-hoofden en bestuurders zelven als nuttig en voordeelig te worden aangemerkt. De algemeene strekking van het bestuur moet, volgens dat besluit, zijn om de verpligte koffijcultuur meer en meer voor de bevolking gewild te maken, de hier en daar bestaande vrijwillige cultuur meer waarborgen te geven, en ook elders het ontstaan eener volks-koffijcultuur te bevorderen.

Ten aanzien van den prijs der op Java aan het Gouvernement te leveren belastingschuldige koffij werd bij ordonnantie van 20 Februarij 1858 (*Indisch Staatsblad* n°. 19), krachtens 's Konings magtiging, bepaald, dat die jaarlijks zal worden vastgesteld, overeenkomstig § 4 van art. 56 van het regeringsreglement, dat is, met vermijding van schadelijke opdrijving, zoodanig, dat de gouvernements-cultuur aan de betrokken inlanders, bij gelijken arbeid, ten minste gelijke voordeelen oplevere als de vrije teelt. Bij een besluit van denzelfden dag (*Indisch Staatsblad* n°. 20) werd daarop de normale inkoopsprijs voor 1858, na aftrek van landrente en transportkosten, bepaald op f 9 : 20 den pikol, zijnde 100 duiten *meer* dan in de laatste jaren was betaald. Als grondslag van berekening werd vervolgens, na een nieuw overleg met het Indisch Bestuur, hier te lande eene schaal vastgesteld, volgens welke die belooning jaarlijks door den Gouverneur-Generaal zal worden geregeld naar den marktprijs der koffij gedurende de vijf voorafgaande jaren te Batavia, behoudens een minimum van betaling van f 8,50 per pikol, wanneer de gemiddelde marktprijs minder bedraagt dan f 20, en een maximum

van f 13, wanneer die prijs boven de som van f 40 stijgt (1). Ten aanzien van de Preanger regentschappen en van Banjoewangie, waar nog bijzondere toestanden bestaan, werd eene, met de boven opgegevene verband houdende regeling vastgesteld.

Een vijfjarig overzigt van de voornaamste tot deze cultuur betrekkelijke cijfers volgt hieronder.

Jaren.	Getal vrucht-dragende boomen, van welke geoogst is.	Verkregen hoeveelheid koffij zonder de bij het ledigvallen der pakhuizen bevonden overwigten. — Pikols.	Hoeveelheid koffij in het geheel bij de pakhuizen ontvangen. — Pikols.	Gezamelijke kosten van de koffij aan het Gouvernement geleverd. — Guldens van 120 duiten.	Gemiddelde prijs, waarop de pikol koffij aan het Gouvernement te staan komt, berekend over de geheele ontvangen hoeveelheid, tot aan de afscheep-pakhuizen. — Guldens en duiten.	Gedurende deze jaren was de opbrengst van de in Nederland geveilde koffij per pikol. — Ned. Courant.	
						Bruto.	Netto.
1854	225 132 508	1 066 021	1 083 864	f 9 739 199	f 8 : 115	f 34,76$^{1}/_{10}$	f 27,45$^{8}/_{10}$
1855	228 640 542	1 147 016	1 165 085	10 391 603	8 : 107	37,77$^{2}/_{10}$	30,15$^{1}/_{10}$
1856	219 327 485	741 041	746 970	6 942 855	9 : 34	39,92$^{9}/_{10}$	32,04$^{1}/_{10}$
1857	212 063 782	895 062	900 937	8 586 017	9 : 64	45,81$^{4}/_{10}$	37,95
1858	200 726 007	896 144	908 520	9 066 892	9 : 117	37,22$^{9}/_{10}$	29,67$^{7}/_{10}$

Suikercultuur.

De bij dit verslag gevoegde staat lit. Q geeft onder andere de volgende uitkomsten: getal residentien alwaar de suikercultuur op hoog gezag geschiedt 13; — getal suikerinrigtingen 96; — getal suikerriet plantende huisgezinnen 175 879; — uitgestrektheid der suikerrietvelden in 1858 gesneden 40 259$^{1}/_{2}$ bouws van 500 vierkante Rhijnlandsche roeden; — opbrengst, in het geheel, 1 703 483; gemiddeld van een bouw 42$^{31}/_{100}$ pikols; — gezamenlijk bedrag der door de planters genoten betaling f 4 264 352 : 103; — gemiddeld voor elk huisgezin f 24 : 29; — gemiddeld voor één bouw f 105 : 70; — hoeveelheid suiker aan het Gouvernement geleverd 905 162 pikols (2); — kosten daarvan in het geheel f 9 065 130 : 95; — gemiddeld per pikol f 10. De uitkomsten van iedere residentie afzonderlijk zijn mede vermeld op den boven genoemden staat. De hoogste opbrengst per bouw werd verkregen in Pasoeroean, namelijk 56$^{36}/_{100}$ pikols; in eene afdalende reeks was die der overige gewesten als volgt: Madioen 48$^{10}/_{100}$, Probolingo 46$^{12}/_{100}$, Bezoekie 43$^{92}/_{100}$, Soerabaija 41$^{93}/_{100}$, Pekalongan 39$^{59}/_{100}$, Tagal 39$^{57}/_{100}$, Japara 37$^{97}/_{100}$, Cheribon 36$^{69}/_{100}$, Samarang 36$^{51}/_{100}$, Kedirie 33$^{94}/_{100}$, Banjoemas 26$^{50}/_{100}$ en Rembang 25$^{76}/_{100}$ pikols per bouw.

De oogst bedroeg in het geheel 52 676 en per bouw 1$^{70}/_{100}$ pikols meer dan in het reeds zoo gunstige jaar 1857, en wel niettegenstaande de weêrsgesteldheid over het algemeen voor deze cultuur ongunstig was geweest. Door het buitengewoon lang aanhouden van de regen-moeson waren namelijk de meeste fabrikanten eerst laat begonnen te malen, en veelvuldige regens gedurende den maaltijd zelf waren oorzaak dat verschillende fabrieken uit hoofde van vochtigheid der brandstof soms moesten stilstaan, en dat ook

(1) Die regeling (vergelijk de stukken betreffende de regeling van het batig slot over 1856, zitting 1858-1859, III, n°. 42, § 12) betrof mede de koffij van Sumatra's Westkust en van Menado, met dien verstande, dat voor eerstgenoemd gewest de belooning zich zal regelen naar den marktprijs te Padang. De normale inkoopsprijs voor de aan 't Gouvernement te leveren koffij is voor 1859 (*Indisch Staatsblad* 1858, n°. 129) bepaald op f 10, en voor 1860 (*Indisch Staatsblad* n°. 13) op f 10,50.

(2) De oogst in 1859 heeft volgens de tot dusver ontvangen berigten opgeleverd 1 640 225 pikols, waarvan 831 545 aan het Gouvernement zijn geleverd.

de geregelde drooging der suiker zeer werd belemmerd. Eene ongewoon late afwerking van het product was hiervan het gevolg. Als een voorbeeld van groote opbrengst noemt de directeur der cultures de fabrieken *Bekassie-Oost* en *de Goede Hoop*, beide in Pasoeroean, waarvan de eerste $72^{40}/_{100}$ en de tweede $72^{11}/_{100}$ pikols per bouw opleverde.

Voorts worden ten vervolge op vroegere mededeelingen nog de volgende bijzonderheden aangeteekend.

Bemesting. Bij verschillende fabrieken werden op uitgebreide schaal proeven genomen van bemesting met katjang- of djarak-oliekoeken; de uitkomsten waren over het algemeen gunstig. Ook van bemesting met guano wordt dit thans, in tegenstelling van vroegere mededeelingen, gezegd.

Machinerien. Het gebruik van *centrifuges* bleef toenemen. Ook de aanwending van stoom voor het drijven der molens vond allengs meer bijval: op vele plaatsen toch doet zich soms gebrek aan water gevoelen op het oogenblik dat er behoefte bestaat om met de meest mogelijke kracht voort te werken.

Contracten. Op advies van deskundigen hier te lande werd aan het Indisch Bestuur voorgeschreven, voortaan bij wijziging of voorloopige verlenging van contracten, de levering te bedingen van twee derde gedeelten suiker n°. 16 tot en met n°. 20, en één derde gedeelte beneden n°. 16 tot en met n°. 12 der standmonsters, met een verschil van prijs van een halven gulden voor elk nommer.

Commissie van onderzoek. Het rapport der in 1853 benoemde commissie, waarvan laatst in het vorig verslag sprake was, bleef bij het eind van het jaar nog in behandeling. Inmiddels werd de commissie zelve bij besluit van den Gouverneur-Generaal van 25 Februarij 1858, n°. 3, ontbonden, onder dankbetuiging voor de zorgvuldige wijze waarop zij zich van de haar opgedragen taak had gekweten (1).

Overeenkomsten met de inlandsche bevolking. Verscheidene ondernemers gingen ook dit jaar weder op den voet van het *Indisch Staatsblad* van 1838, n°. 50, overeenkomsten met de bevolking aan voor het vervoeren en verwerken van het riet en het vervoeren van de suiker, voor welke verrigtingen gewoonlijk voorschotten worden verleend, die geheel buiten bemoeijenis van het Bestuur worden aangezuiverd. Ook voor het planten van suikerriet werden meerdere soortgelijke overeenkomsten aangegaan. In de residentie Cheribon alléén werden dit jaar 11 van die overeenkomsten door het hoofd van gewestelijk bestuur geregistreerd, waaronder 6 aangegaan door suikerfabrikanten met het Gouvernement in contract staande (2).

Verkoop van suiker op Java. Den 15den September werden te Batavia geveild 40 000 en den 15den December 60 000 pikols der aan het Gouvernement geleverde suiker, gedeeltelijk liggende te Samarang en verder te Soerabaija, tegen een gemiddelden prijs van f $17^{84}/_{100}$ per pikol bij de eerste en van f $18^{23}/_{100}$ bij de tweede veiling, beide berekend naar het standmonster n°. 16.

De achtervolgende staat geeft een overzigt van de voornaamste cijfers betreffende de gouvernements-suikercultuur in de laatste vijf jaren.

---

(1) In 1859 werden de hieruit voortgevloeide voorstellen van het Indisch Bestuur hier te lande ontvangen. Het gevolg daarvan was de vaststelling van algemeene grondslagen voor de gouvernements-suikercultuur, die in Junij 1860 aan den Gouverneur-Generaal werden medegedeeld, met last om zich daarnaar te gedragen, en opgenomen zijn in de *Staats-courant* van den 13den dier maand. Zie ook de gedrukte stukken der zitting 1859-1860, n°. LXXXVI.

(2) Zie echter hieromtrent § 4 van het Voorloopig Verslag en van de Memorie van Beantwoording betreffende hoofdstuk XI der Staatsbegrooting voor 1861.

Jaren.	Getal fabrieken.	Uitgestrektheid der velden, van welke gesneden is. — Bouws van 500 vierk. roeden.	Werkelijk van de velden verkregen suiker. — Pikols.	Hoeveelheid suiker aan het Gouvernement geleverd. — Pikols.	Gezamenlijke kosten van deze suiker. — Guldens van 120 duiten.	Gemiddelde prijs, waarop de pikol suiker aan het Gouvernement te staan komt. — Guldens en duiten.	Hoeveelheid suiker, die ter beschikking van de fabrikanten is gelaten. — Pikols.	Gedurende deze jaren was de opbrengst der in Nederland geveilde suiker per pikol. Nederlandsch courant.	
								Bruto.	Netto.
1854	97	41 308$^1/_2$	1 393 849	881 833	8 613 504	9:106	513 312	f 16,16$^3/_{10}$	f 10,61$^5/_{10}$
1855	96	40 606	1 351 654	876 788	8 735 607	9:115	463 566	19,25$^2/_{10}$	13,44$^3/_{10}$
1856	96	40 694$^3/_4$	1 498 489	878 567	8 701 252	9:108	623 899	23,94$^7/_{10}$	17,76
1857	96	40 645	1 650 806	927 434	9 276 049	10: —	723 373	29,22$^9/_{10}$	22,90$^3/_{10}$
1858	96	40 259$^1/_2$	1 703 483	905 162	9 065 130	10: —	798 320	21,80$^5/_{10}$	15,92$^2/_{10}$

Indigo-cultuur.

De aantooning, onder lit. R bij dit verslag gevoegd, geeft voor deze cultuur in de zeven residentien, waar zij in 1858 nog, even als in de beide vorige jaren, van gouvernementswege geschiedde, onder andere de volgende uitkomsten: getal fabrieken 300, getal indigoplantende huisgezinnen 110 032, uitgestrektheid der indigovelden 17 552$^1/_4$ bouws, verkregen hoeveelheid indigo in 't geheel 773 811 (1), gemiddeld per bouw 44$^8/_{100}$ Amsterdamsche ponden, bedrag der door de indigoplanters genoten betaling, gezamenlijk f 1 110 555:50, gemiddeld per huisgezin f 10:11, gemiddeld per bouw f 63:32, gemiddelde prijs waarop een Amsterdamsch pond indigo aan het Gouvernement te staan kwam f 1:112.

Ofschoon de aanplantingen bijna 761 bouws minder bedroegen dan in 't vorig jaar, was niettemin de oogst 159 027 Amsterdamsche ponden meer dan toen. Dien van 1856, den grootsten sedert de laatste zes jaren, overtrof hij met 40 838 pond. Als oorzaak wordt opgegeven zeer gunstig wêer; gedurige regens deden de plantsoenen hunne frischheid ook voor de tweede en derde snede behouden.

De belooning der bevolking was in verband met deze uitkomsten ook iets hooger. Zij bedroeg, zoo als gezegd is, gemiddeld per huisgezin f 10:11 en per bouw f 63:32. In de zes laatst voorafgaande jaren had elk huisgezin gemiddeld ontvangen, achtereenvolgens f 8:88, f 9:41, f 8:93, f 5:82, f 9:60 en f 7:09. Evenwel gold dit jaar nog de regeling volgens welke voor één pond indigo werd te goed gedaan f 1:60 in die gewesten waar niet met vrijstelling van landrenten werd gewerkt, en f 0:110 waar het tegenovergestelde beginsel bestond, dat is dit jaar nog in Madioen. (2)

De bovenvermelde vermindering van aanplant was hoofdzakelijk het gevolg van de intrekking van fabrieken in de regentschappen Poerwokerto en Poerbolingo (Banjoemas), bij welke in de laatste vier jaren de opbrengst gemiddeld gebleven was beneden 25 Amsterdamsche ponden per bouw. In Poerwokerto werden bovendien nog 100 bouws aan de indigo-cultuur onttrokken, omdat de bevolking dooreen nog geen 4 man per bouw daartoe beschikbaar had.

Bij de Indische besluiten van 12 Junij 1858, n°. 61 en 62, werd de geheele intrekking der cultuur in de residentien Pekalongan en Bezoekie vastgesteld, gedeeltelijk omdat zij ook dáár vooral onvoordeelig voor de bevolking was, gedeeltelijk omdat de diensten der bevolking bij andere cultures nuttiger konden worden aangewend.

Het telen van indigo door de bevolking voor eigen rekening wordt gezegd in den Oosthoek van Java toe te nemen. Het geschiedt dan bij wijze van tweede gewas en door zaaijing; de bereiding heeft plaats in de dessa's en de indigo wordt als natte pap voor de inlandsche verwerijen verkocht.

(1) De oogst in 1859 heeft volgens de tot dusver ontvangen berigten opgeleverd 575 187 pond.

(2) De verhooging van betaling van f 1:60 op f 2 ging, blijkens noot 3 op bladz. 124 van het vorige verslag, eerst den 1sten Julij 1859 in. In dat jaar is ook, ten gevolge der invoering van het stelsel van landrenten in Madioen, het bovenvermeld verschil van betaling vervallen.

De proeven met guano-bemesting (zie vorige verslagen) bleven, ondanks naauwlettende zorg, zonder gewenscht gevolg. Het weêr werd trouwens vermoed daartoe dit jaar te hebben bijgedragen. (1)

Omtrent den afloop van het onderzoek naar de particuliere indigo-cultuur in de Vorstenlanden, bepaaldelijk in Djokdjokarta, en de daarop in het volgende jaar genomen beschikking, wordt kortheidshalve verwezen naar het vorig verslag, bladz. 124, noot 3. (2)

Tot een overzigt van de uitkomsten der gouvernementscultuur in de laatste vijf jaren, diene de volgende staat.

Jaren.	Getal fabrieken.	Uitgestrektheid der indigo-velden. — Bouws van 500 vierk. roeden.	Verkregen hoeveelheid indigo. — Amsterd. ponden.	Gezamenlijke kosten van den indigo. — Guldens en duiten.	Gemiddelde prijs, waarop een pond indigo aan het Gouvernement te staan komt. — Guldens en duiten.	Gedurende deze jaren was de opbrengst van den in Nederland geveilden indigo per Amsterd. pond. Nederl. courant.	
						Bruto.	Netto.
1854	365	18 840	657 986	1 287 957 : 94	1 : 114	f 3,47 4/10	f 3,11 1/10
1855	365	18 838	448 259	971 209 : 39	2 : 20	4,03 8/10	3,64 8/10
1856	324	17 716 (3)	732 973	1 416 622 : 71	1 : 112	4,76 8/10	4,32 1/10
1857	314	18 313	614 784	1 205 153 : 64	1 : 112	4,65 2/10	4,23 3/10
1858	300	17 552	773 811	1 493 827 : 19	1 : 112	4,50 6/10	4,09

Thee-cultuur.

Voor elk der vijf gewesten, Buitenzorg, Krawang, Preanger regentschappen, Cheribon en Bagelen, waar deze cultuur is ingevoerd, worden hare uitkomsten medegedeeld in bijlage lit. S. Te zamen genomen was: het getal fabrieken 18, de uitgestrektheid der theetuinen 2582 97/500 bouws, het getal theeheesters 14,877,100, waarvan 14,687,100 plukbare en 190,000 jonge heesters; de verkregen hoeveelheid thee 2,060,104 Amsterdamsche ponden (4), het getal plukbare heesters, waarvan gemiddeld één pond thee is verkregen, ruim 7; de kosten der thee uit den oogst van 1858 aan het Gouvernement geleverd gezamenlijk f 1 555 451 : 103 (5), per pond ruim f 0 : 90, zijnde ruim 4 duiten minder dan in 't vorig jaar.

Het aantal fabrieken verminderde met één in Buitenzorg door het afloopen van een der contracten, en met één in Bagelen, doch vermeerderde met één in de Preanger regentschappen. In eerstgemeld gewest bedroeg de aanplant daardoor 50 en in Bagelen 40 bouws minder. In de overige gewesten bleef de beplante oppervlakte dezelfde.

---

(1) In 1859 zijn nieuwe proeven bevolen.

(2) Het rapport van den ambtenaar, wien dit onderzoek was opgedragen, den controleur der 1ste klasse bij de landelijke inkomsten en cultures G. van Beest Holle, is opgenomen in de Bijdragen, uitgegeven door het Koninklijk Instituut voor de taal-, land- en volkenkunde van Nederlandsch Indie, nieuwe volgreeks, IIIde deel, bladzz. 98—116. Vergelijk ook § 4 der Memorie van Bantwoording van het Voorloopig Verslag betreffende hoofdstuk XI der Staatsbegrooting over 1861.

(3) Bovendien waren nog beplant, maar werden niet gesneden 124 1/2 bouw.

(4) De oogst van 1859 heeft volgens de tot dusver ontvangen berigten opgeleverd 2 028 488 pond.

(5) Ongerekend f 48 026 : 16, in bijzonderheden aangetoond in de bijlage lit. S, zijnde hoofdzakelijk de kosten van overwerking van 235 366 Amst. ponden, door L. Weber, te Tjogrek; vergelijk hieromtrent het verslag over 1851, bladz. 114.

De oogst was grooter dan in eenig vorig jaar, namelijk, zoo als gezegd is, 2 060 104 Amsterdamsche ponden; die van 1856 naderde hem het meest: toen werden verkregen 1 890 322 ponden. In verhouding tot het getal plukbare heesters was evenwel de opbrengst van 1856 grooter, daar in dit jaar gemiddeld één pond thee verkregen werd van ruim 6 en ditmaal, even als in 1857, van ruim 7 heesters. Zeer belangrijk is weder, even als in vorige jaren, het verschil dienaangaande tusschen de particuliere ondernemingen en de gouvernements-tuinen in Bagelen: de eerste gaven gemiddeld één pond thee van elke 5 tot 7 heesters, de Bagelensche tuinen daarentegen slechts één pond van 33 heesters: in deze is men namelijk keuriger in het plukken; maar die thee is dan ook op de Nederlandsche markt meer gewild.

Blijkens het medegedeelde in het vorig verslag, bladz. 126, noot 1, zijn dit jaar maatregelen genomen tot beperking der verliezen, die het Gouvernement op de thee door contractanten geleverd lijdt, in zoover die het gevolg waren van onvoldoende handhaving der contractsbepalingen, bijzonder ten aanzien der verhouding tusschen de verschillende soorten van thee (1).

De volgende staat geeft een vijfjarig overzigt van de uitkomsten dezer cultuur.

Jaren.	Getal fabrieken.	Uitgestrektheid der thee-tuinen. — Bouws van 500 vierk. roeden.	Verkregen hoeveelheid thee. — Amsterd. ponden.	Gezamenlijke kosten der thee (2). — Guldens en duiten.	Gemiddelde prijs waarop een pond thee aan het Gouvernement te staan komt. — Duiten.	Gedurende deze jaren was de opbrengst der in Nederland geveilde thee per Amsterdamsch pond. — Nederlandsch courant. Bruto.	Netto.
1854	26	2819	1 547 458	f 1 187 068: 27 1/2	f 0:92	f 0,82 1/10	f 0,55 1/10
1855	22	2750	1 387 886	1 090 255: 41	0:94	0,77 7/10	0,51 4/10
1856	23	2706	1 876 994	1 434 492:103 1/2	0:91	0,81 3/10	0,54 8/10
1857	19	2672	1 734 985	1 349 073: 26	0:94	0,77 3/10	0,51 6/10
1858	18	2582	2 060 104	1 555 451:103	0:90	0,73 9/10	0,49 6/10

Kaneelcultuur.

Voor deze cultuur wordt bijgevoegd de staat lit. T, die voor de zes gewesten, Bantam, Krawang, Banjoemas, Bagelen, Madioen en Kedirie, waar zij is ingevoerd, de volgende totalen aanwijst: getal kaneelinrigtingen 43; — getal huisgezinnen voor de kaneelcultuur afgezonderd, behalve in Bagelen en Kedirie, waar vrijwillig ingehuurde arbeiders (boedjang's) gebezigd worden, 11 330; — uitgestrektheid der kaneeltuinen in bouws van 500 vierkante roeden 1821 3/10; — getal kaneelboomen 4 139 940, waarvan 3 901 912 schilbare en de overige jonge; — verkregen product in Amsterd. ponden: pijpkaneel 273 298 3/4 (3), verkoopbare afval 12 884; — getal schilbare kaneelboomen, waarvan één pond pijpkaneel werd verkregen, gemiddeld 14; — gezamenlijk bedrag der door de planters genoten betaling f 62 576:83, waarvan aan boedjang's f 19 425; — gezamenlijke kosten van de

(1) De verdere overwegingen omtrent de theecultuur hebben in den loop van 1860 geleid tot eene aanschrijving aan het Indisch Bestuur, om die cultuur, waar zij op contract werkt, bij het achtereenvolgens afloopen der contracten, aan de vrije industrie over te laten, met inachtneming der bepalingen op de uitgifte in huur van woeste gronden voor den landbouw (*Indisch Staatsblad* 1856, n°. 64), en voor zoover zulks in verband met de koffijcultuur en de noodzakelijkheid om te waken tegen het vernielen der bosschen niet onraadzaam zal blijken te zijn.

(2) Ongerekend de kosten bedoeld in de noot 5 op bladz. 99.

(3) De oogst van 1859 heeft volgens de tot dusver ontvangen berigten opgeleverd 220 208 pond.

kaneel over 1858 f 144 982:43; — gemiddelde prijs waarop een pond kaneel aan het Gouvernement kwam te staan, de verkoopbare afval medegerekend, f 0:60.

Bij vergelijking dezer uitkomsten met die van het vorige jaar blijkt, dat terwijl het aantal schilbare kaneelboomen bij het eind van 1858 26 842 minder was, de oogst daarentegen dien van 1857 overtrof met ruim 35 422 pond, waarvan aan pijpkaneel ruim 32 919 pond, ofschoon toen, den verkoopbaren afval niet mederekende, reeds meer dan in eenig vorig jaar, namelijk 240 379 ponden pijpkaneel verkregen werd. Het gezamenlijk product was toen 250 760 pond, 't geen mede, met uitzondering echter van 1848, het hoogste tot 1857 bereikte cijfer was. De gunstige uitkomst van 1858 werd vooral verkregen in Krawang, Bagelen en Bantam. Alleen in Kedirie was de opbrengst minder dan in 't vorig jaar.

De verhouding van de pijpkaneel tot het gezamenlijk product was weder ruim 95 per cent; in 1854 was die verhouding geweest 99 per cent en in de twee daarop volgende jaren respectivelijk 97 en 93 per cent.

Met opzigt tot de indeeling bij deze cultuur werd dit jaar in de residentie Bantam eenige verandering gebragt. Voor den aanplant in de afdeeling Serang werd, bij besluit van den Gouverneur-Generaal van 25 Junij 1858, n°. 4, wegens den ongunstigen toestand van eenige kaneeltuinen, eene vermindering van 4 bouws bevolen; terwijl bij besluit van 27 October daaraanvolgende, n°. 11, voor de afdeeling Pandeglang magtiging werd verleend tot intrekking der kaneelcultuur in de districten Tjiomas en Pandeglang ter uitgestrektheid van 38 bouws, tegen gelijke uitbreiding derzelve in het district Kollelet, waar de gronden voor de kaneelcultuur beter geschikt zijn (1).

In Kedirie had men, volgens berigt van den directeur der cultures, dit jaar eenige moeite om de arbeiders bij de kaneelcultuur te houden, daar onder hen groote neiging bestond om zich aan de tabakscultuur, waarbij de loonen hooger zijn, te wijden.

Van de kaneel-olie-stokerijen valt alleen te vermelden, dat bij die in Krawang verkregen werd van 5516, en bij die in Bagelen van 3994 Amsterdamsche ponden afval, respectivelijk 22 en 23 Amsterdamsche ponden olie; eene verhouding alleen voor de laatste ongunstiger dan in 1858.

De uitkomsten der kaneelcultuur in de laatste vijf jaren blijken uit het volgende overzigt.

Jaren	Getal kaneel-inrigtingen.	Uitgestrektheid der kaneeltuinen. — Bouws van 500 vierk. roeden.	Verkregen hoeveelheid kaneel buiten den afval. — Amsterd. ponden.	Verkoopbare afval. — Amsterd. ponden.	Gezamenlijke kosten van de kaneel. — Guldens en duiten.	Gemiddelde prijs, waarop een pond kaneel aan het Gouvernement te staan komt, de verkoopbare afval medegerekend. — Duiten.	Gedurende deze jaren was de opbrengst van de in Nederland geveilde kaneel per Amsterdamsch pond. — Nederl. courant.	
							Bruto.	Netto.
1854	46	1997	172 139	1 784	f 134 468:64 1/2	f 0:73	0,59 6/10	f 0,45 5/10
1855	46	1899	165 462	5 258	122 867:95	0:86	0,63 1/10	0,50
1856	46	1910	204 076 1/4	14 579	133 034:48	0:73	0,66 5/10	0,52 8/10
1857	46	1787	240 379	10 381	135 416:88	0:64 1/2	0,65 4/10	0.52 8/10
1858	43	1821	273 298	12 884	144 982:43	0:60	0.60 2/10	0,47 6/10

(1) Bij de min voordeelige geldelijke uitkomsten, die de kaneelcultuur over het algemeen op Java oplevert, is in den loop van 1859 den Gouverneur-Generaal in overweging gegeven, er geen verdere uitbreiding aan te geven, maar eerder te trachten dezelve in te trekken en te vervangen door koffijcultuur, voor zoover de gronden voor deze laatste geschikt zijn.

Nopalcultuur en cochenille-teelt.

Deze cultuur wordt voor gouvernementsrekening alleen gedreven in de afdeeling Banjoewangie, bij het landbouw-etablissement te Soekaradja, en geschiedt daar door veroordeelden (zie hoofdstuk E ten slotte). Op contract met het Gouvernement werkte in 1858 slechts één ondernemer in Cheribon, die echter, behoudens aanzuivering van schuld ter zake van genoten voorschotten, vrijelijk over zijn product beschikt en alleen landrente betaalt. Eene dergelijke overeenkomst van een ondernemer in Japara was bij het eind van 1857 ten einde geloopen. Over beide is in het verslag over 1854, bladz. 121, het noodige medegedeeld (1).

Uit den onder lit. U overgelegden staat blijkt, dat de uitgestrektheid der nopal-aanplantingen in Cheribon 57½ en in Banjoewangie 66½ bouws bedroeg. Het getal nopalplanten was bij het eind van het jaar 640 280, waaronder 594 720 bevolkbare en 45 560 jonge, nog niet bevolkbare planten. De opbrengst was dit jaar bijzonder klein, ten gevolge van het regenachtige weêr dat vele cochenille-insecten deed sterven. In Banjoewangie verkreeg het Gouvernement slechts 11 521 (2) en in Cheribon de ondernemer slechts 800 ponden cochenille, dat is 17 015 en 12 010 ponden minder dan in 't vorig jaar.

In eerstgemeld gewest bevonden zich de nopalplanten in een goeden toestand, waartoe doelmatige snoeijing en geregelde bemesting, zoo met dierlijke stoffen als met fijngekapte bladeren, veel hadden bijgedragen. In Cheribon daarentegen waren de vooruitzigten wegens de hooge ligging der aanplantingen, volgens het oordeel van den directeur der cultures, op den duur minder gunstig.

De cochenille-teelt op sommige particuliere landerijen in Buitenzorg wordt gezegd dit jaar mede bijzonder ongunstig te zijn geweest. Tegen 20 820 Amsterdamsche ponden in 't vorig jaar, zouden in 1858 slechts 2 215 ponden zijn verkregen.

Hieronder volgt een vijfjarig overzigt van de uitkomsten der cultuur, voor zoover zij op hoog gezag of op contract met het Gouvernement geschiedde.

Jaren.	Getal cochenille-inrigtingen.	Uitgestrektheid der nopal-aanplantingen. — Bouws van 500 vierk. roeden.	Verkregen hoeveelheid cochenille. — Amst. ponden.	Hoeveelheid cochenille aan het Gouvernement geleverd. — Amst. pd.	Gezamenlijke kosten der cochenille aan het Gouvernement geleverd. — Guldens en duiten.	Gemiddelde prijs waarop één pond cochenille aan het Gouvernement te staan komt. — Guldens en duiten.	Gedurende deze jaren was de opbrengst der in Nederland geveilde cochenille per Amst. pond. Nederl. courant. Bruto.	Netto.
1854	5	346	110 432	72 710	66 593:89	0:110	f 2,28 1/10	f 2,01 8/10
1855	5	346	142 787	72 886	72 737:92	0:119	2,19 7/10	1,92 8/10
1856	5	344	92 128½	(3) 46 491	(3) 77 810:03	1: 80	2,08 2/10	1,82 7/10
1857	3	224	72 346	(3) 28 536	(3) 30 229:45½	1: 07	2,21 6/10	1,96 8/10
1858	2	124	12 321	11 521	29 980:13	2: 72	1,59 7/10	1,37 2/10

(1) In het begin van 1859 is aan den ondernemer in Japara, op de voorwaarden van het *Indisch Staatsblad* van 1858, n°. 98, regt van opstal verleend op de gronden vereischt voor gebouwen en woningen voor deze onderneming, die overigens op overeenkomsten met de bevolking, volgens *Staatsblad* van 1838, n°. 50, zal werken.

(2) De opbrengst van 1859 was volgens de tot dusver ontvangen berigten nog minder, namelijk 6380 pond.

(3) Ongerekend 500 pond door den contractant uit Japara aan het Gouvernement geleverd, waarvan de kosten niet zijn opgegeven.

Tabakscultuur.

De onder lit. V bijgevoegde staat geeft voor de vijf gewesten Samarang, Japara, Rembang, Soerabaija en Pasoeroean, waar, even als in 't vorig jaar, op hoog gezag tabak werd geplant, de navolgende uitkomsten: getal tabaks-ondernemingen 13; getal tabakplantende huisgezinnen voor die ondernemingen (ongerekend den aanplant op dagloon ten behoeve van den contractant in Samarang) 13 156; uitgestrektheid der tabaksvelden, waarvan werd geoogst, 1769$^{3}/_{4}$ bouws; opbrengst dier velden 21 819$^{37}/_{100}$ pikols (1), met uitzondering van 80 pikols voor inlandsch verbruik, alles bereid voor de Europesche markt; gemiddelde opbrengst per bouw 12$^{33}/_{100}$ pikols; betaling door de tabaksplanters genoten f 196 553:110, waaronder wegens de boven bedoelde dagloonen f 35 262:105; gemiddeld per huisgezin, buiten de dagloonen, f 12:31; gemiddeld in het geheel voor een bouw f 110:118, en na aftrek der velden in dagloon beplant f 102:80; hoeveelheid tabak uit den oogst van 1858 aan het Gouvernement geleverd 1 074$^{40}/_{100}$ pikols (wegens indrooging echter slechts verkregen 1 036$^{3}/_{100}$ pikols); gezamenlijke kosten van dezen tabak f 42 844:86, zijnde per pikol f 41:43.

Het spoedig invallen van de regen-moeson, vóór dat de tabak tot rijpheid was gekomen, deed den oogst niet zoo gunstig uitvallen als anders het geval zou zijn geweest. Ofschoon de oppervlakte waarvan geoogst 129$^{1}/_{2}$ bouws meer was dan in 1857, werd er 96$^{30}/_{100}$ pikol tabak minder dan in dat jaar verkregen. Het cijfer van 1858 overtrof evenwel dat van 1856 met ruim 715 pikols, toen de oogst in vergelijking met vroegere jaren bijzonder gunstig werd genoemd.

In Samarang geschiedde de aanplant nog even als in vroegere verslagen is vermeld, namelijk tegen dagloon. Het verlies dat het Gouvernement daarop leed, wegens het minder bedrag van het plantloon volgens contract (vergelijk het verslag over 1854, bladz. 122 en dat over 1856, bladz. 110), bedroeg dit jaar f 17 992:05.

De bevolking genoot in de vier overige gewesten gemiddeld f 12:31 per huisgezin, dat is meer dan in eenig jaar sedert 1853.

Met uitzondering van den contractant in Samarang, die slechts over de helft heeft mogen beschikken, hebben de 12 overige weder geheel vrije beschikking over hun product gehad.

In verband tot de krachten der bevolking werden voor vijf van de negen ondernemingen in Rembang van 1000 bouws, volgens contract, slechts 705, en voor de onderneming in Soerabaija van de 200 slechts 75 bouws beplant. Bij de overige ondernemingen werd de geheele bij contract bepaalde aanplant volbragt.

Het *vervoer* der tabaksbladeren van de velden naar de schuren geschiedt in Samarang, Soerabaija en Pasoeroean door de bevolking kosteloos, zoolang de afstand niet meer dan 1$^{1}/_{2}$ paal bedraagt. In Rembang heeft het vervoer steeds tegen betaling plaats; terwijl de bevolking in Japara, uit hoofde van de nabijheid der schuren bij de tabaksaanplantingen, daarvoor geen afzonderlijk loon geniet. Het vervoer van den bereiden tabak geschiedt met eigen middelen der fabrikanten.

Het aantal *schuren* tot berging en drooging van den tabak werd in Japara, waar het stelsel van vele kleine, nabij de aanplantingen gelegen schuren, even als elders, meer en meer ingang vindt, weder met twee vermeerderd. Daarentegen werden van de 11 schuren, bij de tabaks-onderneming in Samarang, de grootste (600 voet lang) geheel, en eene kleinere gedeeltelijk vernield, de eerste door brand, de tweede door eene hoos. De contractant in Soerabaija had al zijne schuren (8 in getal) van bliksemafleiders voorzien. Tot oprigting van schuren bij de verschillende ondernemingen in Rembang waren daar dit jaar 93 vergunningen verleend voor den aankap van wild (niet-djati-) hout. Aankap van djatihout werd niet vergund.

De particuliere teelt van tabak voor de Europesche markt bleef in onderscheidene residentien toenemen, vooral in Rembang. (2) Ook in Kedirie was die teelt aanmerkelijk. Drie aldaar gevestigde ondernemers voerden, volgens opgave, naar Soerabaija af 1,215,250 Amsterdamsche ponden.

---

(1) De oogst van 1859 was volgens de tot dusver ontvangen berigten nagenoeg even groot, namelijk 21 624 pikols.

(2) Zie echter hieromtrent § 4 van het Voorloopig Verslag en van de Memorie van Beantwoording betreffende hoofdstuk XI der Staatsbegrooting voor 1861. Uit de laatstgenoemde memorie kan tevens blijken, dat besloten is de afloopende gouvernements-contracten niet te verlengen.

In Pasoeroean had de cultuur voor de *inlandsche* markt dit jaar eene groote uitbreiding ondergaan. De opbrengst werd op 20,000 pikols geschat. Uit Soerabaija wordt mede berigt, dat de bevolking, bij de hooge prijzen die de tabak voor inlandsch gebruik haalde, daarvan groote voordeelen had.

De voornaamste uitkomsten van de *gouvernements*-tabakscultuur in de laatste vijf jaren blijken uit het volgende overzigt.

Jaren.	Getal tabaks-ondernemingen.	Uitgestrektheid der tabaksvelden in bouws van 500 vierk. roeden.		Opbrengst. — Pikols.	Hoeveelheid tabak bereid voor de Europesche markt. — Pikols.	Genoten betaling door de tabakplantende huisgezinnen. — Guldens en duiten.
		Beplant geweest.	Waarvan geoogst werd.			
1854	13	$1862^{3}/_{8}$	$1759^{1}/_{4}$	16 100	16 100	165 692 : 29
1855	13	$1702^{5}/_{8}$	$1637^{7}/_{8}$	17 345	17 345	157 945 : 59
1856	13	1771	$1760^{1}/_{2}$	21 104	21 104	170 973 : 100
1857	13	1771	$1640^{1}/_{4}$	21 915	21 815	177 598 : 74
1858	13	1771	$1769^{3}/_{4}$	21 819	21 739	196 553 : 110

Pepercultuur.

De peperoogst, die in 1857 in 't geheel slechts $99^{39}/_{100}$ pikols opleverde, gaf dit jaar weder $2424^{84}/_{100}$ pikols; een cijfer dat wel is waar beneden de oogsten van 1854 tot 1856, maar daarentegen boven die van 1852 en 1853 staat. Bepaalde redenen voor die betrekkelijk gunstige uitkomst schijnen ook thans, evenmin als vroeger, gegeven te kunnen worden. Alleen in Patjitan was de oogst intusschen eenigzins belangrijk. Bantam en Kedirie, de eenige gewesten van Java waar overigens peper aan het Gouvernement geleverd werd, gaven te zamen slechts ruim 90 pikols. (1)

Blijkens vroegere verslagen werd uit Kedirie soms ook eenige staartpeper (cubeba) aan het Gouvernement geleverd. Van zoodanige levering is dit jaar geen melding gevonden. Daarentegen wordt uit Bagelen berigt dat de bevolking in de bergstreken van Poerwo-redjo en Keboemen veel staartpeper voor eigen rekening teelt en naar Samarang uitvoert, tegen den prijs van f 45 den pikol.

Hieronder volgt een vijfjarig overzigt van de uitkomsten dezer cultuur. Vergelijk overigens bijlage lit. W.

Jaren.	Aanwezig getal peperranken.		Geleverde hoeveelheid peper. — Pikols.	Gezamenlijke kosten der aan het Gouvernement geleverde peper. — Guldens en duiten.	Gemiddelde prijs, waarop de pikol peper aan het Gouvernement te staan komt. — Guldens en duiten.	Gedurende deze jaren was de opbrengst van de in Nederland geveilde peper per pikol. Nederl. courant.	
	Vruchtdragende.	Jonge.				Bruto.	Netto.
1854	804 587	629 121	2655	15 645: 07	5:107	f $29,17^{2}/_{10}$	f $21,22^{5}/_{10}$
1855	492 963	606 234	4811	27 846:112	5: 95	$31,72^{6}/_{10}$	23,43
1856	416 300	556 667	2715	15 550: $32^{1}/_{2}$	5: 86	$29,40^{2}/_{10}$	$21,13^{5}/_{10}$
1857	263 177	427 660	99	595: 92	5:119	$29,14^{8}/_{10}$	$21,24^{7}/_{10}$
1858	262 747	465 786	2424	13 505: 47	5: 68	$28,92^{7}/_{10}$	$21,19^{3}/_{10}$

(1) In 1859 is de verpligte levering van peper in Kedirie, waar zij nog alleen in de districten Trengalek en Kampak bestond, ingetrokken. De geheele oogst van dat jaar heeft volgens de tot dusver ontvangen berigten 366 pikols opgeleverd.

Kinacultuur.

Ook gedurende dit jaar werden de kinaplantsoenen op den Gedeh, Malawar en Tangkoeban-prahoe in de Preanger regentschappen, en op den Ajang in Bezoekie met de meeste zorg bewaakt onder de leiding van den inspecteur voor natuurkundige onderzoekingen, dr. F. Junghuhn, die, ter vervanging van den naar Europa teruggekeerden ambtenaar Hasskarl, thans voor goed met het beheer en toezigt over de kinacultuur belast was geworden. Ten einde hem op scheikundig gebied ter zijde te staan, werd hem toegevoegd de inspecteur voor scheikundige onderzoekingen dr. J. E. de Vrij, van wiens uitzending op bladz. 95 van het vorig verslag melding is gemaakt.

De toestand der plantsoenen kon weder gunstig worden genoemd. Wel verkeerden in het begin des jaars, naar men aanvankelijk meende ten gevolge van de buitengewoon zware regens, verscheidene boomen op Tjibodas (Gedeh), vooral de calisaija's in ziekelijken toestand; maar toen later bleek dat zulks te wijten was aan kleine boorkevers die de stammen aantastten, gelukte het kort daarna die insecten geheel te verdrijven.

Bij het eind van 1858 was, zonder eenigen nieuwen aanvoer van zaden of planten van buiten Java, het getal kinaboomen, ongerekend de stekken, gestegen tot 36 113, waarvan in den vollen grond geplant waren 596 boomen, namelijk 225 calisaija, 343 condaminea, 19 lanceolata, 8 lancifolia en een cordifolia; in de kweekloods, ter verplanting gereed, stonden 356 boomen; terwijl de overige 35 161 jonge planten waren, met twee tot tien bladeren. Onder deze twee laatste getallen bevonden zich van de calisaija-soort respectivelijk 225 en 19 stuks. Van de 596 in den vollen grond geplante boomen waren er 482 op den Malawar, 73 op den Gedeh, 20 op den Tangkoeban-prahoe en 21 op den Ajang.

3°. Landbouw op woeste gronden door het Gouvernement verhuurd.

De onderhandelingen over verschillende in 't vorig jaar aanhangig gebleven verzoeken om verlenging van huurcontracten kwamen in den loop van 1858 tot een gewenscht einde. Inmiddels was, hangende die onderhandelingen, magtiging verleend om de afloopende overeenkomsten nog één jaar te doen voortwerken op dezelfde voorwaarden, voor zooverre deze niet in strijd waren met de nieuwe bepalingen omtrent de landverhuring. De bedoelde bepalingen zijn vastgesteld bij het Koninklijk besluit van 3 October 1856 (*Indisch Staatsblad* n°. 64), en zijn reeds hoofdzakelijk medegedeeld in het verslag over dat jaar, bladzz. 112 en 113, en in het vorig verslag, bladzz. 131 en 132, is de korte inhoud vermeld van eene daarop gegronde overeenkomst. Op dien voet werden thans, in den loop van 1858, veertien contracten (alle in Samarang) voor twintig jaren verlengd. Voorts werden twee nieuwe overeenkomsten gesloten voor den afstand in huur van 110 en 1112 bouws woeste gronden, beide in de residentie Pasoeroean. Ofschoon omtrent de betaling van den huurschat geen bepaald voorschrift bestaat, is die evenwel bij al deze overeenkomsten vastgesteld in geld, in stede van product, zoo als vroeger het geval was, en wel op f 6 per bouw, bij verlenging van bestaande contracten te betalen over de geheele in huur afgestane uitgestrektheid (1); en bij de eerste uitgifte in huur, ingaande met het vierde contractjaar over $1/5$, vervolgens elk jaar over $1/5$ meer, en dus eerst in het achtste contractjaar over de geheele uitgestrektheid. Bij alle is voorts de teelt van papaver en gambier verboden en bij die voor Pasoeroean ook de cultuur van koffij.

Op één verzoek om vernieuwden afstand in huur van een perceel in Samarang werd afwijzend beschikt, omdat de ligging de gelegenheid aanbood tot heimelijken opkoop van gouvernements-koffij, en omdat het voor de toenemende bevolking wenschelijk was dat meerdere gronden voor haar beschikbaar waren. De gronden werden mitsdien aan de bevolking overgelaten. Hetzelfde geschiedde met een gedeelte van een overigens op nieuw in huur afgestaan perceel.

Verscheidene andere verzoeken om eerste uitgifte van gronden moesten worden afgewezen, hetzij omdat de uitgifte strijdig zou zijn geweest met het slot van art. 62 van het regeringsreglement (2), hetzij om andere redenen.

---

(1) De Samarangsche landhuurders bragten, onder de vroegere overeenkomsten, voor huurschat één tiende gedeelte van hun koffijproduct op en moesten f $2^1/_2$'s jaars in 's lands kas storten voor elken werkman, die zij in dienst hadden.

(2) „Onder die gronden worden niet begrepen de zoodanige door de inlanders ontgonnen, of als gemeene weide of uit eenigen anderen hoofde, tot de dorpen of dessa's behoorende."

In Samarang wordt op de verhuurde gronden bijna uitsluitend koffij geplant. Elders gebruikt men ze voor de teelt van suikerriet of van tabak, of van padie en andere producten voor de inlandsche markt. Bijzonder voor den aanplant van klapperboomen waren blijkens het vorig verslag gronden uitgegeven in Banjoewangie aan nu wijlen den heer ZOLLINGER.

De werking der bestaande ondernemingen kon volgens den directeur der cultures als vrij bevredigd worden aangemerkt; terwijl zij, op enkele uitzonderingen na, alle gunstige resultaten voor de aannemers hadden opgeleverd.

De bijzonderheden overigens aangaande dit onderwerp te vermelden, zijn zamengevat in den volgenden staat.

Gewesten.	Aatal perceelen.	Bepaalde uitgestrektheid der perceelen. — Bouws van 500 vierk. roeden.	Getal bouws onder ult. Maart 1858 reeds beplant.	Getal vaste werklieden, die de huurders over 1858 in dienst hebben gehad.	Bedrag door de huurders aan het Gouvernement betaald voor gebezigde werklieden, à f 2:60 per man.	Bedrag van den huurschat aan het Gouvernement opgebragt.		Hoeveelheid van het uit den oogst van 1858 ter beschikking van de ondernemers verbleven product.
						In geld.	In product.	
Krawang . . .	5	3 119	*a* 936	niet opgeg.	niet opgeg.	—	*a* 936 pik. suik.	*a* 31 872 pik. suik
Cheribon . . .	2	700	700	id.	id.	—	700 » »	22 937 » »
Pekalongan . .	2	9 280	3 974	id.	id.	f 5 900	210 » »	9 204 » » 1 057 » koff
Samarang . . .	22	*b* 11 065	niet opgeg.	*c* 1 671	*c* f 4 177	—	*c* $2\,491^{63}/_{100}$ » koff.	*c* $22\,424^{88}/_{100}$ » »
Japara.	1	409	69	niet opgeg.	niet opgeg.	—	$10^{80}/_{100}$ » »	108 » »
Pasoeroean . .	4	5 568	*d* $115^{1}/_{2}$	*e* 91	*e* f 227:60	*f* f 4 382:72	*f* $895^{88}/_{100}$ » »	*f* $5\,622^{48}/_{100}$ » » $7\,729^{4}/_{100}$ » suik 6 688 pik. padie 127 750 pakj. tab 490 500 st. djag
Banjoewangie.	1	2 121	niet opgeg.	niet opgeg.	niet opgeg.	—	—	—
Banjoemas . .	1	100	id.	14	id.	—	—	—
Totaal.	38	*b* 32 362	van 31 ondernemingen			f 10 282:72	1 846 pik. suik. $3\,398^{31}/_{100}$ » koff.	$71\,742^{4}/_{100}$ p. sui $29\,212^{36}/_{100}$ » ko 6 688 pikols padi 127 750 pakj. ta 490 500 st. djagon

a. Van één perceel is geene opgave ontvangen. *b*. Benevens 15 tuinen van ééne onderneming, waarvan de uitgestrektheid niet is opgegeven. *c*. Bij 19 ondernemingen. *d*. Bij ééne onderneming. *e*. Bij twee ondernemingen. *f*. Bij drie idem.

4°. Landbouw op landen, aan particulieren in eigendom afgestaan.

De volgende aantooningen omtrent particuliere landerijen op Java zijn ontleend aan opgaven van de hoofden van gewestelijke besturen. De verschillen, die daarin voorkomen, met vroegere aantooningen worden gezegd het gevolg van grootere naauwkeurigheid te zijn.

Gewesten.	Uitgestrektheid der landen in bouws van 500 vierkante roeden.	Bevolking.	Aangeslagen waarde voor de verponding.	Jaarlijksche betaling.
Bantam. . . .	80 720	33 428	f 1 150 000	f 8 625:—
Batavia. . . .	402 198 $^{214}/_{500}$	368 596	12 598 026	94 484:99 $^{1}/_{2}$
Buitenzorg. . .	501 046	329 368	10 058 550	75 439:15
Krawang . . .	390 449	118 694	2 400 000	28 000:—
Cheribon . . .	259 777	66 457	2 004 843	15 036:31
Tagal (1) . . .	6 480	10 277	200 000	1 500:—
Samarang . . .	20 821 $^{3}/_{10}$	21 543	1 846 125	13 845:93 $^{1}/_{2}$
Japara	1 669 $^{387}/_{500}$	13 722	75 500	553:90
Soerabaija. . .	7 344 $^{1109}/_{1500}$	34 698	1 817 500	13 635:90
Pasoeroean (1) .	656 $^{1}/_{2}$	2 361	150 000	1 125:—
	1 671 162 $^{1112}/_{1500}$	999 144	f 32 300 544	f 252 215:59

Hiervan bezitten:

	Uitgestrektheid in bouws van 500 vierk. roeden.	Bevolking.	Aangeslagen waarde voor de verponding.	Jaarlijksche betaling.
Europeanen.	(2) 1 286 138 $^{1}/_{5}$	(2) 593 246	f 18 421 793	f 148 163: 41
Chinezen.	329 137 $^{406}/_{500}$	295 574	11 261 668	84 466:106
Inlanders en vreemde, niet Chinesche, Oosterlingen.	55 886 $^{1094}/_{1500}$	110 324	2 617 083	19 615: 32
	1 671 162 $^{1112}/_{1500}$	999 144	f 32 300 541	f 252 315: 59

(1) Dit gewest was in de tot dusver uit Indie ontvangen opgaven verkeerdelijk niet vermeld.

(2) Daaronder begrepen het domein Bloebcer.

5°. Landbouw op verhuurde landen in Soerakartä en Djokdjokarta.

In het vorige verslag is melding gemaakt van de vaststelling van een nieuw reglement op den huur en verhuur van gronden in de Vorstenlanden (*Indisch Staatsblad* 1857, n°. 116), en zijn de voornaamste bepalingen daarvan medegedeeld. Bij de toepassing dezer verordening deed zich de vraag op, of de daarin voorkomende bepalingen omtrent verlenging van huur toepasselijk zijn op de reeds bestaande contracten, dan of personen, die krachtens deze contracten reeds landhuurders zijn, aan dezelfde bepalingen moeten voldoen als bij het reglement zijn voorgeschreven voor nieuwe aanzoeken om toestemming tot het huren van gronden. Het Indisch Bestuur besliste in laatstgenoemden zin, hoofdzakelijk op grond dat uit het vroegere reglement van 4 November 1839 geen bepaald regt op verlenging kan worden afgeleid, en dat in het nieuwe reglement niets voorkomt hetwelk de oude huurders in eenig opzigt boven anderen bevoorregt. Evenwel werden de residenten van Soerakarta en Djokdjokarta aangeschreven om te waken, dat de Europesche landhuurders bij de vernieuwing hunner contracten blijven gevrijwaard van de nadeelen, welke, in geval van kwade trouw van de zijde der verhuurders, hun zouden kunnen worden berokkend (1).

Bij ordonnantie van 30 Augustus 1858 (*Indisch Staatsblad* n°. 97) werd het reglement aangevuld met eene bepaling omtrent het in kaart brengen der te huren gronden. Die kaarten moeten namelijk door een bevoegden gezworen landmeter worden opgenomen en vervaardigd, en, op de bij art. 6 van de instructie voor de landmeting te Batavia, Samarang en Soerabaija (*Indisch Staatsblad* 1837, n°. 3) aangegeven schaal, al het daarbij voorgeschrevene aanduiden.

Zoowel het eerste als het laatstgenoemde besluit gaven aanvankelijk tot eenige bezwaren aanleiding, die echter door het beleid der besturende ambtenaren werden verligt.

Uit de volgende aantooning blijkt eenigermate de staat van den landbouw op de verhuurde gronden (2).

GEWESTEN.	Aantal verhuurde landen.	Uitgestrektheid, in bouws van 500 vierkante roeden.	Gemiddelde jaarlijksche opbrengst *c*). (3)			*Aanmerkingen.*
			Koffij. — Pikols. *d*)	Suiker. — Pikols. *d*)	Indigo. — Pikols. *d*)	
Soerakarta. .	79	*a*) 50 977½	48 313	41 075	27 640	*a*) Van 3 landen is de uitgestrektheid niet opgegeven. *b*) Idem van 13 landen.
Djokdjokarta	49	*b*) 10 950 39/60	—	—	308 974	*c*) Van 18 landen in Soerakarta is de opbrengst niet opgegeven. In Djokdjokarta zijn 6 landen alleen met padie beplant; terwijl er, behalve indigo, op 4 landen nog koffij en op 1 nog rijst geteeld wordt. *d*) In Soerakarta zijn 18 koffijpelmolens, 9 suiker- en 14 indigo-fabrieken. In Djokdjokarta zijn 59 indigo-fabrieken.

(1) Vergelijk § 20 van de Memorie van Beantwoording betreffende het wets-ontwerp tot regeling van het gebruik van het koloniaal batig slot van 1857. (Zitting 1859-1860, III, n°. 11.)

(2) Over de indigoteelt vergelijk het slot van de paragraaph over de gouvernements-indigocultuur, onder 2°. hierboven.

(3) Daar het in de Indische staten opgegeven cijfer jaarlijks afwisselt, wordt hier vermoedelijk de opbrengst van het laatste jaar bedoeld.

5. Boschwezen.

Omtrent de djati-bosschen op Java komen in het verslag van den directeur der cultures eenige algemeene opmerkingen voor, die, ofschoon niet alle even nieuw, wel verdienen hier te worden opgenomen. Omtrent het beheer der bosschen zijn overigens vrij uitvoerige mededeelingen gegeven in het verslag over 1849, bladz. 136 en volgende.

» De djatibosschen op Java — zegt de directeur — maken een voornaam gedeelte van het landsdomein uit. De djatiboom (tectonia grandis) behoort tot de gezellige en heerschende planten, dat wil zeggen, dat hij behoefte heeft om met andere djatiboomen in gemeenschap te groeijen, en dat hij den grond in die mate overschaduwt, dat daar geene andere boomen kunnen opkomen. De djatiboom groeit tot zijn 30ste jaar, bij voorkeur in de lengte, en neemt na dien tijd weinig meer in lengte, maar wel in dikte toe. De door de boschbeambten bewerkstelligde onderzoekingen naar de wijze van het groeijen van het djatihout hebben aangetoond, dat na den ouderdom van 60 tot 80 jaren de waarde van het hout begint af te nemen, zoodat die ouderdom der boomen het geschiktste tijdpunt oplevert om ze te kappen. Men vindt de djatibosschen meestal tot eene hoogte van 800 voet boven de zee. Ten opzigte van den grond valt aan te merken, dat de djatiboom het best groeit op kalkgronden en vulkanische gronden, die bazaltdeelen bevatten. Naar gelang van de bestanddeelen van den grond verandert de hoedanigheid van het hout. Deze omstandigheid schijnt aanleiding te hebben gegeven tot de verschillende benamingen van het hout, zoo als: *djati soengoe*, *djati kapoer*, *djati kembang*, *djati minjak*, *djati betoel*. Plant men djatiboomen op gronden die niet de voor hen vereischte bestanddeelen bezitten, dan zullen deze boomen slechts onbruikbare houtwerken opleveren, die geene duurzaamheid bezitten, terwijl djatihout, dat op daartoe geschikte gronden is gegroeid, een in ieder opzigt uitmuntend materiaal zoowel voor den scheeps- als voor den huisbouw oplevert. . . . . In het jaar 1857 werd door den tegenwoordigen inspecteur van het boschwezen von Roessler een onderzoek in de bosschen van Bantjar en Djati-rogo ingesteld, en bij deze gelegenheid een bosch aangetroffen, dat boomen bevatte van eenen ouderdom van gemiddeld tachtig jaren. In dit bosch lagen op den grond djatiboomen, die gedeeltelijk in vroegeren tijd omvergekapt en gedeeltelijk omvergewaaid waren, en die in het bosch moeten hebben gestaan, vóór dat de tegenwoordige boomen er waren. Het hout dezer boomen werd nog bruikbaar bevonden en op de houtstapelplaats te Bantjar-ledok gebragt.

» Er zijn sedert het jaar 1857 op verschillende plaatsen door de boschbeambten onderzoekingen bewerkstelligd naar de vermeerdering, welke het hout door den bijgroei ondergaat. De uitkomsten dezer proeven hebben doen zien, dat de jaarlijksche vermeerdering van het hout door den bijgroei gemiddeld kan worden gesteld op $1\frac{1}{2}$ kub. el per bouw van 500 vierk. Rhijnlandsche roeden, in tot vierkante balken bewerkt hout. Laat men de stammen onbewerkt, dan zal de productiekracht kunnen worden gesteld op $\frac{1}{3}$ tot $\frac{1}{2}$ meer, dus op 2 tot $2\frac{1}{4}$ kub. el. De gouvernements-tariefsprijs van het djatihout (*Staatsblad* 1843, n°. 16) is per kub. el verschillend, en rijst van f 28 tot op f 150 naar mate de balken langer en dikker zijn. Veronderstelt men, dat gemiddeld houtwerken worden aangetroffen, die eene waarde hebben van slechts f 40 per kub. el, dan zal de jaarlijksche vermeerdering van het hout door den bijgroei per bouw eene waarde hebben van f 60. Van dat bedrag dienen te worden gekort de kosten voor het kappen en het vervoer der houtwerken, benevens de kosten voor administratie. Deze bedragen te zamen volgens de uitkomsten van de gouvernements-exploitatie onder Rembang 30 % van de waarde van het hout, zoodat de zuivere opbrengst van 1 bouw van 500 vierk. roeden kan worden gesteld op f 42 [hetgeen over alle djatibosschen op Java berekend eene ontzaggelijke som zou uitmaken (1)]. . . . . In het jaar 1858 werden bij openbare veilingen de voor de dienst van den lande afgekeurde houtwerken verkocht voor den anderhalf à tweevoudigen tariefsprijs, zoodat, als men dezen maatstaf tot basis der berekening wil nemen, de jaarlijks te verwachten opbrengsten uit de djatibosschen nog grooter zijn. Evenwel kan men dezen maatstaf niet tot basis nemen, omdat de oplegging van eene zoo groote houtmassa eene aanzienlijke daling der houtprijzen zal ten gevolge hebben. Maar

(1) Dit zou echter tot verkeerde gevolgtrekkingen leiden. Uit Bezoekie bijv. wordt aangeteekend gevonden, dat de bosschen dáár van weinig geldelijk belang zijn, aangezien zij verwijderd liggen van het noorderstrand en de afvoer der houtwerken langs de Zuidzee niet doenlijk is. In de residentie Soerabaija zelfs werd in 1858 bij een aankap voor gouvernementsrekening 80 per cent van de tariefswaarde voor kap- en sleeploon aan de bevolking betaald.

laten de houtprijzen dalen tot op de helft van den gouvernements-tariefprijs, dan zullen handel en industrie daardoor winnen en aan den lande zal toch nog eene aanzienlijke winst uit de bosschen overblijven. De tegenwoordige toestand der djatibosschen laat veel te wenschen over. Men kapte in vroegeren tijd slechts de zware stammen en het slechte hout bleef staan. Waarschijnlijk verkeerde men in de veronderstelling, dat de tot bruikbaar timmerhout nog te kleine boomen zouden opgroeijen tot deugdzame stammen, hetgeen echter niet het geval kan zijn, omdat deze boomen meestal van denzelfden ouderdom zijn als de zware stammen en in wasdom zijn achtergebleven, omdat hun geen genoegzaam licht en lucht ten deel viel. Zij hebben den ouderdom bereikt, waarop de boomen niet meer bijgroeijen, en althans in de lengte zullen ze niet meer toenemen. De lommer dezer boomen belet het zaad om te ontkiemen, en, is het ontkiemd, om geregeld voort te groeijen. Was de wijze van het kappen ongeregeld, evenmin werd gelet op de hoeveelheid van het gekapte hout. Men veronderstelde dat de aanwezige houtvoorraad onuitputtelijk was. Van deze zienswijze is het gevolg geweest, dat de djatibosschen in de nabijheid van bewoonde plaatsen en vlotbare rivieren grootendeels gedevasteerd zijn, en dat slechts op afgelegen plaatsen nog bosschen, die zwaar hout bevatten, worden aangetroffen. Naar het oordeel van deskundigen is evenwel de staat der bosschen thans nog zoodanig, dat bij eene geregelde exploitatie geen gebrek aan djatihout te vreezen valt. Thans wordt (in Rembang) perceelsgewijze gekapt en al het gekapte hout gebragt op de stapelplaats te Boenga, in de residentie Soerabaija. Het werk van kappen en slepen der houtwerken wordt ten uitvoer gebragt door menschen, opgeroepen bij heerediensten, die bij dagloon werken. De exploitatie is gedeeltelijk geregeld op den duur, dat wil zeggen, met het oog op den bijgroei van het hout en de aanwezige houtmassa, zoodat altijd eene en dezelfde houtmassa jaarlijks ter kapping kan komen. Er bestaat eene schets over dat gedeelte bosch, die doet blijken hoe groot deze houtmassa is en welke winst daarvan te verwachten is."

Tot zoover de directeur der cultures. Blijkens vorige verslagen is in de latere jaren eene vrij belangrijke uitbreiding aan het personeel bij het boschwezen gegeven, die, naar men verwachten mag, niet zonder vrucht zal blijven. Bij eene in 1858 genomen beschikking werd, in afwachting eener nadere regeling, de ambtenaar voor het boschwezen E. von Roessler (reeds vermeld in het verslag over 1855, bladz. 133), onder toekenning van den titel van inspecteur voor het boschwezen, toegevoegd aan den directeur der cultures, om dezen in zaken die dienst betreffende ter zijde te staan. De daar mede vermelde luitenant ter zee 1ste klasse, J. H. G. Jordens, werd, in afwachting van zijn ontslag uit 's Rijks zeedienst, tot waarnemend inspecteur van het boschwezen in Nederlandsch Indie benoemd. (1)

De bij het tegenwoordig verslag als naar gewoonte bijgevoegde staat (lit. X) doet ten aanzien van het beheer in 1858 onder andere zien, dat in de onderscheidene gewesten van Java, met uitzondering van Batavia, Buitenzorg, Soerakarta en Djokdjokarta, gekapt en geleverd werden 123,281 stuks djatibalken en dolken, dat is 587 meer dan in 1857. Het grootste gedeelte daarvan werd verkregen uit de residentien Rembang, Samarang, Soerabaija en Madioen, namelijk 49 400, 25 144, 17 727 en 13 363 stuks.

Bijgeplant werden in 't geheel 1 605 176 jonge (djati-) boomen, waarvan 1 253 199 in geregelde nieuwe plantsoenen en 351 977 *minder* geregeld in of bij de bosschen zelve. Het eene getal was 84 179 *meer*, het andere 88 376 *minder* dan in 't vorig jaar.

Blijkens de drie laatste verslagen heeft in de residentie Rembang met goeden uitslag, buiten de gedwongen blandong-dienst, een uitsleep plaats van omver- en verspreid liggend hout. Daarmede werd gedurende 1858 in de bosschen nabij Bantjar-ledok, Boeloe, Korgan en Karang-tengah voortgegaan. De hoeveelheid en de tariefswaarde der op die wijze verkregen houtwerken zijn echter ditmaal niet opgegeven.

De leveringen van de drie particulieren, met wie overeenkomsten voor den aankap van hout bestonden, bedroegen dit jaar respectivelijk 3409, 2208 en 1916 balken, ongerekend eenige mindere houtwerken. De twee eerstbedoelden van die contractanten, in Samarang gevestigd, moesten volgens overeenkomst gedurende 1858 een *vijfde* deel van hun aankap leveren, de laatstbedoelde, in Soerabaija gevestigd, het een *derde* deel.

---

(1) Sedert is ook hij tot inspecteur effectief benoemd.

In het laatst van 1859 is aan den Gouverneur-Generaal magtiging verleend om eene commissie in dienst te stellen tot het opnemen en in kaart brengen der djatibosschen; een arbeid die waarschijnlijk drie jaren zal duren. Inmiddels is reeds eene voorloopige verdeeling van Java in boschdistricten vastgesteld en is bepaald dat met het beheer en de exploitatie van elk dier districten een deskundig ambtenaar zal worden belast. Ook zijn hier te lande maatregelen genomen tot opleiding en uitzending van nog vijf ambtenaren voor dit vak.

Op gelijken voet van levering van een *derde* werd, volgens het in 't vorig verslag vermelde voornemen, magtiging verleend om voor de exploitatie van een gedeelte der djatibosschen onder de afdeeling Blitar eene overeenkomst te sluiten (1).

Ook werd in het belang van den scheepsbouw bepaald, dat in het district Sedan (Rembang) een gedeelte bosch van vier vierkante palen zal worden geëxploiteerd in tien perceelen en in tien jaren, elk jaar *één* perceel. Bij wijze van uitbesteding wilde men voor deze exploitatie in aanmerking doen komen dengene, die aannam kosteloos het grootste gedeelte der te kappen houtwerken aan den lande te leveren.

Overigens werd op een verzoek om een contract voor den vrijen aankap van djatihout in het district Bandjaran (Japara) te kennen gegeven, dat de Regering niet voornemens is nieuwe aanzoeken tot het sluiten van overeenkomsten tot houtvelling op Java in overweging te nemen.

Als organieke beschikking kan, behalve de reeds in 't vorig verslag genoemde ordonnantie (*Indisch Staatsblad* 1858, n°. 34) omtrent het dooden der bij het vellen van djatiboomen in den grond blijvende wortels, nog vermeld worden het besluit van den Gouverneur-Generaal van 26 Januarij 1858, n°. 39 (*Indisch Staatsblad* n°. 13), waarbij aanzienlijk zijn verhoogd de prijzen, die aan de boschvolkeren bij aflevering aan de verzamelplaatsen worden te goed gedaan voor de verschillende afmetingen van het zoogenaamde kleine hout.

c. Veeteelt.

Volgens de opgaven der hoofden van gewestelijk bestuur, die in de bijlage lit. IJ zijn bijeengebragt, zouden bij het eind van 1858 op geheel Java, met uitzondering van de residentien Batavia, Soerakarta en Djokdjokarta, aanwezig zijn geweest: 1 789 792 buffels, 679 322 runderen en 423 384 paarden, dat is 62 452 buffels, 23 022 runderen en 16 713 paarden *meer* dan bij het eind van 1857. Deze cijfers kunnen echter, gelijk herhaaldelijk in vroegere verslagen is gezegd, slechts als bij benadering opgegeven worden aangemerkt.

Het weêr was gunstig voor den veestapel: door de regens, welke nu en dan in de oost-moeson vielen, bleef in de anders schrale maanden September en October genoegzaam gras voorhanden. De stefte wordt dan ook gezegd, wat de buffels en paarden betreft, over 't geheel veel minder te zijn geweest dan in 't vorig jaar, en alleen wat de runderen betreft iets meer; namelijk: 43 217 buffels, 16 884 runderen en 19 074 paarden in 1858, tegen 57 280, 16 276 en 21 004 in 1857; alles ongerekend het geslagte vee.

Op dien gunstigen toestand maakte echter groote uitzondering het eiland Bawean (residentie Soerabaija), waar bijna een *derde* van den veestapel door ziekte omkwam.

De gouvernements- civile veeartsen in de eerste en derde afdeeling bleven naar vermogen met raad en daad bijstand verleenen, waar die 't meest gevorderd scheen te worden (2)

Invoer van plaatsen buiten Java en Madura had nagenoeg alleen plaats ten aanzien van paarden. Deze bedroeg, volgens het handelsverslag, 8 238 stuks uit den Oosterschen archipel, 30 uit Nieuw Holland en 1 uit de Golf van Perzie, ter waarde van f 590 833, f 10 800 en f 500. De invoer dier paarden draagt evenwel, volgens den directeur der cultures, weinig bij tot voortteling of verbetering van het ras. Behalve dat de sterfte der overwalsche paarden groot is, komen nog de schoonste er van in handen van vermogende Europeanen of inlandsche grooten, en zijn zij dan in zekeren zin slechts voorwerpen van weelde. In het oostelijk deel van Java worden van Bali, maar vooral van Madura, veel runderen aangevoerd. Deze laatste zijn uitnemend geschikt voor den veldarbeid en voor transporten.

§ 2. *Madura en de buitenbezittingen.*

Omtrent den landbouw, het boschwezen en de veeteelt dezer gewesten wordt, met

---

(1) Die sluiting had eerst plaats in den aanvang van 1859.

(2) Die van de tweede afdeeling moest in het volgend jaar, wegens berispelijk gedrag, uit 's lands dienst worden ontslagen.

Bij Indisch besluit van 6 Augustus 1860, n°. 1, is eene proefneming bevolen van de opleiding van 5 inlanders voor de veeartsenijkunde door den gouvernements-veearts te Soerabaija, en is daarvoor f 1250 in eens, en f 4063 voor twee jaren beschikbaar gesteld. Hierdoor is gevolg gegeven aan het denkbeeld uitgedrukt in het verslag der Commissie uit de Tweede Kamer, over het regeringsverslag van 1854 (zitting 1856-1857, n°. XX, bladz. 13).

verwijzing naar vroegere verslagen, het volgende aangeteekend. Ofschoon niet tot de zoogenaamde buitenbezittingen behoorende, zal ook Madura, waarvan dit jaar voor het eerst een afzonderlijk verslag is ontvangen, hier gevoegelijkst behandeld worden.

1°. Madura.

Met uitzondering van de afdeeling Pamakassan (waarover zie hoofdstuk C, afdeeling III), heeft het Europeesch Bestuur nog weinig of geen regtstreeksche bemoeijenis met inlandsche zaken en kan het op den landbouw niet zoodanig toezigt houden als in andere gewesten. Van daar dat ook weinig gegevens omtrent dit onderwerp voorhanden zijn.

In het algemeen kan worden gezegd, dat gebrek aan water het eiland voor den *rijst*bouw minder geschikt maakt dan Java. De rijke veestapel en de vischvangst verschaffen echter genoegzame middelen om rijst van Java aan te koopen. In de afdeeling Sumanap alleen werd in 1858 voor eene waarde van f 277 432 aan rijst en f 141 966 aan padie (ongebolsterde rijst) ingevoerd.

Het hoofdvoedsel voor een groot deel der bevolking is echter de *djagong* (turksche tarwe), die door velen zelfs bij voorkeur boven rijst gebruikt wordt.

Zoowel voor eigen gebruik als voor uitvoer is hoogst belangrijk de teelt van *klapperboomen*, die op Madura zeer uitgebreid is, en die der *katjang-tjina*, eene peulvrucht die mede olie geeft. Men schat den uitvoer van klapperolie op f 40 000 en die van katjangolie op f 220 000 's jaars.

In de afdeeling Pamakassan bestond in 1858 sedert het jaar 1839 eene *suiker*onderneming van 300 bouws, voor welke echter in 1859 voor het laatst zou geplant worden ([1]). De fabrikant had geheel vrije beschikking over zijn product, maar betaalde vroeger aan den regent, en in 1858 aan 's lands kas, f 5 420 's jaars. De opbrengst was dat jaar 7 856 pikols. De bevolking ontving 350 duiten plantloon per pikol.

Bosschen zijn op Madura schaarsch; er worden echter, zoowel op het eiland zelf als vooral op het onder Sumanap behoorende eiland Kangeang, *djati*bosschen gevonden.

Vermaard is Madura door het schoone *rundvee* dat men er vindt en dat in vrij grooten getale wordt uitgevoerd, en ook voor eigen gebruik geslagt. In de afdeeling Sumanap bedroeg de pacht, à f 2 per beest dat uitgevoerd of geslagt wordt, f 20 880 's jaars, hetgeen een cijfer van 10 440 stuks aantoont, en in de afdeeling Madura wordt dit op 30 000 stuks 's jaars geschat.

Buffels zijn niet tegen den droogen, steenachtigen en ongelijken grond van Madura bestand, maar tieren beter in de vlakten.

2°. Gouvernement van Sumatra's Westkust.

Rijst. Verreweg het grootste gedeelte van den rijstbouw in dit gouvernement heeft plaats op besproeibare velden; die teelt breidt zich nog jaarlijks uit en de teelt op drooge velden neemt allengs af. Het weêr was in 1858 over 't algemeen gunstig voor den rijstbouw, en de opgaven der inlandsche hoofden omtrent den oogst geven een voordeelig verschil van een vierde met die van het vorige jaar. Van Tapanolie is echter geen verslag ontvangen. De prijzen waren door dien ruimen oogst lager dan in 't vorig jaar: zij bedroegen per pikol (gebolsterde) rijst: te Padang f 2,50 à f 3, te Priaman f 3,50 à f 4, te Aijer Bangies f 2,10 à f 5,30, in de Padangsche bovenlanden f 3,96 à f 6,75. De uitvoer over zee van Padang en Priaman beliep 82 035 pikols, dat is 10 042 pikols meer dan in 1857.

Klapperteelt. De handel in noten en olie was weder levendig, vooral op de Padangsche bovenlanden waar vele streken zijn wier hooge en koele ligging de teelt van klappers verhindert. Deze zijn echter zooveel te meer van arengboomen voorzien, waarvan het product, vooral de haarachtige vezel, tot dekking der daken in de lagere landschappen zeer gevraagd wordt.

In de bereidingswijze der olie was nog geene verbetering gekomen. De Europesche ondernemer, die blijkens het vorig verslag, bladz. 137, daartoe een perstoestel had in werking gebragt, had de mededinging met de op de gewone wijze verkregen olie niet kunnen volhouden en daarom de proef opgegeven.

---

(1) Deze onderneming is inmiddels op denzelfden voet voortgezet.

Koffij. Ofschoon de wijze van aanplanting, 't zij op boschgronden, 't zij in kleine tuinen, geheel aan de keuze der bevolking is overgelaten (vergelijk het verslag over 1856, bladz. 119), kan evenwel voor deze cultuur nog geenszins de aansporing van het Bestuur worden ontbeerd. Ongetwijfeld zal echter gunstig werken de hoogere betaling, die de bevolking voor dit product, waarvan de levering verpligtend is (1), ontvangt. Dit jaar reeds werden haar 100 duiten per pikol meer betaald, en voor 1859 werd de prijs op nieuw met 100 duiten verhoogd en op f 10 gesteld (2).

De hoofden ontvangen als belooning voor hunne bemoeijenis en medewerking in de leiding en uitbreiding der cultuur 60 duiten (thans 50 cents), waarvan 20 duiten aan het larashoofd, 20 duiten aan den panghoeloe-kapala en 20 duiten aan den panghoeloe-soekoe toekomt, voor elken pikol koffij, die door de laras (district), de negerie (dorp), of de soekoe (stamgenooten) wordt geleverd.

De betaling der koffij geschiedt regtstreeks aan den aanbrenger, zonder tusschenkomst van de hoofden. De inkoop heeft dagelijks plaats en bij elke hoeveelheid, hoe klein ook.

Het vervoer uit de inkoopspakhuizen naar Padang geschiedt op kosten van het Gouvernement door aannemers, die hiervoor van 1 tot 6 gulden, gemiddeld ruim 3 gulden, per pikol ontvangen.

De oogst van 1858 was, uit hoofde van felle droogte in den bloeitijd van den koffijboom, niet gunstig; ook de ratten worden gezegd groote verwoesting te hebben aangerigt door het afknagen van met vruchten beladen takken. Met uitzondering van het jaar 1854 en van het geheel buitengewoon jaar 1857 overtrof hij intusschen nog dien van vorige jaren. De oogst bedroeg namelijk:

In 1853	119 420	pikols
» 1854	131 522	»
» 1855	127 547	»
» 1856	128 259	»
» 1857	190 917 (3)	»
» 1858	129 121	»

Gedurende 1858 werden in de driemaandelijksche gouvernementsveilingen te Padang achtereenvolgens verkocht 45 000, 50 000, 50 000 en 25 000 pikols, tegen een gemiddelden prijs van f 24,11, f 25,19, f 28,21½ en f 30,77½ per pikol. De algemeene middenprijs was alzoo f 26,61⁵ den pikol; in 't vorig jaar f 31,55½. (4)

Kassia. Eenige jaren geleden was de handel in dit artikel vrij aanzienlijk: in 1853 en 1854 bijv. werden uitgevoerd 6470 en 5028 pikols; maar de goede prijzen die men bedong gaven aanleiding dat men door overmatig vellen van boomen dezen tak van nijverheid bijna vernietigde, terwijl aan bijplanten weinig of niet gedacht werd. Daarbij kwam dat men bedrog pleegde door de kassia met andere soorten van boomschors te vermengen, zoodat zij minder gewild werd. De uitvoer daalde daardoor; misschien ook door andere bijkomende oorzaken, achtereenvolgens op 2079 pikols in 1855, 1385 in 1856 en tot 457 in 1857. In 1858 was de bevolking echter, ook op herhaalde aansporing van het Bestuur, weder begonnen er meer werk van te maken, zoodat de uitvoer weder 1636 pikols beliep. De beste soort, goed gezuiverd, gold f 9 à f 10 den pikol; de bereiding en verzorging van het product bleven echter nog gebrekkig.

Notenmuscaat. De opbrengst dezer cultuur nam langzamerhand toe; vooral in de Padangsche bovenlanden begon men er veel werk van te maken. De uitvoer te Padang

(1) Alleen in de afdeeling Priaman was, wegens de onbeduidendheid van het product, de gedwongen levering nog niet ingevoerd.

(2) Voor 1860 is de prijs op f 10½ bepaald. Vergelijk ook overigens de noot bij de mededeelingen over de koffijcultuur op Java in § 1 van dit hoofdstuk, aan het slot.

(3) In 't vorig verslag onjuist opgegeven.

(4) In 1859, toen 120 000 pikols verkocht werden, ongeveer f 32,50.

bedroeg 463 pikols noten en 126 pikols foelie; in 1857 waren die cijfers 350 en 130, en in 1856 178 en 67.

Indigo. De indigoteelt was te Padang zoo toegenomen, dat niet alleen eene voldoende hoeveelheid werd vervaardigd om de vele verwerijen aldaar van de benoodigde verwstof te voorzien, maar bovendien nog 2000 pikols natte indigo naar elders werden uitgevoerd.

Veeteelt. De laatste opgaven of ramingen, die echter gedeeltelijk reeds van vroegere jaren waren, leverden voor het geheele gouvernement een totaal van: 15 273 paarden, 170 681 buffels, 108 356 runderen, 20 302 geiten, 206 schapen en 13 446 varkens. Van buitengewone ziekten onder het vee was in 1858 niets vernomen. De prijzen van paarden, buffels en runderen bleven stijgende, en de gouverneur hoopte dat dit krachtiger zou werken dan de pogingen van bestuurswege gedaan tot vermeerdering en verbetering van den veestapel door onderrigtingen en raadgevingen, daar deze tot nog toe weinig gunstig gevolg hadden gehad.

3°. Benkoelen. (1)

Rijst. De stand van het gewas was in 1858 gunstig. De oogst werd geschat op 229 085 pikols (gebolsterde) rijst tegen 209 900 in 't vorig jaar. Van Padang en Painan werden ingevoerd 12 C84½ pikols. De prijzen wisselden af tusschen f 3:75 en f 7 den pikol.

Ten einde de bevolking in den aanleg van besproeibare rijstvelden te onderrigten, werden in de verschillende afdeelingen een zevental Maleijers gebezigd, die uit de Padangsche bovenlanden waren ontboden, waartoe door het Gouvernement f 2000 's jaars gedurende twee jaren was beschikbaar gesteld. In de afdeeling Manna was men onder andere dien ten gevolge reeds op negen plaatsen met het maken van waterleidingen begonnen.

Peper. De oogst hiervan bedroeg meer dan in eenig jaar sedert 1852, namelijk 3373 pikols. In het vorig jaar was hij 1485 en in 1856 2969 pikols geweest.

241 pikols witte en 2305 pikols zwarte peper, voor gouvernements-rekening te Benkoelen in 't openbaar verkocht, bragten te zamen f 56 654,20 op.

Koffij. De koffijcultuur is, blijkens artt. 6 en 17 van het *Indisch Staatsblad* van 1854, n°. 101, alleen dààr voorgeschreven, waar de grond wel voor deze, maar niet voor de pepercultuur geschikt is.

De aanplanting in de afdeeling Kroë bragt dit jaar aanvankelijk 36 pikols op, naar gezegd wordt van zeer goede hoedanigheid. Bij openbaren verkoop werd daarvoor f 957,60 verkregen. In het regentschap Soengij-itam, waar tot dusver, wegens beweerde mindere geschiktheid van den grond, noch koffij- noch pepercultuur bestond, werd met de inlandsche hoofden overeengekomen om, bij wijze van proef, binnen of in de nabijheid van de doesons (dorpen) 100 koffijboomen per huisgezin te doen planten.

Notenmuscaat. Deze cultuur bleef hier achteruitgaande. De uitvoer was minder dan in de twee vorige jaren en bedroeg slechts 302 pikols noten en $84^{56}/_{100}$ pikols foelie.

4°. Lampongsche districten.

Rijst. Even als in Benkoelen, is ook hier de natte rijstbouw nog uitzondering. De meeste rijst wordt geteeld op ladangs (drooge gronden), waartoe men, gelijk elders, bij voorkeur zwaren boschgrond kiest, en deze ondergaat, na het omhakken en verbranden van het geboomte, hier geene verdere bewerking: men maakt alleen met een puntig stuk hout gaten, waarin bij het invallen van de westmoeson de padie gezaaid wordt. Ook bebouwt men gaarne njapah's, hetgeen men hier noemt ladangs, die aan de oevers der rivieren zijn aangelegd en daardoor jaarijks eenigen tijd overstroomd worden. De eerstgenoemde velden worden hier om de 2 tot 5 jaren verwisseld; de laatstgenoemde kunnen, als zij van onkruid zuiver gehouden worden, een aanmerkelijken tijd zonder vermindering der opbrengst worden gebruikt.

---

(1) Vergelijk hoofdstuk C, afd. III.

Het bestuur ging intusschen voort zooveel mogelijk den aanleg van sawah's en het gebruik van den ploeg te bevorderen, en slaagde hierin aanvankelijk wel. Reeds waren in 1858 bij de 500 stuks ploegen ingevoerd.

Ook werd met zeer goed gevolg, in den aanvang van het volgend jaar, een honderdtal pikols uit Bezoekie ontboden zaadpadie kosteloos aan de bevolking verstrekt.

De rijstoogst was dit jaar bijzonder voordeelig; de invoer bedroeg 4000 pikols minder dan in het vorige jaar, namelijk 5317 pikols, en er werden 728 pikols uitgevoerd. De prijzen beliepen in de bovendistricten, voor de rijst van f 2 tot f $3^1/_2$ en voor de padie van f 1 tot f 2. In de beneden-districten bedroegen zij het dubbel.

Klapperteelt. Volgens opgaven van den resident zouden in de onderscheidene districten 98 733 klapperboomen zijn. Sedert een jaar waren bevelen gegeven om elke twee maanden de kruin der boomen schoon te maken en de wortels boven den grond met droog gras weg te branden, en, naar gezegd wordt, met zoo gunstig gevolg, dat boomen, die vroeger geen vruchten droegen, thans redelijk vol beladen zaten.

Olie wordt alleen voor het plaatselijk gebruik gemaakt, en dikwijls moet er nog van Java aangevoerd worden. Van noten daarentegen heeft eenige uitvoer plaats: in 1858 bedroeg die 63 650 stuks.

De gemiddelde prijs der noten was aan de zeestranden f 3 à f $3^1/_2$ de 100 stuks. In de binnenlanden, waar de klapperboom minder talrijk voorkomt, was de prijs der noten tot f 6. De olie kostte f 25 tot f 40 den pikol.

Peper. De uitvoer beliep 6481 pikols, tegen 3828 in 't vorig jaar en 4720 pikols in 1856. De prijzen waren gemiddeld: aan de afscheepplaatsen f 20 en in de binnenlanden f 17 à f 18 den pikol; de peper is bijna uitsluitend zwart, maar is van goede hoedanigheid; witte peper wordt weinig of niet bereid.

Verpligte levering heeft hier niet plaats; maar de bevolking wordt, sedert de nieuwe regeling van het bestuur, zooveel mogelijk genoopt dit product, dan wel naar verkiezing koffij, te telen. In 1857/58 werden aangeplant 401 135 en in 1858/59 188 479 ranken; terwijl er naar raming 274 557 vruchtdragende ranken van vroegeren tijd waren; in het geheel alzoo 864 171.

Koffij. Door eene bijplanting van 408 398 boomen in 1857/58 en 755 692 in 1858/59 was het aantal koffijboomen op ult. Maart 1859 naar raming gestegen tot 1 379 321, waarvan 215 231 vruchtdragende.

De uitvoer van koffij bedroeg in 1858 3003 pikols, tegen 1488 in 1857 en 1856 in 1856. De hoedanigheid is minder dan die van de Java- en Padang-koffij.

Deze cultuur was vroeger zeer verwaarloosd, maar wordt thans, gelijk is gezegd, met kracht aangemoedigd.

Katoen. De vroeger vermelde proeven met *vreemde katoenzaden* waren alle ten gevolge van de vele regens mislukt, maar zouden herhaald worden. De oogst van *inheemsche katoen* was om dezelfde reden mede niet gunstig. De uitvoer beliep nogtans 2045 pikols, dat is ongeveer 100 pikols meer dan in elk der jaren 1856 en 1857, doch aanzienlijk minder dan vroeger.

Voor eigen gebruik wordt steeds eene groote hoeveelheid aangewend. Het product is van goede hoedanigheid. De prijzen bedroegen gemiddeld per pikol: aan de afscheepplaatsen f 6 à f 10 en in de binnenlanden f 5 à f 8.

Gom-elastiek enz. Gelijk in vroegere verslagen is gezegd, zijn gom-elastiek, hars en rotting hier belangrijke handelsartikelen. De uitvoer bedroeg: in 1858 6055 pikols gom-elastiek, ter waarde van ongeveer f 181 650, 7574 pikols hars, waarvan de waarde op f 121 184 geschat wordt, 20 258 bossen bindrotting en 565 300 stuks handrotting, die op f 30 387 en f 45 224 gesteld worden, te zamen dus voor deze artikelen alleen, naar schatting, f 378 445.

Bosschen. Behalve de genoemde voortbrengselen der bosschen, werden nog voornamelijk naar Batavia uitgevoerd 53 700 planken, dat is 38 582 stuks meer dan in 1857. De waarde daarvan werd op f 12 de 100 gesteld.

Veeteelt. Runderen en paarden worden hier niet gevonden, schapen en geiten enkele; buffels daarentegen zijn vrij talrijk; bij het eind van 1858 werd het getal op 8211 stuks begroot. Het verbruik van buffels is echter overmatig groot door de vele feesten die de Lampongers vieren. Bovendien laat men ze veelal zonder verzorging in de bosschen rondloopen. Het bestuur had thans het slagten van buffels bij feestvieringen door beperkende bepalingen trachten te verminderen en de inrigting van kralen in de kampongs aanbevolen.

5°. Palembang.

Rijst. De rijstcultuur heeft ook hier meerendeels plaats op drooge velden; in de afdeelingen Tebing-tingie en Ogan, Kommering-oeloe en Enim vindt men eenige sawah's, maar in de benedenlanden, waar men het water minder in zijne magt heeft, wordt die wijze van bebouwen niet toegepast. De oogst was dit jaar gunstig: hij zou volgens opgave hebben bedragen 338 435 pikols rijst, en 978 461 pikols padie (rijst in den bolster), tegen 258 830 pikols rijst en 987 771 pikols padie in 't vorig jaar. Uit de binnenlanden werden naar de hoofdplaats afgevoerd aan rijst 75 062 en aan padie 48 886 pikols. De uitvoer bedroeg 5454, de invoer 11 600 pikols rijst.

In het vorig jaar betaalde men in Julij, Augustus en September ter hoofdplaats tot f 10 en f 11 voor een pikol rijst; dit jaar niet boven de f 7 en meestal f 5.

Klapperteelt. Op de hoofdplaats vindt men bijna geene klapperboomen, en in de beneden-divisien, aan de hoofdplaats grenzende, zijn zij veelal ziekelijk en door kevers aangetast. In de boven-divisien daarentegen treft men in elke doeson (dorp) klapperboomen aan. De afvoer van klappers naar de hoofdplaats is echter niet voldoende voor de behoefte, zoodat jaarlijks belangrijke invoeren, bepaaldelijk van olie, plaats hebben, meestal van Java en van Siam. In de bovenlanden is iedere doeson verpligt, een zeker aantal boomen te planten en te onderhouden.

Katoen. Ten gevolge van de vele regens was de oogst van kapas in 1858 weder ongunstig. Ofschoon 17 850 pikols bedragende, en dus 7784 meer dan in 't vorig jaar, verschilde hij toch aanmerkelijk met de oogsten van 1855 en 1856, die respectivelijk geschat werden op 130 000 en 120 000 pikols. Ter verbetering van het product werden weder kosteloos zaden van de beste inheemsche soorten verstrekt.

De uitheemsche katoenzaden mislukten in verscheidene afdeelingen geheel, maar slaagden in andere, vooral in Lematang-ilier en Ogan-ilier, als men het slechte weêr in aanmerking neemt, naar wensch. Monsters der daarvan verkregen katoen werden gunstig beoordeeld. Vergelijk het hieromtrent medegedeelde onder het hoofd »Katoencultuur" in § 1 van dit hoofdstuk.

Gom-elastiek enz. In den loop van het jaar werden uit de bosschen ter hoofdplaats aangebragt 645 pikols gom-elastiek, 461 getah-pertja, 1890 benzoïn, 2 919 witte en 3 639 zwarte dammer (hars, pek), 37 drakenbloed, 18 110 pikols rotting en 2 044 pikols was.

Veeteelt. De veestapel was dit jaar vermeerderd, niettegenstaande in Komering-ilier vele buffels ten gevolge van ziekte bezweken waren. Hij wordt gezegd op ult°. December bedragen te hebben 7127 buffels, 239 runderen, 30 paarden en 13 675 geiten. Onder deze opgaven is niet begrepen de veestapel in de afdeeling Tebing-tingie, waar het getal buffels op ongeveer 3 000 wordt begroot.

Volgens het oordeel van den resident zou in vele streken van Palembang goede gelegenheid bestaan om vee te fokken, maar de bevolking er van teruggehouden worden, in de bovenlanden hoofdzakelijk door het groot aantal tijgers en andere wilde dieren, en in de benedenlanden door de overstroomingen, waaraan deze streken in de west-moeson blootstaan.

6°. Banka.

De voornaamste werkzaamheden van den Bankanees, zegt de waarnemende resident, bestaan in het bewerken zijner ladangs (drooge rijstvelden); het aanleggen en bewerken van sawah (natte rijstvelden) is bij hem onbekend en de in 1852 en 1853 hiermede genomen proeven hebben geene gunstige uitkomst gehad. De rijst der ladangs is wit van korrel

en goed van smaak, maar ongeschikt voor opschuring. De opbrengst van elke ladang is, bij niet al te ongunstig weêr, voldoende om een huisgezin gedurende een jaar te voeden.

Klapperboomen worden veel geplant in de nabijheid der woningen en langs wegen en stranden; aan het voorschrift van art. 13 van het reglement voor het inlandsch bestuur op Banka (*Indisch Staatsblad* van 1854 n°. 59), volgens hetwelk de dorpshoofden moeten zorg dragen dat bij elk huwelijk en bij elke geboorte twee klapper- en twee pinangboomen geplant worden, wordt, volgens den genoemden ambtenaar, stipt de hand gehouden. De prijs der klappers is f 5 tot f $6^{2}/_{3}$ de 100 stuks. De tot proef uitgeplante *vreemde katoenzaden* waren, met enkele uitzonderingen, niet opgekomen.

In het verslag over 1856, bladz. 122, is aangeteekend, dat een voorname tak van nijverheid is het inzamelen van *honig* en *was*, zoowel voor gebruik op het eiland zelf, als voor uitvoer. De uitvoer wordt thans opgegeven ongeveer 30 tot 35 pikols honig en 100 tot 150 pikols was te bedragen. De prijs wordt gesteld op f $1\,^{1}/_{3}$ de gantang (hier $^{1}/_{20}$ pikol) honig en f $83^{1}/_{3}$ den pikol was.

7°. Billiton.

Van dit gewest valt, na het medegedeelde in 't vorig verslag, te dezer plaatse alleen te vermelden, dat de oogst der *rijst*, het eenige product dat er regelmatig wordt geteeld, dit jaar, zoowel door tijdelijke droogten als door daarop volgende regens, vrij gunstig uitviel, zoodat de bevolking met de verkregen opbrengst zeer tevreden was.

8°. Riouw.

De twee voornaamste artikelen van den landbouw in dit gewest zijn de *gambier* en de *peper*. Het aantal tuinen, waar die voortbrengselen geteeld worden, steeg dit jaar van 887 tot 930. De uitvoer bedroeg, volgens de aangiften bij het havenkantoor te Riouw, $105\,037^{14}/_{100}$ pikols gambier en $25\,145^{68}/_{100}$ pikols peper, tegen $112\,723^{5}/_{100}$ en $21\,876^{6}/_{100}$ pikols in 't vorig jaar. De marktprijzen waren gemiddeld: voor gambier 1ste soort $2^{80}/_{100}$ dollars, en 2de soort $2^{50}/_{100}$ dollars per pikol; de peper gold per pikol $11^{80}/_{100}$ dollars de witte, en $6^{90}/_{100}$ dollars de zwarte. Met het vorig jaar verschilden alzoo alleen de prijzen van gambier 1ste soort en van zwarte peper, die toen respectivelijk waren $2^{70}/_{100}$ en $7^{50}/_{100}$ dollars.

9°. Wester-afdeeling van Borneo.

De landbouw is hier, volgens den waarnemenden resident, onbeduidend; niettegenstaande de gronden daarvoor zeer geschikt zijn, legt de bevolking zich op den *rijst*bouw weinig toe, en teelde zij alleen zooveel als voor hare behoeften noodig is (1). Sawah's (natte velden) worden alleen door de Chinezen en meest aan het strand aangelegd.

Voor de *klapper*teelt scheen de bevolking meer geneigdheid te hebben. Te Pontianak liggen vele tuinen nabij het zeestrand. De Sultan van Sambas had zelf een klappertuin doen aanleggen. Ook te Montrado en vooral te Singkawang nam de aanplant zeer toe.

Suikerriet wordt meer door Chinezen geteeld en door middel van een handmolen vermalen. Het uitgeperste sap wordt door hen in gewone kwalie's (ketels) gekookt en ter markt gebragt. In de nabijheid der hoofdplaats stonden hunne aanplantingen uitmuntend. In de vallei van Pamangkat wordt door ieder huisgezin nabij zijne woning eenig suikerriet geplant.

De teelt van *koffij* is in 1855 door den pangeran-bandahara te Sambas beproefd, met een aanplant van ongeveer 8 000 boompjes; deze stonden in 1858 zeer welig en begonnen reeds vruchten te dragen. Zijn voorbeeld werd al meer en meer gevolgd. Eene door het Gouvernement in 1857 genomen proef was mislukt.

Voor *veeteelt* bestaat niet overal goede gelegenheid. Met het fokken van runderen werden echter hier en daar op kleine schaal proeven genomen (2).

---

(1) Sedert is evenwel berigt ontvangen van den *uitvoer* van rijst van Pontianak naar Singapoer.

(2) In 1859 is, krachtens eene Koninklijke magtiging van 28 December 1858, eene overeenkomst gesloten met den heer F. H. van Vlissingen, houdende concessie van later aan te wijzen gronden in dit gewest, die zouden worden geëxploiteerd door eene daartoe op te rigten naamlooze vennootschap. Doch toen, na eene voorloopige verlenging van den daartoe gestelden termijn, de pogingen van den heer van Vlissingen tot bijeenbrenging der vereischte gelden bleken te mislukken, is de concessie, bij gebreke der bedongen overdragt aan eene naamlooze vennootschap, vervallen verklaard; zie de *Javasche Courant* van 25 Januarij 1860.

10°. Zuider- en Ooster-afdeeling van Borneo.

Gelijk in vroegere verslagen is aangeteekend, staan landbouw en veeteelt ook in dit gewest nog op een zeer lagen trap, en zoekt de bevolking bij voorkeur haar bestaan in het verzamelen van rotting, was, hars, en materialen voor matwerk; artikelen die in de uitgestrekte wildernissen in overvloed worden gevonden. Voorts wijdde zij zich, volgens opgave van den resident, hoe langer hoe meer aan het opsporen van goud en van diamanten en andere edelgesteenten, waarin een vrij belangrijke handel, zoowel ter hoofdplaats als in de binnenlanden, werd gedreven; en eindelijk nog in 't algemeen aan handel en scheepvaart, welke tot aan het uitbreken van den opstand in het volgende jaar (1859) merkelijk vooruit gingen.

De *rijstoogst* van 1858 was over 't geheel voldoende voor de behoefte. Op 's Gouvernements gebied werd hij geschat op 100 340 pikols padie, ter waarde van f 200 950.

De gemiddelde prijs der (gebolsterde) rijst was: te Bandjermasin f 4 à f $4^1/_2$; in de Zuider-afdeeling f 8 en in de Tanah-laut f $3^1/_2$ à f 4 den pikol.

De rijst wordt geheel geteeld op ladang's (drooge velden) en in de benedenlanden bij voorkeur op velden die aan de oevers der rivieren gelegen zijn en op gezette tijden door het rivierwater overstroomd worden. Daar pleegt men ook veel de rijst te zaaijen op vlotten en van daar op de velden over te planten.

In de afdeeling Tanah-laut zou in 1859 eene proef worden genomen met het aanleggen van sawah's, waartoe door het bestuur gereedschappen waren verstrekt.

Met het planten van *klapperboomen* in de nabijheid der woningen, waartoe de bevolking, even als in het vorige verslag is vermeld, steeds door het bestuur werd aangemoedigd, ging zij volgens getuigenis van den resident niet overal even ijverig voort. In de Daijaklanden evenwel waren 1200 stuks bijgeplant. In de lage streken dezer residentie is de moerassige bodem naar het schijnt voor de klappercultuur weinig geschikt. De invoer van klappernoten bedroeg dit jaar te Bandjermasin en Tabanio en in de Zuider-afdeeling 79 033 stuks en die van olie 1814 pikols, ongerekend de aanvoer te Bandjermasin uit de (toenmalige) Sultanslanden.

Katoen. De *inlandsche katoen*, die van hier wordt uitgevoerd, groeit aan de Nagara-rivier op het Sultans-gebied. De uitvoer bedroeg in de jaren 1849 tot en met 1857 achtereenvolgens: 3213, 1522, 3174, 5815, 5738, 1795, 824, 875, 1909, en in 1858 1533 pikols.

De proeven met *uitheemsche zaden* werden voortgezet.

Bosschen. Behalve de vroeger genoemde producten, als rotting, was, hars enz., leveren de bosschen veel en zeer deugdzaam timmerhout op, dat door de bevolking voor eigen rekening gekapt en vervolgens voor tabak, zout en lijnwaden verruild wordt aan handelaren, die het in vlotten tot verkoop naar de hoofdplaats overvoeren. Daar telde men in 1858 reeds bij de twintig houtzagerijen. De uitvoer van hout naar Java en elders was belangrijk.

11°. Gouvernement van Celebes en onderhoorigheden.

Rijst. De mededeelingen, in het verslag over 1856, bladzz. 123 en 124, omtrent de rijstteelt en het landbezit in dit gewest gedaan, gelden ook voor dit jaar. Ook de oogst van 1858 was, even als toen, zeer gunstig, en hij was aanmerkelijk beter dan in 't vorig jaar; alleen in de afdeeling Macassar bragt hij minder op. De prijzen der rijst worden gezegd gemiddeld te zijn geweest: ter hoofdplaats f $5^1/_3$ en in de afdeelingen f 5 den pikol.

Koffij. De koffijoogst was mede vrij goed. De uitvoer van Macassar bedroeg dit jaar 28 800 pikols, grootendeels afkomstig van Boelecomba en Bonthain, Goa, Sandjai (Boni) en Boengie (Pare-pare), en voor een gedeelte van Bima en Sumbawa. Volgens den gouverneur van Celebes en onderhoorigheden wordt de koffij, welke vroeger regtstreeks naar Singapoer werd uitgevoerd, thans veelal naar Macassar gebragt. De opkoopers betaalden daar f 28 à f 30 den pikol.

In de afdeeling Boelecomba en Bonthain was de aanplant in en nabij de kampongs, ten gevolge der bij voortduring hooge prijzen, toenemend.

Ook een Europesche ondernemer deed zich daar voor de koffijcultuur op en verkreeg van het Gouvernement 60 bouws woeste gronden in huur, voor den tijd van twintig

jaren, op den voet van de verordening van 1856 (*Indisch Staatsblad* n°. 64), vermeld op bladzz. 112 en 113 van het verslag over dat jaar.

Vergelijk overigens ook over de koffij-cultuur hetzelfde verslag, bladz. 123.

Suiker. Voor het telen van suikerriet betoonde de bevolking veel geneigdheid, en het bestuur trachtte, door raadgeving en kostelooze verstrekking van riet van Java, de wijze van planten en de hoedanigheid van het product te verbeteren.

Twee Chinezen rigtten dit jaar suikermolens op, de een te Macassar en de ander in de zuiderdistricten te Batoe-batoe. De eerste verkreeg 406 en de tweede 810 pikols suiker, welke gezegd worden ter hoofdplaats verkocht te zijn voor f 28¼ en f 30 den pikol.

Klappers. Geregelde aanplantingen bestaan alleen op particuliere landerijen. Op het eiland Saleijer worden veel klapperboomen aangetroffen, doch de daar bereide olie is niet zeer geacht of althans veel minder dan die van Mandhar. Deze gold gemiddeld f 33, de eerste slechts f 28 den pikol.

Sago. Op de hoofdplaats Macassar werd eene sago-fabriek opgerigt, die dit jaar reeds 2000 pikols bereide sago leverde.

Tabak. Nagenoeg overal langs de lage oevers der rivieren wordt in de afdeeling Noorder-districten al meer en meer tabak geplant. Het product is van zeer goede hoedanigheid, maar niet geschikt voor de Europesche markt. Eene proef met het planten van kooltabak (die op Java voor de Europesche markt wordt geteeld) was bijzonder goed geslaagd, doch deze laatste was bij de inlanders minder gewild.

Katoen. De katoen groeit op vele plaatsen zeer welig, maar tot uitbreiding van de teelt is de bevolking weinig genegen. De lage prijs der van Mandhar, Toratea en Sumbawa aangevoerd wordende kapas en de gemakkelijkheid om zich voor geringe prijzen garens van Singapoer te verschaffen, werken volgens den gouverneur daartoe mede.

Proeven met *vreemde katoensoorten*, in de Noorder-districten genomen, waren grootendeels mislukt, maar zouden herhaald worden.

Bosschen. De bosschen in de gouvernements-landen zijn niet voldoende om in de behoefte aan timmerhout te voorzien, zoodat veel van Singapoer wordt ingevoerd. Het eiland Tanah-djampea, bezuiden Saleijer gelegen, bezit eene menigte goede houtsoorten, doch het vervoer van daar is zeer kostbaar.

Veeteelt. Ook hieromtrent kan verwezen worden naar het verslag over 1856, bladz. 124. De handel in *paarden* was dit jaar mede levendig. Door particulieren werden 949 stuks, ter waarde van f 54 790, en voor het militair departement 178 stuks uitgevoerd.

12°. Menado.

De volgende mededeelingen betreffen, waar het tegendeel niet gezegd wordt, uitsluitend de Minahassa.

Rijst. Met het aanleggen van sawah's door afdammingen en waterleidingen — hoewel aanvankelijk nog van eenvoudigen aard — werd wederom op ruime schaal voortgegaan. Terwijl in 1856 voor zoodanige velden gebruikt werden 1966 pikols zaadpadie, was dat cijfer in 1858 3626 pikols, grootendeels Java-soort. Ook voor de andere (drooge) velden bediende men zich reeds veel van het daarvoor bestemde Java-zaad, zoodat de hoedanigheid van het rijstproduct veel verbeterd was.

Het gebruik van den ploeg werd door het bestuur ten sterkste aangemoedigd, en in verband daarmede, ook met gunstig gevolg, getracht, den aanvoer van buffels te bevorderen. Ook werden meer bijzonder voor de bewerking der sawah's een duizendtal lange patjols (houweelen) van Javaansch model ontboden, die, tegen betaling van het kostende aan de bevolking verstrekt, aanvankelijk zeer goed voldeden.

De oogst steeg dit jaar tot 1 944 393 gantang's padie, van 40 Amst. pd. de gantang, hetgeen gesteld kan worden op eene hoeveelheid van 311 103 pikols rijst. In de vijf vorige jaren, 1853 tot en met 1857, was hij, naar dienzelfden maatstaf berekend, achtereenvolgens geweest 162 360, 162 338, 131 116, 264 543 en 234 295 pikols, zoodat de

toeneming hoogst belangrijk is. De sawah's alleen gaven 71 833 pikols rijst, tegen 49 188 in het vorige jaar en 25 938 pikols in 1856. Naar het oordeel van den resident kunnen deze opgaven als redelijk naauwkeurig en zeker niet te hoog beschouwd worden.

De prijzen van de rijst liepen in de afdeelingen Menado en Kema van f 3 tot f 9 den pikol en in de overige afdeelingen van f 3 tot f 6.

De omstandigheid dat de grondeigendom onder de inlanders in de Minahassa individueel is (zie het verslag over 1854, bladz. 136), en dat nogtans de aanleg van sawah's niet anders dan door gemeenschappelijken arbeid kan geschieden, noopte den resident eene regeling hieromtrent te maken, volgens welke de eerste aanleg, beplanting en oogst van eene nieuwe sawah gemeenschappelijk geschiedt, maar vervolgens elk, eens voor altijd, zijn aandeel in den grond ontvangt, en elk de bewerking, beplanting en oogst voor zich verrigt.

Miloe (maïs). Werd de oogst van dit voorname voedingsmiddel der Minahassa-bewoners in de jaren 1856 en 1857 reeds zeer voordeelig genoemd, toen hij 94½ en 132 millioen stuks vruchten bedroeg, die van 1858 overtrof alles, en bedroeg niet minder dan 214½ millioen stuks.

Van de in het vorig verslag bedoelde werktuigen voor het pellen werden er veertig ontvangen, die tegen den prijs van f 64,83 aan de bevolking zouden worden verstrekt.

Bij de zeer goede hoedanigheid van de inheemsche maïs, dacht men de nog weinig gelukte proeven met den aanplant van Sydney-mais te staken.

Klapperteelt. De geregelde bijplanting bedroeg 97 931 boomen; daarentegen gingen, door uitsterving, ongedierte en anderzins, 12 124 jonge en oude boomen verloren, zoodat bij het eind van het jaar in 't geheel aanwezig waren 418 329 boomen. Op het eind der 5 vorige jaren was dit cijfer achtereenvolgens 151 123, 185 931, 190 923, 246 551 en 332 522; ook hierin dus is groote toeneming, en de resident meent dat al deze cijfers als minima vertrouwen verdienen.

De aanplanting der twee laatste jaren was, gemeenschappelijk, in groote tuinen geschied, voor welker verdeeling echter tevens zorg was gedragen, even als dit voor de sawah's is vermeld.

De prijs der klappers en der olie was in 1858 zeer matig, namelijk gemiddeld 1 à 2 duiten per noot en 20 à 30 duiten per flesch.

Sago. Door de zorg van het bestuur werden er, volgens het in het vorig verslag vermelde voornemen, dit jaar 62 148 boomen bijgeplant. In het geheel bleken er bij het eind van 1858 te zijn 185 540 boomen, waarvan 115 216 jonge.

Koffij. De geregelde aanplantingen werden, ten einde niet te veel van de bevolking te vergen, ook dit jaar alleen dààr uitgebreid, waar zij minder dan 300 boomen per huisgezin te onderhouden had. Ofschoon die uitbreiding 159 102 boomen bedroeg en dus ruim 34 600 meer dan in 1857, was niettemin het getal geregeld geplante boomen in 't geheel dit jaar, door afschrijving wegens ouderdom of slechten toestand, gedaald van 3 646 656 tot 3 449 518. Daarentegen waren de verspreide aanplantingen (in bijzondere tuintjes, in pagger's en op de erven der woningen), welker onderhoud minder bezwarend is, met 149 901 boomen vermeerderd, en bedroegen deze in 't geheel 1 551 055 stuks.

Het aantal huisgezinnen voor deze cultuur beschikbaar beliep 12 939.

De oogst bedroeg 22 866 pikols (1), in de 5 voorafgaande jaren 1853—1857, was hij achtereenvolgens geweest: 16 114, 22 934, 25 262, 26 965 en 14 612 pikols.

Aan de bevolking werd daarvoor, tegen f 8⅓ den pikol, te goed gedaan f 190 475 88½ of gemiddeld aan elk huisgezin: in de afdeelingen Menado f 9,96½, Kema f 27,34, Tondano f 20,39½, Amoerang f 11,71 en Belang f 3,27½. Voor 1859 werd de prijs bepaald op f 10 per pikol (2).

Aan de inlandsche hoofden werd, wegens procenten van de koffijlevering van 1857, betaald f 19 047,58. Voor den afvoer der koffij uit de binnenlandsche naar de strandpakhuizen, welke door vrijwilligen arbeid geschiedt, genoot de bevolking f 29 720,12⁵.

(1) In 1859 was hij 21 580 pikols.

(2) Voor 1860 op f 10,50. Vergelijk ook overigens het medegedeelde in § 1 van dit hoofdstuk, onder het hoofd koffijcultuur, aan 't slot.

De binnenlandsche pakhuizen werden krachtens een besluit van 3 April van dit jaar met een achtste pakhuis vermeerderd.

Cacao. Door de kwijning, waarin de cacaoboom sedert de laatste jaren hier steeds verkeert, besteedt de bevolking aan de cultuur niet zooveel zorg als anders wegens de voordeelige prijzen der cacao het geval zou zijn. Evenwel werden dit jaar 165 417 boomen bijgeplant, zoodat er bij het eind van het jaar, naar schatting, op de gronden der inlandsche bevolking alleen 943 835 boomen waren.

De oogst was, in vergelijking met den vorigen, betrekkelijk gunstig; hij bedroeg van die gronden alleen, en dus ongerekend dien der particuliere landerijen, 801 pikols.

De prijzen, in den regel zeer wisselvallig, waren dit jaar bijzonder voordeelig en liepen van f 80 tot ver boven f 100 den pikol. De cacao wordt grootendeels door Chinezen opgekocht in ruiling tegen geld of lijnwaden, en vervolgens aan de Spaansche handelaren, die tot dat einde eenmaal 's jaars te Menado komen, overgedaan, of ook voor eigen rekening naar Manilla overgevoerd, alwaar nog eene aanzienlijke winst op het product behaald wordt.

De geheele uitvoer van cacao te Menado bedroeg in 1858 2650 pikols, ter gezamenlijke waarde van f 262 500. Daaronder was ook eene lading van 400 à 500 pikols, met bestemming naar Australie.

Te Gorontalo en in de landen op de Noordkust van Celebes was de cacao-cultuur vooruitgaande, ofschoon ook daar, even als op de Sangir-eilanden, meer of min kwijning der boomen en bederf der vruchten wordt waargenomen.

Koffo. De verwachting, die men van de teelt der koffo had, is, volgens getuigenis van den resident, nog niet verwezenlijkt, dewijl de arbeid der bereiding, dat is het zuiveren der vezelen, in verhouding tot het loon te zwaar is voor eene bevolking, die de gelegenheid bezit om met veel minder arbeid veel meer te verdienen. De voor die zuivering ontvangen Engelsche werktuigen, waarvan men zich blijkens het vorig verslag veel nut beloofde, werden integendeel weinig bruikbaar bevonden; maar de hoop op aanschaffing van betere werktuigen werd nog niet opgegeven.

Intusschen werd de aanplanting op nieuw uitgebreid. Het aantal stoelen in geregelde tuinen steeg van 194 468 tot 210 253, en dat in verspreide aanplantingen van 47 525 tot 51 831. Ook de productie vermeerderde, zijnde in het geheel bereid 142 pikols hennip tegen 15 pikols in 1855, 55 in 1856 en 75 in 1857.

Dewijl zich geene mededinging voordeed, werd het product weder tegen f 15 à f 20 den pikol aan de factorij der Nederlandsche Handelmaatschappij verkocht, die echter bij het eind van het jaar haar agentschap te Menado opbrak.

Notenmuscaat. Ook bij deze cultuur werd voortgegaan met uitbreiding. De geregelde aanplant, waarmede in 1853 begonnen werd en die bij het einde van dat jaar uit 1423 en bij het eind van 1857 uit 18 413 boomen bestond, steeg in 1858 tot 31 112 boomen, terwijl het aantal verspreid geplante boomen in dit jaar vermeerderde van 5140 tot 5719. De plantsoenen verkeerden over het algemeen in goeden staat. Vele der in 1853 en 1854 geplante boomen stonden in bloei en zouden weldra vruchten beginnen af te werpen.

Katoen. Uit hoofde van de buitengewoon vochtige weêrs- en luchtgesteldheid is de Minahassa over het algemeen weinig voor de katoenteelt geschikt, en in de districten, waar dat bezwaar minder bestaat en dan ook steeds geregelde aanplantingen geschiedden, nam de teelt, en daarmede de weefnijverheid, meer en meer af, naar gelang de bevolking uit de voordeelen, welke andere gewassen opleveren, zich de middelen verschaft tot aankoop van Europesche lijnwaden.

Hoewel de mededinging dier lijnwaden, ook in het Gorontalosche, de daar sinds lang op groote schaal gedreven katoencultuur langzamerhand deed achteruitgaan, kon de spinnerij en weverij er nog eene belangrijke volksnijverheid worden genoemd.

De in Gorontalo en in de zuidelijke Tomini-landen genomen proeven met *vreemde katoenzaden* leverden nog weinig bevredigende uitkomsten op.

Bosschen. In het belang van het behoud der bosschen werden de ambtenaren bij het binnenlandsch bestuur en de inlandsche hoofden dit jaar gelast, het verbranden derzelve voor het aanleggen van nieuwe bouwvelden tegen te gaan en afhankelijk te doen blijven van daartoe verkregen speciale vergunningen. Tevens werd aanbevolen het aanplanten

van deugdzame houtsoorten op voor den afvoer geschikte plaatsen, ten gevolge waarvan in de afdeeling Menado 1586 ijzerhout-boomen zijn geplant; terwijl voortgegaan werd met het kweeken van djatiboomen waarvan in het verslag over 1856, bladz. 126, melding is gemaakt en welker aantal bij het einde van dit jaar ongeveer 800 bedroeg.

Veeteelt. Ofschoon betrekkelijk nog vele *paarden* stierven, was de ziekte onder hen toch minder algemeen dan vroeger, zoodat op sommige plaatsen weder eenige vermeerdering bespeurd werd; het totale cijfer was 23 meer dan in het vorige jaar; doch er had weder eenige invoer van Gorontalo plaats gehad. Het aantal *runderen* nam weder aanmerkelijk toe, en wel, niettegenstaande er uitvoer plaats had en vele geslagt werden, met 709 stuks. De voor den rijstbouw zoo wenschelijke vermeerdering van *buffels* beliep 17 stuks. Ook de *varkens* waren ditmaal in aantal vermeerderd en zulks met 3849 stuks. Alleen in *geiten* was vermindering, ten deele doordien men zich van de overtollige dezer voor de jonge aanplantingen schadelijke dieren had ontdaan.

Volgens opgave bestond alzoo de veestapel bij het eind van het jaar uit 2440 paarden, 5547 runderen, 57 buffels, 61 474 varkens, 22 schapen, en 1741 geiten.

13°. Ternate.

Onder verwijzing naar vroegere verslagen, inzonderheid naar dat van 1853, bladzz. 164 en 165, wordt slechts het volgende aangeteekend:

Sago. De handel in gedroogde ruwe sago, die hier, blijkens het vorige verslag, voor den uitvoer naar Macassar en elders reeds vrij belangrijk begon te worden, liep uit hoofde van de onverschilligheid der bevolking weder langzamerhand te niet. Zelfs werd, niettegenstaande de talrijke sago-bosschen op de eilanden nabij Ternate, veel sago van Nieuw-Guinea en Ceram ingevoerd en tot betrekkelijk hooge prijzen verkocht.

Rijst. De pogingen van de in 1856 naar Batjan overgebragte Tomoriers om op den hun daar afgestanen grond rijst te verbouwen, waarvan in het vorige verslag melding werd gemaakt, hadden niet aan de verwachting beantwoord.

Tabak. Het eiland Makian levert tabak, die voor de inlandsche markt zeer gewild is en veelal regtstreeks door vaartuigjes van Amboina, Menado en elders wordt uitgevoerd. Sedert eenigen tijd had er zich een particulier van Ternate gevestigd, met het doel om den tabak, vóór de drooging, van de bevolking op te koopen en voor de Europesche markt te bereiden; in hoe ver die proef geslaagd was, is nog niet gebleken.

Ook op Nieuw-Guinea wordt tabak geteeld. Eenige monsters daarvan werden door de factorij der Nederlandsche Handelmaatschappij niet ongunstig beoordeeld. Door middel van een der daar aanwezige zendeling-werklieden zou getracht worden de bereiding en pakking te verbeteren, ten einde, bij slaging, de bevolking tot navolging aan te sporen.

Cacao. De cacaoboomen, die in deze residentie hoofdzakelijk op Almaheira gevonden worden, verkeerden, even als dit tot voor korten tijd in de Minahassa het geval was, in geen gunstigen toestand. De daar plaats gehad hebbende aanvankelijke verbetering noopte den resident, in het vruchtbare en nijvere district Sahoe eene geregelde proef te doen nemen met pitten van Menado afkomstig, die aanvankelijk wel beloofde te slagen. Wegens den niet al te verren afstand van de hoofdplaats kon de resident nu en dan den aanplant gadeslaan en behoefde hij dezen niet geheel aan de inlandsche hoofden over te laten.

Katoen. De teelt hiervan werd mede aangemoedigd en had op Tidore en Makian eene belangrijke uitbreiding gekregen. De proeven met de uitplanting van vreemde katoenzaden waren op Tidore en Batjan redelijk wel gelukt: op het eerstgenoemd eiland waren bereids 1200 en op Batjan 295 boompjes, die vruchten droegen.

14°. Amboina.

Kruidnagelen. Even als de vorige oogst, die 187 093½ (1) Amsterdamsche ponden beliep, was ook die van 1858 een van de minste der laatste jaren: hij bedroeg namelijk

(1) Het cijfer van 160 000 in 't vorig verslag was slechts eene voorloopige opgave. De oogst van 1859 overtrof ook dien van 1858: hij was 390 888 Amst. ponden.

233 518 ponden, terwijl de jaren 1846 tot en met 1856 achtereenvolgens hadden opgeleverd: 869 727, 238 278$^1/_2$, 450 935, 89 923, 394 907, 97 742, 309 296, 343 209, 580 592, 29 205 en 617 250 ponden. Het weêr was dan ook in 1858 niet voordeelig: de zware deden weder vele jonge vruchten afvallen.

De toestand der tuinen bleef gunstig. Uitbreiding van aanplant heeft echter geen plaats, in verband zoowel met de krachten der bevolking als met de ongunstige geldelijke uitkomsten der nagelcultuur voor het Gouvernement (1). De aanplantingen worden door inboetingen slechts voltallig gehouden.

Bij 't eind van het jaar waren in de oude tuinen 36 078 boomen, waarvan 33 392 vruchtdragende, in de nieuwe tuinen 129 456, waarvan 3 317 vruchtdragende, en buiten de tuinen of geregelde bosschen 278 913, waarvan 94 186 vruchtdragende, of in 't geheel 129 895 *vruchtdragende* en 314 552 *niet-vruchtdragende*. In 't vorig jaar waren deze beide laatste cijfers 128 351 en 315 568.

Notenmuscaat. Deze cultuur, ofschoon hier sedert lang aan de bevolking overgelaten, werd ook dit jaar eenigzins uitgebreid, en wel met 2 807 boomen, zoodat er thans in het geheel waren 22 280. Het product was mede iets meer, namenlijk 271$^{40}/_{100}$ pikol noten en 28 pikols foelie, tegen 205$^1/_2$ en 23$^1/_4$ pikol in 't vorig jaar. De prijzen daarentegen waren aanmerkelijk lager: de noten golden gemiddeld f 30, de foelie f 50 den pikol; in 't vorig jaar respectivelijk f 40 en f 100.

Cacao. De teelt van cacao, vroeger geheel in handen van particulieren, doch sedert 1857 als eene vrije volkscultuur aangemoedigd, vond meer en meer bijval. In de verschillende negorijen onder de afdeelingen Amboina, Saparoera en Hila waren reeds bij de 52 000 boomen, waarvan 387 vruchtdragende. Ook van de reeds in het vorig verslag, bladz. 145, vermelde, doch eerst in 1858 goedgekeurde beschikking tot toekenning van renteloozе voorschotten aan ingezetenen van Ambon, die de cultuur op eenigzins ruime schaal zouden wenschen te drijven, voorspelde men zich veel goeds. Reeds waren vele aanvragen daartoe ingekomen en voorstellen gedaan omtrent de wijze van verdeeling (2). De uitvoer van cacao beliep in 1858 27 pikols, die tegen f 110 den pikol verkocht zijn.

Tabak. Te Amboina, Saparoea en Hila geschieden kleine aanplantingen voor eigen gebruik. De in het vorig verslag vermelde proef van eenige particulieren ter hoofdplaats tot het drijven van de cultuur op grootere schaal was gestaakt. Ofschoon niet mislukt, bleek zij namelijk weinig winstgevend te zijn. Op Boero en Ceram wordt meer tabak geteeld; die van Ceram vooral is zeer gewild. De opbrengst over 1858 werd geraamd voor Boero op 5000 en voor Ceram op 15 000 pond.

Koffij. De mede in het vorig verslag vermelde aanplant van bosch- en paggerkoffij in de afdeeling Hila en Laricke vermeerderde met 3292 boomen, en bedroeg bij het eind van het jaar 25 088 boomen, waaronder 2171 vruchtdragende. De koffijcultuur is echter bij de bevolking weinig gewild; op de meeste plaatsen lieten de aanplantingen veel te wenschen over.

Klappers. Ten gevolge van herhaalde aanmoediging van bestuurswege werd het aantal klapperboomen met 38 376 vermeerderd. Bij het einde van het jaar waren er in het geheel 486 721, waarvan 236 837 vruchtdragende. De opbrengst is echter op de tot deze residentie behoorende eilanden, met uitzondering van Ceram en Boero, betrekkelijk gering, welligt gedeeltelijk uit hoofde van min goede verzorging, doch naar 't schijnt hoofdzakelijk door de meer steenachtige gesteldheid van den bodem; op de laatstgenoemde eilanden toch, waar de klapperboom mede weinig of niet wordt onderhouden, leverde hij driemaal zooveel op als op de overige.

In 1858 was de opbrengst nogtans over het geheel vrij gunstig, zoodat de prijs der olie lager en de invoer minder belangrijk was dan gewoonlijk.

Rijst. Deze wordt op de Ambonsche eilanden weinig geteeld. Naast de *sago* bestaat het hoofdvoedsel der bevolking uit *aardvruchten*, waarvan de opbrengst dit jaar belangrijk was. De invoer van rijst te Amboina (in 1857 18,715 pikols) beliep dit jaar niettemin 29 844 pikols, voornamelijk van Java. Uitgevoerd werden 600 pikols naar Ternate.

---

(1) De Gouverneur-Generaal is onlangs op nieuw uitgenoodigd tot beantwoording der in het vorig verslag, bladz. 144, noot, bedoelde vraag betreffende de wijziging van het stelsel van verpligte teelt en levering.

(2) De beschikking op deze laatste voorstellen is hier nog niet bekend.

Bosschen. Alleen Ceram en Boero zijn rijk aan allerlei houtsoorten. Door eene verhooging der transportloonen werd dit jaar van het laatstgenoemde eiland eene vrij belangrijke hoeveelheid houtwerken verkregen.

Veeteelt. Bij het einde van 1858 waren er 2412 runderen, waarvan 1502 aan het Gouvernement toebehooren, hetzij geheel, hetzij te zamen met de negorijen. Varkens zijn in de afdeelingen Amboina en Saparoea in tamelijke hoeveelheid, doch er worden bovendien vele van Boero ingevoerd. Schapen en geiten worden slechts in gering getal aangetroffen.

15°. Banda.

De opbrengst van de notenmuscaat-perken in 1858 bedroeg 812 804 Amsterdamsche ponden noten en 207 002 ponden foelie; cijfers die niet alleen hooger zijn dan die der twee zeer gunstige voorafgegane oogsten, maar die zelfs, naar het schijnt, alle vroegere jaren overtreffen.

De volgende staat geeft een overzigt over de laatste zes jaren.

Jaren.	NOTENMUSCAAT. (Amst. pond.)				FOELIE. (Amst. pond.)		
	Middelbare.	Magere.	Gebroken.	Totaal.	Goede.	Gruis.	Totaal.
1853	465 252	77 860	40 435	583 547	139 953	3 738	143 691
1854	410 228	86 215	41 418	537 861	131 389	2 597	133 986
1855	401 040	76 128	26 855	504 023	123 330	2 409	125 739
1856	569 708	136 562	44 659	750 929	188 199	5 138	193 337
1857	579 754	88 005	33 689	701 448	171 201	2 846	174 047
1858	649 014	118 296	45 494	812 804	203 484	3 518	207 002

Het weêr was echter niet bijzonder voordeelig: de ruime oogst scheen hoofdzakelijk het gevolg te zijn van betere behartiging der cultuur. Niettemin liet het onderhoud der perken over het geheel nog veel te wenschen over.

Het aantal boomen bedroeg bij het einde des jaars 276 000 vruchtdragende en 66 279 jonge boomen, te zamen 342 271, of 2099 stuks minder dan in 1857; welke vermindering grootendeels het gevolg was van uitkappingen, die gedaan werden ten einde aan de overige boomen de noodige ruimte tot ontwikkeling te geven. Bij de zuivering van den bodem, waartoe de perkeniers op aansporing des bestuurs al meer en meer overgingen, werden op sommige vroeger nimmer bezochte plaatsen niet onbeduidende jonge plantsoenen aangetroffen, veroorzaakt door het overbrengen van pitten door wilde duiven. Deze boomen zijn echter onder de opgegeven cijfers niet begrepen.

De geldelijke uitkomsten voor de perkeniers waren mede gunstiger dan vroeger, ofschoon nog altijd niet voldoende om hunnen toestand te herstellen. Terwijl in 't vorig jaar 29 perken, na aftrek van alle uitgaven, ook voor de rentebetaling der hypotheken, eene *overwinst* van f 58 422:70 gaven, was dat cijfer in 1858 voor 31 perken f 78 679:39. En de *schade*, die in 1857 voor 5 perken f 3017:17 bedroeg, was dit jaar voor slechts 3 perken f 866:75. De 34 perken bragten te zamen op f 175 977:50½, terwijl de uitgaven beliepen f 98 164:86½, waaronder aan rentebetaling voor 22 perken f 17 688:32½. In 't vorig jaar was de opbrengst f 151 660:28 en de uitgaaf f 96 254:94, waaronder aan rentebetaling voor 21 perken f 15 571:45.

Als naar gewoonte volgt hierachter eene opgave van het aantal der bij het eind van 1857 en 1858 op de perken bescheiden personen. (1)

(1) Voor hetgeen in 1859 verrigt is tot uitvoering der wet van 7 Mei 1859 (*Staatsblad* n°. 33), voor zooveel die de afschaffing der perkhoorigheid betreft, en tot tegemoetkoming der perkeniers, zie de noot op bladz. 148 van het vorige verslag. De perkhoorigheid heeft met 1 Januarij 1860 opgehouden, zonder dat daaruit, zoover bekend is, ongeregeldheden zijn voortgevloeid; of echter reeds een groot getal voormalige perkhoorigen zich tot den arbeid in de perken hebben verbonden, is uit de ontvangen berigten nog niet gebleken.

Jaren.	Bannelingen (crimineel veroordeelden).			Vrije arbeiders. en volgelingen.					Vrije bannelingen (vagebonden) en volgelingen.					Djilolorezen en Tobellorezen (onbekwamen). (1)			Perkhoorigen.								Totaal generaal.
																	Boven 14 jaren.					Beneden 14 jaren.			
																	Bekwamen.		Onbekwamen.						
	Mannen.	Vrouwen.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Totaal.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	
1858	409	16	425	684	136	24	32	876	31	2	»	»	33	4	9	13	325	273	56	72	726	205	230	435	2508
1857	390	19	409	695	139	24	25	883	33	2	»	»	35	4	9	13	331	276	58	77	742	209	227	436	2518
In 1858 meer	19	»	16	»	»	»	7	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	3	»	»
minder	»	3	»	11	3	»	»	7	2	»	»	»	2	»	»	»	6	3	2	5	16	4	»	1	10

(1) Zie ter opheldering de noot in het vorig verslag, bladz. 147.

De resident teekent nog als een zeldzaam voorval aan, dat dit jaar gedurende een paar maanden eenige burgers van Lonthoir (Groot-Banda) aan den oogst van sommige perken van dat district deel genomen en hulp verleend hebben.

De *klapperteelt*, in 1857 uitgebreid met 1705 boomen, vermeerderde dit jaar met 4951, waarvan 4200 door de perkeniers op de eilanden Groot-Banda, Neira en Aij waren geplant. Bij 't eind van het jaar waren in 't geheel op die eilanden en op Goenoeng-api, Pisang en Rozengain 25 705 boomen, waarvan 12 773 vruchtdragende. Deze boomen voldoen echter nog geenszins aan de behoefte. Van Ceram en van de Saroea-eilanden werden nog 157 620 stuks *noten* en van de Keij-eilanden 596 pikols olie ingevoerd.

Gelijk in vroegere verslagen is gezegd, is het slaan van olie van den kanariboom, die tot schaduw in de perken wordt geplant, een belangrijke tak van nijverheid, waarvan echter geen cijfers kunnen worden opgegeven.

Ook het maken van *sagoweer* en van *suiker* van den arengboom geeft eenige verdiensten.

Rijst wordt op de eigenlijke Banda-eilanden niet geteeld en zoogenaamde *tweede gewassen* slechts in geringe hoeveelheid.

Timmerhout wordt gedeeltelijk van Ceram aangevoerd. Alleen op het eiland Rozengain is een *djati*-bosch, hetwelk bij het eind van het jaar uit 29 160 boomen bestond, dat is uit 1860 meer dan in 't vorig jaar, niettegenstaande het uitkappen van te digt bij elkander staande boomen. De arbeid geschiedt er door bannelingen uit het kettingkwartier op Neira.

De *veestapel*, reeds vroeger niet belangrijk, was wat de runderen, varkens en geiten betreft in 1858 nog verminderd; alleen schapen waren vermeerderd. Bij 't eind van het jaar waren er 22 paarden, 261 runderen, 325 geiten, 207 schapen en 137 varkens.

16°. Timor.

De landbouw staat hier, bij den weinigen lust tot arbeid en de eenvoudige levenswijze van den inlander, die bovendien vreest door den invloed zijner hoofden slechts ten deele de vruchten van dien arbeid te zullen plukken, nog op zeer lagen trap. Het gebruik van den ploeg was tot dusver geheel onbekend; de sawah's, die nagenoeg alle van den regen afhankelijk zijn, werden alleen, door er buffels in rond te laten loopen, tot modder getrapt. Het bestuur had echter dit jaar bij wijze van proef eenige ploegen ingevoerd en de bevolking te Babauw in het gebruik daarvan door Javaansche kettinggangers doen onderrigten. Ofschoon de meeste hoofden en welgestelde inwoners er niet mede waren ingenomen, omdat zij daardoor het voordeel van het verhuren hunner vele buffels zouden gaan missen, vleide de resident zich dat de zaak bij de mindere inlanders bijval zou vinden.

De twee voornaamste producten van de afdeeling Koepang, *djagong* (maïs) en *rijst*, waren ten gevolge van groote droogte weder zeer slecht geslaagd, zoodat in Julij op de hoofdplaats de rijst tot f 15 en de djagong tot f 3 den pikol steeg. De betere oogst der eilanden Allor, Rotti en Floris kwam echter in de behoefte eenigermate te gemoet, hetgeen trouwens bijna jaarlijks noodig is.

Tot bevordering van de *klapperteelt* had de resident last gegeven dat elk huisgezin uit den omtrek 10 klappers 's jaars naar Koepang zou brengen, om aldaar, tot dat zij uitgeloopen zijn onder 's residents toezigt bewaard en daarna ter planting aan de leveraars teruggegeven te worden.

Omtrent de voor dit gewest zoo belangrijken *lontar*-palm wordt verwezen naar het verslag over 1856, bladz. 130.

Sandelhout, dat een voornaam artikel van uitvoer is, wordt in de afdeeling Koepang niet veel, maar des te meer in de bondgenootschappelijke landen op Timor, en voornamelijk op het eiland Soemba (Poelo-Tjendana of Sandelhout-eiland) gevonden. Het bedrag van den uitvoer van daar is niet bekend; maar van Koepang werden in 1857 2839 en in 1858 2023 pikols uitgevoerd.

De uitvoer van *was*, dat mede een belangrijk artikel is, bedroeg dit jaar iets meer dan in het vorige, namelijk 1258 pikols, tegen 1018 in 1857.

De prijzen waren van beide artikelen hooger dan in het vorig jaar: sandelhout gold, gemiddeld, 1ste soort f 16, 2de soort f 12 en 3de soort f 8 den pikol; het was f 97 den pikol.

De uitvoer van *paarden* was weder aanzienlijk en bedroeg, ongerekend die van Soemba, 1080 stuks, namelijk 550 van Rotti, 334 van Koepang en 196 van Savoe. Daarvan waren bestemd: naar Mauritius 517, naar Java 466, naar Bourbon 93 en naar Macassar 4 stuks.

II. MIJNBOUW.

§ 1. *Personeel van ambtenaren bij het mijnwezen en inrigtingen er toe betrekkelijk.*

De leiding der dienst van het mijnwezen bleef bij voortduring opgedragen aan den ingenieur der 1ste klasse C. DE GROOT. Ook het verdere personeel van ingenieurs en adspirant-ingenieurs, ten getale van 8, onderging geene verandering.

Met de oprigting der gebouwen voor het algemeen beheer, waartoe blijkens het vorig verslag, bladz. 149, magtiging was verleend, werd geregeld voortgegaan; het laboratorium en de smelthut waren bij het eind van het jaar nagenoeg voltooid.

§ 2. *Banka.*

De levering van Banka was, uit hoofde van gunstig weêr, zeer aanzienlijk en overtrof die van alle vroegere jaren, behalve 1856. Sedert 1853 namelijk, dat alle toen voorafgegane jaren overtrof, is de levering (1) achtereenvolgens geweest:

in 1853.	86 618	pikols;
» 1854.	80 019 $^{12}/_{100}$	»
» 1855.	64 128 $^{56}/_{100}$	»
» 1856.	100 656 $^{45}/_{100}$	»
» 1857.	74 668 $^{24}/_{100}$	»
en in dit jaar	96 475 $^{92}/_{100}$ (2)	»

De mijnen hadden in den loop van het jaar ruim f 100 000 meer genoten dan in 1857, namelijk:

aan verstrekkingen	f 558 022,09
» voorschotten	416 490,69
» uitkeeringen	356 171,89
Te zamen. . .	f 1 330 684,67

De schulden verminderden met f 17 164,04 en bedroegen bij 't eind van het jaar f 222 660,65, verdeeld in f 13 021,95 goede, f 70 481,40^{5} onzekere en f 139 157,29^{5} kwade schuld.

Het getal mijnwerkers bedroeg op datzelfde tijdstip 8027, dat is 430 meer dan bij het eind van 1857. Daarentegen verminderde het getal bewerkt wordende mijnen van 229 tot 216.

§ 3. *Billiton.*

Bij het eind van 1858 waren hier, volgens mededeeling van het hoofd van gewestelijk bestuur, 30 mijnen in werking, tegen 27 in 't vorig jaar en 24 in 1856. Zij bestonden uit 5 kollong-, 2 koeliet-kollong- en 23 koelietmijnen. (3)

Van 1 Julij 1857 tot 31 December 1858 werden verkregen 4507 $^{47}/_{100}$ pikols tin, terwijl 14 nachten ongesmolten erts vermoedelijk nog 224 pikols tin zouden opleveren. Van den aanvang der smelting, in 1853, tot op het eind van 1858 waren in 't geheel opgeleverd 12 646 $^{84}/_{100}$ pikols. Het getal arbeiders beliep 561, tegen 549 in 't vorig jaar en 430 in 1856. (4)

---

(1) Van de levering, dat is hetgeen werkelijk aan tin werd afgeleverd, is in vroegere verslagen soms nog onderscheiden de »zuivere productie" van een bepaald jaar, dat is de hoeveelheid tin verkregen uit den in dat jaar gewonnen tinerts. En dit laatste cijfer is in de verslagen van 1854 en vroeger bij vergelijkingen tot maatstaf genomen.

(2) In 1859 heeft de levering bedragen 90 983 $^{43}/_{100}$ pikols.

(3) Blijkens de noot op bladz. 132 van het verslag van 1856, steunt deze verdeeling op de meerdere of mindere diepte der uitgraving.

(4) Dezer dagen is de concessie voor Billiton overgegaan op eene naamlooze vennootschap: »Billiton-maatschappij", op welker acte van oprigting de Koninklijke bewilliging is verleend bij besluit van 28 October 1860, n°. 61 (*Staats-courant* van 9 November).

§ 4. *Zuider- en Ooster-afdeeling van Borneo.*

Nadat met 1 Januarij 1858 de mijn *Oranje-Nassau* was verlaten, werden de uitgravingen voortgezet in de nabijgelegen hulpmijnen, die *Oranje-Nassau-west* werden genoemd. De nieuw te openen mijn *Delft*, aan de Karang-intan-rivier, toch zou, gelijk reeds in 't vorig verslag is gezegd, wilde men hare toekomst niet in gevaar brengen, eerst over eenige jaren kolen kunnen leveren, maar werd dan ook geschat op 30 à 36 duizend ton 's jaars.

De uitkomsten van den mijnarbeid over 1858 waren de volgende:

bij het eind van 1857 was te Pengaron een restant steenkolen van .	4 983	ton;
gedurende 1858 werd uitgegraven	$13\,402^{2375}$	»
	$18\,385^{2375}$	ton;
naar Bandjermasin werd afgevoerd	$17\,935^{2375}$	»
zoodat bij 't eind van 1858 te Pengaron nog overbleef.	450	ton;

De voorraad te Bandjermassin beliep op dat tijdstip 996 ton. Vergeleken met het vorig jaar werd in 1858 2471 ton *meer* uitgegraven (1) en 1654 ton *meer* afgeleverd.

Bij 't eind van het jaar waren bij de mijn *Oranje-Nassau-west*, ongerekend de zieken, werkzaam 255 pandelingen (2) en 328 veroordeelden tot dwangarbeid; bij de proefboringen aan de Karang-intan 40 en bij de kolenpakhuizen te Bandjermasin 110 veroordeelden tot dwangarbeid. Tot voorziening in de behoefte aan meer werkkrachten bij de mijnen zou het voor de Zuider- en Ooster-afdeeling van Borneo bestemd getal veroordeelden tot dwangarbeid, hetwelk tot dusver was bepaald op 550, zoo de behoefte op andere plaatsen buiten Java het toeliet, tijdelijk met 100 vermeerderd worden.

Concessie van Banjoeirang. De mijnarbeid te Kalangan, die den 1sten Mei 1859 op zoo treurige wijze tot stilstand zou worden gebragt, had in 1858 belangrijke vorderingen gemaakt. De hoofdput werd tot op 45 Ned. el diepte afgewerkt, met het gevolg dat op die diepte de verwachte koollaag van 1,50 Ned. el nog vóór het eind van het jaar werd bereikt en geheel openlag. De hoeveelheid kolen, die bij deze voorbereidende werkzaamheden werd verkregen, bedroeg, na aftrek van hetgeen ter plaatse verbruikt werd, ongeveer 1294 ton, en de hoedanigheid zou, meende men, weinig te wenschen overlaten. De reden waarom niet meer werd opgebragt was daarin gelegen, dat men zich moest regelen naar de middelen om de kolen uit de gaanderijen naar buiten te brengen. Op verzoek van de concessionarissen was dan ook de termijn van ult. December 1858, waarop volgens het contract met het Gouvernement eene hoeveelheid van 4000 ton boven den grond had moeten zijn gebragt, met één jaar verlengd geworden.

Niettegenstaande de vele moeijelijkheden van het terrein dacht men den aangevangen spoorweg van den hoofdput naar de afscheepplaats weldra te hebben voltooid en tot den afvoer te kunnen overgaan.

Het materieel voor den afvoer te water was nagenoeg geheel gereed.

Het Europeesch personeel was in 1858 vermeerderd met twee opzieners en drie zoogenaamde inlandsche kinderen (afstammelingen van Europeanen en inlanders of vreemde Oosterlingen). Het inlandsch personeel, op 31 December 1857 sterk 377 man, waarvan 252 pandelingen, bestond bij het eind van 1858 uit 451 man, waaronder 279 pandelingen. Bij deze laatsten scheen het vooroordeel om in de mijnen te werken geheel verdwenen, zoodat nu ook velen daartoe konden gebezigd worden. Het getal koelies nam gaande weg toe en bedroeg bij den aanvang van 1859 gemiddeld 80 daags, tegen 40 duiten loon. Eene verhooging van 10 duiten had dat getal doen toenemen.

Meer bijzonderheden aangaande deze concessie, ontleend aan het door de directie in

(1) De productie van 1857, in 't vorig verslag opgegeven als te hebben bedragen 14 480 ton, wordt thans gezegd niet meer te zijn geweest dan 10 931 ton. Na de eerste maanden van 1859 is de mijnarbeid, ten gevolge van den opstand, langen tijd verstoord geworden, en ook de laatste berigten duiden nog slechts eene geringe opbrengst aan.

(2) De nadere inlichtingen van het Indisch Bestuur, waarop in het vorig verslag, bladz. 151, noot 2, gedoeld werd, zijn nog niet ontvangen. Van elders schijnt echter te blijken dat deze pandelingen personen zijn die zich, tegen handgeld en een gering loon, voor een bepaalden diensttijd hebben verbonden.

April 1859 uitgebragt verslag, worden aangetroffen in de *Staats-courant* van 3 Augustus 1859.

§ 5. *Verdere opgaven betreffende den mijnbouw.*

Plaatselijke onderzoekingen. Door de mijn-ingenieurs werd weder op verschillende plaatsen onderzoek gedaan naar den mineralogischen rijkdom van den bodem. De uitkomsten waren echter niet van dien aard, dat zij hier behoeven vermeld te worden; het zal voldoende zijn, naar de berigten te verwijzen die daaromtrent voorkomen in de *Staatscourant* van 1858, n°. 167, 191, 220, 260 en 284, en 1859 n°. 13, 39, 66 en 89.

Verstrekking van steenkolen aan oorlogsschepen van bevriende mogendheden. Vaste regelen te dien aanzien werden aangenomen bij besluit van den Gouverneur-Generaal van 20 Mei 1858, n°. 35, houdende hoofdzakelijk, dat op plaatsen, waar onder eene Nederlandsch-Indische autoriteit steenkolen-depôts aanwezig en geen steenkolen in den handel verkrijgbaar zijn, van die brandstof, mits zonder de belangen der dienst te schaden, aan oorlogsschepen van bevriende natien kan worden verstrekt, voorloopig tegen f 10 per ton van 2 000 Amst. ponden, verhoogd met de onkosten wegens overvoer, inlading en ontlossing, die voor elk depôt jaarlijks zouden worden vastgesteld.

III. Visscherijen.

Omtrent dit onderwerp zijn geene meldenswaardige berigten ontvangen sedert hetgeen is medegedeeld in de verslagen van 1854, 1855 en 1856, inzonderheid in het eerstgenoemde, bladzz. 144 en 145.

IV. Ambachts- en fabrieknijverheid (1).

§ 1. *Gewestelijke berigten.*

In 't vorig verslag is gezegd, dat de ambachts- en fabrieknijverheid, vooral op de hoofdplaatsen van Java, voortdurend groote vorderingen maakt. Ook het jaar 1858 leverde daarvan het bewijs. Zoo werd te Batavia aan een reeds bestaande houtzaagmolen en koperslagerij eene ijzergieterij toegevoegd, terwijl nog door een anderen ondernemer een houtzaagmolen en eene koperslagerij werden opgerigt.

De particuliere fabriek van stoom- en andere werktuigen te Soerabaija, laatstelijk vermeld in het verslag over 1856, bladz. 134, verkeerde voortdurend in bloeijenden toestand, te meer nadat de gouvernementsfabriek, waarover in de volgende paragraaph wordt gehandeld, in den regel niet meer voor particulieren werkt.

Voorts verdienen met opzigt tot de volksnijverheid ter hoofdplaats Soerabaija bijzondere vermelding de ivoor-, been- en horendraaijerijen, in welke bedrijven de inlander het reeds tamelijk ver gebragt heeft.

Te Grissee, in dezelfde residentie, maken de kopergieterijen, zijde- en gouddraadweverijen, kistenmakerijen en kalkbranderijen een belangrijken tak van volksbestaan uit.

Op het eiland Bawean, dat mede tot Soerabaija behoort, is het mand- en vlechtwerk een belangrijk artikel van uitvoer.

Te Pasoeroean kwam uit particuliere fondsen in den loop van het jaar eene gazfabriek tot stand. Voor Batavia waren voorstellen dienaangaande aanhangig bij het Indisch Bestuur (2).

---

(1) Voor de maatregelen, genomen tot vorming van ambachtslieden uit afstammelingen van Europeanen, alsmede tot uitzending van ambachtslieden uit Nederland, wordt verwezen naar de mededeelingen hiervóór in hoofdstuk I, afd. I, 2de noot, en hoofdstuk L, afd. III.

(2) Het onderzoek van de daaruit voortgevloeide voorstellen aan het opperbestuur heeft in het laatst van 1859 geleid tot eene overeenkomst met de fabrikanten L. J. Enthoven en C°., alhier, waarbij hun, voor de stad Batavia en hare voorsteden, eene uitsluitende concessie voor den tijd van twintig jaren is verleend, onder voorwaarde van het gaz in alle publieke en particuliere gebouwen te leveren tegen hoogstens één cent den kubieken Engelschen voet, en om, tegen een subsidie van f 60 000 's jaars, dat naar eene afdalende reeks vermindert naar gelang het debiet van gaz toeneemt, 675 straatlantarens te leveren en te verlichten. De concessionarissen zijn gehouden het gaz te ontsteken op 1 Januarij 1862. Vergelijk de *Staats-courant* van 28 Maart 1860.

Door de uitbreiding, die de nijverheid in den laatsten tijd in de Preanger regentschappen had erlangd, telde men aldaar in 1858 9 rijstpelmolens (1), 12 pannebakkerijen, 39 steenbakkerijen en 29 kalkovens. In de residentie Samarang waren 8 steen- en pannebakkerijen, 9 kalkovens en eenige Chinesche arakstokerijen, die, grootendeels voor den uitvoer, 295 halve leggers afleverden. Zoodanige stokerij was in Bezoekie door Europesche ondernemers opgerigt en benuttigde de onverwerkte stroop der suikerfabrieken, welke vroeger in de rivier werd afgeleid. Ook andere takken van nijverheid waren in dat gewest toegenomen. De oprigting van kalk- en steenbakkerijen had er den aanvoer dier materialen van elders onnoodig gemaakt.

In Bagelen wordt door de bevolking op sommige plaatsen papier vervaardigd, waarvan onder andere ten behoeve van het postkantoor te Batavia jaarlijks eene belangrijke hoeveelheid wordt ingekocht.

Op Billiton worden spijkers en ander ijzerwerk door de bevolking vervaardigd uit erts, die in de binnenlanden in menigte voorhanden is.

In het gouvernement van Celebes komen als takken van bedrijf, nevens landbouw, vischvangst en handel, die de voornaamste zijn, ook in aanmerking: het bouwen van inlandsche vaartuigen, het smeden van parangs (hakmessen) en het steenbakken en kalkbranden. Van de sago- en suikerfabrieken in dit gouvernement is reeds melding gemaakt in § 2 der Iste afdeeling van dit hoofdstuk.

Van de residentie Amboina valt hier alleen te vermelden de oprigting van twee steenbakkerijen. Vergelijk overigens het verslag over 1854, bladzz. 146—148.

Ten blijke dat ook de stoomkracht in Indie meer en meer wordt aangewend, kan dienen, dat gedurende 1858 werden uitgereikt 44 acten van vergunning tot het bezigen van stoomwerktuigen of toestellen, waarvan 33 voor suikerfabrieken, terwijl aan 41 personen, na voldoend afgelegd examen, bewijzen van geschiktheid als machinist werden afgegeven. Bij het eind van het jaar waren ten dienste van het Gouvernement 17 en van particulieren 140 stoomwerktuigen en toestellen in werking. Ongelukken daarmede kwamen dit jaar niet voor.

§ 2. *Fabriek voor de marine en het stoomwezen.*

Bij deze gouvernements-inrigting heerschte voortdurend groote bedrijvigheid. Er werd aan niet minder dan 105, meerendeels zeer belangrijke gouvernements-bestellingen gearbeid, waarvan 54 waren ten dienste van de militaire en civile marine, 44 voor het mijnwezen, den waterstaat en het boschwezen, 3 voor het militair departement en 4 voor de fabriek zelve. De bestellingen voor particuliere rekening, die krachtens het in 't vorig verslag, bladz. 152, vermelde reglement slechts bij uitzondering worden aangenomen, waren 16 in getal. Het gemiddeld aantal inlandsche ambachtslieden en koelies bedroeg 639 daags, hunne gezamenlijke dagloonen in 1858 f 107 066:80. Hun gedrag en hunne vorderingen in de ambachten worden zeer geroemd. Als leerlingen waren 24 zoogenaamde inlandsche kinderen (afstammelingen van Europeanen en inlanders of vreemde Oosterlingen) werkzaam, die zich zeer gunstig deden kennen. Aan materialen werd verwerkt voor eene waarde van f 158 186:97, waaronder aan ijzer 295 ton, aan koper en ander metaal 66 ton, aan steenkolen 1391 ton en aan coaks 134 ton.

V. HANDEL, SCHEEPVAART EN SCHEEPSBOUW.

§ 1. *Bepalingen betreffende den handel en de scheepvaart.*

Onder de in dit jaar genomen beschikkingen betreffende den handel en de scheepvaart verdient in de eerste plaats vermeld te worden de ordonnantie van 31 Mei 1858 (*Indisch Staatsblad* n°. 65), omtrent de openstelling van meerdere havens voor den algemeenen handel. Ofschoon deze ordonnantie reeds het onderwerp eener afzonderlijke mededeeling is geweest (n°. LXXVII van de gedrukte stukken der zitting 1858/59), zal het niet overbodig zijn, hier dienaangaande het volgende aan te teekenen.

Bij de behandeling in 1857 van het uit Indie ontvangen voorstel tot verleening der tot deze ordonnantie vereischte magtiging, waren tegen de gedane keus van havens geene bedenkingen gerezen, maar wel bestond de vrees, dat het toelaten van den invoer in al de voorgestelde havens tot moeijelijkheden zou kunnen leiden. En daar, voor zooveel

(1) Vergelijk afd. I, § 1 *a*, 1°. van dit hoofdstuk.

Java betreft, bepaaldelijk de behoefte aan regtstreekschen *uitvoer* de aanleiding tot het geheele voorstel was, werd de gevraagde magtiging zoodanig verleend, dat het Indisch Bestuur gelegenheid had om eene of meer dier havens voorloopig alleen voor den grooten *uitvoer*handel open te stellen.

De Gouverneur-Generaal meende echter, in overeenstemming met den Raad van Nederlandsch Indie, zich door deze, ook bij den directeur der middelen en domeinen bestaande bedenking niet te moeten laten terughouden om in den uitgebreidsten zin van de hem verleende magtiging gebruik te maken, en bepaalde derhalve bij de bedoelde ordonnantie, dat één jaar na hare afkondiging, voor den algemeenen handel, zoowel voor den *invoer* als voor den *uitvoer*, zouden worden opengesteld: op Java, de havens van Anjer, Bantam, Indramaijoe, Cheribon, Tagal, Pekalongan, Rembang, Pasoeroean, Probolingo, Bezoekie, Panaroekan, Banjoewangie, Pangool, Patjitan, Tjilatjap en de Wijnkoopsbaai; ter Sumatra's Westkust, de havens van Natal en Priaman; en in de Zuider- en Ooster-afdeeling van Borneo die van Sampit.

Volgens art. 2 van het Indisch besluit van 23 December 1841 (*Staatsblad* n°. 46) genoten echter wollen en katoenen goederen, voorzien van certificaten van Nederlandschen oorsprong, alleen bij invoer te Batavia, Samarang, Soerabaija en Padang het voordeel van de betaling der daarvoor bij de tariven van Java en Madura en van Samatra's Westkust vastgestelde mindere inkomende regten.

De Gouverneur-Generaal, zich te regt niet bevoegd achtende tot de eigenmagtige intrekking dier bepaling, onderwierp die aan de beslissing van het opperbestuur.

Dezerzijds werd het echter niet raadzaam geacht hiertoe over te gaan, tenzij tevens, voor zooveel Java betreft, het getal havens, waar die invoer zou kunnen plaats hebben, tot een kleiner cijfer wierd teruggebragt.

Nadat dus aanvankelijk, bij ordonnantie van 23 Maart 1859 (*Indisch Staatsblad* n°. 13), verklaard was, dat vooreerst alle (eerste) invoer van wollen en katoenen goederen, vervaardigd bewesten de Kaap de Goede Hoop, in de nieuwelings geopende havens verboden bleef, werd bij ordonnantie van 20 October daaraanvolgende (*Indisch Staatsblad* n°. 79) bepaald, dat van de bovenvermelde havens op Java, na 31 December 1859, voor den algemeenen *invoer* slechts zouden zijn opengesteld de havens van Cheribon, Pasoeroean en Tjilatjap; dat daarentegen in die havens en in de nieuwelings opengestelde havens buiten Java na dat tijdstip ook de straks bedoelde invoer van wollen en katoenen goederen zou zijn toegestaan; en dat van datzelfde tijdstip af het aangehaald art. 2 van het besluit van 23 December 1841 zou zijn ingetrokken, zoodat na dien tijd in alle voor den algemeenen *invoer* opengestelde havens op Java en ter Westkust van Sumatra ook wollen en katoenen goederen, met certificaten van Nederlandschen oorsprong, tegen het bij de tariven bepaald verminderd regt konden worden ingevoerd.

Om het verband niet te verbreken, zijn ook de twee laatstgenoemde beschikkingen, ofschoon niet tot dit verslagjaar behoorende, hier vermeld. Volledigheidshalve wordt nog aangeteekend, dat bij vroegere ordonnantien voor den algemeenen handel, zoowel in- als uitvoer, zijn opengesteld: op Java, de havens van Batavia, Samarang en Soerabaija, en op de buitenbezittingen, de havens van Singkel, Baros, Tapanolie, Aijerbangies, Padang, Benkoelen, Palembang, Moeara-Kompeh — alle op Sumatra gelegen —, Muntok op Banka, Riouw op Tandjong-pinang, Sambas, Pontianak, Soekadana en Bandjermasin op Borneo, Macassar, Menado en Kema op Celebes, Amboina, Banda, Ternate en Kajeli in de Molukken, en Koepang op Timor.

In den loop van 1858 werden voorts nog, behalve de in vroegere gedeelten van dit verslag vermelde beschikkingen (1), de twee volgende ordonnantien, den handel en de scheepvaart betreffende, uitgevaardigd:

---

(1) Als: in hoofdstuk C, afd. II, de consulaire en handelsovereenkomsten met vreemde mogendheden; in hoofdstuk D, afd. II, § 4 *b*, de maatregelen tot kustverlichting; in hoofdstuk E, de bepalingen omtrent de huishouding en tucht op de koopvaardijschepen (afd. I, § 3) en het verbod van den invoer van buskruid en vuurwapenen in de havens van Palembang, Djambi en Macassar (afd. II, § 3); in hoofdstuk L, de voortdurende toelating van vreemde kopermunt in de vrijhavens (afd. II, § 1), het verbod van den invoer van opium op Nias (afd. II, § 5 *a*), de vrijstelling van entrepôt- en overscheepgelden voor goederen, gelost uit schepen welke uit nood in Nederlandsch-Indische havens binnenvallen (afd. II, § 5 *b*, 2°.), de opheffing der bepalingen omtrent de praauwenveren op de drie hoofdplaatsen van Java (afd. IV, § 1 *b*).

1°. die van 29 November (*Indisch Staatsblad* n°. 128), waarbij, op 's Konings magtiging, in overeenstemming met het beginsel, blijkens het vorig verslag (bladz. 153) omtrent Bali en Lombok aangenomen, werd verklaard, dat de bepalingen aangaande de kustvaart niet toepasselijk zijn op de vaart van en op havens van inlandsche vorsten en volken in 't algemeen, wier landen niet staan onder regtstreeksch beheer van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement, en

2°. de ordonnantie van 23 December (*Indisch Staatsblad* n°. 134), waarbij, op gelijke magtiging, werd vastgesteld een nieuw reglement op de zeebrieven en jaarpassen in Nederlandsch Indie. Dit reglement bepaalt onder andere, dat als eigenaren van Nederlandsch-Indische schepen of vaartuigen, behalve ingezetenen van Nederlandsch Indie, mede kunnen worden toegelaten Nederlandsche onderdanen buiten Nederlandsch Indie gevestigd, en naamlooze vennootschappen in Nederlandsch Indie gevestigd of in Nederland, dan wel in eene van de kolonien of bezittingen van het Rijk buiten Nederlandsch Indie gevestigd; doch dat in elk geval de eigenaren in Nederlandsch Indie behoorlijk moeten vertegenwoordigd en de boekhouder in Nederlandsch Indie gevestigd moet zijn, en dat voor ingezetenen van Nederlandsch Indie, ten aanzien van het verkrijgen van zeebrieven of jaarpassen, worden gehouden, behalve de inboorlingen des lands, allen, hetzij Europeanen en daarmede gelijkgestelde personen, hetzij Oostersche vreemdelingen, die zich na schriftelijke vergunning binnen Nederlandsch Indie hebben gevestigd en aldaar ten minste één jaar onafgebroken hunne woonplaats hebben gehad; voorts dat als schipper over een Nederlandsch-Indisch schip of vaartuig alleen het bevel mogen voeren inboorlingen des lands of zij die eene schriftelijke vergunning tot vestiging binnen Nederlandsch Indie hebben verkregen.

§ 2. *Handel en scheepvaart op Java en Madura.*

Reeds is aan de Staten-Generaal medegedeeld het te Batavia gedrukte » Verslag van den handel, de scheepvaart en de inkomende en uitgaande regten op Java en Madura, over het jaar 1858", en in de *Nederlandsche Staatscourant* van 8 September 1859 zijn de gebruikelijke jaarlijksche opgaven omtrent dit onderwerp gegeven, vergeleken met die van het jaar 1857 (1). Even als vroeger zal men zich daarom bij dit verslag, behoudens eene enkele opmerking, bepalen tot de bijvoeging (onder lit. Z) van twaalf staten, bevattende de voornaamste cijfers in die beide stukken voorkomende, en aantoonende:

1°. den invoer op Java en Madura in het algemeen;

2°. den uitvoer van Java en Madura in het algemeen;

3°. de landen van waar de particuliere invoer heeft plaats gehad;

4°. de landen naar welke de uitvoer heeft plaats gehad (2);

5°. de voornaamste der van Europa, Amerika en de Kaap de Goede Hoop ingevoerde voortbrengselen;

6°. de goederen met certificaat van Nederlandschen oorsprong of bewerking ingevoerd;

7°. de voornaamste der uitgevoerde voortbrengselen;

8°. en 9°. de landen van herkomst en bestemming der aangekomen en vertrokken schepen;

10°. en 11°. de vlaggen der aangekomen en vertrokken schepen;

12°. de ontvangen regten.

De waarde der ingevoerde koopmanschappen, zoowel voor particuliere als voor gouvernementsrekening, overtrof weder, even als in 1857, die van alle vroegere jaren. Op

---

(1) Gelijke opgaven over het jaar 1859, vergeleken met 1858, worden aangetroffen in de *Staats-courant* van 26 October jl.

(2) Blijkens § 14 van de Memorie van Beantwoording, betreffende het wets-ontwerp tot regeling van het gebruik van het koloniaal batig slot van 1857 (zitting 1859-1860, n°. III ¹¹) bedraagt de uitvoer naar Nederland in werkelijkheid minder dan de handelsstatistiek aanduidt, ten gevolge van onjuiste aangiften, die gedaan werden met het doel om de betaling der verschuldigde hoogere uitgaande regten, bij uitvoer naar elders, althans tijdelijk te ontduiken: om dit af te snijden, is bij *Indisch Staatsblad* van 1860, n°. 22, de termijn van aanzuivering dier regten verkort, en rentevordering à 6 per cent 's jaars vastgesteld.

de bekend gestelde waarde van den uitvoer had een zeer ongunstigen invloed de, op het laatst van 1857 begonnen daling van den prijs der voornaamste producten, ten gevolge van de handelskrisis in het Westen. De koffij en suiker b. v. hadden in 1857, volgens het handelsverslag, eene gemiddelde waarde van f 34 : 116 en f 17 : 91, en in 1858 slechts van f 28 : 73 en f 16 : 96.

Niettemin leverde de waarde der in 1858 door particulieren uitgevoerde koopmanschappen, evenzeer als die der ingevoerde, een gunstig verschil op met het vorig jaar, en wat de hoeveelheid betreft was dit ten aanzien der beide genoemde artikelen zoowel voor de gouvernements- als voor de particuliere uitvoeren het geval (1).

De groote uitvoer van specien voor gouvernements-rekening was het gevolg van verzending van specien naar de buitenbezittingen tot uitvoering der muntwet.

De invoer beliep:

	Aan koopmanschappen.	Aan specie.	Totaal.
door particulieren.	f 35 184 961	f 1 186 423	f 36 371 384
voor rekening van het Gouvernement. .	14 239 278	11 916 102	26 155 380
Te zamen. . . .	f 49 424 239	f 13 102 525	f 62 526 764

De uitvoer beliep:

door particulieren.	f 46 267 065	f 5 973 338	f 52 240 403
voor rekening van het Gouvernement. .	53 014 033	9 187 778	62 201 811
Te zamen. . . .	f 99 281 098	f 15 161 116	f 114 442 214

Ook de scheepvaart was toenemend. Het getal aangekomen schepen beliep 2882, metende 222 900 last, dat der vertrokkene 3344, metende 237 776 last. In 1857, toen de cijfers die van de twee voorafgegane jaren reeds overtroffen, waren aangekomen 2643 schepen en vertrokken 2705, respectivelijk metende 227 949$^{3}/_{4}$ en 210 453$^{1}/_{2}$ last.

§ 3. *Handel en scheepvaart op de buitenbezittingen.*

Sedert het aan de Staten-Generaal medegedeelde overzigt van den handel en de scheepvaart in de bezittingen buiten Java en Madura over de jaren 1846 tot en met 1856, hetwelk eene bijlage uitmaakte van het verslag over het laatstgenoemd jaar, zijn hier te lande nog geene nadere volledige opgaven ontvangen. Over den uitvoer van enkele handelsartikelen zijn eenige opgaven geleverd in § 2 der Iste afdeeling van dit hoofdstuk.

§ 4. *Binnenlandsche handel.*

De berigten der hoofden van gewestelijk bestuur bevatten omtrent den binnenlandschen handel weinig bijzonderheden, doch getuigen over het algemeen weder van toenemend vertier.

Zoo wordt voor de Preanger regentschappen gewezen op den levendigen handel in rijst, in verband met de goede werking der pelmolens, vermeld in afd. I, § 1 *a*, 1°. van dit hoofdstuk, en voor Kadoe op den omzet in tabak, die jaarlijks wel 50 à 60 000 pikols beloopt, niet zelden tegen den prijs van f 25. In Banjoemas was de handel in lijnwaden zoo zeer toegenomen, dat de bij den agent der factorij van de Nederlandsche Handelmaatschappij aanwezige voorraad voor het debiet op verre na niet voldoende is geweest. Voor Bagelen komt meer bijzonder in aanmerking de uitvoer van staartpeper, die in de bergstreken van Poerworedjo en Keboemen wordt geteeld en aan de bevolking groote voordeelen oplevert. In Patjitan was het de handel in olie, die aan velen een ruim bestaan opleverde, en waardoor tevens de klapperteelt zeer bevorderd werd.

Als een bewijs voor het levendig handelsvertier in Djokdjokarta wordt vermeld, dat daar niet minder dan 126 bazaars en 738 warong's worden aangetroffen. De omzet op den grooten bazaar te Buitenzorg gedurende 1858 werd berekend op eene waarde van

---

(1) De opgaven omtrent den jaarlijkschen uitvoer, van 1 Januarij tot 31 December loopende, komen uit den aard der zaak ten aanzien van vele producten niet overeen met de opgaven omtrent het oogstjaar.

f 1 582 000. In het Ooster-kwartier der Bataviasche Ommelanden werd door de eigenaren van het land Pebaijoran, met vergunning van den Gouverneur-Generaal, een bazaar opgerigt voor welken, bij ordonnantie van 20 Mei 1858 (*Indisch Staatsblad* n°. 58), van toepassing werd verklaard het reglement voor den bazaar te Tjikarang (*Indisch Staatsblad* 1854, n°. 1). In de Lampongsche districten nam de bedrijvigheid onder de bevolking aanzienlijk toe, waarvoor zoowel de meerdere in- en uitvoer als in het bijzonder de in belangrijkheid snel toegenomen bazaar te Telok-betong als bewijzen worden bijgebragt. (1)

Ook voor Menado wordt ten blijke van toenemend vertier gewezen op de cijfers van den in- en uitvoer. Evenwel werd het sedert vele jaren hier gevestigd agentschap van de factorij der Nederlandsche Handelmaatschappij bij het eind van het jaar opgeheven; doch de resident oordeelt dat dit het gevolg was van de sterke mededinging, die het in den lijnwaadhandel op dit betrekkelijk beperkt terrein vond bij particulieren.

§ 5. *Staat van de Nederlandsch-Indische scheepvaart.*

Omstreeks het eind van het jaar bedroeg het aantal Nederlandsch-Indische schepen en vaartuigen 322, ter gezamenlijke grootte van 32 502$^1/_4$ last, te weten:

	9	stoomschepen,	groot	1 411 last.
	20	schepen,	»	4493$^1/_4$ »
	130	barken,	»	18 129$^1/_2$ »
	39	brikken,	»	4 139$^1/_2$ »
	97	schoeners,	»	3 489 »
	10	kotters,	»	161 »
	17	wankangs, toops en andere vaartuigen,	»	679 »
Te zamen als boven	322	schepen,	groot	32 502$^1/_4$ last.

Waarvan alleen op Java en Madura te huis behoorden 194, metende te zamen 23 311$^3/_4$ last. In 't vorig jaar bestond de Nederlandsch-Indische koopvaardijvloot uit 307 schepen, metende te zamen 29 632$^1/_2$ last.

Gedurende 1858 werden eerste zeebrieven verleend voor 60 schepen, waarvan 3 stoomschepen, 3 fregatten, 18 barken, 12 brikken en de overige 24 schoeners waren, te zamen metende 6 868$^1/_2$ last.

Van deze zeebrieven werden verleend 11 aan Europeanen, 17 aan Chinezen, 22 aan Arabieren en Perzen en 10 aan inlanders, respectivelijk voor eene scheepsruimte van 1 115$^1/_4$, 989, 4 068$^3/_4$ en 695$^1/_2$ last.

§ 6. *Scheepsbouw.*

De moeijelijkheid in het verkrijgen van het benoodigde hout bleef van ongunstigen invloed op de bedrijvigheid bij de scheepstimmerwerven, zoowel te Dassoon (Rembang) als te Soerabaija en Grisee. Op de eerste werd gedurende 1858 niet voor particulieren gewerkt, maar voor gouvernements-rekening werden er, behalve de belangrijke herstelling en gedeeltelijke vernieuwing van het drijvend droogdok van het marine-etablissement, gebouwd drie kruisbooten, zeven sloepen, vijf laadbooten, een kleine schoener en twee maijangs.

Van de buitenbezittingen valt aangaande den scheepsbouw niets belangrijks te vermelden.

's Gravenhage, den 29sten November 1860.

De Minister van Staat, Minister van Kolonien,

ROCHUSSEN.

(1) Vergelijk hoofdstuk C, afd. III.

INHOUD.

ZITTING 1860 — 1861. —— (LVII.)

Verslag van het beheer en den staat der Oost-Indische bezittingen over 1858.

VERBETERINGEN.

N°. 2 *a*.

Bladz. 3, reg. 10, staat: *tot*, lees: » tot eene".
» » » 23, » *hoofdstuk B*, lees: » hoofdstuk E".
» » » 28, » *Rulofs*, lees, » Ruloffs".
» 4, » 8, » *Indisch Bestuur*, lees: » Nederlandsch-Indisch Bestuur".
» 5, » 4 v. o., staat: *beschikking*, lees: » beschikkingen".
» 6, » 7, staat: *westelijk Madura*, lees: » van westelijk Madura".
» 8, » 28, » *Jaha*, lees: » Taha".
» » » 32, » *behoeften*, lees: » behoefte te".
» 9, » 2, » 28*sten*, lees: » 22sten".
» 10, » 24, v. o. staat: *Moethlasar*, lees: » Moethlafar".
» 11, » 21, » » » *veelal*, lees: » echter veelal".
» 14, » 12 en 13, staat: *het Sumbawa*, lees: » het eiland Sumbawa".
» » » 14, v. o. staat: *afdeelingen*, lees: » afdeeling".
» 19, » 19, staat: 1855, lees: » 1858".
» 22, 5de kolom, reg. 10, staat: 16456, lees: » 16486".
» 23, reg. 13, staat: 1770, lees: » 2770".
» 24, » 13, v. o. staat: 1:17,5, lees: » 1:1,75".
» 27, » 22 en 21, v. o. staat: *Moearah-kompeh*, lees: » Moeara-kompeh."
» » » 20, v. o. staat: 20*sten*, lees: » 2den".
» 35, » 20, staat: *buiten op het eiland, dan wel*, lees: » buiten, dan wel op het eiland".
» 44, laatste kolom, reg. 18, v. o. staat: *f* 260, lees: » f 2:60".
» 47, kolom 1, reg. 9, v. o. lees achter Pengaron: » (4)".
» » » » » 1 » » staat: *Larentoek*, lees: » Larentoeka".
» » in de noot, staat: *cijfer van* 1855, lees: » cijfer (van 1855)".
» 54, laatste kolom, reg. 3 en 2, v. o. staat: *school voor lager onderwijs (teekenen en muziek)*, lees: » school (voor lager onderwijs, teekenen en muziek)".
» 55, kolom 2, reg. 14, staat: *Marthenus*, lees: » Martherus".
» 56, in de kolom » kweekelingen" staat achter de 2de lagere school te Soerabaija: 1, lees: » geene".
» » kolom 2, reg. 1, v. o. staat: *te*, lees: » de".
» 57, » 2, » 8, staat: *Kriesseld*, lees: » Kriesfeld".
» 58, » 2, » 7 en 6, v. o. staat: *Padang-padjang*, lees: » Padang-pandjang".
» 59, » 3, » 4, v. o. lees: » 1 onderwijzeres".
» 61, laatste kolom, reg. 10, v. o. staat: 9 (*gouvernements-scholen*), lees: » 9 (gouvernements-) scholen".

Bladz. 70, reg. 2, staat: *Koroesa-rivier*, lees: » Karoefa-rivier".

» » » 6, lees achter *schiereiland:* » en eindigde hare onderzoekingen in de vroeger weinig bekende Humboldts-baai, op de noordkust van het oostelijk schiereiland".

» 79, » 4, v. o. staat: f 138 302 : 28, lees: » f 138 202 : 28".

» 80, » 2, » » » *van de Pakkies*, lees: » van Pakkies".

» 86, » 8, » *Singapore*, lees: » Singaparna".

» 88, » 17, lees achter *inkoop:* » door uitbesteding".

» 89, » 4, staat: § 6, lees: » § b".

» 90, » 17, » 2, » » 1".

» » in de noot, reg. 4, v. o. staat: 2 *December*, lees: » 2 December 1859".

» 91, reg. 9, v. o. staat: 1847, lees: » 1857".

» » » 2 der 2de noot, lees achter *weder:* » met padie".

» 92, » 26, staat: *gunstig*, lees: » mede gunstig".

» » » 7, v. o. staat: 1 822 834, lees: » 1 882 834".

» 93, » 15, staat: *Toengang*, lees: » Toentang".

» 94, » 6, » *tusschen de padie- of gaga- (berg) gronden*, lees: » tusschen de padie op gaga (berg)-gronden".

» 98, 4de kolom, reg. 4, v. o. staat: 1 351 654, lees: » 1 351 645".

» » 8ste » » 1, » » » 798 320, » » 798 321".

» 100, reg. 4, staat: *in dit jaar*, lees: » in dat jaar".

» 101, » 6, » *mederekende*, lees: » mederekenende".

» 103, » 18, » *geoogst*, lees: » geoogst werd".

» 104, » 3, v. o. (boven den staat) staat: » *van f* 45, lees: » van ongeveer f 45".

» 106, reg. 7, staat: *bevredigd*, lees: » bevredigend".

» 106, » 8, » *aannemers*, lees: » ondernemers".

» 107, » 2, » *omtrent particuliere*, lees: » omtrent de particuliere".

» » » 3, » *gewestelijke besturen*, lees: » gewestelijk bestuur".

» » 4de kolom, reg. 1, v. o. staat: f 252 345 : 59, lees: » f 252 245 : 59".

» 108, reg. 20, staat: *landmeting*, lees: » landmeters".

» » kolom 6, » *Pikols*, lees: » Ponden".

» 110, reg. 4, v. o. staat: 3 409, lees: » 3 509".

» 113, » 15, » » » f $30,77\frac{1}{2}$, lees: » f $30,76\frac{1}{2}$".

» 115, » 7, » 728, lees: » 718".

» » » 21, » » » 1856, lees: » 1865".

» 118, » 8, » » » *een gedeelte*, lees: » een gering gedeelte".

» 123, » 3, » *zware*, lees: » zware regens".

» » » 9, » 33 392, lees: » 32 392".

» » » 22, » *Saparoera*, lees: » Saparoea".

» 124, » 4, » 2 412, lees: » 2 482".

» » » 18, v. o. » 342 271, lees: » 342 279".

» 129, » 9, » » » *horendraaijerijen*, lees: » hoorndraaijerijen".

BIJLAGE A VAN HET VERSLAG.

N°. 3.

ALGEMEENE STAAT

DER

BEVOLKING

VAN

JAVA EN MADURA,

(met uitzondering van het leger en de soldatenkinderen), bij het eind van het jaar 1858, vergeleken met hetzelfde tijdstip van het jaar 1857.

N°. 1.

GEWESTEN.	Europeanen.	Chinezen.	Arabieren en andere vreemde Oosterlingen.	INLANDERS.	
				Vrijen.	Lijfeig
Bantam	173	1 332	463	530 808	1
Batavia	4 793	43 545	887	404 682	3 0
Buitenzorg	387	9 844	116	318 900	1
Krawang.	235	2 334	153	154 897	[illegible]
Preanger regentschappen . . .	253	376	552	815 870	
Cheribon.	649	12 203	513	854 345	
Tagal.	316	3 242	1 602	387 389	[illegible]
Pekalongan.	432	3 570	697	268 233	1
Samarang	3 380	9 482	2 409	893 381	3
Japara	450	8 443	836	499 558	
Rembang	575	10 807	902	640 237	
Soerabaija	3 643	6 796	4 351	1 116 779	7
Madura	394	7 288	6 925	404 750	
Pasoeroean	819	2 945	1 305	439 971	1
Probolingo	444	1 311	858	295 020	
Bezoekie.	267	604	1 435	279 513	
Banjoewangie	114	192	2 207	35 728	
Banjoemas	391	2 460	85	433 231	
Bagelen	344	1 652	84	689 372	
Kadoe.	223	3 439	65	454 106	
Djokdjokarta	687	1 778	174	341 603	
Soerakarta	1 353	3 825	602	685 849	
Madioen	312	1 570	114	375 514	
Patjitan	26	169	»	104 755	
Kedirie	202	3 375	»	323 074	
Bevolking in 1858	20 862	142 582	27 335	11 747 565	4
» » 1857	20 331	138 356	24 615	11 405 596	5
In 1858 { meer	531	4 226	2 720	341 969	
In 1858 { minder	»	»	»	»	5

Totaal.	Bevolking op ult. December 1857.	Meer in 1858.	OPGEGEVEN oorzaken van vermeerdering of vermindering.
532 786	517 107	15 679	1) Zie de opmerking in den tekst hiervóór.
456 907	432 479	1) 24 428	2) Meerdere geboorten dan sterfgevallen.
329 368	324 310	5 058	3) Als voren.
157 648	151 128	6 520	4) Overkomst van elders.
817 053	814 646	2 407	5) Als voren en meerdere geboorte dan sterfgevallen.
867 718	823 150	1) 44 568	
392 581	358 320	2) 34 261	
273 032	262 129	10 903	
908 987	882 132	3) 26 855	
509 306	490 960	18 346	
652 589	631 668	4) 20 921	
1 132 274	1 111 261	21 013	
419 387	393 605	5) 25 782	
445 171	435 519	9 652	
297 674	294 631	3 043	
281 826	278 155	3 671	
38 249	37 259	990	
436 174	424 730	11 444	
691 455	668 055	23 400	
457 833	451 980	5 853	
344 255	338 814	5 441	
691 631	687 836	3 795	
377 510	365 043	12 467	
104 950	102 401	2 549	
326 655	316 840	9 815	
11 943 019	11 594 158	348 861	
11 594 158			
348 861			
»			

N°. 2.

AANTAL mannen, vrouwen en kinderen, waaruit de vorenstaand totalen zijn zamengesteld.

	Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	Totaal.
Europeanen en hunne afstammelingen.	6 918	4 740	9 204	20 862
Chinezen en hunne afstammelingen. .	41 755	39 166	61 661	142 582
Andere vreemde Oosterlingen en hunne afstammelingen.	8 703	7 293	11 339	27 335
Inlanders (vrijen).	3 016 419	3 439 772	5 291 374	11 747 565
» (lijfeigenen)	»	»	»	4 675
Totaal.	»	»	»	11 943 019

N°. 3.

Europeanen in Nederlandsch Indie geboren.

GEWESTEN.	Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	Totaal.
Bantam	49	31	58	138
Batavia	1 033	892	1 908	3 833
Buitenzorg	76	51	164	291
Krawang	49	36	101	186
Preanger regentschappen . . .	40	41	99	180
Cheribon	151	133	273	557
Tagal	76	66	121	263
Pekalongan	80	116	189	385
Samarang	605	623	1 542	2 770
Japara	98	91	199	388
Rembang	137	145	198	480
Soerabaija	926	699	1 427	3 052
Madura	90	121	159	370
Pasoeroean	179	181	380	740
Probolingo	102	104	169	375
Bezoekie	70	67	96	233
Banjoewangie	33	29	40	102
Banjoemas	84	72	192	348
Bagelen	65	52	176	293
Kadoe	58	43	103	204
Djokdjokarta	172	108	298	578
Soerakarta	326	315	610	1 251
Madioen	65	51	153	269
Patjitan	5	5	11	21
Kedirie	55	38	76	169
Totaal . .	4 624	4 110	8 742	17 476

N°. 4.

Europeanen in Nederland geboren, alsmede Nederlanders buiten Nederland en Nederlandsch Indie geboren.

GEWESTEN.	Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	Totaal.
Bantam	30	4	—	34
Batavia	480	139	23	642
Buitenzorg	56	13	6	75
Krawang	21	8	3	32
Preanger regentschappen	48	13	1	62
Cheribon	49	8	18	75
Tagal	31	7	—	38
Pekalongan	25	12	1	38
Samarang	212	63	137	412
Japara	29	11	10	50
Rembang	64	14	4	82
Soerabaija	292	82	76	450
Madura	14	4	3	21
Pasoeroean	48	13	—	61
Probolingo	30	11	6	47
Bezoekie	27	1	2	30
Banjoewangie	3	1	—	4
Banjoemas	26	12	2	40
Bagelen	26	8	4	38
Kadoe	12	4	—	16
Djokdjokarta	60	28	4	92
Soerakarta	45	16	1	62
Madioen	25	11	—	36
Patjitan	5	—	—	5
Kedirie	22	5	—	27
Totaal	1 680	488	301	2 469

N°. 5.

Europesche vreemdelingen.

GEWESTEN.	Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	Totaal.
Bantam	1	—	—	1
Batavia	242	58	18	318
Buitenzorg	13	4	4	21
Krawang.	14	2	1	17
Preanger regentschappen . . .	7	4	—	11
Cheribon.	16	1	—	17
Tagal.	8	5	2	15
Pekalongan	8	1	—	9
Samarang	117	15	66	198
Japara	11	1	—	12
Rembang.	11	2	—	13
Soerabaija	45	31	65	141
Madura	2	1	—	3
Pasoeroean	13	3	2	18
Probolingo	15	6	1	22
Bezoekie.	3	1	—	4
Banjoewangie	4	2	2	8
Banjoemas	3	—	—	3
Bagelen	13	—	—	13
Kadoe.	3	—	—	3
Djokdjokarta	16	1	—	17
Soerakarta	40	—	—	40
Madioen.	7	—	—	7
Patjitan	—	—	—	—
Kedirie	2	4	—	6
Totaal. . .	614	142	161	917

N°. 6.

Ouderdom der Europesche mannen en vrouwen

	16—30 jaren. (1)		30—45 jaren.		45—60 jaren.		Boven de 60 jaren.		Totaal.	
	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.
Europeanen in Nederlandsch Indie geboren	2 127	2 080	1 498	1 177	658	581	187	221	(2) 4 470	(2) 4 059
Europeanen in Nederland geboren, alsmede Nederlanders buiten Nederland en Nederlandsch Indie geboren	536	224	772	184	320	64	69	30	(2) 1 697	(2) 502
Europesche vreemdelingen . .	227	75	226	68	216	29	82	7	(2) 751	(2) 179
Totaal. . .	2 890	2 379	2 496	1 429	1 194	674	338	258	6 918	4 740

(1) Ook voor dit verslag geldt nog hetgeen in het vorige is aangeteekend, dat namelijk, met uitzondering der afdeelingen Kendal, Kaliewoengoe en Selokaton, in de residentie Samarang, en der residentien Soerabaija en Probolingo, onder 16jarigen leeftijd alleen begrepen zijn zij, die dien leeftijd vervuld hebben.

(2) Onjuiste opgaven der hoofden van gewestelijk bestuur zijn oorzaak dat deze totalen niet overeenkomen met die vermeld in de drie voorafgaande staten.

N°. 7.

Beroepen der Europesche mannen.

	In 's lands dienst.	In contract met het Gouvernement voor landbouwondernemingen.	In den handel.	Andere industrielen.	Zonder beroep.	Totaal.
Europeanen in Nederlandsch Indie geboren	1 706	53	213	1 349	1 236	(1) 4 557
Europeanen in Nederland geboren, alsmede Nederlanders buiten Nederland en Nederlandsch Indie geboren	644	75	200	572	216	(1) 1 707
Europesche vreemdelingen . . .	50	16	208	242	138	(1) 654
Totaal.	2 400	144	621	2 163	1 590	6 918

(1) Zie de tweede noot bij n°. 6.

N°. 8.

Aantal gepensioneerde landsdienaren begrepen onder n°. 7, in de rubriek: „zonder beroep".

Op ult. December 1858 telde men van dezen op Java:

Ambtenaren	226
Officieren	121
Militairen beneden den rang van officier	603
Totaal. . .	950

N°. 9.

Beroepen der Chinezen.

Hoofden, ambtenaren en geestelijken	520
Landeigenaren en bij Chinesche landeigenaren in dienst.	1 913
Contractanten voor landbouw-ondernemingen met het Gouvernement . .	34
Pachters en onderpachters van 's lands middelen	3 781
Andere industrielen of zonder beroep	35 507
Totaal. . .	41 755

N°. 10.

Beroepen der andere vreemde Oosterlingen.

Hoofden, ambtenaren en geestelijken.	198
Landeigenaren en bij landeigenaren in dienst.	33
Pachters en onderpachters van 's lands middelen.	»
Andere industrielen of zonder beroep	8 472
Totaal. . .	8 703

Aantal inlandsche hoofden en geestelijken.

GEWESTEN.	Hoofden.	Geestelijken.
Bantam	5 987	4 239
Batavia	283	2 172
Buitenzorg	1 787	1 522
Krawang.	1 570	653
Preanger regentschappen . . .	3 637	3 140
Cheribon.	9 548	4 310
Tagal.	2 545	1 482
Pekalongan.	717	2 007
Samarang	3 518	4 515
Japara	1 505	903
Rembang.	6 516	2 498
Soerabaija	12 146	5 137
Madura	7 816	2 979
Pasoeroean	2 090	1 755
Probolingo	635	737
Bezoekie.	3 137	1 573
Banjoewangie	271	185
Banjoemas	4 550	2 620
Bagelen	5 996	4 604
Kadoe.	14 165	4 426
Djokdjokarta	14 414	2 537
Soerakarta	1 454	881
Madioen	224	1 718
Patjitan	325	443
Kediric	4 778	2 605
Totaal . .	109 014	59 641

In het verslag over 1857 is gezegd, dat omtrent de meest in het oog vallende verschillen van de toen opgegeven cijfers met die van den bevolkingstaat n°. 11 van het verslag voor 1856 onderzoek was ingesteld, waarvan de uitslag nog niet bekend was. Sedert is gebleken dat de oorzaak dier verschillen, die zich ook thans voor sommige gewesten voordoen, daarin gelegen is, dat bij nagenoeg alle hoofden van gewestelijk bestuur verschil van begrip bestaat omtrent de personen, die eigenlijk tot de hier bedoelde rubrieken behooren. Voor den vervolge zijn door het Indisch Bestuur bepaalde voorschriften ter zake gegeven.

Bevolking der particuliere landen, onder n°. 1 begrepen.

Gewesten.	Europeanen.				Chinezen.	Andere vreemde Oosterlingen.	Inlanders.	Totaal.
	In Nederlandsch Indie geboren.	In Nederland geboren.	Vreemdelingen.	Te zamen.				
Bantam. . .	3	—	51	54	151	—	33 274	33 479
Batavia . .	515	84	21	620	24 256	264	329 507	354 647
Buitenzorg.	291	75	—	366	9 844	116	318 900	329 226
Krawang. .	132	21	15	168	891	60	113 938	115 057
Cheribon. .	18	5	1	24	735	168	65 525	66 452
Tagal. . . .	—	—	—	—	—	—	11 158	11 158
Samarang .	232	29	5	266	4 843	1 970	73 882	80 961
Japara . . .	20	—	4	24	134	—	13 074	13 232
Soerabaija .	300	46	28	374	3 009	—	53 139	56 522
Pasoeroean.	10	1	—	11	—	489	4 082	4 582
	1 521	261	125	1 907	43 863	3 067	1 016 479	1 065 316

STAAT

DER

BEVOLKING

van de bezittingen buiten Java en Madura (met uitzondering van het leger en de soldatenkinderen) bij het eind van het jaar 1858, vergeleken met hetzelfde tijdstip van het jaar 1857.

GEWESTEN.	EUROPEANEN.				CHINEZEN.				ANDERE VREEMDE OOSTERLINGEN.		
	Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	Te zamen.	Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	Te zamen.	Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.
Gouvernement van Sumatra's Westkust	510	276	751	1 557	1 365	491	1 003	2 859	1 110	395	577
Benkoelen	53	40	82	175	159	163	95	417	24	28	20
Lampongsche districten	12	3	10	25	25	13	7	45	918	620	669
Palembang	39	20	31	90	1 024	792	965	2 781	449	664	693
Banka	43	13	33	89	10 879	2 008	3 758	16 645	1 516	1 358	1 552
Billiton	5	»	2	7	702	28	33	763	279	305	362
Riouw	27	25	42	94	14 908	1 146	1 487	17 541	73	6	15
Wester-afdeeling van Borneo	31	16	31	78	14 436	5 422	5 082	24 940	»	»	»
Zuider- en Ooster-afdeeling van Borneo	63	40	94	197	474	439	597	1 510	101	66	116
Gouvernement van Celebes en onderhoorigheden	299	296	491	1 086	1 476	1 007	833	3 316	30	»	4
Gouvernement der Molukken: Amboina	342	298	407	1 047	68	97	89	254	267	189	203
Gouvernement der Molukken: Banda	126	127	261	514	63	48	47	158	2	»	»
Gouvernement der Molukken: Ternate	151	190	252	593	128	134	136	398	11	»	12
Gouvernement der Molukken: Menado	165	167	286	618	211	261	678	1 150	6	2	4
Timor	62	47	71	180	334	148	315	797	2	»	»
Bali en Lombok (Boeleleng)	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»

INLANDERS. Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	Naar gissing nog.	Te zamen.	TOTAAL.	Bevolking bij het eind van 1859.	In 1858. Meer.	Minder.	AANMERKINGEN.
436 359	521 204	587 190	»	1 544 753	(8) 1 551 231	1 499 271	51 960	»	1) Bevolking, bij gissing, van het Rijk van Djambi en van de gewesten Redjang, Pasoemah, Semendo, Kisam en Makakau.
30 750	35 776	43 838	»	110 364	111 028	112 542	»	1 514	2) Als voren van de bergdistricten. Het verschil tusschen dit cijfer met dat, in 't vorig verslag opgegeven (40 000) voor de bevolking van de »bergregentschappen in de Noorderdistricten", kan niet worden toegelicht.
24 065	25 254	32 197	»	81 516	83 793	82 974	819	»	3) Bevolking, bij gissing, van Ceram en Boero.
98 231	113 744	143 409	(1) 111 000	466 384	471 061	467 685	3 376	»	4) Als voren, van den Aroë- en Zuidwester-eilanden.
7 783	8 962	11 595	»	28 340	49 500	47 583	1 917	»	5) Als voren van het gebied des Sultans van Ternate, Tidore en Batjan.
3 357	3 407	4 384	»	11 148	12 864	12 742	122	»	6) Als voren, van de omliggende eilanden.
2 705	2 406	2 073	»	7 184	(9) 24 913	(9) 23 861	1 052	»	7) Als voren.
»	»	»	»	308 752	335 340	329 755	5 585	»	8) De Niassers daaronder niet begrepen.
59 590	176 868	214 895	»	551 353	(10) 553 343	553 343	»	»	9) Deze cijfers hebben alleen betrekking op Tandjong-Pinang en de Riouw-groep.
65 745	67 146	70 950	(2) 7 000	210 841	215 277	262 023	»	(12) »	10) De bevolkingcijfers van 1857 behouden.
35 168	35 316	56 284	(3) 60 000	186 768	188 728	187 627	1 101	»	11) Als boven.
2 061	1 249	1 195	(4) 105 000	109 505	110 179	110 302	»	123	12) In verband met de aanmerking nº. 2 hierboven, zou eene vergelijking met 1857 niet juist zijn en is zij daarom achterwege gelaten.
357	315	390	(5) 87 000	88 062	89 076	89 092	»	16	
25 216	27 087	42 666	(6) 14 000	108 969	110 749	108 070	2 679	»	
2 151	1 596	1 879	(7) 1 640 000	1 645 626	1 646 605	1 646 100	505	»	
»	»	»	»	32 170	(11) 32 170	32 170	»	»	

N°. 14.

Verdeeling der in n°. 13 opgegeven cijfers van de Europesche bevolking der bezittingen buiten Java en Madura.

GEWESTEN.	Europeanen in Nederlandsch Indie geboren.				Europeanen in Nederland geboren.				Europesche vreemdelingen.				TOTAAL.
	Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	Te zamen.	Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	Te zamen.	Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	Te zamen.	
Gouvernement van Sumatra's Westkust.	294	250	690	1234	166	19	51	236	50	7	10	67	1537
Benkoelen	39	39	82	160	10	1	»	11	4	»	»	4	175
Lampongsche districten	9	3	10	22	3	»	»	3	»	»	»	»	25
Palembang	25	15	31	71	13	5	»	18	1	»	»	1	90
Banka	31	8	32	71	12	3	1	16	»	2	»	2	89
Billiton.	1	»	2	3	3	»	»	3	1	»	»	1	7
Riouw	20	24	41	85	7	1	1	9	»	»	»	»	94
Wester-afdeeling van Borneo	12	13	31	56	16	3	»	19	3	»	»	3	78
Zuider- en Ooster-afdeeling van Borneo.	29	28	94	151	18	3	»	21	16	9	»	25	197
Gouvt. van Celebes en onderhoorigheden.	247	285	484	1016	44	8	»	52	8	3	7	18	1086
Gouvernement der Molukken. — Amboina	308	289	407	1004	28	9	»	37	6	»	»	6	1047
Banda	111	125	261	497	11	1	»	12	4	1	»	5	514
Ternate	137	188	252	577	11	2	»	13	3	»	»	3	593
Menado	139	160	286	585	19	6	»	25	7	1	»	8	618
Timor	55	46	71	172	4	1	»	5	3	»	»	3	180
Totaal	1457	1473	2774	5704	365	62	53	480	106	23	17	146	6330

N°. 15.

AANTAL inlandsche Christenen in Nederlandsch Indie.

JAVA EN MADURA.		BUITENBEZITTINGEN.			AANMERKINGEN.
Batavia	216	Benkoelen		5	1) Chinezen, die de Roomsch-katholijke godsdienst belijden.
Buitenzorg	287	Banka	1)	295	2) Chinezen.
Samarang	119	Borneo (Wester-afdeeling)	2)	3	3) Gedoopte Daijakkers.
Japara	33	» (Z. en O. afdeeling)	3)	230	4) Negorijvolken en burgers.
Soerabaija	1025	Gouvernement der Molukken. Amboina	4)	39 811	5) Waaronder 7301 op de Sangir-eilanden; de overigen zijn inlandsche Christenen in de Minahassa.
Pasoeroean	158	Gouvernement der Molukken. Banda		742	
Djokdjokarta	50	Gouvernement der Molukken. Menado	5)	57 235	
Madioen	88	Timor		3 000	
Kedirie	227				
	2203			101 321	

N°. 16.

STERKTE van het Nederlandsch-Indisch leger bij het eind van het jaar 1858, daaronder *niet* begrepen de officieren tijdelijk met verlof buiten Nederlandsch Indie (106 in getal). Vergelijk hoofdstuk D, afd. I, § 2.

	Europeanen.	Afrikanen.	Amboinezen en andere inlanders.	Totaal.
Officieren	987	»	8	995
Onderofficieren en manschappen	10 894	380	14 943	26 217
Totaal	11 881	380	14 951	27 212

N°. 17.

AANTAL soldatenkinderen in Nederlandsch Indie bij het eind van het jaar 1858.

	JONGENS bij het pupillencorps.	JONGENS elders.	Meisjes.	Totaal.
Europeanen in Nederlandsch Indie geboren	278	449	447	1174
Europeanen buiten Nederlandsch Indie geboren	6	14	21	41
Totaal	284	463	468	1215

N°. 18.

AANTOONING van de acten van verblijf (1), door den Gouverneur Generaal verleend gedurende 1858.

AAN PERSONEN GEBOREN IN	Acten van vast verblijf.	Acten van tijdelijk verblijf.
Nederland	192	»
Nederlandsch Oost-Indie	14	1
» West-Indie	2	»
Groot-Brittannie	2	16
Britsch Indie	1	1
» Guyana	»	1
Frankrijk	2	6
Duitschland	12	16
Belgie	12	1
Zwitserland	2	1
Zweden	»	1
Amerika	1	»
Perzie	2	1
Te zamen	242	45

(1) Vergelijk hoofdstuk E, afd. II, § 1.

Verslag van het beheer en den staat der Oost-Indische bezittingen over 1858.

BIJLAGE B VAN HET VERSLAG.

N°. 4.

OVERZIGT

DER

UITKOMSTEN VAN DE GENEESKUNDIGE DIENST

BIJ DE

LANDMAGT OP JAVA EN MADURA,

OVER 1858.

ZIEKTEN.	BEHANDELD.				OVERLEDEN.			
	Europeanen.	Afrikanen.	Inlanders.	Totaal.	Europeanen.	Afrikanen.	Inlanders.	Totaal.
Febris intermittens . .	3 107	13	2 996	6 116	18	2	24	44
» biliosa	289	3	76	368	7	»	2	9
» gastrica. . . .	145	»	63	208	»	»	2	2
» catarrhalis. . .	290	2	246	538	3	»	1	4
Typhus	17	»	11	28	10	»	7	17
Cholera	268	6	82	356	79	2	29	110
Ophthalmiae.	512	11	783	1 306	1	»	2	3
Angina	151	2	25	178	2	»	»	2
Pleuritis	36	»	16	52	»	»	1	1
Pneumonia	18	3	44	65	1	1	6	8
Hepatitis.	294	5	49	348	7	»	2	9
Enteritis	5	»	3	8	2	»	2	4
Dysenteria.	1 424	8	145	1 577	245	1	25	271
Apoplexia	9	»	»	9	4	»	»	4
Delirium tremens . . .	41	»	»	41	6	»	»	6
Morbi mentis	29	1	36	66	1	»	2	3
Asthma	31	»	68	99	1	»	»	1
Colica.	496	6	143	645	1	»	»	1
Apthae tropicae . . .	24	»	»	24	7	»	»	7
Catarrhus bronchiorum .	491	10	370	871	1	1	7	9
Diarrhoea	1 321	9	455	1 785	42	2	10	54
Rheumatismus acutus .	393	12	251	656	1	»	1	2
» chronicus.	189	5	105	299	»	»	1	1
Haemorrhoïdes. . . .	140	2	9	151	2	»	»	2
Scrophulosis	62	»	17	79	»	»	1	1
Phthisis pulmonalis . .	140	5	51	196	13	2	26	41
Carcinomata	2	»	3	5	»	»	1	1
Hydrops	56	»	26	82	6	»	11	17
Vitia cordis.	316	»	16	332	2	»	4	6
Variolae	29	»	9	38	3	»	2	5
Scabies	87	1	413	501	»	»	2	2
Herpes	95	»	88	183	»	»	1	1
Syphilis primaria . . .	2 246	18	959	3 223	3	»	1	4
» secundaria . .	426	1	124	551	2	»	3	5
Vulnera	206	6	147	359	3	»	1	4
Contusiones	488	4	269	761	1	»	1	2
Abscessus.	356	3	179	538	2	»	1	3
Ulcera	1 097	2	1 239	2 338	2	»	»	2
Fracturae	23	1	99	123	1	»	»	1
Mors violenta	5	»	»	5	5	»	»	5
Morbi reliqui	2 973	108	1 972	5 053	28	3	25	56
	18 327	247	11 587	30 161	512	14	204	730

VERHOUDING VAN DE OVERLEDENEN

TOT DE BEHANDELDEN.				TOT DE LEGERSTERKTE.			
Europeanen.	Afrikanen.	Inlanders.	Totaal.	Europeanen 8039.	Afrikanen 259.	Inlanders 7274.	Totaal. 15 572
1:172,6	1: 6,5	1:124,8	1:139	1: 446,6	1:129,5	1: 303	1: 354
1: 41,3	»	1: 38	1: 41	1:1148,3	»	1:3637	1:1730,2
»	»	1: 31,5	1:104	»	»	1:3637	1:7786
1: 96,6	»	1:246	1:134,5	1:2679,6	»	1:7274	1:3893
1: 1,7	»	1: 1,57	1: 1,6	1: 803,9	»	1:1039	1: 916
1: 3,4	1: 3	1: 2,8	1: 3,2	1: 101,7	1:129,5	1: 251	1: 141,5
1:512	»	1:391,5	1:435,3	1:8039	»	1:3637	1:5191
1: 75,5	»	»	1: 89	1:4019,5	»	»	1:7786
»	»	1: 16	1: 52	»	»	1:7274	1:1557,2
1: 18	1: 3	1: 7,3	1: 8,1	1:8039	1:259	1:1212,3	1:1946,5
1: 42	»	1: 24,5	1: 38,7	1:1148,3	»	1:3637	1:1730,2
1: 2,5	»	1: 1,5	1: 2	1:4019,5	»	1:3637	1:3893
1: 5,8	1: 8	1: 5,8	1: 5,8	1: 32,6	1:259	1: 291	1: 57,4
1: 2,25	»	»	1: 2,25	1:2009,75	»	»	1:3893
1: 7	»	»	1: 7	1:1339,8	»	»	1:2595,3
1: 29	»	1: 18	1: 22	1:8039	»	1:3637	1:5191
1: 31	»	»	1: 99	1:8039	»	»	1:15572
1:496	»	»	1:645	1:8039	»	»	1:15572
1: 3,4	»	»	1: 3,4	1:1148,4	»	»	1:2224,6
1:491	1:10	1: 52,9	1: 97	1:8039	1;259,5	1:1040	1:1730,2
1: 31,4	1: 4,5	1: 45,5	1: 33	1: 191,4	1:129,5	1:7274	1: 288,3
1:393	»	1:251	1:328	1:8039	»	1:7274	1:7786
»	»	1:105	1:299	»	»	1:7274	1:15572
1: 70	»	»	1: 75,5	1:4019,5	»	»	1:7786
»	»	1: 17	1: 79	»	»	1:7274	1:15572
1: 10,7	1: 2,5	1: 2	1: 4,8	1: 618,4	1:129,5	1: 280	1: 380
»	»	1: 3	1: 5	»	»	1:7274	1:15572
1: 9,3	»	1: 2,3	1: 5	1:1339,8	»	1: 661	1: 916
1:158	»	1: 4	1: 55,33	1:4019,5	»	1:1818,5	1:2595,3
1: 9,6	»	1: 4,5	1: 7,6	1:2679,6	»	1:3637	1:3114,4
»	»	1:206,5	1:250,5	»	»	1:3637	1:7786
»	»	1: 88	1:183	»	»	1:7274	1:15572
1:748,6	»	1:959	1:805,7	1:2679,6	»	1:7274	1:3893
1:213	»	1: 41,3	1:110,2	1:4019,5	»	1:2424,6	1:3114,4
1: 68,6	»	1:147	1: 89,86	1:2679,6	»	1:7274	1:3893
1:488	»	1:269	1:380,5	1:8039	»	1:7274	1:7786
1:178	»	1:179	1:179,3	1:4019,5	»	1:7274	1:5191
1:548,5	»	»	1:1169	1:4019,5	»	»	1:7786
1: 23	»	»	1:123	1:8039	»	»	1:15572
1: 1	»	»	1: 1	1:1607,8	»	»	1:3114,4
1:106	1:36	1: 78,8	1: 90,2	1: 286,3	1: 86,3	1: 291	1: 278,06
1: 35,79	1:17,6	1: 56,8	1: 41,3	1: 15,7	1: 18,5	1: 35,6	1: 21,3

ZITTING 1860 — 1861. —— (LVII.)

Verslag van het beheer en den staat der Oost-Indische bezittingen over 1858.

BIJLAGE C VAN HET VERSLAG.

N°. 5.

OVERZIGT

DER

UITKOMSTEN VAN DE GENEESKUNDIGE DIENST

BIJ DE LANDMAGT

OP DE BUITENBEZITTINGEN, OVER 1858.

ZIEKTEN.	BEHANDELD.				OVERLEDEN.			
	Europeanen.	Afrikanen.	Inlanders.	Totaal.	Europeanen.	Afrikanen.	Inlanders.	Totaal.
Febris intermittens . .	2 027	20	4 443	6 490	11	»	18	29
» biliosa	121	2	103	226	2	»	2	4
» gastrica. . . .	121	4	283	408	1	»	»	1
» catarrhalis . . .	74	1	189	264	1	»	»	1
Typhus	7	»	12	19	1	»	4	5
Cholera	22	1	10	33	7	»	2	9
Encephalitis.	5	»	2	7	3	»	2	5
Ophthalmiae.	132	8	478	618	»	»	»	»
Parotitis	1	»	28	29	»	»	»	»
Angina	54	»	19	73	»	»	1	1
Pleuritis	13	»	9	22	»	»	»	»
Pneumonia	10	3	38	51	2	1	6	9
Hepatitis.	88	1	15	104	3	»	3	6
Enteritis	17	»	7	24	»	»	2	2
Dysenteria	394	»	160	554	40	»	15	55
Apoplexia	3	»	4	7	3	»	3	6
Epilepsia.	16	»	3	19	»	»	»	»
Delirium tremens . . .	34	»	2	36	2	»	»	2
Morbi mentis	12	»	18	30	»	»	»	»
Asthma	10	»	130	140	»	»	1	1
Colica.	75	2	66	143	»	»	1	1
Aphthae tropicae . . .	7	»	»	7	»	»	»	»
Gastricismus	342	3	412	757	»	»	»	»
Catharrhus bronchiorum	175	7	367	549	»	»	2	2
Diarrhoea	345	1	264	610	6	»	3	9
Helminthiasis	13	»	5	18	»	»	»	»
Rheumatismus acutus .	141	8	132	281	»	»	»	»
» chronicus	101	1	157	259	1	»	»	1
Haemorrhoïdes	45	1	5	51	»	»	»	»
Scrophulosis.	4	»	2	6	»	»	»	»
Phthisis pulmonalis . .	49	2	23	74	6	1	4	11
Carcinomata.	»	»	1	1	»	»	»	»
Scorbutus	2	»	2	4	»	»	»	»
Hydrops	19	1	10	30	5	»	3	8
Vitia cordis	65	»	6	71	3	»	1	4
Variolae	10	»	6	16	1	»	1	2
Transporteren . .	4 554	66	6 611	11 231	98	2	74	174

VERHOUDING VAN DE OVERLEDENEN

tot de behandelden.				tot de legersterkte.			
Europeanen.	Afrikanen.	Inlanders.	Totaal.	Europeanen 3 549.	Afrikanen 142.	Inlanders 7 005.	Totaal 10 696.
1:184,2	»	1:246,8	1:223,8	1: 322,63	»	1: 389,1	1: 36, 82
1: 60,5	»	1: 51,5	1: 56,5	1:1774,5	»	1:3502,5	1: 2674
1:121	»	»	1:408	1:3549	»	»	1:10696
1: 74	»	»	1:264	1:3549	»	»	1:10696
1: 7	»	1: 3	1: 3,8	1:3549	»	1:1751,25	1: 2135,2
1: 3,14	»	1: 5	1: 3,6	1: 507	»	1:3502,5	1: 1188,4
1: 1,6	»	1: 1	1: 1,4	1:1183	»	1:3502,5	1: 2135,2
»	»	»	»	»	»	»	»
»	»	»	»	»	»	»	»
»	»	1: 19	1: 73	»	»	1:7005	1:10696
»	»	»	»	»	»	»	»
1: 5	1: 3	1: 6,3	1: 5,6	1:1774,5	1.142	1:1167,5	1: 1188,4
1: 29,3	»	1: 5	1: 17,3	1:1183	»	1:2335	1: 1782,6
»	»	1: 3,5	1: 12	»	»	1:3502,5	1: 5348
1: 9,85	»	1: 10,6	1: 10,07	1: 88,725	»	1: 467	1: 194,47
1: 1	»	1: 1,33	1: 1,16	1:1183	»	1:2335	1: 1782,6
»	»	»	»	»	»	»	»
1: 17	»	»	1: 18	1:1774,5	»	»	1: 5348
»	»	»	»	»	»	»	»
»	»	1:130	1:140	»	»	1:7005	1:10696
»	»	1: 66	1:143	»	»	1:7005	1:10696
»	»	»	»	»	»	»	»
»	»	»	»	»	»	»	»
»	»	1:183,5	1:274,5	»	»	1:3502,5	1: 5348
1: 57,5	»	1: 88	1: 67,7	1: 591,5	»	1:2335	1: 1188,4
»	»	»	»	»	»	»	»
»	»	»	»	»	»	»	»
1:101	»	»	1:259	1:3549	»	»	1:10696
»	»	»	»	»	»	»	»
»	»	»	»	»	»	»	»
1: 8,1	1: 2	1: 5,75	1: 6,7	1: 591,5	1:142	1:1751,25	1: 972,3
»	»	»	»	»	»	»	»
»	»	»	»	»	»	»	»
1: 3,8	»	1: 3,3	1: 3,75	1: 709,8	»	1:2335	1: 1337
1: 21,6	»	1: 6	1: 17,75	1:1183	»	1:7005	1: 2674
1: 10	»	1: 6	1: 8	1:3549	»	1:7005	1: 5348

ZIEKTEN.	BEHANDELD.				OVERLEDEN.			
	Europeanen.	Afrikanen.	Inlanders.	Totaal.	Europeanen.	Afrikanen.	Inlanders.	Totaal.
Per transport . .	4 554	66	6 611	11 231	98	2	74	174
Morbilli	»	»	10	10	»	»	»	»
Frambœsia	1	»	128	129	»	»	»	»
Scabies	13	»	163	176	»	»	»	»
Herpes	72	1	79	152	»	»	»	»
Syphilis primaria . . .	492	8	531	1 031	»	»	»	»
» secundaria . .	87	»	28	115	»	»	»	»
Vulnera	144	14	339	497	5	»	4	9
Contusiones	165	9	241	415	»	»	»	»
Abscessus	103	1	268	372	»	»	3	3
Ulcera	433	7	1 458	1 898	1	»	6	7
Fistulae	4	»	4	8	»	»	1	1
Herniae	13	»	22	35	»	»	»	»
Hydrocele	3	»	»	3	»	»	»	»
Luxationes	19	»	9	28	»	»	»	»
Fracturae	4	1	5	10	»	»	1	1
Mors violenta	5	1	13	19	5	1	13	19
Morbi reliqui	891	20	1 867	2 778	5	1	15	21
	7 003	128	12 576	19 707	114	4	117	235

VERHOUDING VAN DE OVERLEDENEN

	tot de behandelden.				tot de legersterkte.			
taal.	Europeanen.	Afrikanen.	Inlanders.	Totaal.	Europeanen 3 549.	Afrikanen 142.	Inlanders 7 005.	Totaal 10 696.
174								
"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"
9	1: 28,8	"	1: 84,75	1: 55,2	1: 709,8	"	1:1751,25	1: 1188,4
"	"	"	"	"	"	"	"	"
3	"	"	1: 89,3	1:144	"	"	1:2335	1: 3565,3
7	1:433	"	1:243	1:271,1	1:3549	"	1:1167,5	1: 1528
1	"	"	1: 4	1: 8	"	"	1:7005	1:10696
"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"
"	"	"	"	"	"	"	"	"
1	"	"	1: 5	1: 10	"	"	1:7005	1:10696
19	1: 1	1: 1	1: 1	1: 1	1: 709,8	1:142	1: 538,8	1: 562,9
21	1:178,2	1:20	1:124,1	1:132,28	1: 709,8	1:142	1: 467	1: 509,3
235	1: 61,4	1:32	1:107,5	1: 83,8	1: 31,1	1: 35,5	1: 59,87	1: 45.5

LIJST der kaarten en schetsen, in 1858 ingekomen bij de Commissie tot verbetering der Indische zeekaarten.

Landverkenning der Tiffoe-baai op Boeroe, door den état-major van Zr. Ms. stoomschip *Etna.*

Schets der rivieren Platjoe, Padang en Koembang, door den état-major van Zr. Ms. schroefschoener *Montrado.*

Schets van een gedeelte der Palembang-rivier, door den état-major van Zr. Ms. schroefschoener *Montrado.*

Kaart der eilanden Gombara en Salanama, door den état-major van Zr. Ms. schroefschoener *Montrado.*

Schets der Selat Borang, door den état-majoor van Zr. Ms. schroefschoener *Montrado.*

Opname van af Oedjoeng Sedekat tot Oedjoeng Bankoengan, door den luitenant ter zee 2de klasse W. H. F. VAN OORDT.

De Brouwerstraat, door den kapitein-luitenant ter zee J. VAN MAURIK.

Schets der Melawie-rivier, door den état-major van Zr. Ms. stoomschip *Onrust.*

Loodingen voor de Koealo Reteh, door den kapitein-luitenant ter zee J. VAN MAURIK.

Id. in de Westvaarwaters van Soerabaija, door den 1sten stuurman D. O. SCHWENCKE.

Loodingen te Tjilatjap, door den luitenant ter zee 2de klasse M. J. BIJLEVELD.

id. id. id. id. K. C. BUNNIK.

Reede Lalenteh, door den luitenant ter zee 2de klasse H. DIJSERINK.

id. Dalolo, door den luitenant ter zee 1ste klasse J. K. PILAAR.

Loodingen bij de Kinderzee, door den luitenant ter zee 2de klasse M. J. BIJLEVELD.

Reede Weringen, door de luitenants ter zee 2de klasse J. D. J. HEGGE SPIES en W. M. VISSER.

Schets oostkust Zuid-Pageh, door den luitenant ter zee 1ste klasse R. L. DE HAES.

Baaijen Semelopeh en Siberoet, door den luitenant ter zee 2de klasse J. P. UYTTENHOVEN.

Schets Straat Lepar, door den civilen gezaghebber A. H. KUIPERS.

Landverkenningen op de noord-westkust van Borneo, door den luitenant ter zee 2de klasse W. STEFFENS.

Schets der Sadong-rivier, door den état-major van Zr. Ms. stoomschip *Celebes.*

Binnen-reede van Riouw, door den luitenant ter zee 2de klasse K. C. BUNNIK.

Reede Le-Koepang, door den luitenant ter zee 2de klasse H. D. VAN REEDE VAN OUDSHOORN.

Reede Tandjong, door den état-major van Zr. Ms. schroefkorvet *Prinses Amelia.*

Schets Karoefa-rivier,	door den état-major van Zr. Ms. stoomschip *Etna.*	
Telok Lintjoe,	id.	id.
De Waardenburgsgroep enz.,	id.	id.
Oostelijk gedeelte Kamraobaai,	id.	id.
Binnenbaai in de bogt van Lakahia,	id.	id.
Landverkenning Telok Lintjoe,	id.	id.

Bogt van Kaimana, door den état-major van Zr. Ms. stoomschip *Etna*.
Bogt van Lakahia, id. id.
Kust, van af de bogt van Kaimana tot de Tritonbaai, door den état-major van Zr. Ms. stoomschip *Etna*.
Reede Ampanam, door den luitenant ter zee 2de klasse D. G. E. Wolterbeek Muller.
Westkust Nieuw-Guinea van Ati Ati tot de golf van Macchier, door den luitenant 2de klasse H. Dijserink.
Golf Macchier, door den luitenant ter zee 2de klasse H. Dijserink.
Schets reede Kamboe, door den civilen gezaghebber te Bima.
Landverkenningen bezuiden Indrapoera, door den luitenant ter zee 2de klasse E. H. P. van Alphen.
Zuidwest-gedeelte eiland Lucipara, door den état-major van Zr. Ms. opnemings-vaartuig *Pylades*.
Bank voor de rivier van Batavia, door den état-major van Zr. Ms. opnemings-vaartuig *Pylades*.

BIJLAGE E VAN HET VERSLAG.

N°. 7.

VERSLAG ten geleide van de statistiek der regtsbedeeling in Nederlandsch Indie over de jaren 1857 en 1858.

De staten of tabellen zijn verdeeld in drie hoofdafdeelingen; de eerste behelst de regtsbedeeling op Java en Madura, de tweede die in de bezittingen buiten Java en Madura, de derde een globaal overzigt van de regtsbedeeling in geheel Nederlandsch Indie.

Bij het verschil der wetgeving voor Java en Madura met die voor de buitenbezittingen werd eene afscheiding tusschen de regtbanken op Java en Madura en die elders eigenaardig, zoo niet onvermijdelijk geacht.

Het globaal overzigt wijst kortelijk aan, welke de regtsbedeeling is geweest over geheel Nederlandsch Indie; men vindt aldaar dus de resultaten van de eerste en tweede hoofdafdeeling vereenigd.

Elke dezer drie hoofdafdeelingen is weder in onderafdeelingen gesplitst, en wel in: A. *Strafzaken*, met de onderdeelen: a. *Misdrijven* en b. *Overtredingen;* en in B. *Burgerlijke zaken.*

Het geheel wordt voorafgegaan door eene inhoudsopgave, welke tevens een kort overzigt daarstelt van alle onderwerpen, welke de arbeid omvat.

Bij dit verslag zullen kortelijk de voornaamste uitkomsten, welke de gediende tabellen opleveren, gerangschikt naar de bij deze gevolgde verdeelingen, worden nagegaan en in vergelijking gebragt met de cijfers der statistieke tabellen over de jaren 1855 en 1856, welke in het jaar 1858 door den procureur-generaal bij het Hooggeregtshof van Nederlandsch Indie, in voldoening aan de dezen hoofdambtenaar bij gouvernementsbesluit van 11 September 1857, n°. 2, opgedragen last, werden ingediend, alsmede met hetgeen, voor zooverre betreft de regtspraak van het Hooggeregtshof ten aanzien van vorige jaren, toen nog geene jaarlijksche geregtelijke statistiek op last der Regering werd te zamen gesteld, wordt aangetroffen in de opgaven, medegedeeld in deel VII, IX, X en XIII van het regtskundig tijdschrift: *Het regt in Nederlandsch Indie.*

EERSTE AFDEELING.

REGTBANKEN EN GEREGTEN OP JAVA EN MADURA.

A. Strafzaken.

a. Misdrijven.

I. *Hooggeregtshof van Nederlandsch Indie.*

In eersten aanleg behoefde geen regt te worden gedaan.

Zulks was evenmin het geval in vorige jaren, zoodat het register van het Hooggeregtshof, in eersten aanleg regtdoende in zaken van misdrijf, sedert 1°. Mei 1848, het tijdstip van de invoering der nieuwe wetgeving, geene enkele zaak vermeldt; hetgeen

trouwens wel geene verwondering behoeft te verwekken, wanneer men nagaat hoe beperkt, volgens art. 165 van het Reglement op de Regterlijke Organisatie de regtsbevoegdheid van den hove in deze materie is.

In revisie daarentegen was de regtspraak des te uitgebreider, als, op zeer weinige uitzonderingen na, de herziening omvattende van alle in Nederlandsch Indie in eersten aanleg in naam des Konings gewezen vonnissen in zaken van misdrijf.

Het volgende staatje wijst aan de uitkomsten van het tijdvak van 1850 tot 1858.

Revisie van vonnissen gewezen door:	1850.	1851.	1852.	1853.	1854.	1855.	1856.	1857.	1858.
Raden van justitie op Java . .	14	35	22	36	41	25	40	34	55
Regtbanken van omgang. . . .	796	714	784	665	766	842	738	699	591
Regtbanken van Djokdjokarta en Soerakarta	78	105	99	66	59	57	18	36	145
Landraden	1 899	2 395	2 119	2 424	2 758	2 604	2 789	2 587	2 757
Regtbanken op de buitenbezittingen	113	113	100	80	125	154	150	122	124
Totaal . . .	2 900	3 362	3 124	3 271	3 749	3 682	3 735	3 478	3 672

Het cijfer van het jaar 1850 is, in vergelijking met de vijf laatste jaren, gering, doch zulks is denkelijk wel in de eerste plaats toe te schrijven aan de omstandigheid dat, krachtens het voorschrift van art. 8 der publicatie van 17 Januarij 1849 (*Staatsblad* n°. 5), in verband tot de publicatie van 11 Maart 1850 (*Staatsblad* n°. 10), alleen de sedert Maart door de landraden uitgewezen zaken bij den hove in revisie kwamen; en onder de 1899 vermelde vonnissen niet ook zijn opgenomen die, welke in de maanden Januarij en Februarij 1850, als een deel van den achterstand, van welken bij de gezegde publicatie sprake is, werden gerevideerd.

Het verschil in het getal der behandelde zaken in de jaren 1854, 1855, 1856, 1857 en 1858 en in dat hetwelk de jaren 1851, 1852 en 1853 doen kennen, is aanmerkelijk; daar het voornamelijk de landraadzaken zijn, wier getal is toegenomen, mag daarin welligt eene gunstige werking gezien worden van de bij de wetgeving van 1 Mei 1848 ingevoerde bepalingen betreffende de politie en het opsporen van misdrijven, waarmede uit den aard der zaak de inlandsche ambtenaren en beambten eerst van lieverlede meer en meer bekend geraakten.

Daarentegen schijnt het vreemd, dat het jaar 1858 eene, in vergelijk bij de vorige jaren aanmerkelijke vermindering aantoont van het getal der in revisie behandelde zaken van de regtbanken van omgang.

De ondergeteekende gelooft echter, dat hiervan de oplossing bij de hand ligt, wanneer men nagaat dat het jaar 1858 een belangrijken achterstand in de 4de afdeeling achterliet, welke de uitzending van eenen buitengewonen omgaanden regter noodzakelijk maakte.

Het getal in revisie opgelegde of bekrachtigde doodstraffen bedroeg in:

het jaar	1850	58
» »	1851	55
» »	1852	63
» »	1853	37
» »	1854	65
» »	1855	95
» »	1856	91
» »	1857	85
» »	1858	88

Van de in des ondergeteekenden bezit zijnde tabellen wijst, behalve de door hem zelven gediende, alleen die van 1856 aan hoeveel vonnissen in revisie werden bekrachtigd en hoeveel gewijzigd of vernietigd.

De cijfers zijn de navolgende:

Jaren.	In revisie bekrachtigd of berust.	In revisie geheel of gedeeltelijk gewijzigd.
1856	2 324	1 411
1857	2 075	1 494
1858	1 976	1 821

Deze bekrachtigingen en wijzigingen waren volgenderwijze over de verschillende regtbanken verdeeld.

Vonnissen gewezen door	In revisie bekrachtigd of berust.			In revisie geheel of gedeeltelijk gewijzigd.		
	1856.	1857.	1858.	1856.	1857.	1858.
Raden van justitie op Java . .	33	18	37	7	16	18
Regtbanken van omgang . . .	539	572	432	119	127	159
Regtbanken van Djokdjokarta en Soerakarta	11	14	82	7	22	63
Landraden	1 630	1 381	1 319	1 159	1 201	1 438
Regtbanken op de buitenbezittingen	111	83	82	39	39	42

Hieruit blijkt, dat over de genoemde jaren de meeste wijzigingen plaats hadden bij de landraden en de minste bij de regtbanken van omgang. De verhouding is als volgt:

landraden ongeveer 47 per cent;

regtbanken te Soerakarta en Djokdjokarta, ongeveer $46^1/_2$ per cent;

regtbanken in de buitenbezittingen, ongeveer $30^1/_2$ per cent;

raden van justitie op Java ongeveer $29^1/_2$ per cent; en

regtbanken van omgang ongeveer $23^1/_2$ per cent.

Gevallen van regeling van regtsgebied (art. 162 van het Reglement op de Regterlijke Organisatie) deden zich niet voor.

Evenmin had zulks plaats in de jaren 1854 en 1856; alleen in het jaar 1855 vindt men *één* geval aangeteekend, in het jaar 1853 *twee* gevallen, in de jaren 1852 en 1850 ieder *één*, in het jaar 1851 *geen*.

In het tijdvak van 1850 tot en met 1858 had dus slechts *vijf* malen regeling van regtsgebied plaats.

Het getal arresten op verzet tegen beschikkingen van raden van justitie, betreffende het verleenen van regtsingang of het bevelen van teregtstelling, bedroeg:

in 1858 *vijf;*
» 1857 *zeven;*
» 1856 *negen;*
» 1855 *zes;*
» 1854 *zes;*
» 1853 *zes;*
» 1852 *zeven;*
» 1851 *vijf*, en
» 1850 *zeven.*

In cas van gratie of remissie van straf werden in 1858 477, in 1857 426 adviesen uitgebragt.

In 1856 was het getal dier adviesen 321, in 1855 401, in 1854 366.

II. *Raden van justitie op Java.*

Gedurende het jaar 1857 was het getal beklaagden, wier zaak werd aangebragt of beregt, 76, gedurende het jaar 1858 116.

Bij het einde van het jaar 1857 waren onafgedaan de zaken van 28, in 1858 van 45 beklaagden.

In 1857 werd dus eindvonnis gewezen tegen 48, in 1858 tegen 71 beklaagden.

In 1855 bedroeg het getal beklaagden 49, in 1856 81, terwijl alstoen bij het einde van het jaar nog onafgedaan waren op ultimo December 1855 de zaken van 23 en op ultimo December 1856 van 24 beklaagden.

Het bedrag der beklaagden naar de drie hoofdverdeelingen van strafregt wordt het best gekend uit de volgende tabel, loopende over de vier genoemde jaren, zijnde daarbij tevens gevoegd het cijfer der veroordeelingen en der vrijspraken of ontslagen van regtsvervolging.

Misdrijven.		Veroordeeld.	Vrijgesproken of ontslagen van regtsvervolging.	Onafgedaan.	Totaal.
Tegen de algemeene zaak	1855	4	1	7	12
	1856	17	7	3	27
	1857	7	3	3	13
	1858	8	6	9	23
Tegen de personen . .	1855	5	2	9	16
	1856	12	8	13	33
	1857	10	7	10	27
	1858	17	4	15	42
Tegen de eigendommen	1855	13	1	7	21
	1856	7	6	8	21
	1857	17	4	15	36
	1858	19	15	17	51

Gedurende de vier genoemde jaren werd *acht* maal de doodstraf opgelegd, en wel alleen in 1858, *eens* door den raad van justitie te Batavia, *zeven* maal door dien te Soerabaija,

zijnde zulks *eens* wegens misbruik van gezag, vergezeld van onwettig arrest, verregaande mishandeling en wat dies meer zij; de *overige* keeren wegens moord.

De straf naast die des doods werd in 1855 en 1856 *niet*, in 1857 *eens*, en in 1858 mede *eens* toegepast.

Het getal der voornaamste misdrijven was:

Misdrijven.	1855.	1856.	1857.	1858.	Totaal.
Vergiftiging . . .	»	5	2	»	7
Moord.	1	10	10	16	37
Moedw. manslag .	1	»	»	»	1
Brandstichting . .	1	1	»	»	2
Diefstal	11	6	20	29	66
Veediefstal . . .	»	»	»	6	6

Naar hunnen landaard kunnen de beklaagden volgenderwijze worden gerangschikt.

Jaren.	Europeanen.	Vreemde Oosterlingen.	Inlanders.
1855	34	»	15
1856	46	1	23
1857	47	1	28
1858	49	»	67

Naar het geslacht der beklaagden onderzoek doende, verkrijgt men de volgende resultaten:

Jaren.	Mannen.	Vrouwen.
1855	47	2
1856	76	5
1857	70	6
1858	106	10
Totaal . . .	299	23

Gedurende die vier jaren was dus het getal der van misdrijf voor de raden van justitie te Batavia, Samarang en Soerabaija beschuldigde vrouwen ruim 7½ per cent van dat der mannen.

Van de mannelijke beklaagden waren in:

Jaren.	Beneden 20 jaren.	Boven 59 jaren.
1855	2	4
1856	2	5
1857	5	7
1858	9	7

Recidivisten wijzen de staten slechts zeer weinigen aan:

in 1855 . . . . . geene,
» 1856 1,
» 1857 3,
» 1858 . . . . . 3.

III. *Regtbanken van omgang op Java en Madura.*

Gedurende het jaar 1857 waren aanhangig de zaken van 771, in 1858 van 563 beklaagden; vonnissen werden gewezen: in 1857 tegen 659, in 1858 tegen 504 beklaagden.

De tabellen van 1855 wijzen aan een getal van 938, die van 1856 van 1010 beklaagden, van welken gevonnisd werden 767 personen in 1855 en 738 in 1856.

De volgende tabel geeft de vergelijking van de in die jaren gevallen veroordeelingen en vrijspraken of ontslagen van regtsvervolging, naar de drie hoofdafdeelingen van het strafregt.

MISDRIJVEN.		Veroordeeld.	Vrijgesproken of ontslagen van regtsvervolging.	Onafgedaan.	TOTAAL.
Tegen de algemeene zaak.	1855 . . .	30	24	21	75
	1856 . . .	33	30	51	114
	1857 . . .	32	40	5	77
	1858 . . .	26	11	7	44
Tegen de personen.	1855 . . .	168	184	88	440
	1856 . . .	152	252	134	538
	1857 . . .	191	197	63	451
	1858 . . .	150	158	21	329
Tegen de eigendommen.	1855 . . .	218	147	71	436
	1856 . . .	161	109	87	357
	1857 . . .	130	96	44	270
	1858 . . .	102	79	31	212
	Totaal . .	1 363	1 329	623	

Het veelvuldigst waren dus de misdrijven tegen de personen.

Het getal der veroordeelingen en dat der vrijspraken of ontslagen van regtsvervolging was over het vierjarig tijdvak nagenoeg gelijk.

De voornaamste misdrijven, ter zake van welke veroordeelingen werden uitgesproken, waren:

OMSCHRIJVING DER MISDRIJVEN.	1855.	1856.	1857.	1858.	TOTAAL.
Landlooperij	»	1	»	»	1
Valsche munt, namaken van papieren geld enz.	2	10	20	4	36
Vadermoord	2	»	»	1	3
Kindermoord	»	»	1	2	3
Vergiftiging.	1	3	4	3	11
Moord	75	61	102	105	343
Moedwillige manslag	55	70	57	56	238
Moedwillige brandstichting	23	7	18	28	76
Diefstal	171	154	10	67	402
Veediefstal	19	»	»	1	20

Diefstallen kwamen dus gedurende het vierjarig tijdvak het meest voor; daarna moorden, vervolgens moedwillige manslagen.

Vader- en kindermoorden waren gelukkig zeldzaam; ook het getal vergiftigingen was gering, wanneer men bedenkt hoe gemakkelijk voor den inlander vergif te bekomen is.

De doodstraf werd opgelegd:

in 1855 . . . . 77 malen,
» 1856 . . . . 66 »
» 1857 . . . . 66 »
» 1858 . . . . 47 »

Het laatste jaar wijst dus het laagste cijfer aan; hetgeen verwondering mag baren, wanneer men bedenkt, dat juist dat jaar het vruchtbaarst is in veroordeelingen wegens feiten, welke als halsmisdrijven moeten beschouwd worden.

De straf naast die des doods werd toegepast:

1855 . . . . 86 malen,
» 1856 . . . . 75 »
» 1857 . . . . 95 »
» 1858 . . . . 82 »

De beklaagden rangschikkende naar hunnen landaard, krijgt men de volgende resultaten:

JAREN.	Vreemde Oosterlingen.	Inlanders.
1855	34	904
1856	32	978
1557	18	762
1868	26	540

Naar hun geslacht is het getal beklaagden volgenderwijze verdeeld:

JAREN.	Mannen.	Vrouwen.
1855	908	30
1856	984	26
1857	738	33
1858	523	40
Totaal. . . .	3 153	129

Over het gezegd vierjarig tijdvak was dus de verhouding van het getal der beklaagde vrouwen tot dat der mannen ongeveer als 4 tot 100.

Van de mannelijke beklaagden waren:

JAREN.	Beneden 20 jaren.	Boven 50 jaren.
1855	27	49
1856	44	73
1857	19	10
1858	16	10

In de beide laatste jaren hebben dus zoowel de jongen, als de ouden van jaren op Java en Madura zich weinig aan zware misdrijven schuldig gemaakt.

Het getal van recidivisten was voortdurend gering.

Het bedroeg volgens de opgaven:

in 1855 2
» 1856 1
» 1857 6
» 1858 3

IV. *Landraden op Java en Madura.*

Als beklaagden voor de landraden op Java en Madura komen in het jaar 1857 voor 2929, in het jaar 1858 2974 personen.

In het jaar 1856 had het getal beklaagden bedragen 3444, in 1855 2967.

Van deze zaken werden afgedaan:

in 1855, die van 2 796 beklaagden,
» 1856, » » 3 138 »
» 1857, » » 2 734 »
» 1858, » » 2 814 »

Naar de juridische hoofdverdeeling der misdrijven de gepleegde feiten nagaande, verkrijgt men de volgende resultaten:

MISDRIJVEN.		Veroordeeld.	Vrijgesproken of ontslagen van regtsvervolging.	Onafgedaan.	Totaal.
Tegen de algemeene zaak	1855	127	28	36	191
	1856	137	76	8	221
	1857	131	16	2	149
	1858	135	7	5	147
Tegen de personen . .	1855	27	32	2	61
	1856	23	13	11	47
	1857	61	13	6	80
	1858	26	9	10	45
Tegen de eigendommen.	1855	1 923	618	160	2 701
	1856	2 021	861	287	3 169
	1857	2 032	481	187	2 700
	1858	2 085	551	145	2 781

Het jaar 1856 wijst dus zoowel ten aanzien der misdrijven tegen de algemeene zaak, als ten aanzien van die tegen de eigendommen, het hoogste cijfer aan, terwijl het jaar 1857 het meeste misdrijven tegen de personen bevat.

Aanmerkelijk is ook het groot getal vrijspraken of ontslagen van regtsvervolging, hetwelk het jaar 1856 bevat.

Overigens is het verschil over de vier jaren niet groot, en bij name in het cijfer der veroordeelingen zijn de verschillen over het algemeen bijzonder gering.

Uit dit staatje blijkt verder, dat het getal veroordeelden en vrijgesprokenen of van alle regtsvervolging ontslagenen over het vierjarig tijdvak was:

JAREN.	Veroordeeld.	Vrijgesproken of ontslagen.
1855	2 077	678
1856	2 181	950
1857	2 224	510
1858	2 246	567
Totaal. . . .	8 728	2 705

Het getal vrijspraken en ontslagen van regtsvervolging stond dus ongeveer tot het getal veroordeelingen als 31 tot 100.

De veelvuldigste misdrijven waren diefstallen, zoo als dan ook wel een noodzakelijk gevolg is van de competentie der landraden.

Ook landlooperij moest veelvuldig gestraft worden.

Het navolgend staatje wijst aan het getal veroordeelingen, gevallen in zake van landlooperij, van veediefstal en van andere diefstallen:

MISDRIJVEN.	1855.	1856.	1857.	1858.	Totaal.
Landlooperij	88	102	108	116	414
Veediefstal	308	316	345	278	1242
Andere diefstallen.	1 468	1 518	1 498	1 715	6 199
Totaal. . .	1 771	1 834	1 843	1 993	8 441

Wanneer men naar aanleiding van deze cijfers onderzoekt welke de verhouding was van de veroordeelingen wegens diefstal tot het totaal der veroordeelingen, dan vindt men dat in 1855 ter zake van diefstal van het totaal der veroordeelden, tot straf werden verwezen 85 ten 100, in 1856 mede 85 ten 100, in 1857 83 ten 100 en in 1858 88 ten 100. De verhouding bleef dus voortdurend vrij wel dezelfde.

De straf naast die des doods werd uit den aard der zaak, omdat toch alle zware misdrijven en zoogenaamde halszaken voor de hoogere regtbanken te huis behooren, slechts zeldzaam opgelegd.

Dwangarbeid van 2 tot 8 jaren werd het veelvuldigst toegepast.

Zulks blijkt uit de ondervolgende tabel.

Duur der opgelegde straffen.	1855.	1856.	1857.	1858.	Totaal.
Van 10 tot 20 jaren	3	1	7	1	12
Van 5 tot 10 jaren	209	255	233	154	851
Van 2 tot 5 jaren .	1 558	1 604	1 693	1 703	6 558

De beklaagden waren naar hunnen landaard volgenderwijze verdeeld:

JAREN.	Vreemde Oosterlingen.	Inlanders.
1855	79	2 880
1856	94	3 350
1857	76	2 853
1858	85	2 889
Totaal. . .	334	11 972

Het geslacht der beklaagden nagaande vindt men:

JAREN.	Mannen.	Vrouwen.
In 1855	2 859	108
» 1856	3 331	113
» 1857	2 839	90
» 1858	2 853	121
Totaal. . .	11 882	432

De verhouding, waarin dus de vrouwen tot de mannen stonden, was:

in 1855	bijna	4	ten	honderd,
» 1856	ongeveer	$3^3/_4$	»	»
» 1857	»	$3^1/_3$	»	»
» 1858	»	$4^1/_4$	»	»

Het getal recidivisten, dat door de tabellen wordt aangewezen is gering, als:

in 1855	59
» 1856	64
» 1857	79
» 1858	81

Zulks geeft ongetwijfeld eene zeer gunstige verhouding tegenover het getal beklaagden; niet minder gunstig was zij bij de regtbanken van omgang. Men moet zich echter wachten daaruit op te maken, dat de straf in Nederlandsch Indie den misdadiger verbetert of weêrhoudt, voor de tweede maal te zondigen. De oorzaak zal vermoedelijk wel alleen daarin schuilen, dat de regter er meestentijds niet mede wordt bekend gemaakt dat de beklaagde reeds vroeger werd veroordeeld, en het in den regel, wanneer de beklaagde zelf er niet mede voor den dag komt, of hij het op afvrage niet verklaart, zelfs voor den ambtenaar van het openbaar ministerie niet mogelijk is, na te gaan, of hij reeds eenmaal straf wegens misdrijf heeft moeten ondergaan.

V. *Regtbanken van Soerakarta en Djokdjokarta.*

Van deze regtbanken werden bij de statistiek over 1857 en 1858 afzonderlijke tabellen gegeven, omdat hare regtspraak zoowel bevat de bevoegdheid ratione materiae der regtbanken van omgang, als die der landraden.

De bekend gestelde cijfers geven weinig belangrijke resultaten.

Het getal beklaagden bedroeg in 1857 66, in 1858 105.

In 1855 had het getal bedragen 59, en in 1856 76.

Van deze beklaagden werden de zaken afgedaan:

in 1855 van 57
» 1856 » 69
» 1857 » allen.
» 1858 » »

Naar hunne juridische verdeeling waren de misdrijven, ter zake van welke de strafvervolging werd ingesteld, de navolgende:

MISDRIJVEN.		Veroordeeld.	Vrijgesproken of ontslagen van regtsvervolging.	Onafgedaan.	Totaal.
Tegen de algemeene zaak	1855	13	»	2	15
	1856	4	4	5	13
	1857	10	»	»	10
	1858	5	»	»	5
Tegen de personen . .	1855	4	»	»	4
	1856	4	»	»	4
	1857	2	»	»	2
	1858	7	»	»	7
Tegen de eigendommen .	1855	36	4	»	50
	1856	48	9	2	59
	1857	45	9	»	54
	1858	87	6	»	93

Zoodat in het geheel de veroordeelingen en vrijspraken of ontslagen van regtsvervolging bedroegen:

JAREN.	Veroordeeld.	Vrijgesproken of ontslagen van regtsvervolging.
1855	53	4
1856	56	13
1857	57	9
1858	99	6
Totaal . . .	265	32

De voornaamste misdrijven, ter zake van welke werd veroordeeld, waren:

MISDRIJVEN.	1855.	1856.	1857.	1858.	Totaal.
Landlooperij	13	4	10	4	31
Vadermoord	1	»	1	»	2
Moord	1	4	1	3	9
Moedwillige manslag . .	1	»	»	1	2
Moedwillige brandstichting	»	3	»	»	3
Diefstal	30	30	41	78	179
Veediefstal.	6	7	2	5	20

Deze cijfers zijn laag, en men zou de bevolking der Vorstenlanden al voor zeer deugdzaam moeten houden, wanneer men niet wist, dat de regtspraak der beide residentieraden in zaken van misdrijf zeer beperkt is en zich niet verder uitstrekt dan de vreemde Oosterlingen, de tot de inlandsche bevolking behoorende zoogenaamde gouvernementsonderdanen en de onderdanen der Vorsten, voor zooverre zij medepligtig zijn aan de door de eerstgenoemden gepleegde misdrijven.

De doodstraf werd in 1856 *drie* maal opgelegd, in 1855, 1857 en 1858 *geen* enkele maal.

De straf naast die des doods werd in 1855 *twee* maal, in 1856 *eens*, in 1857 *twee* maal, in 1858 *vier* maal uitgesproken.

Van de beklaagden behoorde in 1857 *één* tot de vreemde Oosterlingen, in de drie andere jaren stonden *alleen* inlanders te regt.

Onderzoek doende naar het geslacht der beklaagden vindt men:

JAREN.	Mannen.	Vrouwen.
1855	58	1
1856	73	3
1857	60	6
1858	98	7
Totaal. . .	289	17

Dus eene verhouding van ongeveer 6 tot 100.

De onderdom der mannelijke beklaagden was de volgende:

JAREN.	Beneden 20 jaren.	Boven 50 jaren.
1855	2	2
1856	2	»
1857	3	2
1858	2	4

De kolommen wijze geen enkelen recidivist aan.

B. Overtredingen.

I. *Hooggeregtshof van Nederlandsch Indie.*

Noch in het jaar 1857, noch in het jaar 1858 werd het Hooggeregtshof geroepen in eersten aanleg kennis te nemen van zaken van overtreding.

Evenmin was zulks het geval in een der overige jaren na de invoering der nieuw wetgeving (1 Mei 1848).

Bij den beperkten kring, waarbinnen de regtspraak van het Hooggeregtshof zich,

regtsprekende in eersten aanleg in zaken van overtreding (art. 165 van het Reglement op de Regterlijke Organisatie), beweegt, behoeft zulks geene verwondering te baren.

Ook in hooger beroep deden zich weinig zaken voor.

Gedurende 1857 waren er slechts hangende 4, in 1858 slechts 3.

Het jaar 1850 leverde er 2 op, 1851 4; van 1852 en 1853 zijn geene opgaven bekend, doch in het jaar 1854 moesten 3 zaken behandeld worden; in 1855 waren er slechts 2; in 1856 6.

De vergelijking van de jaren 1855, 1856, 1857 en 1858 levert ten aanzien der veroordeelingen en vrijspraken of ontslagen van regtsvervolging de volgende resultaten op:

Jaren.	Veroordeeld.	Vrijgesproken of ontslagen.	Aanhangig gebleven.
1855 . . .	2	»	»
1856 . . .	4	1	1
1857 . . .	2	1	1
1858 . . .	1	2	»

Onder de beklaagden waren in 1857 en 1858 geene vrouwen.

Naar hunnen landaard waren de beklaagde mannen verdeeld als volgt:

Jaren.	Europeanen.	Vreemde Oosterlingen.	Inlanders.
1857 . . .	3	1	»
1858 . . .	3	»	»

In 1857 betroffen twee zaken overtreding der amfioen-pachtvoorwaarden, in 1858 waren er geene van dezen aard.

In cassatie was mede het aantal der te behandelen zaken gering.

In 1857 3
» 1858 5
» 1854 waren er 10 geweest
» 1855 4 en
» 1856 5.

Daarvan werden in het belang der wet aangebragt:

in 1854 1
» 1855 1
» 1856 *geen*
» 1857 1
» 1858 *geen.*

De opgaven der overige jaren, zoo als zij in het regtskundig tijdschrift voorkomen, betreffen alleen de cassatie in het belang der wet en wijzen aan:

in 1853 6
» 1852 1
» 1851 3
» 1850 4
» 1849 1
» 1848 *geene.*

De volgende staat wijst aan hoeveel vonnissen van 1853 tot en met 1858 werden vernietigd, en hoeveel eischen in cassatie werden verworpen of niet ontvankelijk verklaard; daaronder zijn niet de voorzieningen in het belang der wet.

Jaren.	Vonnissen vernietigd.	Eisch verworpen of niet ontvankelijk verklaard.
1854	2	7
1855	1	2
1856	»	4
1857	»	2
1858	5	»

In deze vijf jaren werd slechts eenmaal cassatie aangeteekend van een door eenen landraad in het hoogste ressort gewezen vonnis, en wel in het jaar 1857 in het belang der wet. In de overige jaren betrof de voorziening alleen vonnissen van de raden van justitie op Java.

Uit al deze opgaven zal men de gevolgtrekking mogen maken, dat het middel van cassatie in zaken van overtreding slechts zelden wordt gebezigd.

II. *Raden van justitie op Java.*

Het getal overtredingszaken in eersten aanleg voor deze regtbanken behandeld bedroeg:

in 1858 9
» 1857 11
» 1856 9
» 1855 14.

Van deze zaken betreffen overtredingen der amfioen-pachtvoorwaarden:

in 1858 *geene*
» 1857 2
» 1856 1
» 1855 *geene.*

De zaken waren volgenderwijze over de verschillende raden van justitie verdeeld:

Raad van justitie.	1855.	1856.	1857.	1858.	Totaal.
Batavia	»	6	4	2	12
Samarang . . .	6	1	6	1	14
Soerabaija . . .	8	2	1	6	17

Het ressort van den raad van justitie te Batavia leverde dus het geringste getal, en toch is dit ressort het rijkst aan justiciabelen. Welligt is dit slechts toevallig, althans de oorzaak is moeijelijk te gissen.

Onder de beklaagden treft men slechts 1 vreemden Oosterling aan, en zulks te Batavia in het jaar 1857. Overigens waren al de beklaagden Europeanen.

Naar het geslacht waren zij volgenderwijze verdeeld:

Jaren.	Mannen.	Vrouwen.
1855	13	1
1856	8	1
1857	10	6
1858	9	»

De verhouding van het getal vrouwen tot de mannen was dus in 1855 $8^3/_4$ ten honderd, in 1856 $12^1/_2$ ten honderd, in 1857 $16^2/_3$ ten honderd, en 1858 0 ten honderd.

Het getal veroordeelden en vrijgesprokenen of van regtsvervolging ontslagenen bedroeg:

In het jaar	Veroordeeld.	Vrijgesproken of ontslagen.
1855	6	8
1856	4	5
1857	6	5
1858	5	4

In hooger beroep was het getal behandelde zaken aanmerkelijk hooger. In 1858 was het 82; in 1857 81; in 1856 25; in 1855 27.

Het verschil in de cijfers tusschen de beide laatstgenoemde en de beide andere jaren is groot, doch waarschijnlijk alleen een gevolg van de omstandigheid, dat de door den

procureur-generaal over de laatstgenoemde jaren vervaardigde staten niet behelzen de opgaven van den raad van justitie te Samarang, terwijl het bedrag der voor die regtbank in de beide andere jaren niet gering is, als zijnde geweest in 1857 43 en in 1858 51.

Hierdoor is het ook onmogelijk, eene juiste vergelijking over de vier genoemde jaren te maken, en zal men zich dus ook moeten bepalen tot de vergelijking der jaren 1857 en 1858.

Van de 81 appellen van het eerstgenoemde jaar waren er 10 van vonnissen van residentsgeregten; van de 82 van het andere jaar slechts 4.

Het hoogste cijfer heeft de raad van justitie te Samarang, als: in 1857 51, in 1858 mede 51.

De raad van justitie te Batavia had het kleinste getal, als: in 1857 slechts 2, in 1858 8.

Naar haren aard betrof het grootste getal der behandelde zaken overtredingen van de amfioen-pachtvoorwaarden, namelijk: in 1857 60, in 1858 64.

De beklaagden in de appellen van de vonnissen van de residentsgeregten waren Europeanen. In die van de vonnissen van landraden waren als beklaagden betrokken in 1857 44 vreemde Oosterlingen en 27 inlanders; in 1858 42 vreemde Oosterlingen en 36 inlanders.

Het getal veroordeelingen bedroeg in 1857 46, waarvan 6 in zaken, die in eersten aanleg waren beregt door residentsgeregten, en in 1858 51, waarvan 5 op vonnissen van residentsgeregten.

Vrijgesproken of ontslagen van alle regtsvervolging werden er in 1857 30, waaronder 4 beklaagden, die in eersten aanleg hadden te regt gestaan voor een residentsgeregt, in 1858 27, allen in hooger beroep van vonnissen van landraden.

Onder de beklaagden waren in 1857 2, in 1858 3 vrouwen, allen in eersten aanleg te regt hebbende gestaan voor landraden.

III. *Landraden op Java en Madura.*

Afzonderlijke opgaven omtrent het hooger beroep zijn niet verkregen, doch daarvan is het getal dan ook ongetwijfeld zeer onbeduidend geweest; in den regel toch berust de inlander, vol eerbied voor de wijsheid en het gezag des regents, in de door de regentschapsgeregten gewezen vonnissen: de eenige waarover zich in hooger beroep de regtspraak der landraden uitstrekt. Zoo toonen dan ook de opgaven voor die geregten, over het jaar 1857, slechts aan een getal van 18, en over 1858 van 10 processen, waarin niet werd berust, en zulks in het eerste jaar op een getal van 9 595, in het andere van 9 761 behandelde zaken.

Er zal dus wel geen bezwaar bestaan, om het er bij te doene vergelijking voor te houden, dat de landraden geen enkele maal in hooger beroep, maar steeds in eersten aanleg hebben gevonnisd.

Het jaar 1857 wijst aan een getal van 438, het jaar 1858 van 454 hangende zaken, welke alle werden afgedaan.

De eindcijfers, welke worden aangetroffen op de tabellen van 1855 en 1856, zijn voor het eerste jaar 377, voor het andere 449, terwijl er in 1855 hangende bleven 13 zaken en in 1856 20.

Er waren sommige residentien, in welke in het geheel geen overtredingszaken voor de landraden werden behandeld, als:

in 1855	in 1856	in 1857	in 1858
Buitenzorg,	Krawang,	Buitenzorg,	Buitenzorg,
Krawang,	Kadoe,	Krawang,	Krawang,
Bagelen,	Patjitan.	Tagal,	Banjoewangie.
Patjitan.		Pekalongan,	
		Kadoe,	
		Patjitan.	

De adsistent-residentie Krawang leverde dus in het vierjarig tijdvak geene enkele

zaak op, de adsistent-residentie Buitenzorg alleen in het jaar 1856, en toen was het, volgens den staat van dat jaar, nog slechts ééne zaak.

Even als zulks werd opgemerkt bij de in appèl door de raden van justitie behandelde overtredingszaken, betreffen ook de meeste zaken door de landraden beregt overtredingen van de amfioen-pachtvoorwaarden.

Het getal was:

in 1855	283
» 1856	320
» 1857	306
» 1858	305

In 1855 was dus de verhouding tot de andere overtredingen ongeveer als 75 tot 100, in 1856 als 71 tot 100, in 1857 als 70 tot 100, en in 1858 als 67 tot 100.

Het getal beklaagden bedroeg:

in 1855	481
» 1856	596
» 1857	500
» 1858	551

Naar hun geslacht waren zij volgenderwijze verdeeld:

Jaren.	Mannen.	Vrouwen.
1855	446	36
1856	565	31
1857	462	38
1858	499	52

Het getal vrouwen stond dus tot het getal mannen in 1855 als 8 tot 100, in 1856 als $5^1/_2$ tot 100, in 1857 als 8 tot 100 en in 1858 als $10^1/_2$ tot 100; eene verhouding alzoo, die voor de eersten veel nadeeliger is, dan zulks het geval was ten aanzien der voor de landraden en de regtbanken van omgang behandelde misdrijven.

Onderzoek doende naar hunnen landaard vindt men:

Jaren.	Inlanders.	Vreemde Oosterlingen.
1855.	251	230
1856.	376	220
1857.	321	179
1858.	301	250

De verhouding strekt dus zeer ten nadeele van de vreemde Oosterlingen; doch zulks behoeft geene verwondering te baren, wanneer men bedenkt, dat de meeste amfioen-overtredingen worden begaan door de in den regel zoo zeer aan dat heulsap verslaafde Chinezen.

Het getal der uitgesproken veroordeelingen en dat der vrijspraken of ontslagen van alle regtsvervolging was:

Jaren.	Veroordeelingen.	Vrijspraken of ontslagen.
1855	379	104
1856	483	113
1857	439	61
1858	455	96

IV. *Residentie-raden te Djokdjokarta en te Soerakarta.*

Het getal der voor deze regtbanken behandelde overtredingszaken was uiterst gering. Ten aanzien van Djokdjokarta staan in het vierjarig tijdvak alleen zaken bekend gesteld in het jaar 1858, en wel 2.

Te Soerakarta waren hangende:

in 1855 1 zaak,
» 1856 2 zaken,
» 1857 7 »
» 1858 19 »

Alle overtredingen betroffen de amfioen-pachtvoorwaarden.

Het getal beklaagde mannen en vrouwen was:

Jaren.	Mannen.	Vrouwen
1855	1	»
1856	2	»
1857	7	»
1858	20	»

Naar hunnen landaard doen zij zich volgenderwijze kennen:

Jaren.	Inlanders.	Vreemde Oosterlingen.
1855	»	1
1856	2	»
1857	7	»
1858	14	7

De twee in 1856 aanhangig gemaakte zaken bleven hangende.

In de overige jaren waren de veroordeelingen en de vrijspraken of ontslagen van regtsvervolging volgenderwijze verdeeld:

Jaren.	Veroordeelingen.	Vrijspraken of ontslagen.
1855	1	»
1857	7	»
1858	16	2

V. *Residentsgeregten- en politierollen in de residentien en op zich zelf staande adsistent-residentien op Java en Madura.*

Het getal op de residentsgeregten behandelde overtredingszaken was in toto voortdurend betrekkelijk zeer gering.

Het bedroeg:

in 1855 . . . 281 zaken;
» 1856 . . . 203 »
» 1857 . . . 221 »
» 1858 . . . 178 »

Het was echter verdeeld over weinig residentien, want vele hadden in het geheel geene zaken. De volgende opgave wijst voor elk jaar aan in welke residentien zulks het geval was.

1855.	1856.	1857.	1858.
Buitenzorg,	Buitenzorg,	Buitenzorg,	Buitenzorg,
Krawang,	Krawang,	Krawang,	Krawang,
Preanger,	Pekalongan,	Pekalongan,	Preanger,
Pekalongan,	Rembang,	Rembang,	Tagal,
Rembang,	Madura,	Madura,	Pekalongan,
Madura,	Probolingo,	Bezoekie,	Rembang,
Probolingo,	Bezoekie,	Probolingo,	Bezoekie,
Bezoekie,	Bagelen,	Bagelen,	Probolingo,
Banjoewangie,	Patjitan,	Kadoe,	Banjoewangie,
Bagelen,	Madioen,	Madioen,	Banjoemas,
Kadoe,	Kedirie,	Patjitan,	Bagelen,
Patjitan,	Djokdjokarta,	Kedirie,	Patjitan,
Kedirie,	Soerakarta.	Djokdjokarta,	Kedirie,
Djokdjokarta,		Soerakarta.	Djokdjokarta,
Soerakarta.			Soerakarta.

In het vierjarig tijdvak kwamen derhalve in het geheel geene zaken voor in:

de adsistent-residentie Buitenzorg,
» » » Krawang,
» residentie Pekalongan,
» » Rembang,
» » Probolingo,
» » Bagelen,

de adsistent-residentie Patjitan,
» residentie Kedirie,
» » Djokdjokarta,
» » Soerakarta.

Het grootste getal zaken kwam steeds voor te Soerabaija, als: in 1855 180, in 1856 137, in 1857 177 en in 1858 113; dan volgen Batavia en Samarang.

De beklaagden waren naar hunnen landaard volgenderwijze verdeeld:

Jaren.	Europeanen.	Vreemde Oosterlingen.	Inlanders.
1855	279	2	»
1856	198	5	»
1857	211	10	»
1858	175	1	2

Ten aanzien van hun geslacht vindt men de navolgende uitkomsten:

Jaren.	Mannen.	Vrouwen.
1855	254	27
1856	184	19
1857	208	13
1858	160	18

De verhouding der vrouwen tot de mannen was dus over het algemeen voor de eerstgenoemden niet zeer gunstig, als zijnde in 1855 11 ten honderd, in 1856 $10^1/_3$ ten honderd, in 1857 6 ten honderd en in 1858 11 ten honderd.

Het getal veroordeelingen en vrijspraken of ontslagen van regtsvervolging geeft de onderstaande cijfers aan:

Jaren.	Veroordeelingen.	Vrijspraken of ontslag.
1855	221	46
1856	165	29
1857	188	33
1858	151	13

Het getal der op de politierollen volgens de tabellen behandelde zaken bedroeg:

in 1855	49 697
» 1856	54 551
» 1857	62 584
» 1858	64 830

Merkwaardig is de opklimming in het cijfer: denkelijk een gevolg van verbetering in het politiewezen.

De sprong van 1856 op 1857 is zeer belangrijk, daar het verschil tusschen die beide jaren is 8 033. De ondergeteekende meent zulks te moeten toeschrijven aan mindere naauwkeurigheid ten aanzien der in 1855 en 1856 verkregen opgaven, welke voor sommige residentien een onbegrijpelijk klein getal zaken aanwijzen, zoo als vooral in het oog springt bij de residentie Probolingo, welke in 1855 en 1856 volgens de staten opleverde respectivelijk 55 en 37 zaken en in 1857 en 1858 respectivelijk 4 050 en 3 342 zaken.

Een belangrijk verschijnsel is, dat in de adsistent-residentie Banjoewangie, de verblijfplaats van eene groote menigte veroordeelden, het getal overtredingszaken op de politierol niet noemenswaardig is, als bedragende:

in 1855. . .	57
» 1856. . .	37
» 1857. . .	63
» 1858. . .	40

Tusschen de veroordeelingen en vrijspraken vindt men de volgende verhouding:

Jaren.	Veroordeelingen.	Vrijspraken.
1855	32 598	11 963
1856	37 212	14 230
1857	41 922	16 397
1858	44 666	15 975

De vrijspraken stonden dus tot de veroordeelingen:

in 1855, als $36^3/_4$ tot honderd;
» 1856, » 38 » »
» 1857, » 39 » »
» 1858, » $35^3/_4$ » »

VI. *Regentschapsgeregten op Java en Madura.*

Het getal afgedane zaken bedroeg:

in 1855 . .	6 717
» 1856 . .	8 276
» 1857 . .	9 613
» 1858 . .	9 762

Ook hier is, even als bij de zaken op de politierol behandeld, eene jaarlijksche opklimming in het getal op te merken. Die opklimming gaat echter zeer geleidelijk, en de ondergeteekende vermeent, dat zij, evenzeer als hij zulks bij de vermelding der politierollen opmerkte, is toe te schrijven aan trapsgewijze verbetering van het politiewezen; althans hij wil zulks liever aannemen, dan uit de vermeerdering afleiden, dat de bevolking van Java en Madura zich langzamerhand meer en meer aan kleine overtredingen schuldig maakte.

VII. *Districtsgeregten op Java en Madura.*

In vergelijk tot het getal zaken der regentschapsgeregten is het getal voor de districtsgeregten wegens overtredingen behandelde zaken uiterst gering.

Het bedroeg:

in	1855 . .	445
»	1856 . .	477
»	1857 . .	746
»	1858 .	1 140

Deze toestand is onnatuurlijk en doet denken aan eene zeer slechte nakoming van de wettelijke bepalingen ten aanzien der districtsgeregten.

Er zijn residentien, waar nimmer eene zaak voorkomt, zoo als Madura, Bezoekie, Banjoewangie en Patjitan, terwijl in andere residentien het getal zoo uiterst gering is, dat het even goed is als of er geen districtsgeregten bestonden.

Bij de staten van 1857 en 1858 zijn alle districten opgenoemd, en daaruit kan men dus met een oogopslag ontwaren, dat in verreweg het grootste gedeelte geene districtsgeregten gehouden werden.

Welligt zullen de volgende jaren, naar aanleiding der bij het gouvernementsbesluit van 17 September 1858, n°. 44, gedane aanschrijving (*Bijblad op het Staatsblad*, jaargang III, n°. 638), betere resultaten opleveren.

B. Burgerlijke zaken.

I. *Hooggeregtshof van Nederlandsch Indie.*

In eersten aanleg was het getal zaken gering; een noodzakelijk gevolg van de beperkte regtsmagt van den hove in eersten aanleg, welke niet verder gaat dan de zaken, bedoeld bij art. 59 van het Reglement op de Regterlijke Organisatie, en die welke bij wege van prorogatie in eersten aanleg voor den hove worden gebragt.

Het getal eindarresten in processen in eersten aanleg was in 1857 slechts 3, in 1858 mede slechts 3.

In de voorgaande jaren sedert de invoering der nieuwe wetgeving was het geweest:

in	1848 . .	2
»	1849 . .	5
»	1850 . .	4
»	1851 . .	3
»	1852 . .	5
»	1853 . .	*geene*
»	1854 . .	3
»	1855 . .	2
»	1856 . .	3

Gedurende het vierjarig tijdvak van 1855—1858 was het getal aangebragte zaken in eersten aanleg.

Jaren.	Burgerlijke zaken.	Handels-zaken.	Totaal.
1855. . . .	3	»	3
1856. . . .	6	»	6
1857. . . .	2	2	4
1858. . . .	4	»	4

Hangende bleven er:

in 1855 . . 1
» 1856 . . 1
» 1857 . . 1
» 1858 . . 1

Gedurende het viertal jaren werden alleen persoonlijke regtsvorderingen in eersten aanleg voorgebragt.

Slechts in *ééne* zaak werd in het jaar 1856 afstand van de instantie gedaan; in hetzelfde jaar werd er *ééne* geroyeerd.

De Regering was partij:

in 1855 in 3 zaken
» 1856 » 5 »
» 1857 » 1 »
» 1858 » 2 »

Als regter in revisie (art. 362 van het Reglement op de Regterlijke Organisatie) behoefde het hof gedurende het vierjarig tijdvak slechts in *ééne* zaak regt te doen en wel in het jaar 1855, in een proces, waarin de Regering in eersten aanleg door eenen Arabier was gedagvaard geweest.

Request-civiel deed zich geen enkele maal voor, evenmin evocatie.

In kort geding voor 's hofs President wijzen de tabellen alleen in 1858 *ééne* zaak aan.

Regeling van regtsgebied had in elk der jaren 1855, 1856 en 1857 éénmaal plaats, in 1858 in het geheel niet.

Ook op requesten waren in eersten aanleg weinig beschikkingen noodig.

Het geheele cijfer was:

in 1855 . . 33
» 1856 . . 27
» 1857 . . 25
» 1858 . . 30

Verzoeken om relief werden in het geheel niet gedaan.

's Hofs regtspraak ten civile betreft voornamelijk de appellen van vonnissen van raden van justitie.

De wijze van procederen in die zaken is van drieërlei aard, als:

1°. die voorgeschreven bij het Reglement op de Burgerlijke Regtsvordering in hooger beroep van vonnissen van de raden van justitie op Java en Madura;

2°. die volgens de manier van procederen, voorgeschreven bij het reglement van 1819, alleen betreffende de vonnissen in eersten aanleg gewezen door den raad van justitie te Macassar, alsmede de zaken, bedoeld bij art. 83 der overgangsbepalingen; en

3°. die, zonder vorm van geding, op de overgezonden stukken, in hooger beroep van vonnissen gewezen door de raden van justitie te Amboina, Padang, Banda, Ternate, de regtbank voor burgerlijke en lijfstraffelijke regtspleging te Palembang, den residentieraad te Benkoelen en den landraad te Muntok.

Het totaal der in hooger beroep gewezen arresten was:

in 1848 . .	2
» 1849 . .	17
» 1850 . .	30
» 1851 . .	32
» 1852 . .	35
» 1853 . .	24
» 1854 . .	41
» 1855 . .	48
» 1856 . .	79
» 1857 . .	83
» 1858 . .	99

Opmerkelijk is de voortdurende vermeerdering, en vooral de sprong van 48 op 79 in het jaar 1856; waarschijnlijk een gevolg van de op 18 December 1855 afgekondigde bepalingen, houdende toepasselijk-verklaring van de Europesche wetgeving op de vreemde Oosterlingen (*Staatsblad* 1855, n°. 79).

Het getal volgens het Reglement op de Burgerlijke Regtsvordering, d. i. in hooger beroep van vonnissen van de raden van justitie op Java, aanhangig gemaakte zaken bedroeg, verdeeld naar haren aard:

Jaren.	Burgerlijke zaken.	Handels-zaken.	Totaal.
1855.	43	4	47
1856.	72	9	81
1857.	79	11	90
1858.	84	11	95

De meeste appellen leverde voortdurend op de raad van justitie te Batavia, als:

in 1855	20
» 1856	47
» 1857	59
» 1858	56

De minste de raad van justitie te Soerabaija, als:

in 1855	9
» 1856	12
» 1857	10
» 1858	13

Naar den aard der vorderingen waren de zaken verdeeld als volgt:

Jaren.	Persoonlijke.	Zakelijke.	Gemengde.
1855.	42	4	1
1856.	76	5	»
1857.	88	1	1
1858.	91	2	2

Interlocutoire, praeparatoire en incidentele arresten werden er gewezen:

in 1855 . . . 5
» 1856 . . . 2
» 1857 . . . 8
» 1858 . . . 8

Afstand van de instantie gedaan of geroyeerd werden:

in 1855 . . . 1 zaak,
» 1856 . . . 2 zaken,
» 1857 . . . 3 »
» 1858 . . . 5 »

De Regering was partij:

in 1855 . . . in 7 zaken,
» 1856 . . . » 8 »
» 1857 . . . » 9 »
» 1858 . . . » 3 »

Bekrachtigende eindarresten treft men aan:

in 1855 . . . 18
» 1856 . . . 29
» 1857 . . . 26
» 1858 . . . 36

Dus van de gewezen eindarresten, wier getal bedroeg in 1855 30, in 1856 63, in 1857 65 en in 1858 65, respectivelijk 60 ten honderd, 46¼ ten honderd, 40 ten honderd en 55½ ten honderd.

Hangende bleven:

in 1855 . . . . 18 zaken
» 1856 . . . . 15 »
» 1857 . . . . 21 »
» 1858 . . . . 25 »

Volgens de manier van procederen van 1819 behoefde in 1857 en 1858 geen enkele maal regt te worden gedaan. In 1855 was echter van Batavia aanhangig gemaakt eene zaak, die in het volgend jaar werd uitgewezen, terwijl de raad van justitie te Macassar er 4 opleverde, die mede in 1856 werden afgedaan.

Zonder vorm van proces (zie n°. 3 van de boven aangegeven verdeeling) behoefden slechts te worden beregt:

in 1855	. . . .	10 zaken,
» 1856	. . . .	9 »
» 1857	. . . .	10 »
» 1858	. . . .	13 »

Van overtredingen van ambtenaren van den burgerlijken stand en anderen, die volgens art. 867 volgg. van het Reglement op de Burgerlijke Regtsvordering moeten worden behandeld als burgerlijke zaken, nam het Hooggeregtshof kennis:

in 1855 3 maal;
» 1856 *niet* eens;
» 1857 mede *niet* eens;
» 1858 3 maal.

Het getal requesten welke in appèl moesten worden behandeld was gering; het bedroeg slechts:

in 1855	. . .	8
» 1856	. . .	12
» 1857	. . .	2
» 1858	. . .	9.

Ook in cassatie was 's hofs regtspraak niet veelvuldig.
Het in cassatie hangend aantal zaken beliep:

in 1848	. . .	geene
» 1849	. . .	1
» 1850	. . .	6
» 1851	. . .	19
» 1852	. . .	10
» 1853	. . .	10
» 1854	. . .	12
» 1855	. . .	9
» 1856	. . .	9
» 1857	. . .	8
» 1858	. . .	8.

Daarvan waren in het belang der wet ingesteld:

in 1849	. . .	1
» 1850	. . .	1
» 1851	. . .	2
» 1852	. . .	*geen*
» 1853	. . .	*geen*
» 1854	. . .	*geen*
» 1855	. . .	*geen*
» 1856	. . .	*geen*
» 1857	. . .	*geen*
» 1858	. . .	2.

Gedurende het tijdvak van 1855 tot 1858 betroffen de meeste zaken vonnissen van den raad van justitie te Batavia, als: in 1855 4, in 1856 5, in 1847 5, in 1858 5.

Hangende bleven:

in 1855 5 zaken;
» 1856 5 »
» 1857 1 »
» 1858 3 »

Vernietigd werden:

in 1855 1 vonnis;
» 1856 1 vonnis;
» 1857 2 vonnissen;
» 1858 1 vonnis (in het belang der wet).

Als adviserend collegie bragt het hof aan de Regering uit:

in 1855 627 adviesen:
» 1856 587 »
» 1857 610 »
» 1858 702 »

De meeste betroffen gratie of remissie van straf, als: in 1855 401, in 1856 321, in 1857 426, in 1858 477.

Adviesen ten aanzien van onderwerpen van wetgeving werden er uitgebragt in 1855 28, in 1856 16, in 1857 15, in 1858 15.

II. *Raden van justitie op Java en Madura.*

In eersten aanleg bedroeg het getal in behandeling zijnde processen:

in 1855 675
» 1856 798
» 1857 923
» 1858 946

Het getal zaken is dus voortdurend toegenomen.

Het grootste aandeel in deze zaken had, behalve in 1856, toen Soerabaija het hoogste cijfer aanwees, voortdurend de raad van justitie te Batavia, zoo als blijkt uit de volgende vergelijkende tabel:

Jaren.	Batavia.	Samarang.	Soerabaija.	Totaal.
1855. . .	258	180	237	675
1856. . .	286	219	293	798
1857. . .	418	240	265	923
1858. . .	436	211	299	946

Opmerkelijk is de groote vermeerdering van zaken bij den raad van justitie te Batavia van 1856 op 1857. Het schijnt, dat toen eerst de invloed is gevoeld van de toepasselijk-

verklaring der Europesche wetgeving op de vreemde Oosterlingen, welke in het laatst van 1855 had plaats gevonden.

Het getal in eersten aanleg gewezen vonnissen bedroeg in het geheel:

in 1855 457
» 1856 670
» 1857 770
» 1858 725

Daaronder waren praeparatoire, interlocutoire en incidentele:

in 1855 62
» 1856 93
» 1857 111
» 1858 119

Op verzoeken om pro deo te mogen procederen moest worden beschikt:

in 1855 22 maal;
» 1856 27 »
» 1857 42 »
» 1858 39 »

Van die verzoeken werden er toegestaan:

in 1855 15
» 1856 16
» 1857 33
» 1858 34

Verstek werd verleend:

in 1855 260 maal;
» 1856 345 »
» 1857 355 »
» 1858 422 »

Daaronder was het getal verstekken tegen den eischer zeer gering; het bedroeg:

in 1855 8
» 1856 8
» 1857 13
» 1858 19

Het getal processen, waarin vreemde Oosterlingen betrokken waren, is belangrijk; het was:

in 1855 93 of 14 ten honderd;
» 1856 263 » 33 » »
» 1857 431 » 46 2/2 » »
» 1858 368 » 40 » »

De sprong van 1855 op 1856, het eerste jaar van de werking der ordonnantie van 18 December 1855 (*Staatsblad* n°. 79), is belangrijk.

Tegen inlanders, wier processen krachtens art. 131 van het Reglement op de Regterlijke Organisatie in eersten aanleg worden gebragt voor den raad van justitie, was het getal vorderingen gering; het beliep:

in 1855 5
» 1856 49 (waarvan alleen 47 te Soerabaija);
» 1857 8
» 1858 19

Geroyeerd op verzoek van partijen werden:

in 1855 57
» 1856 67
» 1857 106
» 1858 103

Een onderzoek naar de requesten, waarop in eersten aanleg in raadkamer moest worden beschikt, geeft den volgenden uitslag:

Jaren	Voogdij.	Curatele.	Art. 134 Regterlijke Organisatie.	Andere onderwerpen.	Totaal.
1855	129	8	9	504	649
1856	114	12	5	519	650
1857	304	17	9	434	764
1858	86	14	11	580	691

Ten dezen aanzien is dus het cijfer vrij stationair gebleven.
In kort geding was het getal uitspraken gering; het bedroeg.

in 1855 16
» 1856 17
» 1857 6
» 1858 19

De regtspraak in hooger beroep was onbelangrijk.
Het totaal der gewezen vonnissen beliep:

in 1855 70
» 1856 66
» 1857 26
» 1858 17

Hieruit ontwaart men, dat ten gevolge der ordonnantie van 18 December 1855 het getal zaken in hooger beroep afnam, naar mate het getal zaken in eersten aanleg toenam.
Het middel van request civiel werd slechts *eenmaal* gebezigd en wel te Batavia in 1856.

Onderzoek doende naar den aard van de vonnissen en beschikkingen bevindt men dat in zaken van koophandel werden gewezen:

in 1855 114 vonnissen;
» 1856 191 »
» 1857 240 »
» 1858 234 »

Naar den aard der regtsvorderingen kan men de vonnissen volgenderwijze rangschikken:

Jaren.	OP REGTSVORDERINGEN.			
	Persoonlijke.	Zakelijke.	Gemengde.	Niet boven de f 200.
1855. . .	420	11	2	111
1856. . .	532	7	7	141
1857. . .	450	22	10	138
1858. . .	523	28	17	153

In zaken van overtreding van ambtenaren van den burgerlijken stand, notarissen enz. (art. 867 van het Reglement op de Burgerlijke Regtsvordering) werden gewezen:

in 1855 99 vonnissen;
» 1856 39 »
» 1857 20 »
» 1858 75 »

In cas van echtscheiding en van scheiding van tafel en bed vindt men het volgend aantal vonnissen:

Jaren.	Echtscheiding.	Scheiding van tafel en bed.
1855	5	1
1856	7	5
1857	1	3
1858	6	1

Failliet-verklaringen werden er uitgesproken:

in 1855 6
» 1856 7
» 1857 16
» 1858 9

Verklaringen in staat van kennelijk onvermogen deden zich niet anders voor dan twee maal in 1855, eens te Samarang en eens te Soerabaija.

Ook wijzen de staten slechts *vier* gevallen van surseance van betaling aan, en wel in de jaren 1855 en 1858, *twee maal* te Batavia en *twee maal* te Soerabaija; als de ondergeteekende zich niet vergist betreffen deze vier gevallen echter alle ééne en dezelfde zaak van een handelshuis te Batavia, dat eene succursale had te Soerabaija.

Bij de raden van justitie is voor de regters-commissarissen, bijgestaan door den griffier, een zeer belangrijke werkkring het verlijden van acten van eigendomsovergang en hypotheek. Uit den aard der zaak is het getal dier acten het grootste daar, waar de meeste particuliere eigendommen gelegen zijn, en zoo werden dan ook bij den raad van justitie te Batavia verreweg de meeste acten verleden.

Het totaal bedroeg:

Jaren.	BATAVIA.			SAMARANG.			SOERABAIJA.			Totaal.
	Eigendom.	Hypotheek.	Cessie van hypotheek.	Eigendom.	Hypotheek.	Cessie van hypotheek.	Eigendom.	Hypotheek.	Cessie van hypotheek.	
1855 . .	867	244	50	278	111	8	207	62	2	1829
1856 . .	738	251	30	319	91	6	215	87	»	1737
1857 . .	823	284	31	469	105	4	197	72	2	1987
1858 . .	834	299	45	317	89	2	311	104	4	2005

Verzegelingen werden in den regel door de griffiers niet vele gedaan; haar getal bedraagt slechts:

in 1855. 31
» 1856. 17
» 1857. 27
» 1858. 17

Bij inbeslagnemingen was de griffier of zijn substituut ingevolge de wet tegenwoordig:

in 1855. . . . . . 73 maal
» 1856. . . . . . 95 »
» 1857. . . . . . 134 »
» 1858. . . . . . 172 »

III. *Landraden op Java en Madura.*

In het jaar 1857 waren in eersten aanleg hangende 629 zaken, in 1858 728. In de jaren 1855 en 1856 was het getal in het eerste jaar 1615, in het andere 1161. Hier is dus weder de invloed der toepasselijk-verklaring van de Europesche wetgeving op de vreemde Oosterlingen zeer merkbaar.

Eindvonnissen ten principale werden gewezen:

in 1855 in 1135 zaken,
» 1856 » 729 »
» 1857 » 664 »
» 1858 » 507 »

Het getal afstanden van de instantie bedroeg:

in 1855 348
» 1856 225
» 1857 94
» 1858 123

Het getal praeparatoire, interlocutoire en incidentele vonnissen bedroeg:

in 1855 47
» 1856 17
» 1857 165
» 1858 104

Niet-ontvankelijk werden verklaard:

in 1855 75 eischen,
» 1856 58 »
» 1857 68 »
» 1858 42 »

De meeste zaken had voortdurend de landraad te Soerabaija.

Ziehier de vergelijking tusschen het getal zaken in de residentie Soerabaija met die in de residentien Batavia en Samarang, de gewesten welke na Soerabaija het grootste getal aanwijzen:

Jaren.	Batavia.	Samarang.	Soerabaija.
1855. . . .	345	257	433
1856. . . .	176	146	271
1857. . . .	58	70	201
1858. . . .	66	90	227
Totaal. .	645	563	1132

Soerabaija had dus bijna het dubbel der civile gedingen van elke der beide andere residentien. Opmerkelijk zoude eene vergelijking zijn tot onderzoek bij welke landraden in het geheel geene civile gedingen aanwezig waren. Deze vergelijking kan echter slechts gemaakt worden over de jaren 1857 en 1858, want de staten van 1855 en 1856 wijzen alleen aan hoeveel zaken werden voorgebragt in elke residentie en niet hoeveel er waren bij elken landraad.

Over de jaren 1857 en 1858 vindt men dat geene zaken te beregten waren voor de landraden te:

1857.	1858.
Tjiringien,	Tjiringien,
Pandeglang,	Pandeglang,
Rangkas-Betong,	Rangkas-Betong,
Bekassie,	Bekassie,
Poerwakarta,	Poerwakarta,
Garoet,	Bandong,
Manondjaija,	Sumadang,
Tjiamies,	Garoet,
Madjalengka,	Manondjaija,
Koeningan,	Tjiamies,
Toeban,	Madjalengka,
Blora,	Koeningan,
Bangkallang,	Pamakassan,
Pamakassan,	Bezoekie,
Malang,	Bondowosso,
Pradjekan,	Banjoewangie,
Bondowosso,	Poerbolingo,
Banjoewangie,	Bandjar-Negara,
Tjilatjap,	Keboemen,
Bandjar-Negara,	Ambal,
Poerworedjo,	Ledok,
Keboemen,	Temangoong,
Ambal,	Ngawie,
Ledok,	Patjitan,
Temangoong,	Kedirie,
Madioen,	Berbek,
Patjitan,	Blitar,
Kedirie,	Toelong-Agoong,
Berbek,	Trengalek.
Blitar,	
Toelong-Agoong,	
Trengalek.	

In hooger beroep was de regtspraak der landraden hoogst onbeduidend. Het jaar 1855 wijst slechts een getal aan van 6 afgedane appellen, 1856 van 3, 1857 van 9, 1858 van 1.

IV. *Residentieraden te Djokdjokarta en Soerakarta.*

Volgens eene aanteekening op de tabellen van 1855 en 1856 was geene opgave ontvangen. De ondergeteekende ontving die wel over de jaren 1857 en 1858, doch zij wijzen geene enkele zaak aan; in de beide overige jaren had men welligt de opgaven achterwege gelaten, omdat zij ook toen geene zaken hadden te vermelden.

Als men nagaat, dat de regtspraak dezer raden in civile zaken, volgens het besluit van

11 Junij 1831, nº. 30, zeer beperkt is, en ziet hoe ook elders op Java bij vele landraden in het geheel geene zaken voorkomen, zal deze geheele ontstentenis van zaken bij de beide residentie-raden weinig verwondering behoeven te wekken.

Het is echter wel vreemd, dat geene processen voorkomen, waarin Europeanen of hunne afstammelingen als gedaagden voorkomen, daar toch ten hunnen aanzien de regtsmagt van de beide raden zich uitstrekt tot een bedrag van f 500. De ondergeteekende veronderstelt, dat sedert 1° Mei 1848 alle zaken, waarin Europeanen gedaagden zijn, worden gebragt voor den raad van justitie te Samarang; hetgeen dan ook welligt bij de invoering der nieuwe wetgeving de bedoeling is geweest, doch toch in strijd schijnt te zijn met het stellig voorschrift van art. 1, voorlaatste alinea, van het Reglement op de Regterlijke Organisatie, tenzij men mogt meenen, dat het voorschrift van art. 118, alin. 3, houdende omschrijving van het regtsgebied van den raad van justitie te Samarang, daarin eene wijziging heeft gebragt.

V. *Residentsgeregten op Java en Madura.*

De cijfers, welke de tabellen aanwijzen, zijn uit den aard der zaak gering, aangezien toch de regtsmagt der zoogenaamde residentsgeregten (art. 108 van het Reglement op de Regterlijke Organisatie) zoowel ratione personae, als ratione materiae zeer beperkt is.

Het jaar 1857 wijst een getal aan van 174 zaken, het jaar 1858 van 192.

In de jaren 1855 en 1856 was het bedrag respectivelijk geweest 73 en 123. Het hoogste getal wijst voortdurend de residentie Batavia aan; het verschil met Soerabaija en Samarang is zelfs zeer groot geweest. Dit blijkt uit de volgende tabel:

Jaren.	Batavia.	Samarang.	Soerabaija.
1855. .	27	13	16
1856. .	72	13	16
1857. .	117	3	10
1858. .	142	9	21
Totaal .	358	38	63

Eindvonnissen werden er gewezen:

in 1855 . . 48
» 1856 . . 66
» 1857 . . 91
» 1858 . . 94

Interlocutoire, praeparatoire of incidentele vonnissen wijzen de staten niet aan.
Slechts weinig eischen werden niet ontvankelijk verklaard:

in 1855 . . 2
» 1856 . . 6
» 1857 . . 3
» 1858 . . 2

Afstand van de instantie werd gedaan:

in 1855 . . 17 maal,
» 1856 . . 33 »
» 1857 . . 72 »
» 1858 . . 85 »

Volgens de opgaven hebben slechts in zeer weinig residentien de residenten burgerlijke zaken op hunne geregten te beslissen gehad.

Zulks blijkt uit de volgende opgave van die residentien, waarin zich zaken voordeden:

1855.	1856.	1857.	1858.
Batavia	Batavia	Batavia	Batavia
Samarang	Samarang	Buitenzorg	Buitenzorg
Soerabaija	Japara	Cheribon	Cheribon
Pasoeroean	Soerabaija	Samarang	Samarang
Bezoekie.	Pasoeroean	Japara	Japara
	Bezoekie.	Soerabaija	Soerabaija
		Kadoe.	Kadoe.

Dus in nog geen derde gedeelte der gewesten, waarin Java en Madura verdeeld zijn, werd door residentsgeregten in burgerlijke zaken regt gedaan.

VI. *Regentschapsgeregten op Java en Madura.*

In eersten aanleg werden in 1857 behandeld 1 414, in 1858 1 667 burgerlijke geschillen. De staat van 1855 wijst een getal aan van 1 080, die van 1856 van 1 154 zaken. Er is dus eene aanmerkelijke opklimming in de cijfers, hetgeen welligt een reeds gunstig gevolg is geweest van het onderzoek, dat in 1856 of 1857 ten aanzien van de werking der regentschapsgeregten werd ingesteld en waarvan het gouvernementsbesluit van 17 September 1858, n°. 43 (*Bijblad*, jaargang III, n°. 636), het gevolg was.

Het gering getal aangeteekende appellen van uitspraken der regentschapsgeregten kan ook hier, zoo als mede reeds vroeger werd opgemerkt bij het overzigt der door de landraden beregte overtredingen, ten bewijze strekken van den bij den inlander als ingeboren eerbied voor en vertrouwen in hunne regenten; het bedroeg slechts:

in 1855 3
» 1856 5
» 1857 8
» 1858 2

Van processen in hooger beroep van vonnissen van districtsgeregten namen de regentschapsgeregten slechts kennis:

in 1855 . . . . 5 maal;
» 1856 . . . . 14 »
» 1857 . . . . 17 »
» 1858 . . . . 13 »

Het mag, vooral ook in tegenstelling met hetgeen ten aanzien der residentsgeregten bleek, wel een verblijdend verschijnsel worden genoemd, dat gedurende het vierjarig tijdvak in alle residentien, waarin zich regentschapsgeregten bevinden, zaken voor die geregten zijn gebragt.

De tabellen van 1857 en 1858 toonen speciaal aan, door welke geregten zaken werden behandeld, door welke niet. Het getal is betrekkelijk zeer gering. Die tabellen toch wijzen het aanwezen aàn van een getal van 74 geregten, terwijl slechts 20 geregten in 1857, en mede 20 in 1858 geene enkele zaak hebben aan te wijzen.

VII. *Districtsgeregten op Java en Madura.*

Bij de 415 districtsgeregten, welke in de tabellen van 1857 en 1858 worden opgenoemd, zijn in het eerste jaar afgedaan 1 451, in het ander 1 634 burgerlijke zaken. Het jaar 1855 leverde er op 1 457, het jaar 1856 1 418.

Appèl werd slechts aangeteekend:

in 1855 . . . . 12 maal;

» 1856 . . . . 16 »

» 1857 . . . . 12 »

» 1858 . . . . 11 »

Wanneer men de staten van 1857 en 1858 nagaat, bevindt men, dat van de 415 districtsgeregten in 1857 een getal van 240, in 1858 een getal van 238, dus verreweg meer dan de helft, geene zaken te behandelen had. Dit is ongetwijfeld geen bewijs voor de goede werking der districtsgeregten, en hetgeen ten hunnen aanzien werd gezegd bij de behandeling der overtredingszaken mag ook hier ten volle van toepassing worden geacht.

TWEEDE AFDEELING.

Regtbanken en geregten in de bezittingen buiten Java en Madura.

A. **Strafzaken.**

a. Misdrijven.

I. *Raden van justitie buiten Java en Madura.*

Daar van den raad van justitie te Ternate over de jaren 1857 en 1858 geene opgaven ontvangen werden, konden ook de zaken dezer regtbank niet op de betrekkelijke staten vermeld worden. De in dit verslag voorkomende cijfers betreffen dus alleen de raden van justitie te Padang, Macassar, Amboina en Banda, zullende van dien te Ternate, voor zooverre betreft de jaren 1855 en 1856, afzonderlijk melding worden gemaakt.

Het getal beklaagden in de in eersten aanleg behandelde en voorgebragte strafzaken (die bij den raad van justitie te Ternate dus daarvan uitgezonderd) beliep in 1857 43, in 1858 53. In 1855 was het geweest 34, in 1856 62.

De raad van justitie te Ternate had in die jaren respectivelijk de zaken van 10 en 45 te behandelen.

Onafgedaan bleef in 1855 de zaak van 1 beklaagde, in 1856 de zaken van 11 beklaagden, in 1857 van 5, in 1858 van 3 beklaagden.

Bij den raad van justitie te Ternate bleven alleen in 1855 van twee beklaagden de zaken hangende.

Het getal beklaagden was naar de drie hoofdafdeelingen van het strafregt:

Misdrijven.		Veroordeeld.	Vrijgesproken of ontslagen van regtsvervolging.	Onafgedaan.	Totaal.
Tegen de algemeene zaak	1855	2	2	»	4
	1856	5	1	2	8
	1857	2	1	»	3
	1858	»	2	»	2
Tegen de personen . .	1855	8	3	»	11
	1856	21	6	3	30
	1857	12	2	»	14
	1858	18	1	2	21
Tegen de eigendommen.	1855	18	»	1	19
	1856	14	5	5	24
	1857	12	9	5	26
	1858	21	8	1	30

Van de voor den raad van justitie te Ternate in de jaren 1855 en 1856 ter zake van misdrijf gebragte beklaagden werden in 1855 1 veroordeeld ter zake van moedwilligen manslag, 3 ter zake van een misdrijf tegen de personen, en ter zake van misdrijven tegen de eigendommen, in casu alle diefstallen, veroordeeld 3 en vrijgesproken 4, terwijl er onafgedaan bleven 2; bij diezelfde regtbank werden in 1856 40 beklaagden veroordeeld ter zake van diverse misdrijven tegen de algemeene zaak (de ondergeteekende meent zeerooverij), 1 veroordeeld en 2 vrijgesproken ter zake van misdrijven tegen de personen (moedwillige manslag en valsche getuigenis) en 1 veroordeeld en 1 vrijgesproken ter zake van misdrijven tegen de eigendommen (diefstallen).

Van de voornaamste misdrijven, welke voor de vier regtbanken behandeld werden of hangende waren, is het getal als volgt:

Misdrijven.	1855.	1856.	1857.	1858.	Totaal.
Moord.	4	22	4	4	34
Moedwillige manslag. . . .	»	1	2	3	6
Diefstal	16	21	14	25	76
Veediefstal	1	»	3	»	4

De diefstallen hadden dus verreweg de meerderheid.

De doodstraf werd toegepast:

in 1855 . . . *niet*,
» 1856 . . . 15 maal,
» 1857 . . . 1 »
» 1858 . . . 3 »

De straf naast die des doods werd opgelegd:

in 1855 . . . 2 maal,
» 1856 . . . 7 »
» 1857 . . . 3 »
» 1858 . . . 2 »

Door den raad van justitie te Ternate behoefde in 1855 evenmin de doodstraf als die naast den dood te worden opgelegd; het jaar 1856 daarentegen wijst 31 maal de doodstraf en 6 maal de poena morti proxima aan.

De beklaagden schikkende naar hunnen landaard, vindt men:

Jaren.	Europeanen.	Vreemde Oosterlingen.	Inlanders.
1855	5	10	19
1856	7	20	35
1857	10	6	27
1858	12	25	39

De beklaagden voor den raad van justitie te Ternate bestonden in 1855 uit 1 Europeaan, 1 vreemden Oosterling en 7 inlanders; in 1856 uit 1 Europeaan, 40 vreemde Oosterlingen (zeeroovers uit den Archipel) en 4 inlanders.

Onder de beklaagden waren:

in 1855 . . . . 1 vrouw,
» 1856 . . . . 4 vrouwen,
» 1857 . . . . 3 »
» 1858 . . . . 7 »

Totaal . . 15 vrouwen.

De verhouding tot de mannen was dus over het vierjarig tijdvak bijna 8 van de 100.

Te Ternate was gedurende de jaren 1855 en 1856 het getal vrouwen 4, zoodat de verhouding over die twee jaren tot de mannen was als $12^3/_4$ tot 100.

De volgende cijfers doen kennen hoeveel mannen van hoogeren ouderdom dan 50 jaren en hoeveel van jeugdiger leeftijd dan 20 jaren onder de beklaagden waren.

Jaren.	Ouder dan 50 jaren.	Jonger dan 20 jaren.
1855	»	7
1856	1	5
1857	1	6
1858	»	3

Te Ternate waren er in 1855 2 jonger dan 20 jaren en in 1856 1; in geen van beide jaren werden echter beklaagden aangetroffen van hoogeren leeftijd dan 50 jaren.

Recidivisten wijst het jaar 1855 1 aan, 1857 4; de overige jaren *geen*. Te Ternate het jaar 1855 slechts 1.

De raden van justitie te Macassar, Amboina en Ternate spreken ook regt in revisie, en wel:

die te Macassar van vonnissen, gewezen door den grooten en gewonen landraad te Macassar en door de landraden te Maros, Bonthain, Boelekomba, Takalar en Saleijer;

die te Amboina van vonnissen, gewezen door de raden van justitie te Ternate en Banda;

die te Ternate van vonnissen, gewezen door den land- of Minahassaraad te Menado.

De beide eerstgenoemde raden namen, regt doende in revisie, in 1857 kennis van de zaken van 134, in 1858 van 143 beklaagden. In 1855 was het cijfer 75, in 1856 131. Het grootste aantal wijst voortdurend aan de raad van justitie te Macassar, hetgeen een natuurlijk gevolg is van de omstandigheid, dat die raad van de vonnissen van het grootste getal regtbanken kennis neemt.

Die raad van justitie behandelde in revisie in 1855 de zaken van 10, in 1856 van 6 beklaagden.

Uitspraken tot de doodstraf werden door de beide eerstgenoemde raden van justitie opgelegd of bekrachtigd: in 1855 *geen*, in 1856 32, in 1857 5, in 1858 *geen*.

De raad van justitie te Ternate had alleen in 1856 2 doodvonnissen te bekrachtigen.

Het getal vonnissen, dat in revisie door de raden van justitie te Macassar te Amboina werd bekrachtigd, dan wel geheel of gedeeltelijk gewijzigd bedroeg:

Door den	Bekrachtigd of berust.				Geheel of gedeeltelijk gewijzigd.			
	1855.	1856.	1857.	1858.	1855.	1856.	1857.	1858.
Raad van justitie te Macassar . .	8	12	5	18	61	79	88	90
Raad van justitie te Amboina . .	»	32	2	6	3	10	1	2
Totaal. .	8	44	7	24	64	89	89	92

II. *Inlandsche regtbanken buiten Java en Madura.*

Bij de staten van de jaren 1857 en 1858 zijn ook opgeteekend de rappats op het eiland Sumatra; van deze vindt men echter geene melding gemaakt op de staten van de jaren 1855 en 1856; ten einde dus de vergelijking met die jaren eenigzins behoorlijk te kunnen maken, zal het noodig zijn, ook over de jaren 1857 en 1858 de cijfers op te geven, na aftrek van de ten aanzien der rappats bekend gestelde getallen; deze niet in naam des Konings regtsprekende regtbanken zullen afzonderlijk aan het slot dezer rubriek worden nagegaan.

Ten aanzien der residentie Ternate werden over 1857 en 1858 geene opgaven ontvangen; die komen echter ook niet voor op de staten van 1855 en 1856.

De inlandsche regtbanken in de overige buitenbezittingen, daarbuiten gelaten de rappats, wijzen in 1857 een getal beklaagden aan van 327, in 1858 van 305; daarvan bleven hangende in 1857 de zaken van 24 beklaagden, in 1858 van 32.

Het jaar 1855 wijst een getal beklaagden aan van 249, het jaar 1856 van 402, terwijl in het eerstgenoemde jaar onafgedaan bleven de zaken van 17, in het volgende van 27 beklaagden.

Er is dus nog al groot verschil tusschen het cijfer van 1855 en die van de overige jaren. Wat daarvan de reden is, kan moeijelijk worden gegist; doch dit is in allen gevalle zeker, dat, wanneer men de uitkomsten van de jaren 1855 en 1856 gezamenlijk stelt tegenover de uitkomsten der beide andere jaren, weinig verschil gevonden wordt, daar alsdan de beide eerste jaren een totaal geven van 651 en de beide andere van 632

De misdrijven naar hunne wetenschappelijke verdeeling rangschikkende, verkrijgt men de volgende cijfers:

Misdrijven.		Veroordeelingen.	Vrijspraken of ontslagen van regtsvervolging.	Niet afgedaan.	Totaal.
Tegen de algemeene zaak	1855	52	5	»	57
	1856	32	2	9	43
	1857	43	11	2	56
	1858	40	4	1	45
Tegen de personen .	1855	39	14	8	61
	1856	39	11	3	53
	1857	46	13	7	66
	1858	37	20	7	64
Tegen de eigendommen	1855	88	23	7	118
	1856	206	34	29	269
	1857	159	31	15	205
	1858	141	30	24	195

Het getal misdrijven onderzoekende met het oog op de gepleegde feiten, vindt men, daarbij volgende de ook elders bij dit verslag gebezigde omschrijvingen, de volgende cijfers:

Omschrijving der misdrijven.	1855.	1856	1857.	1858.	Totaal.
Landlooperij	7	7	1	»	15
Valsche munt, namaken van papieren geld, enz.	»	»	8	»	8
Vadermoord	»	»	1	»	1
Kindermoord	1	»	»	3	4
Vergiftiging	2	1	3	»	6
Moord	20	51	23	29	123
Moedwillige manslag	4	5	11	5	25
Moedwillige brandstichting	»	4	»	»	4
Diefstal.	94	65	182	148	489
Veediefstal.	»	3	»	3	6

Bij deze beide laatste tabellen moet worden opgemerkt, dat zij het getal beklaagden die in 1855 en 1856 te regt stonden voor den landraad te Bandjermasin niet bevatten, omdat deze in de statistieke opgaven over die jaren slechts globaal zijn; op die wijze doen zij kennen een totaal in 1855 van 11, in 1856 van 37 veroordeelden; in 1855 van *geen*, in 1856 van 10 vrijgesprokenen; en in 1855 van 2 wier zaken hangende bleven, terwijl in 1856 allen werden gevonnisd.

Het getal diefstallen had dus voortdurend de overhand, het getal moorden was betrekkelijk gering; over het algemeen kan men de cijfers, welke de buitenbezittingen in zaken van misdrijf aangeven, zeer laag noemen, doch ongetwijfeld worden in sommige streken vele misdrijven begaan, welke uit gebrek van eene goede overal heen reikende regtspolitie in de zoo uitgebreide buitenbezittingen nimmer aan het licht komen, of waarvan de bedrijvers nimmer worden opgespoord.

De doodstraf werd betrekkelijk zelden opgelegd:

in 1855 . . . . 9 maal;
» 1856 . . . . 27 »
» 1857 . . . . 14 »
» 1858 . . . . 7 »

De straf naast die des doods:

in 1855 . . . . 20 maal;
» 1856 . . . . 23 »
» 1857 . . . . 17 »
» 1858 . . . . 32 »

De beklaagden verdeelende volgens hunnen landaard, verkrijgt men de volgende cijfers:

Jaren.	Inlanders.	Vreemde Oosterlingen.
1855	229	20
1856	352	50
1857	297	30
1858	273	32

Naar het geslacht der beklaagden onderzoek doende, vindt men:

Jaren.	Mannen.	Vrouwen.
1855	234	15
1856	379	23
1857	311	16
1858	291	14

De verhouding van het getal der vrouwen stond dus tot dat der mannen:

in 1855 als 6 tot 100
» 1856 » 6 » »
» 1857 » 5 » »
» 1858 » 5 » »

Recidivisten vindt men weinigen opgeteekend, als:

in 1855	12
» 1856	6
» 1857	26
» 1858	26

De rappats der aan ons gezag onderworpen, doch in het bezit hunner eigene regtsbedeeling gelaten inboorlingen van Sumatra hadden in 1857 te behandelen de zaken van 207, in 1858 van 200 beklaagden, allen uit den aard der zaak inlanders (over vreemde Oosterlingen toch oefenen zij geene regtspraak uit).

Al de beklaagden werden in hetzelfde jaar gevonnisd.

Wegens misdrijven tegen de algemeene zaak werden er veroordeeld of vrijgesproken:

	Veroordeeld.	Vrijgesproken.
in 1857	7	8
» 1858	11	10

Wegens misdrijven tegen de personen:

	Veroordeeld.	Vrijgesproken.
in 1857	41	5
» 1858	36	5

Wegens misdrijven tegen de eigendommen:

	Veroordeeld.	Vrijgesproken.
in 1857	125	21
» 1858	128	10

Onder die misdrijven bevonden zich in 1857 4 landlooperijen, 8 moorden, 3 moedwillige manslagen, 2 brandstichtingen, 10 veediefstallen, 66 andere diefstallen;

in 1858 2 landlooperijen, 9 moorden, 2 brandstichtingen, 4 veediefstallen, 68 andere diefstallen.

Vrouwen vindt men onder deze beklaagden slechts zeer weinige, namelijk in elk der beide jaren 2.

De doodstraf werd in 1857 *niet een*maal opgelegd, in 1858 3 maal; de poena morti proxima in 1857 14 maal, in 1858 6 maal.

Onder den 20jarigen leeftijd waren in 1857 24, in 1858 11 beklaagden; ouder dan 50 jaren was er *geene*.

Gevallen van recidive hebben zich volgens de opgaven niet bij de rappats voorgedaan.

b. Overtredingen.

I. *Raden van justitie in de bezittingen buiten Java en Madura.*

Hier moet weder op den voorgrond worden gesteld dat van Ternata over de jaren 1857 en 1858 geene opgaven werden ontvangen. Zulks kan echter bij de vergelijking met de beide vorige jaren niet veel verschil geven, daar de staten over 1855 en 1856 respectivelijk slechts aanwijzen 1 en 2 zaken. Er behoeft dus van den raad van justitie te Ternate ten deze geene afzonderlijke melding te worden gemaakt, zoo als zulks noodig was bij de behandeling der misdrijven.

Omtrent hooger beroep zijn in geen der jaren afzonderlijke opgaven ontvangen; de cijfers moeten geacht worden alle overtredingszaken te bevatten, zoowel die in eersten aanleg, als die in hooger beroep werden afgedaan.

Het cijfer der aanhangig geweest zijnde zaken was:

in 1858 . . 47
» 1857 . . 21
» 1856 . . 23
» 1855 . . 19

Deze cijfers zijn volgenderwijze over de 5 raden van justitie verdeeld:

Raad van justitie te	1855.	1856.	1857.	1858.	Totaal.
Padang.	2	3	5	4	14
Macassar	13	8	13	14	48
Amboina	1	»	»	26	27
Banda	2	10	3	3	18
Ternate	1	2	2	2	3

Het grootste getal wijst dus over het viertal jaren aan de raad van justitie te Macassar.

Vreemd is het dat de raad van justitie te Amboina, na in 1855 slechts eene en in 1856 en 1857 in het geheel geene zaken te hebben behandeld, er in 1858 in eens 26 aanwijst.

Overtredingen van de amfioen-pachtvoorwaarden maakten wederom een belangrijk cijfer uit.

Het bedroeg:

in 1855 12 of 63 ten honderd
» 1856 9 » 40 » »
» 1857 8 » 38 » »
» 1858 8 » 17 » »

Niettegenstaande de cijfers hoog zijn, is dus eene aanmerkelijke vermindering zigtbaar.

Veroordeeld werden:

in 1855 . . 12 beklaagden,
» 1856 . . 15 »
» 1857 . . 17 »
» 1858 . . 22 »

Vrijgesproken of ontslagen van regtsvervolging:

in 1855 . . 6 beklaagden,
» 1856 . . 8 »
» 1857 . . 4 »
» 1858 . . 18 »

Naar hunnen landaard zijn de beklaagden volgenderwijze te rangschikken:

Jaren.	Europeanen.	Vreemde Oosterlingen.	Inlanders.
1855. .	4	7	8
1856. .	3	13	7
1857. .	4	11	7
1858. .	7	4	15

Het geslacht der beklaagden nagaande vindt men:

Jaren.	Mannen.	Vrouwen.
1855.	19	»
1856.	21	2
1857.	21	2
1858.	18	8

of in 1855 0 van de honderd mannen;
» » 1856 $9^1/_2$ » » » »
» » 1857 $9^1/_2$ » » » »
» » 1858 44 » » » »

In het laatste jaar dus is de verhouding voor de vrouwen verre van gunstig.
Naar hunnen landaard vindt men onder de beklaagden.

Jaren.	Europeanen.	Vreemde Oosterlingen.	Inlanders.
1855	4	7	8
1856	3	13	7
1857	4	11	7
1858	7	4	15

II. *Inlandsche regtbanken in de bezittingen buiten Java en Madura.*

Evenmin als zulks het geval was ten aanzien van de landraden op Java en Madura, zijn ook van de inlandsche regtbanken in de buitenbezittingen opgaven omtrent het hooger beroep in zaken van overtreding ontvangen. De ondergeteekende durft echter gerustelijk aannemen, dat het getal zeer onbeduidend zal zijn geweest en gelooft daarom bij de in te stellen vergelijking, even als vroeger bij de behandeling der landraden op Java en Madura, te mogen stellen, dat de verkregen opgaven alleen betreffen de regtspraak in eersten aanleg.

Op de staten van 1857 en 1858 komen ook voor de rappats op Sumatra; deze zijn echter niet vermeld op de staten van 1855 en 1856; daarom zullen hunne uitkomsten, zoo als zulks ook geschiedde ten aanzien van hunne regtspraak in zaken van misdrijf, aan het slot dezer rubriek afzonderlijk worden nagegaan.

Ook wordt nog opgemerkt, dat over 1857 en 1858 geene opgaven van Ternate werden ontvangen; doch wanneer men nagaat, dat gedurende 1855 en 1856 aldaar geene enkele zaak voorkwam, zal men moeten toegeven, dat dit gemis bij de vergelijking niet van belang is.

In 1857 werden behandeld 57 zaken, in 1858 60. In 1858 was het cijfer der behandelde zaken 30, in 1856 71. Hangende bleven in 1855 de zaken van 1 beklaagde, in 1856 van 3 beklaagden, in 1857 geene, in 1858 van 3 beklaagden.

Er waren verscheidene gouvernementen en residentien, alwaar in het geheel geene zaken voorkwamen. De volgende lijst wijst die over elk jaar aan:

in 1855.	in 1856.	in 1857.	in 1858.
Sumatra's Westkust,	Sumatra's Westkust,	Sumatra's Westkust (buiten de rappats),	Zuider- en Ooster-afdeeling van Borneo,
Benkoelen,	Benkoelen,	Palembang,	Celebes en onderhoorigheden.
Zuider- en Ooster-afdeeling van Borneo,	Zuider- en Ooster-afdeeling van Borneo,	Zuider- en Ooster-afdeeling van Borneo,	Menado,
Celebes en onderhoorigheden,	Amboina,	Ternate (?),	Ternate (?),
Amboina,	Banda,	Timor.	Timor.
Banda,	Ternate.		
Ternate,			
Timor.			

De Zuider- en Ooster-afdeeling van Borneo en Ternate leverden dus gedurende het vijfjarig tijdvak geene enkele zaak op.

Het grootste getal vindt men voortdurend te Riouw, als: in 1855 19, in 1856 30, in 1857 34 en in 1858 30.

De meeste zaken betreffen wederom overtredingen van de amfioen-pachtvoorwaarden, als:

in 1855. . .	20	of	$66^2/_3$	ten honderd;
» 1856. . .	56	»	80	» »
» 1857. . .	40	»	70	» »
» 1858. . .	47	»	80	» »

Het getal beklaagden bedroeg:

in 1855.	33
» 1856.	85
» 1857.	57
» 1858.	61

Naar hun geslacht kan men ze volgenderwijze rangschikken:

Jaren.	Mannen.	Vrouwen.
1855.	31	2
1856.	84	1
1857.	56	1
1858.	60	1

De verhouding tusschen vrouwen en mannen was dus ongeveer:

in 1855 als $6^1/_4$ tot honderd,
» 1856 » 1 » »
» 1857 » 2 » »
» 1858 » 2 » »

eene verhouding die voor de vrouwen op de buitenbezittingen voorzeker zeer gunstig is te noemen.

Volgens hunnen landaard kunnen de beklaagden worden verdeeld als volgt:

Jaren.	Europeanen.	Vreemde Oosterlingen.	Inlanders.
1855. . . .	»	24	9
1856. . . .	»	65	20
1857. . . .	»	47	8
1858. . . .	2	49	10

De Europeanen in 1858 stonden te regt: 1 voor den residentieraad te Riouw, 1 voor eene regtbank te Tappanolie; hoe een Europeaan voor deze laatste regtbank kwam is moeijelijk te begrijpen: denkelijk is de opgave foutief.

De verhouding is, zoo als zulks ook vroeger ten aanzien van Java en Madura werd opgemerkt, zeer ten nadeele van de vreemde Oosterlingen; denkelijk zal daarvan, zoo als voor Java en Madura werd opgemerkt, de reden zijn, dat de meeste zaken bestonden in amfioen-pachtovertredingen en deze veelal door vreemde Oosterlingen, met name door Chinezen, werden gepleegd.

Veroordeelingen werden uitgesproken in 1855 31, in 1856 82, in 1857 54, in 1858 58.

Vrijspraken of ontslagen van regtsvervolging in 1855 2, in 1856 3, in 1857 3, in 1858 geene.

Nu nog een enkel woord over de rappats. Zij behandelden in 1857 42 zaken, in 1858 36. Er is niet opgegeven welke overtredingen waren begaan. Veroordeeld werden allen. Allen waren mannen en inlanders.

III. *Residents- en andere geregten en politierollen in de bezittingen buiten Java en Madura.*

Het getal zaken bij residents- en magistraats- en andere met deze gelijkstaande geregten op de buitenbezittingen was voortdurend zeer gering.

De jaren 1857 en 1858 bevatten ook opgaven aangaande de rappats op Sumatra; daar de tabellen van 1855 en 1856 deze niet vermelden, zullen zij ook bij de tusschen het viertal jaren in te stellen vergelijking niet in aanmerking komen, maar slechts in het kort ten slotte worden vermeld.

Met verwondering ziet men, dat de tabellen van 1857 en 1858 buiten de rappats geene enkele opgave behelzen van zaken bij residents- of magistraatsgeregten behandeld. Waarschijnlijk kwamen alle kleine overtredingen van inlanders op de politierollen, terwijl in die jaren denkelijk geen enkel Europeaan aanleiding gaf, hem voor een residents- of magistraatsgeregt te betrekken. Deze meening vindt versterking in de omstandigheid, dat de weinige zaken, welke de tabellen van 1855 en 1856 aanwijzen, alle Europeanen betreffen. Haar getal was in 1855 8, in 1856 mede 8.

In het eerstgenoemde jaar waren er twee geweest in de Zuider- en Ooster-afdeeling van Borneo, 4 in de residentie Menado, 2 in de residentie Timor; in het andere jaar 1 in de residentie Riouw, 6 in de residentie Menado en 1 in de residentie Timor.

In 1855 werden 7 beklaagden veroordeeld, 1 vrijgesproken; in 1856 werden allen veroordeeld.

Gedurende beide jaren waren alle beklaagden mannen.

De rappats behandelden in 1857 74, in 1858 86 zaken.

Alle beklaagden waren uit den aard der zaak inlanders.

Vrouwen bevonden zich onder hen in 1857 2, in 1858 geene.

In 1857 werden er 52 veroordeeld en 22 vrijgesproken, in 1858 61 veroordeeld en 28 vrijgesproken.

Het getal op de politierollen in al de bezittingen buiten Java en Madura behandelde zaken bedroeg:

in 1855	7 756
» 1856	8 082
» 1857	8 658
» 1858	9 271

Er is dus eene voortdurende, doch zeer geleidelijke vermeerdering van het getal zaken merkbaar; wat daarvan de rede is, valt moeijelijk te gissen: welligt verbeterde politie en vermeerderde bevolking.

Het verschil met de getallen, welke Java en Madura aanwijzen, is zeer aanmerkelijk. Gedurende het vierjarig tijdvak is de verhouding als $14^1/_2$ tot honderd.

Vermelding verdient dat in de Zuider- en Ooster-afdeeling van Borneo het getal zaken, niettegenstaande het groot getal aldaar aanwezige tot dwangarbeid veroordeelden, zeer gering was; als: in 1855 120, in 1856 151, in 1857 223 in 1858 157.

Tusschen de veroordeelingen en de vrijspraken vindt men de volgende verhouding:

Jaren.	Veroordeelingen.	Vrijspraken.
1855.	7 435	221
1856.	7 267	254
1857.	8 269	257
1858.	8 784	308

De verhouding tusschen veroordeelingen en vrijspraken was dus:

in 1855 als 3 tot honderd:
» 1856 » $3^1/_2$ » »
» 1857 » 3 » »
» 1858 » $3^1/_2$ » »

Zij is dus zeer verschillend van die, welke werd gevonden voor Java en Madura.

B. Burgerlijke zaken.

I. *Raden van justitie in de bezittingen buiten Java en Madura.*

Vooraf moet worden opgemerkt, dat van den raad van justitie te Ternate over de jaren 1857 en 1858 slechts ten aanzien der in eersten aanleg behandelde zaken opgaven, en deze nog weinig naauwkeurig, werden ontvangen.

Dit gemis zoude wel is waar bij de vergelijking weinig schaden, omdat, zoo als de staten van 1855 en 1856 zulks getuigen, de werkkring van dien raad van justitie hoogst onbeduidend is, doch om der naauwkeurigheid wille acht de ondergeteekende het toch verkieslijk, de zaken dier regtbank buiten de vergelijking te laten en zal hij ze over over 1855 en 1856 kortelijk aan het slot dezer rubriek afzonderlijk vermelden.

De hier volgende cijfers betreffen dus alleen de raden van justitie te Padang, Macassar, Amboina en Banda.

Het getal in behandeling zijnde processen in eersten aanleg bedroeg:

gedurende 1855 153
» 1856 137
» 1857 157
» 1858 154

Het getal bleef dus vrij stationair.

De hoogste cijfers wijst aan de raad van justitie te Padang. Dit blijkt uit de volgende vergelijking.

Jaren.	Padang.	Macassar.	Amboina.	Banda.	Totaal.
1855	64	61	22	6	153
1856	67	43	20	7	137
1857	72	46	15	24	157
1858	80	33	31	10	254

Padang wijst bovendien alleen eene geleidelijk voortgaande vermeerdering van processen aan; welligt een gevolg van toenemende welvaart en handel.

Het getal in eersten aanleg gewezen vonnissen bedroeg:

in 1855. 94
» 1857. 72
» 1856. 118
» 1858. 123

Daaronder waren praeparatoire, interlocutoire en incidentele:

in 1855. 8
» 1856. 8
» 1857. 3
» 1858. 3

Verzoeken om pro deo werden er gedaan:

in 1855. 10
» 1856. 4
» 1857. 6
» 1858. 2

In 1855 werden er 4 geweigerd, in 1856 3; in de beide andere jaren werden alle toegestaan.

Verstek werd verleend:

in 1855 . . . . 16 maal,
» 1856 . . . . 11 »
» 1857 . . . . 16 »
» 1858 . . . . 15 »

De beide laatste jaren alleen wijzen eischers als defaillanten aan, en wel elk jaar 2.

In het meerendeel der processen waren vreemde Oosterlingen betrokken, als:

in 1855 in 92
» 1856 » 73
» 1857 » 95
» 1858 » 85

Deze zijn dus ook op de buitenbezittingen twistzieker dan de Europeanen.

Processen, waarin inlandsche grooten of hoofden betrokken waren, wijst alleen de staat van 1857 aan, en wel in het geheel 4: 2 te Amboina, 2 te Banda.

Op verzoek van partijen werden geroyeerd:

in 1855 . . . . 39 zaken,
» 1856 . . . . 42 »
» 1857 . . . . 36 »
» 1858 . . . . 21 »

Het getal requesten, waarop in raadkamer in eersten aanleg moest worden beschikt, was als volgt:

Jaren.	Voogdij.	Curatele.	Art. 134 R. O.	Andere.	Totaal.
1855. . . .	25	1	1	189	216
1856. . . .	16	2	»	154	172
1857. . . .	5	»	1	212	218
1858. . . .	6	1	»	170	177

In kort geding (de zoogenaamde regter-commissaris-rol) was het getal uitspraken:

in 1855. 32
» 1856. 24
» 1857. 76
» 1858. 29

In hooger beroep vindt men gedurende het viertal jaren slechts *ééne* zaak behandeld en wel bij den raad van justitie te Amboina in het jaar 1858, zijnde alstoen het vonnis waarvan appèl vernietigd.

Het middel van request-civiel (oude procesorde) werd aangewend:

in 1855 . . . . 8 maal,
» 1856 . . . . 11 »
» 1857 . . . . 11 »
» 1858 . . . . 5 »

Den aard der vonnissen nagaande, vindt men, dat er in zaken van koophandel slechts weinige gewezen werden; het getal was:

in 1855. 13
» 1856. 9
» 1857. 32
» 1858. 12

De vonnissen overigens verdeelende naar den aard der regtsvorderingen, verkrijgt men de volgende resultaten:

Jaren.	Per-soonlijke.	Zakelijke.	Gemengde.	Beneden 200 guld.
1855 . . .	87	10	2	4
1856 . . .	60	6	»	11
1857 . . .	55	54	»	33
1858 . . .	82	6	1	28

In zaken van overtreding van ambtenaren van den burgerlijken stand, notarissen en andere ambtenaren, welke ingevolge de wet als burgerlijke gedingen moeten worden behandeld, treft men aan:

in 1855 . . . . 12 vonnissen,
» 1856 . . . . 13 »
» 1857 . . . . 8 »
» 1858 . . . . 9 »

In cas van scheiding van tafel en bed behoefde geen enkel vonnis gewezen te worden; in cas van echtscheiding slechts 2 maal en wel in het jaar 1856: eens te Macassar en eens te Amboina.

Slechts twee malen werden gedurende het 4jarig tijdvak failliet-verklaringen uitgesproken, namelijk in de jaren 1857 en 1858: in het eerste jaar *een* te Padang, in het andere *een* te Amboina.

Gevallen van verklaring in staat van kennelijk onvermogen en verzoeken om surseance van betaling deden zich in geen der vier jaren voor.

Het bedrag der bij elken der vier raden van justitie ten overstaan van regter-commissarissen, bijgestaan door de griffiers, verleden acten was het volgende:

Jaren.	Padang.			Macassar.			Amboina.			Banda.			Totaal.
	Eigendom.	Hypotheek.	Cessie van hypotheek.	Eigendom.	Hypotheek.	Cessie van hypotheek.	Eigendom.	Hypotheek.	Cessie van hypotheek.	Eigendom.	Hypotheek.	Cessie van hypotheek.	
1855. . .	156	48	»	109	43	»	56	43	»	19	10	»	484
1856. . .	143	51	»	116	33	»	48	38	1	23	25	1	479
1857. . .	183	49	»	88	20	»	33	21	»	16	15	»	425
1858. . .	124	53	»	90	26	»	58	33	»	23	13	»	420

De cijfers zijn bij de verschillende raden van justitie zeer wankelend, en het totaal wijst eene voortdurende vermindering in het getal acten aan.

Die vermindering is echter niet van zoodanig ingrijpenden aard, dat zij aan bijzondere omstandigheden kan worden toegeschreven; de ondergeteekende denkt dat hier vooral het toeval in het spel is. Desniettemin moet worden erkend, dat de omstandigheid dat het cijfer der acten van eigendom niet is toegenomen, niet pleit voor de uitbreiding der particuliere eigendommen binnen het gebied der genoemde raden van justitie.

Verzegelingen werden door de griffiers zeer weinige gedaan.

In 1855 4, waarvan 2 ambtshalve,
» 1856 3, » *geen* »
» 1857 4, » 2 »
» 1858 2, » *geen* »

In-beslag-nemingen van roerende goederen ten gevolge van executie hadden er plaats:

in 1855 57
» 1856 20
» 1857 11
» 1858 9

Padang wijst er echter geen enkele aan; het is toch niet te denken, dat daar gedurende het 4jarig tijdvak geene enkele executie op roerende goederen zou hebben plaats gehad; de ondergeteekende veronderstelt, dat daarvan geene opgave is geschied, omdat het tegenwoordig zijn bij het leggen van beslag daar niet behoort tot den werkkring der griffiers; art. 49 van het Reglement voor den Raad van Justitie vordert wel is waar het ministerie van den griffier bij den verkoop, doch daarnaar werd bij de staten niet gevraagd.

Nu nog een enkel woord over den werkkring van den raad van justitie te Ternate, voor zooverre die uit de staten der 4 jaren kan gekend worden.

In eersten aanleg kwamen bij die regtbank: in 1855 *geene* zaken, in 1856 4, in 1857 13, in 1858 3.

Het getal vonnissen bedroeg: in 1855 *geen*, in 1856 4, in 1857 22, in 1858 5.

Daaronder waren incidentele, praeparatoire of interlocutoire: in 1856 *geene*, in 1857 9, in 1858 2.

Verzoeken om pro deo werden in het geheel niet gedaan; ook werd het middel van request-civiel geen enkele maal gebezigd.

Evenmin wijzen de staten verstek-vonnissen aan.

Onder de partijen waren vreemde Oosterlingen: in 1856 3 maal, in 1857 en 1858 *geen* enkele maal.

Tegen inlandsche hoofden of grooten werd niet geprocedeerd.

Geroyeerd werden alleen in 1857 2 zaken.

Requesten in eersten aanleg vindt men er in 1856 slechts 2 opgeteekend, in 1855 geen.

In hooger beroep deed zich geene enkele zaak voor. Evenmin in kort geding.

Handelszaken waren er in het geheel niet.

Van de in 1856 gewezen vonnissen betreffen er 3 persoonlijke regtsvorderingen, 1 eene zakelijke.

Tegen ambtenaren van den burgerlijken stand werd *éénmaal* geprocedeerd, in 1856.

Noch echtscheidingen, noch scheidingen van tafel en bed, noch faillissementen, noch verklaringen in staat van kennelijk onvermogen, noch verzoeken om surseance van betaling werden aangetroffen.

Acten van eigendom werden er verleden: in 1855 16, in 1856 10, van hypotheek: in 1855 9, in 1856 3.

Eindelijk worden evenmin verzegelingen door, als in-beslag-nemingen ten overstaan van den griffier aangetroffen.

II. *Inlandsche regtbanken en geregten in de bezittingen buiten Java en Madura.*

Gedurende het jaar 1857 waren in eersten aanleg hangende 2 027 zaken, gedurende 1858 1 920. In de jaren 1855 en 1856 was respectivelijk het getal 1 069 en 1 196.

Het verschil is groot, doch de ondergeteekende vermeent met grond te mogen veronderstellen, dat de staten van 1855 en 1856 niet volledig zijn. Immers daarop wijst Sumatra's Westkust slechts aan: in 1855 4, in 1856 31 zaken, terwijl de staten van 1857 en 1858 voor Sumatra's Westkust gespecificeerd opgeven alle daar aanwezige inlandsche regtbanken en een cijfer van aldaar behandelde zaken doen kennen: in 1857 van 506 en in 1858 van 613 zaken.

Het gouvernement van Celebes en onderhoorigheden* wijst in zijne kolommen gedurende het 4tal jaren slechts *ééne* zaak aan, in het jaar 1858 behandeld voor den gewonen landraad te Macassar.

Eindvonnissen ten principale doen de staten kennen:

in 1855	952
» 1856	1 000
» 1857	1 805
» 1858	1 723

Door afstand van de instantie werden beëindigd:

in 1855	75	zaken,
» 1856	135	»
» 1857	175	»
» 1858	178	»

Interlocutoire, praeparatoire en incidentele vonnissen werden gewezen:

in 1855	1
» 1856	*geene*
» 1857	1
» 1858	13

Het getal vorderingen, welke niet ontvankelijk werden verklaard, was:

in 1855	18
» 1856	33
» 1857	36
» 1858	40

Daar alleen de tabellen der jaren 1857 en 1858 gespecificeerd de inlandsche regtbanken opgeven, en die van 1856 en 1855 de opgaven slechts globaal behelzen, gouvernements- of residentie'sgewijze, kan alleen over de beide eerste jaren worden nagegaan welke inlandsche regtbanken in het geheel geene burgerlijke zaken te behandelen hadden.

Een onderzoek wijst als zoodanig aan:

in 1857:
inlandsche regtbank te Natal,
» » » Baros,
» » » Goenoeng Sitalie,
» » » Aijer Bangies en Rau,
residentieraad te Benkoelen,
inlandsche regtbank in de Lampongs,
landraad te Pontianak,
» » Sambas,
» » Montrado,
» » Sintang,
gewone landraad te Macassar,
landraad te Bonthain en Boelekomba,
» » Maros,
» » Saleijer,
» in de Zuiderdistricten van Celebes,
» te Hila,
» » Noessalaut,
inlandsche regtbank te Ternate,
landraad te Koepang.

in 1858:
inlandsche regtbank te Natal,
» » » Baros,
» » » Goenoeng Sitalie,
landraad te Priaman,
inlandsche regtbank te Aijer Bangies en Rau,
residentieraad te Benkoelen,
inlandsche regtbank in de Lampongs,
landraad te Mampawa,
» » Landakh en Taijan,
» » Sintang,
» » Bonthain en Boelekomba,
» » Maros,
» » Saleijer,
» in de Zuiderdistricten van Celebes,
» te Hila,
» » Noessalaut,
inlandsche regtbank te Ternate,
landraad te Koepang.

In hooger beroep werden geene zaken behandeld.

DERDE AFDEELING.

GLOBAAL OVERZIGT.

Deze afdeeling wijst in de tabellen de voornaamste saldo's aan van de zaken, welke over geheel Nederlandsch Indie behandeld zijn.

De ondergeteekende zal nu kortelijk de sommige totalen nagaan, en zoowel eene vergelijking instellen tusschen het getal beklaagden en zaken op Java en Madura en dat in de buitenbezittingen, als de verhouding opgeven tot de bevolking.

Om deze verhouding te kunnen vinden, is het noodzakelijk te weten hoe groot de bevolking was. Zulks leert men kennen uit de opgaven in de betrekkelijke regeringsverslagen.

Het cijfer was:

Jaren.	Java en Madura.				Buitenbezittingen.				Totaal generaal.
	Europeanen.	Vreemde Oosterl.	Inlanders.	Totaal.	Europeanen.	Vreemde Oosterl.	Inlanders.	Totaal.	
1855	18 858	159 754	10 732 629	10 911 241	5 604	73 744	4 958 513	5 037 861	15 949 102
1856	19 431	160 552	11 110 467	11 290 450	6 363	80 042	4 970 084	5 056 489	16 346 939
1857	20 331	162 971	11 410 856	11 594 158	6 317	81 283	5 445 370	5 532 970	17 127 128
1858	20 862	169 917	11 752 240	11 943 019	6 330	87 792	5 459 565	5 553 687	17 496 706

A. Strafzaken.

a. Misdrijven.

Het totaàl beklaagden in eersten aanleg bedroeg:

Jaren.	Java en Madura.				Buitenbezittingen.				Totaal generaal.
	Europeanen.	Vreemde Oosterl.	Inlanders.	Totaal.	Europeanen.	Vreemde Oosterl.	Inlanders.	Totaal.	
1855	34	103	3 858	3 995	5	30	248	283	4 278
1856	46	127	4 427	4 600	7	70	387	464	5 064
1857	47	96	3 708	3 851	10	36	531	577	4 428
1858	48	121	3 601	3 771	16	44	498	558	4 328

De verhouding der beklaagden op de buitenbezittingen tot die op Java en Madura was dus:

in 1855 . . 7 op honderd,
» 1856 . . 10 » »
» 1857 . . 15 » »
» 1858 . . 15 » »

De beklaagde Europeanen stonden op de buitenbezittingen tot die op Java en Madura:

in 1855 als 14 tot honderd,
» 1856 » 15 » »
» 1857 » 21 » »
» 1858 » 33 » »

De beklaagde vreemde Oosterlingen:

in 1855 als 29 tot honderd,
» 1856 » 54 » »
» 1857 » 37 » »
» 1858 » 36 » »

De beklaagde inlanders:

in 1855 als 6 tot honderd,
» 1856 » 9 » »
» 1857 » 14 » »
» 1858 » 11 » »

Mannen en vrouwen worden in het geheel aangetroffen:

Jaren.	Java en Madura.		Buitenbezittingen.		Totaal.	Totaal.
	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.
1855	141	3 854	16	267	157	3 921
1856	147	4 453	27	437	174	4 890
1857	135	3 716	21	556	156	4 272
1858	178	3 592	23	535	201	4 127

De verhouding was dus van de vrouwen tot de mannen:

op Java en Madura:

in 1855 als 4 tot honderd,
» 1856 » 3 » »
» 1857 » 4 » »
» 1858 » 5 » »

in de buitenbezittingen:

in 1855 als 6 tot honderd,
» 1856 » 6 » »
» 1857 » 4 » »
» 1858 » 4 » »

over geheel Nederlandsch Indie:

in 1855 als 4 tot honderd,
» 1856 » $3^1/_2$ » »
» 1857 » $3^1/_2$ » »
» 1858 » $4^1/_2$ » »

Het getal veroordeelingen nagaande verkrijgt men de volgende resultaten:

Jaren.	Java en Madura.	Buiten-bezittingen.	Totaal.
1855. . . .	2 568	207	2 775
1856. . . .	2 619	317	2 936
1857. . . .	2 668	447	3 115
1858. . . .	2 666	432	3 098

Het getal veroordeelden in de buitenbezittingen stond derhalve tot dat op Java en Madura:

in 1855 als $8^{3}/_{4}$ tot honderd,
» 1856 » 12 » »
» 1857 » 17 » »
» 1858 » 16 » »

Het getal doodvonnissen bedroeg:

Jaren.	Java en Madura.	Buiten-bezittingen.	Totaal.
1855. . . .	77	9	86
1856. . . .	69	42	111
1857. . . .	69	15	84
1858. . . .	55	13	68

Hieruit blijken de volgende verhoudingen tusschen het getal doodstraffen uitgesproken in de buitenbezittingen en dat op Java en Madura.

Zij waren:

in 1855 als 12 tot honderd,
» 1856 » 64 » »
» 1857 » 22 » »
» 1858 » 23 » »

Tot het geheele getal veroordeelingen over geheel Nederlandsch Indie stond het getal doodvonnissen:

in 1855 als 3 tot honderd,
» 1856 » 4 » »
» 1857 » $2^{3}/_{4}$ » »
» 1858 » 2 » »

De straffen naast die des doods waren volgenderwijze over Java en Madura en de buitenbezittingen verdeeld:

Jaren.	Java en Madura.	Buiten-bezittingen.	Totaal.
1855. . . .	91	22	113
1856. . . .	77	30	107
1857. . . .	105	34	139
1858. . . .	86	40	126

Op Java en Madura waren dus op de 100 veroordeelingen, in 1855 ruim 3 tot de poena morti proxima, in 1856 3, in 1857 4, in 1858 ruim 3; in de bezittingen buiten Java en Madura in 1855 ruim 10, in 1856 bijna 10, in 1857 ruim 7, in 1858 ruim 9.

De verhouding van het getal opgelegde straffen naast die des doods tot het totaal der veroordeelingen over geheel Nederlandsch Indie was:

in 1855 4 van de honderd,

» 1856 ruim 3 » » »

» 1857 » 4 » » »

» 1858 4 » » »

Het getal vrijspraken en ontslagen van regtsvervolging was volgenderwijze verdeeld:

Jaren.	Java en Madura.	Buiten-bezittingen.	Totaal.
1855. . . .	1 041	47	1 088
1856. . . .	1 375	59	1 434
1857. . . .	866	101	967
1858. . . .	847	80	927

Deze cijfers vergelijkende met het totaal beklaagden, vindt men op de 100 beklaagden:

op Java en Madura:

in 1855 26 vrijgesprokenen of ontslagenen;

» 1856 30 » » »

» 1857 22 » » »

» 1858 22 » » »

in de bezittingen buiten Java en Madura:

in 1855 16 vrijgesprokenen of ontslagenen;

» 1856 12 » » »

» 1857 bijna 18 » » »

» 1858 14 » » »

over geheel Nederlandsch Indie:

in 1855 ruim 25 vrijgesprokenen of ontslagenen;

» 1856 » 27 » » »

» 1857 bijna 22 » » »

» 1858 ruim 22 » » ».

Het cijfer der belangrijkste en veelvuldigste misdrijven was over geheel Nederlandsch Indie als volgt:

Omschrijving der misdrijven.	Java en Madura.	Buitenbezittingen.	Java en Madura.	Buitenbezittingen.	Java en Madura.	Buitenbezittingen.	Java en Madura.	Buitenbezittingen.
	1855.		1856.		1857.		1858.	
Landlooperij	101	7	107	7	118	5	120	2
Valsche munt enz. . . .	2	»	10	»	20	8	4	»
Vadermoord	3	»	»	»	1	1	1	»
Kindermoord	»	1	»	»	1	»	2	3
Vergiftiging	1	2	8	1	6	3	3	»
Moord	77	24	75	73	113	35	124	42
Moedwillige manslag . .	57	4	70	6	57	13	57	8
Moedwillige brandstichting	24	»	11	4	18	2	28	2
Diefstal	1680	110	1768	86	1569	262	1889	241
Veediefstal	322	1	323	3	347	13	290	7

De verhouding waarin de misdrijven, die de hoogste cijfers aanwijzen (landlooperij, moord, moedwillige manslag, diefstal en veediefstal), staan tot het getal beklaagden, is uit de volgende tabel te zien.

Omschrijving der misdrijven.	Verhouding tot 100 beklaagden.											
	1855.			1856.			1857.			1858.		
	Java en Madura.	Buiten-bezittingen.	Geheel Ned. Indie.	Java en Madura.	Buiten-bezittingen.	Geheel Ned. Indie.	Java en Madura.	Buiten-bezittingen.	Geheel Ned. Indie.	Java en Madura.	Buiten-bezittingen.	Geheel Ned. Indie.
Landlooperij.	3	2	$2\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{4}$	$2\frac{1}{2}$	2	3	1	$2\frac{3}{4}$	3	$\frac{1}{2}$	$2\frac{3}{4}$
Moord.	2	$8\frac{1}{2}$	2	$1\frac{3}{4}$	16	3	3	6	3	3	7	$3\frac{3}{4}$
Moedwillige manslag. .	$1\frac{1}{4}$	$1\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{4}$	$4\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{4}$	$1\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{3}$	2	$1\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{4}$	$1\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$
Diefstal	45	40	$41\frac{3}{4}$	40	20	36	$40\frac{1}{2}$	$43\frac{1}{2}$	41	50	43	50
Veediefstal	8	$\frac{1}{3}$	$7\frac{1}{2}$	7	$\frac{3}{4}$	$6\frac{1}{4}$	9	2	8	8	1	$6\frac{3}{4}$

De diefstallen namen dus toe, veediefstallen namen een weinig af, de overige bleven vrij stationair.

De verhouding van het getal beklaagden tot dat der inwoners is ongeveer als volgt:

op Java en Madura:

in 1855.	$3\frac{3}{4}$	op de 10 000
» 1856.	4	» » »
» 1857.	$3\frac{1}{2}$	» » »
» 1858.	3	» » »

in de bezittingen buiten Java en Madura:

in 1855	5	op de 100 000
» 1856	9	» » »
» 1857	$10\frac{1}{2}$	» » »
» 1858	10	» » »

over geheel Nederlandsch Indie:

in 1855	3	op de 10 000
» 1856	$3\frac{1}{4}$	» » »
» 1857	$2\frac{3}{4}$	» » »
» 1858	$2\frac{1}{2}$	» » »

Over geheel Nederlandsch Indie is dus de verhouding langzamerhand gunstiger geworden.

Wanneer men verder de cijfers vergelijkt met die, welke de statistiek in Nederland oplevert, dan vindt men, dat in deze voor het grootste deel onbeschaafde gewesten veel minder strafgedingen behoefden te worden gevoerd dan in het beschaafde Nederland; het verslag toch, gevoegd bij de geregtelijke statistiek des Koningrijks over het jaar 1851 (het eenige dat in des ondergeteekenden bezit is), toont aan, dat gedurende dat jaar 1 beschuldigde voorkomt op 2 338 zielen, terwijl hier het hoogste jaarlijksche cijfer gedurende het vierjarig tijdvak was $3\frac{1}{4}$ op de 10 000 zielen of ongeveer 1 op 3 233.

Het getal veroordeelden stond tot het cijfer der bevolking in nagenoeg de volgende verhouding:

op Java en Madura:

in 1855	als	$2\frac{1}{2}$	tot	10 000
» 1856	»	$2\frac{1}{4}$	»	»
» 1857	»	$2\frac{1}{4}$	»	»
» 1858	»	$2\frac{1}{4}$	»	»

in de buitenbezittingen:

in 1855	als	4	tot	100 000
» 1856	»	6	»	»
» 1857	»	8	»	»
» 1858	»	8	»	»

over geheel Nederlandsch Indie:

in 1855	als	$1\frac{3}{4}$	tot	10 000
» 1856	»	$1\frac{3}{4}$	»	»
» 1857	»	$1\frac{3}{4}$	»	»
» 1858	»	$1\frac{2}{3}$	»	»

Naar hunnen landaard gerekend, was de verhouding der beklaagden tot de justiciabelen nagenoeg de volgende over geheel Nederlandsch Indie:

Jaren.	Europeanen.	Vreemde Oosterlingen.	Inlanders.
1855	1/2 op 1 000	6 op 10 000	2 3/4 op 10 000
1856	2 » »	8 » »	3 » »
1857	2 » »	6 » »	2 2/3 » »
1858	2 1/2 » »	7 » »	2 3/4 » »

Met deze vergelijkingen vermeent de ondergeteekende te kunnen volstaan om een summier denkbeeld te geven van de verschillende verhoudingen, waarin de beklaagden en veroordeelden ter zake van misdrijf respectivelijk staan tot de bevolking van Java en Madura en die van de buitenbezittingen, alsmede tot de bevolking van geheel Nederlandsch Indie.

Nu zal nog een blik moeten worden geworpen op de regtspraak in revisie over geheel Nederlandsch Indie.

Het geheele bedrag der in revisie behandelde strafzaken bedroeg:

in 1855 . . . . . 3 757
» 1856 . . . . . 3 866
» 1857 . . . . . 3 612
» 1858 . . . . . 3 815

Het cijfer der bekrachtigende arresten was, met uitzondering van het jaar 1855, waarvan de ondergeteekende, gelijk reeds boven is gezegd, geene opgave bezit:

in 1856 . . . . . 2 368
» 1857 . . . . . 2 075
» 1858 . . . . . 1 976

Het getal geheel of gedeeltelijk wijzigende arresten bedroeg:

in 1856 . . . . . 1 500
» 1857 . . . . . 1 496
» 1858 . . . . . 1 821

Ongeveer de helft der gerevideerde vonnissen onderging dus in den regel verandering.

Het getal in revisie tot de doodstraf veroordeelende, of doodvonnissen bekrachtigende arresten bedroeg in 1855 95, in 1856 123, in 1857 90, in 1858 88.

Met het oog op het cijfer der bevolking van Nederlandsch Indie zijn deze cijfers al zeer gering.

Zij geven aan:

in 1855 1 doodvonnis op 167 823 zielen;
» 1856 1 » » 133 130 »
» 1857 1 » » 188 907 »
» 1858 1 » » 199 150 »

De statistiek van Nederland wees over 1851 1 doodvonnis aan op 436 493 zielen.

b. Overtredingen.

Met uitzondering van die, behandeld bij de regentschaps- en districtsgeregten en op de politierollen, bedroeg het getal der aangebragte op de tabellen bekend gestelde overtredingen zoowel in eersten aanleg als in hooger beroep:

op Java en Madura:

in 1855	702
» 1856	694
» 1857	762
» 1858	747

in de buitenbezittingen:

in 1855	77
» 1856	92
» 1857	194
» 1858	229

over geheel Nederlandsch Indie:

in 1855	779
» 1856	786
» 1857	956
» 1858	976

Wanneer men bij deze cijfers telt de zaken behandeld bij de regentschaps- en districtsgeregten en op de politierollen, dan verkrijgt men de navolgende saldo's:

op Java en Madura:

in 1855	57 561
» 1856	63 998
» 1857	73 705
» 1858	76 479

op de buitenbezittingen:

in 1855	7 823
» 1856	8 174
» 1857	9 452
» 1858	9 500

over geheel Nederlandsch Indie:

in 1855	65 384
» 1856	72 172
» 1857	82 157
» 1858	85 979

De verhouding van het cijfer der overtredingszaken tot het cijfer der bevolking is dus ongeveer de navolgende:

Verhouding tot 10 000.

	1855.	1856.	1857.	1858.
Java en Madura	52	56	63	64
Buitenbezittingen	13	16	17	17
Geheel Nederlandsch Indie.	40	43	48	50

De verhouding van het totaal der veroordeelingen tot dat der beklaagden kan wegens gebrek aan voldoende opgaven over de jaren 1855 en 1856 voor zooverre de raden van justitie op Java betreft (zie hetgeen gezegd is in afdeeling I, *b*, II) en van de regentschaps- en districtsgeregten niet worden nagegaan.

Het getal veroordeelingen op de politierollen echter was in geheel Nederlandsch Indie:

in 1855.	40 033
» 1856.	44 479
» 1857.	50 191
» 1858.	53 420

Het totaal aanhangig gemaakte zaken bedroeg:

in 1855	57 443
» 1856	63 633
» 1857	71 242
» 1858	74 101

De verhouding van het getal veroordeelden tot het getal zaken was dus ongeveer:

in 1855 als 70 van de honderd,
» 1856 » 69 » » »
» 1857 » 70 » » »
» 1858 » 73 » » »

Veel verscheidenheid is dus in de verhouding niet te vinden.

De regtspraak in cassatie was hoogst onbeduidend. Het jaar 1855 leverde op 4 zaken, 1856 5, 1857 3 en 1858 5. In verhouding dus tot het getal justiciabelen een niet noemenswaardig bedrag, en het zal wel niet ligt kunnen worden gezegd, dat in Nederlandsch Indie misbruik wordt gemaakt van het middel van cassatie.

B. *Burgerlijke zaken.*

In eersten aanleg waren hangende:

op Java en Madura:

in 1855. . .	6 758	processen,
» 1856 . .	6 512	»
» 1857 . .	4 595	»
» 1858 . .	5 171	»

op de buitenbezittingen:

in 1855	. .	1 222	processen,
» 1856	. .	1 237	»
» 1857	. .	1 120	»
» 1858	. .	2 096	»

in geheel Nederlandsch Indie:

in 1855	. .	7 980	processen,
» 1856	. .	7 649	»
» 1857	. .	5 715	»
» 1858	. .	7 267	»

Het jaar 1857 wijst dus een groot verschil aan met de overige jaren; de staten nagaande vindt men, dat dit verschil gelegen is in de cijfers, uitgetrokken voor de regentschaps- en districtsgeregten op Java en Madura en de inlandsche regtbanken en geregten daarbuiten. Welke daarvan de reden is, kan moeijelijk worden gegist, althans de ondergeteekende weet geene eenigzins gegronde gissingen te maken.

Het getal processen vergelijkende met het getal justiciabelen, dan vindt men:

op Java en Madura:

in 1855	1	op	1 633	justiciabelen,
» 1856	1	»	1 733	»
» 1857	1	»	2 522	»
» 1858	»	»	2 308	»

in de bezittingen buiten Java en Madura:

in 1855	1	op	4 124	justiciabelen,
» 1856	1	»	4 144	»
» 1857	1	»	4 832	»
» 1858	1	»	2 141	»

en over geheel Nederlandsch Indie:

in 1855	1	op	1 872	justiciabelen.
» 1856	1	»	2 141	»
» 1857	1	»	2 975	»
» 1858	1	»	2 411	»

In hooger beroep bedroeg het getal vonnissen en arresten voor zooverre het bekend is:

op Java en Madura:

in 1855.	47
» 1856.	81
» 1857.	90
» 1858.	95

In de buitenbezittingen wijst alleen het jaar 1858 2 vonnissen aan.

Over geheel Nederlandsch Indie werden dus, voor zooverre de tabellen zulks aanwijzen, in hooger beroep gedaan in 1855 47 uitspraken, in 1856 81, in 1857 90, in 1858 97.

Deze cijfers zijn ongetwijfeld in verhouding tot de bevolking van Nederlandsch Indie uiterst gering. Maar nog veel minder noemenswaardig zijn die betreffende de in cassatie voorgebragte processen.

Het totaal dier zaken toch bedroeg in 1855 9, in 1856 9, in 1857 8 en in 1858 mede 8. Daarvan bleven er in 1858 3 hangende, doch van de overige 31 leidden er slechts 5 tot vernietiging van het aangevallen vonnis, en daaronder was er zelfs nog één in het belang der wet. Ook in burgerlijke zaken wordt dus van dit middel geen misbruik gemaakt.

De staten der regtsbedeeling in Nederland wijzen in verhouding tot het cijfer der bevolking geheel andere getallen aan, en wel in 1847 106 in cassatie voor den Hoogen Raad hangende zaken, in 1848 86, in 1849 86, in 1850 99, in 1851 98.

Ten slotte moeten nog vermeld worden de totalen der ten overstaan van regters-commissarissen en griffiers uit raden van justitie verleden acten van eigendom, hypotheek en cessie van hypotheek. Zij waren over geheel Nederlandsch Indie:

Jaren.	Eigendom.	Hypotheek.	Cessie van hypotheek.
1855.	1 692	561	60
1856.	1 602	576	38
1857.	1 809	566	37
1858.	1 757	617	51

Deze cijfers hebben alleen waarde in zooverre zij een blijk zijn van den uitgebreiden werkkring der regters-commissarissen en griffiers bij de raden van justitie. Meer belang zouden de opgaven hebben, wanneer zij behelsden *alle* in geheel Nederlandsch Indie, dat is ook de ten overstaan van daartoe bevoegde residenten of andere adsistent-residenten, verleden acten van eigendom en hypotheek.

En hiermede vermeent de ondergeteekende dit verslag te kunnen besluiten, in het vertrouwen daarin de meest belangrijke uitkomsten, welke de jaren 1855, 1856, 1857 en 1858 opleverden, te hebben aangetoond. Desniettemin is hij ten volle overtuigd, dat in dezen zijnen arbeid, evenzeer als in de door hem te zamen gestelde statistieke tabellen, nog menige belangrijke leemte zal bestaan. Men bedenke echter, dat in Nederlandsch Indie de statistiek der regtsbedeeling nog in hare kindschheid verkeert, en dat het tegenwoordig verslag het eerste van dien aard is dat in Nederlandsch Indie is vervaardigd, — en dan zal men beseffen, dat het wel niet anders kon, of de statistieke tabellen zoowel als dit verslag moesten in volledigheid achterstaan bij de geregtelijke statistiek van het moederland, welke jaarlijks door den Minister van Justitie, vergezeld van een verslag, aan Z. M. den Koning wordt aangeboden. In allen gevalle durft de ondergeteekende zich vleijen, dat door den moeijelijken en tijdroovenden arbeid toch eenigermate zal zijn bijgedragen tot de kennis van de bedeeling des regts in Nederlandsch Indie.

Batavia, den 7den Mei 1860.

De ambtenaar, belast met de zamenstelling eener jaarlijksche statistiek van de regtsbedeeling in Nederlandsch Indie,

T. H. DER KINDEREN.

INHOUD.

TWEEDE AFDEELING.

REGTBANKEN EN GEREGTEN IN DE BEZITTINGEN BUITEN JAVA EN MADURA.

A. Strafzaken.

a. Misdrijven.

DERDE AFDEELING.

GLOBAAL OVERZIGT.

Verslag van het beheer en den staat der Oost-Indische bezittingen over 1858.

BIJLAGE H (1) VAN HET VERSLAG.

N°. 8.

ONTVANGSTEN en UITGAVEN der Indische administratie in Nederland over 1858.

ONTVANGSTEN.

OMSCHRIJVING.				BEDRAG.
	Gouvernements-producten in 1857 verkocht.			
Koffij	1 090 691 70/1000 pikols, à circa	f 29,67 7/10	f 32 368 668,86 5	
Suiker	836 160 960/1000 » » »	15,92 2/10	13 313 124,27	
Tin	99 564 740/1000 » » »	73,74 6/10	7 342 506,89	
Indigo	5 440 968/1000 » » »	511,28	2 781 859,64	
Cochenille	250 712/1000 » » »	171,45 5/10	42 985,80	
Thee	13 187 272/1000 » » »	61,98	817 340,87	
Notenmuscaat	5 814 928/1000 » » »	97,90	569 277,33	
Foelie	1 656 452/1000 » » »	88,50 6/10	146 606,09	
Kruidnagelen	4 472 60/1000 » » »	16,49 8/10	73 780,02	
Kaneel	1 270 948/1000 » » »	59,47 3/10	75 587,76	
Kaneel-olie	388/1000 » » »	3 836,11	1 488,41	
Notenzeep	327 28/1000 » » »	113,10	3 701,54	
Peper	165 390/1000 » » »	21,19 3/10	3 505,18	
Tabak	783 704/1000 » » »	23,32	18 276,31	
		Transporteren	f 57 558 708,97 5	

(1) De bijlagen F en G zijn ter griffie, ter inzage van de leden der Kamer, nedergelegd.

ONTVANGSTEN.

OMSCHRIJVING.			BEDRAG.
Per transport		f 57 558 708,975	
Winst op voor Gouvernements-rekening gehouden zee-assurantie		304 063,92	
Diverse ontvangsten.		233 021,76	
Saldo der laatste suppletoire rekening over 1854	f 205 417,245		
» » » » » » 1885	190 163,005		
		395 580,25	
			f 58 491 374,9[illegible]
Ontvangsten voor rekening van anderen			
Civiel weduwen- en weezenfonds		f 50 769,465	
Militair weduwen- en weezenfonds		67 322,235	
Verhoogd militair pensioenfonds		13 763,875	
Nalatenschappen en diverse ontvangsten.		35 106,55	
			166 962,12
			f 58 658 337,03

UITGAVEN.

OMSCHRIJVING.	GERESERVEERD BEDRAG.	BETAALD BEDRAG.	
Tot dekking van het nadeelig verschil tusschen de ontvangsten en uitgaven in Indie.	f 166 080,43	. . . . . .	f 13 333 919,57
Transporteren	f 166 080,43	. . . . . .	f 13 333 919,57

UITGAVEN.

OMSCHRIJVING.	GERESERVEERD BEDRAG.	BETAALD BEDRAG.	
Per transport	f 166 080,43	. . . . . .	f 13 333 919,57
Renten der Oost-Indische schulden, volgens de wetten van 24 April 1836, 11 Maart 1837, 27 Maart en 22 December 1838	. . . .	. . . .	9 800 000,00
Renten der restantschuld, ad f 10 000 000, aan de Nederlandsche Handelmaatschappij, volgens de wetten van 6 Maart en 23 November 1844, 14 September 1849 en 22 December 1853	. . . .	. . . .	350 000,00
Scheeps- en oorlogsbehoeften en goederen van onderscheiden aard, naar Indie gezonden voor de administratie aldaar	187 513,30^{5}	. . . . . .	5 091 862,04
Pensioenen ten laste der Indische kas	. . . .	. . . .	962 749,00
Verloftractementen	. . . .	. . . .	327 417,03^{5}
Kosten van het koloniaal werfdepôt te Harderwijk . . .	3 081,00	f 578 419,00	
Uitzending van suppletietroepen	. . . . . .	153 884,47^{5}	
Transportkosten van gerepatrieerde militairen.	. . . . . .	125 916,00	
Studiekosten van jongelingen op de Militaire Akademie te Breda, bestemd voor de Oost-Indische dienst	. . . . . .	41 200,00	
Opleiding van jongelingen tot genees- en scheikundigen voor de Oost-Indische dienst	. . . . . .	28 342,21	
Diverse betalingen aan teruggekeerde militairen.	. . . . . .	12 899,22	
			940 660,90^{5}
Kosten van het onderwijs in de Oostersche taal, land- en volkenkunde aan de akademie te Delft	. . . .	. . . .	11 000,00
Kosten gevallen op de uitzending van burgerlijke ambtenaren, zeevarenden enz.	. . . .	. . . .	27 937,19
Diverse uitgaven	. . . .	. . . .	173 286,54
Betalingen voor rekening van anderen.			
Civiel weduwen- en weezenfonds.	. . . .	f 253 827,60^{5}	
Militair weduwen- en weezenfonds	. . . .	122 562,09	
Verhoogd militair pensioenfonds	. . . .	220 615,52^{5}	
Civile delegatien	. . . .	308 240,67^{5}	
Transporteren.	f 356 674,73^{5}	f 905 275,89^{5}	f 31 018 832,28

UITGAVEN.

OMSCHRIJVING.	GERESERVEERD BEDRAG.	BETAALD BEDRAG.	
Per transport	f 356 674,73^5	f 905 275,89^5	f 31 018 832,28
Militaire delegatien	. . . . . .	157 582,47	
Goederen voor Japan, het officiers-kleedingmagazijn en andere inrigtingen	869,55	369 755,10^5	
Nalatenschappen en diverse betalingen	. . . . . .	47 832,20^5	
			1 480 445,67^5
Uitgaven voor de West-Indische kolonien en de Kust van Guinea.			
Subsidie over 1858 aan de kolonie Suriname	185 164,40^5	f 564 835,59^5	
Idem aan Curaçao en onderhoorigheden	32 407,99^5	363 469,51	
Idem aan de Kust van Guinea	2 319,88^5	97 680,11^5	
			1 025 985,22
Koloniaal batig slot			24 555 637,28^5
Saldo voor gereserveerde betalingen			(1) 577 436,57
			f 58 658 337,03

(1) Van deze som zal een aanzienlijk gedeelte vrijvallen.

RAMING der Ontvangsten en Uitgaven van de Indische administratie over 1859.

ONTVANGSTEN EN UITGAVEN IN INDIE.

ONTVANGSTEN.

HOOFDSTUK.	OMSCHRIJVING.	BEDRAG.	TOTAAL.
I.	*Verpachtingen.*		
	Hoofdgeld der Chinezen, Maleijers en Parnakans	f 21 654,00	
	Slagten van rundvee, buffels, schapen en geiten	692 424,00	
	Slagten van varkens	167 190,00	
	Vischnetten en vischpachten.	224 680,00	
	Visscherijen en het regt van vischnetten te stellen . . .	181 776,00	
	Arak en andere sterke dranken	297 143,00	
	Verkoop van saguweer	8 360,00	
	Inlandsche tabak	78 360,00	
	Inlandsche neringen en bedrijven.	106 800,00	
	Waijangs	7 200,00	
	Tolbruggen, sluisgelden, veren en overtoomen	72 984,00	
	Diverse kleine middelen.	118 662,00	
	Diverse kleine eilanden	11 040,00	
	Vogelnestklippen	35 592,00	
	Transporteren.	f 2 023 865,00	

ONTVANGSTEN.

HOOFDSTUK.	OMSCHRIJVING.	BEDRAG.	TOTAAL.
	Per transport.	f 2 023 865,00	
	Kleine lombard	389 391,00	
	Amfioenpacht en verkoop van amfioen	9 706 124,00	
	Licentien op de pho- en topho-spelen	373 026,00	
	Nipa-hout en kreupelbosschen	32 100,00	
			f 12 524 506,00
II.	*Belastingen en inkomsten van onderscheiden aard.*		
	Inkomende en uitgaande regten, entrepôt- en waaggelden	f 6 911 230,00	
	5 percent additioneel regt	338 770,00	
	Consumtieregt	89 270,00	
	Belasting op den verkoop van tabak	8 700,00	
	Haven-, ankerage- en loodsgelden	167 710,00	
	Klein zegelregt	374 220,00	
	Collaterale successien onder Europeanen en daarmede gelijkgestelde personen	60 285,00	
	Collaterale successien onder vreemde Oosterlingen	50 140,00	
	Belasting op de overschrijving van vaste goederen ('s heeren geregtigheid)	250 105,00	
	Belasting op goud	»	
	5 per cent op de particuliere bazaars	5 090,00	
	Tolpoorten en tollen	17 100,00	
	IJkgelden	1 370,00	
	Belasting op slaven	8 988,00	
	Belasting op de paarden en rijtuigen	177 130,00	
	Recognitien of tributen van inlandsche vorsten en andere Oosterlingen	73 341,00	
	Vendu-regten	396 090,00	
	Transporteren.	f 8 929 489,00	f 12 524 506,00

ONTVANGSTEN.

HOOFDSTUK.	OMSCHRIJVING.	BEDRAG.	TOTAAL.
	Per transport.	f 8 929 489,00	f 12 524 506,00
	Belasting op het djati- en ijzerhout	410,00	
	Inkomsten van 's lands drukkerij	43 660,00	
	Brievenposterij	288 580,00	
	Paardenposterij	83 660,00	
	Verponding	544 766,00	
	Huistaks	398 850,00	
	Verhuring van vogelnestklippen	3 021,00	
	Inkomsten van de telegraphie	80 000,00	
			10 372 436,00
III.	*Landelijke inkomsten en cultures.*		
	Ongebouwde en gebouwde eigendommen en tuinen. . . .	f 10 135 912,00	
	Vischvijvers (tambaks)	184 496,00	
	Vertiening van landerijen en landerijen, aan particulieren verhuurd of afgestaan	186 666,00	
	Restitutie van verleende voorschotten ter zake van landbouwkundige ondernemingen	431 597,00	
			10 938 671,00
IV.	*Koophandel.*		
	Handel met Japan	f 92 000,00	
	Verkoop van koffij	3 821 571,00	
	» » specerijen	64 025,00	
	» » peper	73 550,00	
	» » vogelnestjes	72 000,00	
	» » houtwerken	67 570,00	
	» » zout	5 039 155,00	
	» » rijst	518 670,00	
	Transporteren.	f 9 748 541,00	f 33 835 613,00

ONTVANGSTEN.

HOOFDSTUK.	OMSCHRIJVING.	BEDRAG.	TOTAAL.
	Per transport.	f 9 748 541,00	f 33 835 613,00
	Verkoop van arengsuiker	57 600,00	
	» » suiker	2 449 050,00	
	» » diverse goederen	101 430,00	
	» » steenkolen	15 000,00	
			12 371 621,00
V.	*Diverse en buitengewone inkomsten.*		
	Praauwenveren	f 170,00	
	Waterleidingen	1 570,00	
	Verkoop en verhuur van huizen en gronden	58 570,00	
	Boeten en confiscatien	145 100,00	
	Diverse inkomsten	410 529,00	
	Burgerlijke pensioenen	148 290,00	
	Contributien van tot het zeewezen van Nederlandsch Indie behoorende officieren, voor aan hen te verleenen verhoogde pensioenen	1 990,00	
	Civile proceskosten	11 280,00	
	Onderwijs of schoolwezen	62 570,00	
	Restitutie van in vroegere jaren verleende buitengewone voorschotten	133 123,00	
			973 192,00
VI.	*Departement van Oorlog.*		
	Van het Nederlandsch-Indisch leger	f 221 000,00	
	Van buitengewone fortificatie-werken	2 000,00	
			223 000,00
VII.	*Departement van Marine.*		
	Van schepen en vaartuigen van oorlog	f 22 500,00	
	Transporteren	f 22 500,00	f 47 403 426,00

ONTVANGSTEN.

HOOFDSTUK.	OMSCHRIJVING.	BEDRAG.	TOTAAL.
	Per transport	f 22 500,00	f 47 403 426,00
	Van sedentaire inrigtingen ten dienste van het zeewezen .	12 800,00	
	» 's Gouvernements schoeners en kruisbooten.	500,00	
	» het maritiem etablissement op het eiland Onrust. . .	100 000,00	
	» de fabriek voor de marine en het stoomwezen . . .	10 000,00	
			145 800,00
	Totaal der ontvangsten van de koloniale administratie	. . . . . .	f 47 549 226,00
VIII.	*Ontvangsten voor rekening van anderen.*		
	Van den Keizer van Soerakarta, in restitutie van voor denzelve te doene betalingen	f 6 840,00	
	Van den Sultan van Djokdjokarta, in restitutie enz.. . .	15 102,00	
	Van diverse personen, idem.	6 201,00	
	Civiel weduwen- en weezenfonds.	932 200,00	
	Militair weduwen- en weezenfonds	301 300,00	
	Verhoogd militair pensioenfonds.	287 820,00	
	Delegatien (civile)	264 990,00	
	» (militaire)	120 840,00	
	» (marine-)	7 280,00	
	Van de officieren der landmagt, in restitutie van in Nederland te doene uitgaven voor het officiers-kleedingmagazijn	208 980,00	
	Ontvangsten voor het muntwezen in Nederlandsch Indie .	200 000,00	
			f 2 351 553,00
			f 49 900 779,00
	Voor zooveel het administratief kapitaal onder ultimo December 1858 bevonden is meer te bedragen dan de bepaalde som	. . . . . .	11 263 645,00
			f 61 164 424,00
	Transporteren	. . . . . .	f 61 164 424,00

ONTVANGSTEN.

HOOFDSTUK.	OMSCHRIJVING.	BEDRAG.	TOTAAL.
	Per transport	. . . . . .	f 61 164 424,00
	Nadeelig verschil tusschen de geldelijke ontvangsten en uitgaven in Indie, om te worden gedekt uit den verkoop der producten in Nederland	. . . . . .	8 933 540,00
			f 70 097 964,00

UITGAVEN.

HOOFDSTUK.	OMSCHRIJVING.	BEDRAG.	TOTAAL.
I.	*Hooge Regering.*		
	Inkomsten van den Gouverneur-Generaal en kosten van deszelfs huis	f 170 667,00	
	Raad van Nederlandsch Indie	151 200,00	
	Algemeene secretarie	244 880,00	
	Reiskosten.	60 000,00	
			f 626 747,00
II.	*Departement van Justitie.*		
	Hooggeregtshof	f 210 260,00	
	Hoog militair geregtshof.	9 460 00	
	Raden van justitie	357 444,00	
	Criminele en diverse justitiekosten (de landraden er onder begrepen	287 399,00	
			864 563,00
	Transporteren	. . . . . .	f 1 491 310,00

UITGAVEN.

HOOFDSTUK.	OMSCHRIJVING.	BEDRAG.	TOTAAL.
	Per transport	. . . . . .	f 1 491 310,00
III.	*Hoogere en lagere collegien.*		
	Algemeene Rekenkamer	. . . . . .	179 680,00
IV.	*Gewestelijk bestuur en politie.*		
	Gewestelijk bestuur	f 2 157 472,00	
	Algemeene politie	983 771,00	
	Districtspolitie	645 260,00	
	Kruis- of residentie-praauwen.	35 282,00	
	Djaijang sekars (inlandsche maréchausée).	93 298,00	
	Barissans of pradjoerits (plaatselijke corpsen)	191 060,00	
	Gevangenen, kettinggangers en bannelingen	588 768,00	
	Diverse uitgaven voor politie	125 563,00	
			4 820 474,00
V.	*Eeredienst, kunsten en wetenschappen.*		
	Kosten tot bevordering van kunsten en wetenschappen . .	f 69 000,00	
	Eeredienst (Christelijke)	366 091,00	
	Idem (inlandsche)	10 539,00	
	Onderwijs of schoolwezen	298 098,00	
	Onderwijs of schoolwezen ten dienste van de jeugd onder de inlandsche bevolking	93 702,00	
	Geneeskundige dienst en vaccine.	232 907,00	
			1 070 337,00
VI.	*Civiel bouwdepartement.*		
	Civile gebouwen en waterstaat (personeel)	f 290 500,00	
	Gebouwen en waterstaat (materieel).	2 746 235,00	
	Transporteren	f 3 036 735,00	f 7 561 801,00

HOOFDSTUK.	OMSCHRIJVING.	BEDRAG.	TOTAAL.
	Per transport	f 3 036 735,00	f 7 561 801,00
	Verschillende inrigtingen van waterleidingen, steenbakkerijen, brandspuiten en transport-etablissementen	67 620,00	
			3 104 355,00
VII.	*Finantien, cultures en koophandel.*		
	A. *Finantien.*		
	Departement van algemeen burgerlijk bestuur	f 313 366,00	
	Bestuur van 's lands algemeene geldkassen	252 210,00	
	Kosten op de verpachtingen	13 600,00	
	» » » belasting van paarden en rijtuigen	8 856,00	
	» » » huistaks.	17 520,00	
	» » het klein zegel	25 580,00	
	» » 's heeren geregtigheid en de collaterale successien	6 160,00	
	Civile haven-inrigtingen en kosten op de ankerage-gelden .	262 569,00	
	Beheer der inkomende en uitgaande regten	371 592,00	
	Kosten op den ijk van maten en gewigten	750,00	
	Consulaat in China	32 065,00	
	Kosten der posterijen in het algemeen.	617 838,00	
	Beheer der openbare verkoopingen	106 561,00	
	Kosten 's lands drukkerij.	53 963,00	
	Beheer van 's lands civile pakhuizen, emballage- en gemengde onkosten	306 520,00	
	Renten en aflossingen.	13 505,00	
			2 402 655,00
	B. *Landbouw, landelijke inkomsten en cultures.*		
	Landbouw, paardenstoeterijen en veefokkerijen.	f 57 452,00	
	Transporteren.	f 57 452,00	f 13 068 811,00

UITGAVEN.

HOOFDSTUK.	OMSCHRIJVING.	BEDRAG.	TOTAAL.
	Per transport	f 57 452,00	f 13 068 811,00
	Kosten op de landelijke inkomsten en andere grondlasten .	1 317 971,00	
	Cultures in het algemeen	567 758,00	
	Inkoop en kosten van peper	40 050,00	
	» » » » houtwerken (bosschen)	419 550,00	
	» » » » koffij	13 550 175,00	
	» » » » specerijen	523 922,00	
	» » » » suiker	8 731 735,00	
	» » » » indigo	1 170 409,00	
	» » » » thee.	1 301 290,00	
	» » » » tabak	17 500,00	
	» » » » cochenille	35 060,00	
	» » » » kaneel	172 594,00	
	» » » » kina.	4 012,00	
	Voorschotten aan landbouwkundige ondernemingen . . .	284 900,00	
			28 194 378,00
	C. *Koophandel.*		
	Inkoop en kosten van diverse goederen	f 278 539,00	
	Kosten op den handel met Japan	42 070,00	
	» van de amfioenpacht en inkoop van amfioen . . .	1 034 000,00	
	Inkoop en kosten van vogelnestjes	15 264,00	
	» » » » tin	1 283 288,00	
	» » » » houtwerken (stapelplaatsen)	98 923,00	
	Kosten van zout	1 279 359,00	
	Inkoop en kosten van rijst	748 052,00	
	Transporteren	f 4 779 495,00	f 41 263 189,00

HOOFDSTUK.	OMSCHRIJVING.	BEDRAG.	TOTAAL.
	Per transport	f 4 779 495,00	f 41 263 189,00
	Inkoop en kosten van arengsuiker	22 300,00	
	Kosten van steenkolen	168 848,00	
	Kosten tot het nemen van proeven met de ontginning van steenkolen	10 000,00	
	Provisie-penningen aan de factorij van de Nederlandsche Handelmaatschappij, te voldoen op de producten naar Nederland verzonden wordende	140 000,00	
			5 120 643,00
VIII.	*Departement van Oorlog.*		
	Voor het Nederlandsch-Indisch leger	f 14 076 473,00	
	Voor de pradjoerits, barissans en andere inlandsche corpsen, niet behoorende tot de vaste landmagt	84 345,00	
	Voor buitengewone fortificatiewerken	871 601,00	
			15 032 419,00
IX.	*Departement van Marine.*		
	Voor schepen en vaartuigen van oorlog, en wel voor dat gedeelte, hetwelk niet door het Departement van Marine in Nederland wordt gedragen	f 1 592 594,00	
	Voor sedentaire inrigtingen ten dienste van het zeewezen .	725 835,00	
	Voor gouvernements-schoeners en kruisbooten	358 831,00	
	Voor het maritiem etablissement op het eiland Onrust . .	210 542,00	
	Fabriek voor de marine en het stoomwezen	259 922,00	
			3 147 724,00
X.	*Pensioenen en gestichten van weldadigheid.*		
	Civile pensioenen	f 243 000,00	
	Militaire pensioenen	355 500,00	
	Verhoogde marine-pensioenen	2 600,00	
	Transporteren.	f 601 100,00	f 64 563 975,00

UITGAVEN.

HOOFDSTUK.	OMSCHRIJVING.	BEDRAG.	TOTAAL.
	Per transport	f 601 100,00	f 64 563 975,00
	Inlandsche pensioenen.	170 000,00	
	Pensioenen aan weduwen van civile, militaire en inlandsche personen	70 000,00	
	Godshuizen en gestichten van weldadigheid	166 130,00	
			1 007 230,00
XI.	*Uitgaven van onderscheiden aard.*		
	Hofhouding van inlandsche vorsten, schadeloosstellingen en gratificatien aan dezelven.	f 1 906 743,00	
	Kosten der ambachtskwartieren	27 028,00	
	Buitengewone voorschotten, welke niet binnen hetzelfde dienstjaar worden teruggegeven	50 000,00	
	Onderhoud van inlandsche gezanten, grooten en staatsgevangenen	142 440,00	
	Geschenken aan inlandsche vorsten en grooten	22 764,00	
	Publieke feesten.	17 166,00	
	Civile transportkosten uit en naar Nederland	40 000,00	
	Civile reis- en transportkosten in Indie	50 000,00	
	Gratificatien	15,000,00	
	Personele toelagen	60 000.00	
	Non-activiteits-tractementen en wachtgelden.	81 000,00	
	Verloftractementen.	10 000,00	
	Uitgaven in Indie wegens door het Ministerie van Kolonien aan het Indisch Bestuur te doene bestellingen, als anderzins	6 000,00	
	Kosten van het mijnwezen in het algemeen	116 835,00	
	" " " stoomwezen " " "	10 360,00	
	" " de telegraphie	73 720,00	
			2 629 056,00
	Transporteren		f 68 200 261,00

HOOFDSTUK.	OMSCHRIJVING.	BEDRAG.	TOTAAL
	Per transport.	. . . . . .	f 68 200 261
XII.	*Dagelijksche onvoorziene uitgaven*	. . . . . .	100 000
XIII.	*Buitengewone uitgaven en onvoorziene tegenspoeden.*	. . . . . .	500 000
	TOTAAL der uitgaven van de koloniale administratie	. . . . . .	f 68 800 261
XIV.	*Betalingen voor rekening van anderen.*		
	Voor rekening van den Keizer van Soerakarta.	f 6 840,00	
	» » » » Sultan van Djokdjokarta	15 102,00	
	» » » diverse personen	6 201,00	
	Civiel weduwen- en weezenfonds.	710 000,00	
	Militair weduwen- en weezenfonds	233 500,00	
	Verhoogd militair pensioenfonds	76 200,00	
	Voor goederen ten dienste van het officiers-kleedingmagazijn	49 860,00	
	Kosten van het muntwezen in Nederlandsch Indie . . .	200 000,00	
			1 297 703
			f 70 097 964

Verslag van het beheer en den staat der Oost-Indische bezittingen over 1858.

BIJLAGE K VAN HET VERSLAG.

N°. 10

RAMING der Ontvangsten en Uitgaven van de Indische administratie over 1859.

ONTVANGSTEN EN UITGAVEN IN NEDERLAND.

ONTVANGSTEN.

OMSCHRIJVING.		BEDRAG.
Gouvernements-producten in 1859 te verkoopen.		
Koffij 900 000 pikols, à f 25,67 Nederlandsch courant den pikol .	f 23 103 000,00	
Suiker 900 000 » » 13,34 » » » » .	12 006 000,00	
Indigo 5 000 » » 412,79 » » » » .	2 063 950,00	
Cochenille 500 » » 238,09 » » » » .	119 045,00	
Tin 80 000 » » 64,29 » » » » .	5 143 200,00	
Thee 10 000 » » 46,05 » » » » .	460 500,00	
Kaneel	80 000,00	
Peper	20 000,00	
Notenmuscaat . . . . } Foelie . . . . } Notenzeep . . . . }	900 000,00	
Tabak	54 305,00	
		f 43 950 000,00
Winst op assurantie en diverse ontvangsten	. . . . . .	156 200,00
Transporteren.	. . . . . .	f 44 106 200,00

ONTVANGSTEN.

OMSCHRIJVING.	BEDRAG.
Per transport	f 44 106 200,
Ontvangsten voor rekening van anderen.	
Civiel weduwen- en weezenfonds	45 000,
Militair weduwen- en weezenfonds.	60 100,
Verhoogd militair pensioenfonds	11 000,
	f 44 222 300,

UITGAVEN.

OMSCHRIJVING.		BEDRAG.
Tot dekking van het nadeelig verschil tusschen de ontvangsten en uitgaven in Indie . . .		f 8 933 540,
Renten der Oost-Indische schulden, volgens de wetten van 24 April 1836, 11 Maart 1837 en 27 Maart en 22 December 1838.		9 800 000,
Renten der restantschuld, ad f 10 000 000, aan de Nederlandsche Handelmaatschappij, volgens de wetten van 6 Maart en 23 November 1844, 14 September 1849 en 22 December 1853		350 000,
Scheeps- en oorlogsbehoeften en goederen van onderscheiden aard, naar Indie te zenden voor de administratie aldaar		4 826 607,
Pensioenen ten laste der Indische kas		614 000,
Verloftractementen		220 000,
Kosten van het koloniaal werfdepôt te Harderwijk	f 1 289 677,00	
Uitzending van suppletietroepen		
Transportkosten van repatrierende militairen		
Diverse betalingen aan teruggekeerde militairen		
Transporteren	f 1 289 677,00	f 24 744 147,

UITGAVEN.

OMSCHRIJVING.		BEDRAG.
Per transport	f 1 289 677,00	f 24 744 147,00
Studiekosten voor de jongelieden op de Militaire Akademie te Breda, bestemd noor de Oost-Indische dienst	55 960,00	
Opleiding van jongelieden tot geneeskundigen voor de Oost-Indische dienst	30 667,00	
		1 376 304,00
Kosten van onderwijs in de Oostersche taal-, land- en volkenkunde aan de Akademie te Delft		10 000,00
Kosten vallende op de uitzending van burgerlijke ambtenaren enz.		80 000,00
Diverse uitgaven		100 000,00
Idem voor de marine		15 690,00
Betalingen voor rekening van anderen.		
Civiel weduwen- en weezenfonds	f 260 000,00	
Militair » » »	127 600,00	
Verhoogd militair pensioenfonds	230 000,00	
Civile delegatien	264 990,00	
Militaire »	120 840,00	
Marine- »	7 280,00	
Goederen ten dienste van het officiers-kleedingmagazijn	153 470,00	
		1 164 180,00
		f 27 490 321,00
Geraamd excedent		16 731 979,00
		f 44 222 300.00

Verslag van het beheer en den staat der Oost-Indische bezittingen over 1858.

BIJLAGE L VAN HET VERSLAG.

N°. 11.

LIJST der voornaamste landswerken, die in 1858 zijn voltooid, voortgezet of ondernomen (en nog niet voltooid).

I. Onder de belangrijke in het jaar 1858 tot *voltooijing* gebragte werken kunnen worden genoemd:

Civile gebouwen.

Bouw van woningen voor adsistent-residenten te Paijacombo (Sumatra's Westkust), te Ambal (Bagelen), en te Bangkallang (Madura).

Idem van controleurs-woningen te Boemiaijoe (Tagal), te Wiradessa en Batang (Pekalongan), te Bandjarnegara en Bobotsarie (Banjoemas), te Karang-Anjar (Bagelen), te Magettan (Madioen), te Tjangkir en Sidaijoe (Soerabaija), en te Rau (Sumatra's Westkust).

Idem van poststations en verspanning-loodsen te Serang (Bantam), te Sambilegi (Djokdjokarta), te Tandjong, Lossarie en Kloemoet (Tagal), en te Kedoeng Bolee (Japara).

Idem van eene onderschoutswoning met bijgebouwen te Mauk (Wester-kwartier der Bataviasche Ommelanden).

Herstelling en verbetering van de adsistent-residentswoning, bijgebouwen en bureaulocalen te Tangerang (Wester-kwartier der Bataviasche Ommelanden).

Bouw van een adsistent-residentie-bureau en van eene geldkamer te Poerwakarta (Krawang).

Vernieuwingen aan de gevangenis te Banjoemas.

Bouw van eene gouvernements- lagere school met onderwijzerswoning te Tjilatjap.

Idem van eene bazaarloods te Salatiga (Samarang).

Idem van bijgebouwen bij de woningen van den regent van Temangoong (Kadoe), van den controleur te Kertosono, van den adsistent-resident te Sambas en van den onderwijzer te Bandjermasin.

Herstelling en verbetering van de regentswoning te Magelang (Kadoe).

Bouw van eene inlandsche school te Ngawie (Madioen).

Idem van een tolkantoor te Sumanap (Madura).

Idem van een raadhuis te Palembang.

Idem van een kettinggangerskwartier te Muntok.

Idem van eene steenkolenloods te Bandjermasin.

Bruggen, wegen en waterstaatswerken in het algemeen belang.

Herstellingen aan de drinkwaterleiding te Anjer (Bantam).

Verharding van de nieuw geopende wegen in de kampong Ketappang, Gang Kwenie en in den tuin du Bus (Batavia).

Bouw van 300 strekkende el kaaimuur langs het havenkanaal te Batavia.

Idem van bruggen over de rivieren Tjakong en Passangrahan (Batavia).

Verbetering en onderhoud van de bevaarbaarheid der Tjitaroem-rivier.

Verharding van den transportweg van Manondjaija naar Bandjar (Preanger regentschappen).

Bouw van nieuwe bruggen over de rivier Djoerang-Djerok (Cheribon), de Gong (Tagal), de Gondang (Pekalongan), de Berem (Banjoemas), de Goedan of Pakoetan, de Merak-Matie, de Serang bij Tenawangan (Samarang), de Kedoen-Bolee (Japara), de Kebon-Baroe te Muntok, de Antessan-besar achter het fort te Bandjermasin, de Soengie Talawang (Bandjermasin) en over de Batoe-Gantoeng (Moluksche eilanden).

Herstelling van de brug Pamalie bij Tagal.

Maken van eene kunstmatige geul door de bank vóór de monding der Samarangsche rivier, tot onderhoud van de gemeenschap met de reede, in afwachting van de voltooijing der nieuwe zeehaven.

Opstelling van eene ijzeren los- en weegkraan te Soerabaija.

Bouw van 500 strekkende el kaaimuur langs de Kalimas en verbetering van den weg over die lengte.

Bakens en verkenningsteekens.

Vernieuwing in steen en ijzer van de kapen en schermen, uitmakende de bebakening van het zeegat te Tjilatjap.

Bouw van een steenen verkenningsteeken op het eiland Muskito nabij Padang.

Waterstaatswerken met de cultures in betrekking staande.

Graven van het kanaal Kapidodo (Pekalongan).

Bouw van vijf irrigatie-sluisjes in het district Sirogoe (Samarang).

Idem van drie duikersluisjes in het district Goenoeng-Kending (Soerabaija).

Idem van twee duikersluisjes en vergrooting van de *wadook*, (een op inlandsche wijze zamengesteld, uitgestrekt water-reservoir) te Semangka (Soerabaija).

Cultuurgebouwen.

Bouw van twee steenen koffijpakhuizen te Batavia.

Verlenging van de weegloods en daarstelling van suikerstellingen bij de suikerpakhuizen te Pekalongan.

Bouw van loodsen tot berging van gouvernementskoffij te Poerworedjo (Banjoemas).

Bouw van een tweede nood-koffijpakhuis te Wonosobo (Bagelen).

Verplaatsing van het koffijpakhuis te Kedong-Panie naar Kawoeloeän (Samarang).

Bouw van eene woning voor den opziener bij de indigo-cultuur te Moentilan (Kadoe).

Herstellingen aan de koffijpakhuizen te Magelang (Kadoe).

Bouw van koffijpakhuizen te Assam-kombang en Rau (Sumatra's Westkust).

Zoutpakhuizen.

Bouw van verkooppakhuizen te Sebaloe, Pankalang-Batoe en Pontianak (Wester-afdeeling van Borneo).

Maritime werken.

Soerabaija. (Marine-etablissement.)

Baggering en ophooging van grond.

Bouw van magazijnen en woningen behoorende tot de equipage-werf.

Idem van woningen voor den directeur en den constructeur.

II. Wijders heeft de *voortzetting* plaats gehad van de navolgende in 1857 of vroeger geautoriseerde belangrijke werken, welke onder ultimo December 1858 nog niet waren voltooid.

Civile gebouwen.

Bouw van woningen voor regenten te Rangkas-Betong (Bantam), te Poerwakarta (Krawang) en te Tjilatjap (Banjoemas).

30

Bouw van controleurswoningen te Soemedang en Soekaboemie (Preanger regentschappen), te Tjiamies en Koeningan (Cheribon), te Pegaden en Liempoong (Pekalongan), te Ambal en Wonosobo (Bagelen), te Samarang en Demak (Samarang), te Koedoes (Japara), te Kapongan, Bondowosso en Djember (Bezoekie), te Painan (Sumatra's Westkust), te Batoe-Radja (Palembang) en te Sangouw (Wester-afdeeling van Borneo).

Idem van eene adsistent-residentswoning te Pandeglang (Bantam).

Verbetering en vergrooting van de entrepôtpakhuizen te Batavia.

Herstelling en verbetering van het gouvernementshuis te Tjipanas.

Bouw van een gouvernements-logementsgebouw te Cheribon.

Bouw van bijgebouwen bij de controleurswoning te Sindang-Laut (Cheribon).

Idem van paardenstallen bij de poststations te Limbangan (Preanger regentschappen) en te Tandjong (Tagal).

Herstelling en verbetering van de regentswoning te Poerbolingo.

Bouw van een nieuw stadhuis te Samarang.

Idem van eene gevangenis voor inlanders te Samarang.

Idem van gevangenissen te Demak (Samarang), te Padang-Pandjang (Sumatra's Westkust, te Pontianak en te Sambas (Wester-afdeeling van Borneo).

Idem van een poststation te Tjangkring (Samarang).

Idem van eene gouvernements- lagere school en onderwijzerswoning te Pattie (Japara) en van eene 2de lagere school te Padang.

Idem van een adsistent-residentie-bureau te Padang.

Idem van bijgebouwen bij de adsistent-residentswoning te Priaman (Sumatra's Weskust).

Idem van eene pradjoeritskazerne te Batoe-Radja (Palembang).

Idem van eene bazaarloods te Amboina.

Bouw van een kettinggangerskwartier te Banda.

Bruggen, wegen en waterstaatswerken in het algemeen belang.

Bouw van vijf gemetselde badkuipen te Tjibioek en verlegging van de rivier Tjilantjar (Bantam).

Idem van eenen hoogen kaaimuur langs den linker oever van den Molenvliet (Batavia).

Verbetering en versterking van het Ooster-zeehoofd te Batavia.

Gedeeltelijk verleggen en tot militairen weg verbeteren van den grooten postweg van Buitenzorg naar Tjiandjoer.

Verbetering en onderhoud van de bevaarbaarheid der rivier Tjitandoei.

Aanleg en verbetering van den karreweg tusschen Bandong en Tjikao.

Bouw van eene brug over de Tjimanok (Garoet, Preanger regentschappen).

Idem van nieuwe bruggen over de rivieren Doewoer, Blanakan, Batadjomo, Pilangroeboe en Kalipak (Tagal).

Idem van eenen kaaimuur langs de oevers der rivier van Pekalongan, binnen de hoofdplaats van dien naam.

Idem van eene nieuwe brug over de rivier Bodrie (Samarang).

Daarstelling van eene nieuwe zeehaven te Samarang.

Bouw van een nieuw zee- of bruggehoofd te Djokotro (Patjitan).

Boring van eenen artesischen put te Rembang. De eigenlijke boring, dit jaar aangevangen, was onder gunstige omstandigheden tot eene diepte van 51,30 el gevorderd, toen wegens plaats gehad hebbende aardstortingen en andere moeijelijkheden tot het openen van een nieuw boorgat heeft moeten worden besloten.

Bouw van eene nieuwe brug over de Kedirie-rivier tusschen Plossok en Dollok (Soerabaija).

Idem van eene brug over die rivier ter hoofdplaats Kedirie. In 1858 is dit werk nagenoeg niet gevorderd door gebrek aan koelies, hetgeen der Regering aanleiding gaf om in September 1858 magtiging te verleenen om daartoe koelies in heerendienst te bezigen.

Daarstelling van een spanwerk aan de houten brug te Kedirie en vernieuwing aan dezelve.

Bouw van eene nieuwe brug over de rivier Bezoekie ter hoofdplaats van dien naam.

Verbetering van de Padangsche rivier en bekading van hare oevers.

Bouw van eene ijzer-houten brug te Soengi-Doerie (Wester-afdeeling van Borneo).

Bakens en verkenningsteekens.

Bouw van steenen bijgebouwen bij den vuurtoren op Java's 4e punt in Straat Sunda.

Waterstaatswerken met de cultures in betrekking staande.

Opdamming van de rivier Tjisangaron (Cheribon).

Herstellingen aan den stuwdam in de rivier Tjikeroe en aan de verlaten Tjikemandjie, Tjirangon (Cheribon).

Graven van eene waterleiding uit de rivier Gebang (Bagelen).

Opdamming van de rivier Toentang (Samarang).

Idem van de rivier Poerwodadie (Madioen). Dit werk is in afwachting van betere opnamen gestaakt.

Cultuur-gebouwen.

Bouw van een derde pakhuis, eenen pelmolen, benevens pel- en sorteerloods te Anjer.

Bouw van een suikerpakhuis te Cheribon.

Daarstelling van eenen kunstmatigen bodem met funderingen voor het bouwen der producten-pakhuizen te Soerabaija.

Bouw van twee steenen koffijpakhuizen te Padang.

Idem van een koffijpakhuis te Kemirie (Bagelen).

Idem van koffijpakhuizen te Kodan (Pasoeroean), en te Poeadatar, Goegoe, Si-Toedjoe en Sari-Lamak (Sumatra's Westkust).

Zoutpakhuizen.

Bouw van verkooppakhuizen te Pontianak, Taijan, Sangouw, Mampawa en Singkawang (Wester-afdeeling van Borneo).

Maritime werken.

Onrust. (Marine-etablissement.)

Bouw van eene nieuwe smederij met stoomventilator, en inrigting van de oude smederij tot herstellings-werkplaats.

Soerabaija. (Marine-etablissement.)

Bouw van eenen mastbok.

Idem van acht en twintig woningen voor het personeel bij het etablissement.

Idem van marine-pakhuizen en opstelling van eene ijzeren loskraan.

III. Onder de belangrijke werken, welke in 1858 zijn *ondernomen* zonder met het einde van het jaar tot voltooijing te zijn gebragt, kunnen eindelijk worden vermeld:

Civile gebouwen.

Bouw van een bureau, mineralien-kabinet enz., voor het mijnwezen in Nederlandsch Indie, te Buitenzorg.

Idem van controleurswoningen te Poerwakarta (Krawang), te Radja-Galoe (Cheribon), te Lengkir en Djombong (Soerabaija), te Mampawa en Singkawang (Wester-afdeeling van Borneo).

Idem van eene controleurswoning, vlaggestok, regtzaal en gevangenis voor 25 hoofden te Tallo (Benkoelen).

Idem van eene adsistent-residentswoning en bijgebouwen te Modjokerto (Soerabaija).

Daarstelling van bijgebouwen bij de woningen van de regenten te Koeto-ardjo (Bagelen), en te Modjokerto (Soerabaija), van de controleurs te Keboemen (Bagelen), te Salatiga en Kendal (Samarang), te Trengalek (Kedirie) en van den administrateur der tinmijnen te Koba (Banka).

Bouw van woningen voor opzigters en verder personeel bij den stuwdam te Lengkong (Soerabaija), voor den boomwachter te Bedanten (Grissee) en van den posthouder te Schans van Thuyll (Zuider- en Ooster-afdeeling van Borneo).

Voorzieningen aan en verbeteringen van het huis Gedong-Papok (Bandong).

Bouw van gevangenissen te Koemingan (Cheribon), te Djawana (Japara) en te Fort de Kock (Sumatra's Westkust).

Idem van poststations te Semboong en Poetjoong Krep (Pekalongan).

Idem van bazaarloodsen te Banjoemas, te Sidaijoe en Lamongan (Soerabaija).

Herstelling en verbetering van de controleurs-woning en bijgebouwen te Koeto-ardjo (Bagelen).

Bouw van steenkolenpakhuizen te Djawana (Japara) en te Sintang (Wester-afdeeling van Borneo).

Bouw van een recherche-kantoor te Djawana (Japara).

Idem van schoollocalen en onderwijzerswoning te Djokdjokarta, te Madioen, te Padang-Pandjang en te Palembang.

Idem van eene woning voor den hulponderwijzer bij de Javaansche kweekschool te Soerakarta.

Herstelling en verbetering van de regentswoning te Toeban (Rembang).

Ophooging en verharding van een strook terrein, lang 800 el, diep 60 el, om te dienen tot houtstapelplaats te Boenga (Soerabaija).

Bouw van een ziekengesticht te Pasoeroean.

Idem van een civiel pakhuis binnen den kraton te Palembang.

Oprigting van eene houtstapelplaats te Taijan (Wester-afdeeling van Borneo).

Bruggen, wegen en waterstaatswerken in het algemeen belang.

Uitdieping van het havenkanaal te Karang-Antoe (Bantam).

Verharding van den weg van af het huzaren-kampement te Rijswijk (Batavia) tot aan de Wester defensielijn.

Daarstelling van zes steenen duikers in den grooten postweg van Batavia naar Buitenzorg.

Voorzieningen aan het verzakte regter landhoofd van de brug over de rivier Tjiliwong.

Ineenzetting van eenen ijzeren stoombaggermolen en vier modderschouwen te Batavia.

Daarstelling van bruggen over de rivieren Djaga en Tjiwaringin (Cheribon).

Idem van acht steenen duikers in het district Kaliredjo (Banjoemas).

Bekading van de Samarangsche rivier van af de brug n°. 4 tot aan de zeehaven.

Bouw van bruggen over de rivieren Wonoboijo, Gemoelak en Babadon (Samarang).

Idem van bruggen over de rivieren Blongkeng, Pebalan en Blondo (Kadoe).

Idem van bruggen over de Patjitansche rivier nabij Ardjosarie.

Idem van bruggen over de Tiereman, Blitoong en Bedaän en voor de controleurs-woning te Djatirogo (Rembang).

Idem van bruggen over de Mendowo en Labok (Soerabaija).

Boring van eenen artesischen put te Grissee. Met de eigenlijke boring was intusschen bij het einde des jaars nog niet begonnen. De werkzaamheden waren nog voorbereidende geweest.

Bouw van bruggen over de rivieren Kedoeng, Genteng, Ketabang, Tarik-kidoel, Ngaban, Kedoeng-Nganten, Singkallang, Penambahan en Lamong nabij Poetat (Soerabaija).

Voorzieningen aan het linker landhoofd van de brug over de Soerabaijasche rivier te Wonokromo.

Bekading der Gembong-rivier (Pasoeroean).

Bouw van twee bruggen in de kampong Blimbing (Bezoekie).

Idem van eene nieuwe zeewering om het terrein der gouvernementspakhuizen te Muntok.

Idem van een nieuw laad- en zeehoofd te Ternate.

Bakens en verkenningsteekens.

Vertuijen van 19 stuks bakenpalen tot bebakening van de vaarwaters naar de reede van Batavia.

Verbeteringen en bijbouwingen aan den steenen verkenningstoren op den berg Tjimiring.

Bouw van eenen verkenningsvlaggemast te Singkawang (Wester-afdeeling van Borneo).

Waterstaatswerken met de cultures in betrekking staande.

Herstelling van den weggeslagen dam te Karang-Sambong.

Cultuurgebouwen.

Bouw van twee koffijpakhuizen te Moeara-Gembong (Batavia).

Idem van een kaneelpakhuis en schilloods te Adhiredjo (Tjilatjap).

Idem van woningen voor opzieners bij de indigo-cultuur te Ambal, Keboemen en Wonorotto (Bagelen).

Idem van theefabrieken te Tambie en Djoerang-Djero (Bagelen).
Idem van koffijpakhuizen te Pakkies, Ngembal en Poedjon (Pasoeroean).

Zoutpakhuizen.

Bouw van een tweede verkooppakhuis te Tangoel-Angien (Japara).
Idem van een depôtpakhuis te Rembang.
Idem van verkooppakhuizen te Pamakassan, Bangkallang en Sumanap (Madura).

Maritime werken.

Onrust. (Marine-etablissement.)

Bouw van eene sloepenloods met helling op het terrein vroeger bestemd geweest voor een droogdok.

Soerabaija. (Marine-etablissement.)

Aanmaak en plaatsing van eene ijzeren loop- en rolbrug met houten dek tot gemeenschap van het drijvend droogdok met den wal.
Vergrooting en verandering van de smederij op het etablissement.
Daarstelling van eene zandbeplemping met funderingen tot op de hoogte van den beganen grond voor het optrekken der gebouwen, bestemd tot verblijf aan den wal der bemanning van in reparatie liggende schepen.

ZITTING 1860 — 1861. —— (LVII.)

Verslag van het beheer en den staat der Oost-Indische bezittingen over 1858.

BIJLAGE M VAN HET VERSLAG.

N°. 12.

AANTOONING VAN DE UITKOMSTEN

DER

RIJSTCULTUUR OP JAVA,

MET UITZONDERING VAN DE GEWESTEN

BATAVIA, BUITENZORG, SOERAKARTA EN DJOKDJOKARTA,

OVER HET JAAR 1858.

GEWESTEN.	Getal dessa's en kampongs. Met velden voor den landbouw.	Zonder velden.	Te zamen.	Getal landbouwende huisgezinnen.	Uitgestrektheid ontgonnen bouwland, zonder eenige uitzondering, in bouws van 500 vierkante Rhijnl. voeten. Velden die van levend water kunnen worden voorzien.	Velden die niet van levend water kunnen worden voorzien, of van den regen afhankelijk zijn.	Te zamen.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Bantam	1 858	»	1 858	109 395	31 689	55 833½	87 522½
Krawang	127	15	142	5 874	9 729½	5 933	15 662½
Preanger regentschappen	3 460	322	3 782	105 999	110 038	33 071	143 109
Cheribon	1 895	25	1 920	88 259	170 506	344 461 h)	514 967
Tagal	882	36	918	39 506	63 516 3/7	14 839½	78 356¼
Pekalongan	1 502	92	1 594	36 867	45 647	5 135½	50 782½
Samarang	2 522	82	2 604	147 074	88 931	139 194	228 125
Japara	1 208	118	1 326	70 656	60 273	52 913	113 186
Rembang	1 984	103	2 087	74 011	23 479½	155 838	179 317½
Soerabaija	4 692	352	5 044	119 550	88 724	149 666½	238 390½
Pasoeroean	1 683	52	1 735	61 102	55 964	16 622¼	72 586¼
Probolingo	557	»	557	40 712	39 830	24 694	64 524
Bezoekie	546	6	552	47 230	46 817	23 494	70 311
Banjoewangie	155	13	168	4 565	8 133	1 998	10 131
Banjoemas	1 315	45	1 360	69 158	73 657½	27 665¾	101 322¾
Bagelen	2 598	31	2 629	116 996	54 261	85 747¾ a)	140 008¾
Kadoe	3 661	35	3 696	83 818	37 098½	15 209½	52 308
Patjitan	276	5	281	14 702	4 472	14 519½	18 991½
Te zamen	30 921	1 332	32 253	1 235 474	1 012 766¾	1 166 834¾	2 179 601½
Madioen	1 204	50	1 254	48 517	85 144½	38 536½	123 681
Kediri	1 198	52	1 250	45 927	50 821	24 253½	75 074½
Te zamen voor alle gewesten	33 323	1 434	34 757	1 329 918	1 148 732¼	1 229 624¾	2 378 357
In 1857 was het cijfer	32 629	1 465	34 094	1 258 473	1 155 563½	887 934¾	2 043 498¼
Geeft nu meer	694	»	663	71 445	»	341 690	334 858¾
Geeft nu minder	»	31	»	»	6 831¼	»	»

Uitgestrektheid welke hiervan				Opbrengst der velden door de bevolking met padie beplant, in pikols van 100 katties (125 Amsterd. pond).	
door de bevolking					
voor het Gouvernement is beplant. (b)	beplant is met padie.	beplant is met aardvruchten of andere drooge gewassen.	onbeplant is gebleven.	Te zamen in elk gewest werkelijk ingeoogst of bij schatting.	Gemiddeld per bouw van 500 vierk. Rhijnlandsche roeden.
9.	10.	11.	12.	13.	14.
»	81 680½	3 658	2 184	1 816 840	22,24
»	14 903½	2	757	177 497	11,91
»	130 821	9 086	3 202	3 904 644	29,84
6 018½	156 684	5 256	h) 347 008¼	2 783 467	17,76
2 995⅓	c) 74 354¼	1 616	846⅔	2 269 370	30,52
2 485¼	43 459¼	1 057½	3 780½	437 950	10,08
2 060	202 005	8 459	15 601	4 098 678	20,29
4 264	90 748	8 528	9 646	755 580	8,32
1 745	d) 132 133	48 340½	6 771¾	1 107 203	8,38
8 155	195 981¼	19 429	14 825¼	3 314 034	16,91
6 217	50 171¾	15 334¼	863¼	1 783 332	35,54
5 001	35 894	22 818	811	1 091 634	30,41
2 422½	47 155	17 265½	3 468	1 496 721	31,74
»	7 759	2 031	341	296 360	38,19
4 385	e) 75 692½	6 548¼	14 781	1 101 807	14,55
15 287	103 902	16 252	4 567¼	2 359 246	22,70
460	37 139	14 315	394	940 766	25,30
»	f) 18 696½	1 704	»	605 115	32,36
61 495½	1 499 159½	201 700	429 848	30 340 244	20,24
2 600	93 525	17 306½	10149½	1 730 318	18,50
1 900	58 285	12 858½	2 031	1 699 762	29,17
65 995½	g) 1 650 969½	231 865	g) 442 028½	33 770 324	20,45
66 904	1 611 372	227 901	146 623¼	31 434 214	19,22
»	39 597½	3 964	295 405¼	2 336 110	1,23
908½	»	»	»	»	»

AANMERKINGEN.

15.

(a) Het verschil in minder (ad 20 401½ bouws) van deze opgave met die in 't vorig verslag ontstaat doordien ditmaal van de gaga- of bergvelden allen is opgegeven de *beplante* uitgestrektheid.

(b) Ongerekend de koffij-, peper-, thee- en kaneeltuinen, voor zoover zij niet bij uitzondering zijn aangelegd op bouwgronden reeds vroeger door de bevolking ontgonnen.

(c) Hieronder 1 456 bouws, welke, na met padie te zijn beplant, werden gebezigd voor de teelt van tweede gewassen.

(d) Als boven 9 652¾ bouws.

(e) Als boven 84 bouws.

(f) Als boven 1 409 bouws.

(g) Als mislukt worden opgegeven in:

Bantam	3 650	bouws;
Cheribon . . .	2 847½	»
Pekalongan . .	1 778	»
Samarang. . .	9 183	»
Rembang . . .	1 434	»
Soerabaija . .	4 636	»
Banjoewangie .	66	»
Bagelen	5 892½	»
Kadoe	790	»
Patjitan	45¾	»

Of deze bouws alle tot kolom 10 dan wel tot kolom 12 behooren blijkt niet.

(h) Hieronder zijn begrepen alle bebouwbare, doch onbebouwd gebleven velden, dus ook de de tegal- en gagavelden, bij de opname dezer residentie aanwezig bevonden.

GEWESTEN.	Gemiddelde marktprijzen van padie in 1858.		Bedrag van der landren
	Hoogste prijzen.	Laagste prijzen.	Van velden door de bevolking voor het Gouvernement beplant. (kolom 9 vorige bladz.)
1.	2.	3.	4.
Bantam	f 3: 94	f 2:104	»
Krawang	2: 30	1: 90	»
Preanger regentschappen	2: 37	2: 10	»
Cheribon	1:100	1: 25	f 38 977: 60
Tagal	3: 32	2: 70	28 835: —
Pekalongan	3: 12	2: 50	18 255: —
Samarang	4: 82	3: 03	22 466: 60
Japara	3: 31	1: 90	50 858: —
Rembang	3: 70	1:118	3 870: —
Soerabaija	2:103	2: 90	107 348: 50
Pasoeroean	2: 51	1: 94	78 811: 29
Probolingo	2: 60	2: 20	82 391: 15
Bezoekie	3: 10	1: 83	40 217: —
Banjoewangie	1: 90	1: 30	»
Banjoemas	2:100	1: 79	41 822:110
Bagelen	2: 90	1:112	27 542: 90
Kadoe	6: 18	4: 24	1 150: —
Patjitan	4: 16	1:104	»
Te zamen	f 3: 17	f 2: 19	f 539 545: 54
Madioen	2: 24	1: 35	43 748: —
Kedirie	2: 82	1: 50	223 622: —
Te zamen voor alle gewesten	f 2: 81	f 1: 74	f 806 915: 54
In 1857 was het cijfer	2: 47	1: 86	838 486: 96
Geeft nu meer	f 0: 34	»	»
Geeft nu minder	»	0: 12	f 31 571: 42

geheelen onzuiveren aanslag op het gewas in 1858.		Uitgestrektheid nieuw ontgonnen sawahvelden in 1858, in bouws van 500 vierk. roeden.	Vermoedelijke uitgestrektheid sawahvelden in 1859 nieuw te ontginnen, in bouws van 500 vierk. roeden.	AANMERKINGEN.
Van velden door de bevolking voor eigen cultuur beplant. (kolom 10 en 11 vorige bladz.)	Te zamen.			
5.	6.	7.	8.	9.
f 567 808: —	f 567 808: —	100	137	
35 908: —	35 908: —	108½	23	
»	»	257	141	
767 885: 60	806 863: —	1 383	620	
468 956: 80	497 791: 80	784	500	
297 368: 40	315 623: 40	186¾	1 028	
836 324: 40	858 790:100	1 218	720	
410 611: 85	461 469: 85	484½	285	
548 126: 23	551 996: 23	359½	489	
1 292 694: 90	1 400 043: 20	579¼	281	
689 340: 91	765 152: —	194	246	
600 024:105	682 416: —	233	»	
626 130: —	666 347: —	501¾	152	
»	»	588	»	
476 266: 05	518 088:115	493	339	
774 455: 55	801 998: 25	236¾	63	
594 239: 60	595 389: 60	40⅝	»	
»	»	»	»	
f 8 986 140: 14	f 9 525 685: 68	7 747⅝	5 024	
136 970: 88	180 718: 88	148	»	
20 454: —	244 076: —	»	2 587	
f 9 143 564:102	(a) f 9 950 480: 36	7 895⅝	7 611	
8 821 307: 68	9 659 794: 44	7 923	6 639	
f 322 257: 34	f 290 685:112	»	972	
»	»	27⅜	»	

(a) Hieronder aan fictive landrenten:

Samarang.	f 4 342:100
Rembang	16 381: —
Soerabaija	49: 20
Banjoemas	875: —
Bagelen	2 127: 40
Kadoe	4 503: 60
Madioen	136 970: 88
Kedirie.	223 622: —
	f 388 871: 68

Verslag van het beheer en den staat der Oost-Indische bezittingen over 1858.

BIJLAGE N VAN HET VERSLAG.

N°. 13.

AANTOONING VAN DE TEELT

VAN

KLAPPERBOOMEN OP JAVA,

MET UITZONDERING VAN DE RESIDENTIEN

BATAVIA, SOERAKARTA EN DJOKDJOKARTA,

OVER HET JAAR 1858.

GEWESTEN.	Aanwezig getal klapperboomen op 1^e^. Januarij 1858.			Gedurende 1858 zijn:		Vrucht
	Vruchtdragende.	Jonge.	Totaal.	uitgestorven of uitgeroeid.	bijgeplant.	
Bantam	322 238	564 769	887 007	28 121	74 671	
Buitenzorg	74 596	77 604	152 200	17 607	12 321	
Krawang.	17 701	42 143	59 844	4 942	9 911	
Preanger regentschappen . .	306 066	792 633	1 098 699	31 171	87 222	
Cheribon.	191 852	399 014	590 866	15 711	86 997	
Tagal.	223 137	254 421	477 558	19 748	186 970	
Pekalongan.	232 034	111 452	343 486	15 375	15 843	
Samarang	408 703	643 980	1 052 683	19 204	78 141	
Japara	326 207	357 047	683 254	41 797	75 765	
Rembang.	471 986	758 660	1 230 646	60 715	365 500	
Soerabaija	600 098	1 060 401	1 660 499	36 973	131 809	
Pasoeroean	183 742	506 583	690 325	22 712	80 027	
Probolingo	222 564	347 332	569 896	10 123	25 363	
Bezoekie.	313 146	420 865	734 011	16 927	47 742	
Banjoewangie	44 796	71 250	116 046	318	10 270	
Banjoemas	483 964	407 531	891 495	7 486	65 821	
Bagelen	947 895	804 368	1 752 263	16 949	194 114	1
Kadoe.	199 581	231 282	430 863	2 674	18 942	
Madioen	158 832	277 435	436 267	19 413	104 580	
Patjitan	105 935	206 842	312 777	3 731	20 400	
Kedirie	264 146	354 749	618 895	9 646	84 275	
Te zamen. . .	6 099 219	8 690 361	14 789 580	401 343	1 776 684	6

Aanwezig getal klapperboomen op ultimo December 1858.			Gemiddelde prijzen der		AANMERKINGEN.
Vruchtdragende.	Jonge.	Totaal.	klappers per 100 stuks.	klapper-olie per pikol.	
325 136	608 421	933 557	f 4: 27	f 33: 32	
71 021	71 021	75 893	6: —	a) »	a) De gemiddelde prijs van eene flesch klapper-olie is f 0:44.
19 678	45 135	64 813	5: —	7: —	
338 026	816 724	1 154 750	4: —	b) 6: 80	b) voor 20 flesschen.
199 536	462 616	662 152	5: 70	10: —	
258 435	386 345	644 780	3: 74	31: 60	
237 904	106 050	343 954	3:107	20: —	
433 510	678 110	1 111 620	5: 34	23: 30	
336 117	381 105	717 222	4: 27	26: 44	
488 924	1 046 507	1 535 431	5: 02	30: 39	
596 147	1 159 188	1 755 335	6: 64	27: 93	
190 756	556 884	747 640	7: 49	28: 51	
227 852	357 284	585 136	4: 80	27: 60	
329 604	435 222	764 826	3: 92	28: 24	
45 108	80 890	125 998	4: 70	22: 60	
483 384	466 446	949 830	3: 50	22:100	
1 059 840	869 588	1 929 428	2: 67	16: 13	
199 567	247 564	447 131	5: 65	c) »	c) De gemiddelde prijs per bottel is f 0:30.
162 849	358 585	521 434	5: 60	21: 60	
127 604	201 842	329 446	2: 60	17: 76	
283 966	409 558	693 524	6: 20	»	
6 414 964	9 749 957	16 164 921	—	—	

ZITT

Vers

C

I

Zitting — 1860 — 1861. — (LVII.)

Verslag van het beheer en den staat der Oost-Indische bezittingen over 1858.

BIJLAGE O VAN HET VERSLAG.

N°. 14.

AANTOONING VAN DE UITKOMSTEN

DER

KOFFIJ-CULTUUR

OVER HET JAAR

1858.

GEWESTEN.	Getal huisgezinnen voor geregelde tuinen en boschkoffij afgezonderd.	Getal vruchtdragende boomen, waarvan in 1858 geoogst is.			
		Geregelde tuinen.	Boschkoffij.	Pagger- en kampong-koffij.	Te zamen.
Bantam	23 358	5 584 809	»	1 527 556	7 112 3[illegible]
Krawang	1 295	542 169	»	30 305	572 4[illegible]
Preanger regentschappen .	87 867	38 193 858	4 860 000	4 809 637	47 863 4[illegible]
Cheribon	25 417	9 107 769	1 199 488	3 088 528	13 395 7[illegible]
Tagal	8 172	2 156 118	»	1 276 597	3 432 7[illegible]
Pekalongan	8 612	2 925 039	»	2 241 177	5 166 2[illegible]
Samarang	31 447	8 675 941	»	4 609 782	12 285 7[illegible]
Japara	5 574	1 204 251	»	27 825	1 232 0[illegible]
Rembang	3 221	166 256	»	»	166 2[illegible]
Soerabaija	3 131	801 070	1 410 902	37 121	2 249 0[illegible]
Pasoeroean.	30 146	3 445 798	12 666 999	5 047 212	21 160 0[illegible]
Probolingo	15 482	2 747 398	1 047 735	271 331	4 066 4[illegible]
Bezoekie	23 341	7 280 473	»	1 193 161	8 473 6[illegible]
Banjoewangie.	3 540	2 435 839	»	119 233	2 555 0[illegible]
Banjoemas	21 146	5 175 258	»	4 597 922	9 773 1[illegible]
Bagelen	32 845	5 470 746	»	7 289 974	12 760 7[illegible]
Kadoe	71 026	4 246 125	485 754	26 205 816	30 937 6[illegible]
Pajitan	12 070	4 161 605	»	154 313	4 315 9[illegible]
Totaal . . .	407 690	103 320 522	21 670 878	62 527 490	187 518 8[illegible]
Madioen	16 693	4 840 098	»	1 043 337	5 883 4[illegible]
Kedirie	26 245	6 961 245	188 451	173 986	7 323 6[illegible]
Totaal . . .	450 628	115 121 865	21 859 329	63 744 813	200 726 0[illegible]
Djokdjokarta	»	»	»	»	»
Soerakarta	»	»	»	»	»
Te zamen voor alle gewesten. . . .	450 628	115 121 865	21 859 329	63 744 813	200 726 0[illegible]
In 1857 was het . . .	445 723	127 033 295	22 186 800	62 843 687	212 063 7[illegible]
Geeft nu meer . . .	4 905	»	»	901 126	»
Geeft nu minder . . .	»	11 911 430	327 471	»	11 337 7[illegible]

Verkregen hoeveelheid koffij in pikols van 100 katties. (125 Amsterdamsche ponden.)	Overwigten door latere meerderbevindingen bij de pakhuizen.	Minder bevonden in de kleine pakhuizen.	Te zamen bij de afpakhuizen in ontvangst genomen.	Getal vruchtdragende boomen, waarvan gemiddeld één pikol koffij is verkregen.	AANMERKINGEN.
30 971,73	135,97	»	31 107,70	circa 228	
1 656,14	86	»	1 657,00	ruim 345	
156 229,97	7 343,62	04	163 573,55	id. 292	
31 183,64	151,34	»	31 334,98	id. 427	
29 832,90	137,50	»	29 970,40	circa 115	
22 226,07	29,55	»	22 255,62	ruim 232	
47 943,06	23,45	»	47 966,51	circa 277	
3 544,28	4,00	»	3 548,28	ruim 346	
682,35	»	»	682,35	id. 244	
9 716,63	7,50	»	9 724,13	id. 231	
159 407,32	2 146,72	»	161 554,04	circa 131	
29 910,54	273,33	»	30 183,87	id. 135	
68 038,64	226,83	»	68 265,47	ruim 124	
19 891,22	153,68	»	20 044,90	id. 127	
35 318,91	»	»	35 318,91	id. 276	
60 564,13	1 204,25	»	61 768,38	id. 206	
84 193,88	219,07	»	84 412,95	circa 367	
28 430,00	33,52	»	28 463,52	id. 152	
819 741,41	12 091,19	04	831 832,56	225	
29 453,27	134,94	»	29 588,21	199	
35 720,97	146,77	»	35 867,74	circa 205	
884 915,65	12 372,90	04	897 288,51	224	
821,37	»	»	821,37	»	
10 407,80	3,20	»	10 411,00	»	
896 144,82	12376,10	04	908 520,88	224	
895 062,34	6 105,78	231,08	900 937,04	240	
1 082,48	6 270,32	»	7 583,84	»	
»	»	231,04	»	16	

GEZAMENLIJKE KOSTEN DER KOFFIJ, UIT DEN OOGST

GEWESTEN.	Inkoopsprijs aan de planters betaald.		Kosten van personeel, koelies enz., bij de pakhuizen.	Kosten van inlandsch personeel bij de koffij-cultuur, als mantries enz.	Bijzondere meerdere kosten van bewerking der koffij naar de West-Indische wijze.
	Per pikol.	Te zamen.			
Bantam	f 9: 20	f 283 907: 63	f 17 686: 49	f 3 120: —	f 3 900: —
Krawang	9: 20	15 181: 13	456: —	380: —	»
Preanger regentschappen	3: 15	488 250: 60	26 316: 40	11 795: —	111 374: 89
Cheribon	droog 9: 20 nat 1: 45	264 317: 06	21 084: 60	*a* »	5 380: 66
Tagal	9: 20 infer. { 6: 30 4: 20	271 565: 83	3 611: 79	1 440: —	»
Pekalongan	9: 20 infer. 4: 70	203 510: 56	6 117: 50	*a* »	»
Samarang	9: 20 infer. 4: 70	439 345: 87	6 340: —	2 820: —	»
Japara	9: 20	32 184: 118	272: 65	4 980: —	»
Rembang	infer. { 8: 40 6: 30 4: 20 2: 10	5 660: 40	444: —	»	»
Soerabaija	9: 20 infer. 6: 13	88 831: 38	1 675: 60	1 200: —	»
Pasoeroean	9: 20 infer. 6: 105	1 443 839: 71	18 665: 10	9 980: —	23 357: 20
Probolingo	9: 20 infer. { 6: 30 4: 70	273 264: 69	3 988: 40	350: —	»
Bezoekie	9: 20	623 687: 81	5 250: —	*a* »	»
Banjoewangie	5: 73	111 556: 74	1 887: 45	3 600: —	»
Banjoemas	9: 20 infer. 4: 70	321 666: —	1 776: 40	9 360: —	»
Bagelen	9: 20 infer. 4: 70	550 570: 91	5 920: —	4 680: —	»
Kadoe	9: 20	771 777: 28	10 728: —	4 500: —	»
Patjitan	5: 73	160 458: 56	3 783: 66	1 500: —	»
Totaal		f 6 349 575: 74	f 136 003: 04	f 59 705: —	f 144 012: 55
Madioen	f 5: 73	164 350: 01	10 623: 80	*a* »	»
Kedirie	5: 73	198 942: 105	10 340: —	*a* »	»
Totaal		f 6 712 868: 60	f 156 966: 84	f 59 705: —	f 144 012: 55
Djokdjokarta	f 16: 113	13 915: 43	237: 48	»	»
Soerakarta	16: 113	172 799: 119	1 120: —	»	»
Te zamen voor alle gewesten		f 6 899 583: 102	f 158 324: 12	f 59 705: —	f 144 012: 55
In 1857 was het		6 592 140: 02	152 867: 71	61 295: —	123 599: 08
Geeft nu meer		f 307 443: 100	f 5 456: 61	»	f 20 413: 47
Geeft nu minder		»	»	f 1 590: —	»

VAN 1858 AAN HET GOUVERNEMENT GELEVERD.

Kosten van afpakking en vervoer tot aan de strandpakhuizen.	Percentsgewijze belooning aan de Europesche en inlandsche ambtenaren en mindere inlandsche hoofden.	Alle andere uitgaven, onder geen bepaald hoofd te brengen.	Te zamen.	Gemiddelde prijs waarop één pikol koffij van 100 katties aan het Gouvernement te staan komt.	Getal inkoopskoffij-pakhuizen.	*AANMERKINGEN.*
f 14 031: 37	f 14 613: 36	f 989:110	f 338 248: 55	f 10:100	7	
1 238: 92	797: 51	1 254: 92	19 308: 08	11: 78	1	*a.* Opgebragt onder de voorgaande kolom.
204 270: 99	186 509:112	28 759: 23	1 057 276: 63	6: 56	51	*b.* Waaronder de fictive landrenten, ad f 80 658:80, en 8 per cent voor het gemis van collecteloon derzelve, ad f 6 452:83.
27 785: 70	12 804:114	2 543: 02	333 915: 78	10: 78	27	
23 468: 45	13 177: 60	1 073:100	314 337: 07	10: 58	7	*c.* Fictive landrenten.
14 225: 47	10 258: 72	574: 26	234 686: 11	10: 65	8	
45 878: 33	21 928: 92	1 331: 07	517 643: 99	10:100	13	
3 894: 82	1 923: 10	180: —	43 435: 35	12: 29	4	
1 240: 40	307: 07	109: 09	7 760: 96	11: 45	2	
8 994: 80	4 418: —	96: 39	105 215: 97	10: 98	4	
152 899:117	70 868: 98	11 130:108	1 730 741: 64	10: 86	11	
16 425: 51	13 557:114	59: 30	307 645: 64	10: 24	5	
43 884: 79	30 567: 28	2 010: 98	705 400: 46	10: 40	7	
11 731: 19	16 849: 51	45: —	145 669: 69	7: 32	2	
48 072:119	14 272: 82	308: 66	395 456: 67	11: 23	17	
100 209: 51	27 336: 25	9 862: 74	698 579: 01	11: 37	13	
125 382: 16	38 136: 60	1 100: —	951 623:104	11: 32	13	
17 391: 90	21 155: 69	143: 40	204 432: 81	7: 21	5	
f 861 025: 87	f 499 483: 01	f 61 571:104	f 8 111 376: 85	f 9: 90	197	
38 153: 30	13 135:116	*b.* 88 061:100	314 324: 87	10: 74	8	
43 800: —	17 500: —	*c.* 161 844: 20	432 427: 05	12: 07	8	
f 942 978:117	f 530 118:117	f 311 477:104	f 8 858 128: 57	f 9:104	213	
1 844: 23	»	»	15 996:114	19: 58	»	
18 847: 37	»	»	192 767: 36	18: 61	»	
f 963 670: 57	f 530 118:117	f 311 477:104	f 9 066 892: 87	f 9:117 6/10	213	
765 741: 91	497 622: 65	392 751: 57	8 586 017: 54	9: 64	211	
f 197 928: 86	f 32 496: 52	»	f 480 875: 33	f —: 53 6/10	2	
»	»	f 81 273: 73	»	»	»	

Verslag van het beheer en den staat der Oost-Indische bezittingen over 1858.

BIJLAGE P VAN HET VERSLAG.

N°. 15.

AANTOONING VAN DE HOEVEELHEID

KOFFIJBOOMEN,

AANWEZIG ONDER

ULTIMO MAART 1859.

AANTOONING VAN DE HOEVEELHEID KOFFIJBOOME

GEWESTEN.	IN GEREGELDE TUINEN.			IN BOSSCHEN.		
	Die vruchten kunnen dragen.	Nog te jong daartoe.	Te zamen.	Die vruchten kunnen dragen.	Nog te jong daartoe.	Te zamen.
Bantam	5 561 809	1 186 350	6 748 159	»	»	»
Krawang	575 220	240 240	815 460	»	»	»
Preanger regentschappen	36 880 269	12 568 705	49 448 974	4 667 000	»	4 667 000
Cheribon	9 640 317	8 183 309	17 823 626	1 199 488	»	1 199 488
Tagal	2 086 394	1 571 487	3 657 881	»	»	»
Pekalongan	3 173 785	1 476 736	4 650 521	»	»	»
Samarang	9 998 130	4 095 908	14 094 038	»	»	»
Japara	1 129 455	1 511 818	2 641 273	»	»	»
Rembang	194 655	10 206	204 861	»	»	»
Soerabaija	801 070	27 431	828 501	1 410 902	211 900	1 622 802
Pasoeroean	3 445 798	256 570	3 702 368	12 666 999	1 685 768	14 352 767
Probolingo	2 556 698	698 024	3 254 722	1 047 735	88 288	1 136 023
Bezoekie	7 636 559	2 206 212	9 842 771	»	»	»
Banjoewangie	2 455 957	235 206	2 691 163	»	»	»
Banjoemas	5 352 498	3 272 573	8 625 071	»	»	»
Bagelen	6 319 663	2 958 330	9 277 993	»	»	»
Kadoe	4 246 125	2 938 458	7 184 583	484 754	56 500	541 254
Patjitan	3 956 586	2 106 202	6 062 788	»	»	»
Te zamen	106 010 988	45 543 765	151 554 753	21 476 878	2 042 456	23 519 334
Madioen	4 681 654	3 151 494	7 833 148	»	»	»
Kedirie	6 961 245	4 841 467	11 802 712	188 451	»	188 451
Te zamen voor alle gewesten	117 653 887	53 536 726	171 190 613	21 665 329	2 042 456	23 707 785

...AANWEZIG ONDER ULTIMO MAART 1859.						Te zamen bedroeg het aanwezig getal koffijboomen onder ult. Maart 1858.	GEEFT in het TEGENWOORDIG JAAR	
IN PAGGERS EN KAMPONGS.			GEHEEL AANWEZIG GETAL.					
Die vruchten kunnen dragen.	Nog te jong daartoe.	Te zamen.	Die vruchten kunnen dragen.	Nog te jong daartoe.	Te zamen.		Meer.	Minder.
1 428 846	2 054 850	3 483 696	6 990 655	3 241 200	10 231 855	10 124 265	107 590	»
85 580	149 340	234 920	660 800	389 580	1 050 380	939 380	111 000	»
4 464 838	2 141 808	6 606 646	46 012 107	14 710 513	60 722 620	62 147 085	»	1 424 465
3 136 484	3 864 645	7 001 129	13 976 289	12 047 954	26 024 243	24 926 839	1 097 404	»
1 259 368	763 633	2 023 001	3 345 762	2 335 120	5 680 882	5 758 755	»	77 873
2 378 849	771 330	3 150 179	5 552 634	2 248 066	7 800 700	7 717 290	83 410	»
4 895 892	1 528 824	6 424 716	14 894 022	5 624 732	20 518 754	19 916 854	601 900	»
27 825	132 341	160 166	1 157 280	1 644 159	2 801 439	2 118 949	682 490	»
»	»	»	194 655	10 206	204 861	209 240	»	4 379
37 121	8 000	45 121	2 249 093	247 331	2 496 424	2 486 424	10 000	»
5 047 212	2 467 297	7 514 509	21 160 009	4 409 635	25 569 644	25 569 644	»	»
270 049	139 597	409 646	3 874 482	925 909	4 800 391	5 339 400	»	539 009
1 851 913	152 917	2 004 830	9 488 472	2 359 129	11 847 601	11 630 601	217 000	»
104 203	152 280	256 483	2 560 160	387 486	2 947 646	2 906 136	41 510	»
4 599 094	2 245 182	6 844 276	9 951 592	5 517 755	15 469 347	15 288 087	181 260	»
8 321 845	3 029 991	11 351 836	14 641 508	5 988 321	20 629 829	20 840 342	»	210 513
26 726 578	9 239 018	35 965 596	31 457 457	12 233 976	43 691 433	41 067 371	2 624 062	»
278 937	348 406	627 343	4 235 523	2 454 608	6 690 131	6 574 576	115 555	»
64 914 634	29 189 459	94 104 093	192 402 500	76 775 680	269 178 180	265 561 238	5 873 181	2 256 239
1 054 467	665 856	1 720 323	5 736 121	3 817 350	9 553 471	9 793 069	»	239 598
173 986	»	173 986	7 323 682	4 841 467	12 165 149	13 429 237	»	1 264 088
66 143 087	29 855 315	95 998 402	205 462 303	85 434 497	290 896 800	288 783 544	5 873 181	3 759 925
							3 759 925	
						Geeft meer in 1858.	2 113 256	

BIJLAGE Q VAN HET VERSLAG.

N°. 16.

AANTOONING VAN DE UITKOMSTEN

DER

SUIKER-CULTUUR

OVER HET JAAR

1858.

GEWESTEN.	Getal suiker-inrigtingen.	Getal suikerriet plantende huisgezinnen.	Uitgestrektheid der suikerrietvelden in 1858 gesneden, in bouws van 500 vierkante roeden.	Getal bouws van 500 vierkante roeden bovendien, nog voor den oogst van 1858 beplant geweest, doch niet gesneden.	Geschatte opbrengst in pikols suiker van 100 katties (125 Amsterd. ponden).	Werkelijke van de velden verkregen opbrengst, in pikols suiker van 100 katties.
Cheribon	10	17 492	4 415½	123½	146 503,50	161 989,45
Tagal	9	11 450	*a.* 3 192	2	83 900,25	*b.* 126 342,80
Pekalongan	3	8 205	1 500	»	37 199,00	59 396,96
Samarang	4	9 412	2 060	»	38 375,00	75 201,18
Japara	9	17 721	4 296	»	114 412,00	152 105,12
Rembang	2	1 960	490	»	10 581,00	12 623,25
Soerabaija	18	49 976	8 030	»	179 092,50	336 695,79
Pasoeroean	17	21 831	6 002	»	200 445,28	338 277,43
Probolingo	10	15 664	5 001	»	144 442,00	230 649,62
Bezoekie	5	7 457	2 200	»	69 259,00	96 629,61
Banjoemas	1	1 529	400	»	8 575,00	10 600,86
Madioen	2	3 690	800	»	23 626,00	38 484,00
Kedirie	6	9 492	1 900	»	47 735,00	64 487,47
Te zamen	96	175 879	40 259½	125½	1 103 145,53	1 703 483,54
In 1857 was het cijfer	96	173 896	40 645	10	1 034 174,12	1 650 806,99
Geeft nu meer	»	1 983	»	115½	68 971,41	52 676 55
Geeft nu minder	»	»	385½	»	»	»

Gemiddelde werkelijk verkregen opbrengst van den bouw van 500 vierkante roeden, in pikols suiker van 100 katties.	Genoten betaling door de suikerrietplanters.			Hoeveelheid suiker aan het Gouvernement geleverd, in pikols van 100 katties.	AANMERINGEN.
	Gezamenlijk bedrag.	Gemiddeld voor ieder huisgezin.	Gemiddeld voor den bouw van 500 vierk. roeden.		
36,69	f 474 889 : 101	f 27 : 16	f 107 : 64	90 277,21	
39,57	283 565 : —	24 : 91	91 : 57	86 300,97	
39,59	158 517 : 104	19 : 38	105 : 81	c. 9 000,08	
36,51	219 336 : 93	23 : 49	106 : 57	28 908,94	
37,97	405 037 : 82	22 : 102	94 : 104	45 336,53	
25,76	36 992 : 97	18 : 104	75 : 58	»	
41,93	862 790 : 101	17 : 32	107 : 53	200 005,50	
56,36	771 723 : 7	35 : 42	128 : 69	163 886,83	
46,12	583 534 : 69	37 : 30	116 : 82	159 538,92	
43,92	251 079 : 12	33 : 80	114 : 14	62 951,13	
26,50	30 919 : 18	20 : 26	77 : 34	3 048,14	
48,10	67 498 : 40	18 : 34	84 : 44	16 000,00	
33,94	118 467 : 99	12 : 57	62 : 42	39 908,62	
42,31	f 4 264 352 : 103	f 24 : 29	f 105 : 71	905 162,87	
40,61	4 144 291 : 89	23 : 100	101 : 118	927 434,89	
1,70	f 120 061 : 14	f — : 49	f 3 : 73	»	
»	»	»	»	22 272,02	

a. Waaronder 94 bouws van de fabriek Lamahabang, die geen gedwongen aanplant meer had.

b. Waaronder 14 400 pikols suiker van het verkochte riet der fabriek Pangka.

c. Buitendien nog ontvangen 210 pikols suiker van het huurland Klidang.

GEWESTEN.	Gezamenlijke kosten van de suiker uit den oogst van 1858 aan het Gouvernement leve					
	Inkoopskosten ingevolge de bestaande contracten.	Kosten van personeel bij den veldarbeid.	Kosten van afpakking en vervoer tot in de hoofdpakhuizen.	Percentsgewijze belooning aan de Europesche en inlandsche ambtenaren en mindere inlandsche hoofden.	Andere kosten, onder geen bepaald hoofd te brengen.	T
Cheribon	f 868 781: 25	f 4 035: —	»	f 48 132: 93	f 896: 96	9
Tagal.	804 784: 58	4 980: —	f 1 381: 30	36 923: 74	2 350: 44	8
Pekalongan	82 500: 94	1 980: —	119: 60	3 300: —	»	
Samarang	253 213: 36	1 440: —	»	10 599: 113	489: 11	2
Japara	427 528: 40	2 160: —	»	6 215: 81	»	4
Rembang	»	»	»	»	»	
Soerabaija	1 982 974: 27	»	»	a. 99 061: —	10 399: 20	2 0
Pasoeroean.	1 503 507: 47	900: —	»	45 650: 106	13 077: 51	1 5
Probolingo	1 506 941: 113	8 116: 105	2 594: 82	66 474: 66	1 140: —	1 5
Bezoekie	600 657: 6	960: —	2 102: 60	30 476: 116	125: —	6
Banjoemas	30 919: 38	300: —	5 397: 15	3 430: 62	»	
Madioen	160 000: —	2 750: —	21 056: 110	5 000: —	b. 20 459: 40	2
Kedirie	368 086: 92	»	»	10 759: 04	»	3
Te zamen. .	f 8 589 894: 96	f 27 621: 105	f 32 651: 117	f 366 024: 115	f 48 937: 22	9 0
In 1857 was het cijfer .	8 850 531: 64	29 373: 94	34 613: 59	320 274: 05	41 256: 43	9 2
Geeft nu { meer . . .	»	»	»	f 45 750: 110	f 7 680: 99	
Geeft nu { minder. . .	f 260 636: 88	f 1 751: 109	f 1 961: 62	»	»	f 2

ment	leverd.				
n,	Te zamen.	Gemiddelde prijs waarop de pikol suiker aan het Gouvernement komt te staan.	Hoeveelheid pikols suiker die, op grond der bestaande contracten, ter beschikking van fabrikanten is gebleven.	Uitgestrektheid der van elke residentie met suikerriet beplante velden voor den eerstvolgenden oogst, in bouws van 500 vierkante roeden.	*AANMERKINGEN.*
96	921 845 : 94	f 10 : 25	71 712,24	4 234	
4	850 419 : 86	9 : 102	c. 40 041,83	3 203	
	87 900 : 34	9 : 91	50 396,88	1 500	
1	265 742 : 40	9 : 23	46 292,24	1 940	
	435 904 : 1	9 : 74	106 768,59	3 905	
	»	»	12 623,25	440	
20	2 092 434 : 47	10 : 55	136 690,29	8 030	
51	1 563 135 : 84	9 : 64	174 390,60	6 002	
—	1 585 268 : 6	9 : 112	71 110,57	5 001	
—	634 321 : 62	10 : 9	33 678,61	2 200	
	40 046 : 115	13 : 16	7 552,72	320	
10	209 266 : 30	13 : 10	22 484,00	800	
	378 845 : 96	9 : 58	24 578,85	1 900	
22	9 065 130 : 95	f 10 : —	798 320,67	39 475	
13	9 276 049 : 25	10 : —	723 373,90	40 331	
9	»	»	74 946,77	»	
	f 210 918 : 50	»	»	856	

a. Calculatief.

b. Waaronder f 18 276 aan fictive landrenten en f 2 133 : 40 voor 8 per cent vergoeding voor collecteloon daarvan.

c. Waaronder 14 400 pikols suiker van het verkochte riet der fabriek Pangka.

Verslag van het beheer en den staat der Oost-Indische bezittingen over 1858.

BIJLAGE R VAN HET VERSLAG.

N°. 17.

AANTOONING VAN DE UITKOMSTEN

DER

INDIGO-CULTUUR

OVER HET JAAR 1858.

GEWESTEN.	Getal fabrieken.	Getal indigo plantende huisgezinnen.	Uitgestrektheid der indigo-velden in bouws van 500 vierk. roeden, zijnde alle gesneden. Tarom-kembang.	Zaad-indigo.	Te zamen.	Verkregen hoeveelheid Amsterdamsche ponden indigo.	Gemiddelde hoeveelheid ponden indigo, verkregen van den bouw van 500 vierk. roeden.	Genoten betaling door de planters. Gezamenlijk.	Gemiddeld voor ieder huisgezin.	Gemiddeld voor den bouw van 500 vierk. roeden.
Cheribon	44	7 848	1 439 1/2	»	1 439 1/2	38 432	26,69	f 57 648: —	f 7: 40	f 40: 7
Pekalongan	17	8 538	985 1/4	»	985 1/4	16 430	16,67	24 645: —	2:105	25: —
Bezoekie	5	1 241	222	»	222	4 668	21,03	7 002: —	5: 77	13: 65
Banjoemas	85	19 630	3 985	»	3 985	170 623	42,81	255 934: 60	13: 05	64: 26
Bagelen *a*)	123	57 665	*a*) 8 420 1/2	»	*a*) 8 420 1/2	448 375	53,24	672 562: 60	11: 80	79:104
Kadoe	7	4 200	700	»	700	20 874	29,82	31 311: —	7: 54	44: 88
Te zamen	281	99 122	15 752 1/4	»	15 752 1/4	699 402	44,40	f 1 049 103: —	f 10: 70	f 66: 72
Madioen	19	10 910	1 800	»	1 800	74 409	41,33	61 452: 50	5: 75	34: 16
Voor alle residentien te zamen	300	110 032	17 552 1/4	»	17 552 1/4	773 811	44,08	f 1 110 555: 50	f 10: 11	f 63: 32
In 1857 bedroeg het	314	110 996	18 313 7/40	»	18 313 7/40	614 784	33,55	876 696: 50	7: 09	43:116
In 1858 meer . . .	»	»	»	»	»	159 027	10,53	f 233 859: —	f 3: 02	f 19: 36
In 1858 minder . .	14	964	760 37/40	»	760 37/40	»	»	»	»	»

id- ld de w 500 k. en.	GEZAMENLIJKE KOSTEN VAN DEN INDIGO UIT DEN OOGST VAN 1858 AAN HET GOUVERNEMENT GELEVERD. Inkoopsprijs aan de planters betaald, of bedrag van de landrenten, waarvan zij (in Madioen) zijn vrijgesteld.	Kosten van vervaardiging, waaronder de bezoldiging van opzieners en ander personeel, hetwelk ten laste van 's lands kas is.	Kosten van afpakking en vervoer tot aan de groote pakhuizen.	Percentsgewijze belooning aan de Europesche en inlandsche ambtenaren en andere inlandsche hoofden.	Andere onkosten, onder geen bepaald hoofd te brengen.	Te zamen.	Gemiddelde prijs waarop één pond indigo aan het Gouvernement te staan komt.	*Aanmerkingen.*
7	f 57 648: —	f 12 419: 86	f 1 462: 86	f 8 546: —	»	f 80 076: 52	f 2: 10	
—	24 645: —	8 990: —	»	3 706: 86	f 456: 81	37 798: 47	2: 36	
65	7 002: —	1 200: —	660: 60	1 011: 48	»	9 873: 108	2: 13	
26	255 934: 60	28 860: —	5 216: 101	29 989: 45	»	320 000: 86	1: 105	
104	672 562: 60	39 935: —	14 513: 62	102 901: 46	1 741: 114	831 654: 42	1: 100 *a*)	*a*) Omtrent deze residentie wordt gezegd dat er bovendien nog 1687 bouws bibiet- (kweek-) tuinen zijn.
88	31 311: —	888: —	1 377: 16	4 544: 53	125: —	38 245: 69	1: 100	
72	f 1 049 103: —	f 92 292: 86	f 23 230: 85	f 150 699: 38	f 2 323: 75	f 1 317 649: 44	f 1: 105	
16	*b*) 118 900: 102	23 450: 40	7 792: 73	23 725: —	2 309: —	176 177: 95	2: 43	*b*) Hieronder de fictive landrente, ad f 53 193, en de 8 pct. vergoeding voor gemis van collecteloon daarop, ad f 4 255: 52.
32	f 1 168 003: 102	f 115 743: 6	f 31 023: 38	f 174 424: 38	f 4 632: 75	f 1 493 827: 19	f 1: 112	
116	932 321: —	117 368: 16	25 294: 56	126 191: 11	3 978: 101	1 205 153: 64	1: 112	
36	f 235 682: 102	»	f 5 728: 102	f 48 233: 27	f 653: 94	f 288 673: 75	»	
»	»	f 1 625: 10	»	»	»	»	»	

Verslag van het beheer en den staat der Oost-Indische bezittingen over 1858.

BIJLAGE S VAN HET VERSLAG.

N°. 18.

AANTOONING VAN DE UITKOMSTEN

DER

THEE-CULTUUR

OVER HET JAAR 1858.

GEWESTEN.	Getal huisgezinnen voor de theecultuur afgezonderd.	Getal boedjang's (arbeiders) voor den veldarbeid.	Getal thee-fabrieken.	Uitgestrektheid der thee-aanplantingen in bouws van 500 vierk. roeden.	Getal theeheesters, onder ultimo December 1858 aanwezig.			Verkregen hoeveelheid thee. (Amsterd. ponden.)	Getal plukbare heesters, waarvan in 1858 gemiddeld één pond thee is verkregen.	Genoten betaling door de theeplanter	
					Plukbare heesters.	Jonge heesters in tuinen.	Te zamen.			Gezamenlijk.	Gemiddeld voor de bouw van 500 vierk. roeden
Buitenzorg . .	»	79	1	50	457 600	»	457 600	50 310	ruim 9	»	
Krawang . .	»	258	1	$296^{243}/_{500}$	1 200 000	»	1 200 000	192 300	id. 6	»	
Preanger regentschappen	1870	2737	7	$1402^{356}/_{500}$	7 250 000	190 000	7 440 000	1 442 777	id. 5	»	
Cheribon . .	248	308	2	$285^{248}/_{500}$	1 560 000	»	1 560 000	245 717	id. 6	»	
Bagelen . . .	»	3977	7	$547^{250}/_{500}$	4 219 500	»	4 219 500	129 000	circa 33	f 25 982:10	f 47:
Te zamen .	2118	7359	18	$2582^{97}/_{500}$	14 687 100	190 000	14 877 100	2 060 104	ruim 7	f 25 982:10	f 47:
In 1857 was het	*a* 1870	7040	19	$2672^{97}/_{500}$	13 138 700	1 591 000	14 729 700	*b* 1 735 630	id. 7	25 234:62	42:
Geeft nu meer .	248	319	»	»	1 548 400	»	147 400	324 474	»	f 747:68	f 4:
Geeft nu minder	»	»	1	90	»	1 401 000	»	»	»	»	

Gezamenlijke kosten van de thee, uit den oogst van 1858 aan het Gouvernement geleverd.						Gemiddelde prijs waarop het pond thee aan het Gouvernement komt te staan.
…oor inkoop van …ee betaald, of …sten van inland…e mandoors en …oedjang's voor …n veldarbeid, of …drag der land…nten, waarvan …e theeplanters (in Bagelen) …jn vrijgesteld.	Kosten van vervaardiging en afpakking.	Kosten van vervoer tot aan de hoofdpakhuizen.	Percentsgewijze belooning aan de Europesche en inlandsche ambtenaren en mindere inlandsche hoofden.	Andere kosten, onder geen bepaald hoofd te brengen.	Te zamen.	
37 286: 60	f 5 405:64	»	»	»	f 42 692: 4	f —:101
127 297:117	8 500:—	»	»	»	135 797:117	—: 84
1 132 087: 77	c »	»	»	»	1 132 087: 77	—: 94
188 761: 32	c »	»	»	»	188 761: 32	—: 92
33 877: 35	1 890:56	f2 576:71	f 8 945:112	f 8 822:79	56 112:113	—: 52
1 519 310: 81	f 15 796:—	f2 576:71	f 8 945:112	f 8 822:79	d f1 555 451:103	f —: 90
1 298 617: 33	38 722:$96^{1}/_{2}$	1 756:$37^{1}/_{2}$	6 182:102	3 793:117	1 349 073: 26	—: 94
220 693: 48	»	f 820:$33^{1}/_{2}$	f 2 763: 10	f 5 028: 82	f 206 378: 77	»
»	f 22 926:$96^{1}/_{2}$	»	»	»	»	f —: 4

AANMERKINGEN.

a. Alleen in de Preanger regentschappen.

b. Waaronder 645 pond ter beschikking van de ondernemers in de Preanger-regentschappen verbleven.

c. Opgenomen in de voorgaande kolom.

d. Ongerekend de kosten van overwerking van 235 366 A. ponden thee door L. Weber te Tjogrek, bedragende na aftrek van het kostende van het looden der kisten . . . . f 41 626:16

Zoomede:

a. het tractement van den adsistent der 1ste klasse ad . . .	3 600:—
b. huishuur aan denzelve	600:—
c. reis- en verblijfkosten	1 000:—
d. schadeloosstelling voor het gemis van cultuur-percents .	1 200:—

Totaal . . f 48 026:16

BIJLAGE T VAN HET VERSLAG.

N°. 19.

AANTOONING VAN DE UITKOMSTEN

DER

KANEEL-CULTUUR

OVER HET JAAR

1858.

GEWESTEN.	Getal huisgezinnen voor de kaneelcultuur afgezonderd.	Getal boedjang's (arbeiders) voor den veldarbeid in dienst.	Getal kaneel-inrigtingen.	Uitgestrektheid der kaneeltuinen, in bouws van 500 vierk. voeten.	Getal kaneel[illegible] Decembe[illegible]	
					Schilbare.	Jon[illegible]
Bantam	1 739	»	4	192	377 490	8[illegible]
Krawang.	3 664	»	6	658 4/5	1 607 148	165 [illegible]
Banjoemas	5 457	»	17	416 1/2	874 389	[illegible]
Bagelen	»	284	10	396	779 888	7 [illegible]
Te zamen . .	10 860	284	37	1 663 3/10	3 638 915	181 [illegible]
Madioen	470	»	3	71 1/2	100 005	42 9[illegible]
Kedirie	»	66	3	86 1/2	162 992	13[illegible]
Totaal generaal. .	11 330	350	43	1 821 3/10	3 901 912	238 [illegible]
In 1857 was het . . .	9 883	370	46	1 787 1/2	3 928 754	346 65[illegible]
Geeft nu meer . . .	1 447	»	»	33 4/5	»	»
Geeft nu minder . .	»	20	3	»	26 842	108 62[illegible]

onder ultimo aanwezig.	Verkregen hoeveelheid kaneel in Amsterdamsche ponden.			Van hoe veel schilbare boomen in 1858 één pond kaneel is verkregen.	*AANMERKINGEN.*
Te zamen.	Buiten den afval.	Verkoopbare afval.	Te zamen.		
385 690	16 600	»	16 600	23	
1 772 704	135 158	8 248	143 406	11	
874 389	72 800	2 825	75 625	12	
787 788	30 900	1 204	32 104	24	
3 820 571	255 458	12 277	267 735	14	
142 950	7 923 3/4	47	7 970 3/4	12	
176 419	9 917	560	10 477	16	
4 139 940	273 298 3/4	12 884	286 182 3/4	14	
4 275 410	240 379	10 381	250 760	16	
»	32 919 3/4	2 503	35 422 3/4	»	
135 470	»	»	»	2	

GEWESTEN.	Genoten betaling door de kaneelplanters.			Gezamenlijke kosten der	
	Gezamenlijk.	Gemiddeld voor ieder huisgezin.	Gemiddeld voor den bouw voor 500 vierk. roeden.	Voor inkoop van kaneel betaald, waaronder kosten van mandoors enz. bij den veld-arbeid, dan wel bedrag van landrenten, waarvan de kaneelplanters zijn vrijgesteld.	Kosten van vervaardiging en afpakking.
Bantam	f 3 760: —	f 2:19	f 19: 70	f 3 720: —	f 4 787: 16
Krawang	29 308: 43	8: —	44: —	29 520: 23	8 947: —
Banjoemas	8 593: 80	1: 68	20: 75	8 593: 80	10 255: 5
Bagelen	15 100: —	»	38: 16	15 100: —	3 966: 53
Te zamen.	f 56 762: 23	»	f 34: 21	f 56 933:103	f 27 955: 74
Madioen	1 489: 80	f 3:20	20:100	4 549:105	1 120: 8
Kedirie	4 325: —	»	50: —	4 325: —	4 140: —
Totaal generaal.	f 62 576: 83	»	f 34: 42	f 65 808: 88	f 33 215: 82
In 1857 was het	62 567:116	»	35: 12	74 910: 93	22 481: 62
Geeft nu meer	f 8: 87	»	»	»	f 10 734: 20
Geeft nu minder	»	»	f 0: 90	f 9 102: 5	»

kaneel uit den oogst van 1858 aan het Gouvernement geleverd.

Kosten van vervoer tot aan de groote pakhuizen.	Percentsgewijze belooning aan de Europesche en inlandsche ambtenaren en mindere inlandsche hoofden.	Andere onkosten, onder geen bepaald hoofd te brengen.	Te zamen.	Gemiddelde prijs, waarop één pond kaneel aan het Gouvernement komt te staan, de verkoopbare afval medegerekend.	*AANMERKINGEN.*
a) »	f 2 353: 38	f 144: —	f 11 004: 54	f 0: 80	*a*) Opgenomen in de voorgaande kolom.
f 157: 90	20 659: 41	395: 117	59 680: 31	0: 50	
1 509: 67	11 664: 10	»	32 022: 42	0: 50	
433: 26	4 520: 30	795: 63	24 815: 52	0: 96	
f 2 100: 63	f 39 196: 119	f 1 335 60	f 127 522: 59	f 0: 56	
79: 107	911: 69	166: 101	6 828: 30	0: 102	
148: 60	1 818: 14	200: —	10 631: 74	1: 02	
f 2 328: 110	f 41 926: 82	f 1 702: 41	f 144 982: 43	f 0: 60	
2 993: 45	33 348: 116	1 682: 12	135 416: 88	0: 64 1/2	
»	f 8 577: 86	f 20: 29	f 9 565: 75	»	
f 664: 55	»	»	»	f 0: 04 1/2	

BIJLAGE U VAN HET VERSLAG.

N°. 20.

AANTOONING VAN DE UITKOMSTEN

DER

NOPALCULTUUR EN COCHENILLE-TEELT

OVER HET JAAR

1858.

GEWESTEN.	Getal cochenille-inrigtingen.	Getal huisgezinnen voor de nopalcultuur en cochenilleteelt. afgezonderd.	Uitgestrektheid der nopal-aanplantingen in bouws van 500 vierkante roeden.	Getal nopal-planten onder ultimo December 1858 aanwezig. Planten, die in den ouderdom en toestand zijn om bevolkt te kunnen worden.	Jonge, nog niet bevolkbare planten.	Te zamen.	Verkregen hoeveelheid cochenille in Amsterdamsche ponden.	Van hoeve[el] bevolk[te] planten in gemidd[eld] één po[nd] cochen[ille] verkreg[en] werd
Cheribon . .	1	*a* geene.	$57^1/_2$	330 000	40 000	370 000	*b.* 800	41[illegible]
Banjoewangie .	1	id.	$66^1/_2$	264 720	5 560	270 280	11 521	[illegible]
Te zamen .	2	»	124	594 720	45 560	640 280	12 321	[illegible]
In 1857 was het met Japara, waar de nopalcultuur en cochenille-teelt door expiratie van het ter zake met het Gouvernement gesloten contract, sedert het eind van dat jaar niet meer gedreven werd.	3	1 320	224	994 165	96 115	1 090 280	72 316	[illegible]
Geeft nu meer .	»	»	»	»	»	»	»	[illegible]
Geeft nu minder	1	1 320	100	399 445	50 555	450 000	60 025	

Gezamenlijke kosten van de cochenille, uit den oogst van 1858 aan het Gouvernement geleverd.						Gemiddelde prijs, waarop één pond cochenille aan het Gouvernement komt te staan.	AANMERKINGEN.
Inkoopprijs of kosten van mandoors en boedjang's.	Kosten van vervaardiging en afpakking.	Kosten van vervoer tot in de groote pakhuizen.	Percentsgewijze belooning aan de Europesche en inlandsche ambtenaren en mindere inlandsche hoofden.	Andere kosten, onder geen bepaald hoofd te brengen.	Te zamen.		
»	»	»	»	»	»	»	*a.* De werkzaamheden worden in Cheribon door vrijwillig ingehuurde koelie's, en in Banjoewangie door veroordeelden tot dwangarbeid verrigt.
27 516:59	f 1 064: 60	f 25:—	f 1 344:14	f 30:—	f 29 980:13	f 2:72	*b.* Ter beschikking van den ondernemer verbleven.
f 27 516:59	f 1 064: 60	f 25:—	f 1 344:14	f 30:—	f 29 980:13	f 2:72	
24 867:25½	690:100	1 236:—	3 405:40	30:—	30 229:45½	1: 7	
f 2 649:33½	f 373: 80	»	»	»	»	f 1:65	
»	»	f 1 211:—	f 2 061:26	»	f 249:32½	»	

BIJLAGE V VAN HET VERSLAG.

N°. 21.

AANTOONING VAN DE UITKOMSTEN

DER

TABAKSCULTUUR

OVER HET JAAR 1858.

GEWESTEN.	Getal tabaks-ondernemingen.	Getal tabak plantende huisgezinnen.	Uitgestrektheid der tabaksvelden in 1858 geoogst, in bouws van 500 vierk. roeden.	Getal bouws van 500 vierk. roeden, bovendien voor den oogst beplant geweest, doch waarvan niet is ingezameld.	OPBRENGST DER TABAKSVELD[EN] In het geheel, volgens verkregen uitko[msten]: Bereid voor de Europesche markt.	Voor inlandsch vertie[r]	IN PI[…] werke[…] sten. T[…]
Samarang	1	a) »	198³/₄	1¹/₄	2 148,80	»	
Japara	1	960	50	»	696,00	80	
Rembang.	9	9 724	1 255	»	16 366,39	»	
Soerabaija	1	1 767	b) 125	»	b) 1 280,00	»	
Pasoeroean	1	705	141	»	1 248,18	»	
Te zamen. . .	13	13 156	1 769³/₄	1¹/₄	21 739,37	80	
In 1857 was het cijfer . .	13	12 531	1 640¹/₄	130³/₄	21 815,67	100	
Geeft nu meer . . .	»	625	129¹/₂	»	»	»	
Geeft nu minder. . .	»	»	»	129¹/₂	76,30	20	

[I]N PIKOLS VAN 100 KATTIES.		GENOTEN BETALING DOOR DE TABAKSPLANTERS.			
[w]erkelijk [...]sten.					
Te zamen.	Gemiddelde opbrengst verkregen van den bouw van 500 vierk. roeden.	Gezamenlijk bedrag.	Dooreen voor ieder huisgezin.	Gemiddeld voor den bouw van 500 vierk. roeden.	*AANMERKINGEN.*
2 148,80	10,81	f 35 262:105	»	f 176: 38	*a.* De aanplant is tegen dagloonen geschied.
776,00	15,50	5 250: —	f 5:56	105: —	
16 366,39	13,04	134 726: 30	13:102	107: 42	
1 280,00	10,24	11 352: 10	6: 50	90: 98	*b.* Bovendien zijn nog circa 70 bouws particulier aangeplant, waarvan geoogst is 208 pikol tabak.
1 248,18	8,85	9 962: 85	14: 15	70: 79	
21 819,37	12,33	f 196 553:110	c) f 13: 31	f 110:118	
21 915,67	13,36	177 598: 74	c) 10:104	100: 34	*c.* Met uitzondering van Samarang.
»	»	f 18 955: 36	f 1: 47	f 10: 84	
96,30	1,03	»	»	»	

GEWESTEN.	Hoeveelheid pikols tabak uit den oogst van 1858 aan het Gouvernement geleverd.	GEZAMENLIJKE KOSTEN VAN DEN TABAK T DE AAN HET GOUVERNEMENT LEVE			
		Inkoopskosten volgens de bestaande rekening.	Kosten van vervoer tot in de groote pakhuizen.	Percentsgewijze belooning aan de Europesche en inlandsche ambtenaren en mindere inlandsche hoofden.	Ande
Samarang	a) 1 074,40	f 22 383: 60	»	f 1 119: 21	f 1
Japara	»	»	»	»	
Rembang	»	»	»	»	
Soerabaija	»	»	»	»	
Pasoeroean	»	»	»	»	
Te zamen	1 074,40	f 22 383: 60	»	f 1 119: 21	1
In 1857 was het cijfer	992,76	20 682: 60	»	1 034: 15	2
Geeft nu meer	81,64	f 1 701: —	»	f 85: 6	
Geeft nu minder	»	»	»	»	f

…AK… DEN OOGST VAN 1858 …EN…LEVERD.				
…jze …de …en …en	Andere kosten.	Te zamen.	Gemiddelde prijs, waarop de pikol tabak aan het Gouvernement te staan komt.	*AANMERKINGEN.*
21	f 19 342: 5	f 42 844: 86	f 41: 43	*a.* Bij de uitlevering aan de factorij der Nederlandsche handelmaatschappij zijn $38^{37}/_{100}$ pikol door indrooging te min bevonden.
»	»	»	»	
»	»	»	»	
»	»	»	»	
»	»	»	»	
21	19 342: 5	f 42 844: 86	f 41: 43	
15	24 834: 57	46 551: 12	46:107	
6	»	»	»	
,	f 5 492: 52	f 3 706: 46	f 5: 64	

Verslag van het beheer en den staat der Oost-Indische bezittingen over 1858.

BIJLAGE W VAN HET VERSLAG.

N°. 22.

AANTOONING VAN DE UITKOMSTEN

DER

PEPERCULTUUR

OVER HET JAAR 1858.

GEWESTEN.	Getal huisgezinnen bij de pepercultuur werkzaam.	Aanwezig getal peperranken, onder ultimo December 1858.			Geleverde hoeveelheid peper, in pikols van 100 katties.	Van hoeveel vruchtdragende ranken één pikol peper verkregen is.	Betaalde prijs voor elken pikol.
		Ranken, die vruchten kunnen dragen.	Jonge ranken.	Te zamen.			
Bantam. . . .	geene.	5 300	264 000	269 300	10,38	510	f 5
Patjitan . . .	»	196 919	111 000	307 919	2 334,52	85	5
Kedirie. . . .	»	60 528	90 786	151 314	79,94	757	5
Te zamen . .	»	262 747	465 786	728 533	2 424,84	108	f 5
In 1857 was het	»	263 177	427 660	690 837	99,39	2 642	5
Geeft nu meer .	»	»	38 126	37 696	2 325,45	»	»
Geeft nu minder	»	430	»	»	»	2 534	»

	ezamenlijke kosten der peper, uit den oogst van 1858 aan het Gouveroement geleverd.						
alde ijs or en ol.	koopsprijs aan e planters betaald.	Kosten van afpakking en vervoer tot aan de groote pakhuizen.	Percentsgewijze belooning aan de Europesche en inlandsche ambtenaren en mindere inlandsche hoofden.	Andere kosten.	Te zamen.	Gemiddelde prijs, waarop één pikol peper aan het Gouvernement te staan komt.	*Aanmerkingen.*
5	51:108	f 3: —	»	»	f 54:108	f 5: 34	
5	11 632:106	569: 7	f 634:109	»	12 836:102	5: 60	
5	399: 81	105: —	23:116	f 85:—	613: 77	7: 79	
5	12 084: 55	f 677: 7	f 658:105	f 85:—	f 13 505: 47	f 5: 68	
5	497: 46	50:118	47: 48	»	595: 92	5:119	
»	11 587: 9	f 626: 9	f 611: 57	f 85:—	f 12 909: 75	»	
»	»	»	»	»	»	f 0:51	

Verslag van het beheer en den staat der Oost-Indische bezittingen over 1858.

BIJLAGE X VAN HET VERSLAG.

N°. 23.

AANTOONING VAN DE UITKOMSTEN

DER

HOUTBOSSCHEN

OVER HET JAAR 1858.

GEWESTEN.	Getal houtbosschen.	Uitgestrektheid der bosschen in vierkante palen (meest naar gissing).			Getal djatibal- ken … magtiging in 1…
		Bevattende geheel of grootendeels djatihout.	Bevattende een gedeelte djati-, doch meestal ander hout.	Bevattende in het geheel niet of bijna geen djatihout.	Voor plaatselijke behoefte.
Bantam	a. »	a. »	a. »	a. »	»
Krawang	72	38	10	189	734
Preanger regentschappen .	176	b. »	b. »	b. »	»
Cheribon	94	10	7	255	»
Tagal	236	78	115	401	6 890
Pekalongan	123	38	25	66	1 911
Samarang	58	229	226	155	24 416
Japara	376	65	18	9	4 982
Rembang	c. 236	d. 80	38	e. »	49 400
Soerabaija	92	139	186	578	17 727
Pasoeroean.	65	27	1	26	61
Probolingo.	3	28	»	»	814
Bezoekie	a. »	a. »	a. »	a. »	»
Banjoewangie. . . .	a. »	a. »	a. »	a. »	»
Banjoemas.	a. »	a. »	a. »	a. »	»
Bagelen.	4	2	»	»	»
Kadoe	a. »	a. »	a. »	a. »	»
Madioen	66	360	151	145	7 848
Patjitan.	a. »	a. »	a. »	a. »	»
Kedirie	64	69	22	»	2 015
Te zamen .	1 665	1 163	799	1 824	116 798

ken en dolken, op des residents in 1858 gekapt en geleverd.		Getal jonge boomen in 1858 aangeplant.			*AANMERKINGEN.*
Voor vervoer buiten de residentie bestemd.	Te zamen.	Geregelde nieuwe plantsoenen.	Minder geregeld in of bij de bosschen zelve.	Te zamen.	
»	»	278 037	»	278 032	*a.* Niet opgegeven.
»	734	»	»	»	*b.* Kan niet met juistheid worden opgegeven. De geheele uitgestrektheid wordt evenwel op ongeveer 120 vierkante palen geschat.
»	»	40 610	»	40 610	
»	»	192 725	13 698	206 423	
240	7 130	94 266	18 317	112 583	*c.* Met uitzondering der bosschen in het regentschap Blora. Van de nog niet opgenomen bosschen in Rembang is de uitgestrektheid niet opgegeven.
»	1 911	13 950	14 099	28 049	
728	25 144	45 250	31 300	76 550	
»	4 982	109 203	»	109 203	
»	49 400	57 590	»	57 590	*d.* Voor zooverre de bosschen van de afdeeling Rembang betreft.
»	17 727	39 247	19 557	58 804	
»	61	34 819	40 148	74 967	*e.* Alleen met betrekking tot het district Kabach.
»	814	29 742	3 300	33 042	
»	»	40 000	»	40 000	
»	»	»	»	»	
»	»	6 000	49 751	55 751	
»	»	163 741	99 104	262 845	
»	»	33 232	31 398	64 630	
5 515	13 363	31 600	»	31 600	
»	»	39 035	23 710	62 745	
»	2 015	4 152	7 595	11 747	
6 483	123 281	1 253 199	351 977	1 605 176	

Verslag van het beheer en den staat der Oost-Indische bezittingen over 1858.

BIJLAGE IJ VAN HET VERSLAG.

N°. 24.

AANTOONING

VAN DEN

VEESTAPEL OP JAVA,

MET UITZONDERING VAN DE RESIDENTIEN

BATAVIA, SOERAKARTA EN DJOKDJOKARTA,

bij het eind van het jaar 1858.

GEWESTEN.	BUFFELS.		
	Mannetjes.	Wijfjes.	Te zamen.
Bantam	45 075	69 332	114 407
Buitenzorg	46 249	56 369	102 618
Krawang	20 567	36 395	56 962
Preanger regentschappen	64 278	96 623	160 901
Cheribon	72 415	82 231	154 646
Tagal	24 820	37 417	62 237
Pekalongan	18 119	35 383	53 502
Samarang	61 242	110 339	171 581
Japara	50 542	59 479	110 021
Rembang	73 154	81 421	154 575
Soerabaija	61 203	82 500	143 703
Pasoeroean	18 828	23 921	42 749
Probolingo	3 269	4 823	8 092
Bezoekie	7 122	9 965	17 087
Banjoewangie	4 292	5 709	10 001
Banjoemas	23 696	49 307	73 003
Bagelen	19 201	62 073	81 274
Kadoe	21 405	41 075	62 480
Madioen	30 128	50 130	80 258
Patjitan	10 998	23 124	34 122
Kedirie	42 701	52 872	95 573
Te zamen	719 304	1 070 488	1 789 792
In 1857 was het cijfer	684 661	1 042 679	1 727 340
Geeft nu meer	34 643	27 809	62 452
Geeft nu minder	»	»	»

RUNDEREN.			PAARDEN.		
Stieren.	Koeijen.	Te zamen.	Hengsten.	Merrien.	Te zamen.
312	365	677	4 388	826	5 214
1 339	4 369	5 708	4 938	4 111	9 049
624	1 131	1 755	3 079	4 740	7 819
1 645	2 972	4 617	20 754	37 547	58 301
1 483	1 883	3 366	20 301	20 572	40 873
969	669	1 638	4 235	3 788	8 023
1 005	1 576	2 581	3 354	3 614	6 968
8 396	19 159	27 555	8 542	6 167	14 709
706	744	1 450	3 848	3 342	7 190
24 697	27 482	52 179	15 756	13 908	29 664
37 064	45 066	82 130	18 079	12 845	30 924
46 855	49 083	95 938	20 659	18 446	39 105
45 073	39 327	84 400	10 076	9 621	19 697
43 897	33 902	77 799	16 846	14 783	31 629
11 193	11 211	22 404	7 469	5 681	13 150
6 279	7 484	13 763	5 355	6 308	11 663
15 192	32 554	47 746	7 601	6 342	13 943
24 939	62 956	87 895	11 751	12 533	24 284
13 081	24 244	37 325	10 869	10 103	20 972
6 026	10 602	16 628	3 692	4 981	8 673
5 503	6 265	11 768	10 772	10 762	21 534
296 278	383 044	679 322	212 364	211 020	423 384
288 885	367 415	656 300	201 647	205 024	406 671
7 393	15 629	23 022	10 717	5 996	16 713
»	»	»	»	»	»

Verslag van het beheer en den staat der Oost-Indische bezittingen over 1858.

BIJLAGE Z VAN HET VERSLAG.

N°. 25.

N°. 1.

ALGEMEENE AANTOONING VAN DEN INVOER.

DOOR WIEN INGEVOERD.	Voortbrengselen van Europa, Amerika en de Kaap de Goede Hoop.	Voortbrengselen van de West van Indie en Bengalen.	Voortbrengselen van China, Manilla en Siam.	Voortbrengselen van Japan.	Voortbrengselen van den Oosterschen Archipel.	Totaal aan koopmanschappen.	Totaal aan specie.	Totaal generaal.
Door particulieren:								
van Nederland.	f 13 160 814	»	»	»	»	f 13 160 814	f 156 380	f 13 317 194
» andere landen	10 334 165	f 255 964	f 2 352 833	f 625 855	f 30 414	13 599 231	105 383	13 704 614
» den Oosterschen Archipel .	536 959	296 577	708 596	»	6 882 784	8 424 916	924 660	9 349 576
Totaal van den particulieren invoer.	f 24 031 938	f 552 541	f 3 061 429	f 625 855	f 6 913 198	f 35 184 961	f 1 186 423	f 36 371 384
van Nederland en Bengalen voor rekening van het Gouvernement	5 316 336	931 648	»	»	»	6 247 984	11 916 102	18 164 086
van den Oosterschen Archipel voor rekening van het Gouvernement	»	»	»	»	7 991 294	7 991 294	»	7 991 294
Generaal totaal . .	f 29 348 274	f 1 484 189	f 3 061 429	f 625 855	f 14 904 492	f 49 424 239	f 13 102 525	f 62 526 764

N°. 2.

N°. 2.

ALGEMEENE AANTOONING VAN DEN UITVOER.

DOOR WIEN UITGEVOERD.	Voortbrengselen van den Oosterschen Archipel.	Voortbrengselen van de West van Indie en Bengalen.	Voortbrengselen van China, Manilla en Siam.	Voortbrengselen van Japan.	Voortbrengselen van Europa, Amerika en de Kaap de Goede Hoop.	Totaal aan koopmanschappen.	Totaal aan specie.	Totaal generaal.
Door particulieren:								
naar Nederland	f 24 954 944	f 1 200	f 6 443	f 205 215	f 6 705	f 25 174 507	f 69 000	f 25 243 507
„ andere landen	10 470 400	43 373	4 768	59 862	374 496	10 952 899	757 487	11 710 386
„ den Oosterschen Archipel .	6 139 926	61 013	156 427	593 493	3 188 800	10 139 659	5 146 851	15 286 510
Totaal van den particulieren uitvoer	f 41 565 270	f 105 586	f 167 638	f 858 570	f 3 570 001	f 46 267 065	f 5 973 338	f 52 240 403
naar Nederland door de Nederl. Handelmaatsch. in consign. voor rekening van het Gouvernement	52 673 794	„	„	„	„	52 673 794	„	52 673 794
naar den Oosterschen Arcipel voor rekening van het Gouvernement	„	„	„	„	340 239	340 239	9 187 778	9 528 017
Generaal totaal . .	f 94 239 064	f 105 586	f 167 638	f 858 570	f 3 910 240	f 99 281 098	f 15 161 116	f 114 442 214

N°. 3.

De particuliere *invoer* heeft plaats gehad van de volgende landen; als:

	Koopman-schappen.	Specien.	Totaal.
Van Nederland	f 13 160 814	f 156 380	f 13 317 194
» Engeland	9 112 756	»	9 112 756
» Frankrijk	417 725	»	417 725
» Zweden	284 776	»	284 776
» Denemarken	9 375	»	9 375
» Hamburg	186 819	»	186 819
» Bremen	26 013	»	26 013
» Italie	8 454	»	8 454
» Triëst	7 516	»	7 516
» Mauritius	539	»	539
» Amerika	160 436	»	160 436
» de Kaap de Goede Hoop	8 086	12 000	20 086
» Bengalen en Ceylon	221 640	»	221 640
» de Golf van Perzie	33 157	»	33 157
» Manilla	382 612	16 830	399 442
» China en Macao	1 783 613	61 773	1 845 386
» Siam	230 638	3 000	233 638
» Japan	627 740	»	627 740
» Nieuw Holland	97 336	11 780	109 116
Te zamen	f 26 760 045	f 261 763	f 27 021 808
» den Oosterschen Archipel	8 424 916	924 660	9 349 576
Totaal generaal	f 35 184 961	f 1 186 423	f 36 371 384

Hieronder is begrepen de gouvernements-invoer van Japan.

Van den geheelen invoer is aangebragt met certificaten van Nederlandschen oorsprong voor eene waarde van f 8 692 782.

N°. 4.

De *uitvoer* heeft plaats gehad naar de volgende landen; als:

	Koopmanschappen.	Specien.	Totaal.
Naar Nederland.	f 77 848 301	f 69 000	f 77 917 301
» Engeland	598 164	»	598 164
» Frankrijk	3 191 088	»	3 191 088
» Zweden.	798 922	»	798 922
» Denemarken	86 165	»	86 165
» Hamburg	79 465	»	79 465
» Bremen.	47 152	»	47 152
» Amerika	859 706	»	859 706
» Maritius	261 143	»	261 143
» de Kaap de Goede Hoop .	93 530	»	93 530
» Bengalen en Ceylon . . .	133 773	»	133 773
» de Golf van Perzie . . .	705 009	»	705 009
» Manilla.	656 288	»	656 288
» China en Macao	2 511 016	675 397	3 186 413
» Siam	50 778	18 340	69 118
» Japan	369 983	63 750	433 733
» Nieuw Holland	510 717	»	510 717
Te zamen . . .	f 88 801 200	f 826 487	f 89 627 687
» den Oosterschen Archipel .	10 139 659	5 146 851	15 286 510
Totaal generaal . .	f 98 940 859	f 5 973 338	f 104 914 197

Hieronder is niet begrepen de gouvernements-uitvoer naar de buitenbezittingen:

aan goederen. . . .	f 340 239
» geld	9 187 778
	f 9 528 017

N°. 5.

De ingevoerde voortbrengselen van Europa, Amerika en de Kaap de Goede Hoop hebben hoofdzakelijk bestaan in:

Aardewerk en porselein	f	274 378
Boeken, muziek en dito instrumenten		126 199
Blik en dito werk		29 976
Droogerijen en medicijnen		37 945
Galanterien, modewaren en parfumerien		309 067
Glas- en kristalwerk		117 830
Goud- en zilverwerk		94 133
Juweelen		38 964
Kaarsen		26 634
Kleedingstukken		82 817
Koper en dito werk		560 524
Kramerijen		214 726
Laken en wollen stoffen		377 851
Lood		65 943
Lijnwaden en katoenen goederen		14 647 804
Meubelen		201 258
Provisien		1 215 643
Rijtuigen, leder- en zadelwerk		158 925
Scheepsbehoeften		264 920
Schrijf behoeften		137 624
Staal en dito werk		95 874
Steenkolen		206 593
Vaatwerk		175 028
Verwwaren		137 387
Wapenen van weelde en jagtkruid		23 729
Wijn en andere dranken		1 998 362
IJzer en dito werk en machinerien		1 674 265
Zakken (koffij-)		364 091
Zeep		111 193
Zink		40 634
Zijden stoffen		84 215

N°. 6.

Met certificaat van Nederlandschen oorsprong en bewerking zijn ingevoerd:

Aardewerk	f	33 836
Blik en dito werk		1 222
Boeken, muziek en dito instrumenten		56 271
Glaswerk		25 124
Goud- en zilverwerk		43 779
Goud- en zilvergalon		1 589
Horologien		978
Juweelen		7 000
Kleedingstukken		2 382
Koperwerk		264 418
Kramerijen		1 300
Kurken		171
Laken en wollen stoffen		32 356
Lood		40 755
Lijnwaden en katoenen goederen		5 546 351
Medicijnen en droogerijen		1 348
Meubelen		55 088
Modewaren, galanterien en parfumerien		7 780
Provisien		638 848
Rijtuigen, leder- en zadelwerk		36 869
Scheepsbehoeften		70 835
Schrijfbehoeften		74 882
Speelkaarten		3 142
Spermacetiekaarsen		934
Staal en dito werk		157
Steen (metsel-)		12 769
Tabak, snuif en cigaren		3 106
Vaatwerk		143 471
Verwwaren		89 420
Wapenen van weelde en jagtkruid		1 521
Wijn en andere dranken		887 785
IJzer en dito werk en machinerien		255 401
Zakken (koffij-)		327 162
Zeep		4 860
Zink		15 483
Zijden stoffen		2 673
Diverse		1 716
	f	8 692 782

N°. 7.

AANTOONING VAN DE VOORNAAMSTE DE

DOOR WIEN UITGEVOERD.	Rijst.	Koffij.	Suiker.	SPECERIJEN. Foelie.	Nagelen.	Notenmuscaat.
	Pikols.	Pikols.	Pikols.	Pikols.	Pikols.	Pikols.
Door particulieren:						
naar Nederland	309 907$^{82}/_{100}$	66 120$^{18}/_{100}$	969 132$^{89}/_{100}$	119$^{7}/_{100}$	125$^{79}/_{100}$	367$^{57}/_{1}$
» andere landen	648 105$^{75}/_{100}$	84 282$^{26}/_{100}$	217 101$^{28}/_{100}$	42$^{30}/_{100}$	2	177
» den Oosterschen Archipel .	569 371$^{13}/_{100}$	300	12 872$^{15}/_{100}$	15$^{20}/_{100}$	3	61$^{50}/_{1}$
Totaal van den particulieren uitvoer	1 527 384$^{70}/_{100}$	150 702$^{44}/_{100}$	1 199 106$^{32}/_{100}$	176$^{57}/_{100}$	130$^{79}/_{100}$	606$^{7}/_{100}$
Naar Nederland door de Nederlandsche Handelmaatschappij in consignatie voor rekening van het Gouvernement	»	945 726$^{6}/_{100}$	912 543$^{24}/_{100}$	1 993$^{96}/_{100}$	»	7 271$^{33}/_{1}$
Totaal . .	1 527 384$^{70}/_{100}$	1 096 428$^{50}/_{100}$	2 111 649$^{56}/_{100}$	2 170$^{53}/_{100}$	130$^{79}/_{100}$	7 877$^{40}/_{1}$

TE DER UITGEVOERDE PRODUCTEN.

	Tin.	Indigo.	Kaneel.	Cochenille.	Peper.	Thee.	Tabak.	Noten-zeep.	Kaneel-olie.
t.									
s.	Pikols.	Ponden.	Pikols.	Ponden.	Pikols.	Pikols.	Pikols.	Pikols.	Pikols.
/10	1 050	$387\,594^{3}/_{4}$	»	$29\,151^{3}/_{4}$	$3\,059^{45}/_{100}$	$404^{47}/_{100}$	$69\,556^{7}/_{100}$	»	»
	68	56 969	»	2 133	$3\,501^{50}/_{100}$	$45^{45}/_{100}$	207	»	»
/10	$171^{25}/_{100}$	315	»	4 980	$190^{46}/_{100}$	$26^{70}/_{100}$	$16\,009^{1}/_{100}$	»	»
/100	$1\,289^{25}/_{100}$	$444\,878^{3}/_{4}$	»	$36\,264^{3}/_{4}$	$6\,751^{41}/_{100}$	$476^{62}/_{100}$	$85\,772^{8}/_{100}$	»	»
/10	$73\,376^{63}/_{100}$	$617\,984^{1}/_{2}$	$2\,239^{3}/_{100}$	$26\,172^{1}/_{2}$	$2\,431^{50}/_{100}$	$14\,582^{92}/_{100}$	$972^{91}/_{100}$	$33^{4}/_{100}$	41
/10	$74\,665^{88}/_{100}$	$1\,062\,863^{1}/_{4}$	$2\,239^{3}/_{100}$	$62\,437^{1}/_{4}$	$9\,182^{91}/_{100}$	$15\,059^{54}/_{100}$	$86\,744^{99}/_{100}$	$33^{4}/_{100}$	41

N°. 8.

Aangekomen zijn:

	Schepen.	Lasten.
van Nederland	200	65 641
» elders in Europa	55	13 323
Te zamen uit Europa	255	78 964
» Amerika	21	6 079½
» de Kaap de Goede Hoop	26	6 619½
» de Kaap-Verdische eilanden	1	331
» de West van Indie	18	4 306½
» China, Manilla en Siam	87	17 518½
» de Mauritius	7	1 636
» Karia Amoria	1	223
» Japan	2	407
» Nieuw Holland	83	21 149¼
» den Oosterschen Archipel	2 381	85 665¾
Te zamen	2 882	222 900

N°. 9.

Vertrokken zijn:

	Schepen.	Lasten.
naar Nederland	321	101 091½
» elders in Europa	42	8 730
Te zamen naar Europa	363	109 821½
» Amerika	23	7 183
» de Kaap de Goede Hoop	3	305
» de West van Indie	9	2 337¾
» China, Manilla en Siam	92	18 289
» Mauritius	1	284
» Japan	8	1 865
» Nieuw Holland	14	2 108
» den Oosterschen Archipel	2 831	95 582¾
Te zamen	3 344	237 776

N°. 10.

Van de onder n°. 8 vermelde schepen zijn aangekomen:

	Schepen.	Lasten.
Onder Nederlandsche vlag:		
van Nederland	200	65 641
» Engeland	19	5 667
» Frankrijk	5	1 681 ½
» elders in Europa	2	368
» de Kaap-Verdische eilanden	16	4 541
» de Kaap de Goede Hoop	1	331
» Amerika.	7	1 521
» de West van Indie	8	2 442
» China, Manilla en Siam	53	13 906
» Japan.	2	407
» Nieuw Holland	17	5 843
» den Oosterschen Archipel	2 321	78 393 ¼
Te zamen onder Nederlandsche vlag	2 651	180 741 ¾
Onder Engelsche vlag	68	13 296 ½
» Fransche »	19	4 457
» Belgische »	1	201 ½
» Hamburger »	16	2 396
» Bremer »	14	3 635
» Mecklenburger »	2	305
» Hannoversche »	4	664 ½
» Zweedsche »	19	3 785 ½
» Deensche »	6	1 133
» Siciliaansche »	1	292 ½
» Sardinische »	2	290
» Amerikaansche »	43	9 914 ¼
» Chinesche »	10	370
» Siamsche »	20	1 295 ½
» diverse Aziatische vlaggen	6	122
Te zamen	2 882	222 900

N°. 11.

Van de onder n°. 9 vermelde schepen zijn vertrokken:

	Schepen.	Lasten.
Onder Nederlandsche vlag:		
naar Nederland	261	84 183
» Engeland	1	214
» Amerika	3	772
» de West van Indie	2	548
» China, Manilla en Siam	28	6 955
» Japan	8	1 865
» Nieuw Holland	5	1 035
» den Oosterschen Archipel	2 762	87 852¼
Te zamen onder Nederlandsche vlag	3 070	183 424¼
Onder Engelsche vlag	65	13 090½
» Fransche »	31	6 467
» Belgische »	1	201½
» Hamburger »	19	3 439
» Bremer »	22	7 347
» Oldenburger »	1	302
» Mecklenburger »	2	305
» Oostenrijksche »	1	155
» Pruissische »	1	212
» Hannoversche »	6	941½
» Zweedsche »	33	6 697
» Deensche »	6	1 065
» Sardinische »	2	330½
» Amerikaansche »	34	11 541¾
» Chinesche »	10	263½
» Siamsche »	19	1 260
» diverse Aziatische vlaggen	21	773½
Te zamen	3 344	237 776

N°. 12.

De ontvangen regten zijn geweest als volgt:

Inkomende regten	f 5 529 327: 29
Uitgaande »	2 958 154: 55½
Entrepôt- »	51 524: 52
Overscheep- »	1 922: 28
Pakhuishuur	106 055: 13
Waaggelden	44 075: 59
Consumtieregt op den tabak	87 147: 16
5 per cent additionele regten	427 744: 17
Totaal. . .	f 9 205 950: 29½

Onder de inkomende en additionele regten is begrepen eene som van f 783 249: 61 op ingevoerde gambier.

Onder de uitgaande en additionele regten is begrepen eene som van f 1 998 965 : 108 fictive regten op uitgevoerde gouvernements-producten.

Van bovenstaande perceptie ad		f 9 205 950: 29½
is wegens gewone terugbetalingen gerestitueerd.	f 102 006: 73	
De fictive regten op uitgevoerde gouvernements-producten, hierboven vermeld	1 998 965 : 108	
		2 100 972: 61
Alzoo bij 's lands kas werkelijk ontvangen. . .		f 7 104 977: 88½

nummering 196-198
is overgeslagen

Verslag van het beheer en den staat der Oost-Indische bezittingen over 1858.

BIJLAGE AA VAN HET VERSLAG.

N°. 26.

'S GRAVENHAGE, *den* 26*sten Januarij* 1861.

Ter aanvulling van het bij brief van mijnen ambtsvoorganger van den 4den December 1860, lit. H, n°. 10, aan UHEd. Gestrenge ingezonden Oost-Indisch Verslag over 1858, heb ik de eer UHEd. Gestrenge hierbij alsnog te doen toekomen de tot de bijlagen behoorende » Aantooning van de ontvangsten en uitgaven der Indische administratie in Indie over 1858", welke aantooning, blijkens den inhoud van bedoeld verslag, bij gemis aan opgaven uit Indie, die inmiddels ontvangen zijn, toen nog niet kon worden overgelegd.

De Minister van Kolonien,

CORNETS DE GROOT.

Aan den Heer Voorzitter
van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Verslag van het beheer en den staat der Oost-Indische bezittingen over 1858.

BIJLAGE **BB** VAN HET VERSLAG.

N°. 27.

AANTOONING van de Ontvangsten en Uitgaven der Indische administratie in Indie over 1858.

ONTVANGSTEN.

HOOFDSTUK.	OMSCHRIJVING.	BEDRAG.	TOTAAL
I.	*Verpachtingen.*		
	Hoofdgeld der Chinezen, Maleijers en Parnakans	f 21 654,00	
	Slagten van rundvee, buffels, schapen en geiten	688 864,00	
	Slagten van varkens	166 772,00	
	Vischmarkten en vischpachten.	224 702,00	
	Visscherijen en het regt om vischnetten te stellen.	176 030,00	
	Arak en andere sterke dranken	295 983,00	
	Verkoop van saguweer	8 360,00	
	Inlandsche tabak	78 360,00	
	Inlandsche neringen en bedrijven.	106 800,00	
	Waijangs	7 200,00	
	Tolbruggen, sluisgelden, veren en overtoomen	72 984,00	
	Diverse kleine middelen.	123 360,00	
	Diverse kleine eilanden	11 040,00	
	Transporteren.	f 1 982 109,00	

HOOFDSTUK.	OMSCHRIJVING.	BEDRAG.	TOTAAL.
	Per transport.	f 1 982 109,00	
	Vogelnestklippen	35 592,00	
	Kleine lombard	389 591,00	
	Amfioenpacht en verkoop van amfioen	10 530 755,00	
	Licenten op de pho- en tophospelen	391 828,00	
	Niepahout en kreupelbosschen	31 940,00	
			f 13 361 815,00
II.	*Belasting en inkomsten van onderscheiden aard.*		
	Inkomende en uitgaande regten, entrepôt- en waaggelden	f 7 625 145,00	
	5 pCt. additioneel regt	360 748,00	
	Consumtieregt	99 796,00	
	Belasting op den verkoop van tabak	8 701,00	
	Haven-, ankerage- en loodsgelden	201 278,00	
	Klein-zegelregt	475 937,00	
	Collaterale successien onder Europeanen en daarmede gelijkgestelde personen	75 762,00	
	Collaterale successien onder vreemde Oosterlingen	21 190,00	
	Belasting op de overschrijving van vaste goede ('s Heeren geregtigdheid)	369 830,00	
	Belasting op goud	1 890,00	
	5 pCt. op de particuliere bazaars	4 733,00	
	Tolpoorten en tollen	21 133,00	
	IJkgelden	884,00	
	Belasting op slaven	8 794,00	
	Belasting op de paarden en rijtuigen	182 163,00	
	Transporteren.	f 9 457 984,00	f 13 361 815,00

HOOFDSTUK.	OMSCHRIJVING.	BEDRAG.	TOTAAL.
	Per transport.	f 9 457 984,00	f 13 361 815,00
	Recognitien of tributen van inlandsche vorsten en andere Oosterlingen	65 953,00	
	Venduregten	521 733,00	
	Belasting op het djati- en ijzerhout	439,00	
	Inkomsten van 's lands drukkerij	35 673,00	
	Brievenposterij	311 454,00	
	Paardenposterij	103 705,00	
	Verponding	560 350,00	
	Huistaks	11 173,00	
	Verhuring van vogelnestklippen	3 021,00	
	Inkomsten van de telegraphie	60 252,00	
			11 131 737,00
III.	*Landelijke inkomsten en cultures.*		
	Ongebouwde en gebouwde eigendommen en tuinen	f 10 660 575,00	
	Vischvijvers (tambaks)	180 545,00	
	Vertiening van landerijen, en landerijen, aan particulieren verhuurd of afgestaan	160 215,00	
	Restitutie van verleende voorschotten ter zake van landbouwkundige ondernemingen	481 679,00	
			11 483 014,00
IV.	*Koophandel.*		
	Handel met Japan	f 855 206,00	
	Verkoop van koffij	4 569 990,00	
	» » specerijen	38 939,00	
	» » peper	49 557,00	
	Transporteren.	f 5 513 692,00	f 35 976 566,00

HOOFDSTUK.	OMSCHRIJVING.	BEDRAG.	TOTAAL.
	Per transport.	f 5 513 692,00	f 35 976 566,00
	Verkoop van vogelnestjes	48 761,00	
	» » tin	10 259,00	
	» » houtwerken	252 918,00	
	» » zout	5 290 617,00	
	» » rijst	630 626,00	
	» » arengsuiker	59 333,00	
	» » suiker	1 975 340,00	
	» » indigo	455,00	
	» » stofgoud	3 112,00	
	» » kaneel	129,00	
	» » diverse goederen	175 272,00	
	» » steenkolen	12 081,00	
			13 972 595,00
V.	*Diverse en buitengewone inkomsten.*		
	Praauwenveren	f 26 215,00	
	Waterleidingen	1 630,00	
	Verkoop en verhuur van huizen en gronden	90 162,00	
	Boeten en confiscatien	124 777,00	
	Diverse inkomsten	509 596,00	
	Inhoudingen op de jaarwedden der ambtenaren, ter zake van burgerlijke pensioenen	149 288,00	
	Contributien van tot het zeewezen van Nederlandsch Indie behoorende officieren, voor aan hen te verleenen verhoogde pensioenen	1 959,00	
	Civile proceskosten	7 416,00	
	Onderwijs of schoolwezen	58 225,00	
	Transporteren.	f 969 268,00	f 49 949 161,00

ONTVANGSTEN.

HOOFDSTUK.	OMSCHRIJVING.	BEDRAG.	TOTAAL.
	Per transport.	f 969 268,00	f 49 949 161,00
	Restitutie van in vroegere jaren verleende buitengewone voorschotten	50 475,00	
			1 019 743,00
VI.	*Departement van Oorlog.*		
	Van het Nederlandsch-Indisch leger	f 352 240,00	
	» pradjoerits, barissans en andere inlandsche corpsen	199,00	
	» buitengewone fortificatiewerken	»	
			352 439,00
VII.	*Departement van Marine.*		
	Van schepen en vaartuigen van oorlog	f 58 522,00	
	» sedentaire inrigtingen ten dienste van het zeewezen	10 929,00	
	» 's Gouvernements schoeners en kruisbooten	2 796,00	
	» het maritiem etablissement op het eiland Onrust	185 919,00	
	» de fabriek voor de marine en het stoomwezen	35 503,00	
			293 669,00
	Totaal der ontvangsten van de koloniale administratie		f 51 615 012,00
VIII.	*Ontvangsten voor rekening van anderen.*		
	Van den Keizer van Soerakarta, in restitutie van voor denzelve te doene betalingen	f 7 320,00	
	Van den Sultan van Djokdjokarta, in restitutie enz.	16 105,00	
	Van diverse personen, idem	9 611,00	
	Civiel weduwen- en weezenfonds	901 633,00	
	Militair weduwen- en weezenfonds	410 193,00	
	Transporteren.	f 1 344 862,00	f 51 615 012,00

ONTVANGSTEN.

HOOFDSTUK.	OMSCHRIJVING.	BEDRAG.	TOTAAL.
	Per transport.	f 1 344 862,00	f 51 615 012,00
	Verhoogd militair pensioenfonds	250 491,00	
	Delegatien (civile)	270 740,00	
	» (militaire)	156 110,00	
	» (marine-)	6 142,00	
	Van de officieren der landmagt in restitutie van in Nederland te doene uitgaven voor het officiers-kleedingmagazijn	135 559,00	
	Ontvangsten van het muntwezen in Nederlandsch Indie	»	
			2 163 904,00
			f 53 778 916,00
	Nadeelig verschil tusschen de geldelijke ontvangsten en uitgaven in Indie, om te worden gedekt uit den verkoop der producten in Nederland	. . . . . .	13 652 416,0[illegible]
			f 67 431 332,[illegible]

UITGAVEN.

HOOFDSTUK.	OMSCHRIJVING.	BEDRAG.	TOTAAL.
I.	*Hooge Regering.*		
	Inkomsten van den Gouverneur-Generaal en kosten van deszelfs huis	f 180 742,00	
	Raad van Nederlandsch Indie	101 420,00	
	Algemeene secretarie	237 312,00	
	Transporteren.	f 519 474,00	

UITGAVEN.

HOOFDSTUK.	OMSCHRIJVING.	BEDRAG.	TOTAAL.
	Per transport.	f 519 474,00	
	Reiskosten.	5 146,00	f 524 620,00
II.	*Departement van Justitie.*		
	Hooggeregtshof	f 211 172,00	
	Hoog militair geregtshof.	8 050,00	
	Raden van justitie.	245 979,00	
	Criminele en diverse justitiekosten (de landraden er onder begrepen)	192 429,00	757 630,00
III.	*Hooge en lagere collegien.*		
	Algemeene Rekenkamer		179 688,00
IV.	*Gewestelijk bestuur en politie.*		
	Gewestelijk bestuur	f 2 094 609,00	
	Algemeene politte	968 168,00	
	Districtspolitie	618 653,00	
	Kruis- of residentiepraauwen	30 559,00	
	Djaijangs sekars (inlandsche maréchaussée)	96 156,00	
	Barissans of pradjoerits (plaatselijke corpsen)	174 060,00	
	Gevangenen, kettinggangers en bannelingen	775 082,00	
	Diverse uitgaven voor politie	150 522,00	4 908 809,00
V.	*Eeredienst, kunsten en wetenschappen.*		
	Kosten tot bevordering van kunsten en wetenschappen	f 73 725,00	
	Eeredienst (Christelijke)	327 186,00	
	Transporteren.	f 400 911,00	f 6 370 747,00

HOOFDSTUK.	OMSCHRIJVING.	BEDRAG.	TOTAAL.
	Per transport.	f 400 911,00	f 6 370 747,00
	Eeredienst (inlandsche)	5 885,00	
	Onderwijs of schoolwezen	290 706,00	
	» » » ten dienste van de jeugd onder de inlandsche bevolking	49 848,00	
	Geneeskundige dienst en vaccine	243 910,00	
			991 260,00
VI.	*Civiel bouwdepartement.*		
	Civile gebouwen en waterstaat (personeel)	f 311 464,00	
	Gebouwen en waterstaat (materieel).	2 361 357,00	
	Verschillende inrigtingen van waterleidingen, steenbakkerijen, brandspuiten en transport-etablissementen	80 557,00	
			2 753 378,00
VII.	*Finantien, cultures en koophandel.*		
	A. *Finantien.*		
	Departement van algemeen burgerlijk bestuur	f 311 278,00	
	Bestuur van 's lands algemeene geldkassen	280 346,00	
	Kosten op de verpachtingen	16 608,00	
	» » » belasting van paarden en rijtuigen	7 648,00	
	» » » huistaks	229,00	
	» » het klein-zegel	28 619,00	
	» » 's Heeren geregtigdheid en de collaterale successien . .	16 290,00	
	Civile haven-inrigtingen en kosten op de ankerage-gelden . . .	162 047,00	
	Beheer der inkomende en uitgaande regten	378 778,00	
	Kosten op den ijk van maten en gewigten	429,00	
	Transporteren.	f 1 202 272,00	f 10 115 385,00

UITGAVEN.

HOOFDSTUK.	OMSCHRIJVING.	BEDRAG.	TOTAAL.
	Per transport.	f 1 202 270,00	f 10 115 385,00
	Consulaat in China	400,00	
	Kosten der posterijen in het algemeen	695 069,00	
	Beheer der openbare verkoopingen	115 969,00	
	Kosten van 's lands drukkerij	57 916,00	
	Beheer van 's lands civile pakhuizen, emballage en gemengde onkosten	565 020,00	
	Renten en aflossingen	13 503,00	
			2 650 149,00
	B. *Landelijke inkomsten en cultures.*		
	Landbouw, paardenstoeterijen en veefokkerijen	f 53 617,00	
	Kosten op de landelijke inkomsten, en andere grondlasten	1 342 089,00	
	Cultures in het algemeen	255 085,00	
	Inkoop en kosten van peper	42 478,00	
	» » » » houtwerken (bosschen)	307 118,00	
	» » » » koffij	11 132 209,00	
	» » » » specerijen	440 423,00	
	» » » » suiker	9 116 747,00	
	» » » » indigo	1 451 476,00	
	» » » » thee	1 651 163,00	
	» » » » tabak	69 679,00	
	» » » » goeni-zakken	19 987,00	
	» » » » cochenille	29 642,00	
	» » » » kaneel	160 125,00	
	» » » » kina	4 096,00	
	Transporteren.	f 26 075 934,00	f 12 765 534,00

HOOFDSTUK.	OMSCHRIJVING.	BEDRAG.	TOTAAL.
	Per transport.	f 26 075 934,00	f 12 765 534,00
	Voorschotten aan landbouwkundige ondernemingen	328 282,00	
			26 404 216,00
	C. *Koophandel.*		
	Inkoop en kosten van diverse goederen	f 210 549,00	
	Kosten op den handel met Japan	78 798,00	
	» » de amfioenpacht en inkoop van amfioen.	1 209 806,00	
	Inkoop en kosten van vogelnestjes	14 817,00	
	» » » » tin	1 656 005,00	
	» » » » houtwerken (stapelplaatsen)	224 593,00	
	Kosten van zout	1 564 490,00	
	Inkoop en kosten van rijst	906 369,00	
	» » » » arengsuiker	28 575,00	
	» » » » stofgoud	3 624,00	
	Kosten van steenkolen	311 292,00	
	Kosten tot het nemen van proeven met de ontginning van steenkolen	12 009,00	
	Provisie-penningen aan de factorij van de Nederlandsche Handelmaatschappij, te voldoen op de producten naar Nederland verzonden wordende	140 000,00	
			6 354 927,00
VIII.	*Departement van Oorlog.*		
	Het Nederlandsch-Indisch leger	f 13 441 248,00	
	Pradjoerits, barissans en andere inlandsche corpsen	61 364,00	
	Buitengewone fortificatiewerken	426 036,00	
			13 928 648,00
	Transporteren.	. . . . . .	f 59 453 325,00

UITGAVEN.

HOOFDSTUK.	OMSCHRIJVING.	BEDRAG.	TOTAAL.
	Per transport.	. . . . . .	f 59 453 325,00
IX.	*Departement van Marine.*		
	Schepen en vaartuigen van oorlog, en wel voor dat gedeelte, hetwelk niet door het Departement van Marine in Nederland wordt gedragen	f 1 362 206,00	
	Sedentaire inrigtingen ten dienste van het zeewezen	513 204,00	
	Gouvernements-schoeners en kruisbooten	317 759,00	
	Maritiem etablissement op het eiland Onrust.	196 324,00	
	Fabriek voor de marine en het stoomwezen	238 520,00	
			2 628 013,00
X.	*Pensioenen en gestichten van weldadigheid.*		
	Civile pensioenen	f 278 056,00	
	Militaire pensioenen	389 399,00	
	Verhoogde marine-pensioenen	4 151,00	
	Inlandsche pensioenen.	158 689,00	
	Pensioenen aan weduwen van civile, militaire en inlandsche personen	59 846,00	
	Godshuizen en gestichten van weldadigheid	70 814,00	
			960 955,00
XI.	*Uitgaven van onderscheiden aard.*		
	Hofhouding van inlandsche vorsten, schadeloosstellingen en gratificatien aan dezelven.	f 1 850 182,00	
	Kosten der ambachtskwartieren	21 943,00	
	Buitengewone voorschotten, welke niet binnen hetzelfde dienstjaar worden teruggegeven	85 416,00	
	Onderhoud van inlandsche gezanten, grooten en staatsgevangenen	128 112,00	
	Geschenken aan inlandsche vorsten en grooten	11 757,00	
	Transporteren.	f 2 097 410,00	f 63 042 293,00

HOOFDSTUK.	OMSCHRIJVING.	BEDRAG.	TOTAAL.
	Per transport.	f 2 097 410,00	f 63 042 293,00
	Publieke feesten	22 750,00	
	Civile transportkosten uit en naar Nederland	99 785,00	
	Civile reis- en transportkosten in Indie	59 573,00	
	Gratificatien	11 627,00	
	Personele toelagen	14 454,00	
	Non-activiteits-tractementen en wachtgelden	90 113,00	
	Verloftractementen	46 753,00	
	Uitgaven in Indie, wegens door het Ministerie van Kolonien aan het Indisch Bestuur te doene bestellingen, als anderzins	3 483,00	
	Kosten van het mijnwezen in het algemeen	80 699,00	
	„ „ „ stoomwezen	11 036,00	
	„ „ de telegraphie	93 098,00	
			2 630 781,00
XII.	*Dagelijksche onvoorziene uitgaven*		„
XIII.	*Buitengewone uitgaven en onvoorziene tegenspoeden*		647 107,00
	TOTAAL der uitgaven van de koloniale administratie		f 66 320 181,00
XIV.	*Betalingen voor rekening van anderen.*		
	Voor rekening van den Keizer van Soerakarta	f 7 155,00	
	„ „ „ „ Sultan van Djokdjokarta	13 348,00	
	„ „ „ diverse personen	8 461,00	
	Civiel weduwen- en weezenfonds	643 567,00	
	Transporteren.	f 672 531,00	f 66 320 181,00

UITGAVEN.

HOOFDSTUK.	OMSCHRIJVING.	BEDRAG.	TOTAAL.
	Per transport.	f 672 531,00	f 66 320 181,00
	Militair weduwen- en weezenfonds	252 607,00	
	Verhoogd militair pensioenfonds	79 911,00	
	Voor goederen ten dienste van het officiers kleeding-magazijn .	16 308,00	
	Kosten van het muntwezen in Nederlandsch Indie	89 794,00	
			1 111 151,00
			f 67 431 332,00

BIJLAGEN.

Lit. A. N°. 1—17. Staten betreffende de bevolkingsstatistiek van Nederlandsch Indie bij het eind van 1858, vergeleken, wat de algemeene totalen van elk gewest betreft, met de opgaven van het vorig jaar (zie overigens hoofdstuk B van het verslag).

» » » 18. Aantooning van de acten van verblijf, door den Gouverneur-Generaal verleend gedurende 1858.

» B. Overzigt der uitkomsten van de geneeskundige dienst bij de landmagt op Java en Madura, over 1858.

» C. Idem voor zooveel de buitenbezittingen betreft.

» D. Lijst der kaarten enz. in 1858 ingekomen bij de Commissie tot verbetering der Indische zeekaarten.

» E. Verslag van den griffier bij het Hooggeregtshof van Nederlandsch Indie, ten geleide van de door hem zamengestelde statisstiek der regtsbedeeling over de jaren 1857 en 1858.

(*) » F. Summier ziekenrapport betreffende de burgerlijke geneeskundige dienst in Nederlandsch Indie over 1858, en daarvan gemaakte omschrijving.

(*) » G. Algemeen verslag van den staat van het schoolwezen in Nederlandsch Indie, afgesloten onder ultimo 1858.

» H. Aantooning van de ontvangsten en uitgaven der Indische administratie in Nederland, over 1858.

» I. Idem van de geraamde ontvangsten en uitgaven der Indische administratie in Indie, over 1859.

» K. Als voren, voor zooveel de Indische administratie in Nederland betreft.

» L. Lijst der voornaamste landswerken in 1858 voltooid, voortgezet of ondernomen (en nog niet voltooid).

» M. Aantooning van de uitkomsten der rijstcultuur op Java, over 1858.

» N. Idem van de teelt der klapperboomen op Java.

» O. Idem van de uitkomsten der gouvernements-koffijcultuur op Java.

» P. Idem van het aantal koffijboomen aldaar aanwezig op ultimo Maart 1859.

» Q. Idem van de uitkomsten der gouvernements-suikercultuur op Java, over 1858.

» R. Idem der indigo-cultuur.

» S. Idem der thee-cultuur.

(*) Dit stuk is ter griffie, ter inzage van de leden der Kamer, nedergelegd.

Verslag van het beheer en den staat der Oost-Indische bezittingen over 1858.

VERBETERINGEN IN DE BIJLAGEN.

N°. 28.

Bladz. 11, achter » Pekalongan", staat in de kolom » Hoofden": 717, lees: » 117".
» » reg. 6 v. o. staat: *voor* 1856 *onderzoek*, lees: » over 1856 een onderzoek"
» 14. achter » Sumatra's Westkust" staat in de kolom van het totaal der Europeanen: 1557, lees: » 1537".
» 21, laatste kolom, reg. 11, staat: 1557,2, lees: » 15 572".
» 25, » » » 3, » 36,82, lees: » 368,82".
» » » » » 7 en 9, » 2135,2, lees: » 2139,2".
» 32, in het tweede staatje, kolom 5, reg. 3, staat: 119, lees: » 199".
» 35, » » eerste » laatste kolom, reg. 1, staat: 59, lees: » 50".
» 39, » » » » kolom 2, reg. 3, staat: 308, lees: » 303".
» 41, » » » » laatste kolom, reg. 4 v. o., staat 50, lees: » 40".
» 46, reg. 3, lees achter » jaren": » behandelde zaken".
» 48, in het tweede staatje, kolom 2, reg. 1 v. o., staat: 20, lees: » 21".
» 58, reg. 7, staat: 725, lees: » 735".
» » » 15 v. o. staat: 355, lees: » 375".
» » » 4 » » » 46²/₂, lees: » 46²/₃".
» 59, kolom 5 van het staatje, reg. 3 staat: 504, lees: » 503".
» 69, reg. 19, staat: *te Amboina*, lees: » en Amboina".
» 75, » 13 v. o. staat: *vijfjarig*, lees: » vierjarig".
» 77, voorlaatsten regel boven het staatje, staat: 223, lees: » 222".
» 78, laatste kolom van het staatje, reg. 1 v. o. staat: 254, lees: » 154".
» » reg. 3 v. o. staat: 1857, lees: » 1856".
» » » 2 » » » 1856, » » 1857".
» 83, » 19 staat twee maal: *Goenoeng Sitalie*, lees: » Goenoeng Sitolie".
» » » 7 v. o. boven het staatje, staat: » *de sommige*, lees: » sommige".
» 85, in het eerste staatje, in het opschrift der 2de, 4de en 6de kolom staat: *mannen*, lees: » vrouwen".
» « » » » » » » » » 3de, 5de en 7de kolom staat: *vrouwen*, lees: » mannen".
» 94, reg. 19 v. o., moet wegvallen het woord: » andere".
» 97, eerste kolom, reg. 1, staat: 1857, lees: » 1858".
» 101, kolom 2, reg. 6, staat: *Vischnetten*, lees: » Vischmarkten".
» 108, » » » 8 » *Bestuur*, lees: » Beheer".
» 117, reg. 6, staat: *Tenawangan*, lees: » Penawangan".
» » » 22 » *Sirogoe*, lees: » Sigorol".
» 119, » 3, lees achter » Tjikemandjie": » en".

Bladz. 119, reg. 4 v. o. staat: *Koemingan*, lees: » Koeningan".
» 120, » 26, staat: *Babadon*, lees: » Babadan".
» 124, boven de kolommen 6 — 8, staat: *voeten*, lees: » roeden".
» » kolom 6, reg. 11, staat: 63 516$^{3}/_{7}$, lees: » 63 516$^{3}/_{4}$".
» » » 6, » 6 v. o. staat: 5 144$^{1}/_{2}$, lees: » 85 144$^{1}/_{2}$".
» » » 7, » 11 » » » 27 665$^{3}/_{4}$, » » 27 665$^{1}/_{4}$".
» » » 7, » 10 » » » 85 747$^{3}/_{4}$, » » 85,747$^{1}/_{4}$".
» 125, » 10, » 11, staat: 132 133, lees: » 132 113".
» » » 15, » 7, » *allen*, lees: » alleen".
» 134, » 6, » 8, » 12 285 723, lees: » 13 285 723".
» 144, » 6, » 8, » 83 900,25, » » 82 900,25".
» 155, laatste kolom, reg. 15, staat: *het looden*, lees: » het lood en".
» 160, kolom 2, reg. 6, staat: f 56 762:23, lees: » f 56,762 : 03".
» 169, » 4, » 4 v. o. staat: f 13 : 31, lees: » f 12 : 31".
» 179, voorlaatste kolom, reg. 2, staat: 278 032, lees: » 278 037".
» 194, laatste kolom, reg, 2 v. o. staat: 773$^{1}/_{2}$, lees: » 733$^{1}/_{2}$".
» 207, kolom 3, reg. 6, staat: 245 979, lees: » 345 979".
» » » 3 » 6 v. o. staat: 174 060, lees: » 175 060",
» 208, » 2 » 10 » » » *Bestuur*, lees: » Beheer".
» 209, » 3 » 2, staat: f 1 202 270, lees: » f 1 202 272".
» 210, » 3 » 11, » 906 369, lees: » 900 369".

Verslag van het beheer en den staat der West-Indische bezittingen en van die ter Kuste van Guinea over 1858.

GELEIDENDE BRIEF.

N°. 1.

'S GRAVENHAGE, den 29sten December 1860.

Ten vervolge op mijn schrijven van den 4den dezer, lit. H, n°. 10, heb ik de eer U H. Ed. Gestr. bij deze te doen toekomen de verslagen betreffende de Nederlandsche West-Indische kolonien en de Nederlandsche bezittingen ter Kuste van Guinea over het jaar 1858.

De Minister van Staat, Minister van Kolonien,

ROCHUSSEN.

Aan den Heer Voorzitter
van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Verslag van het beheer en den staat der West-Indische bezittingen en van die ter Kuste van Guinea over 1858.

VERSLAG WEGENS SURINAME.

N°. 2.

A. Grondgebied.

In de bepalingen van het grondgebied der kolonie Suriname heeft sedert het vorig jaar geene verandering plaats gevonden. (1)

B. Bevolking.

§ 1. *De vrije bevolking.*

Blijkens het vorig verslag bedroeg de vrije bevolking, met uitzondering van die van het leprozen-etablissement Batavia en van de Indianen en Boschnegers, op ultimo December 1857 15 115 hoofden; te weten:

	Mannen.	Vrouwen.	Totaal.
	7 612	7 503	15 115
Hierbij gevoegd:			
geboren in 1858	226	261	487
aangekomen » »	780 (2)	72	852
gemanumitteerd » »	102	134	236
	8 720	7 970	16 690

en afgetrokken:

	Mannen		Vrouwen.		Totaal.
overleden in 1858	302		200		502
vertrokken » »	161 (3)		65		226
naar het leprozen-etablissement Batavia.	»		3		3
	——	463	——	268	—— 731
blijft op 31 December 1858 de vrije bevolking, met uitzondering als boven .		8 257		7 702	15 959

(1) Naar aanleiding van de vragen, voorkomende op bladz. 1 van het Verslag der Commissie uit de Tweede Kamer der Staten-Generaal, dd. 12 November 1860, nopens het regeringsverslag van den staat der West-Indische bezittingen en van die ter Kuste van Guinea over 1857, of, namelijk, het gebrek van regeling der grensscheiding tusschen Nederland en Fransch Guyana niet tot ongelegenheid aanleiding geeft, en of die grenzen niet behooren te worden geregeld, wordt hier aangeteekend: dat tot hiertoe geene ongelegenheid daaruit is ontstaan; dat de Regering echter, de regeling der grensscheiding zeer wenschelijk achtende, daarop hare aandacht gevestigd blijft houden, blijkens het zeer onlangs door den gouverneur van Suriname met den landvoogd van Fransch Guyana deswege aan de Marowijne gehouden overleg, doch dat, vermits tot verkrijging van eenen goeden grondslag het welligt onvermijdelijk zal zijn, dat eene commissie, zamengesteld uit leden der beide partijen, een onderzoek in loco instelle ten aanzien van den loop der rivieren en de vroegere bezettingen van eenige punten, de Regering de moeijelijkheden niet kan voorbijzien welke daaraan verbonden zijn en waardoor deze aangelegenheid niet voor eene zeer spoedige afdoening schijnt vatbaar te wezen.

(2) Hieronder 110 militairen en 495 Chinesche immigranten, waarvan 5 uit Demerary.

(3) Hieronder 2 militairen en 4 Chinesche immigranten.

§ 2. *Niet-vrije bevolking.*

Luidens het vorig verslag bestond dit gedeelte der bevolking op 31 December 1857 uit:

	Mannen.	Vrouwen.	Totaal.
	17 811	19 364	37 175
Hierbij gevoegd:			
geboren in 1858	638	651	1 289
weder ingeschreven, vroeger afgeschreven, doch sedert teruggekeerde wegloopers .	2	»	2
bij speciale vergunning, ter verbetering van vroeger verzuimde opgaven, ingeschreven	49	41	90
	18 500	20 056	38 556

en afgetrokken:

	Mannen.		Vrouwen.		Totaal.	
gemanumitteerd	102		134		236	
overleden	572		608		1 180	
als besmet naar het leprozen-etablissement Batavia opgezonden	4		»		4	
bij speciale vergunning, ter verbetering van vroeger verzuimde opgaven, afgeschreven	82		75		157	
na verleende autorisatie als weggeloopen afgeschreven	15	775	1	818	16	1 593
blijft op ultimo December 1858 . . .		17 725		19 238		36 963

Onder de vrije bevolking heeft alzoo in 1858 de sterfte de geboorte met 15 overtroffen, terwijl daarentegen onder de niet-vrije bevolking 109 *minder* overleden dan er geboren werden; eene uitkomst, gunstiger dan die van de laatste jaren.

Onder de hierboven opgegeven cijfers is de bevolking van het leprozen-etablissement Batavia niet begrepen.

Op ultimo December 1857 waren aldaar aanwezig:

Vrijen.

	Mannen.	Vrouwen.	Totaal.
	18	3	21
In 1858 werden aldaar opgenomen	»	3	3
	18	6	24
en overleden	3	»	3
blijft op ultimo December 1858	15	6	21

Niet-vrijen.

	Mannen.	Vrouwen.	Totaal.
Aanwezig op ultimo December 1857 . . .	155	206	361
geboren in 1858	2	6	8
derwaarts in 1858 overgebragt	4	»	4
	161	212	373
overleden in 1858	6	6	12
blijft	155	206	361

Op ultimo December 1858 waren er dus op het etablissement Batavia juist zoo veel besmette personen als op ultimo December 1857.

Bovenstaande uitkomsten, van 15 959 *vrijen* en 36 963 *niet-vrijen*, zijn verkregen op de wijze bereids in vorige verslagen vermeld.

Nadere bijzonderheden aangaande de verdeeling der bevolking worden in de volgende tabel aangetroffen.

Bevolking op ultimo December 1858.

	VRIJEN.			NIET-VRIJEN.			Totaal generaal.
	Mannelijk.	Vrouwelijk.	Totaal.	Mannelijk.	Vrouwelijk.	Totaal.	
De stad Paramaribo en derzelver buitenwijken. . .	5 422	7 020	12 442	2 257	3 691	5 948	18 390
De forten Zeelandia en Nieuw Amsterdam en de verschillende posten in de divisien en districten . .	985	71	1 056	40	34	74	1 130
De zeemagt en koopvaardijvloot ter reede van Paramaribo, gemiddeld berekend	500	»	500	»	»	»	500
Divisie Boven-Suriname en Thorarica	154	34	188	2 295	2 405	4 700	4 888
Divisie Para	159	111	270	1 855	1 890	3 745	4 015
Divisie Boven-Commewijne.	54	32	86	1 291	1 320	2 611	2 697
Divisie Boven-Cottica en Perica	177	59	236	2 138	2 296	4 434	4 670
Divisie Beneden-Commewijne.	117	42	159	1 788	1 829	3 617	3 776
Divisie Beneden-Cottica . .	135	47	182	3.638	3 700	7 338	7 520
Divisie Saramacca	146	38	184	779	775	1 554	1 738
District Nickerie	98	29	127	802	850	1 652	1 779
District Coronie.	51	37	88	1 073	1 034	2 107	2 195
Etablissement Albina aan de Marowijne	18	10	28	»	1	1	29
Etablissement Batavia aan de Coppename.	15	6	21	155	206	361	382
Totaal. . .	8 031	7 536	15 567	18 111	20 031	38 142	53 709

Met betrekking tot de meerdere of mindere naauwkeurigheid van deze opgaven, en de oorzaak dat de totalen niet met de eerstgemelde cijfers overeenkomen, wordt, even als bij eene vorige gelegenheid, verwezen naar hetgeen daaromtrent in vroegere verslagen is gemeld.

In de hierbij gevoegde uitgebreide divisiestaten (bijlage A—I) worden uitvoerige mededeelingen aangaande de bevolking, de voortbrengselen en den toestand van elke plantage gevonden.

De geboorten, huwelijken, echtscheidingen en sterfgevallen, die in het jaar 1858 hebben plaats gehad, zijn in de twee volgende staten aangegeven. Voor zooveel de sterfgevallen betreft, is, even als vroeger, voor de vrijen de leeftijd van de overledenen aangegeven, terwijl voor de slaven is gemeld tot welke kategorie zij behooren. [1]

STAAT der geboorten, huwelijken en echtscheidingen gedurende het jaar 1858.

GESLACHTEN.	Doodgeboren.	GEBOORTEN.								Huwelijken.	Echtscheidingen.
		VRIJE BEVOLKING.			SLAVEN.				Generaal totaal.		
		In echt.	Buiten echt.	Totaal.	Privé.	Plantage-	Totaal.	Op Batavia.			
Mannelijk . .	10	72	154	226	125	513	638	2	866	52 (a)	»
Vrouwelijk .	4	84	177	261	141	510	651	6	918		
	14	156	331	487	266	1 023	1 289	8	1 784	52	»

(a) Bij 19 van deze huwelijken werden 40 kinderen van het mannelijk en 35 van het vrouwelijk geslacht gewettigd.

STAAT der sterfgevallen gedurende het jaar 1858.

GESLACHTEN.	Levenloos aangegeven.	VRIJE BEVOLKING.											SLAVEN.				GENERAAL TOTAAL.
		Beneden de 3 jaren.	Van 3 tot beneden de 10 jaren.	Van 10 tot beneden de 20 jaren.	Van 20 tot beneden de 30 jaren.	Van 30 tot beneden de 40 jaren.	Van 40 tot beneden de 50 jaren.	Van 50 tot beneden de 60 jaren.	Van 60 jaren en daarboven.	Van onbekenden ouderdom.	TOTAAL.	Op Batavia.	Privé.	Plantage-	TOTAAL.	Op Batavia.	
Mannelijk. . . .	10	64	20	26	45	40	33	38	24	12	302	3	135	437	572	6	883
Vrouwelijk . . .	4	39	15	18	13	19	17	20	57	2	200	»	138	470	608	6	814
	14	103	35	44	58	59	50	58	81	14	502	3	273	907	1180	12	1697

(1) Met betrekking tot de in het Verslag der Commissie van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, dd. 12 November 1860, gedane vraag omtrent de kosten voor het aangaan van een huwelijk in Suriname, wordt, met verwijzing naar de noot op bladz. 7 van het verslag over 1855, opgemerkt, dat, behalve de daar vermelde kosten van f 10 voor vermogenden, aan min- en onvermogenden geene kosten voor het aangaan van een huwelijk worden berekend en daarmede zeer vrijgevig wordt gehandeld.

Uit eene vergelijking van deze staten met die voorkomende in het verslag over 1857 blijkt, dat in 1858 onder de vrije bevolking 42 *meer* zijn geboren dan in 1857, terwijl de sterfte 23 *minder* bedroeg; en dat onder de niet-vrije bevolking de geboorten 69 *meer*, de sterften 392 *minder* zijn geweest. Het aantal der doodgeborenen bedroeg twee *minder* dan in 1857. Het aantal huwelijken bedroeg 4 *minder* dan in dat jaar.

Van de 226 geboorten van het mannelijk geslacht waren 72 *in echt* en 154 *buiten echt*, van de 261 geboorten van het vrouwelijk geslacht 84 *in echt* en 177 *buiten echt*, zoodat 156 *in echt* en 331 *buiten echt* zijn geboren, hetgeen, bij 1857 vergeleken, eene minder gunstige verhouding aanwijst.

De volgende staat wijst het getal in 1858 gemanumitteerde slaven aan, met vermelding van hunnen ouderdom.

Gemanumitteerde slaven gedurende het jaar 1858.

VAN HET MANNELIJK GESLACHT.					VAN HET VROUWELIJK GESLACHT.					Generaal totaal.
Onder de 12 jaren.	Van 12 tot 40 jaren.	Boven de 40 jaren.	Onbekenden ouderdom.	Totaal.	Onder de 12 jaren.	Van 12 tot 40 jaren.	Boven de 40 jaren.	Onbekenden ouderdom.	Totaal.	
47	39	16	»	102	45	56	32	1	134	236

§ 3. *Indianen.*

De getalsterkte der Indianen is steeds afnemende en kan, zoo als bereids in het vorig verslag werd opgemerkt, niet met zekerheid worden opgegeven. Dit afnemen wordt grootendeels toegeschreven aan den hartstogt van de Indianen voor sterken drank, aan hunne gebrekkige voeding, aan het gemis van geneeskundige hulp en verpleging, en aan hunne uiterst gebrekkige huisvesting.

De Indianen staan, zoo als bekend is, zeer achterlijk in beschaving en hebben zeer weinig begrip van godsdienst. Als eene merkwaardige bijzonderheid mag dus hier worden vermeld, dat eenigen hunner, behoorende tot den stam der Arowakka's, die, gelijk in het verslag over 1856 werd medegedeeld, op de plantage Killenstein tegen dagloon zijn werkzaam geweest, door de Roomsch-katholijke priesters gedoopt zijn.

§ 4. *Boschnegers.*

Ook de getalsterkte der Boschnegers, in vorige verslagen op ongeveer 8000 geschat, is steeds afnemende.

Overigens worden eenige bijzonderheden omtrent hen medegedeeld in een door den waarnemenden inspecteur der domeinen, van de nijverheid en den landbouw, aan den gouverneur uitgebragt rapport, waarvan een extract, lit. K, als bijlaag wordt overgelegd.

C. Algemeen beheer.

I. DE GOUVERNEUR. (1)

In den aanvang van het jaar 1858 was de gouverneur verpligt, zich tot herstel van gezondheid gedurende eenigen tijd van de hoofdplaats te verwijderen. Na een verblijf

(1) Bij anticipatie op het verslag over 1859 zij hier vermeld, dat het den Koning behaagd heeft, bij besluit van den 23sten April 1859, n°. 60, den generaal-majoor C. P. SCHIMPF, op de meest eervolle wijze, op zijn verzoek, ontslag te verleenen als gouverneur van Suriname, en tot zijnen opvolger te benoemen den heer R. F. VAN LANSBERGE, gouverneur van Curaçao en onderhoorigheden.

van ruim acht weken op de suikerplantage de Resolutie was hij weder in zooverre hersteld, dat hij naar Paramaribo kon terugkeeren.

Bij gelegenheid van een bezoek op Albina aan de Marowijne bezocht de gouverneur ook het Fransche etablissement St. Laurent, toen bevolkt door 450 forçats, gekozen uit de duizenden, die in de verschillende penitentiairen van Fransch Guyana overgebragt zijn. Het Fransche gouvernement heeft, volgens den gouverneur, op het oog, aldaar eene kolonisatie daar te stellen, tot bevordering waarvan aan de wettige vrouwen der gedeporteerden vergunning verleend is om zich naar hunne mannen te begeven, en wijders, met het doel om ze uit te huwelijken, de aanvoer opengesteld is van ongetrouwde gecondemneerde vrouwen.

II. De koloniale raad.

In 1858 werd aan den heer W. Humphreys, op het daartoe door hem gedaan verzoek, een eervol ontslag verleend als lid van den Raad, en in zijne plaats benoemd de heer T. J. Eyken Sluyters.

De aftredende leden W. E. Ruhmann en A. H. F. J. Kennedy werden als zoodanig herkozen.

III. Gouvernements-secretarie.

Omtrent de gouvernements-secretarie valt niets van eenig aanbelang te melden.

IV. Betrekkingen met vreemde mogendheden.

Bij gouvernements-resolutien van 21 Januarij en 28 October 1858, n°. 11 en 1, opgenomen in het *Gouvernementsblad* van 1858, n°. 2 en 7, zijn afgekondigd de bij Koninklijke besluiten van 1857 en 1858 goedgekeurde overeenkomsten tusschen Nederland en het groothertogdom Baden en Wurtemberg gesloten tot regeling der voorwaarden, waarop consulaire agenten in de voornaamste havens der Nederlandsche overzeesche bezittingen zullen worden toegelaten.

Voorts zijn in 1858 afgekondigd (*Gouvernementsblad* van dat jaar, n°. 3 en 6) het tractaat van vriendschap en handel tusschen Nederland en Perzie en dat van vriendschap, handel en scheepvaart tusschen Nederland en de Dominikaansche Republiek, alsmede (*Gouvernementsblad* n°. 5) het Koninklijk besluit van 6 Mei 1858, n°. 57, houdende toekenning aan de schepen van het koningrijk Denemarken van den vrijdom en de gelijkstelling, bedoeld bij artt. 1 en 6 der wet van 8 Augustus 1850 (*Staatsblad* n°. 47).

Zoo als voorloopig in het verslag over 1857 werd aangeteekend, trad in 1858 als consul van de Vereenigde Staten in Suriname op de heer H. Sawyer en als consul van Mecklenburg-Schwerin de heer W. E. Ruhmann. De heer Barnet Lyon, consulair agent van Frankrijk, werd tot vice-consul te Paramaribo bevorderd.

Ten blijke van de goede verstandhouding tusschen Nederlandsch en Fransch Guyana kan nog het bezoek in Suriname strekken van den Franschen gouverneur, den schout bij nacht Baudin.

D. Gewestelijk beheer.

§ 1. *Beheer in de divisien.*

Even als in 1857 bleef ook in 1858 het getal der divisien onveranderd. Daar echter bij de behandeling van het tegenwoordig verslag gebleken is, dat in dat over 1856, het laatste waarin de bestaande divisien genoemd zijn, blijkbaar eene schrijf- of drukfout ingeslopen is, zoo worden de namen hieronder nog eens in hunne volgorde vermeld:

1°. Boven-Suriname en Thorarica;

2°. Para;

3°. Beneden-Commewijne;

4°. Beneden-Cottica;

5°. Boven-Commewijne;

6°. Boven-Cottica en Perica, en

7°. Saramacca.

In het personeel der heemraden, met het bestuur der divisien belast (zijnde allen leden van den Kolonialen Raad) had er slechts ééne verandering plaats, waarvan hierboven onder hoofdstuk » Algemeen Beheer" (de Koloniale Raad) reeds melding is gemaakt.

Bijzonderheden omtrent onderwijs, eeredienst, slavenbevolking, landbouw, handel en veeteelt worden in de daartoe betrekkelijke hoofdstukken vermeld, zoowel wat de divisien als de districten aangaat, terwijl wat laatstgenoemde betreft, bovendien eenige mededeelingen voorkomen in de volgende paragraaph.

§ 2. *Beheer in de districten.*

a. Coronie.

In 1858 bleef met het beheer over het district Coronie belast de landdrost P. F. C. Stolte, die, gelijk in het vorig verslag werd vermeld, niet lang na zijne aankomst in de kolonie als zoodanig was aangesteld.

Luidens het verslag van dien ambtenaar over 1858 was de rust en orde zoowel als de gezondheidstoestand in Coronie gedurende dit jaar voldoende.

De productie van katoen was, voor zoover den voorpluk betreft, door de spoedig ingevallen zware regens niet zoodanig als men verwacht had, terwijl het zich liet aanzien, dat de napluk ten gevolge van de zware winden weinig zoude opleveren. De kostgronden bevonden zich in goeden staat en de veestapel was vooruitgegaan.

Uit het rapport van den landdrost blijkt verder, dat in 1858 in het district Coronie twee schoollocalen aanwezig waren, en wel op de plantages Burnside en Sarah, waar aan de slavenkinderen ook van andere effecten, twee malen 's weeks, godsdienstig en schoolonderrigt gegeven werd door den aldaar aanwezigen zendeling der Moravische broeder-gemeente.

In het verslag over 1857 werd medegedeeld, dat de gouverneur in den loop van dat jaar in Coronie een behoorlijk logies voor de bemanning van de gewapende barkas van Zr. Ms. zeemagt, aldaar gestationeerd, had doen bouwen, en dat ook eene behoorlijke landingsplaats, aan den uitgang van het kanaal der plantage Mary's hope, werd daargedaargesteld. Hoezeer daardoor eene groote verbetering was te weeg gebragt, had de ondervinding reeds vroeger het nut aangetoond dat zou ontstaan, indien van des landdrosts woning af, een geschikt kanaal naar zee kon worden gegraven, waardoor èn van die woning èn van den post een ruim uitzigt op zee zou verkregen worden, terwijl daardoor tevens de gelegenheid werd gegeven, om, ter betere surveillance, het gebouw voor het marine-station onder het oog van den landdrost en van den postkommandant aldaar te verplaatsen. Uit gebrek aan de noodige handen kon vroeger echter tot dat werk niet worden overgegaan. De komst van de Chinezen, waarvan, blijkens eene vorige mededeeling, een gedeelte ter beschikking van het Gouvernement gebleven was, die zwarigheid uit den weg geruimd hebbende, is in 1858 een aanvang gemaakt met de werkzaamheden, die in het begin van 1859 zijn voltooid. (1)

b. Nickerie.

Het district Nickerie bleef ook in 1858 steeds in bloei toenemen. Wel hebben de suikerplantages aldaar, ten getale van vijf, niet zoo veel opgeleverd als in 1857; maar hierin hebben zij gedeeld in het lot van de meeste suikerplantages in de kolonie Suriname. De opbrengst dier effecten bedroeg te zamen 3 957 398 Amsterdamsche ponden suiker, 79 414 gallons rhum en 117 464 gallons melasse, dus 719 568 ponden suiker en 65 952 gallons melasse *minder*, doch 7 933 gallons rhum *meer* dan in 1857.

De koffijpluk was daarentegen allergunstigst. De laatste in het district aanwezige katoenplantage Good-Intent is ten gevolge eener overstrooming van zout water, waardoor dat effect veel te lijden had, in 1858 verlaten, zoodat geen katoen meer in Nickerie geteeld wordt.

---

(1) In het bereids genoemde Verslag van de Commissie uit de Tweede Kamer van de Staten-Generaal, dd. 12 November 1860, nopens het regeringsverslag van den staat der West-Indische bezittingen en van die ter Kuste van Guinea over 1857, wordt de opmerking gemaakt, dat geen berigt wordt gegeven omtrent het verbindingskanaal tusschen het district Coronie en de Nickerie-rivier.

Uit het regeringsverslag over 1855 zal zijn gebleken, dat bij de opneming van het terrein zich moeijelijkheden hebben voorgedaan, welke den daarmede belasten landdrost van Nickerie hebben belet, Coronie te bereiken, doch dat de *mogelijkheid* zoude zijn bewezen om een kanaal tusschen de districten Nickerie en en Coronie daar te stellen.

Ofschoon het plan den bijval had gevonden van eenige belanghebbende ingezetenen, die zich niet onge-

De opbrengst aan banannen was niet zoo gunstig als in 1857, ten gevolge waarvan de slaven soms gedeeltelijk met rijst, koornmeel en dergelijke gevoed hebben moeten worden.

De veestapel ging goed vooruit, vooral op eenige plantages aan de zeekust, waar de veeteelt met goed gevolg wordt uitgeoefend.

De houtvellingen met Indianen en slaven aan de Nickerie, de Maratakka en de Courantijn werden meer en meer uitgebreid. In 1858 werden 45,000 kubieke voeten hout uitgevoerd, 58 schepen, metende 5116 tonnen, werden ingeklaard en 61 schepen, metende 5623 tonnen, uitgeklaard, hetgeen, vergeleken bij 1857, een gunstig verschil oplevert.

Met de uitbreiding der stad Nieuw Rotterdam, waartoe, gelijk in het vorig verslag is gemeld, de grond Diamond was aangekocht, werden goede vorderingen gemaakt.

Onder de slavenbevolking heerschten rust en orde.

Hoezeer zich in 1858 vele ernstige ziektegevallen in Nickerie hebben voorgedaan, hebben aldaar nogtans geene epidemien geheerscht.

E. Militair beheer.

§ 1. *Landmagt.*

Deze bestaat nog als vroeger uit:

a. De schutterij te Paramaribo.

De sterkte was op 31 December 1858: 25 officieren, de opperbrandmeester en adjunct-opperbrandmeester daaronder begrepen, en 518 onderofficieren en schutters.

De schutterij gewapend geweest zijnde met steen-slotgeweren, die niet meer bruikbaar waren, zijn in 1858, voor 328 man, dezelve tegen percussie-geweren verwisseld, terwijl bij anticipatie op het verslag over 1859 wordt aangeteekend, dat in dat jaar het ontbrekende getal percussie-geweren is verzonden, zoodat de schutterij geheel met percussie-geweren gewapend is.

b. De gewapende burgermagt in de divisien en districten.

Op ultimo December 1858 was deze gewapende burgermagt zamengesteld, als volgt:

NAMEN DER DIVISIEN EN DISTRICTEN.	Officieren.	Onderofficieren en vrije schutters.	Niet-vrije schutters.
Boven-Suriname en Thorarica . . .	7	50	112
Para	6	63	76
Boven-Commewijne	4	32	51
Boven-Cottica en Perica	5	43	85
Beneden-Commewijne	3	10	71
Beneden-Cottica	6	25	183
Saramacca	5	14	20
Coronie	4	29	52
Nickerie	4	78	41

neigd betoond hadden, daartoe handen aan het werk te slaan, is van de verwezenlijking der hoop, welke de gouverneur van Suriname uitdrukte, dat de eigenaren van plantages in die districten tot het daarstellen bereid zouden worden bevonden, later niets gebleken.

Met het oog op de moeijelijkheden van het terrein, op de betrekkelijk geringe bevolking dier districten en op het bestaan van slechts *ééne* suikerplantage in Coronie, schijnen de kosten zoo tot daarstelling als tot voortdurend onderhoud van zoodanig kanaal — gesteld al dat men daartoe een voldoend aantal arbeiders zoude kunnen vinden — in geene evenredigheid te staan tot de voordeelen, welke daardoor voor den afvoer van producten zouden verkregen worden, en het laat zich dan ook verklaren dat de aanvankelijk tot daarstelling van hetzelve zich bereid betoond hebbende plantage-eigenaren daaraan geen verder gevolg hebben trachten te geven.

Deze gegevens betreffen, zoo als reeds bij vroegere opgaven is aangeteekend, alléén de werkelijke dienstpligtigen in elke divisie of in elk district. Onder de cijfers zijn dus niet begrepen de oud-leden der burgermagt, die, ingevolge de 2de alinea van art. 21 van het divisie-reglement (*Gouvernementsblad* 1842, n°. 3), verpligt zijn, in buitengewone gevallen dienst te doen.

c. Het bataillon jagers n°. 27, de compagnie artillerie, de koloniale guides en de invaliden.

De sterkte was op den 31sten December 1858 als volgt:

	Officieren.	Onderofficieren en soldaten.
3 compagnien van het bataillon jagers n°. 27 . .	15	643
1 compagnie artillerie	4	197
Koloniale guides	2 (1)	10
Corps invaliden	»	10
Geneeskundige dienst	10	»
Administratie	1	»
	32	860
Volgen de formatie moet de sterkte zijn	39	826

zoodat, de 10 invaliden niet medegerekend, 24 onderofficieren en manschappen overcompleet waren en 7 officieren tot het compleet ontbraken.

Het emplacement der officieren en troepen was op 31 December 1858 als volgt:

	Officieren.	Onderofficieren en soldaten.
Fort Zeelandia (garnizoen van Paramaribo) . . .	18	358
Post Poelepantje	2	26
Fort Nieuw Amsterdam	4	165
Seinpost Jagtlust	»	2
Quarantaine-etablissement (vervallen redoute Leiden)	»	3
Post Montpellier	»	18
» Sommelsdijk	1	49
» Nickerie	3	80
» Coronie	2	58
» Gelderland	1	36
» Republiek	1	51
» Nassau	»	11
» Brandwacht	»	3
	32	860

(1) Waaronder 1 officier van gezondheid, die tevens bij de andere troepen dienst doet.

De sterkte verminderde in 1858 met 111; te weten:

	Onderofficieren en soldaten.
Met paspoort bij dienst-expiratie	42
» » wegens ligchaamsgebreken	4
Opgezonden naar het hospitaal te Utrecht	7
Verwijderd door vonnissen van den krijgsraad	5
Met gagement	10
Gedeserteerd	4
Overleden	39
	111

Bovendien werden 2 officieren gepensioneerd en 1 afgevoerd en naar Nederland opgezonden.

Daarentegen vermeerderde de sterkte met 8 officieren en 147 man; te weten:

	Officieren.	Onderofficieren en soldaten.
Aangekomen uit Harderwijk (waaronder 82 Nederlanders en 3 vreemden)	8	85
Aangeworven in de kolonie	»	10
Gereëngageerden in de kolonie	»	52
	8	147

De gezondheidstoestand der troepen was over het geheel voldoende, ofschoon het aantal overledenen meer bedroeg dan in 1857, hetgeen aan eene vrij algemeen in de kolonie geheerscht hebbende bloedloop-epidemie moet worden toegeschreven.

Het gedrag der troepen, zoowel in dienst als in het garnizoen, was over het algemeen zeer goed.

Niettegenstaande de bepalingen tot voorkoming en bestraffing van dronkenschap, waarvan met een enkel woord in het verslag over 1857 werd melding gemaakt, met kracht werden gehandhaafd, bleef dronkenschap onder de begane overtredingen eene voorname plaats bekleeden. Op den 31sten December 1858 waren bij de 2de klasse van discipline op het fort Nieuw Amsterdam 19 militairen, zoowel wegens aanhoudende dronkenschap als ter zake van het verkoopen van kleedingstukken en insubordinatie.

Bij Koninklijk besluit van 8 November 1858, n°. 56, is ter tegemoetkoming aan gerezen bezwaren, met wijziging in zoover van 's Konings besluit van 12 November 1857, n°. 56, waarvan in het verslag over dat jaar werd melding gemaakt, vastgesteld:

dat aan de op dat tijdstip tot de landmagt in West-Indie behoorende hoofd- en verdere officieren zal worden vergund om voortdurend en op denzelfden voet van die landmagt deel te blijven uitmaken, met bepaling evenwel, dat de kapiteins nimmer tot hoofd-officier

en de luitenants, voor den hoogeren rang geschikt geoordeeld wordende, nimmer verder dan tot en met den rang van kapitein zullen kunnen opklimmen;

dat het alleen aan de ongehuwde 2de luitenants zal worden vrijgelaten om eene verplaatsing bij het leger in Oost-Indie te verzoeken;

dat aan de kapiteins en luitenants, die verlangen mogten bij het leger hier te lande over te gaan, doch die tevens wenschen aanvankelijk nog in West-Indie te verblijven, de vergunning tot dat verlengd verblijf zal worden gegeven, met bepaling evenwel, dat, voor zooveel de kapiteins en 1ste luitenants betreft, zij tegen het tijdstip, waarop zij voor bevordering in aanmerking kunnen komen, herwaarts zullen keeren om bij het leger hier te lande op te treden;

en dat eindelijk de voorschreven bepalingen ook van toepassing zullen zijn op de officieren van het personeel der militaire administratie en de geneeskundige dienst. (1)

§ 2. *Inrigtingen en bepalingen met het militair beheer in verband.*

Het totaal der zoowel in het hospitaal te Paramaribo als in de infirmerien op het fort Nieuw Amsterdam, in Coronie en in Nickerie bij de militaire geneeskundige dienst onder behandeling geweest zijnde zieken bedroeg in 1858 3 164, waarvan 89 overleden, 5 naar 's Rijks hospitaal te Utrecht werden gezonden en 132 op den 31sten December in behandeling bleven. De sterfte bedroeg dus gemiddeld nog geen 3 per cent van het aantal verpleegden.

Voor zoover het militair hospitaal betreft, volgt eene meer gedetailleerde opgaaf hieronder.

CORPSEN.	Bleven in behandeling op 1 Jan. 1858.	Ingekomen.	Totaal.	Uitgegaan.	Overleden.	Totaal.	Bleven in behandeling op 31 Dec. 1858.
Bataillon jagers n°. 27	22	443	465	420	17	437	28
Compagnie artillerie	2	175	177	171	3	174	3
Koloniale guides	»	4	4	3	1	4	»
Corps invaliden	1	1	2	1	»	1	1
Schepelingen van Zr. Ms. zeemagt.	17	182	199	188	1	189	10
Civile personen en slaven . . .	34	503	537	449	34	483	54
	76	1 308	1 384	1 232	56	1 288	96

Het kleedingmagazijn der troepen bevond zich in goeden staat, terwijl zoowel de bij

(1) De bovenstaande maatregel is gebleken niet te beantwoorden aan het daarmede beoogde doel, vermits zich als bezwaren daartegen hebben voorgedaan:

1°. dat zich niet altijd een voldoend aantal officieren van het wapen der artillerie en van de pharmaceutische dienst hebben bereid verklaard om op de gestelde voorwaarden naar West-Indie te worden gedetacheerd;

2°. dat, vermits bij het herhaaldelijk heerschen van epidemische ziekten, waaraan in een kort tijdsbestek onlangs nog meer officieren op het eiland Curaçao zijn overleden, in West-Indie niet genoeg prijs kon worden gesteld op aldaar geacclimateerde officieren die uit Nederland gedetacheerd en aanvankelijk veelal ziek werden, en wanneer zij waren geacclimateerd, de tijd hunner detachering dikwerf reeds was verstreken, wanneer zij naar Nederland moesten terugkeeren;

3°. dat eindelijk die wijze van voorziening in het vereischte getal officieren in West-Indie aanmerkelijke uitgaven vorderde.

Weshalve bij Koninklijk besluit van den 10den Mei 1860, n°. 80, het corps officieren der landmagt in West-Indie als vast corps is hersteld.

de troepen in gebruik zijnde wapenen als het ledergoed met de meeste zorg werden in orde gehouden.

De garnizoensbakkerij te Paramaribo was in 1858 in den besten staat. Overigens waren nu op alle militaire posten bakkerijen, uitgezonderd alleen op post Montpellier, waarvan de bezetting het brood van het fort Nieuw Amsterdam ontving.

De kazernen en andere militaire landsgebouwen hebben in 1858 nog eenige herstellingen vereischt, ten gevolge waarvan zoowel in de stad als op het fort Nieuw Amsterdam de meeste gebouwen voor militairen nu weder in goeden staat verkeerden.

§ 3. *Zeemagt.*

Blijkens het verslag over 1857 bestond het eskader van Zr. Ms. zeemagt in Suriname op 31 December van dat jaar uit de navolgende vaartuigen:

Zr. Ms.	brik	*Sperwer*,	met	18	stukken	en	100	koppen;
»	stoomschip	*Sindoro*,	»	6	»	»	85	»
»	schoener	*Adder*,	»	3	»	»	40	»
»	kanonneerboot	*Nickerie*,	»				10	»
»	»	*Coppename*,	»				16	»
		en eene gewapende barkas met					11	»

Gedurende den loop van het jaar 1858 is de kanonneerboot *Nickerie* voor slooping publiek verkocht, en zijn in Suriname uit Nederland of Curaçao aangekomen Zr. Ms. korvet *Prins Maurits der Nederlanden*, de brikken *Venus* en *Zeehond* en het transportschip *Merwede;* terwijl van daar vertrokken waren Zr. Ms. korvet *Prins Maurits der Nederlanden*, de brikken *Venus* en *Sperwer* en het transportschip *Merwede*, zoodat op 31 December 1858 in Suriname aanwezig bleven:

Zr. Ms.	brik	*Zeehond*,	met	12	stukken	en	101	koppen;
»	stoomschip	*Sindoro*,	»	6	»	»	85	»
»	schoener	*Adder*,	»	3	»	»	40	»
»	kanonneerboot	*Coppename*,	met				16	»
		en eene gewapende barkas met					11	»

De kanonneerboot was gestationeerd te Nickerie en de gewapende barkas te Coronie.

De gezondheidstoestand der bemanning van het eskader in Suriname mag ook voor het jaar 1858 zeer gunstig genoemd worden, omdat toch van de bemanning, blijkens de reeds medegedeelde opgaaf van het aantal verpleegden en overledenen in het militair hospitaal, er in dat jaar slechts één overleed.

F. Regtswezen en politie.

§ 1. *Wetgeving.*

De in 1858 uitgevaardigde publicatien en de in het *Gouvernementsblad* opgenomen resolutien worden, even als de andere meest belangrijke verordeningen, voor zooveel noodig, onder de hoofdstukken waarop zij betrekking hebben vermeld.

§ 2. *Burgerregt.*

Het burgerregt werd in 1858 aan 193 personen verleend, waaronder 41 gemanumitteerden.

Van deze personen waren geboren:

in Suriname	170
» Nederland	14
» vreemde plaatsen	9
	193

§ 3. *Regterlijke magt.*

a. Gedurende het jaar 1858 zijn bij het geregtshof gewezen 89 arresten en vonnissen in burgerlijke zaken, als:

27 op vrijwillige overgave of consent,
7 op defaulten,
11 op verstek van pleidooi,
20 na overlegging van stukken en
24 na gehouden pleidooi.
89

Van de rolle zijn geroyeerd 14 praesentatien; als: 10 op schikking tusschen partijen en 4 bij het niet weder opkomen van partijen.

Het aantal afgedane strafzaken bedroeg 15, waarvan 10 bij arrest van het hof, 1 bij resolutie van het hof en 4 bij arrest in cas van hooger beroep van het collegie van kleine zaken.

Wijders zijn bij het hof behandeld 133 requesten, 53 praeparatoire en interlocutoire beslissingen genomen, en 11 adviesen aan het Gouvernement uitgebragt en 26 interrogatoiren gehouden. Door den commissaris ter rolle zijn 3 praeparatoire en interlocutoire beslissingen genomen.

Ter rolle werden in 1858 aangebragt 76 zaken; als:

ter ordinaire rolle	56
» gepriviligeerde rolle.	5
» prae- en concurentierolle	7
willige condemnatien	8
	76

De volgende staat levert een overzigt van de werkzaamheden van het hof in burgerlijke zaken gedurende de laatste 10 jaren.

	1849.	1850.	1851.	1852.	1853.	1854.	1855.	1856.	1857.	1858.
Vonnissen en arresten . .	214	170	121	140	165	123	92	117	90	89
Gemotiveerde, praeparatoire en interlocutoire beslissingen	»	»	»	»	»	»	»	»	74	56
Requesten.	237	177	140	165	248	238	197	150	122	133
Aangebragte zaken ter verschillende rollen. . . .	226	201	141	145	156	145	148	140	65	76

b. Door het collegie van kleine zaken zijn in 1858 260 vonnissen in burgerlijke zaken gewezen; als:

op consent	6
gewone zaken de f 300 niet te boven gaande . . . . (waarvan 202 op verstek en 35 op contradictie)	237
wegens gage van plantagebedienden tot een hooger beloop dan f 300 (waarvan een op verstek en een op contradictie)	2
Transporteren . .	245

Per transport . . 245

huur van dienstvolk 1

ontruiming van gehuurde huizen (waarvan 4 op verstek en een op contradictie) 5

opposition tegen verstek. 2

interlocutoir (waarvan 5 op verstek en twee op contradictie). 7

260

Wijders werden er 72 civile zaken zonder vonnis afgedaan, veertien adviesen aan het Bestuur uitgebragt en acht requesten behandeld, terwijl op 31 December 1858 negen burgerlijke zaken aanhangig bleven.

In strafzaken werden 87 vonnissen gewezen tegen 101 beklaagden, van welken 23 bij verstek werden veroordeeld en 19 vrijgesproken. Op ultimo December bleven 8 strafzaken aanhangig.

De volgende staat toont het aantal vonnissen aan, door het collegie van kleine zaken gedurende de laatste negen jaren gewezen:

	1850.	1851.	1852.	1853.	1854.	1855.	1856.	1857.	1858.
Vonnissen in burgerlijke zaken.	289	239	234	278	285	269	214	174	260
Vonnissen in strafzaken . . .	81	122	90	60	81	74	35	85	87

c. Het aantal advocaten bedroeg op het einde van 1858 vier en dat der procureurs 2. Wijders waren er ten dienste der regtscollegien:

1 exploiteur,

3 substituut-exploiteurs,

3 deurwaarders,

1 gequalificeerde deurwaarder.

§ 4. *Politie.*

1°. Algemeen, gewestelijk en plaatselijk beheer.

Ten dezen aanzien valt over het jaar 1858 niets van eenig aanbelang te melden.

De op 21 December 1857 alhier afgekondigde, bij Koninklijk besluit dd. 12 December 1858, n°. 11, goedgekeurde publicatien, *betreffende de oplegging aan slaven van de straf van opsluiting met of zonder boeijen en dwangarbeid aan publieke werken volgens beschikking van de politie*, heeft in 1858 veel er toe bijgedragen om de politie in staat te stellen, nuttige werkzaamheden, zoo met betrekking tot waterlozing als de rein- en zindelijkheid der straten, te kunnen doen uitvoeren, die anders groote kosten zouden hebben veroorzaakt.

2°. Eenige onderwerpen van politie, bij speciale verordeningen vastgesteld.

a. Regt van verblijf.

Dit regt werd in 1858 verleend aan 4 personen.

b. Passen.

In 1858 werden 179 passen aan vertrekkende personen uitgereikt.

c. Passen voor vaartuigen.

Van deze passen werden er 193 afgegeven, en wel 149 aan vaartuigen, welke naar Nederland en vreemde plaatsen, en 44 aan vaartuigen, welke van Paramaribo naar de districten Coronie en Nickerie vertrokken.

d. Zeebrieven.

Vier nieuwe zeebrieven werden uitgereikt en 3 oude vernieuwd.

§ 5. *Middelen van beheer met het regtswezen in verband.*

1°. Departement der onbeheerde boedels en weezen.

a. Onbeheerde boedels.

Van den 1sten Januarij tot den 31sten December 1858 zijn aan het departement der onbeheerde boedels gedevolveerd 180 boedels, waarvan 168 in eenen desolaten staat en alzoo voor geene afdoening vatbaar.

Gedurende opgemeld tijdperk werden aan het collegie van commissarissen ter afdoening ingezonden twaalf boedelbeschrijvingen en verantwoordrekeningen en werden bij dat collegie afgedaan negen, waarvan 2 in staat van solventie geliquideerd; terwijl op den 31sten December 1858 ten fine van dictum 3 nog onafgedaan waren.

Wijders werden in het jaar 1858 bij het collegie gereclameerd 3 boedels.

Op den 31sten December waren bij het departement nog onvereffend 54 boedels en zaken, namelijk:

17 waarvan de termijn tot afdoening nog niet was verstreken;

22 in behandeling om in 1859 aan het collegie van commissarissen ten fine van dictum te worden ingezonden, en

15 welke om verschillende redenen nog onafgedaan waren.

54 boedels.

Voor zooveel het jaar 1857 betreft, kan thans, na bekomen opheldering, worden medegedeeld, dat in dat jaar aan het departement der onbeheerde boedels gedevolveerd zijn 167 boedels, waarvan 151 in eenen desolaten staat en uit dien hoofde voor geene afdoening vatbaar.

In 1857 werden aan het collegie van commissarissen 14 boedels ter afdoening ingezonden, terwijl er bij hetzelve 18 werden afgedaan, waarvan 9 in staat van solventie geliquideerd. Op 31 December 1857 waren bij het collegie ten fine van dictum nog aanhangig 16 boedels, welke echter in den loop van 1858 en 1859 zijn afgedaan. Voorts werden in 1857 bij het collegie 9 boedels gereclameerd.

Op ultimo December van dat jaar waren bij het departement nog onvereffend 52 boedels te weten:

24 waarvan de termijn tot afdoening nog niet was verstreken;

8 in behandeling, om in 1858 aan het collegie van commissarissen ten fine van dictum te worden ingezonden, en

20 welke om verschillende redenen nog onafgedaan waren.

52 boedels.

b. Weezen.

Op ultimo December 1857 waren onder openbare voogdij 370 kinderen. In 1858 kwamen daarbij 44 kinderen en gingen daarvan, door overlijden en het bereiken van de meerderjarigheid, 36 kinderen af, waardoor het aantal pupillen onder voogdij van den weesmeester op ultimo December 1858 bedroeg 378.

Van deze 378 kinderen behooren 188 tot de Hervormde, 87 tot de Evangelisch-Luthersche, 64 tot de Roomsch-katholijke, 29 tot de Moravische Broeder-, 7 tot de Nederlandsch-Iraëlitische en 1 tot de Portugeesch-Israëlitische gemeente.

Van deze weezen werden verzorgd:

door het Gouvernement 76, en wel:

van de Hervormde	gemeente	31
» » Luthersche	»	11
» » Roomsch-katholijke	»	28
» » Moravische Broeder-	»	5
» » Israëlitische	»	1
		76

door betrekkingen en vrienden van de:

overleden ouders	270
uit eigen middelen.	32
	378

Het gezamenlijk kapitaal, toekomende aan de kinderen die uit eigen middelen werden onderhouden, werd bij het weesdepartement onder hypothecair verband, rentende 8% 's jaars, uitgezet en bedroeg op ultimo December 1858 de som van zeven en negentig duizend zeven honderd zestig gulden (f 97 760).

Zij bezaten daarenboven in eigendom: 5/7 aandeel in eene suikerplantage, 5/7 aandeel in eene kostplantage, 25 huizen en 20 slaven.

Even als gewoonlijk werden de huizen en slaven, voor zoover zij niet tot inwoning en bediening strekten, ten behoeve der belanghebbende minderjarigen verhuurd.

2°. Translateurs.

In 1858 waren er 8 geadmitteerde translateurs in verschillende talen, waarvan, gelijk in het vorig verslag is vermeld, één tot bijstand van de immigranten uit Madera en de Kaap-Verdische eilanden.

3°. Gevangenissen.

Gedurende het jaar 1858 zijn op het fort Nieuw Amsterdam gevangen geweest 85 personen (vrijen en slaven), waarvan op ultimo December nog 26 aanwezig bleven.

De gevangenen van de Hervormde en Roomsch-katholijke gemeenten werden door hunne leeraren en geestelijken bezocht zoo dikwijls dezen voor de bezetting godsdienstoefening kwamen houden; terwijl de Moravische Broeders de gecondemneerden van hunne gezindte van tijd tot tijd bezochten en godsdienstoefening voor hen hielden.

Het aantal arrestanten in het fort Zeelandia, onder welken zich voor het grootste gedeelte strafarbeiders bevonden, bedroeg 1 189, waarvan zich op ultimo December nog 62 in hechtenis bevonden. Aldaar werd ook nu weder des Zondags geregeld door een der Moravische Broeders godsdienstoefening gehouden.

G. Eeredienst.

I. PROTESTANTSCHE.

Gedurende 1858 werden bij de gemeente te Paramaribo gedoopt 219 personen, waarvan 54 kinderen in echt en 164 buiten echt geboren, benevens 1 bejaarde.

Aangenomen tot leden der gemeente werden 84 personen, benevens 12 met attestatien van elders. Er vertrokken met attestatien 14 personen.

Het zielental der gemeente werd op 5 000 geschat, terwijl het aantal lidmaten, even als in 1857, op plus minus 2 200 (1) werd geraamd.

Het aantal catechisanten bedroeg, ongerekend de manschappen van Zr. Ms. zee- en landmagt, die afzonderlijk worden onderwezen, 324, waarvan 137 van het mannelijk en 187 van het vrouwelijk geslacht, en beliep dus 42 meer dan in het jaar 1857.

Uit het diakoniefonds werden 25 lidmaten bedeeld, waarvan 17 à f 10 en 8 à f 5 's maands. Voor ziekte of om andere redenen genoten er nog 5 tijdelijk eene ondersteuning van f 5 's maands.

Gedurende 1858 werden bij deze gemeente 10 huwelijken kerkelijk ingezegend.

Volgens opgaaf van den predikant VAN SCHAICK bleef hij bij voortduring goede resultaten ondervinden van het houden zijner catechisatien èn in het Hollandsch èn in het Neger-Engelsch. Ook had hij bereids met gunstige uitkomsten proeven genomen, om zoowel te Paramaribo als op eenige plantages in het Neger-Engelsch te prediken. Hij stelde zich voor, eerlang in die taal meer bepaaldelijk godsdienstoefening te houden, waartoe hij zich te meer aangemoedigd vond door eene in het licht verschenen vertaling in het Neger-Engelsch van de Evangelische gezangen.

Zoo als bereids in het verslag over 1857 ter loops werd vermeld, is in 1858 door de uitzending van den predikant G. L. BATENBURG voorzien in de vacature, bij de gemeente in Nickerie ontstaan door het overlijden van haren prediker WICHERS.

Volgens zijne opgave werden bij die gemeente gedoopt 87 personen, waarvan 8 vrije kinderen in echt en 3 buiten echt geboren, 75 niet-vrije kinderen en 1 bejaarde.

Aangenomen tot lidmaten der gemeente werden 3 personen, benevens 3 met kerkelijke attestatien van elders.

Het aantal lidmaten bedroeg 95, waarvan 60 vrije personen en 35 slaven, woonachtig aan de zoogenaamde Nickerie-punt.

Het aantal slaven op de verschillende plantages van het district, die lidmaten zijn, is onbekend. Het aantal gedoopten beliep 1 368.

Slechts 1 persoon werd bedeeld.

Het aantal catechisanten bedroeg 63, waaronder 32 bejaarden en 31 kinderen.

Huwelijksinzegeningen hadden kerkelijk niet plaats.

II. EVANGELISCH-LUTHERSCHE GEMEENTE.

Bij deze gemeente werden in 1858 gedoopt 1 volwassen vrouw en 131 kinderen, waarvan 55 tot het mannelijk en 76 tot het vrouwelijk geslacht behoorden. Van deze kinderen waren 29 in echt geboren, terwijl 10 (5 jongens en 5 meisjes) tot den slavenstand behoorden.

Als lidmaten der gemeente werden, na afgelegde belijdenis, 45 personen aangenomen, waarvan 20 van het mannelijk en 25 van het vrouwelijk geslacht. Aan 3 personen werden attestatien van lidmaatschap afgegeven.

Het aantal ingezegende huwelijken bedroeg 8.

Catechisanten waren er op ultimo December 1858 243, en wel 134 van het mannelijk en 109 van het vrouwelijk geslacht, alzoo 9 meer dan in 1857.

8 mannen en 15 vrouwen werden uit de kas der gemeente gealimenteerd, terwijl het getal sollicitanten daarvoor op 31 December 3 bedroeg, allen van het vrouwelijk geslacht.

De openbare godsdienstoefeningen en catechisatien werden geregeld gehouden.

III. MORAVISCHE BROEDERGEMEENTE.

Het hierbij gevoegd verslag betreffende de Moravische Broedergemeente in Suriname (bijlage L) toont aan, dat ook in 1858 de zendelingen dezer gemeente wederom met vrucht zijn werkzaam geweest, en strekt ten bewijze van den voortdurenden ijver en de goede zorgen, aangewend om de negerbevolking maatschappelijk en zedelijk te vormen.

Uit dat verslag blijkt overigens, dat twee wegens ziekte naar Europa vertrokken zendelingen hersteld waren teruggekeerd; dat het personeel met 2 nieuw aangekomenen

---

(1) Uit de van den gouverneur van Suriname ontvangen inlichtingen blijkt, dat men zich in de kolonie in de opgaaf van het aantal *lidmaten* in 1856 vergist had, want dat ook toen het *zielental* der gemeente op omstreeks 5000 en het aantal *lidmaten* op omstreeks 2200 werd geschat.

was vermeerderd; dat daarentegen een zendeling in 1858 overleed, zoodat op ultimo December van dat jaar 30 zendelingen in Suriname aanwezig waren, terwijl nog 2 uit Europa verwacht werden.

Het aantal der aan de zorg van die zendelingen toevertrouwde personen nam gedurende het jaar 1858 met 746 toe en bedroeg op ultimo December 25 586 zielen, verdeeld als volgt:

Zendelingsdistricten.		Gedoopten.	Onge-doopten.	Totaal.
1. Paramaribo		4 577	1 026	5 603
2. Beekhuizen	met 4 plant.	94	168	262
3. Suriname	» 39 »	2 290	1 978	4 268
4. Para.	» 9 »	243	318	561
5. Saramacca	» 13 »	809	289	1 098
6. Boven-Commewijne:				
Cottica en Perica	» 54 »	2 800	3 767	6 567
7. Warappa en Matappica	» 20 »	1 409	981	2 390
8. Beneden-Commewijne:				
a. Etablissement Rust en Werk . .	» 9 »	526	414	940
b. » Leliendaal . . .	» 10 »	1 013	451	1 464
c. » Heerendijk. . .	» 10 »	574	636	1 210
9. Coronie	» 12 »	946	106	1 052
10. Boschland, Boven-Suriname		149	22	171
	180 plant.	15 430	10 156	25 586

In 1858 werden door de zendelingen gedoopt 1422 personen, en wel 752 volwassenen en 670 kinderen. Bijkans 1000 zielen gingen van het Heidendom tot de Moravische gemeente over.

Het aantal der door de zendelingen bezochte plantages verminderde met 3, doordien de slavenmagten van Zomerzorg, Driesveld en Vlugt en Trouw naar andere plantages waren overgebragt, alwaar zij echter godsdienstig onderwijs bleven ontvangen.

Gelijk reeds in het verslag over 1857 werd gemeld, werden een zendelings-etablissement en kerk op den houtgrond la Prospérité in 1858 voltooid en ingewijd. Het etablissement bekwam den naam van Bersaba.

De goede invloed van het dáàr zijn van een zendeling te dier plaatse was reeds merkbaar. Niet alleen ontvingen de negermagten van de plantages la Prospérité en de Vier Kinderen geregeld godsdienstig en schoolonderwijs, maar de zendeling was tevens in staat, de overige aan de rivier Para gelegen houtgronden te bezoeken, hetgeen vroeger slechts schaarsch geschieden kon.

Eveneens deed zich de behoefte gevoelen aan een etablissement aan de rivier Suriname. Tot verwezenlijking van dit doel werd de grond Clevia, naast de plantage Susanna's daal gelegen, aangekocht en met den aanbouw eener kerk een aanvang gemaakt; tot welk een en ander door het Gouvernement eene som van f 5000 werd bijgedragen.

Ook bekwam een reeds voor 10 jaren gevormd plan van de hoofdvoorstanders der Moravische Broedergemeente, het vestigen namelijk van een zendelingspost op de plantage Waterloo in het district Nickerie, een begin van uitvoering. De eigenaren van dit effect deden voor den aldaar te vestigen zendeling, die bereids in Februarij aankwam, een woonhuis oprigten, terwijl van wege de Broedergemeente met den aanbouw eener kerk zoude worden aangevangen, zoodra eenige bezwaren, die dit voor alsnog verhinderden, uit den weg zullen zijn geruimd.

In de voorstad Zeelandia te Paramaribo werd door de Broedergemeente een huis en erf aangekocht, waar sedert een zendeling woont, met het doel om de in die buurt wonende leden der gemeente, waaronder vele ouden en ziekelijken, meer te kunnen bezoeken en aan de kinderen aldaar geregeld schoolonderwijs te kunnen geven.

Op de hiernevens gevoegde lijst (bijlage lit. M) komen de namen der 65 plantages voor, welke tot de zendelings-etablissementen Beekhuizen, Rust en Werk, Leliendaal, Heerendijk, Anna's zorg en Salem in Coronie behoorden. Wijders komen daarop de namen van de plantages voor, welke door rondreizende zendelingen bezocht werden, met vermelding van het aantal vrije dagen tot het geven van godsdienstig onderwijs gevraagd en verkregen.

De al verder hierbij overgelegde lijst (bijlage lit. N) bevat de namen der plantages, waarvan de kinderen zoowel van de zendelingen op de etablissementen, als van daartoe opgeleide negers, school-onderwijs genoten. Uit deze opgave blijkt, dat op de etablissementen 838 kinderen van 27 plantages als scholieren waren ingeschreven, doch dat slechts 600 negerkinderen geregeld ter school kwamen.

Alléén van de plantages Catharina Sophia, Rust en Werk, Alkmaar en la Prospérité werden kinderen tot 13 en 14 jaar oud ter school gezonden; van de overige slechts kinderen beneden de 10 jaren.

De maling op de suikerplantages en de katoenpluk waren ook in 1858 de oorzaak van een gering schoolbezoek; in de tweede helft van het jaar werden echter, met 1857 vergeleken, meer kinderen ter school gezonden.

Van de kleine negerscholen, welke door negers gehouden worden, kan wat het jaar 1858 betreft weinig goeds gezegd worden. Wel is waar was het aantal van die scholen met 2 vermeerderd, maar op de meeste plantages bezochten de kinderen dermate ongeregeld de school, dat elke opgave, zelfs bij benadering, niet wel doenlijk is.

Het gedrag en de vorderingen der kweekelingen van de centraalschool op Beekhuizen (19 in getal) liet over het algemeen niets te wenschen overig.

IV. ROOMSCH-KATHOLIJKE.

Volgens opgaven van den heer G. SCHEPERS, bisschop van Mellipotamos i. p. i. en apostolisch vicaris van Suriname, bestond deze gemeente op ultimo December 1858 uit 6 954 gedoopte slaven, ongerekend de districten Nickerie en Coronie.

Op het leprozen-etablissement Batavia bestond de katholijke slavenbevolking op 31 December 1857 uit 346 personen. Gedurende 1858 zijn aldaar gedoopt 11 bejaarden en 9 kinderen, en overleden 6, zoodat op ultimo December 1858 het cijfer tot 360 geklommen was.

Over het geheele vicariaat van Suriname genoten nagenoeg 1 400 godsdienstig onderwijs.

Het getal communianten of lidmaten der gemeente bedroeg op het einde van 1857 968. In 1858 overleden daarvan 15 en werden nieuw aangenomen 48, zoodat er op 31 December 1858 1 001 bleven.

Kerkelijk ingezegend werden 4 wettige huwelijken, terwijl 5 paren van de Portugesche immigranten en 16 paren van de slavenbevolking kerkelijk met elkander vereenigd werden.

Het aantal kinderen, dat geregeld Christelijk en school-onderwijs genoot, bedroeg ruim 430. Zij waren, naar mate van ouderdom en vorderingen, in 4 klassen verdeeld en ontvingen het onderwijs zoowel in de Nederduitsche taal, als in het Neger-Engelsch.

In de kerk werden voor hen, die het Nederduitsch niet verstonden, in het Neger-Engelsch volkslezingen en predikatien gehouden.

Op 20 verschillende door Roomsch-katholijke geestelijken bezochte plantages werden de slavenmagten Christelijk onderwezen en godsdienst-oefeningen voor haar gehouden.

Op het leprozen-etablissement Batavia bleef een Roomsch-katholijke geestelijke gevestigd.

V. ISRAËLITISCHE.

De Nederlandsch-Israëlitische gemeente bestond op 31 December 1858 uit 737 personen, waarvan 259 mannen, 239 vrouwen, 122 jongens en 117 meisjes.

Gedurende dat jaar hebben 18 sterfgevallen en 15 geboorten plaats gehad.

Door het armbestuur der gemeente werden gealimenteerd 2 huisgezinnen, bestaande uit 4 personen, en 11 enkele personen. Voorts werden aan 9 personen buitengewone toelagen verleend.

De Nederlandsch-Portugesche Israëlitische gemeente bestond op ultimo December 1858 uit 682 personen, als: 330 van het mannelijk en 352 van het vrouwelijk geslacht. In dat jaar werden geboren 16 personen en overleden er 19.

Door het armbestuur werd aan 34 behoeftige huisgezinnen en personen onderstand verleend.

Ten opzigte van de beide gemeenten kan gezegd worden, dat het godsdienstig onderwijs eene gewenschte verbetering heeft ondergaan door het aanwezig zijn van eenen leeraar. De opperrabbijn, die, zoo als reeds in het verslag over 1857 werd aangeteekend, in 1858 en wel den 22sten Januarij als zoodanig was opgetreden, hield wekelijks catechisatie voor de kinderen.

De openbare godsdienstoefeningen werden om de 14 dagen beurtelings in eene der beide kerken gehouden. Bovendien hield de opperrabijn nog des Zaturdags voorlezingen over godsdienstige onderwerpen, eveneens beurtelings in eene der synagogen.

Tot geen van deze gemeenten behoorden slaven.

H. Instellingen van Weldadigheid.

1°. De Maatschappij van Weldadigheid.

Even als op den 31sten December 1857 bedroeg op ultimo December 1858 het aantal leden en begunstigers 271.

Aan 8 volstrekt behoeftige personen werd maandelijks onderstand verleend, terwijl aan 80 kinderen (51 jongens en 29 meisjes) van wege de maatschappij gratis onderwijs werd verstrekt.

Het fonds der spaarbank van de maatschappij, dat op ultimo December 1857 f 22 518,59 bedroeg, was op ultimo December 1858 tot f 23 833,91[5] aangegroeid.

2°. De Maatschappij tot onderlinge welvaart en de Algemeene ziekenbus;

3°. De Inrigting tot onderling nut; en

4°. De Vereeniging tot onderlinge hulp.

Aangaande deze instellingen valt over 1858 niets van eenig aanbelang te melden.

5°. Ten aanzien van de Surinaamsche Protestantsche Mettray aan de Beneden-Commewijne wordt naar hoofdstuk J, onderwijs, verwezen.

Bij gouvernements-resolutie van den 17den April 1858, n°. 5, werd aan den heer G. Schepers, bisschop van Mellipotamos i. p. i., op zijn verzoek, vergunning verleend een weeshuis op te rigten, tot opname, verzorging en opleiding van tot de Roomsch-katholijke gemeente behoorende ouderlooze behoeftige kinderen, en aan hem tot dat einde kosteloos voor den tijd van 25 jaren een der landsgebouwen te Paramaribo ten gebruike afgestaan.

Bedoeld gebouw werd, na de noodige reparatien te hebben ondergaan, in de maand Februarij 1859 door de weezen betrokken.

I. Burgerlijke geneeskundige dienst.

Op 31 December 1858 was het getal genees-, heel- en verloskundigen en apothekers te Paramaribo als volgt:

4 doctoren in de genees-, heel- en verloskunde;
2 doctoren in de genees- en verloskunde;
1 med. doctor, tevens heel- en vroedmeester;
1 med. doctor, tevens heelmeester;
1 heel- en vroedmeester;
2 heelmeesters;
10 apothekers; en
11 vroedvrouwen.

En in de divisien en districten:

13 heelmeesters, waaronder:

1 officier van gezondheid der 2de klasse;

3 officieren van gezondheid der 3de klasse;

1 gewezen officier van gezondheid der 2de klasse; en

1 gewezen officier van gezondheid der 3de klasse.

Aangaande den gezondheidstoestand wordt door de commissie van geneeskundig onderzoek in een door haar aan den gouverneur van Suriname uitgebragt verslag het volgende gezegd:

»In het jaar 1858 was het catarrhaal-rheumatisch ziektekarakter minder gepronuncieerd (dan in 1857), en waren de bilieus-gastrische complicatien meer in het oog springend. Buikziekten hadden de overhand; over het geheel echter was het aantal zieken geringer dan in het vorige jaar. De dysenterie, waarvan hier steeds sporadische gevallen werden waargenomen, kreeg in de maand Julij een meer epidemisch aanzien, en bleef tot aan het einde van dit jaar voortheerschen. In den aanvang (Julij en Augustus) met geringe sterfte, doch later (vooral in December) voor vele lijders doodelijk. Het karakter dezer ziekte was bij voortduring catarrhaal-rheumatisch, maar reeds bij het begin der epidemie zag men niet zelden daarbij een adynamische toestand ontstaan."

Met opzigt tot het openbaar gratis onderwijs in de verloskunde, ter voorziening in de behoefte aan geschikte vroedvrouwen, waarmede blijkens het verslag over 1856 in December van dat jaar een aanvang was gemaakt, wordt door de commissie medegedeeld: »dat, hoezeer de lessen nu en dan uit hoofde van herhaalde ziektegevallen onder de leerlingen hebben gestaakt moeten worden, de vorderingen, door hen aan den dag gelegd, echter van dien aard waren, dat op den 6den Junij 1858 met het praktisch gedeelte (het doen van verlossingen) een aanvang heeft kunnen worden gemaakt."

Door het overlijden van eene der leerlingen waren zij tot 4 verminderd.

J. Onderwijs.

Blijkens het verslag der commissie van onderwijs nopens den staat van het schoolwezen in de kolonie Suriname over 1858, waren op ultimo December te Paramaribo: 1 hoofdschool, 3 stads-armenscholen, waarvan 2 voor meisjes en 1 voor jongens, en 14 particuliere scholen, 1 school van de Roomsch-katholijke geestelijke zusters en 2 bewaarscholen.

Het getal onderwijs genietende kinderen bedroeg op ultimo December 1858 op de scholen te Paramaribo 1647 (2 minder dan in het vorige jaar), namelijk 848 jongens en 799 meisjes.

Van deze 1647 kinderen genoten onderwijs 521 gratis van gouvernementswege en 80 op kosten der Maatschappij van Weldadigheid.

Onder deze scholen zijn niet begrepen die van de Moravische Broedergemeente, waarop een groot getal leerlingen vooral van den slavenstand onderwijs genoten. (Zie hoofdstuk »Eeredienst.") (1)

Het onderwijzend personeel voor de 1647 op de 21 scholen te Paramaribo verdeelde kinderen bestond op ultimo December 1858 uit: 4 onderwijzers van den 1sten rang, 5

---

(1) Op bladz. 4 van het meer aangehaald Verslag der Commissie uit de Tweede Kamer der Staten-Generaal, dd. 12 November 1860, wordt de aandacht nogmaals gevestigd op het aanleeren van de Nederduitsche taal, en gevraagd: 1°. of de zwarigheden onoverkomelijk zijn om het aanleeren der Nederduitsche taal meer te bevorderen; en 2°. of dit niet zelfs zeer gunstig op de slavenbevolking zou terugwerken in dien zin, dat zij daardoor belemmerd wierd in de bosschen te vlugten en daarentegen aangemoedigd om meer op de plantages te blijven.

Hierop vermeent men te moeten doen op opmerken:

dat de bezwaren, zoo al niet onoverkomelijk, dan toch groot zijn, vermits zij aan de zijde der negers ontstaan èn om de moeijelijkheid om het Nederduitsch te leeren, èn uit de onverschilligheid van den neger, die tot hiertoe elken prikkel mist voor de inspanning van zijnen geest, welke het aanleeren der taal vordert, èn uit de afwezigheid van het besef dat hem — den zinnelijken, onbeschaafden mensch — dit eenig voordeel zal aanbrengen.

Alleen kan het onderwijs bij kinderen eenige vrucht dragen, doch slechts langzaam, omdat de invloed van geheel onbeschaafde ouders het onderwijs niet schraagt.

Het onderwijs, voor den neger elken prikkel missende, wordt door hem niet als eene weldaad beschouwd; hij zal er steeds met meer of minder dwang toe moeten gebragt worden.

onderwijzers en 1 onderwijzeres van den 2den rang, 6 onderwijzers en 5 onderwijzeressen van den 3den rang, en 3 onderwijzers en 4 onderwijzeressen van den 4den rang; te zamen 28, benevens 2 bewaarschoolhouderessen en 11 kweekelingen.

Bij resolutie van 12 Augustus 1858, n°. 5, werd aan den onderwijzer van den 4den rang J. P. C. Uckerman admissie verleend tot het houden eener school.

Te Nickerie werden onder de leiding van den onderwijzer van den 3den rang C. A. L. Westmaas 20 kinderen onderwezen, waarvan 12 van wege het Gouvernement gratis onderwijs genoten.

Vooroordeel en onverschilligheid bij de klasse, die daarvan de rijkste vruchten zoude kunnen plukken, van welk een en ander reeds in het verslag over 1857 werd gewag gemaakt, bleven in 1858 de oorzaak, dat op den 31sten December van dat jaar het aantal kinderen op de Protestansche Surinaamsche Mettray geen hooger cijfer bereikt had dan 22.

K. Bouwdepartement.

Behalve de noodige herstellingen en het gewone onderhoud aan landsgebouwen enz. werden in 1858 door het bouwdepartement onder andere de volgende werken volbragt:

het optrekken van een nieuw twee-verdiepingsgebouw op steenen voet aan den Waterkant, bestemd voor alle politiekantoren en de havendienst;

het opbouwen van een twee-verdiepingshuis in de Zwartehavenbrugstraat, tot woning of kazerne voor de politie-agenten;

het daarstellen van belangrijke bouwwerken, vernieuwen van den steiger, opzetten van eene nieuwe kraan en vergrooten van de losplaats bij 's lands waag en entrepôt-gebouw;

het doen van kapitale herstellingen aan de gebouwen in het fort Nieuw Amsterdam enz.

L. Communicatiewegen te land en te water en vervoermiddelen.

Na het in de twee laatste verslagen medegedeelde, valt over het jaar 1858 over dit onderwerp niets van eenig aanbelang te melden.

M. Geldelijk beheer.

I. Algemeen beheer.

Bij gouvernements-resolutie, de dato 8 Julij 1858, n°. 6, is definitief tot kolonialen ontvanger en betaalmeester benoemd de met de provisionele waarneming dier betrekking belaste hoofdadsistent J. Ellis, terwijl in de daardoor ontstane vacature is voorzien geworden.

II. Muntwezen.

In den geldsomloop werd algemeen eene verbetering bespeurd: de vroegere klagten over gebrek aan zilveren specien werden althans niet zoo veelvuldig meer vernomen. Wel werd het Nederlandsch geld gaandeweg weder uitgevoerd, maar daarentegen heeft er veel invoer plaats van Fransche vijf-francs-stukken uit Cayenne, ten gevolge van den aanvoer aldaar van levensmiddelen met Noord-Amerikaansche schepen, welke als retourvracht alhier suiker en melasse innemen. Met deze schepen worden ook zilveren dollars aangevoerd. Desniettemin is er veel goudgeld in omloop, meestal stukken van 5, 10 en 20 dollars, doch dit veroorzaakt in den handel geen merkbare stoornis; ofschoon die muntspecie op de landskantoren niet in betaling wordt aangenomen.

III. De begrooting.

Een staat van de begrooting voor 1858 wordt onder lit. O hiernevens gevoegd.

IV. Bronnen van inkomsten.

Na 1857 is daarin geene verandering gekomen.

V. De finantiele resultaten.

De definitive verantwoordingsstukken over 1856 en 1857 zijn nog niet uit Suriname ontvangen, en zulks doordat de suppletoire rekeningen over die jaren, wegens betalingen in Nederland — onder ultimo December 1859 afgesloten — bij opzending van het verslag nog niet in Suriname ontvangen waren. De vertraagde afsluiting dier rekeningen stond ook in verband met het reserveren van gelden, aangewezen tot herstel van het muntwezen in Nederlandsch Indie. Er zijn evenwel maatregelen genomen om de definitive verantwoording spoediger te doen plaats hebben.

Intusschen kan worden medegedeeld dat, ten gevolge van de aanzienlijke hoeveelheid producten enz., gedurende 1856 in Nederland verkocht, voor dat jaar geen subsidie is noodig geweest, maar een batig saldo van f 42 028,88[5] in 's Rijks schatkist is gestort; terwijl van het voor 1857 toegestaan subsidie, ad f 400 000, een bedrag van f 166 369,88 is vrijgevallen en in 1859 wordt verantwoord.

Ter tegemoetkoming aan den te kennen gegeven wensch wordt onder lit. P hierbij overgelegd een staat van de tot ultimo April 1859 gedane ontvangsten en uitgaven in Suriname over 1858, vergeleken met de raming van dat jaar. Uit dien staat blijkt dat de eigenlijke belastingsmiddelen (zonder inbegrip van de overige inkomsten), tot evengemeld tijdstip hebben opgebragt f 790 113,00[5] dat is f 12 163,00[5] meer dan de raming.

De beschreven middelen komen daaronder voor tot een bedrag van f 319 086,16[5], zijnde f 13 786,16 meer dan de raming. In 1857 werd deswege ontvangen f 310 345,41[5].

De in- en uitgaande regten hebben in 1858 opgebragt f 266 860,89[5], zijnde f 15 590 beneden de raming, doch nagenoeg gelijk aan de gemiddelde opbrengst der 5 laatstvorige jaren: f 267 808,93.

Ofschoon nu die opbrengst over 1858 wel aanmerkelijk beneden het buitengewoon hooge cijfer van 1857 is gebleven, mag bij de ongunstige productie in verhouding tot vorige jaren de uitkomst als bevredigend worden beschouwd.

Als inkomsten der gouvernements-plantages komt in den staat voor een bedrag van f 85 555,06, hetwelk later nog aanmerkelijk verhoogd zal worden met de opbrengst van de producten naar Nederland afgescheept.

De heer A. Wildeboer, inspecteur der domeinen, van de nijverheid en den landbouw, tevens commissaris en secretaris der opgeheven particuliere West-Indische bank, zich den 12den December 1858 heimelijk uit de kolonie verwijderd hebbende, werd onverwijld overgegaan tot de verzegeling van alle kisten en papieren tot zijne administratie behoorende, terwijl de heer Wildeboer in zijne opgemelde betrekkingen geschorst en in de dienst voorzien werd door den heer E. J. Slingarde, kapitein bij het bataillon jagers n°. 27 voorloopig te belasten met de functien van inspecteur der domeinen, van de nijverheid en den landbouw, en aan den heer A. G. van Son, ambtenaar ter beschikking van den gouverneur van Suriname, provisioneel werden opgedragen de functien van commissaris en secretaris der particuliere West-Indische Bank.

Bij het verder onderzoek dezer zaak kwam van verduistering van penningen, die uit hoofde zijner openbare betrekkingen in zijne handen waren, en van valschheid in geschriften te blijken. Dienvolgens werd de heer Wildeboer uit 's lands dienst ontslagen en, op het requisitoir van den procureur-generaal, door het geregtshof autorisatie verleend om regtsvervolging tegen hem in te stellen, en tegen den verdachte gegeven decreet van apprehensie. De bevelvoerder van het vaartuig, waarmede Wildeboer zonder van eene behoorlijke pas voorzien te zijn, uit de kolonie is ontvlugt, werd deswege bij regterlijk vonnis veroordeeld in eene geldboete van f 300.

Het verlies dat door de handelingen van Wildeboer aan de kolonie is berokkend kan nog niet met juistheid worden bepaald. Op zijne eigendommen, waarop beslag is gelegd, zal zooveel mogelijk worden verhaald het tekort, dat blijken zal in zijne administratie te bestaan.

Intusschen zijn de noodige voorschriften gegeven en maatregelen voor beter administratief beheer en de contrôle over de bank-aangelegenheden genomen, terwijl bij anticipatie op het verslag over 1860 kan worden medegedeeld, dat de laatste der onder sequestratie van de bank geweest zijnde plantage bij publieke veiling is verkocht.

N. Personele verordeningen omtrent alle landsdienaren.

Hieromtrent valt over het jaar 1858 niets van eenig aanbelang te melden.

O. Slavenbevolking.

Met opzigt tot de slavenbevolking wordt onder meer het volgende door den gouverneur medegedeeld:

» Hoezeer in het jaar 1858 nu en dan ongeregeldheden op eenige plantages voorkwamen, en zelfs een paar malen vertoon van militaire magt gevorderd werd, zoo was dit nogtans veel minder dan in het jaar 1857.

» Evenmin als in het verslag over 1857, acht ik te dezer plaatse eene opsomming noodig van die ongeregeldheden, waarvan successivelijk mededeeling is gedaan aan het Ministerie van Kolonien, en welke, op zich zelve onbeduidend, nogtans om der gevolgen wille reeds in de geboorte moesten worden tegengegaan.

» Het doet mij genoegen te kunnen instemmen met de verklaring van den procureur-generaal in fine van zijnen hierbij sub lit. P (bijl. Q) overgelegden *staat van weggeloopen en teruggekeerde slaven*," dat » » in 1858 in het algemeen een goede geest geheerscht heeft onder de slaven, en dat men zich vooral in de laatste negen maanden (van 1858) over eene bijzondere rust mogt verblijden.

» » Heeft welligt (gelijk de procureur-generaal zegt) eene betere naleving der wettelijke bepalingen omtrent verstrekking van voeding en kleeding-behoeften, waaraan zooveel doenlijk de hand wordt gehouden, daartoe veel bijgedragen," " voorzeker is het ook voor een groot deel te danken aan de krachtige en ferme houding, waarmede het bestuur — met vermijding van allen schijn van zwakheid en zonder zich door vrees voor verzet of door voorgewende bezwaren te laten wederhouden van datgene, wat het in het algemeen belang noodig achtte, — rust en orde heeft gehandhaafd, en evenzeer elke weêrspannigheid of wanorde onder de slaven heeft te keer gegaan, als voor hunne belangen heeft gewaakt.

» Bij het nederschrijven van deze regelen heerscht bij voortduur eene gewenschte rust onder de slavenbevolking, en ik herhaal met vertrouwen, hetgeen ik aan het slot van het verslag van 1857 zeide, dat het verkeerde voorstellingen zijn, dat bij vertraging eener algeheele emancipatie opstand onder de slaven te duchten zoude zijn, en dat ik niet vrees voor storing van orde bij handhaving eener gepaste discipline.

» De straf van opsluiting met of zonder boeijen en dwangarbeid aan publieke werken, volgens beschikking der politie, voldoet bij voortduur aan het doel."

Het aantal strafwerkers in 1858 bedroeg 303 mannen en 151 vrouwen, waaronder 302 plantageslaven en 152 stadsslaven.

Op het piket van justitie werden in 1858 164 slaven met 3737 slagen afgestraft. Van dezen waren 103 plantage- en 61 stadsslaven. Het meerendeel der afstraffingen had op last of met voorkennis van den procureur-generaal plaats, terwijl de overtredingen hoofdzakelijk bestonden uit: pligtverzuim, wangedrag, onwil tot werken, verregaande brutaliteit, dronkenschap, vechterij, diefstal, bij nacht uitgaan zonder pas, uitlooperij, desertie en herhaalde desertie.

Behalve de hierboven bedoelde staat van weggeloopen en teruggekeerde slaven, worden hier nog de volgende tot het jaar 1858 betrekkelijke stukken overgelegd:

Bijlage lit. R, staat van regterlijke uitspraken waarbij slaven tot straffen veroordeeld zijn of waarbij zij van tegen hen ingebragte beschuldigingen zijn vrijgesproken;

Bijlage lit. S, staat van regterlijke uitspraken wegens overtredingen van de slavenreglementen;

Bijlage lit. T, staat van de plantages en gronden, aan welker beheerders aanschrijvingen zijn gedaan tot nakoming van de verpligtingen hun bij de slaven-reglementen voorgeschreven;

Bijlage lit. U, staat aanstoonende de straffen, welke op grond der op het bureau van politie gehouden verhooren aan slaven, die weggeloopen zijn geweest, ten verzoeke van hunne meesters zijn opgelegd geworden;

Bijlage lit. V, idem van het bureau van politie 2de afdeeling.

Bijlage lit. W, staat van de gedurende het jaar 1858 vrijgegeven gouvernementsslaven, en van de daarvoor gestorte sommen in de kas van het Genootschap tot uitbreiding van het Christendom in Suriname.

Bij publicatie van den 19den Januarij 1858 (*Gouvernementsblad* n°. 1) is met het *commissariaat der inlandsche bevolking, voor zoover betreft slaven, boschnegers en Indianen*, belast geworden de inspecteur der domeinen, van de nijverheid en den landbouw.

Omtrent het godsdienstig en ander onderwijs onder de slaven wordt verwezen naar

hoofdstuk G Eeredienst, terwijl overigens met opzigt tot de slavenbevolking nog gerefereerd wordt aan de hoofdstukken B, D, E, J en Q.

P. Immigratie en Kolonisatie.

§ 1. *Immigratie.*

Omtrent de 500 Chinezen, die, blijkens het verslag van 1857, in April 1858 in Suriname aankwamen, kan over dat jaar niets meer gezegd worden dan reeds bij anticipatie in het aangehaalde verslag werd gemeld.

Aangaande de Portugezen uit Madeira wordt, even als vroeger, gunstig door den gouverneur gerapporteerd. Meer waren er niet aangevoerd, hetgeen door den landvoogd betreurd werd.

§ 2. *Kolonisatie.*

De Hollandsche boeren, afkomstig van de in 1853 opgeheven kolonisatie te Groningen aan de Saramacca, nemen meerendeels in welvaart toe.

» Het is mij voorgekomen — zegt de gouverneur, — dat er geen grond meer bestaat om hen, even als tot dusverre, in het kosteloos bezit te laten van de hun vroeger, bij hunne komst van Groningen, gratis ten gebruike afgestane landerijen, en ik heb daarom bij mijne resolutie van den 9den Februarij 1859, n°. 6, bepaald, dat zij die in pacht behooren te verzoeken, terwijl voor zoover de op die perceelen staande gouvernementshuizen aangaat, door hen tot dus verre zonder eenige betaling bewoond, de gelegenheid hun is gegeven, die in eigendom aan te vragen."

Aangaande den toestand van het etablissement Albina aan de Marowijne valt over 1858 niets van eenig aanbelang te melden. Van de op dat etablissement werkzame Duitschers, die zich, blijkens het verslag over 1857, langzamerhand verwijderden, was in den aanvang van 1859 geen enkele meer aanwezig.

Een denkbeeld, om op Albina eene kolonisatie met Javanen te beproeven, werd om de daaraan verbonden bezwaren opgegeven.

Q. Nijverheid.

1°. Landbouw.

De volgende tabellen zijn getrokken uit de in hoofdstuk B genoemde, onder litt. A—I overgelegde divisie-staten, omtrent welker zamenstelling en inrigting naar vroegere verslagen wordt verwezen.

Het aantal plantages en bewerkte gronden, verdeeld naar den aard der cultuur daarop uitgeoefend, wordt op den volgenden staat aangewezen.

Getal plantages en gronden in elke divisie en in elk district.

	Suiker.	Koffij.	Koffij en cacao.	Koffij en kost.	Cacao.	Cacao en kost.	Katoen.	Hout.	Kost.	Kost en kweek.	Kweek.	Chir. etablissement.	Totaal.	Getal akkers van al de concessien in elke divisie.	Getal akkers bepolderd land.	Getal akkers in cultuur.
Boven-Suriname en Thorarica.	20	»	»	1	»	»	»	4	6	»	»	(1) »	31	(2) 47 652	11 015	4 838½
Para	9	»	»	2	»	3	»	10	7	5	6	»	42	109 873⁷/₁₀	7 113½	3 526½
Boven-Commewijne	16	»	»	»	»	»	»	2	»	»	1	1	20	44 230½	14 147	2 363
Boven-Cottica en Perica . .	15	»	»	13	»	»	2	»	2	»	1	1	34	41 398¼	21 587½	5 145¼
Beneden-Commewijne . . .	6	»	2	7	»	»	»	1	4	»	2	1	23	22 586	12 905	4 610½
Beneden-Cottica	(3) 15	»	2	12	»	»	10	»	7	»	1	1	48	39 557⁷/₁₀	29 640	11 659¾
Saramacca	3	»	4	»	3	7	»	4	1	»	1	»	23	25 660	7 132	2 398½
Nickerie.	5	»	1	3	»	»	1	»	1	»	2	»	13	11 015	6 684½	3 727¹/₃₀
Coronie	1	»	»	»	»	»	12	»	»	»	1	»	14	10 030	6 454½	4 724½
Totaal. . .	90	»	9	38	3	10	25	21	28	5	15	4	248	352 002¹¹/₂₀	116 679	42 993⁸/₁₅

(1) In de divisien waar zich geen chirurgicaal etablissement bevindt, woont de geneeskundige op de eene of andere plantage.

(2) Hieronder is niet begrepen de concessie van den grond Victoria, welker grootte is opgegeven te zijn 12 Ned. mijlen in omtrek.

(3) Hieronder is de centraalfabriek begrepen.

Bij vergelijking tusschen 1857 en 1858 vindt men eene vermindering van 2 plantages. De slavenmagten der plantages Vlugt en Trouw (Boven-Cottica en Perica), Zomerzorg en Driesveld (Beneden-Cottica) en Potosie (Coronie) werden respectivelijk overgebragt naar de plantage Dordrecht, Hooyland en Burnside. Daarentegen waren eenige kleine kostgronden in bewerking genomen, waaromtrent naar het verslag over 1857 verwezen wordt.

Het aangenomen beginsel, om ook de koffijplantages kost te doen voortbrengen, is oorzaak dat er thans geene plantages meer zijn, uitsluitend aan de koffijcultuur gewijd.

De volgende staat wijst het aantal in bebouwing zijnde akkers in elke divisie en in elk district aan, verdeeld naar de daarop uitgeoefend wordende cultuur.

Getal akkers in elke divisie en in elk district met de verschillende daarop uitgeoefende cultures.

	Suiker.	Koffij.	Cacao.	Koffij en cacao.	Koffij en bananen.	Cacao en bananen.	Katoen.	Banannen alleen.	Aardvruchten.	Rijst.	Casaves.	Taijers.	Totaal.
Boven-Suriname en Thorarica .	3 860$^{1}/_{2}$	"	42$^{1}/_{2}$	"	197$^{1}/_{2}$	140	"	567	9	4	15	3	4 838$^{1}/_{2}$
Para	1 840$^{1}/_{2}$	"	81$^{1}/_{2}$	6	246	17$^{1}/_{2}$	"	596$^{1}/_{2}$	052$^{1}/_{2}$	48	34	4	3 526$^{1}/_{2}$
Boven-Commewijne	2 185	"	"	"	"	"	"	119	42	"	14	3	2 363
Boven-Cottica en Perica . . .	2 323	305	4	"	748$^{1}/_{4}$	7	1 109	588	36	25	"	"	5 145$^{1}/_{4}$
Beneden-Commewijne	2 182$^{1}/_{2}$	30	37$^{1}/_{2}$	37$^{1}/_{2}$	789$^{1}/_{2}$	37$^{1}/_{2}$	"	1 489	2	5	"	"	4 610$^{1}/_{2}$
Beneden-Cottica	3 138	120	41	16	1 894	47	3 672$^{1}/_{2}$	2 691$^{3}/_{4}$	39$^{1}/_{2}$	"	"	"	11 659$^{3}/_{4}$
Saramacca	1 006	"	532$^{1}/_{2}$	108	254	246$^{1}/_{2}$	"	163$^{1}/_{2}$	31	47	5	5	2 398$^{1}/_{2}$
Nickerie	2 290$^{1}/_{30}$	5	"	62	232	65	304	759	10	"	"	"	3 727$^{1}/_{30}$
Coronie	596	"	"	"	"	"	3 554	533$^{1}/_{2}$	134	"	107	"	4 724$^{1}/_{2}$
	19 421$^{8}/_{15}$	460	739	229$^{1}/_{2}$	4 361$^{1}/_{2}$	560$^{1}/_{2}$	8 439$^{1}/_{2}$	7 507$^{1}/_{4}$	956	129	175	15	42 993$^{8}/_{15}$

De verhouding tot 1857 is als volgt:

		1857.	1858.
Suikerriet,	akkers,	19 118 1/4	19 421 8/15
Koffij,	»	688	460
Cacao,	»	753	739
Koffij en cacao,	»	365	229 1/2
Koffij en banannen,	»	4 527 3/4	4 361 1/4
Cacao en banannen,	»	387 1/4	560 1/2
Katoen,	»	9 053	8 439 1/2
Banannen alleen,	»	8 187	7 507 1/4
Aardvruchten,	»	690 1/2	956
Rijst,	»	184	129
Casave,	»	333	175
Taijers,	»	112 1/2	15
Totaal	»	44 399 1/4	42 993 8/15

Zoodat in 1858 ruim 406 akkers minder bebouwd waren dan in 1857. Het aantal akkers met suikerriet beplant was daarentegen vermeerderd.

De volgende staat toont de verkregen producten aan.

STAAT der verkregen producten in de onderscheidene divisien en districten, over het jaar 1858.

	Suiker.	Rhum, proef-houdend.	Dram, proefhou-dend.	Melasse.	KOFFIJ. Heele.	KOFFIJ. Gebro-ken.	Cacao.	KATOEN. Zuivere.	KATOEN. On-zuivere	Aard-vruch-ten.	Banannen.	Rijst.	Waarde der houtwaren.	Koren.
	Amst. pond.	Gallons.			Amsterdamsche ponden.						Bossen.	Amst. ponden.		Vaten van 600 spieren.
Boven-Suriname en Thorarica	4 848 436	10 336	50 182	172 815	15 000	»	9 000	»	»	6 000	309 134	62 455	f 12 404,125	39
Para	1 958 357	»	20 772	77 321	1 200	»	17 949	»	»	3 390	84 169	48 850	55 329,905	26 1/4
Boven-Commewijne . .	1 830 954	»	20 881	65 250	»	»	»	»	»	»	4 735	»	2 500,00	»
» Cottica en Perica.	2 137 363	267	26 264	81 011	111 701	1 449	»	76 525	»	»	148 205	169 092	»	200
Beneden-Commewijne.	2 621 300	20 967	11 879	90 689	67 675	1 475	1 200	»	»	336	379 993	»	250,00	»
» Cottica. . . .	3 166 649	2 717	27 181	150 339 2/3	172 139	1 580	7 505	236 140	1 580	»	557 200	»	»	113 1/3
Saramacca	1 731 309	5 495	15 996	56 439	34 145	406	320 836	»	»	»	63 441	6 000	2 115,67	16 2/3
Nickerie	3 957 308	79 414	12 254 1/2	42 404	59 332	50	12 788	»	23 228	43 200	105 953	»	»	156
Coronie	934 286	10 843	7 811	34 064 1/2	»	»	»	243 347	»	126 500	68 890	»	»	256 2/3
Totaal. . .	23 185 962	130 039	193 220 1/2	770 333 1/6	461 192	4 960	369 278	556 012	24 808	179 426	1 721 720	286 397	f 72 599,70	807 11/12
					466 152			580 820						

Wat de hoofd-stapelproducten aangaat, was de verhouding tot 1857 als volgt:

	1857.	1858.	
Suiker	34 575 046	23 185 962	Amst. ponden.
Koffij	246 259	466 152	»
Cacao	360 076	369 278	»
Katoen	550 624	580 820	»

Het aanzienlijk verschil van 11 389 084 ponden suiker, welke in 1858 minder dan in 1857 verkregen zijn, moet hoofdzakelijk aan de ongunstige weêrsgesteldheid toegeschreven worden; de zware regens deden de rietstoelen verrotten en beletteden den behoorlijken groei van het riet, dat dun, kort en onsaprijk bleef.

De productie van koffij, cacao en katoen was daarentegen in vergelijking met 1857 gunstig; zelfs mag de koffijproductie aanzienlijk genoemd worden. De verder verkregen producten van minder belang waren, met uitzondering van de rijst en het koorn, verminderd.

De waarde der in 1858 afgeleverde of verbruikte houtwaren (waaronder echter niet begrepen die houtwaren, gebezigd op of ten behoeve van den grond waar het hout geveld of bewerkt is) bedroeg, volgens de door belanghebbenden, naar aanleiding van de publicatie van 4 September 1854 (*Gouvernementsblad* n°. 9) ingediende opgaven, f 68 996,39[5], welke som niet overeenstemt met die op den staat van verkregen producten voorkomende. Omtrent de oorzaak van dit verschil wordt naar vroegere verslagen verwezen.

Het geldwaardig bedrag van de overige in den staat vermelde producten was:

Suiker	f 2 307 003,22
Rhum	162 548,75
Dram	141 534,01[5]
Melasse.	235 914,48
Koffij, heele	132 016,21
» gebroken	812,20
Cacao	111 706,59[5]
Katoen, zuiver	191 824,14
» onzuiver	4 279,38
Aardvruchten	1 794,26
Banannen	688 688,00
Rijst	17 183,82
Koorn	4 847,50
	f 4 000 152,57

De berekening is, even als vroeger, geschied naar den prijs door het Gouvernement bij het begin van ieder quartaal ter heffing van uitgaande regten bepaald; te weten:

	QUARTALEN.			
	Eerste.	Tweede.	Derde.	Vierde.
Suiker per 100 pond	f 9,00	f 10,30	f 9,50	f 11,00
Rhum en dram, ter sterkte van 20 graden hygrometer en daarboven, per 100 gallons	125,00	125,00	125,00	125,00
Idem beneden de 20 graden, per 100 gallons	60,00	40,00	100,00	93,00
Melasse, per 100 gallons. . . .	30,00	25,00	37,50	30,00
Koffij, (heele) » 100 pond	32,00	28,50	28,50	25,50
Idem, (gebroken) » 100 »	16,00	14,25	14,25	13,00
Cacao, » 100 »	38,00	33,00	25,00	25,00
Katoen, (schoone) » 100 »	36,00	34,00	34,00	34,00
Idem, (vuile) » 100 »	18,00	17,00	17,00	17,00
Patattes, » 100 »	1,00	1,00	1,00	1,00
Banannen, per bos	0,40	0,40	0,40	0,40
Rijst (ongepelde), per 100 pond	6,00	6,00	6,00	6,00
Koorn (gepeld in vaten), per 100 pond .	8,00	10,00	10,00	10,00
Idem (ongepeld), per 600 spieren . . .	6,00	6,00	6,00	6,00

De houtwaren zijn vrij van uitgaande regten.

De slaven waren in de divisien en districten verdeeld, zoo als in den onder lit. X bijgevoegden uitvoerigen staat is medegedeeld, waarin tevens de aard der door hen verrigte werkzaamheden en andere bijzonderheden zijn vermeld.

De volgende staat toont aan welke slaven tot de plantage zelve behoorden, en welke, hoezeer dáár arbeidende, nogtans niet tot de plantage zelve behoorden, maar van den eigenaar privé waren, of van de aanhoorige gronden, of van elders.

NAMEN DER DIVISIEN en DISTRICTEN.	Slaven van de plantages zelve.					Slaven van de aanhoorige gronden, van den eigenaar privé, of van elders.					Generaal totaal.
	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	
Boven-Suriname en Thorarica. . . .	1 157	1 332	726	688	3 903	271	249	141	136	797	4 700
Para	839	1 009	703	629	3 180	201	178	112	74	565	3 745
Boven-Commewijne .	685	764	434	431	2 314	122	94	50	31	297	2 611
Boven-Cottica en Perica	1 037	1 223	651	660	3 571	301	274	149	139	863	4 434
Beneden-Commewijne.	945	995	518	539	2 997	225	175	100	120	620	3 617
Beneden-Cottica . .	1 823	2 025	1 295	1 189	6 332	298	308	222	178	1 006	7 338
Saramacca	421	472	265	235	1 393	75	49	18	19	161	1 554
Nickerie	306	394	251	240	1 191	172	143	73	73	461	1 652
Coronie	517	489	360	362	1 728	113	115	83	68	379	2 107
Totaal. . .	7 730	8 703	5 203	4 973	26 609	1 778	1 585	948	838	5 149	31 758

Tot de verschillende soorten van cultuur werden de slaven gebezigd, zoo als in de onder litt. LJ en Z overgelegde staten is opgegeven.

Volgens de divisiestaten is het grootste product op de suikerplantages in elke divisie per akker verkregen door:

Kent (Saramacca)	3 439	Amst. ponden.
Nursery (Nickerie).	3 336	» »
Picardie (Beneden-Cottica)	3 173	» »
la Liberté (Boven-Suriname)	2 919	» »
Catharina Sophia (Saramacca).	2 842	» »
Vreeland (Boven-Suriname)	2 652	» »
de Eendragt (Boven-Cottica)	2 539	» »
Zorg en Hoop (Beneden-Cottica).	2 535	» »
Accaribo (Para).	2 501	» »

En is het minst verkregen door:

Waterland (Para)	233	Amst. ponden.
Berlijn (Beneden-Cottica)	511	» »
l'Espérance (Boven-Suriname).	600	» »

Molhoop (Boven-Cottica)	612	Amst. ponden.
Nieuwhoop (Boven-Commewijne)	666	» »
Ellen (Beneden-Commewijne)	666	» »
Toledo (Boven-Suriname)	721	» »
Tout lui faut (Para)	993	» »
Waterloo (Nickerie)	1 347	» »

In 1857 is het grootste product geleverd door:

Nursery (Nickerie)	1 360 000	Amst. ponden.
Catharina Sophia (Saramacca)	1 121 400	» »
Paradise (Nickerie)	1 078 200	» »
Waterloo (idem)	1 013 166	» »
Hooyland (Beneden-Commewijne)	990 238	» »
de drie Gebroeders (Boven-Suriname)	893 508	» »
Burnside (Coronie)	880 000	» »
Rust en Werk (Beneden-Cottica)	870 000	» »
Alkmaar (Beneden-Commewijne)	869 252	» »
Houttuin (Para)	803 355	» »

en het kleinste door:

Alijda (Boven-Cottica en Perica)	49 200	Amst. ponden
Kroonenburg (Beneden-Cottica)	51 665	» »
Picardie (idem)	52 915	»
Toledo (Boven-Suriname en Thorarica)	69 337	» »
Berlijn (Beneden-Cottica)	83 300	» »
l'Espérance (Boven-Suriname en Thorarica)	86 005	» »

In 1858 is het grootste product geleverd door:

Nursery (Nickerie)	1 334 500	Amst. ponden.
Catharina Sophia (Saramacca)	1 034 497	» »
Burnside (Coronie)	934 286	» »
Alkmaar (Beneden-Commewijne)	922 858	» »
Waterloo (Nickerie)	902 986	» »
Hazard (idem)	754 500	» »
Hooyland (Beneden-Commewijne)	686 400	» »
Resolutie (Beneden-Cottica)	680 000	» »
Vreeland (Boven-Suriname)	660 355	» »
de drie Gebroeders (idem)	625 390	» »

en het kleinste door:

Waterland (Para)	5 250	Amst.	ponden.
l'Espérance (Boven-Suriname)	22 400	»	»
Picardie (Beneden-Cottica)	23 800	»	»
Toledo (Boven-Suriname)	26 348	»	»
Alijda (Boven-Cottica)	28 800	»	»
Nieuw Hoop (Boven-Commewijne)	31 001	»	»

Uit het bovenstaande blijkt, dat in 1858 slechts 5 suikerplantages eene productie van meer dan 800 000 ponden hebben verkregen; terwijl zulks in 1857 met 10 plantages het geval was.

Nursery en Catharina Sophia staan, even als in 1857, ook thans weder aan het hoofd der meest opgeleverd hebbende plantages, hebbende zij beide meer dan een millioen ponden gerendeerd.

De gouvernementsplantage Catharina Sophia telde 480 slaven, waarvan dagelijks gemiddeld 150 te veld waren, en 92 vrije personen, waaronder Chinesche immigranten.

Op de gouvernements-plantage Rustenburg waren 140 slaven, waarvan dagelijks gemiddeld 56 te veld waren, en 24 vrije personen, waaronder 20 Chinesche immigranten.

De gezondheidstoestand op deze beide plantages was voldoende. Op Catharina Sophia werden gedurende 1858 12 slavenkinderen geboren, terwijl 16 slaven overleden. Op Rustenburg werden 3 kinderen geboren, tegen 7 slaven die overleden.

Omtrent deze ongunstige verhouding op Catharina Sophia zegt de waarnemende inspecteur der domeinen, van de nijverheid en den landbouw:

» Niettemin is het opmerkelijk, dat ondanks de goede behandeling en verzorging, die den slaven van Catharina Sophia ten deel vallen, het gezond en meer dan toereikend voedsel dat zij bekomen en hunne voldoende woningen, het getal der geboorten bij dat van overlijden, hoezeer zich niet meer ziektegevallen dan op andere effecten voordoen, ongunstig afsteekt. Vruchteloos heb ik getracht hiervan de juiste reden op te sporen. De heelmeester wist die niet op te geven; de leeraar echter meent dat de mannen zich, meer dan dit op andere plantages geschiedt, aan onmatig gebruik van dram zouden schuldig maken, en dat men zoowel daaraan, maar hoofdzakelijk ook aan de omstandigheid dat de meisjes, vóór dat zij tot de jaren van huwbaarheid zijn gekomen, zich in gemeenschap met de mannen begeven en daardoor ongeschikt worden voor de propagatie, moest toeschrijven dat de geboorten minder zijn dan de sterfte. Ook zou volgens dien geestelijke de veelwijverij onder hen geen vreemde zaak zijn.

» Ik moet toegeven, dat wanneer dit werkelijk het geval is, de redenen niet verder behoeven gezocht te worden, en heb ik den directeur ten dringendste aangespoord om, zooveel in zijn vermogen ligt, de maatregelen, die door den voornoemden zendeling tot tegengang van het kwaad worden aangewend, bevorderlijk te zijn."

De nadeelige verhouding tusschen geboorte en sterfte op Rustenburg werd door den waarnemenden inspecteur aan dezelfde oorzaken toegeschreven.

Hierbij worden onder litt. AA en BB overgelegd twee staten van ontvangsten en uitgaven over 1858, de eene van Catharina Sophia en de andere van plantage Rustenburg. De resultaten zijn niet gunstig; Catharina Sophia belooft echter in 1859 een batig slot. Ten aanzien van den staat dezer plantage zij nog de aandacht er op gevestigd, dat tot noodzakelijke verbeteringen van gebouwen en machinerien ruim f 40 000 zijn aangewend geworden, welke anders als voordeelige uitkomst zouden zijn overgeschoten. Dat bezuiniging, waar mogelijk, niet uit het oog wordt verloren, kan, onder meer, uit het volgende blijken.

In het begin van 1859 is op Catharina Sophia een magazijn met behoorlijke administratie en verantwoording daargesteld. Dit magazijn, bestemd tot opname van alle op Catharina Sophia gebruikt wordende benoodigdheden, zoo als levensmiddelen, materialen enz., werd noodzakelijk geacht, ten einde paal en perk te stellen aan de verkwisting en ordeloosheid, waarmede de meeste artikelen worden uitgegeven en behandeld. De gunstige invloed van dezen maatregel doet zich bereids gevoelen, zoo zelfs dat de inspecteur der domeinen, lettende op de verkregen resultaten over de maanden Februarij,

Maart en April 1859, in een schrijven van den 31sten Mei jl., L c/s n°. 189/34, de vermoedelijk te verkrijgen bezuiniging op het verbruik der plantage-artikelen gedurende het jaar 1859 op twaalf duizend gulden raamt.

De plantage Rustenburg bevond zich, bij de overname van den tegenwoordigen waarnemenden inspecteur, volgens diens verslag, in eenen achterlijken staat, voornamelijk te wijten aan het slechte beheer van den directeur dezer plantage, die dan ook is ontslagen en door eenen anderen vervangen; en ofschoon al het mogelijke wordt aangewend om dezen toestand te verbeteren, kan echter in het jaar 1859 nog geen batig slot van dit effect verwacht worden, en zal het daarvan door den vorigen inspecteur voor 1859 geraamd product niet worden verkregen. Wel verre van het door hem begroote voordeelig verschil van f 15400 te verkrijgen, mag integendeel — zegt de tegenwoordige inspecteur — » veilig worden aangenomen, dat de uitgaven grootelijks de inkomsten zullen overschrijden."

Uit den volgenden staat ontwaart men, hoeveel stoom- en hoeveel watermolens op de suikerplantages, en hoeveel koffijbreekmolens en katoenstoommolens aanwezig waren.

	Suikerplantages.		Koffij-breekmolens.	Katoen-stoommolens.
	Stoommolens.	Watermolens.		
Boven-Suriname en Thorarica.	13 en 1 dubb.	7	1	»
Para	6 en 1 dubb.	3	»	»
Boven-Commewijne	5	10	»	»
Boven-Cottica en Perica . .	7	9	»	»
Beneden-Commewijne . . .	5 en 1 dubb.	1	»	»
Beneden-Cottica	11	1	2	5
Saramacca	3 en 1 dubb.	»	»	»
Nickerie	5 en 1 dubb.	»	1	»
Coronie	1	»	»	6

2°. Veeteelt.

De veestapel was en bleef in de kolonie op een lagen trap van ontwikkeling. Behoefte aan rundvee deed zich steeds gevoelen. Er was echter een geringe vooruitgang te bespeuren, vooral bij sommige particulieren, op gronden in de nabijheid van Paramaribo, zoo als Kwatta, Geijersvlijt, Clevia enz.

» Als een eerste vereischte tot verbetering en vermeerdering van den veestapel — zegt de gouverneur — moet de verbetering van het voedingsmiddel beschouwd worden. De aanplanting en het aankweeken van het *paragras*, thans zoo schaarsch aanwezig, zou daartoe bevorderd dienen te worden."

De volgende staat toont den toestand van den veestapel op ultimo December 1858 aan.

	Rundvee.	Paarden.	Muilezels.	Ezels.	Schapen.	Geiten.	Varkens.	Pluimvee.
De stad Paramaribo en hare buitenwijken	679	29	5	57	98	13	57	»
Boven-Suriname en Thorarica . .	343	10	6	8	248	4	281	1 037
Para	996	39	9	11	381	24	389	1 138
Boven-Commewijne	190	»	»	»	47	27	187	702
Boven-Cottica en Perica	410	»	»	2	175	64	541	2 454
Beneden-Commewijne	238	16	7	4	129	»	373	1 110
Beneden-Cottica	617	29	1	»	429	65	680	1 594
Saramacca	159	3	4	2	36	7	145	855
Nickerie	388	24	6	14	421	102	95	1 126
Coronie	719	29	1	18	1 964	81	575	1 157
Totaal. . .	4 739	179	39	116	3 928	387	3 323	11 173

3°. Uitgifte van landerijen voor cultuur.

In het jaar 1858 werden aan particuliere personen geene perceelen in allodialen eigendom afgestaan. In pacht echter 5 perceelen, te zamen groot $8^1/_2$ akkers of $3^4/_{10}$ bunders.

4°. Handel en scheepvaart.

Tot eene meer juiste waardering der in 1858 verkregen uitkomsten komt het volgend overzigt niet onbelangrijk voor.

De algemeene invoer bedroeg:

in 1854 eene geldswaarde van	f	2 152 697,15 ^{5}
» 1855 » » »		2 401 284,12 ^{5}
» 1856 » » »		2 578 339,64 ^{5}
» 1857 » » »		2 992 193,20 ^{5}
» 1858 » » »		3 492 070,25 ^{5}

dat is circa f 962 000 meer dan het gemiddelde in de 4 voorafgaande jaren.

De algemeene uitvoer bedroeg aan geldswaarde:

in 1854	f	3 052 599,59 ^{5}
» 1855		3 393 525,52 ^{5}
» 1856		4 279 830,54 ^{5}
» 1857		5 559 390,04
» 1858		3 374 037,34 ^{5}

dat is circa f 700 000 minder dan het gemiddelde in de 4 voorafgaande jaren; een gevolg van de mindere opbrengst der suikercultuur in 1858.

Blijkens het regeringsverslag over 1849 beliep de algemeene invoer:

in 1848 aan geldswaarde	f	1 692 581,74
» 1849 » »		1 898 176,02.

en de algemeene uitvoer:

in 1848 aan geldswaarde	f	3 032 762,87
» 1849 » »		2 684 921,68^{5}

De invoer voor rekening van het Gouvernement heeft bedragen aan geldswaarde:

in 1854	f	64 053,55^{5}
» 1855		46 887,30
» 1856		63 224,85^{5}
» 1857		171 503,55
» 1858		191 095,10^{5}

en de uitvoer:

in 1854	f	75 984,56
» 1855		67 768,62
» 1856		53 058,10
» 1857		131 699,25^{5}
» 1858		66 718,43^{5}

In het entrepôt werd opgeslagen:

in 1854 voor eene geldswaarde van	f	49 796,00
» 1855 » » » »		41 349,75
» 1856 » » » »		46 815,00
» 1857 » » » »		29 974,80
» 1858 » » » »		17 678,95

terwijl uit het entrepôt weder uitgevoerd werd aan geldswaarde:

in 1854	f	38 092,20
» 1855		21 124,50
» 1856		18 728,60
» 1857		33 890,55
» 1858		9 847,60

Door het entrepôt werd ingevoerd, doch reeds onder den algemeenen invoer begrepen:

in 1854 voor eene geldswaarde van	f	18 207,80
» 1855 » » » »		20 078,75
» 1856 » » » »		12 132,95
» 1857 » » » »		15 633,20
» 1858 » » » »		9 760,15

De invoer had plaats:

in 1854 met 169 schepen, metende . . . . 12 057½ last.
» 1855 » 219 » » . . . . 15 686½ »
» 1856 » 216 » » . . . . 13 096½ »
» 1857 » 182 » » . . . . 15 223½ »
» 1858 » 202 » » . . . . 13 809 »

Van deze 202 schepen waren:

40 Nederlandsche, metende . . 4 844 last.
28 Noord-Amerikaansche, » . . 3 088½ »
134 van andere vreemde plaatsen; » . . 5 876½ »

De uitvoer vond plaats:

in 1854 met 183 schepen, metende . . . . 12 635½ last.
» 1855 » 208 » » . . . . 14 539½ »
» 1856 » 215 » » . . . . 12 943½ »
» 1857 » 172 » » . . . . 14 078 »
» 1858 » 202 » » . . . . 14 672 »

Van deze laatste schepen waren:

41 Nederlandsche, metende . . . . 5 142 last.
26 Noord-Amerikaansche, metende . . . . 2 864½ »
135 van andere vreemde plaatsen, metende . . 6 666 »

Volgens het zoo even aangehaald verslag over 1849 geschiedde in dat jaar de invoer met:

61 Nederlandsche schepen, metende. . . . . 7 098 last.
30 Noord-Amerikaansche schepen, metende . . 2 871 »
79 andere vreemde schepen, metende . . . . 1 961 »

en de uitvoer met:

72 Nederlandsche schepen, metende . . . . 8 290 last.
32 Noord-Amerikaansche schepen, metende. . 3 101 »
78 andere vreemde schepen, metende. . . . 1 701½ »

De artikelen van invoer bedroegen aan geldswaarde:

	In 1858.	In 1849.
Aarde-, glas- en porseleinwerk.	f 125 976,12	f 14 132,06
Bier.	31 035,54	24 485,50
Blom en koornmeel	266 237,00	151 584,00
Boeken	9 812,605	»
Boter	106 467,16	111 625,00

	In 1858.	In 1849.
Cement	f 12 121,38	f 7 182,00
Confituren, suikerwerk enz.	13 826,83	»
Galanterien.	27 848,10	»
Gereedschappen	55 305,44	48 500,10
Goud- en zilverwerk.	11 485,54	»
Hoepels	42 593,59	14 343,00
Houtwaren	146 154,475	28 502,80
Muziek-instrumenten.	4 306,65	»
Kaarsen	34 084,76	41 392,50
Kaas	42 740,57	32 831,00
Kalk	19 369,66	15 915,00
Kleedingstukken	153 054,44	92 111,10
Leder- en borstelwerk	18 096,63	»
Machinerien.	155 454,83	»
Manufacturen	477 216,77	294 753,12
Materialen	112 452,43	30 125,40
Medicijnen	29 494,01	13 383,87
Meubelen.	6 449,41	15 118,00
Olie.	53 506,67	35 435,00
Papier en schrijfbehoeften	16 315,78	7 884,00
Parfumerien.	15 305,70	»
Provisien.	165 186,94	100 882,71
Rijst	266 015,565	57 283,20
Rijtuigen.	1 802,50	»
Spek	261 186,39	111 060,90
Steenkolen	68 727,54	»
Sterke dranken.	54 237,47	77 114,30
Suiker.	13 453,19	9 552,40
Tabak en cigaren.	99 548,38	34 479,20
Thee	7 322,03	8 165,00
Touwwerk	18 640,89	18 660,00
Vee.	12 035,00	1 200,00
Verwwaren	50 357,67	33 660,00
Visch (gezouten)	278 721,90	193 140,19
Vleesch (gezouten)	133 399,43	62 160,86
Wapenen.	11 090,90	»
Minerale wateren.	1 038,93	»
Wijnen.	44 584,73	58 873,80
Zaden.	610,02	»
Zeep	16 866,10	21 026,00
Zout.	10 566,835	7 598,00
Diverse	19 966,49	61 815,00

De uitvoer der voornaamste producten van den landbouw bedroeg:

in 1858.

Suiker	25 168 103	ponden,	à	f 2 513 493,37
Melasse	629 290	gallons,	»	187 398,17
Rhum en dram	118 628	»	»	136 721,60
Koffij	134 101	ponden,	»	36 342,53
Katoen	775 059	»	»	264 781,61
Cacao	361 337	»	»	109 189,81
			Totaal.	f 3 247 927,09

in 1857.

Suiker	31 896 993	ponden,	à	f 4 373 092,28[5]
Melasse	854 994	gallons,	»	441 497,05
Rhum en dram	112 267½	»	»	108 691,57
Koffij	716 649	ponden,	»	185 033,98
Katoen	556 023	»	»	184 819,33
Cacao	324 844	»	»	116 237,00
			Totaal.	f 5 412 371,21½

in 1849.

Suiker	31 121 202	ponden,	à	f 2 057 268,19[5]
Melasse	841 847	gallons,	»	185 063,30
Rhum en dram	75 263	»	»	37 631,50
Koffij	617 398	ponden,	»	118 219,78
Katoen	725 675	»	»	163 912,17[5]
Cacao	118 495	»	»	23 699,90
				f 2 585 794,85

Bovenstaande geldswaarde is berekend naar de gemiddelde, hiervóór reeds genoemde prijzen, bepaald voor de heffing der uitgaande regten.

Omtrent verdere bijzonderheden wordt verwezen naar de hiernevens gevoegde staten van in- en uitvoer over 1858 (bijlage lit. CC), tevens aanwijzende den staat van het entrepôt gedurende dat jaar.

R. *Betonning, bebakening en loodswezen.*

Gelijk reeds in het vorig verslag is medegedeeld, is het vuurschip, dat vóór de monding der rivier Suriname ligt, in 1858 om redenen van technischen aard eenigzins verplaatst.

Van het vaarwater der Nickerie-rivier, aan welker ingang drie tonnen liggen, is ten gerieve der zeevaart door den kommandant der aldaar gestationeerde kanonneerboot in 1858 eene nieuwe beschrijving en zeilaanwijzing gemaakt.

Overigens zijn alle boeijen en tonnen in den loop van het jaar 1858 nagezien en werden zij, waar noodig, hersteld.

S. Briefwisseling.

STAAT, aantoonende het getal der gedurende het jaar 1858 ontvangen en verzonden brieven en couranten, zoowel per mail als per scheepsgelegenheid.

ONTVANGEN

VAN	per mail.		per andere scheepsgelegenheid.		Totaal brieven.	Totaal couranten.
	Brieven.	Couranten.	Brieven.	Couranten.		
Nederland . .	9461	11183	1060	302	10521	11485
Nickerie . . .	»	»	»	»	»	»
Coronie . . .	»	»	»	»	»	»
Curaçao . . .	»	»	69	»	69	»
Demerary en andere vreemde plaatsen . .	2440	1820	»	»	2440	1820
	(1) 11901	13003	1129	302	13030	13305

VERZONDEN

NAAR	per mail.		per andere scheepsgelegenheid.		Totaal brieven.	Totaal couranten.
	Brieven.	Couranten.	Brieven.	Couranten.		
Nederland . .	10475	871	461	105	10936	976
Nickerie . . .	1100	980	»	»	1100	980
Coronie . . .	576	200	»	»	576	200
Curaçao . . .	120	230	226	27	346	257
Cayenne . . .	37	180	»	»	37	180
Demerary en W.-I. eilanden . .	916	600	»	»	916	600
Engeland . . .	450	340	»	»	450	340
Noord-Amerika .	55	»	»	»	55	»
Frankrijk . .	(2) 7406	»	»	»	7406	»
Duitschland . .	203	»	»	»	203	»
Belgie . . .	65	»	»	»	65	»
	21403	3401	687	132	22090	3533

(1) Onder dit getal zijn niet vermeld de alhier voor Cayenne aangebragte brieven.

(2) Van Cayenne afkomstig.

Het brievenvervoer per mail is in 1858 weder toegenomen.

In de bepalingen omtrent het postwezen zijn geene veranderingen gekomen.

De opbrengst der posterij, na aftrek der onkosten, heeft in 1858 f 8 698,84 bedragen, alzoo f 1621,47 meer dan in 1857.

De Minister van Staat, Minister van Koloniën,

ROCHUSSEN.

Verslag van het beheer en den staat der West-Indische bezittingen en van die ter Kuste van Guinea over 1858.

BIJLAGE K (1) VAN HET VERSLAG (Suriname.)

N°. 3.

Paramaribo, den 31*sten Mei* 1859.

ALGEMEEN VERSLAG der verrigtingen van den Inspecteur der domeinen, van de nijverheid en den landbouw.

Volgens het bepaalde bij art. 32 der instructie voor den inspecteur der domeinen, van de nijverheid en den landbouw, gearresteerd bij Uwer Excellentie's resolutie, dd. 12 Julij 1858, n°. 6, vind ik mij thans geroepen een algemeen verslag uit te brengen van de verrigtingen van dien hoofdambtenaar over het afgeloopen jaar, met vermelding van al hetgeen wetenswaardig bij zijn departement is voorgevallen enz.

1°. Over enz.

V. *Het protectoraat en toezigt over de Boschnegers en Indianen.*

Omtrent dit onderwerp, over hetwelk ik de eer nog niet heb gehad Uwer Excellentie eenig verslag te doen, zal ik mij eene kleine uitweiding veroorloven.

Het is Uwer Excellentie bekend, dat de boschnegers zijn verdeeld in drie stammen, namelijk Aucaner, Saramaccaner en Becoe- en Moesinga- of Matuarie-boschnegers. Hun getal met juistheid op te geven, is schier ondoenlijk; ware dit al vroeger eenigermate bij benadering mogelijk, toen nog residenten of posthouders onder hen verblijf hielden, thans, nu dit niet meer het geval is, wordt het eene bijna ondenkbare zaak.

Wanneer men echter hun gezamenlijk getal tusschen de 7 000 à 8 000 stelt, dan geloof ik niet dat voor eene te groote misrekening te duchten is.

Het gemiddeld cijfer van 7 500 als het thans werkelijk bestaande getal der gezamenlijke boschnegers aangenomen, dan mag men de hoegrootheid van het aantal van iederen stam afzonderlijk schatten als volgt:

Aucaners, met inbegrip van die welke de Boven-Cottica, de Courmotibo en de Sarakreek bewonen, op	3 100
Saramaccaners op	4 100
Becoe- en Moesinga- of Matuarie-boschnegers op	300
	7 500

Hieruit blijkt dat de Saramaccaners den talrijksten dier stammen uitmaken.

De eigenlijk gezegde Aucaners, dat zijn dezulken, die niet om de eene of andere oorzaak

(1) De bijlagen A—I zijn, ter inzage van de leden, der Kamer ter Griffie nedergelegd.

Aan
Zijne Excellentie den heer Generaal-Majoor, Adjudant van den Koning in buitengewone dienst, Gouverneur van Suriname.

hunne primitive woonplaatsen hebben moeten verlaten, bewonen de oevers der rivier Marowijne. De algemeene benaming van hunne woon- of verblijfplaats is Auca: van daar de naam Aucaner. Oorspronkelijk echter is die naam — ben ik niet verkeerd onderrigt — herkomstig van zekeren grond in de Boven-Suriname, alwaar in de vorige eeuw het eerst een verdrag van vrede en vriendschap met dien stam werd gesloten.

De Saramaccaners, oorspronkelijke bewoners van de boorden der rivier Saramacca, waarvan zij hunnen naam hebben, zijn echter, nadat een dergelijk verdrag met hen was aangegaan, van daar verhuisd en bewonen thans den oever der rivier Boven-Suriname, en de Becoe- en Moesinga-boschnegers, genaamd naar twee van hunne vroegere opperhoofden, bewonen dien der rivier Boven-Saramacca.

Hoezeer niet ver van elkander verwijderd, wonen de boschnegers in afzonderlijke dorpen, waarvan ieder een bijzonderen naam draagt en over ieder van welken een kapitein het bevel voert. Hunne verblijfplaatsen, meest alle boven de watervallen gelegen, zijn uit hoofde van de menigvuldige klippen en ondiepten, zonder eene juiste kennis van het vaarwater, welke — met uitzondering van sommige Indiaansche stammen — zij alleen bezitten, bijna ongenaakbaar. Om er te komen is mitsdien hunne medewerking vereischt, hetgeen — gevoegd daarbij dat de reizen dagen achtereen duren, in het regensaizoen door den sterken stroom langer dan in den droogen tijd, ofschoon in het laatste geval dikwijls onveilig door de klippen, die dan soms slechts eenige duimen water boven zich hebben, terwijl zij slechts in kleine kano's te genaken zijn, — er veel toe bijdraagt, dat men hunne dorpen niet dan uiterst zeldzaam bezoekt.

De drie genoemde stammen worden, zoo heet het, ieder door een groot-opperhoofd, bij hen »graman" (gouverneur) genaamd, geregeerd. Die van de Aucaners voert den naam van »Bijman", die der Saramaccaners dien van »Abraham", en die van den stam der Becoe- en Moesinga-boschnegers dien van »Kalkoen". Ook nog is later over de bewoners der Sarakreek — eigenlijk Aucaners — een kapitein aangesteld, die »Bretan" is genaamd.

Oppervlakkig beschouwd zou men aan deze opperhoofden grooten invloed en magt bij en over hunne stamgenooten toekennen; men wordt daartoe geleid door den eerbied, waarmede zij, *in de stad zijnde*, door hunne onderhoorigen worden bejegend. Van nader bij echter beschouwd — althans wordt dit beweerd door hen die meenen de geaardheid, zeden en gebruiken der boschnegers wel te kennen — is die invloed van geene beteekenis. Men houdt het er zelfs voor, dat integendeel die groot-opperhoofden, in stede van te regeren, door hunne loekoeman's (waarzeggers en geestenbezweerders), die zij zeer ontzien, geregeerd worden; en dat dit met de andere en mindere hoofden (kapiteins) hetzelfde is, zal wel geen betoog behoeven. Die bewijzen van eerbied, welke hun in de stad en in het bewoonde gedeelte der divisien ten deel vallen, moeten dus uitsluitend worden toegeschreven aan de algemeene zucht der boschnegers om bij de blanken te imposeren en eenen zekeren dunk van hunne grootheid en magt in te boezemen, die in werkelijkheid niet bestaat.

Hoezeer de Saramaccaners, zoo als hiervóór is gezegd, de talrijkste der drie stammen zijn, valt evenwel niet te ontkennen, dat de Aucaners, door een langer verkeer en handel met het meer beschaafde gedeelte der kolonie, aan het hoofd staan. Zij worden door de twee andere stammen dan ook als hunne meerderen beschouwd, die steeds naar hunne raadgevingen luisteren en hen blindelings navolgen, door bijv. te koopen wat de Aucaners zich gewoonlijk aanschaffen.

De minst beschaafden der drie erkende vrije boschnegerstammen zijn de Becoe en Moesinga's.

Behalve deze stammen, wier respective woonplaatsen reeds hiervóór zijn opgegeven, bevinden zich nog in de Marowijne, op de hoogte alwaar deze zich in twee takken verdeelt en waar de hoofdrivier den naam van Lava aanneemt, de Bonninegers. Het zij mij vergund, met anticipatie op het verslag over dit jaar, eenige bijzonderheden omtrent die menschen mede te deelen.

De Bonninegers, even als de boschnegers, afstammelingen van weggeloopen slaven en naar hun gewezen hoofdman of aanvoerder Bonni genaamd, bewonen den linker oever der Lava (Marowijne). Met hen is nimmer eenig verdrag gesloten; integendeel vindt men bij art. 8 in fine van de met de Aucaners ten jare 1835 gesloten overeenkomst (goedgekeurd bij gouvernements-resolutie, dd. 10 Maart 1836, n°. 364/322) de bepaling: »alsmede guaranderen zij [de Aucaners] het Bestuur, dat de Bonninegers nimmer iets tegen eenen der Blanken of deszelfs eigendommen zullen ondernemen, noch zich in eenige districten der kolonie zullen begeven." Aan die bepaling is door de Aucaners in den

meest uitgestrekten zin uitlegging gegeven, en wel hoofdzakelijk, ja uitsluitend, in hun eigen belang. Zij beschouwen de Bonninegers dan ook als hunne slaven, althans als cijnsbaar aan hen; zij zijn het, die al de benoodigdheden voor de Bonninegers aan de hoofdplaats en elders aankoopen en hun die voor hoogere prijzen leveren, terwijl zij de vruchten van hunnen arbeid voor hen afzetten, zeker niet zonder daarvan exorbitante winsten te hebben. Het laat zich dus gemakkelijk verklaren, dat de Aucaners daarom niets ter wereld meer duchten, dan te zien dat de door hen onderdrukte Bonninegers eindelijk ook eens vrijheid bekomen om zelven hunne zaken te regelen en handel met de bevolking dezer kolonie te drijven.

Over het algemeen genomen zijn de boschnegers vadsig en lui; zij werken dan slechts wanneer zij door de noodzakelijkheid daartoe worden gedwongen. Hunne voornaamste werkzaamheden bestaan in het vellen van hout, dat zij naderhand vierkant bewerken en in vlotten aaneen gebonden ten verkoop op de plantages en aan de stad afbrengen. Soms ook voeren zij rijst mede, die zij hoofdzakelijk in ruiling tegen dram en melasse afstaan; ook pinda's en tonkaboonen worden in geringe hoeveelheid door hen ten verkoop medegebragt.

Die handel, hoezeer meermalen door het Bestuur aangemoedigd, is, over de massa genomen, echter weinig beteekenend. Het laat zich gereedelijk verklaren waarom zij, die daartoe zoo zeer in de gelegenheid zijn, niet meer arbeiden, aangezien hunne behoeften al zeer gering zijn, zoodat het hun bij de vischrijkheid der rivieren, welker oevers zij bewonen, en het menigvuldige wild in de omstreken hunner dorpen, al zeer weinig moeite kost om zich hunne levensbehoeften aan te schaffen. Het verdient echter opmerking, dat, sedert de vrijgevige bepalingen ten hunnen aanzien in 1856 vastgesteld, zij — tot dusver weinig overhebbende voor kleeding en opschik — thans meer daaraan zijn gehecht geraakt. Hetgeen men vroeger toch dagelijks waarnam, ik bedoel het ongekleed gaan langs de straten, heeft sedert opgehouden, en geven de boschnegers en onder hen vooral de Aucaners te dien aanzien geene redenen van aanstoot meer.

De boschnegers hebben zeer weinig begrip van godsdienst; pogingen, vroeger bij hen aangewend om zendelingen der Moravische Broedergemeente in hun land toe te laten, hebben schipbreuk geleden op hunne afgodische dwaalbegrippen en de ingewortelde gehechtheid aan de overleveringen hunner voorvaders. Alleen bij de Saramaccaners hebben de pogingen dier Broeders beteren uitslag gehad, daar er een zeker aantal hunner gedoopt is. Onder het schrijven dezes verneem ik echter van den adsistent-posthouder Kappler dat, naar zijn inzien, de plaatsing te Auca van een leeraar thans minder tegenkanting zijdens de boschnegers zou ondervinden; zonder verwijl zal daarover dan ook met de zendelingen in onderhandeling getreden worden.

Het getal der boschnegers moet beschouwd worden eer af dan toe te nemen. Als de hoofdoorzaak daarvoor moet aangemerkt worden, dat de lepra in hevigen graad onder hen woedt, terwijl syphilitische en andere soortgelijke kwalen niets vreemds bij hen zijn. Een en ander, gevoegd bij hunne gebrekkige geneesmiddelen en geneeswijze, leidt tot eene groote sterfte onder deze menschen en mitsdien tot vermindering van hunne getalsterkte.

In 1857 zijn, ten gevolge van het overlijden van twee posthouders, die betrekkingen — op grond van de vastgestelde vrijgevige bepalingen van het voorafgaande jaar, bij de Aucaners en Bocoe- en Moesinga-boschnegers als overtollig beschouwd — niet weder vervuld; in stede daarvan zijn bij die stammen correspondenten als intermediairs tusschen het Gouvernement en hen geplaatst, gekozen uit directeuren van plantages, het naast bij de woonplaatsen dier boschnegers gelegen.

Deze correspondenten medegerekend, dan bestond het ambtelijk personeel bij de boschnegers op ultimo December uit de heeren:

A. Kappler, adsistent-posthouder bij de Aucaners;

A. W. G. v. Lutsenburg, posthouder bij de Saramaccaner boschnegers;

B. de la Parra, correspondent bij de Becoe- en Moesinga-boschnegers;

S. G. Kleine, id. bij de Aucaner boschnegers.

Het eenige merkwaardige voorval in 1858, dat ik ten deze aan Uwe Excellentie weet mede te deelen, is, dat eene poging, door mijnen ambtsvoorganger bij de verschillende boschnegers aangewend tot afstand van eenige jongens en meisjes ter hunner opleiding hier ter stede, voor zoover de stam der Becoe en Moesinga's betreft, is geslaagd,

gelijk Uwe Excellentie vindt vermeld bij zijne missive dd. 1 October 1858, litt. J B/B, n°. 247/19, waarnaar, zoomede naar die van 1 Januarij ll., n°. 1/1, wordt verwezen.

Het is te hopen, dat ook de andere stammen hiertoe overgaan, waartoe niets mijnerzijds verzuimd wordt. Daardoor toch zal, hoezeer langzaam, de weg geopend worden om de boschnegers tot beschaving te brengen, mijns inziens de eenige, om deze menschen, tot nog toe een lastpost voor de kolonie, later aan haar belang dienstbaar te maken. In dat opzigt is reeds dan ook eene beduidende schrede voorwaarts gedaan, door het toekennen van jaarlijksche toelagen aan de drie voornoemde groot-opperhoofden, ter vervanging van de zoogenaamde partiele geschenken, welke zij thans slechts zeldzaam en in geringe hoeveelheid bekomen, waardoor de jaarlijksche kosten, die vroeger een vrij aanzienlijk bedrag opleverden, veel minder worden.

Omtrent enz.

De Provinciale Inspecteur der Domeinen, van de Nijverheid en den Landbouw,

(*get.*) E. J. Slengarde.

Voor eensluidend extract,

De Gouvernements-secretaris,

(*get.*) E. A. van Emden.

N°. 4.

VERSLAG betreffende de zending der Evangelische Broedergemeente in de kolonie Suriname, over het jaar 1858.

Gelijk in de politieke geschiedenis der volkeren elk tijdvak, somtijds een enkel jaar, zijn bijzonder karakter heeft, en daarbij van tijd tot tijd de leiding Gods voor het oog der menschen zigtbaar en verstaanbaar wordt, zoo is dit ook het geval in de geschiedenis van het rijk Gods op aarde. En zoo heeft ook het jaar 1858, in verband met de laatstafgeloopen jaren, in dit opzigt hier in Surinamane zijn bijzonder karakter. Dit is: uitbreiding der zending onder de negerslaven, niet alleen door talrijke bekeeringen van heidenen, maar vooral door stichting van kerken en scholen in het midden der plantages. Zoo heeft God de uitbreiding Zijns rijks onder de negerslaven klaarblijkelijk op die wijze bevorderd, welke door den tegenwoordigen eigenaardigen tijd het meest vereischt wordt. Het behoeft geen verder betoog, dat, om van de te verwachten groote omwenteling in den maatschappelijken toestand dezer kolonie de meest mogelijke heilrijke uitkomsten voor de negers, en daarmede tevens voor het behoud der kolonie zelve, te bereiken, een der hoofdzakelijke vereischten is, dat godsdienstig en schoolonderwijs vermeerderd wordt, en het rijk Gods uiterlijk eene meer vaste vorming verkrijge. Dit geschiedt door den aanleg van zendelings-etablissementen in de divisien, met kerken en scholen. Zij zijn vaste punten, van welke de ware verlichting, het licht des H. Evangelies, de eenige vaste grond van elke ware beschaving, onafgebroken zijne stralen schieten kan; zij kunnen magneten worden, welke de mogelijke verstrooijing, ten minste van een gedeelte der bevolking, verhoeden zullen; ankerplaatsen, waar zij zich weder verzamelen zal.

Tot den aanleg van zoodanige etablissementen heeft God in de laatste jaren, hoe meer wij het bedoelde tijdstip naderen, des te meer middelen en wegen geopend; en over het jaar 1858 kunnen wij in dit opzigt van meer vooruitgang berigten dan ooit.

De oprigting van een zendelings-etablissement op den houtgrond la Prospérité, waarvan reeds in het verslag over het jaar 1857 gewag gemaakt is, is in het afgeloopen jaar voltooid en op den 27sten Junij aan zijne bestemming plegtig toegewijd geworden. De voor dit etablissement bestemde naam is Bersaba. De zegeningen daarvan, dat een zendeling daar gevestigd is, welke aan de negers en hunne kinderen van la Prospérité en de Vier Kinderen geregeld godsdienstig en schoolonderwijs geven, en de overige houtgronden aan de rivier Para nu ook meer geregeld bezoeken kan, beginnen reeds zigtbaar te worden. Voornamelijk worden de kinderen van la Prospérité zeer geregeld ter school gezonden.

Aan de rivier Suriname, waar de oprigting van een etablissement zeer wenschelijk moest geacht worden, hebben wij, door de goedgunstige ondersteuning van het Hooge Bestuur daartoe in staat gesteld zijnde, de noodige schreden er toe gedaan. Het etablissement Clevia, naast Susanna's daal, is gekocht en de opbouw der kerk enz. reeds begonnen.

Reeds sedert ruim tien jaren hebben wij met de heeren eigenaren administrateuren van plantage Waterloo in Nickerie wegens vestiging eens zendelings op deze plantage onderhandeld. De heeren eigenaren hebben nu een woonhuis voor den zendeling ge-

bouwd; eene kerk zal door ons gebouwd worden, zoodra eenige van gene zijde nog bestaande hinderpalen zullen uit den weg geruimd zijn. In Februarij jl. is een zendeling naar Nickerie vertrokken, ten einde zich op Waterloo te vestigen.

Hier moet dan ook nog gemeld worden, dat in het afgeloopen jaar in de voorstad Zeelandia door ons een erf en huis gekocht en een zendeling daar gevestigd is, ten einde de daar wonende leden onzer gemeente, onder welke vele ouden en ziekelijken zijn, beter met Gods Woord te kunnen bedienen, huis- en ziekenbezoeken nog beter waarnemen en aan de kinderen schoolonderwijs te kunnen geven. Sedert Julij woont een zendeling daar.

Ten opzigte van het getal der zielen heeft de zending gedurende het jaar 1858 ook weder eene meerdere uitbreiding verkregen. Bijkans 1000 heidenen (986) hebben zich van het heidendom afgekeerd en zich bij de kerk aangediend, 752 volwassenen en 670 kinderen zijn gedoopt geworden. Het generale getal der aan de zorg der zendelingen toevertrouwden is gedurende het jaar 1858 toegenomen met 746 en bedroeg ultimo December 1858 25 586 zielen. Van deze behooren tot de navolgende zendelings-districten:

		Gedoopten.	Ongedoopten.	Totaal.
1. Paramaribo		4 577	1 026	5 603
2. Beekhuizen	met 4 plant.	94	168	262
3. Rivier Suriname	» 39 »	2 290	1 978	4 268
4. Rivier Para	» 9 »	243	318	561
5. Rivier Saramacca	» 13 »	809	289	1 098
6. Rivieren Boven-Commewijne, Cottica en Perica	» 54 »	2 800	3 767	6 567
7. Warappa en Matappica	» 20 »	1 409	981	2 390
8. Rivier Beneden-Commewijne:				
a. Etablissement Rust en Werk	» 9 »	526	414	940
b. Etablissement Leliendaal	» 10 »	1 013	451	1 464
c. Etablissement Heerendijk	» 10 »	574	636	1 210
9. Coronie	» 12 »	946	106	1 052
10. Boschland (Boven-Suriname)		149	22	171
	180 plant.	15 430	10 156	25 586

Het getal der door onze zendelingen bediende plantages is met 3 geminderd, doordien de negers van Somersorg, Driesveld, Vlugt en Trouw naar andere plantages, Hooyland en Dordrecht, overgebragt zijn, waar zij echter even als te voren godsdienstig onderwijs genieten.

Zijn zoo de werkzaamheden der zendelingen vermeerderd, zoo hebben wij ook de meest mogelijke zorg gedragen voor vermeerdering der aangestelde zendelingen. Wel hebben wij het overlijden van éénen onzer medearbeiders, J. H. Mosebach, te betreuren, daarentegen zijn in het jaar 1858 niet alleen 2 zendelingen, welke wegens ziekelijkheid voor een korten tijd naar Duitschland gereisd waren, hersteld teruggekeerd, maar ook 2 *nieuwe zendelingen* hier aangekomen: J. F. Kronlein en G. T. Gaissert. Er waren dus ultimo December 1858 hier 30 zendelingen geplaatst. Behalve deze zijn nog 2 nieuwe zendelingen beroepen, welke in korten tijd hier arriveren zullen.

In bijlage I volgt hierbij de lijst van alle plantages, tot welke onze zendelingen toegang hebben, waarin ook wederom, gelijk in het verslag over 1857, bij die plantages, welke door reizende zendelingen bediend worden, opgegeven is, hoe veel aanvragen gedaan zijn om een vrijen dag tot godsdienstig onderwijs, en hoe veel zulke kerkdagen gegeven zijn.

De zendelingen zijn over het geheel weinig gehinderd geworden hun beroep na te gaan, en hun arbeid is niet zonder gezegende vruchten gebleven. De zendings-arbeid heeft wel is waar nog altijd met groote hinderpalen te worstelen; deze zijn echter meer van inwendigen aard en hebben daar het minst plaats, waar godsvrucht bestaat, het ware welzijn der negers behartigd wordt en men ook bereid is eenige offers te hunnen beste te brengen.

Bijlage II bevat de lijst van die plantages, van welke de kinderen *schoolonderwijs* genieten, en, wel sub A op de zendelings-etablissementen, sub B op de plantages zelve door daartoe opgeleide negers.

Sub A zijn 838 negerkinderen van 27 plantages gesteld; deze zijn als schoolkinderen opgeschreven; door elkander gerekend zijn echter naauwlijks 600 kinderen geregeld ter school gekomen. Alleen van plantages Catharina Sophia, Rust en Werk, Alkmaar en la Prospérité werden kinderen tot 13 en 14 jaren oud ter school gezonden, van de overige slechts kinderen beneden 10 jaren. De maling en katoenpluk waren ook in dit jaar wederom geregelde stoornissen van het schoolbezoek. Er zijn echter in de tweede helft van dit jaar meer kinderen ter school gezonden dan in het jaar te voren.

Van de kleine negerscholen, welke op de sub B genoemde 16 plantages door negers gehouden worden, kan over het jaar 1858 helaas weinig goeds berigt worden. Er zijn wel op 2 plantages, Wederzorg en Poelwijk, zulke scholen nieuw begonnen, de eerste in Januarij, de tweede in September, en doordien hier de zaak door de directeurs bevorderd wordt, is het begin tot nog toe goed geweest; maar op de meeste andere is het schoolbezoek, wat het getal der schoolkinderen betreft, zoo ongeregeld geweest, dat eene ook maar eenigzins bepaalde opgave er van niet mogelijk is; en buitendien zijn de scholen aan zoo vele stoornissen onderhevig geweest, dat slechts op weinige plantages eenige vorderingen bij de kinderen kunnen waargenomen worden.

Tot een voorspoedigen vooruitgang dezer zaak is ernstige medewerking en bevordering van de zijde der belanghebbenden een noodzakelijk vereischte, en deze ontbreekt, met weinige uitzonderingen, bijkans overal.

In bijlage III is de staat van gedrag der kweekelingen van de centraal-school op Beekhuizen over het jaar 1858 opgemaakt. Deze bevat alle kweekelingen, welke gedurende het jaar 1858 op de centraal-school zijn onderwezen geworden. Vijf hunner hebben het instituut verlaten; van dezen was 1 aan oogziekte aanhoudend lijdende; 2 zijn naar hunne plantages, Wederzorg en Poelwijk, teruggekeerd, en hebben daar begonnen de kinderen te onderwijzen; en 2 zijn provisioneel op zendelings-etablissementen als hulponderwijzers geplaatst: Paulus Hendrik van Johannisburg op Rust en Werk, waar de kinderen van Johannisburg ter school gaan, en Paulus Dirk van Hanover op Bersaba (la Prosperité). Deze plaatsing scheen doelmatig, aangezien zijn gedrag in den laatsten tijd van dien aard was, dat wij niet durfden hem op Hanover zelfstandig plaatsen, en verder op Bersaba een groot getal van kinderen ter school komen, welke nog volstrekt geen onderwijs genoten hebben, en uit wier midden daarom ook nog geene moniteurs kunnen gekozen worden. Wanneer het met Gods hulp gelukken zal, hem tot grootere zedelijke standvastigheid te brengen, zoo zal hij later met groot nut op Hanover kunnen geplaatst worden, daar hij een zeer talentrijke jongen is.

In het jaar 1858 zijn 6 nieuwe kweekelingen in de centraal-school opgenomen, zoodat op ultimo December 1858 het getal aller aanwezige kweekelingen 14 bedroeg.

Met het gedrag en de vorderingen kunnen wij over het geheel tevreden zijn. Men mag de verwachtingen van hunne vorderingen en kennissen niet te hoog spannen, aangezien zij, wanneer zij opgenomen worden, meestal geheel onwetend en onontwikkeld zijn. Te meer heeft het ons tot vreugde en voldoening gestrekt, dat eenige heeren leden van het bestuur der Maatschappij tot bevordering van het godsdienstig onderwijs enz., toen zij ons de eer gaven van de centraal-school te bezoeken, herhaald de verzekering gaven, dat èn de geheele uiterlijke en inwendige inrigting, èn de vorderingen der kweekelingen, waarvan deze bij een geïmproviseerd examen proeven aflegden, hunne verwachtingen verre te boven gingen. Enkele andere heeren, welke het instituut bezocht hebben, waren er evenzeer van voldaan. Wij achten het zeer wenschelijk dat aan onze herhaalde uit-

noodigingen aan belanghebbenden om het instituut te komen bezoeken, meer voldaan wierd; dit zoude stellig ter bevordering der zake zeer dienstig zijn.

Paramaribo, den 3den Maart 1859.

De Hoofdvoorstanders van de zending der Evangelische Broedergemeente in Suriname,

Namens dezelven,

(*get.*) Th. C. VAN CALKER.

Voor eensluidend afschrift,

De Gouvernements-secretaris,

(*get.*) E. A. VAN EMDEN.

N°. 5.

LIJST der plantages, welke gedurende het jaar 1858 door de zendelingen der Evangelische Broedergemeente bediend geworden zijn.

A. *Plantages, welke tot zendelings-etablissementen behooren.*

De negers van deze plantages bezoeken de godsdienstoefeningen welke op de zendelings-etablissementen gehouden worden.

I. Etablissement Beekhuizen, 4 plantages.

Beekhuizen, Livorno, Dijkveld, Tout lui fait.

II. Etablissement Rust en Werk, 9 plantages.

Pieterszorg, Rust en Werk, Johannisburg, Maasstroom, Berlijn, Elisabethshoop, Johan en Margaretha, Buitenrust, Frederiksdorp.

III. Etablissement Leliendaal, 10 plantages.

Zoelen, Gertruidenberg, Marienburg, Ellen, Leliendaal, Visserszorg, Sorgvliet, Alkmaar, Nijd en Spijt, Mon Trésor.

IV. Etablissement Heerendijk, 10 plantages.

Guadeloupe, Marienbosch, Schaapstede, Kroonenburg, Brouwerslust, Mon Souci, Vertrouwen, Hecht en Sterk, Zorg en Hoop, Picardie.

V. Etablissement Anna's zorg, 20 plantages.

Ponthieu, Bentshope, Maria Petronella, Frederikslust, Broedershoop, Esthersrust, Waterloo, Badenstein, Moed en Kommer, Barbados, Clifford Cocqshoven (negers van Alsimo), Kerkshoven, Anna Catharina, George Hendrik, Vaderszorg, Adrichem, Goosen, Bruinendaal, Nieuw Meerzorg, Constantia.

VI. Etablissement Salem, in Coronie, 12 plantages.

Inverness, Hamilton, Moy, Persévérance, Mary's hope, John, Johanna Maria, Leasowes, Sarah, Burnside, Hope, Potosie.

B. *Plantages, welke door reizende zendelingen bediend worden.*

Op deze plantages wordt, wanneer de zendeling er komt, een vrije dag gegeven tot godsdienstig onderwijs.

NAMEN der PLANTAGES.	Hoeveel aanvragen om een kerkdag gedaan zijn.	Hoeveel kerkdagen gegeven zijn.	*Aanmerkingen.*
Tourtonne . . . . . / ma Retraite.	"	"	Wekelijks eene avondgodsdienstoefening.
Geijersvlijt	6	6	
Morgenstond.	6	5	
Leonsberg	6	4	
Pomona	6	6	
de Resolutie.	7	7	Wordt slechts Zondags bezocht.
Voorburg.	6	3	
Susanna's daal. . . .	5	4	
Belwaarde	6	6	
Lust en Rust	6	3	
Dordrecht.	7	5	
Jagtlust	6	5	Wordt slechts Zondags bezocht.
Meerzorg.	8	6	
la Liberté	8	7	
het IJland	8	6	
Bleijendaal	8	6	
Houttuin.	8	7	
Ornamibo.	8	6	
de Hoop	8	7	
Petersburg	8	7	
Vreeland.	8	7	
Maagdenburg	8	5	
Merveille.	8	6	
la Rencontre	8	4	Door bouwen verhinderd.

NAMEN der PLANTAGES.	Hoeveel aanvragen om een kerkdag gedaan zijn.	Hoeveel kerkdagen gegeven zijn.	*Aanmerkingen.*
Waterland	8	7	
St. Barbara.	8	8	
St. Eustatius	8	6	
Adrichem.	8	7	
Accaribo . . . . . ,	8	6	
Groot Chatillon. . . .	8	7	
Drie Gebroeders . . .	8	7	
Rac à Rac	8	3	Door bouwen verhinderd.
Guinesche Vriendschap.	8	5	
l'Espérance	5	5	
la Diligence.	4	4	
Worsteling Jacobs. . .	4	4	
Berg en Dal.	4	4	
Victoria	4	4	
Onoribo	7	7	
Ossembo	7	7	
Onverwacht	7	6	
(Overtoom)	—	—	Hier wordt sedert Julij 1856 geen kerkdag meer gegeven.
la Prospérité	—	—	Elken Zondag godstdienst-oefening op El Bersaba.
de Vier Kinderen. . .	—	—	
Hanover	5	5	
Berlijn.	6	6	
l'Inquiétude	5	4	
Katwijk	8	8	
Wederzorg	8	8	
Vriendsbeleid	8	7	
Spieringshoek	8	6	
St. Germain.	5	5	

NAMEN der PLANTAGES.	Hoeveel aanvragen om een kerkdag gedaan zijn.	Hoeveel kerkdagen gegeven zijn.	*Aanmerkingen.*
Nieuwe Grond. . . .	7	7	
Schoonoord	8	7	
Hooiland.	8	7	Wordt slechts Zondags bezocht.
Slootwijk.	8	8	
Fortuin	8	5	
Nieuwzorg	8	8	
Sinabo en Gelre . . .	8	5	
Lodewijksburg	8	3	
Vossenburg	8	6	
Breukelerwaard . . .	8	6	
Fairfield	8	6	
Jalousie	8	4	
Rosenburg	8	6	
Canawappibo	8	7	
Nieuwhoop	8	6	
Potribo	7	7	
Concordia.	8	8	
Berkshoven	8	8	
Hazard	8	8	
Quapibo	4	4	
Copie	4	4	
Kleinhoop.	8	4	
Twijfelachtig	8	4	
l'Aventure	8	6	
Molhoop	8	8	
Charlottenburg	—	—	Elken Zondag godsdienstoefening.
Klarenbeek	6	6	
Saardam	8	7	

NAMEN der PLANTAGES.	Hoeveel aanvragen om een kerkdag gedaan zijn.	Hoeveel kerkdagen gegeven zijn.	*Aanmerkingen.*
Ephrata	8	6	
Munnikendam	8	8	
Zeezigt	8	7	
de Dageraad.	8	6	
de Alijda.	8	7	
Zeldenrust en Welgelegen	8	8	
Gr. Cuylenburg . . .	8	5	
Lunenburg	8	8	
de Vrede.	8	7	
Mon sort.	8	7	
Pérou.	8	7	
Gr. Marseille	8	7	
la Paix	8	8	
Rustenburg	8	7	
Onvergenoegd	8	8	
de Eendragt.	8	7	
Halle in Saxen. . . .	8	6	
Cocqswoud	8	6	
Poelwijk	9	9	
Wolffs Capourica . . .	8	8	
le Mat Rouge. . . .	8	7	
Catharina Sophia . . .	—	—	Elken Zondag godsdienstoefening.
Kent	9	9	
Concordia.	9	8	
Huwelijkszorg	9	8	
Broederschap	6	6	
Morgenster	7	4	
Margaretha's gift . . .	8	4	

NAMEN der PLANTAGES.	Hoeveel aanvragen om een kerkdag gedaan zijn.	Hoeveel kerkdagen gegeven zijn.	*Aanmerkingen.*
Friederici's gift . . .	8	5	
Hamburg.	9	5	
Wilhelmina Catharina Friederica	9	4	
Sonette.	9	5	
de Vier Hendriken . .	8	5	
la Ressource.	6	6	
Etabl. Batavia. . . .	9	9	

Paramaribo, den 3den Maart 1859.

De Hoofdvoorstanders van de zending der Evangelische Broedergemeente te Suriname,

Namens dezelven,

(*get.*) TH. C. VAN CALKER.

Voor eensluidend afschrift,

De Gouvernements-secretaris,

(*get.*) E. A. VAN EMDEN.

BIJLAGE N VAN HET VERSLAG. (Suriname.)

N°. 6.

LIJST der plantages, van welke de negerkinderen schoolonderwijs ontvangen:

A. Op de zendelings-etablissementen worden door zendelingen onderwezen:

1. Op *Rust en Werk*, 5 maal in de week:

van plantage	Rust en Werk	64 kinderen,
» »	Johannisburg	52 »
» »	Maasstroom	20 »
» »	Berlijn	20 »
		156 kinderen.

2. Op *Leliendaal*, 3 maal in de week:

van plantage	Mon Trésor	12 kinderen,
» »	Nijd en Spijt	11 »
» »	Alkmaar	61 »
» »	Sorgvliet	7 »
» »	Visserszorg	31 »
» »	Leliendaal	22 »
» »	Ellen	24 »
» »	Marienburg	20 »
		188 kinderen.

3. Op *Heerendijk*, 2 maal in de week 's avonds:
van Brouwerslust. . . . . c^a^. 30 kinderen.

4. Op *Anna's zorg*, 5 maal in de week:

van plantage	Maria Petronella	13 kinderen,
» »	Barbados	26 »
» »	Moed en Kommer	13 »
» »	Broedershoop	32 »
» »	Frederikslust	19 »
» »	Clifford Cocqshoven (Alsimo)	13 »
		116 kinderen.

5. Op *Catharina Sophia*, 5 maal in de week:

van plantage Catharina Sophia	83 kinderen.

6. Op *Bersaba* (la Prospérité), 5 maal in de week:

van plantage la Prospérité	71 kinderen,
» » de Vier Kinderen . . .	18 »
	89 kinderen.

7. Op *Salem* (in Coronie), 2 maal in de week:

van plantage Leasowes	41 kinderen,
» » Sarah	52 »
» » Burnside	62 »
» » Hope	12 »
» » Potosie	9 »
	176 kinderen.

B. Plantages, op welke de kinderen door negers onderwezen worden:

Johan en Margaretha.	De Eendragt.
Frederiksdorp.	Poelwijk.
Waterloo (Warappa-kreek).	Susanna's daal.
Wederzorg.	Dijkveld.
Slootwijk.	St. Eustatius.
Canawappibo.	Drie Gebroeders.
Molhoop.	Berg en Dal.
Zeezigt.	Victoria.

Paramaribo, den 3den Maart 1859.

De Hoofdvoorstanders van de zending der Evangelische Broeder-gemëente in Suriname,

Namens dezelven,
(*get.*) TH. C. VAN CALKER.

Voor eensluidend afschrift,
De Gouvernements-secretaris,
(*get.*) E. A. VAN EMDEN.

N°. 7.

RAMING der Ontvangsten en Uitgaven voor de kolonie Suriname over 1858.

ONTVANGSTEN.

OMSCHRIJVING,	ONTVANGSTEN.		TOTAAL.
	Suriname.	Nederland.	
loofdgelden	f 200 000,00	»	f 200 000,00
rsoneel	20 500,00	»	20 500,00
atentregt	30 000,00	»	30 000,00
Huurwaarde van huizen	15 000,00	»	15 000,00
Regt van paarden en rijtuigen	500,00	»	500,00
Erfpachten	800,00	»	800,00
Landtaksen	10 000,00	»	10 000,00
Brugge- en weggelden	500,00	»	500,00
Quota van suikerplantages en houtgronden	28 000,00	»	28 000,00
nkomende en uitgaande regten	282 450,00	»	282 450,00
Lastgeld der schepen	40 000,00	»	40 000,00
Baken-, los- en steigergelden	2 300,00	»	2 300,00
Zegelregt	48 000,00	»	48 000,00
Venduregt	24 000,00	»	24 000,00
Transportregt	12 000,00	»	12 000,00
Collatorale successie en overgangsregten	12 000,00	»	12 000,00
Begraafplaatsregt	3 000,00	»	3 000,00
Transporteren.	f 729 050,00	»	f 729 050,00

ONTVANGSTEN.

OMSCHRIJVING.	ONTVANGSTEN. Suriname.	ONTVANGSTEN. Nederland.	TOTAAL.
Per transport. .	729 050,00	»	f 729 050
Waag- en rooigelden	7 000,00	»	7 000
Opbrengst der posterij.	5 000,00	»	5 000
Leges- en provisiegelden.	3 500,00	»	3 500
Passagegelden met de koloniale vaartuigen	3 400,00	»	3 400
Kortingen op de inkomsten van ambtenaren wegens pensioenen	27 000,00	f 3 000,00	30 000
Inkomsten der Bank	50 000,00	»	50 000
» » gouvernementsplantage Catharina Sophia	110 000,00	»	110 000
» » » Rustenburg . .	28 770,00	»	28 770
Verpleeggelden in het militair hospitaal.	7 000,00	»	7 000
Toevallige baten.	12 000,00	»	12 000
Renten van het kapitaal, vroeger op het grootboek der nationale schuld ingeschreven ten name van het voormalig pensioenfonds der West-Indische ambtenaren	»	10 950,00	10 950
	f 982 720,00	f 13 950,50	f 996 670
Nadeelig verschil tusschen de ontvangsten en uitgaven, te dekken door een subsidie.	»	750 000,00	750 000
	f 982 720,00	f 763 950,00	f 1 746 670

UITGAVEN.

OMSCHRIJVING.	UITGAVEN. Suriname.	UITGAVEN. Nederland.	TOTAAL.
Kosten van het algemeen bestuur	f 54 372,67	f 12 000,00	f 66 372,67
» » politie en justitie	117 407,50	2 500,00	119 907,50
Administratie van finantien	90 288,71	66 736,03	157 024,74
Departement der onbeheerde boedels en weezen. . .	24 904,00	1 000,00	25 904,00
Kosten van de eeredienst en het lager onderwijs . .	61 070,00	4 500,00	65 570,00
Plaatselijke en huishoudelijke kosten	23 650,00	5 800,00	29 450,00
Inspectie der domeinen, van de nijverheid en den landbouw	229 002,00	10 000,00	239 002,00
Kosten van het bouwdepartement	128 203,00	10 000,00	138 203,00
» » de geneeskundige dienst	59 988,15	6 213,32	66 201,47
Militaire kosten.	325 857,59	75 932,24	401 789,83
Koloniale vaartuigen en het loodswezen	46 681,00	22 400,00	69 081,00
Buitengewone uitgaven en onvoorziene tegenspoeden .	344 503,79	23 660,00	(*) 368 163,79
	f 1 505 928,41	f 240 741,59	f 1 746 670,00

(*) In verband met het doen uitkomen van Chinesche arbeiders enz.

Verslag van het beheer en den staat der West-Indische bezittingen en van die ter Kuste van Guinea over 1858.

BIJLAGE P VAN HET VERSLAG. (Suriname.)

N°. 8.

STAAT der Ontvangsten en Uitgaven in de kolonie Suriname over 1858 tot ultimo April 1859, vergeleken met de raming van het jaar 1858.

ONTVANGSTEN.

OMSCHRIJVING.	ONTVANGSTEN.			
	RAMING VOOR 1858.	TOT 30 APRIL 1859.	MEER.	MINDER.
Hoofdgelden	f 200 000,00	f 191 549,43	»	f 8 450,57
Personeel	20 500,00	25 823,51	f 5 323,51	»
Patentregt	30 000,00	34 047,78^{5}	4 047,78^{5}	»
Huurwaarde van huizen	15 000,00	17 201,07	2 201,07	»
Regt van paarden en rijtuigen	500,00	421,55	»	78,45
Erfpachten	800,00	1 169,91	369,91	»
Landtaksen	10 000,00	10 237,04^{5}	237,04^{5}	»
Brugge- en weggelden	500,00	952,21	452,21	»
Quota van suikerplantages en houtgronden	28 000,00	37 683,65^{5}	9 683,65^{5}	»
Inkomende en uitgaande regten	282 450,00	266 860,89^{5}	»	15 589,10^{5}
Lastgeld der schepen	40 000,00	44 042,57	4 042,57	»
Baken-, los- en steigergelden	2 300,00	2 630,25	330,25	»
Zegelregt	48 000,00	45 669,48	»	2 330,52
Venduregt	24 000,00	14 235,57	»	9 764,43
Transporteren	f 702 050,00	f 692 524,93	f 26 688,00^{5}	f 36 213,07^{5}

ONTVANGSTEN.

OMSCHRIJVING.	ONTVANGSTEN.			
	RAMING VOOR 1858.	TOT 30 APRIL 1859.	MEER.	MINDER.
Per transport	f 702 050,00	f 692 524,93	f 26 688,005	f 36 213,075
Transportregt	12 000,00	20 969,37	8 969,37	»
Collaterale successie en overgangsregten	12 000,00	9 930,25	»	2 069,75
Begraafplaatsregt	3 000,00	3 301,10	301,10	»
Waag- en rooigelden	7 000,00	6 178,25	»	821,75
Opbrengst der posterij	5 000,00	8 698,84	3 698,84	»
Leges- en provisiegelden	3 500,00	8 063,92	4 563,92	»
Passagegelden met koloniale vaartuigen	3 400,00	8 201,00	4 801,00	»
Kortingen op de inkomsten van ambtenaren wegens pensioenen	30 000,00	32 245,345	2 245,345	»
	f 777 950,00	f 790 113,005	f 51 267,58	f 39 104,575
Inkomsten der Bank	50 000,00	12 380,01	»	37 619,99
Inkomsten der gouvernements-plantage Catharina Sophia	110 000,00	75 012,54	»	34 987,46
Inkomsten der gouvernements-plantage Rustenburg	28 770,00	10 542,52	»	18 227,48
Verpleeggelden in het militair hospitaal	7 000,00	8 372,765	1 372,765	»
Toevallige baten	12 000,00	20 220,725	8 220,725	»
Renten van het kapitaal, vroeger op het grootboek der nationale schuld ingeschreven ten name van het voormalig pensioenfonds der West-Indische ambtenaren	10 950,00	»	»	10 950,00
Diverse ontvangsten	»	64 758,29	64 758,29	»
Terugbetaalde kosten van engagementen en aanvoer van Chinesche immigranten	»	11 670,145	11 670,145	»
	f 996 670,00	f 933 070,00	f 137 289,505	f 140 889,505

UITGAVEN.

OMSCHRIJVING.	UITGAVEN.			
	RAMING VOOR 1858.	TOT 30 APRIL 1859.	MEER.	MINDER.
Kosten van het algemeen bestuur	f 66 372,67	f 66 833,45^{5}	f 460,78^{5}	»
Kosten van politie en justitie	119 907,50	107 768,60	»	f 12 138,90
Administratie van finantien	157 024,74	90 720,04^{5}	»	66 304,69
Departement der onbeheerde boedels en weezen .	25 904,00	19 871,39^{5}	»	6 032,60
Kosten van de eeredienst en het lager onderwijs.	65 570,00	60 336,67	»	4 733,33
Plaatselijke en huishoudelijke kosten.	29 450,00	26 323,25	»	3 126,75
Inspectie der domeinen, van de nijverheid en den landbouw	239 002,00	212 080,27^{5}	»	26 921,72
Kosten van het bouwdepartement	138 203,00	133 388,91	»	4 814,09
Kosten van de geneeskundige dienst	66 201,47	56 629,85	»	9 571,62
Militaire kosten	401 789,83	296 230,52^{5}	»	105 559,30
Koloniale vaartuigen en het loodswezen. . . .	69 081,00	47 143,58^{5}	»	21 937,41
Buitengewone uitgaven en onvoorziene tegenspoeden	368 163,79	208 213,70	»	159 950,09
	f 1 746 670,00	f 1 326 040,26	f 460,78^{5}	f 421 090,52

N°. 9.

STAAT

AANTOONENDE HET GETAL

DER

WEGGELOOPEN EN TERUGGEKEERDE SLAVEN

GEDURENDE HET JAAR 1858,

met opgave van de middelen die tot hunne terugbrenging zijn aangewend, dan wel of zij uit eigen beweging zijn teruggekeerd, en van de straffen na terugkeering toegepast.

NAAM DER PLAATS van waar de verwijdering heeft plaats gehad.	Weggeloopen.	Teruggekeerd.
Stad Paramaribo en hare buitenwijken.	68	64
Divisien:		
Boven-Suriname en Thorarica. . . .	38	36
Para	8	3
Boven-Commewijne .	25	24
Boven-Cottica en Perica.	34	35
Beneden-Commewijne	7	9
Beneden-Cottica . .	71	67
Saramacca	21	19
Districten:		
Nickerie	48	48
Coronie	12	12
	332	317

OPGAAF DER MIDDELEN die tot terugbrenging van ontvlugte slaven zijn aangewend, dan wel of zij uit eigen beweging zijn teruggekeerd, en van de straffen na terugkeering toegepast.

Een twaalftal weggeloopen negers, behoorende tot een groot en sterk kamp of dorp, bekend onder den naam van „*no merie mi*" (raak mij niet aan), allen gewapend en wel drie met geweren, de overigen met lansen, deed onder aanvoering van hun gramman (opperhoofd van het kamp) Prins, in het bosch geboren, in den nacht van den 11den op den 12den Augustus 1858 een inval op de plantage St. Barbara, in de divisie Boven-Suriname en Thorarica, ten einde daar roof en diefstal te plegen. Vermetel begaf de bende zich naar de negerhuizen, doch de slaven der genoemde plantage, van de komst der wegloopers verwittigd, overrompelden hen, met dat gevolg dat twee hunner, de slaven December, van plantage St. Barbara, en Kwassie, afkomstig van de vroegere slavenmagt van plantage Mon Trésor, die sedert naar plantage Jagtlust is overgebragt, aangehouden werden. Bij die gelegenheid werd door den slaaf George, een Creool van het bosch, tot bedoelde bende behoorende, aan den slaaf Mei, van plantage St. Barbara, eene verwonding toegebragt met eene lans. Op den 15den Augustus daaraanvolgende vervoegden zich de overgebleven wegloopers tot den wachtneger Kadet, van plantage St. Barbara, terwijl de veldmagt te huis was, en gaven dezen te kennen dat zij nog niet waren heengegaan, maar zich *nu of later* zouden wreken op den slaaf Ferdinand, die hen had verraden. Dit vooral bragt schrik en vrees onder de slaven van voormelde plantage, maar vooral onder de sluis- en kostwachters, die, het ergste vreezende, des nachts hunne posten niet durfden betrekken.

Het werd bij gouvernements-resolutie van 20 Augustus, n°. 2, noodig geacht, een militair detachement derwaarts te zenden, om gemeenschappelijk met eene burgerpatrouille de bedoelde rustverstoorders, die zich naar ontvangen berigten op den verlaten grond Nieuw Weêrgevonden zouden ophouden, te arresteren of onschadelijk te maken. Dit mogt echter niet gelukken.

Hier kan nog vermeld worden dat op den 24sten Julij door den eigenaar der plantage de Vrede, F. J. R. Brusch, op eigen gezag een togt is ondernomen naar een kamp, gelegen buiten het grondgebied zijner plantage, waar zich eenige weggeloopen slaven van zijn effect ophielden. Hij werd vergezeld door eenige slaven zijner plantage. Drie wegloopers werden aangehouden. Op twee anderen, de slaven Abraham en Andries, werd door den bastiaan Jacob, ter voldoening aan den last van zijn meester, met hagel geschoten, omdat zij aan zijn bevel om te *staan* geen gevolg hadden gegeven. Nog dienzelfden dag overleden beide slaven. Te dier zake is tegen genoemden Brusch vervolging ingesteld. Reeds is van criminelen eisch en conclusie gediend en wordt de uitspraak van het geregtshof te gemoet gezien.

De in Nickerie weggeloopen slaven zijn, met uitzondering van *twee*, die vrijwillig zijn teruggekeerd, aangehouden door burger- en militaire patrouilles, uitgezonden om te voorkomen dat zij het aangrenzend Britsch grondgebied bereiken.

Overigens kwamen weggeloopen slaven uit eigen beweging terug of werden op of in de nabijheid van de stad of van plantages en gronden aangehouden door wachtnegers of door andere personen.

In den regel worden de opgevangen slaven òf door den *eigenaar* òf, op aanvraag van dezen, door den procureur-generaal huishoudelijk gestraft. Aan vrijwillig teruggekeerden wordt dikwerf geene straf opgelegd.

Tegen vijftien weggeloopen slaven, behoorende tot de plantages Badenstein, Esthersrust en Moed en Kommer, in de Warappakreek (divisie Beneden-Cottica), hare uitwatering hebbende in zee, die een komplot tot ontvlugting uit de kolonie, met het kennelijk oogmerk om zich aan hunne wettige meesters te onttrekken, hadden gemaakt, en onder de verzwarende omstandigheid van de misdaad van diefstal hadden ten uitvoer gebragt, is op grond van de publicatie van 1838 (*Gouvernementsblad* n°. 7), eene criminele vervolging ingesteld, in welke zaak eerlang 's hofs arrest zal worden uitgesproken.

TOELICHTINGEN.

Desertien, in den eigenlijken zin, hebben in 1858 weinig plaats gehad; de vermelde getallen hebben voor het grootste gedeelte hun oorsprong in *tijdelijke* verwijdering der slaven, hetzij om bij den procureur-generaal te gaan klagen, hetgeen, zoo dikwijls het bezwaar de geheele magt betreft, *in massa* zonder pas geschiedt, hetzij om zich eenige dagen aan den arbeid te onttrekken. Het is overeenkomstig de wet dat van *elke* verwijdering aangifte moet worden gedaan (art. 40 en 67 van het divisie-reglement van 1842, *Gouvernementsblad* n°. 3). Zoo zijn begrepen onder de opgegeven getallen:

in de divisie Boven-Suriname en Thorarica:

16 slaven van plantage Voorburg, die, nadat de heer E. F. L. Mollinger die plantage had gekocht, zich verwijderd hadden, doch voor een gedeelte uit eigen beweging zijn teruggekeerd;

in de divisie Boven-Cottica en Perica:

17 slaven van plantage Vlugt en Trouw, die zich bij gelegenheid van de overbrenging der slaven van dat effect naar plantage Dordrecht verwijderd hadden, doch voor het grootste gedeelte weder vrijwillig zijn teruggekeerd;

in de divisie Beneden-Cottica (de meest bevolkte):

15 slaven, die poging hebben aangewend om de kolonie te ontvlugten;
23 slaven van verschillende plantages, die zich van de plantages *regtstreeks* naar de stad hebben begeven om te klagen, zonder dat zij van een pas waren voorzien;

in de divisie Saramacca:

19 slaven van plantage Hamburg, die, ten gevolge van onaangenaamheden met den eigenaar C. A. Wois, de plantage hadden verlaten, doch later uit eigen beweging zijn teruggekomen;

in het district Nickerie:

46 slaven van plantage Paradise, die ter oorzake van verschil de plantage hadden verlaten, doch gedeeltelijk op den dag hunner verwijdering en gedeeltelijk eenige dagen later aangehouden zijn.

De verwijdering der slaven van het district Coronie, zijnde van plantage Bellevue, geschiedde met het oogmerk om in de hoofdplaats bij den procureur-generaal te gaan klagen. Eene noodlottige vergissing was daarvan oorzaak. Voorbarigheid aan de zijde dier slaven, maar niet geheel zonder reden, gaf daartoe aanleiding.

In het algemeen heeft in 1858 een goede geest geheerscht onder de slaven, en mogt men zich, vooral in de laatste negen maanden, over eene bijzondere rust verblijden. Welligt dat eene betere naleving der wettelijke bepalingen omtrent verstrekking van kost en kleedingbehoeften, waaraan zooveel mogelijk de hand wordt gehouden, daartoe het hare heeft bijgedragen.

Paramaribo, den 15den April 1859.

De Procureur-generaal in de kolonie Suriname,

(*get.*) J. W. GEFKEN.

Voor eensluidend afschrift,

De Gouvernements-secretaris,

(*get.*) E. A. VAN EMDEN.

ZITTING 1860 — 1861. —— (LX.)

Verslag van het beheer en den staat der West-Indische bezittingen en van die ter Kuste van Guinea over 1858.

BIJLAGE R VAN HET VERSLAG. (Suriname.)

N°. 10.

STAAT

VAN

REGTERLIJKE UITSPRAKEN,

waarbij slaven tot straffen veroordeeld zijn of waarbij zij van tegen hen ingebragte beschuldigingen zijn vrijgesproken.

1858.

Nommer.	NAAM VAN DEN BEKLAAGDE.	AARD DER BESCHULDIGING.	Datu[m] van [het] vonn[is]
1	a. Mentor, b. Jaun, c. Kommandeur, aankomende A. W. Oppenheimer.	Medepligtigheid aan den door hunnen mede-veroordeelden S. M. Spaans gepleegden diefstal, vergezeld van braak, van een gedeelte der goederen, welke hem als schipper of schuitenvoerder waren toevertrouwd.	12 Jan — 3 Febr
2	Frederik, aankomende den boedel D. van Kammel, onder straatvoogdij van C. L. G. van Amson.	Diefstal bij nacht in een bewoond huis, benevens twee diefstallen bij nacht in de aanhoorigheid van een bewoond huis, waarvan één gepleegd met inklimming.	12 Jan — 3 Feb
3	a. Frederik, aankomende C. Beeldsnijder Raven, b. Victor, aankomende G. Salomons, c. Vasal, aankomende de Wed. W. Elder.	Het toebrengen van slagen met een touw aan de slaven Cornelis, Anthonie, en April, werkzaam op plantage Hooyland, alzoo aan feitelijk geweld, gequalificeerd door het werktuig waarvan zij zich hebben bediend (artt. 12, 13 en 17 der publicatie van 1830, G. B. n°. 2, gewijzigd door de publicatie van 1831, G. B. n°. 1, artt. 6 en 7 der publicatie van 1841, G. B. n°. 7).	9 Feb
4	Johannes, aankomende J. W. Nieuwenhuizen.	Diefstal bij nacht in een bewoond huis, gepleegd met binnenbraak.	30 M — 7 A
5	a. Louis, aankomende plantagje Mary's hope, b. Caro, aankomende Wed. D. J. Pinto.	Het vechten en aan elkander toebrengen van slagen en stooten, waarbij laatstgenoemde zich van een mesje heeft bediend, alzoo de eerste aan eenvoudig feitelijk geweld, de laatste aan feitelijk geweld, gequalificeerd, door het werktuig waarvan zij zich daarbij heeft bediend (artt. 12, 13, 17, 20 en 22 der publicatie van 1830, G. B. n°. 2 de publicatie van 1831, G. B. n°. 1, artt. 6 en 7 der publicatie van 1841, G. B. n°. 7).	22 — 6
6	Amalia, aankomende F. Wijnand.	Diefstal door een huisbediende, ten nadeele van haren meester.	Re[s] van 3

Datum van het vonnis.	UITSPRAAK.	TOELICHTINGEN.
12 Januarij. — 3 Februarij.	Het geregtshof heeft den beklaagden Spaans en de hierin vermelde slaven schuldig verklaard aan diefstal, gepleegd door een schipper of schuitenvoerder, in vereeniging met zijne bedienden, van een gedeelte der goederen die aan hem als zoodanig tot vervoer toevertrouwd waren; wijders dat die diefstal niet vergezeld is geweest van de verzwarende omstandigheid van braak, en onder anderen veroordeeld Mentor en Jaun tot eene gevangenisstraf van een jaar, en Kommandeur tot eene dergelijke straf van zes maanden.	Het openbaar ministerie had gevraagd veroordeeling tot eene straf, door het hof te bepalen.
12 Januarij. — 3 Februarij.	Bij 'shofs arrest schuldig verklaard aan diefstal bij nacht in een bewoond huis, en aan twee eenvoudige diefstallen, en veroordeeld tot gevangenzetting voor den tijd van twee achtereenvolgende jaren.	Als voren.
9 Februarij.	Het collegie van kleine zaken heeft (ten aanzien van Vasal bij verstek regt doende) aangenomen de qualificatie van het misdrijf door het openbaar ministerie, en de beklaagden veroordeeld tot dwangarbeid op een landsetablissement, elk voor acht dagen, na vooraf-gaande afstraffing met twintig zweepslagen.	Het openbaar ministerie had gerequireerd veroordeeling tot dwangarbeid op een der landsetablissementen voor niet minder dan acht dagen en niet meer dan zes maanden, na voorafgaande lijfstraf, ter bepaling des regters.
30 Maart. — 7 April.	Bij 's hofs arrest schuldig verklaard aan diefstal, gepleegd bij nacht in een bewoond huis (zonder dien te hebben ten uitvoer gebragt door middel van inklimming en binnenbraak), en veroordeeld tot eene gevangenzetting van een jaar.	Het openbaar ministerie had gevraagd veroordeeling tot eene straf, door het hof te bepalen. De preventive gevangenisstraf van den beklaagde is bij de oplegging van straf van invloed geweest.
22 Junij, — 6 Julij.	Het collegie van kleine zaken heeft de beklaagden schuldig verklaard, zoo als bij requisitoir is omschreven, en veroordeeld: den 1sten beklaagde tot gevangenzetting in boeijen voor acht dagen en de 2de beklaagde tot dezelfde straf voor tien dagen; zijnde te haren aanzien verzachtende omstandigheden in aanmerking genomen.	Het openbaar ministerie had geëischt veroordeeling van den eerste tot eene gevangenzetting in boeijen voor acht dagen, en van de laatste tot dwangarbeid voor acht dagen, na voorafgaande lijfstraf, ter bepaling des regters.
Resolutie van 3 Augustus.	Het geregtshof heeft overwogen dat de schuldpligtigheid der beklaagde het hof niet voldoende bewezen voorkomt, en mitsdien het openbaar ministerie gemagtigd om de beklaagde van deze regtsvervolging te ontslaan en uit de gevangenis, waar zij zich bevond, onder handtasting en belofte van zich ten allen tijde, des vermaand zijnde, wederom te zullen sisteren, „sub poena confessi et convicti."	Het openbaar ministerie had gevorderd veroordeeling in eene straf, door het hof te bepalen.

Nommer.	NAAM VAN DEN BEKLAAGDE.	AARD DER BESCHULDIGING.
7	*a.* Lena, *b.* Francina, } aankomende plantage Onverwacht en Duisburg.	Het op- en schuilhouden van weggeloopen slaven ten nadeele wettige eigenaren of meesters (art. 18 der publicatie van 18 G. B. n°. 23, gewijzigd door de publicatie van 5 Februarij 18 G. B. n°. 1, art. 9 der publicatie van 30 Augustus 1856, G. B. n°.
8	Albertus, aankomende W. E. Ruhmann.	Diefstal bij nacht in een bewoond huis.

Datum van het vonnis.	UITSPRAAK.	TOELICHTINGEN.
10 Augustus.	Het collegie van kleine zaken heeft de beklaagden schuldig verklaard, zoo als bij requisitoir is omschreven, en veroordeeld, en wel Lena tot twintig slagen en dwangarbeid op den eigendom van haren meester of op zoodanige plaats als door dezen zal worden aangewezen, voor twee maanden, en Francina tot tien slagen en dwangarbeid als voren, voor eene maand.	Het openbaar ministerie had gerequireerd veroordeeling tot twintig zweepslagen en dwangarbeid, de eerste voor den tijd van twee, de tweede van eene maand, op den grond van haren meester.
1 September.	Het geregtshof heeft zich vereenigd met de qualificatie van het misdrijf door het openbaar ministerie en den beklaagde veroordeeld tot dwangarbeid en boeijen voor een jaar.	Het openbaar ministerie had geëischt veroordeeling tot eene straf, door het hof te bepalen.

Paramaribo, den 15den April 1859.

De Procureur-generaal in de kolonie Suriname,
(*get.*) J. W. GEFKEN.

Voor eensluidend afschrift,
De Gouvernements-secretaris,
(*get.*) E. A. VAN EMDEN.

N°. 11.

STAAT

VAN DE

REGTERLIJKE UITSPRAKEN

WEGENS

OVERTREDING VAN DE SLAVENREGLEMENTEN.

1858.

STAAT van de regterlijke uitspraken gedurende 1858, wegens overtredingen van de
Nieuw Rotterdam of zoogenaamde Nickeriepunt, en op het onderhoud, den arbeid,
(Bijlagen B en C der Publicatie van 1851, *Gouvernementsblad* n°. 4, en Publicatie

NOMMER.	NAAM VAN DEN BEKLAAGDE.	AARD DER BESCHULDIGING.
1	J. van Beerenstein, bevelhebber der plantage Leasowes in Coronie.	Wegens het meer werk opgeven dan de wet bepaalt (artt. 13 en 22 der bijlage C van de publicatie van 1851, *Gouvernemensblad* n°. 4, laatstgenoemd artikel gewijzigd in 1856).
2	F. Wijnand.	Het opsluiten in eene boei van de slavin Betsy, op zijn erf te Nieuw Rotterdam, voor langer dan vier en twintig uren (artt. 13 en 16 der publicatie van 1851, *Gouveanementsblad* n°. 4, bijl. B, art. 16 der publicatie van 1856, *Gouvernementsblad* n°. 10).
3	J. A. Duurhagen, huisvrouw van J. Frouin.	1°. Het toebrengen van in den nacht van den 1sten op den 2den Mei 1858 aan de slavin Maria, toebehoorende aan plantage la Liberté, doch in dienst van den beklaagde, van een slag in het aangezigt, eerst met een stokje en daarna met een presenteerblaadje van blik. 2°. Het doen toebrengen van slagen met een touw door den slaaf Johannes aan de slavin Maria. 3°. Het doen toebrengen van slagen in het aangezigt door den slaaf Johannes of door Jan aan de slavin Maria, op verschillende tijdstippen in de eerste maanden van 1858. Alzoo dan feitelijk geweld, zoowel gequalificeerd door het werktuig waarvan is gebruik gemaakt, als eenvoudig (art. 16 van het gewijzigd slaven-reglement van 1856, *Gouvernementsblad* n°. 10, art. 12 der publicatie van 1830, *Gouvernementsblad* n°. 2, art. 6 der publicatie van 1841, *Gouvernementsblad* n°. 7).
4	F. J. Verschuur, eigenaar en gezagvoerder der plantage Elisabethshoop.	Overschrijding van regtsmagt, door aan de slavenmagt zijner plantage Elisabethshoop, gedurende omstreeks twee maanden, het rantsoen sterken drank en melasse te onthouden, zoomede aan twee onnaauwkeurigheden in het maandelijks in te zenden uittreksel uit het strafregister (art. 36, in verband met art. 28 § *a*, en 29 § *b* van bijlage C der publicatie van 1851, *Gouvernementsblad* n°. 4, gewijzigd bij art. 2 der publicatie van 1856, *Gouvernementsblad* n°. 10, art. 35, alinea *b*, ibid.)
5	Maria Bennernagel, weduwe D. S. van Königslow.	Grove mishandeling van hare slavin Venus sedert het midden van het jaar 1850 (als wanneer deze slavin, ten gevolge van hevige mishandeling van wege hare meesteres in de rivier gesprongen, maar door scheepsvolk met eene sloep gered is) en derhalve gedurende omstreeks acht jaren, en zulks niet alleen door aan gemelde slavin bijna dagelijks slagen toe te brengen, hetzij met de hand of de vuist, zoo als nog op den 14den Junij 1858 plaats had, hetzij met stokken, bezemstelen of boomzwepen, of haar door den slaaf Pieter of den slavenjongen Klaas te doen slaan; maar daarenboven door haar gedurende bovenvermeld tijdsverloop te beletten immer uit te gaan en haar te noodzaken dag en nacht te blijven op de bovenste verdieping der woning, waar zij door geene bloedverwanten mogt worden bezocht, noch zelve tot een der huisgenooten vermogt te spreken.

reglementen op de behandeling der slaven in de stad Paramaribo en hare buitenwijken en in de stad de huisvesting en de tucht der slaven op de plantage en de gronden in de kolonie Suriname. van 1856, *Gouvernementsblad* n°. 10.)

DATUM van het VONNIS.	UITSPRAAK.	*TOELICHTINGEN.*
1 Maart 1858.	De regtbank van raden-hoofdingelanden in Coronie, krachtens art. 12 der publicatie van 1836, *Gouvernementsblad* n°. 2, van deze overtreding kennis nemende, heeft den beklaagde veroordeeld in eene geldboete van f 50 gulden.	Het openbaar ministerie, waargenomen door den landdrost (art. 13 der publicatie van 1836, *Gouvernementsblad* n°. 2), had gevraagd veroordeeling in eene geldboete van f 75.
27 Julij 1858.	Het collegie van kleine zaken heeft den beklaagde veroordeeld in eene geldboete van f 20.	Het openbaar ministerie had gerequireerd veroordeeling in eene geldboete van f 20.
3 Aug. 1858.	Het voormeld collegie heeft verklaard dat de feiten vermeld onder n°. 1 en 2 en de onder n°. 3, voor zoover de slaaf Jan daarbij is betrokken, niet zijn bewezen en haar daarvan vrijgesproken; voorts verklaard wettig en overtuigend bewezen het feit sub n°. 3 opgenoemd, wat Johannes aangaat: de beklaagde alzoo schuldig aan overtreding van art. 13 van het reglement op de behandeling der slaven te Paramaribo, en mitsdien aan eenvoudig feitelijk geweld en veroordeeld in eene geldboete van f 200.	Het openbaar ministerie had geëischt gevangenisstraf van acht dagen ten minste, en zes maanden ten hoogste.
10 Aug. 1858.	Het collegie van kleine zaken heeft, met aanneming van verzachtende omstandigheden, den beklaagde veroordeeld in eene geldboete van f 50 en in twee geldboeten ieder van f 10.	Het openbaar ministerie had gerequireerd veroordeeling in eene geldboete van f 50 ten minste, en f 500 ten hoogste, en in twee geldboeten ieder van f 10.
7 Sept. 1858.	Overeenkomstig het requisitoir van het openbaar ministerie door het collegie van kleine zaken bij gebrek aan bewijs vrijgesproken.	Krachtens magtiging van het geregtshof bij resolutie in dato 15 Junij 1858, had op dien dag eene huiszoeking plaats in de woning van de beklaagde.

NOMMER.	NAAM VAN DEN BEKLAAGDE.	AARD DER BESCHULDIGING.	DA va VO
6	F. W. Yvel, wonende als directeur op de plantage Mon Trésor.	Feitelijk geweld, gequalificeerd door het werktuig waarvan ten deze is gebruik gemaakt, door op den 3den Julij 1858 op plantage Mon Trésor, de slaven Sela, Profeet, Laurens en David, destijds aldaar te werk gesteld, te hebben gestraft met dertig zweepslagen, ofschoon de beklaagde door den administrateur was gemagtigd om de genoemde slaven op zijne autorisatie, *volgens de wet*, dus met ten hoogste *dertig slagen*, te straffen (art. 32 van de bijl. C, behoorende tot de publicatie van 1851, *Gouvernementsblad* n°. 4, art. 28, § *d*, art. 29, § *b*, alsmede art. 36 ibid., gewijzigd bij art. 2 der publicatie van 1856, *Gouvernementsblad* n°. 10, art. 12 der publicatie van 1830, *Gouvernementsblad* n°. 2, art. 6 der publicatie van 1841, *Gouvernementsblad* n°. 7).	7 Se
7	John Chandler.	Het herhaaldelijk toebrengen van slagen met eene karwarts, waaraan een gevlochten zweep bevestigd was, aan en het doen afstraffen met tamarinderoeden van de hem aankomende slavin Johanna op de plantage la Campagne, alzoo feitelijk geweld, gequalificeerd door het werktuig waarvan hij zich heeft bediend (art. 36 der bijl. C van de publicatie van 1851, *Gouvernementsblad* n°. 4, gewijzigd bij art. 2 der publicatie van 1856, *Gouvernementsblad* n°. 10, art. 12 der publicatie van 1830, *Gouvernementsblad* n°. 2, art. 6 der publicatie van 1841, *Gouvernementsblad* n°. 7).	4 Jan
8	T. J. Verschuur, wonende op de plantage Elisabethshoop.	Het toebrengen aan den hem toebehoorenden slaaf Castor, na hem bij de borst te hebben gegrepen, van twee slagen met de hand in het aangezigt, alzoo aan eenvoudig feitelijk geweld (art. 36, bijl. C der publicatie van 1851, *Gouvernementsblad* n°. 4, gewijzigd bij art. 2 van de publicatie van 1856, *Gouvernementsblad* n°. 10).	1 Feb

DATUM van het VONNIS.	UITSPRAAK.	*TOELICHTINGEN.*
7 Sept. 1858.	Het collegie van kleine zaken heeft zich vereenigd met de qualificatie van het misdrijf door het openbaar ministerie en den beklaagde veroordeeld tot gevangenisstraf gedurende acht dagen.	Het openbaar ministerie had gevraagd veroordeeling tot gevangenzetting van acht dagen ten minste en zes dagen ten hoogste. Bij gouvernements-resolutie, in dato 6 October 1858, nº. 1, is de opgelegde gevangenisstraf gecommuteerd in eene geldboete van vijftig gulden.
4 Januarij 1859.	Het collegie van kleine zaken heeft den beklaagde ter zake van de afstraffing met tamarinderoeden veroordeeld tot gevangenisstraf voor acht dagen.	Het openbaar ministerie had gerequireerd veroordeeling tot gevangenisstraf van acht dagen ten minste en zes maanden ten hoogste.
1 Februarij 1859.	Het collegie van kleine zaken heeft den beklaagde schuldig verklaard zoo als bij requisitoir is omschreven, en, met aanneming van verzachtende omstandigheden, veroordeeld tot eene geldboete van f 50.	Het openbaar ministerie had geëischt veroordeeling in eene geldboete van f 50 ten minste en f 300 ten hoogste. De beklaagde was ook bij acte van dagvaarding beschuldigd van den slaaf Castor met de borst tegen eenig voorwerp geworpen of hem een stoot tegen de borst of den schouder gegeven te hebben, doch vermits dit door de instructie niet bewezen werd, is bij het requisitoir daarvan afgezien.

Paramaribo, den 15den April 1859.

De Procureur-generaal in de kolonie Suriname,

(*get.*) J. W. GEFKEN,

Voor eensluidend afschrift,

De Gouvernements-secretaris,

(*get.*) E. A. VAN EMBDEN.

STAAT

VAN DE

PLANTAGES EN GRONDEN

aan welker beheerders aanschrijvingen zijn gedaan tot nakoming van verpligtingen hun bij de slavenreglementen voorgeschreven;

GEDURENDE HET JAAR 1858.

STAAT van de plantages en gronden aan welker beheerders aanschrijvingen zijn gedaan tot behoeften aan de slaven, vervat in de publicatie van 23 Februarij 1854 (*Gouvernementsblad* de huisvesting en de tucht der slaven op de plantages en gronden, opgenomen in de n°. 10), welke niet voor dadelijke vervolging vatbaar zijn, maar waaromtrent de

Nommer van orde.	DATUM, LETTER EN NOMMER der AANSCHRIJVING.		NAMEN der PLANTAGES EN GRONDEN.	WAARTOE DE AANSCHRIJVING is strekkende.	DAGTEEKENING waarop de gestelde termijn verschijnt.
		A.	Divisie *Saramacca.*		
1	24 Maart.	284	la Ressource.	Tot verstrekking van kleedingbehoeften.	24 April.
			Divisie *Boven-Suriname en Thorarica.*		
2	2 Junij.	450	Worsteling Jacobs.	Tot verstrekking van kleeding.	30 Junij.
3	2 »	451	Susanna's daal.	Idem.	30 »
4	2 »	456	Worsteling Jacobs.	Tot verstrekking van versnapering.	16 »
			Divisie *Boven-Commewijne.*		
5	2 »	458	Berkshoven.	Om spoed te maken met de herstelling van het ziekenhuis.	
			Divisie *Boven-Cottica en Perica.*		
6	4 »	476	Kleinhoop.	Om spoed te maken met de herstelling van het dak van het ziekenhuis.	
7	4 »	477	le Mat rouge.	Idem met de uitlooijing van het ziekenhuis.	
			Divisie *Para.*		
8	1 Julij.	549	Waterland.	Tot spoedige voltooijing der onderhanden zijnde negerwoningen.	
			District *Coronie.*		
9	5 »	570	Hope.	Om de aan de vorige uitdeeling ontbrekende naalden, scharen, matrozen-scheermessen en kammen te verstrekken.	2 Augustus.

nakoming. van de aan hen opgelegde verpligtingen bij het Reglement op de verstrekking van kleeding-
n°. 2), en tot voldoening aan zoodanige voorschriften van het Reglement op het onderhoud, den arbeid,
publicatie van 6 Mei 1851 (*Gouvernementsblad* n°. 4, bijl. C) en 30 Augustus 1856 (*Gouvernementsblad*
nalatigen eerst behooren aangemaand te worden.

AANMERKINGEN.

Twee malen 's jaars, en wel in de maanden Maart en September, wordt, ingevolge dezerzijdschen last, in de divisien en districten een naauwkeurig onderzoek ingesteld naar de naleving der slavenreglementen wat betreft de onderwerpen die daarvoor vatbaar zijn, behalve de bijzondere schouwingen, welke naar aanleiding van bij de politie inkomende klagten tusschentijds noodig bevonden worden.

De verslagen van die schouwingen strekken tevens tot leiddraad om in den tusschentijd van die eene schouwing tot de andere, zoo dikwijls de termijn daartoe verschijnt, van belanghebbenden inlichting in te winnen, of de verstrekking weder heeft plaats gehad, als wanneer, in geval van ontkennend antwoord, den belanghebbende de termijn van vier weken gesteld wordt.

De grootste moeijelijkheid in de handhaving van de slavenreglementen leveren de kleine grondjes met zeer weinige slaven op, vooral wanneer die zoo ver van de hoofdplaats verwijderd zijn als de grond la Resource met 6 slaven. Herhaaldelijk is dan ook opgedragen om aldaar te onderzoeken of de kleeding is verstrekt. De burger-autoriteit is steeds het antwoord schuldig gebleven. Er werd nu gewacht op het verslag van Maart 1859. Welligt dat dit punt dan tot klaarheid gebragt wordt.

Er was in April te voren verstrekt.

Verstrekt.

Een nader ingesteld onderzoek deed blijken dat de versnapering werd gegeven.

Hieraan is voldaan.

Idem; de aanmaning voor het ziekenhuis van plantage Klein Hoop is herhaald bij missive van 27 December 1858, n°. 1154, doch toen was het reeds in goeden staat gebragt.

Idem.

Hieraan is voldaan.

Verstrekt.

Nommer van orde.	DATUM, LETTER EN NOMMER der AANSCHRIJVING.		NAMEN der PLANTAGES EN GRONDEN.	WAARTOE DE AANSCHRIJVING is strekkende.	DAGTEEKENING waarop de gestelde termijn verschijnt.
		A.			
10	5 Julij.	571	Hope.	Tot verstrekking van rhum of dram aan de slaven, volgens de wet.	
	Divisie *Beneden-Cottica.*				
11	14 »	630	Lodewijksburg.	Om kleeding te verstrekken.	12 Augustus.
12	» »		Sporksgift.	Idem.	» »
13	» »	631	Anna Catharina.	Tot herstelling van bouwvallige negerwoningen.	
14	» »	632	Lodewijksburg.	Idem.	
	Divisie *Beneden-Commewijne.*				
15	13 Augustus.	726	Schoonoord, 1/3 aandeel onder beheer van C. J. Leysner.	Tot verstrekking van kleeding.	11 September.
	Divisie *Beneden-Cottica.*				
16	20 November.	1016	Badenstein.	Om de slavenkinderen naar de nabij gelegen school te Anna's zorg te zenden.	
	District *Coronie.*				
17	» »	1017	Hope.	Om te voorzien in de ten achteren geraakte uitdeeling van versnapering.	3 Jan. 1859.
18	» »	1018	Inverness.	Idem.	» » »
19	» »	1019	Hamilton.	Idem.	» » »
	Divisie *Boven-Suriname en Thorarica.*				
20	2 December.	1041	Quamabo.	Om kleeding te verstrekken.	31 Dec. 1858.
21	» »	1042	de Hoop.	Idem.	» » »
22	» »	1044	Worsteling Jacobs.	Om te voorzien in de ten achteren geraakte verstrekking van versnapering.	13 Jan. 1859.
23	» »	1046	Voorburg.	Tot herstel van negerwoningen.	2 Maart »
24	» »	1047	Victoria.	Idem.	» » »
25	» »	1048	Worsteling Jacobs.	Om de daken der negerwoningen te herstellen.	» » »
26	» »	1049	l'Espérance.	Idem van het ziekenhuis.	» » »

AANMERKINGEN.

Verstrekt.

Idem.

In orde gebragt.

Herhaald bij missives van 28 Augustus, n°. 793, en 7 December, n°. 1084. Die woningen zijn in behoorlijken staat gebragt.

Verstrekt.

Geweigerd door den eigenaar H. Wright in zeer ongepaste bewoordingen. Te dien aanzien zal eene regtsvervolging plaats vinden, indien uit het nu verwacht wordende verslag niet blijkt, dat alsnu aan de wet wordt voldaan.

Uit het onderzoek is gebleken dat in de verstrekking van versnapering door sequesters (de plantage Hope was in executie genomen) werd voorzien en dat de schijn van het tegenovergestelde aan eene vergissing was toe te schrijven; maar er kwam daarbij aan het licht dat de geregelde toezending daarvan veel te wenschen overliet.

Opgehelderd; men kwam niet te kort.

Hierin is voorzien.

Op Quamabo zijn de meeste der bij de wet voorgeschreven kleedingbehoeften uitgedeeld.

Op de Hoop was reeds den 29sten November uitdeeling gedaan.

Hieraan is voldaan.

Het rapport van de burger-autoriteit is nog niet ingekomen.

Idem.

Idem.

Idem.

Nommer van orde.	DATUM, LETTER EN NOMMER der AANSCHRIJVING.		NAMEN der PLANTAGES EN GRONDEN.	WAARTOE DE AANSCHRIJVING is strekkende.	DAGTEEKENING waarop de gestelde termijn verschijnt.
		A.	Divisie *Beneden-Cottica.*		
27	7 December.	1074	Barbados.	Om kleeding te verstrekken.	5 Jan. 1859.
28	» »	1075	George Hendrik.	Idem.	» » »
29	» »	1076	Killenstein.	Idem.	» » »
30	» »	1083	Rust en Werk.	Tot herstel van negerwoningen.	6 » »
31	» »	1085	Zorg en Hoop.	Idem van het ziekenhuis.	» » »
32	» »	1086	Frederiksdorp.	Om een ziekenhuis te bouwen op dat effect, alwaar 108 slaven van plantage Alkmaar, divisie *Beneden-Commewijne*, werken.	
33	» »	1087	Pomona.	Om te voorzien in de ten achteren geraakte uitdeeling van versnapering.	» » »
34	» »	1088	Brumendaal.	Idem.	» » »
35	» »	1089	Barbados.	Idem.	» » »
36	» »	1090	Clifford Cocqshoven.	Idem.	» » »
37	» »	1091	Lodewijksburg.	Idem.	» » »
38	» »	1092	Sporksgift.	Idem.	» » »
39	» »	1093	George Hendrik.	Idem.	» » »
40	» »	1094	Adrichem.	Idem.	» » »
			Divisie *Boven-Cottica en Perica.*		
41	27 »	1151	Zeezigt.	Om te voorzien in de ten achteren geraakte uitdeeling van versnapering.	25 » »
			Divisie *Boven-Commewijne.*		
42	30 »	1168	Copie.	Om de versnapering of toespijs in hoeveelheid volgens de wet te verstrekken.	

AANMERKINGEN.

Verstrekt.

Idem.

Idem.

Hieraan is voldaan.

De zolder van het kerkgebouw is voorloopig tot ziekenhuis ingerigt.

De directeurswoning wordt daartoe gebezigd.

Verstrekt.

Opgehelderd; men kwam niet te kort.

Hieromtrent wordt een nader rapport ingewacht.

Later is gebleken dat vele slaven van het effect afwezig zijn, die elders werken. De slavenmagt behoort dan ook niet aan plantage Clifford Cocqshoven, maar aan de in de nabijheid van de zee gelegen plantage Alsimo, die ten gevolge van eene plaats gehad hebbende overstrooming niet meer bewoonbaar is. Een nieuw onderzoek zal ingesteld worden.

Verstrekt.

Idem.

Idem.

Idem.

Opgehelderd; men kwam maar eene kleinigheid, plus minus 40 op 6300 pond, te kort.

Op dezen grond bestaat de gewoonte om, door willekeurige uitbreiding van art. 7 der Bijlage C van het slavenreglement van 1851 (*Gouvernementsblad* n°. 4), den slaven een *gedeelte* van de bij de wet bepaalde versnapering te geven en daarbij de Israëlitische feestdagen (de eigenaren zijn Israëliten) ter hunner beschikking te stellen, om door jagt en visscherij in die behoeften te voorzien. Een onderzoek leidde tot het resultaat dat de slaven aan eene volle verstrekking de voorkeur gaven. Door eene onvoorziene omstandigheid is de aanmaning niet tot den betrokken persoon gekomen. Zij werd gedaan aan een der eigenaren, die daarop mededeelde, dat er *drie* regt hebbende op Copie waren, namelijk hij en twee anderen, dat eene verdeeling der slaven had plaats gevonden en hij de hem ten deel gevallenen werkzaam had gesteld op den grond Killenstein Nova in de Boven-Commewijne, zoodat de bemerking hem niet gold. De aanmaning zal herhaald worden.

Nommer van orde.	DATUM, LETTER EN NOMMER der AANSCHRIJVING.		NAMEN der PLANTAGES EN GRONDEN.	WAARTOE DE AANSCHRIJVING is strekkende.	DAGTEEKENING waarop de gestelde termijn verschijnt.
		A.			
43	30 December.	1170	Sinabo en Gelré.	Tot herstelling van de negerwoningen en het ziekenhuis.	31 Maart 1859.
44	» »	1171	Rozenburg.	Idem van het dak van het ziekenhuis binnen den kortst mogelijken tijd.	
45	» »	1172	Nieuwhoop.	Idem van het ziekenhuis.	» » »
46	» »	1173	Concordia.	Idem.	» » »
47	» »	1175	Copie.	Om het strafregister volgens de wet te houden.	
			Divisie *Para*.		
48	31 »	1186	Adrichem.	Om te voorzien in de ten achteren geraakte uitdeeling van versnapering.	11 Febr. »
49	» »	1187	Overtoom cum annexis.	Idem.	

AANMERKINGEN.

59. Het ziekenhuis op plantage Rozenburg is in goeden staat gebragt. Ofschoon de voor de overige plantages gestelde termijn nog niet was geëindigd, is nogtans uit een tusschentijds ingekomen verslag gebleken, dat, met uitzondering van plantage Nieuwhoop, ook aan de overige aanschrijvingen is voldaan.

Idem.

Idem.

Idem.

Hieraan is voldaan.

Opgehelderd; men kwam niet te kort.

Idem.

Als algemeene aanmerking laat ik volgen dat meer en meer de verstrekkingen van kost en kleedingbehoeften aan de slaven geregeld plaats hebben, terwijl op vele rentegevende plantages meer wordt verstrekt dan de wet voorschrijft.

Ten deele meen ik daaraan te mogen toeschrijven de bijzonder rustige houding der slavenmagten, die in de laatstverloopen negen maanden is opgemerkt. Bedenkelijk komt mij daarentegen voor hetgeen mij in den laatsten tijd is gebleken, dat namelijk eigenaren in Europa aan hunne gemagtigden in de kolonie in last hebben gegeven om thans, in het vooruitzigt eener aanstaande emancipatie, niet meer, althans aan kleedingstukken, uit te deelen dan volstrekt gevorderd wordt; klagten van de zijde der slaven zullen, indien maar even aan de wet wordt voldaan, uit den aard der zaak zonder gevolg moeten blijven. Maar een ieder die met hunne geaardheid slechts eenigermate bekend is, zal met mij vreezen dat hieruit een geest van misnoegen ontstaan zal, die onwil om te werken zal te weeg brengen en tot moeijelijkheden van belang aanleiding kan geven. Dit ligt trouwens in de menschelijke natuur. De hier bedoelde eigenaren, die kosten trachten uit te winnen, zullen integendeel zich welligt belangrijke schade berokkenen.

Paramaribo, den 15den April 1859.

De Procureur-generaal in de kolonie Suriname,

(*get.*) J. W. GEFKEN.

Voor eensluidend afschrift,

De Gouvernements-secretaris,

(*get.*) E. A. VAN EMBDEN.

ZITTING 1860 — 1861. — (LX.)

Verslag van het beheer en den staat der West-Indische bezittingen en van die ter Kuste van Guinea over 1858.

BIJLAGE U VAN HET VERSLAG. (Suriname.)

N°. 13.

BUREAU VAN POLITIE.

STAAT,

AANTOONENDE

DE STRAFFEN AAN WEGGELOOPEN SLAVEN

OPGELEGD GEDURENDE HET JAAR

1858.

STAAT, aantoonende de STRAFFEN en CORRECTIEN, welke gedurende het jaar 18
weest, ten verzoeke van hunne meesters of derzelver vertegenwoordigers, opgelegd

NOMMER van ORDE.	DAGTEEKENING van verhoor op het bureau van politie.	NAAM VAN DEN weggeloopen slaaf.	NAAM VAN DEN meester of deszelfs vertegenwoordiger.
1	29 Januarij 1858.	Adriaan, aankomende de plantage Rozenburg.	J. Frouin qq.
2	1 Februarij 1858.	Arbaham, aankomende de plantage Elisabethshoop.	T. J. Verschuur.
3	4 » »	Sultan, aankomende de plantage Zorg en Hoop.	J. Frouin qq.
4	5 » »	De slavenjongen Geluk.	L. M. Köhn.
5	15 » »	Peneux, aankomende de plantage de Dageraad en Dankbaarheid.	S. Soesman Jr. qq.
6	26 » »	Napoleon, aankomende de plantage Johan en Margaretha.	Brakke qq.
7	4 Maart »	James, aankomende de plantage de Dageraad en Dankbaarheid.	S. Soesman Jr. qq.
8	10 » »	Julius, aankomende de plantage George Hendrik.	F. G. Henkel qq.
9	20 April »	Karel, aankomende de plantage Poelwijk.	P. May qq.

18 op grond der op het bureau van politie gehouden verhooren, aan slaven die weggeloopen zijn ge-
d geworden.

er.

Aard en hoegrootheid der straf.	*Aanmerkingen.*
In overeenstemming met het verzoek van den administrateur met 30 slagen op het piket van justitie afgestraft en vervolgens voor den tijd van drie maanden onder de dwangarbeiders in de stad opgenomen.	Heeft zich gedurende den tijd van vijf maanden met andere weggeloopen negers in een kamp, in de nabijheid van de verlaten plantage Mon Bijou, in de divisie Boven-Cottica, opgehouden. Vervolgens is hij, hier en daar rondzwervende, op de plantage Ephrata gearresteerd.
Drie maanden dwangarbeid in boeijen op het fort Nieuw Amsterdam, en wel nadat hij, ter zake van herhaalde desertien, op de plantage Elisabethshoop in boeijen zijnde te werk gesteld, naauwlijks aldaar aangekomen, op nieuw was ontvlugt.	Na zich met zijne boeijen eenigen tijd in de kappewerie van de plantage Elisabethshoop te hebben schuil gehouden, heeft hij, zich met ongegronde klagten bij de politie vervoegd hebbende, geene rekenschap ten opzigte zijner veelvuldige desertien kunnen geven.
Drie maanden dwangarbeid in de stad.	Heeft zich herhaaldelijk van de plantage verwijderd met geen ander oogmerk dan om zich aan den arbeid te onttrekken en zich aan vagabondage over te geven, hebbende hij zich aangesloten tot een weglooperskamp in de Boven-Cottica.
14 dagen dwangarbeid in de stad, met bepaling dat hij, uit hoofde van zijnen jeugdigen leeftijd, half of ligt werk zal verrigten.	Deze slavenjongen heeft zich doorgaans uit de woning van zijnen meester verwijderd, zonder daartoe aanleiding te hebben, terwijl hij zich dan hier en daar schuil houdt.
Gestraft met 30 zweepslagen op het piket van justitie.	Heeft zich eigendunkelijk verwijderd en zich tien dagen in het bosch achter eene der plantages in de Matappica schuil gehouden.
Zes maanden dwangarbeid in boeijen op het fort Nieuw Amsterdam, vooral omdat het te voorzien is dat hij, met de ligging der verschillende kampen en met de wegen in het bosch goed bekend, op de plantage teruggekeerd zijnde, weldra weder zou ontvlugten.	Heeft zich gedurende den tijd van negen jaren opgehouden in het uitgestrekte weglooperskamp in de Surnauskreek. Kortelings geleden is hij op de plantage Potribo in Boven-Commewijne, een geweer bij zich hebbende, gearresteerd.
Dwangarbeid in eene ligte kettingboei voor den tijd van drie maanden.	Heeft zich schuil gehouden in de nabijheid van de plantage Sporksgift, alwaar hij is opgenomen in een vaartuig van de plantage de Dageraad en Dankbaarheid, hetwelk aldaar passeerde. Deze neger heeft zich bij herhaling zonder eenige aanleiding van de plantage verwijderd.
Dwangarbeid in de stad voor den tijd van drie maanden.	Nadat hij door verregaande nalatigheid een groot banannenkorjaal van zijnen meester had laten wegdrijven, is hij weggeloopen en heeft zich, in plaats van naar de plantage terug te keeren, ruim vier weken in de stad schuil gehouden.
Dwangarbeid als voren voor den tijd van drie maanden.	Heeft zich gedurende anderhalf jaar opgehouden bij de Aucaner boschnegers in een dorp in de Boven-Cottica, staande onder het bevel van den boschneger kapitein Kwassie Jungh van Hunsuloo, hebbende deze boschnegers hem aldaar schuilplaats verleend.

NOMMER van ORDE.	DAGTEEKENING van verhoor op het bureau van politie.	NAAM VAN DEN weggeloopen slaaf.	NAAM VAN DEN meester of deszelfs vertegenwoordiger.
10	11 Mei 1858.	October, aankomende de plantage Vossenburg.	H. G. Roux qq en D. M. Uhlenkamp qq.
11	4 Junij »	Flink, Philip, Oranje, Markus, Heintje, aankomende de plantage St. Barbara.	H. G. Roux qq. c. s.
12	5 » »	Johannes, Doortje, Lisette, aankomende de plantage Vlugt en Trouw, overgebragt naar de plantage Dordrecht.	C. D. Brakke c. s., eigenaren der plantages Vlugt en Trouw en Dordrecht.
13	25 » »	Januarij, van de plantage Visserszorg.	P. R. Planteau qq.
14	13 Julij »	Gijsbert, aankomende de plantage Rust en Werk, door de negers genaamd François.	H. A. Tirion qq.
15	13 Augustus 1858.	1°. December, aankomende de plantage St. Barbara; 2°. Kwassie, behoorende tot de vroegere slavenmagt der plantage Mon Trésor, die in der tijd is overgebragt naar de plantage Jagtlust.	H. G. Roux qq. mr. B. Lyon.
16	18 » »	Hermanus, vroeger behoord hebbende aan de slavenmagt van de plantage Libanon, later overgebragt naar de plantage Houttuin.	mr. G. J. A. Bosch Reitz qq.

Aard en hoegrootheid der straf.	*Aanmerkingen.*
Dwangarbeid in boeijen op het effect waartoe hij behoort voor den tijd van drie maanden.	Deze neger is in der tijd van het fort Nieuw Amsterdam ontvlugt alwaar hij wegens wangedrag en herhaalde desertie, bij maatregel van politie was te werk gesteld. Sedert heeft hij zich in voormeld boschnegers-dorp schuil gehouden. Op de plantage Groot Marseille gearresteerd, toen hij aldaar wilde stelen.
Opgelegd de straf van 40 zweepslagen op het piket van justitie en dwangarbeid in boeijen, voor den tijd van drie maanden op het effect waartoe zij behooren.	Hebben zich zonder eenige reden tot klagen of daartoe de minste aanleiding te hebben, van de plantage verwijderd en zich schuil gehouden in het bosch achter de kreek van de verlaten plantage Nieuw Weergevonden, alwaar zij van diefstal en roof geleefd hebben. Uit het verhoor is tevens gebleken dat zij zich aan het gezag van den meester en aan den arbeid ontrokken hebben, met geen ander oogmerk dan om zich aan luiheid en een rondzwervend leven over te geven, terwijl er hevige vermoedens bestonden, dat zij met een kamp van weggeloopen negers in verband stonden.
Ernstig onderhouden omtrent hunne laakbare handelingen en verzet om zich naar de plantage Dordrecht te begeven, met aanmaning om niet langer te weêrstreven aan de bevelen hunner meesters; hebbende zij hierop aangenomen om aan het verlangen hunner meesters gevolg te geven, terwijl zij berouw aan den dag legden over hun weêrspannig gedrag en de daarop gevolgde desertie.	Gearresteerd in de nabijheid van de verlaten plantage l'Espérance in Boven-Commewijne, met een korjaal, waarin zich goederen en gereedschappen bevonden, zoowel hun als de andere gelijktijdig met hen weggeloopen dertien slaven van de plantage Vlugt en Trouw toebehoorende. De slaaf Johannes is gebleken gebrekkig te zijn, de beide slavinnen in ziekelijken toestand.
Gestraft met dwangarbeid in boeijen voor den tijd van drie maanden op het effect waartoe hij behoort.	Gearresteerd op de plantage Rac à Rac, na eene afwezigheid van ruim anderhalf jaar.
Aangezien deze neger meermalen uit de ziekenhuizen, waarin hij werd verpleegd, is ontvlugt, en overal wegloopt waar hij wordt geplaatst, zoo is hij voorloopig naar het fort Nieuw Amsterdam, gezonden ten einde in de infirmerie aldaar te worden behandeld. Uit aanmerking van zijnen ziekelijken toestand, is hem geene straf opgelegd.	Na zijne desertie, ongeveer drie jaren geleden, heeft hij zich primitief met andere wegloopernegers opgehouden in een kamp achter de plantage Zoelen. Vervolgens heeft hij zich schuil gehouden op den grond Onverwacht, gelegen aan het verlengde pad van Wanica. Eenigen tijd in de stad rondgezworven hebbende, is hij aldaar gearresteerd. Uit hoofde hij lijdende is aan hevige cariës der neusbeenderen, is hij onverwijld ter verpleging naar het militair hospitaal gezonden.
Gestraft met zes maanden dwangarbeid in de stad. De slaaf Kwassie is ongestraft aan zijnen meester overgegeven, omdat hij door zijnen vader naar het wegloperskamp, in de Surnauskreek gelegen, werd medegenomen, toen hij nog een kind was.	Geven op tot zeker uitgestrekt weglooperskamp, door hen genoemd no meri mi (raak mij niet aan), te hebben behoord. In het nachtelijk uur op de plantage St. Barbara gearresteerd, werwaarts zij zich met een tal andere wegloopers op roof en diefstal hadden begeven; zijnde het echter aan de overige wegloopers gelukt, weder te ontvlugten.
Gestraft met dwangarbeid in de stad voor den tijd van drie maanden.	Ter zake van slecht gedrag en herhaalde desertie naar de plantage Kent verbannen zijnde, heeft hij zich ook van daar met een korjaal, eenen anderen neger toebehoorende, verwijderd. Na ruim twee maanden hier en daar te hebben rondgezworven, is hij op de plantage Molhoop, alwaar hij zich als een boschneger wilde doen voorkomen, gearresteerd.

NOMMER van ORDE.	DAGTEEKENING van verhoor op het bureau van politie.	NAAM VAN DEN weggeloopen slaaf.	NAAM VAN DEN meester of deszelfs vertegenwoorder.	
17	30 Augustus 1858.	Adam, aankomende de plantage Alsimo.	B. C. van den Ende privé e qq.	Uit a da eta str me sch er
		Nicolaas, aankomende de plantage Waterloo.	A. Kennedy qq.	
18	31 » »	Henry, van de plantage Dordrecht.	C. D. Brakke c. s.	Gest en
		Majoor, van de plantage Voorburg.	E. F. L. Molliger.	
19	9 December »	Primo, aankomende de plantage Hooyland, laatst gewerkt hebbende op de plantage Badenstein, afkomstig van de plantage Inverness te Coronie.	H. Wright.	Kracl zaa reg
		Adriaan, Bertrand, Louis, Thomas, Augustinus, Robert, Frits, Benarie en Lambertus, allen aankomende de plantage Badenstein.		
		Johannes, Frederik, Harry of Ali, Pinus, alle vier aankomende de plantage Esthersrust.	J. P. Haase Jr. qq.	
		Jacobus, aankomende de plantage Moed en Kommer.	A. Box en S. Soesman Jr. qq	

Aard en hoegrootheid der straf.	*Aanmerkingen.*
Uit aanmerking dat deze twee slaven hadden opgegeven dat zeven Fransche vlugtelingen van een der straf-etablissementen te Cayenne hen, toen zij langs het strand vischten, met geweld hadden gedwongen om mede te gaan, zoo zijn zij zonder straf weder ter beschikking van administrateuren gesteld, vooral omdat er geen bewijs van het tegendeel hunner opgave bestond.	Op den 13den dezer van hunne plantage vermist, den 14den op de plantage Leasowes te Coronie, met zeven Fransche vlugtelingen van een der straf-etablissementen te Cayenne aangehouden; hebbende zij zich te Coronie als Engelschen voorgedaan, geen Neger-Engelsch verstaande.
Gestraft met 40 zweepslagen op het piket van justitie, en dwangarbeid voor den tijd van zes maanden.	Op de plantage Nijd en Spijt als wegloopers gearresteerd, bij gelegenheid dat aldaar op den avond van den 29sten dezer aan de slaven een banja (negerdans) werd gegeven; hebbende deze slaven zich met andere wegloopers tijdelijk uit hun kamp in de Surnauskreek gelegen verwijderd, met het doel om op roof en diefstal uit te gaan.
Krachtens de bestaande wettelijke bepalingen, is deze zaak aan het onderzoek en de beslissing van het geregtshof onderworpen.	Deze vijftien slaven hebben onderling komplot gemaakt tot ontvlugting naar Demerary, tot bereiking van welk doel zij in het nachtelijk uur een zes-riems tentvaartuig met zeilen van de plantage Moed en Kommer hebben gestolen. Doordien het vaartuig ten gevolge der hevige branding en hooge zee op de kust was verbrijzeld, zijn zij in hunne poging tot ontvlugting niet geslaagd. Aan het hoofd dezer zamenspanning had zich gesteld de neger Primo voornoemd, die de andere negers tot dat plan had weten over te halen en te verleiden.

Parimaribo, den 15den April 1859.

De Procureur-generaal,

(*get.*) J. W. GEFKEN.

Voor eensluidend afschrift,

De Gouvernements-secretaris,

(*get.*) E. A. VAN EMDEN.

ZITTING 1860 — 1861. —— (LX.)

Verslag van het beheer en den staat der West-Indische bezittingen en van die ter Kuste van Guinea over 1858.

BIJLAGE V VAN HET VERSLAG. (Suriname.)

N°. 14.

BUREAU VAN POLITIE 2de AFDEELING.

STAAT,

AANTOONENDE DE

STRAFFEN AAN WEGGELOOPEN SLAVEN,

ten verzoeke van hunne meesters of derzelver vertegenwoordigers, opgelegd gedurende het jaar 1858.

S T A A T, aantoonende de straffen en correctien welke gedurende het jaar 1858, op ond

loopen zijn geweest, ten verzoeke van hunne meesters of derzelver vertegenwoor gers

NOMMER van ORDE.	DAGTEEKENING van het VERHOOR OP HET BUREAU VAN POLITIE 2de AFDEELING.	NAAM VAN DEN		
		WEGGELOOPEN SLAAF.	MEESTER OF DESZELFS VERTEGENWOORDIGER.	
1	14 Januarij 1858.	François, aankomende plantage de Hoop.	J. Frouin c. s.	Dwa ma
2	28 April 1858.	Adolf, aankomende J. S. J. Wijngaard.	J. S. J. Wijngaard.	Dwa

op ond der op het bureau van politie 2de afdeeling gehouden verhooren, aan slaven die wegge-
oor gers opgelegd zijn geworden.

AARD EN HOEGROOTHEID DER STRAF.	*AANMERKINGEN.*
Dwangarbeid aan de stad voor den tijd van eene maand en 35 zweepslagen op het piket van justitie.	Heeft zich zonder wettige reden van de plantage verwijderd en zich verhuurd aan zekeren Landeveld, woonachtig in de divisie Saramacca.
Dwangarbeid aan de stad voor 14 dagen.	Desertie.

Paramaribo, den 15den April 1859.

De Procureur-generaal,
(*get.*) J. W. GEFKEN.

Voor eensluidend afschrift,

De Gouvernements-secretaris,
(*get.*) E. A. VAN EMDEN.

Verslag van het beheer en den staat der West-Indische bezittingen en van die ter Kuste van Guinea over 1858.

BIJLAGE W VAN HET VERSLAG. (Suriname.)

N°. 15.

STAAT van de vrijgegeven gouvernements-slaven gedurende het jaar 1858 en van de daarvoor gestorte sommen in de kas van het Genootschap tot uitbreiding van het Christendom in Suriname, opgemaakt naar aanleiding der missive van Zijne Excellentie den Minister van Kolonien, dd. 29 Januarij 1848, lit. B, n°. 3/19.

NAAM VAN DEN AANZOEKER.	NAAM DER SLAVEN.	AFKOMSTIG VAN	OUDERDOM.	GESTORTE SOMMEN.	*AANMERKINGEN.*
E. C. Huskus.	Dirks.	plantage Catharina Sophia.	33 jaren.	f 500,00	Bij resolutie, dd. 15 Maart 1858, n°. 3, gemanumitteerd onder den naam van Nicodemus Dirk Hesges.
C. Phreyshum.	Sophietje.	idem.	52 »	150,00	Idem, dd. 20 Maart 1858, n°. 3, gemanumitteerd onder den naam van Sophia Cornelia Rijsum.
T. J. P. Resad.	Gratia.	idem.	52 »	100,00	Idem, dd. 20 September 1858, n°. 4, gemanumitteerd onder den naam van Jacoba Gratia Resad.
G. F. C. Romans.	Malvina.	het Genie-departement.	21 »	300,00	Idem, dd. 5 November 1858, n°. 4, gemanumitteerd onder den naam van Antoinette Malvina Romans.

Paramaribo, den 1sten Januarij 1859.

De Generaal-majoor, Adjudant van den Koning in buitengewone dienst, Gouverneur der kolonie Suriname.

N° 16.

STAAT van de slaven op de plantages en gronden in elk der verschillende divisien en districten werkende.

NAMEN DER DIVISIEN EN DISTRICTEN.	Neger-officieren (bastiaans), ingenieurs en hospitaal-bedienden.					Ambachtslieden.			Veld-arbeiders.				
	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Mannen	Jongens.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.
Boven-Suriname en Thorarica	106	24	2	»	132	175	12	187	752	985	78	67	1 882
Para	95	24	6	»	125	113	15	128	597	730	149	104	1 580
Boven-Commewijne	70	7	»	»	77	107	5	112	423	529	24	24	1 000
Boven-Cottica en Perica	89	21	2	»	112	162	9	171	706	936	51	58	1 751
Beneden-Commewijne	80	7	1	»	88	107	7	114	623	720	61	56	1 460
Beneden-Cottica	163	36	4	2	205	216	25	241	1 095	1 467	146	151	2 859
Saramacca	53	14	2	1	70	57	2	59	281	335	32	36	684
Nickerie	33	17	»	»	50	60	3	63	288	410	104	99	901
Coronie	37	12	»	»	49	60	5	65	344	423	48	39	854
Totaal.	726	162	17	3	908	1 057	83	1 140	5 109	6 535	693	634	12 971

NAMEN DER DIVISIEN EN DISTRICTEN.	Niet te veld maar bij huis of in de fabrieken werkende.					Huisbedienden.					Kinder-opziensters.	Kost- en sluiswachters en veehoeders.				
	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.
Boven-Suriname en Thorarica	68	91	214	216	589	6	159	30	26	221	84	84	4	14	»	102
Para	29	56	111	78	274	3	125	28	30	186	54	69	10	20	»	99
Boven-Commewijne	44	61	148	127	380	3	82	25	25	135	39	51	1	»	»	52
Boven-Cottica en Perica	53	78	190	194	515	9	137	48	41	235	82	86	5	11	»	102
Beneden-Commewijne	46	56	129	143	374	13	87	30	38	168	48	105	4	8	1	118
Beneden-Cottica	85	149	459	368	1 061	14	200	48	64	326	119	215	8	24	2	249
Saramacca	20	23	75	76	194	3	44	15	10	72	23	32	4	4	1	41
Nickerie	26	27	50	40	143	4	33	10	9	56	20	36	»	15	»	51
Coronie	33	24	120	123	300	12	35	16	15	78	36	78	1	17	»	96
Totaal.	404	565	1 496	1 365	3 830	67	902	250	258	1 477	505	56	37	113	4	910

NAMEN DER DIVISIEN EN DISTRICTEN.	Verhuurd aan of werkende op andere plantages.					Verhuurd aan of in dienst bij particulieren.					Leerlingen bij bazen.	Leerlingen in hospitalen of bij geneeskundigen.
	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Jongens.	Jongens.
Boven-Suriname en Thorarica	9	2	»	»	11	18	27	14	18	77	9	1
Para	22	5	4	»	31	12	26	25	50	113	5	4
Boven-Commewijne	3	»	»	»	3	16	42	26	16	100	11	2
Boven-Cottica en Perica	72	38	18	21	149	12	29	2	14	57	11	9
Beneden-Commewijne	31	42	24	25	122	9	5	2	4	20	6	4
Beneden-Cottica	52	14	»	3	69	20	28	16	28	92	18	17
Saramacca	2	»	»	»	2	9	17	6	15	47	1	1
Nickerie	4	»	»	»	4	»	»	»	»	»	1	»
Coronie	16	4	2	6	28	8	16	1	9	34	5	»
Totaal.	211	105	48	55	419	104	190	92	154	540	67	38

NAMEN DER DIVISIEN EN DISTRICTEN.	Leerlingen bij de Moravische Broeders of andere geestelijken.			Ouden en ziekelijken, tot geen arbeid geschikt.					Kinderen tot arbeid nog te onvolwassen.			Geabsenteerden.					Totaal.
	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	
Boven-Suriname en Thorarica	4	»	4	77	186	11	5	279	479	494	973	131	18	»	»	149	4 700
Para	28	15	43	50	152	8	9	219	410	417	827	50	5	2	»	57	3 745
Boven-Commewijne	3	10	13	35	88	»	»	123	238	260	498	55	9	2	»	66	2 611
Boven-Cottica en Perica	6	»	6	49	162	18	24	253	424	446	870	100	9	1	1	111	4 434
Beneden-Commewijne	10	10	20	62	181	»	1	244	335	381	716	94	20	1	»	115	3 617
Beneden-Cottica	6	»	6	116	288	3	1	408	751	748	1 499	145	24	»	»	169	7 338
Saramacca	2	»	2	26	57	»	»	83	147	115	262	13	»	»	»	13	1 554
Nickerie	»	»	»	23	28	1	1	53	140	164	304	4	2	»	»	6	1 652
Coronie	31	24	55	37	53	2	1	93	196	213	409	5	»	»	»	5	2 107
Totaal.	90	59	149	475	1 195	43	42	1 755	3 120	3 238	6 358	597	87	6	1	691	31 758

STAAT der op elke cultuur op ultimo December 1858 aanwezige slaven.

NAMEN DER DIVISIEN EN DISTRICTEN.	Suiker.					Koffij.					Koffij en cacao.					Koffij en kost.					Cacao.					Cacao en kost.					Katoen.					Hout.					Kost.					Kost en kweek.					Kweek.					Chirurgijns-etablissement.					GENERAAL TOTAAL.
	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes	Totaal.	
Boven-Suriname en Thorarica	1 146	1 276	641	597	3 660	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	69	69	48	52	238	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	110	128	106	102	446	107	106	66	76	355	»	»	»	»	»	1	»	»	»	1	»	»	»	»	»	4 700
Para	473	538	253	249	1 513	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	58	72	52	36	218	»	»	»	»	»	47	45	29	29	150	»	»	»	»	»	388	467	434	370	1 659	16	26	16	12	70	39	29	20	9	97	19	8	9	2	38	»	»	»	»	»	3 745
Boven-Commewijne	769	813	454	442	2 478	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	30	39	25	19	113	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	8	6	5	1	20	2 611
Boven-Cottica en Perica	816	870	450	437	2 573	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	324	385	188	205	1 102	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	190	234	156	155	735	»	»	»	»	»	8	8	6	2	24	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	4 434
Beneden-Commewijne	727	733	400	408	2 268	»	»	»	»	»	99	97	56	62	314	218	255	126	141	740	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	9	»	»	»	9	119	82	33	47	281	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	3	»	1	5	3 617
Beneden-Cottica	947	1 050	629	534	3 160	»	»	»	»	»	61	71	41	29	202	423	467	309	305	1 504	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	473	506	364	353	1 696	»	»	»	»	»	183	203	134	130	650	»	»	»	»	»	43	35	21	19	118	1	1	5	1	8	7 338
Saramacca	264	299	156	134	853	»	»	»	»	»	92	99	71	56	318	»	»	»	»	»	15	3	1	1	20	91	83	33	47	254	»	»	»	»	»	38	26	20	15	99	»	4	2	1	7	»	»	»	»	»	1	2	»	»	3	»	»	»	»	»	1 554
Nickerie	377	450	278	277	1 382	»	»	»	»	»	17	17	7	8	49	43	45	24	25	137	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	31	16	12	7	66	»	»	»	»	»	7	5	3	»	15	»	»	»	»	»	3	»	»	»	3	»	»	»	»	»	1 652
Coronie	149	159	134	125	567	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	479	445	309	305	1 538	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2	»	»	»	2	»	»	»	»	»	2 107
Totaal.	5 668	6 188	3 395	3 203	18 454	»	»	»	»	»	269	284	175	155	883	1 135	1 293	747	764	3 939	15	3	1	1	20	138	128	62	76	404	1 173	1 201	841	820	4 035	575	660	585	506	2 326	440	434	260	268	1 402	39	29	20	9	97	69	45	30	21	165	10	10	10	3	33	31 758

N°. 18.

STAAT der op elke cultuur in de Divisien en Districten op ultimo December 1858 aanwezige Veldarbeiders.

DIVISIEN EN DISTRICTEN. — VELDARBEIDERS.

	Boven-Suriname en Thorarica.					Para.					Boven-Commewijne.					Boven-Cottica en Perica.					Beneden-Commewijne.					Beneden-Cottica.					Saramacca.					Nickerie.					Coronie.					Te zamen.	Generaal totaal.	Aanmerkingen.
	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.			
	463	685	38	27	1 213	206	293	33	33	565	332	465	24	24	845	272	395	27	28	722	328	415	54	48	845	368	516	76	84	1 044	124	201	28	35	388	148	279	76	75	578	36	74	28	14	152	6 352	7 898	Van de plantage zelve.
	30	75	4	6	115	11	14	2	»	27	31	36	»	»	67	17	17	»	»	34	6	2	»	»	8	90	100	14	16	220	»	»	»	»	»	»	3	»	»	3	»	»	»	»	»	474		» de aanhoorige gronden.
Suiker	42	38	3	2	85	33	45	1	7	86	21	11	»	»	32	110	103	2	7	222	38	50	4	4	96	8	7	3	2	20	7	4	»	»	11	65	66	18	22	171	12	21	3	1	37	760		» den eigenaar privé.
	40	15	»	3	58	8	4	»	1	13	23	9	»	»	32	47	28	2	»	77	2	7	2	4	15	9	14	6	1	30	»	»	»	»	»	11	2	1	»	14	32	27	7	7	73	312		» elders.
Koffij	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»			
	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	38	39	»	»	77	30	48	»	»	78	48	51	2	1	102	7	8	»	»	15	»	»	»	»	»	272	333	» de plantage zelve.
Koffij en cacao	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	16	18	»	»	34	»	»	»	»	»	10	9	»	»	19	3	4	»	»	7	»	»	»	»	»	60		» den eigenaar.
	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1		» elders.
	37	45	12	7	101	21	33	8	4	66	»	»	»	»	»	154	234	9	7	404	111	143	»	»	254	219	298	9	8	534	»	»	»	»	»	9	12	1	»	22	»	»	»	»	»	1 381	1 529	» de plantage zelve.
	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	8	10	»	2	20	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	20		» de aanhoorige gronden.
Koffij en kost	7	4	»	»	11	13	18	4	3	38	»	»	»	»	»	3	2	»	1	6	»	»	»	»	»	10	4	2	1	17	»	»	»	»	»	15	19	»	»	34	»	»	»	»	»	106		» den eigenaar privé.
	2	5	2	4	13	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	3	»	1	»	4	»	»	»	»	»	3	2	»	»	5	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	22		» elders.
Cacao	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	3	»	»	»	3	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	3	3	» de plantage zelve.
	»	»	»	»	»	19	14	1	»	34	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	37	32	»	»	69	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	103	167	» de plantage zelve.
	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	7	11	»	»	18	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	18		» de aanhoorige gronden.
Cacao en kost	»	»	»	»	»	10	12	»	»	22	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	8	7	»	»	15	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	37		» den eigenaar privé.
	»	»	»	»	»	3	»	»	»	3	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	4	2	»	»	6	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	9		» elders.
	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	86	141	10	13	250	»	»	»	»	»	205	285	28	25	543	»	»	»	»	»	»	1	»	1	2	246	285	8	16	555	1 350	1 494	» de plantage zelve.
	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	1	1	1	4	»	»	»	»	»	4		» de aanhoorige gronden.
Katoen	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	19	38	1	»	58	»	»	»	»	»	4	10	4	»	18	12	10	2	1	25	101		» den eigenaar privé.
	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	3	5	»	»	8	»	»	»	»	»	3	»	»	»	3	»	»	»	»	»	18	»	»	»	18	4	6	»	»	10	39		» elders.
	58	66	14	14	152	219	266	87	53	625	16	8	»	»	24	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	21	15	1	»	37	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	838	880	» de plantage zelve.
Hout	5	1	»	»	6	2	1	»	»	3	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	3	»	1	»	4	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	13		» den eigenaar privé.
	1	3	»	»	4	6	2	»	»	8	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	8	»	»	8	»	»	»	»	»	9	»	»	»	9	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	29		» elders.
	30	27	2	2	61	6	12	»	»	18	»	»	»	»	»	»	1	»	»	1	27	28	1	»	56	92	126	7	14	239	»	2	»	»	2	1	»	»	»	1	»	»	»	»	»	378	553	» de plantage zelve.
	»	»	»	»	»	4	1	»	»	5	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	1	2	1	»	»	3	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	9		» de aanhoorige gronden.
Kost	37	21	3	2	63	4	2	»	»	6	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	4	2	»	»	6	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	75		» den eigenaar privé.
	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	3	»	»	»	3	44	16	»	»	60	8	6	»	»	14	»	»	»	»	»	6	5	3	»	14	»	»	»	»	»	91		» elders.
	»	»	»	»	»	2	»	»	»	2	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2	51	» de plantage zelve.
Kost en kweek	»	»	»	»	»	20	11	6	1	38	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	38		» den eigenaar privé.
	»	»	»	»	»	5	2	5	2	14	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	14		» elders.
	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	29	22	»	»	51	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	51	60	» de plantage zelve.
Kweek	»	»	»	»	»	1	»	1	»	2	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2	»	»	2	4		» den eigenaar privé.
	»	»	»	»	»	4	»	1	»	5	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	5		» elders.
	752	985	78	67	1 882	597	730	149	104	1 580	423	529	24	24	1 000	706	936	51	58	1 751	623	720	61	56	1 460	1 095	1 467	116	151	2 859	281	335	32	36	684	288	410	104	99	901	344	423	48	39	854		12 971	

N°. 19.

STAAT

VAN GEDANE

ONTVANGSTEN EN UITGAVEN

WEGENS

de gouvernements-plantage Catharina Sophia, over het jaar 1858.

ONTVANGSTEN wegens verkochte producten en diverse.

AAN WIE GELEVERD.	Suiker.	Rhum en dram.	Melasse.	Rijst.	Slaven-huur.	Plantkoren.	TOTAAL.
Het Ministerie van Kolonien.	f 52 249,83	f 1 091,89	»	»	»	»	f 53 341,72
Het Koloniaal Gouvernement.	336,43	2 391,20	f 645,22 5	»	»	f 10,00	3 382,85 5
Zijne Exc. den Gouverneur .	40,00	»	»	»	»	»	40,00
W. E. Ruhmann	64 928,05	4 530,08	2 380,86	»	»	»	71 838,99
Gebroeders van Praag . . .	»	»	2 568,05	»	»	»	2 563,05
H. Sawyer	»	»	»	f 623,97 5	»	»	623,97 5
Diverse plantages en particulieren	395,40	1 468,48	139,26	744,00	f 66,00	f 15,00	2 828,14
Transporteren	f 117 949,71	9 481,65	f 5 733,39 5	f 1 367,97 5	f 66,00	f 25,00	f 134 623,73

UITGAVEN.

ONDERWERPEN.			BEDRAG.
Kosten van beheer.			
De beheerder, percentsgewijze belooning		f 415,73	
De directeur W. P. Austin, als voren	f 2 663,30		
Dezelfde, salaris	2 400,00		
Dezelfde, defroyement voor voeding, ambachtslieden en opzigters enz.	2 731,89		
		7 795,19	
De geneesheer		980,55	
» werktuigkundige		3 600,00	
» opzigters		1 183,34	
» schrijvers		400,00	
» rhumstijler		1 163,75	
			f 15 538,56
Arbeidsloon aan Chinezen			3 563,37
Mondbehoeften.			
Banannen		f 3,20	
Rijst		31 742,85^5	
Gezouten visch		3 462,15	
Gezouten vleesch		2 494,40	
Gezouten spek		4 044,01^5	
Haring		293,50	
Makreel		390,00	
Meel		374,51^5	
Zout		78,38	
Bovendien is door de werkbare magt van de productie der plantage geconsumeerd:			
6 858 gallons dram		*Memorie.*	
3 224 » melasse		»	
			42 883,01^5
Kleeding enz.			
Manufacturen		f 4 571,93	
Kleedingstukken		2 619,00	
Wollen dekens		149,50	
			7 340,43
Transporteren			f 69 325,37^5

ONTVANGSTEN.

AAN WIE GELEVERD.	Suiker.	Rhum en dram.	Melasse.	Rijst.	Slavenhuur.	Plantkoren.	TOTAAL.
Per transport.	f 117 949,71	f 9 481,65	f 5 733,39^{5}	f 1 367,97^{5}	f 66,00	f 25,00	f 134 623,73
Transporteren.	f 117 949,71	f 9 481,65	f 5 733,39^{5}	f 1 367,97^{5}	f 66,00	f 25,00	f 134 623,

UITGAVEN.

ONDERWERPEN.		BEDRAG.
Per transport		f 69 325,37[5]
Diverse huishoudelijke benoodigdheden.		
Patentolie	f 475,50	
Smeerkaarsen	87,35[5]	
Tabak	943,50	
Pijpen	113,02	
Papier en schrijfbehoeften	77,81[5]	
Gedrukte stukken	72,79	
Huishoudelijke gereedschappen	369,25	
Zeep	58,02[5]	
Wijn	198,70	
		2 395,95[5]
Verbeteringen, reparatien en aankoop van machinerien, gebouwen enz.		
Huur en voeding van ambachtslieden tot verbetering, reparatien en het aanmaken van gebouwen enz., pontvrachten voor het transporteren van materialen enz.	f 15 299,39[5]	
Aankoop van een ijzeren gegoten regenbak	3 060,00	
Materialen enz. voor het plaatsen van denzelve	1 057,11	
Aankoop van een lastdrager	750,00	
Planken	5 806,34	
Touwwerk	721,66	
Rond en vierkant hout	2 473,69	
Steenen, kalk en cement	3 049,45	
Lood	656,00	
Knieën	75,73	
Slijpsteenen	273,00	
Sparren en palissaden	467,14	
IJzercement	22,95	
IJzerwaren	406,68	
Kalksteenen	19,50	
Cingels	935,00	
Pannen	22,40	
Transporteren	f 35 096,04[5]	f 71 721,33

ONTVANGSTEN.

AAN WIE GELEVERD.	Suiker.	Rhum en dram.	Melasse.	Rijst.	Slaven-huur.	Plantkoren.	BEDRAG.
Per transport.	f 117 949,71	f 9 481,65	f 5 733,39^{5}	f 1 367,97^{5}	f 66,00	f 25,00	f 134 623,73
Nadeelig verschil.	. . . . . .	. . . . . .	. . . . . .	. . . . . .	. . . . . .	. . . . . .	656,77
TOTAAL.	. . . . . .	. . . . . .	. . . . . .	. . . . . .	. . . . . .	. . . . . .	f 135 280,50

UITGAVEN.

ONDERWERPEN.		BEDRAG.
Per transport	f 35 096,04[5]	f 71 721 33
Lederwerk	65,00	
Verwwaren	1 263,40	
Machinerien	4 356,59[5]	
Platen en schroeven	900,00	
Timmergereedschappen	236,35	
Smidsgereedschappen	4,50	
		41 921,89
Kosten van fabricatie en tot verkrijging en verpakking van producten.		
Vrachtgelden, huur van ponten met negers tot vervoer van producten, onkosten bij het lossen en laden en huur van ambachtslieden	f 2 508,32	
Steenkolen	1 302,53	
Brandhout	5 170,00	
Hoepels	1 497,75	
Duigen en bodemstukken	2 343,93	
Suikerkalk	42,00	
Spijkers	1 009,75	
Rhumpuncheons	450,00	
Molensmeer	297,24	
Breeuwwerk	64,00	
Tin	175,00	
Pik	150,00	
Teer	110,00	
Krijt	3,80	
Veldgereedschappen	592,50	
Brandstaven	450,53	
Machine-olie	363,65	
		16 531,00
Genees- en vroedkundige kosten		1 614,13
Toelage aan den zendeling der Moravische Broedergemeente		500,00
Diverse kosten en onvoorziene uitgaven		2 992,15
TOTAAL GENERAAL der uitgaven		f 135 280,50

N°. 20.

STAAT

VAN GEDANE

ONTVANGSTEN EN UITGAVEN

WEGENS

de gouvernements-plantage Rustenburg, over het jaar 1858.

ONTVANGSTEN wegens verkochte producten en diverse.

AAN WIE GELEVERD.	Suiker.	Rhum en dram.	Melassie.	Tigchels.	Slavenhuur.	TOTAAL.
J. C. Gomperts	»	»	»	f 87,45	»	f 87,45
J. S. J. Wijngaard	»	»	»	»	f 20,00	20,00
H. J. Blancke.	f 3 531,03	»	»	»	»	3 531,03
Gebroeders van Praag	2 563,17	»	»	»	»	2 563,17
Zijne Excell. den Gouverneur .	1,80	»	»	»	»	1,80
mr. B. Lyon qq. . . . . . . Gebroeders Wittering . . .	4 097,86	»	»	»	»	4 097,86
Gebroeders Soesman.	»	»	f 241,21	»	»	241,21
Plantage de Vrede	»	f 75,00	31,00	»	»	106,00
» Brunswijk	»	150,00	61,00	»	»	211,00
» Zeezigt	»	150,00	60,00	»	»	210,00
P. Wijngaard	»	13,82	»	»	»	13,82
Transporteren	f 10 193,86	f 388,82	f 393,21	f 87,45	f 20,00	f 11 088,34

UITGAVEN.

ONDERWERPEN.		BEDRAG.
Kosten van beheer.		
De directeur Wijngaard, salaris	f 1 200,00	
» opzigter Weijers, »	125,00	
» » Gilthuys, »	125,00	
Voeding aan ambachtslieden, opzigters enz.	382,10	
		f 1 832,10
Mondbehoeften.		
Banannen	f 1 916,60	
Rijst	4 064,42	
Gezouten visch	1 360,21	
Gezouten vleesch	170,40	
Gezouten spek	404,55	
Haring en makreel	248,00	
Meel	65,25	
Zout	51,27^{5}	
Bovendien is door de werkbare magt van de productie der plantage geconsumeerd:		
775 gallons dram	*Memorie.*	
750 » melassie	»	
		8 280,70^{5}
Kleeding enz.		
Manufacturen	f 24,70	
Diverse kleedingstukken	106,25	
Wollen dekens	373,75	
		504,70
Diverse huishoudelijke benoodigdheden.		
Patentolie	f 118,09	
Smeerkaarsen	29,02	
Tabak	233,85	
Pijpen	23,64	
Schrijfbehoeften	15,74^{5}	
Huishoudelijke gereedschappen	56,92	
Zeep	14,19^{5}	
Wijn	29,00	
		520,46
Transporteren		f 11 137,96^{5}

ONTVANGSTEN.

AAN WIE GELEVERD.	Suiker.	Rhum en dram.	Melassie.	Tigchels.	Slavenhuur.	TOTAAL.
Per transport	f 10 193,86	f 388,82	f 393,21	f 87,45	f 20,00	f 11 083,34
Nadeelig verschil	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	5 115,19
Totaal. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	f 16 198,53

UITGAVEN.

ONDERWERPEN.		BEDRAG.
Per transport		f 11 137,96 5
Verbetering, reparatie en aankoop van machinerien en gebouwen.		
Voor verrigte werkzaamheden aan het schelprad.	f 350,00	
Het herstellen van de stijlerij	130,50	
Voor reparatie aan het rad	200,00	
Planken	564,59	
Vierkant hout	591,75	
Bootenknieën	31,50	
IJzerwaren	20,00	
Sparren	30,00	
Verwwaren	51,90	
Lijnolie	27,00	
Spijkers	72,25	
		2 069,49
Kosten van fabricatie en tot verkrijging en verpakking van producten.		
Hoepels	f 134,70	
Suikerkalk	55,00	
IJzerbanden	187,20	
Spijkers	36,00	
Touwwerk	72,00	
Molensmeer.	29,00	
Timmergereedschappen.	22,25	
Veldgereedschappen	248,22	
Breeuwwerk	52,50	
Pek	45,00	
Teer	12,00	
		893,87
Genees- en vroedkundige kosten		672,46 5
Transportkosten der Chinezen naar plantages per de rivierstoomboot *Eliza*		75,00
Arbeidsloon aan Chinezen		1 242,53
Diverse kosten		107,21
Totaal generaal der uitgaven		f 16 198,53

ZITTING 1860 — 1861. —— (LX.)

Verslag van het beheer en den staat der West-Indische bezittingen en van die ter Kuste van Guinea over 1858.

BIJLAGE CC VAN HET VERSLAG. (Suriname.)

N°. 21.

STAAT

VAN DEN

IN- EN UITVOER

EN VAN HET

ENTREPOT

IN DE

KOLONIE SURINAME,

GEDURENDE HET JAAR 1858.

VAN WAAR AANGEVOERD.	Manufacturen, huisraad, kleedingstukken, kramerijen, lederwerk, parfumerien, schrijfbehoeften en diverse.	Provisien, licht- en brandstoffen, tabak, zeep enz.	Dranken, bier, wijn, gedistilleerd.
Nederland	f 687 126,89	(a) f 435 580,49^{5}	(d) f 105 052,31
Noord-Amerika.	17 989,85	(b) 891 640,55^{5}	(e) 900,00
Vreemde plaatsen	88 335,16	(c) 496 809,41	(f) 23 905,43
Totaal.	f 793 451,90	f 1 824 030,46	f 129 857,74

a. Waaronder aan boter f 105 028,86, kaas f 42 535,30, lichtstoffen f 56 020,35.

b. » » visch f 242 450,01^{5}, blom f 173 202,50, spek f 188 892,23, vleesch f 108 473,20, lichtstoffen f 29 476,94, zeep f 11 457,20^{5}.

c. » » visch f 33 338,32^{5}, blom f 92 672, spek f 63 403,80, zout f 3 944,22, zeep f 3 148,35, vleesch f 20 767,05, lichtstoffen f 2 094,14.

d. » » jenever f 42 891,29, wijn f 34 018,13, bier f 25 980,64.

e. » » wijn f 900.

f. » » wijn f 16 419,53, bier f 5 054,90.

g. » » hoepels f 37 901,22, touwwerk f 12 353,29.

h. » » touwwerk f 1 662,75.

i. » » hoepels f 4 484,87, touwwerk f 4 624,85.

k. » » muilezels f 1 955.

VOER.

Bouw-materialen, metselsteenen, kalk en cement, pannen, timmerhout, verwwaren, enz.	Machinerien, gereedschappen, duigen, hoepels, touw-werk.	Geneesmiddelen.	Vee van allerlei soort.	Bedrag der ingevoerde goederen.	Schepen.	Lastenmaat.
f 219 856,40	(g) f 159 912,95	f 26 405,62	»	f 1 633 934,66^{5}	40	4 844
74 657,72	(h) 7 821,35	2 059,05	f 10 080,00	1 005 148,52^{5}	28	3 088$^{1}/_{2}$
136 692,27^{5}	(i) 104 260,45	1 029,34	(k) 1 955,00	852 987,06^{5}	134	5 876$^{1}/_{2}$
f 431 206,39^{5}	f 271 994,75	f 29 494,01	f 12 035,00	f 3 492 070,25^{5}	202	13 809

UIT

WAARHEEN UITGEVOERD.	SUIKER.		MELASSIE.	
	Hoeveelheid.	Geldswaarde.	Hoeveelheid.	Geldswaarde.
Nederland	17 447 303	(a) f 1 725 162,94	9 426	(b) f 2 525,625
Noord-Amerika	1 376 383	142 923,74	580 242	171 938,275
Vreemde plaatsen	6 344 417	645 406,69	39 622	12 934,275
Totaal. . . .	25 168 103	f 2 513 493,37	629 290	f 187 398,175

VERVOLG VAN

WAARHEEN UITGEVOERD.	CACAO.	
	Hoeveelheid.	Geldswaarde.
Nederland	146 527	(f) f 49 042,26
Noord-Amerika	152 695	40 608,95
Vreemde plaatsen.	62 115	19 538,60
Totaal. . . .	361 337	f 109 189,81

a. Berekend tegen f 9, f 10,30, f 9,50 en f 11 per 100 pond.
b. » » f 30, f 25, f 37,50 en f 30 per 100 gallons.
c. » » f 125, f 60, f 40, f 100 en f 93 per 100 gallons.
d. » » f 32, f 28,50, f 25,50, f 16, f 14,25 en f 13 per 100 pond.
e. » » f 36, f 34, f 18 en f 14 per 100 pond.
f. » » f 38, f 33 en f 25 per 100 pond.
g. Waaronder aan arrowroot f 509 en huiden f 109,20.
h. » » huiden f 1 348,75.
i. » » maïs of koren f 7 795,60 en huiden f 102,05.
k. » » oude metalen f 10 269,47.
l. » » oude metalen f 816,90.
m. » » oude metalen f 1 640, visch f 19 282,50.
n. » » brandewijn f 240.
o. » » jenever f 5 010 en brandewijn f 300.

IT VOER.

RHUM EN DRAM.		KOFFIJ.		KATOEN.	
Hoeveelheid.	Geldswaarde.	Hoeveelheid.	Geldswaarde.	Hoeveelheid.	Geldswaarde.
17 015	(c) f 20 437,45	127 020	(d) f 34 506,90^5	451 999	(e) f 153 979,56
1 002	1 252,50	2 320	591,60	„	„
100 611	115 031,65	4 761	1 244,02^5	323 060	110 802,05
118 628	f 136 721,60	134 101	f 36 342,53	775 059	f 264 781,61

N DEN UITVOER.

Verschillende producten.	Verschillende vreemde artikelen.	Verschillende vreemde dranken.	Houtwaren. geldswaarde.	Geldelijk bedrag.	Schepen.	Lastenmaat.
(g) f 818,70	(k) f 13 319,47	„	f 1 701,50	f 2 001 494,41	41	5 142
(h) 1 718,65	(l) 1 076,90	(n) f 240,00	125,00	360 475,61^5	26	2 864½
(i) 8 939,55	(m) 58 346,00	(o) 5 691,18	34 133,30	1 012 067,32	135	6 666
f 11 476,90	f 72 742,37	f 5 931,18	f 35 959,80	f 3 374 037,34^5	202	14 672½

STAAT VAN HET ENTREPOT GEDURENDE HET JAAR 1858.

VAN WAAR GEKOMEN. WAARHEEN GEVOERD.	Diverse producten.	Koopmanschappen.	Dranken.	Te zamen.
Aanwezig op 1 Januarij	f 3 640,00	»	f 24 232,66	f 27 872,66
van Nederland.	»	f 4 500,00	10 254,00	14 754,00
» elders	1 500,00	1 280,00	144,95	2 924,95
	f 5 140,00	f 5 780,00	f 34 631,61	f 45 551,61
In consumtie gebragt	»	f 3 820,00	f 5 940,15	f 9 760,15
naar Nederland	»	»	»	»
» elders	f 1 500,00	1 960,00	6 387,60	9 847,60
Aanwezig op 31 December 1858	3 640,00	»	22 303,86	25 943,86
	f 5 140,00	f 5 780,00	f 34 631,61	f 45 551,61

INHOUD

VAN HET VERSLAG BETREKKELIJK SURINAME.

BIJLAGEN.

(*)

A. Staat van plantages en gronden in de divisie Boven-Suriname en Thorarica op ultimo December 1858.

B. Staat van plantages en gronden in de divisie Para.

C. » » » » » » » » Boven-Commewijne.

D. » » » » » » » » Boven-Cottica en Perica.

E. » » » » » » » » Beneden-Commewijne.

F. » » » » » » » » Beneden-Cottica.

G. » » » » » » » » Saramacca.

H. » » » » » » het district Nickerie.

I. » » » » » » » » Coronie.

K. Algemeen verslag der verrigtingen van den inspecteur der domeinen, van de nijverheid en den landbouw.

L. Verslag betreffende de zending der Evangelische Broedergemeente in de kolonie Suriname, over het jaar 1858.

M. Lijst der plantages, welke gedurende het jaar 1858 door de zendelingen der Evangelische Broedergemeente bediend geworden zijn.

N. Lijst der plantages, van welke de negerkinderen schoolonderwijs ontvangen.

O. Raming der ontvangsten en uitgaven over 1858.

(*) De bijlagen litt. A–I zijn ter griffie der Kamer, ter inzage van de leden, nedergelegd.

Verslag van het beheer en den staat der West-Indische bezittingen en van die ter Kuste van Guinea over 1858.

VERSLAG WEGENS CURAÇAO EN ONDERHOORIGHEDEN.

N°. 22.

A. Bevolking.

De volgende opgaven van de geboorten en van de sterfte in den loop van het jaar 1858 en ook die van den stand der bevolking bij het einde van dat jaar zijn, even als in vroegere verslagen is gemeld, getrokken uit de registers der wijk- en districtsmeesters.

Op den laatsten December 1858 bedroeg de bevolking:

OP	VRIJEN.			NIET-VRIJEN.			Totaal der bevolking.
	Mannelijke.	Vrouwelijke.	Totaal.	Mannelijke.	Vrouwelijke.	Totaal.	
Curaçao	5 830	7 612	13 442	2 736	3 119	5 855	19 297
Bonaire	937	1 025	1 962	397	432	829	2 791
Aruba	1 130	1 259	2 389	252	274	526	2 915
St. Eustatius . . .	352	470	822	534	580	1 114	1 936
Saba	520	617	1 137	319	367	686	1 823
St. Martin	602	747	1 349	785	961	1 746	3 095
Totaal. . .	9 371	11 730	21 101	5 023	5 733	10 756	31 857

Onder de vrije bevolking is het garnizoen begrepen, waarvan de sterkte later zal worden opgegeven. Onder de niet-vrijen zijn gerekend 676 gouvernements-slaven, waarvan er zich 8 op Curaçao, 662 op Bonaire en 6 op Aruba bevonden.

Er werden in het jaar 1858 op Curaçao gesloten 50 huwelijken, waarbij 26 kinderen werden geëcht; op Bonaire waren 9 paren gehuwd, waarbij 27 kinderen werden geëcht; op Aruba 8 paren, waarbij 3 kinderen geëcht; en op St. Eustatius en St. Martin respectivelijk 4 paren, waarbij 1 kind geëcht.

Het aantal gehuwde personen, weduwenaars en weduwen bedroeg op ult°. December 1858:

op Curaçao	1 430
» Bonaire	371
» Aruba	387
» St. Eustatius	88
» Saba	290
» St. Martin	228

Er werden in 1858 gemanumitteerd: op Curaçao 40 en op Bonaire 4 slaven, in het geheel dus 44.

De bevolking, in de vorenstaande tabel vermeld, was naar de kerkgenootschappen onderscheiden als volgt:

OP	Protestanten.	Methodisten.	Roomsch-katholijken.	Israëliten.	Niet opgegeven.
Curaçao	1 984	»	16 418	895	»
Bonaire	144	»	2 646	1	»
Aruba	350	»	2 563	2	»
St. Eustatius	1 465	283	187	1	»
Saba	1 525	»	298	»	»
St. Martin	719	2 075	192	»	48
Totaal . .	6 087	3 358	22 304	899	48

De vrije bevolking was naar de geboorteplaats onderscheiden als volgt:

WOONPLAATS.	GEBOREN op het eiland zelf.	elders in de West-Indien.	in Nederland.	in andere landen.	Totaal.
Curaçao	12 527	307	358	250	13 442
Bonaire	1 948	9	4	1	1 962
Aruba	2 349	24	15	1	2 389
St. Eustatius	708	100	9	5	822
Saba	1 101	34	1	1	1 137
St. Martin	1 122	79	17	131	1 349
Totaal . .	19 755	553	404	389	21 101

Gedurende het jaar 1858 werden geboren:

OP	VRIJEN.			NIET-VRIJEN.			Totaal der geboorten.
	Manne-lijke.	Vrouwe-lijke.	Totaal.	Manne-lijke.	Vrouwe-lijke.	Totaal.	
Curaçao	268	231	499	142	165	307	806
Bonaire	42	52	94	25	23	48	142
Aruba	65	58	123	14	10	24	147
St. Eustatius . . .	10	12	22	21	25	46	68
Saba	20	15	35	15	13	28	63
St. Martin	10	14	24	31	21	52	76
Totaal. . .	415	382	797	248	257	505	1 302

In datzelfde tijdvak bedroeg het getal der overledenen:

OP	VRIJEN.			NIET-VRIJEN.			Totaal der overledenen.
	Manne-lijke.	Vrouwe-lijke.	Totaal.	Manne-lijke.	Vrouwe-lijke.	Totaal.	
Curaçao	120	153	273	62	65	127	400
Bonaire	10	9	19	10	9	19	38
Aruba	15	14	29	7	6	13	42
St. Eustatius . . .	12	14	26	14	11	25	51
Saba	13	17	30	7	6	13	43
St. Martin	3	3	6	9	15	24	30
Totaal. . .	173	210	383	109	112	221	604

Gedurende het jaar 1858 werd op Curaçao aan 16 en op St. Martin aan één persoon admissie tot inwoning verleend.

B. Algemeen en gewestelijk beheer.

Bij publicatie van 12 Januarij en 15 October 1858 (opgenomen in het *Publicatieblad* van dat jaar, n°. 1 en 12) werden in de kolonie 's Konings besluiten van 12 November 1857 en 15 Julij 1858 afgekondigd, bepalende de plaatsing in het *Staatsblad* van de overeenkomsten, tusschen Nederland en Baden en Wurtemberg gesloten tot regeling der voor-

waarden, waarop de consulaire agenten van die Staten in de voornaamste havens der Nederlandsche overzeesche bezittingen zullen worden toegelaten.

C. Militair beheer.

§ 1. *Landmagt.*

Bij gouvernements-beschikking van den 25sten Junij 1858, n°. 297, werd eene nieuwe instructie voor den kommandant der troepen en van het garnizoen gearresteerd.

Op ultimo December 1858 was de sterkte van het garnizoen als volgt:

Bataillon jagers n°. 27,	8 officieren en	254 onderofficieren en manschappen;
Compagnie artillerie,	4 » »	129 » » »
Officieren van gezondheid,	5	
Officier der genie,	1	
Te zamen	18 officieren en	383 onderofficieren en manschappen.

Op dat tijdstip waren daarvan in bezetting:

op het eiland Curaçao	16 officieren en	359 onderofficieren en manschappen;
» » » St. Eustatius	1 officier »	24 » » »

terwijl 1 officier met verlof naar Nederland afwezig was.

Gedurende het jaar 1858 hebben zich in de kolonie geëngageerd 5 onderofficieren en manschappen en gereëngageerd 18. Uit Nederland zijn via Suriname op Curaçao aangekomen één officier van gezondheid der 3de klasse en een transport suppletietroepen, sterk 1 korporaal en 24 manschappen.

In 1858 werd bij de troepen in Suriname overgeplaatst 1 officier van gezondheid der 3de klasse, terwijl bij de brigade maréchaussée werden gedetacheerd 16 manschappen.

Bovendien verminderde de sterkte van het garnizoen nog door de volgende oorzaken: 5 militairen werden wegens expiratie van dienst gepasporteerd; 1 werd gegageerd; 3 overleden in het hospitaal en 1 op St. Eustatius; 2 werden met briefjes van ontslag weggezonden; 1 werd tot kruiwagenstraf veroordeeld; 1 deserteerde; 24 werden naar Nederland opgezonden wegens geëindigde dienst en 1 om zich voor het officiers-examen te bekwamen; terwijl 1 tot conducteur der artillerie benoemd werd.

Op ultimo December 1858 was de stedelijke schutterij op Curaçao sterk: 1 majoor-kommandant, 16 officieren en 316 onderofficieren en manschappen, benevens 164 onderofficieren en manschappen met verlof afwezig; gevende een totaal van 16 officieren en 480 manschappen.

De landelijke schutterij was sterk: 1 majoor-kommandant, 13 officieren en 654 onderofficieren en manschappen. Bovendien waren er 66 onderofficieren en manschappen met verlof; zoodat dit corps in het geheel sterk was 14 officieren en 720 onderofficieren en manschappen.

De schutterij op Bonaire was sterk 2 officieren en 283 onderofficieren en manschappen. Van de laatsten waren 206 present en 77 met verlof afwezig.

Op Aruba waren voor de schutterij ingeschreven 347 onderofficieren en manschappen, waarvan 44 met verlof afwezig waren.

Op St. Eustatius was de schutterij sterk 5 officieren en 47 onderofficieren en manschappen. Het corps vrijwilligers te paard telde 16 leden. De dienst van beide corpsen bepaalt zich hoofdzakelijk tot het bewaken van het benedendorp bij nacht, ten einde desertie van slaven te voorkomen.

Op St. Martin was de schutterij te voet sterk 2 kapiteins, waarvan 1 kommandant, 2 eerste en 4 tweede luitenants en 115 onderofficieren en manschappen. De schutterij te paard telde 27 leden, onder bevel van eenen 2den luitenant.

§ 2. *Inrigtingen met het militair beheer in verband.*

Hospitaal. Aan het hospitaal werden in 1858 eenige noodzakelijke verbeteringen aangebragt.

Er werden daarin verpleegd 546 zieken, waarvan 370 militairen, 140 schepelingen van Zr. Ms. zeemagt, 23 maréchaussées en particuliere personen en 13 landsslaven. Van de 546 verpleegden overleden 5, als: 3 van het garnizoen, 1 van de marine en 1 particulier.

§ 3. *Zeemagt.*

Gedurende het jaar 1858 vertrokken de volgende oorlogsbodems van Curaçao:

op den 15den Februarij Zr. Ms. schoener *Schorpioen*, kommandant DAMME, naar St. Eustatius;

» 16den Maart Zr. Ms. korvet *Prins Maurits der Nederlanden*, komm. VOGELPOOT, naar Porto Cabello;

» 24sten Maart Zr. Ms. schoener *Schorpioen*, komm. DAMME, naar La Guaira;

» 15den Junij » » » » » » Porto Cabello;

» 1sten Julij Zr. Ms. korvet *Prins Maurits der Nederlanden*, komm. VOGELPOOT, naar Batavia;

» 5den Julij Zr. Ms. brik *Sperwer*, kommandant BAAK, naar St. Eustatius;

» 6den » » transportschip *Merwede*, kommandant VAN DER MEERSCH, naar Vlissingen;

» 12 en 15den Julij Zr. Ms. schoener *Schorpioen*, kommandant DAMME, naar La Guaira;

» 16den Julij de Dominicaansche oorlogsschoener *Victoria*, kommandant BARKMEIJER, naar St. Domingo;

» 23sten Julij de Engelsche oorlogsstoomboot *Buzzard*, komm. PEEL, naar La Guaira;

» 12den Augustus Zr. Ms. schoener *Schorpioen*, komm. VAN MOORSEL, » La Guaira;

» 22sten » » korvet *Juno*, komm. COLLOT D'ESCURY, naar Porto Cabello;

» 29sten » » schoener *Schorpioen*, kommandant VAN MOORSEL, naar Porto Cabello;

» 30sten November Zr. Ms. brik *Sperwer*, komm. BAAK, naar St. Eustatius;

» 1sten December Zr. Ms. schoener *Schorpioen*, komm. VAN MOORSEL, naar zee.

In dat jaar kwamen de volgende oorlogsvaartuigen te Curaçao aan:

op den 22sten Januarij Zr. Ms. korvet *Prins Maurits der Nederlanden*, kommandant VOGELPOOT, van Suriname;

» 27sten Januarij Zr. Ms. schoener *Schorpioen*, komm. DAMME, van Rio Hacha;

» 7den Maart » » » » » » St. Martin;

» 27sten » » korvet *Prins Maurits der Nederlanden*, kommandant VOGELPOOT, van Porto Cabello;

» 1sten April Zr. Ms. schoener *Schorpioen*, komm. DAMME, van La Guaira;

» 18den Mei » brik *Sperwer*, komm. BAAK, van Porto Cabello;

» 11den Junij » transportschip *Merwede*, kommandant VAN DER MEERSCH, van Suriname;

» 12den Junij Zr. Ms. korvet *Juno*, komm. COLLOT D'ESCURY, van Vlissingen;

» 21sten » » schoener *Schorpioen*, komm. DAMME, van Porto Cabello;

» 22sten » de Dominikaansche oorlogsschoener *Victoria*, komm. BARKMEIJER, van Coro;

» 13den Julij Zr. Ms. schoener *Schorpioen*, komm. DAMME, van zee,

» 21sten » de Engelsche oorlogsstoomboot *Buzzard*, komm. PEEL, van Jamaica;

» 25sten » Zr. Ms. schoener *Schorpioen*, komm. DAMME, van La Guaira;

op den 6den Augustus Zr. Ms. brik *Sperwer*, komm. BAAK, van St. Martin;
» 21sten » » schoener *Schorpioen*, kommandant VAN MOORSEL, van La Guaira;
» 31sten Augustus Zr. Ms. korvet *Juno*, komm. COLLOT D'ESCURY, van Porto Cabello;
» 7den September » schoener *Schorpioen*, kommandant VAN MOORSEL, van La Guaira;
» 19den December Zr. Ms. schoener *Schorpioen*, komm. VAN MOORSEL, van Bonaire;
» 31sten » » brik *Sperwer*, komm. BAAK, van St. Eustatius.

D. Regtswezen en Politie.

I. WETGEVING.

De publicatien, notificatien en beschikkingen, die in 1858 op Curaçao uitgevaardigd en in het *Publicatieblad* opgenomen zijn, zullen, voor zooveel noodig, onder de hoofdstukken van dit verslag, waarop zij betrekking hebben, worden vermeld.

II. BURGERREGT.

In 1858 werd op Curaçao het burgerregt verleend aan een te Rotterdam geboren persoon. Ook op St. Eustatius werd het burgerregt aan een persoon toegekend.

Aan 16 personen werd in 1858 admissie tot inwoning of verblijf op Curaçao verleend, waarvan 4 geboren in Nederland, 3 op Curaçao, die door vestiging in het buitenland hun burgerregt hadden verloren, 3 op St. Domingo, 1 in Genua, 2 in Noord-Amerika, 1 op Porto Rico en 2 in Venezuela.

Op St. Martin werd deze vergunning verleend aan 1 persoon, van Demerary afkomstig.

III. REGTERLIJKE MAGT.

De navolgende regtszaken maakten in 1858 op Curaçao een onderwerp van behandeling uit.

Bij de Regtbank.

Civile zaken.

Bij minnelijke schikking afgemaakt		1
Vonnissen van verstek van actie verleend aan boedelredders:		
Id. tegen defaillante crediteuren	3	
Vonnis bij verstek in eene zaak beneden de f 300	1	
» ter zake van regtsvermoeden van overlijden	1	
» houdende ontzegging van een verzoek om cautie	1	
» van 1ste defaut	1	
Interlocutoir vonnis in cas van interdict	1	
Condemnatoir vonnis	1	
	—	9

Commerciele zaken.

Bij minnelijke schikking afgemaakt		2
Vonnissen van 1ste defaut	4	
» waarbij condemnative vonnissen executabel zijn verklaard	2	
» bij defaut in zaken beneden de f 300	1	
» bij comparuit	1	
» van apprehensie	1	
» houdende decretatie van arrest	1	
» na voordragt der belangen van partijen	9	
	—	19

Strafzaken.

In strafzaken zijn gewezen:

condemnatoire vonnissen 10
absolutoir 1
— 11

Bij de condemnatoire vonnissen zijn veroordeeld:

	Mannen.	Vrouwen.	Totaal.	Waarvan tot den slavenstand behooren.
a. wegens valschheid in onderhandsch geschrift en medepligtigheid	3	1	4	1
b. wegens diefstal en medepligtigheid daaraan.	3	1	4	1
c. » eenvoudig en gequalificeerd geweld.	2	1	3	»
d. » burengerucht	1	»	1	»
e. » overtreding der wet op de behandeling der slaven	»	1	1	»
	9	4	13	2

Bij het absolutoir vonnis is absolutie van de instantie verleend ten aanzien van één persoon.

De uitgesproken straffen waren:

gevangenis tot en met 14 dagen. 3
» » » » 2 maanden. 1
» » » » 3 » 3
— 7

dwangarbeid van 2 maanden 1
» » 6 » 1
» » 4 jaren op publieke gronden 1
— 3

bannissement voor 5 jaren 1
geldboete van f 50 1

Besluiten in civile zaken.

Magtiging tot het laten afgaan van edictale citatien . . 2
Afwijzing van verzoek om pro deo 1
Afwijzing van verzoek om als procureur te worden geadmitteerd 1
Besluiten van verschillenden aard 18
— 22

Besluiten in strafzaken.

Magtiging om praecedente informatien in te winnen	1	
Decreet tot personele daging	1	
Goedkeuring van gedane apprehensie	6	
Magtiging om regt te vragen	6	
Ontslag onder handtasting	4	
Een beschuldigde in ordinair proces te ontvangen	1	
Benoeming van practizijns ter verdeding van beklaagden	2	
Besluiten van verschillenden aard	11	
	—	32
Aan den gouverneur van consideratien en advies gediend op requesten om dispensatie der wet, verbiedende het huwelijk tusschen oom en nicht	3	
Id. om gratie of mitigatie van straf	4	
Id. om verandering van straf	1	
Id. om venia aetatis	4	
	—	12

Commissarissen ter rolle.

Vonnis van 1ste defaut	2	
» » 2de »	1	
	—	3

Commissarissen tot de kleine zaken.

Vonnissen bij verstek van den gedaagde	10	
Absolutie van de instantie	1	
Ontzegging van den eisch	4	
Condemnatoir vonnis, na voordragt der wederzijdsche belangen van partijen	1	
	—	16

Op St. Eustatius werden in 1858 voor de regtbank behandeld 1 civile zaak en 5 strafzaken, waarvan 4 wegens diefstal en 1 wegens bedrog en zwendelarij; 4 dispositien op requesten genomen en op 1 request gediend van consideratien en advies. Bij de regtbank van kleine zaken werden 3 zaken behandeld, alle wegens eenvoudig feitelijk geweld.

Op Saba werden 8 vonnissen gewezen, als: 5 in civile zaken, waarvan 4 wegens injurie en 1 tot teruggave van goederen, en 3 in strafzaken, waarvan 1 wegens verbale injurie en 2 wegens feitelijke gewelddadigheden.

Op St. Martin (Nederlandsch gedeelte) werden bij de regtbank 3 vonnissen in burgerlijke zaken gewezen, waarvan 2 tegen crediteuren met oplegging van perpetuum silentium en 1 met overlegging van stukken boven een bedrag van f 1 000. Bovendien werden 4 requesten behandeld. In strafzaken werd 1 vonnis, houdende ontslag onder handtasting, ter zake van diefstal gewezen. Bij het collegie tot de kleine zaken werden in civile gedingen 4 vonnissen gewezen, waarvan 2 houdende niet-ontvankelijk-verklaring, en in strafzaken 14, als: wegens gequalificeerd feitelijk geweld 2, eenvoudig feitelijk geweld 6, burengerucht 2, verbale injurie 3, schennis van huisregt 1, waarvan 10 veroordeeling tot gevangenis of geldboete en 4 absolutie inhielden.

Bij de regtbank op Curaçao waren in 1858 2 advocaten en 1 procureur ingeschreven. Op de onderhoorige eilanden hadden zich nog geen practizijns gevestigd.

IV. POLITIE.

Aangaande de politie valt over 1858 niet anders te melden, dan dat de brigade maréchaussée op St. Martin, welke in 1857 sterk was 1 vice-brigadier en 9 maréchaussées, op 31 December 1858 uit 1 brigadier, 1 vice-brigadier en 11 maréchaussées bestond.

V. MIDDELEN VAN BEHEER MET HET REGTSWEZEN IN VERBAND.

§ 1. *Wees-, onbeheerde en desolate boedelkamers.*

Het garantiekapitaal der wees-, onbeheerde en desolate boedelkamer op Curaçao bedroeg op ultimo December 1857		f 132 633,63^5
De overwinst in 1858 was		4 641,20^5
Zoodat het kapitaal op ultimo December 1858 bedroeg		f 137 274,84
De kapitalen, aan particulieren toebehoorende, bedroegen op ultimo December 1857.		f 526 003,20^5
In den loop van het jaar 1858 werden ter administratie der kamer gebragt		23 351,70^5
Interesten op kapitaal gebragt		1 175,48^5
		f 550 530,39^5
Afbetaalde kapitalen		39 135,17^5
Zoodat het kapitaal, aan particulieren toebehoorende, op ultimo December 1858 bedroeg		f 511 395,22
Verschuldigde interesten aan particulieren.		5 581,43^5
Op ultimo December 1858 bedroegen de hypotheken ten behoeve der kamer		f 607 007,76
Het weeskamergebouw in de stad.		6 191,40
Verschuldigde interesten door particulieren		33 095,81
In de kas der kamer		7 956,52
Totaal.		f 654 251,49^5
Op ultimo December 1857		667 566 47
Minder op ultimo December 1858.		f 13 314,97^5
Bij de Israëlitische weeskamer op Curaçao bedroeg het kapitaal aan de synagoge toebehoorende op ultimo December 1857 . . . . (1)		f 33 938,72
Op ultimo December 1858 bedroeg dit kapitaal. . .	f 33 483,60	
en dat van particulieren.	105 195,31	
		138 678,91
Totaal		f 104 740,19

§ 2. *Gevangenissen.*

	Vrijen.	Niet-vrijen.
Op ultimo December 1857 bleven op Curaçao in de gevangenis .	6	3
Gedurende 1858 zijn daarbijgekomen:		
tot dwangarbeid veroordeelden.	1	32
» gevangenisstraf »	6	26
Transporteren	13	61

(1) Blijkens van den gouverneur van Curaçao en onderhoorigheden ontvangen inlichtingen, is het cijfer van f 30 972,98, in het Verslag over 1857 vermeld als op ultimo December 1856 aan de Synagoge toebehoorende, juist. In het cijfer in het Verslag over 1856 aangegeven, was ook het aan particulieren toebehoorend kapitaal begrepen.

	Vrijen.	Niet-vrijen.
Per transport	13	61
En ontslagen	10	58
Zoodat op ultimo December 1858 gecustodieerd bleven	3	3

Op St. Eustatius waren in 1858 8 vrije personen en 20 slaven in de gevangenis. Op ultimo December bleven in verzekerde bewaring 2 vrijen en 1 slaaf.

Op Saba waren in 1858 geen gevangenen.

Op St. Martin bedroeg het aantal gevangenen in gemeld jaar 10 vrije personen en 88 slaven. Op ultimo December bleef 1 vrij persoon in verzekerde bewaring.

E. Eeredienst.

I. PROTESTANTSCHE.

In hoofdstuk A is bereids eene opgave gedaan van het aantal belijders der verschillende gezindheden.

Op Curaçao waren in 1858 twee predikanten, die beurtelings het dienstwerk op Bonaire gingen verrigten.

Gelijk reeds in de verslagen over 1856 en 1857 werd medegedeeld, is in de dienst voor Aruba door de uitzending van eenen afzonderlijken predikant voor dat eiland voorzien.

Uit de rekening der kerke- en armenkas op Curaçao blijkt, dat de uitdeelingen aan de armen hebben beloopen eene som van f 1 776,28.

Het kapitaal der kerk bedroeg op ultimo December 1858 f 52 769,53; dat van het weezenfonds der gemeente f 6 432,72.

De uitgaven gedurende 1858 hebben bedragen:

voor onderstand aan weezen	f 981,00
» kleeding	280,47
» geneeskundige behandeling	30,00
» belasting op hypotheken enz.	30,05
	f 1 321,52

Het Gouvernement verstrekte in 1858 op nieuw een subsidie van f 1 500,00 tot alimentatie der weezen.

Bij de Protestantsche gemeente werden gedoopt 35 kinderen, en 10 huwelijken ingezegend; catechetisch onderrigt ontvingen 105 kinderen en 28 militairen.

Op St. Eustatius, waar, zoo als bekend is, zich een Hervormd predikant en een Engelsch methodisten-zendeling bevinden, werd uit de kerke- en armenkas aan 23 armen en gebrekkigen te gemoet gekomen. De daardoor veroorzaakte uitgaven beliepen f 874,86⁵. Op ultimo December 1858 bedroeg het kapitaal dezer kas f 3 679,13⁵.

Op St. Martin (Nederlandsch gedeelte) hebben de ontvangsten ten behoeve der armenkas gedurende 1858 bedragen f 872,50, waarvan aan wekelijkschen onderstand, geneesmiddelen enz., aan een gemiddeld getal van 34 behoeftigen, f 710 werd uitgegeven.

II. ROOMSCH-KATHOLIJKE.

Het getal der bezoldigde Roomsch-katholijke geestelijken van den tweeden rang op Curaçao en onderhoorigheden, dat ten gevolge van 's Konings besluit van 22 Julij 1857, n°. 66, bepaald was op elf, werd bij Koninklijk besluit van 25 November 1858, n°. 66, met één vermeerderd en dus op twaalf gesteld. Van deze geestelijken bevonden zich in 1858, tot waarneming van hun dienstwerk, op elk der eilanden Aruba, St. Eustatius, St. Martin en Saba 1, terwijl er op Bonaire 2 gevestigd waren.

Het onbezoldigd personeel bestond op ultimo December 1858 uit 8 priesters en 57 zusters van liefdadigheid.

Op dat tijdstip bedroeg het kapitaal der Roomsch-katholijke gemeente f 11 290,95, terwijl dat van de Maatschappij van Weldadigheid dier gemeente f 1 541,47⁵ beliep.

In den loop van 1858 werd aan de armen uitgedeeld eene som van f 1 281,50, waartoe door het Gouvernement werd bijgedragen eene som van f 400 en uit de algemeene armengelden f 275,59.

Het aantal Roomsch-katholijke armen, die door de directie der voornoemde maatschappij bedeeld werden, bedroeg maandelijks gemiddeld 6.

III. ISRAËLITISCHE GEMEENTE.

Behalve het aan de gemeente toegekende aandeel uit de armengelden ten bedrage van f 137,77^5, en uit de toevallige baten van f 200, werd in 1858 door het Gouvernement tot onderstand der Israëlitische weezen op nieuw eene som van f 500 verstrekt.

F. Instellingen van liefdadigheid.

I. HET LAZARUS- EN KRANKZINNIGENGESTICHT OP CURAÇAO.

De uitgaven voor dit gesticht hebben gedurende 1858 bedragen f 3 663,43^5; het aantal verpleegdagen was 10 179.

Op ultimo December van dat jaar werden aldaar verpleegd 12 leprozen, 10 krankzinnigen en 4 aan andere ziekten lijdenden.

De ongelukkigen, die zich in het gesticht bevonden, werden door 4 zuster van liefdadigheid verpleegd, terwijl 1 pontvoerder voor de dienst aldaar gebezigd werd.

Het toezigt, de directie en de administratie waren even als in 1857 opgedragen aan de directie van het gasthuis of hospitaal op Curaçao, terwijl de zusters van liefdadigheid zich met de zorg en de verpleging der leprozen en krankzinnigen bleven belasten.

II. HET GASTHUIS OF HOSPITAAL VOOR DE ARMEN.

Gelijk reeds in het verslag over 1857 werd medegedeeld, waren in het begin van 1858 de zieken bereids in het nieuwe, tot gasthuis bestemde gebouw overgebragt. Aan die mededeeling kan voor het tegenwoordige worden toegevoegd, dat het toen in gereedheid gebragte gedeelte geschikt was tot opname van 50 zieken, terwijl met ijver werd voortgegaan om het nog ontbrekende gedeelte te voleindigen.

Het saldo in kas bedroeg op ultimo December 1857	f	979,50
De ontvangsten in den loop van 1858 waren		8 094,93
	f	9 074,43
De uitgaven beliepen		7 659,86^5
Zoodat er een voordeelig saldo overbleef van	f	1 414,56^5

Op ultimo December 1857 waren in het gesticht aanwezig		5 lijders.
In den loop van 1858 werden daarin opgenomen		97 »
		102 lijders.
Hiervan herstelden	66	
en overleden	18	
		84 »
Zoodat op ultimo December 1858 aanwezig bleven		18 lijders.

Behalve de som van f 3 000, blijkens het verslag over 1857 door het Gouvernement tot den aanbouw van het gasthuis bijgedragen, en het gewone subsidie van f 500, dat in den loop van 1859 tot f 1000 werd verhoogd, bekwam dit gesticht van gouvernementswege nog eene som van f 25 uit de toevallige baten.

III. SPAARBANK EN BANK VAN LEENING.

Uit het ingezonden verslag van de werking en den toestand der spaar- en beleenbank

over het negende huishoudelijke jaar, van 1 Julij 1858 tot en met 30 Junij 1859, dat hierbij (bijlage A) wordt overgelegd, worden de volgende bijzonderheden ontleend.

Het aantal leden vermeerderde in dat jaar met 1, zoodat de instelling 112 leden telde.

Op 1 Julij 1858 bedroeg het tegoed der gezamenlijke inleggers in de spaarbank aan kapitaal en interest		f 100 095,39^5
De stortingen bedroegen		50 210,34^5
en de te goed gemaakte interesten		3 497,68^5
Te zamen		f 153 803,42^5
Van dit bedrag werd teruggenomen		43 699,61
Zoodat het tegoed der gezamenlijke inleggers op 1 Julij 1859 aan kapitaal en interest bedroeg		f 110 103,81^5

Het aantal stortingen bedroeg 1060.

Op 1 Julij 1858 waren de bij de bank aanwezige panden aan kapitaal en interest bezwaard met		f 37 764,51
Op panden werd uitgezet		46 855,00
De interest op panden beliep over het huishoudelijk jaar		4 141,35^5
		f 88 760,86^5
3 469 panden werden afgelost met	f 44 148,67	
en verkocht 89 panden, aan kapitaal en interest bezwaard met	461,34^5	
		44 610,01^5
Op 1°. Julij 1859 bleven dus de bij de instelling aanwezige panden aan kapitaal en interest verschuldigd		f 44 150,85

Op 1 Julij 1858 was op hypotheken en schuldbekentenissen uitstaande	f 73 607,73^5
Gedurende het huishoudelijk jaar werd op die wijze belegd	6 970,00
De interesten op hypotheken en obligatien bedroegen	4 372,70
	f 84 950,43^5
Hierop werd afbetaald	10 472,12
Zoodat de inrigting op 1 Julij 1859 op hypotheken en obligatien had uitstaan	f 74 478,31^5

Het eigen kapitaal van de inrigting bedroeg op 1 Julij 1859 f 14 720,05^5.

G. Burgerlijke geneeskundige dienst.

Er waren op Curaçao in het jaar 1858 6 med. chir. et art. obst. doctoren, waarvan 3 gepromoveerd op Nederlandsche en 3 op vreemde hoogescholen. Van deze laatsten zijn 2 op Duitsche hoogescholen gepromoveerd, doch hunne diploma's aan de Utrechtsche hoogeschool geviseerd.

Aan 1 eervol ontslagen officier van gezondheid der 2de klasse van de zeemagt werd nog vergunning verleend tot de uitoefening der genees- en heelkunde, zoodat het getal

der toegelatenen, welke van geene diploma's van eene hoogeschool voorzien zijn, op ultimo December 1858 3 bedroeg.

Apothekers waren er 2 gebleven, terwijl de practiserende geneesheeren de vergunning bleven behouden om zelven hunne geneesmiddelen te bereiden en te leveren.

Op Bonaire en Aruba waren geen van diploma's voorziene geneesheeren. Op het eerste eiland waren een door het Gouvernement bezoldigd lands-chirurgijn en een geadmitteerd genees- en heelkundige gevestigd.

De tot het garnizoen behoorende militair, die, gelijk bekend is, op Aruba de genees- en heelkundige praktijk uitoefende, heeft zich na zijn ontslag uit de militaire dienst voor goed op dat eiland gevestigd. Hem werd voor de waarneming der geneeskundige dienst aldaar een inkomen van f 600 's jaars toegekend.

De op St. Eustatius gevestigde medicinæ doctor bleef belast met de behandeling van het aldaar garnizoen houdend militair detachement, tegen de daarvoor van gouvernementswege vastgestelde toelage.

Op Saba was geen geneesheer aanwezig.

Op St. Martin bleef een genees- en heelkundige aanwezig.

Op deze eilanden waren geene apotheken; de geneesmiddelen werden door de geneesheeren zelven bereid en volgens bestaande tariven geleverd.

Op St. Martin (Nederlandsch gedeelte) heerschte gedurende de tweede helft van 1858 de kinkhoest in een vrij hevigen graad; zoowel volwassenen als kinderen werden daardoor aangetast. Ofschoon de sterfte betrekkelijk gering was, was echter die kwaal aan het einde van het jaar, ofschoon merkelijk afnemende, nog niet geheel geweken. Met deze uitzondering mag de algemeene gezondheidstoestand van Curaçao en onderhoorigheden gedurende 1858 al zeer gunstig genoemd worden. Bepaalde epidemien hebben niet geheerscht. De hoofdvorm der voorgekomen ziekten was catarrhaal-rhumatisch, terwijl er vele syphilitische ziekten werden waargenomen. Maatregelen werden echter genomen om de uitbreiding dier ziekte te voorkomen.

H. Onderwijs.

Voor de drie op Curaçao bestaande armenscholen werd door het Gouvernement beschikbaar gesteld eene som van f 5 500, waarover door de schoolcommissie op de doelmatigste wijze beschikt werd, ofschoon met inbegrip van het tekort op ultimo December 1857, ad f 350,95 5, de uitgaven de inkomsten met eene som van f 704,50 5 hebben overtroffen. Dit tekort werd echter later gedekt uit de door het opperbestuur toegestane verhooging van het subsidie voor het onderwijs op Curaçao met f 2 000 's jaars. Gratis onderwijs werd gegeven aan 263 kinderen, waarvan 197 jongens en 66 meisjes. Aan allen werden tevens kosteloos schoolbehoeften uitgedeeld.

Op de particuliere scholen, ten getale van 17, met inbegrip van de bewaar- en Zondagscholen, werden onderwezen 1 633 kinderen, waarvan 718 jongens en 915 meisjes. In het geheel ontvingen dus in 1858 op Curaçao onderwijs 1 896 kinderen op 20 scholen.

Op Bonaire werd op de landsschool onderwijs gegeven aan 37 kinderen, waarvan 25 van behoeftige ouders. Op de Roomsch-katholijke school, onder de leiding van 2 zusters van liefdadigheid, werd aan 137 kinderen onderrigt gegeven, zoodat op Bonaire in het geheel 174 kinderen werden onderwezen.

Op Aruba werd op de landsschool aan 13 kinderen onderwijs gegeven. Eene school, aan welker hoofd 2 zusters van liefdadigheid geplaatst waren, werd door gemiddeld 90 kinderen bezocht. In het geheel ontvingen dus 103 kinderen onderwijs.

Het rapport der schoolcommissie over het onderwijs op Curaçao luidt zeer gunstig. Over het algemeen waren door de leerlingen goede vorderingen gemaakt en vervulden de onderwijzers met ijver hunne taak, bijzonder op de landsscholen, waar het getal leerlingen bleef toenemen, hetgeen getuigen kan van de belangstelling in het onderwijs bij de behoeftige klasse.

Op St. Eustatius liet het onderwijs, om de redenen in het verslag over 1857 gemeld, nog te wenschen overig. Bij anticipatie op volgende verslagen kan intusschen worden medegedeeld, dat onlangs aan de voorgenomen uitzending van eenen onderwijzer gevolg is gegeven.

Op St. Martin werd door den landsschoolonderwijzer onderrigt gegeven aan 37 behoeftigen en aan 20 leerlingen die schoolgeld betaalden.

Aan het schoolgebouw werden in 1858 belangrijke veranderingen en verbeteringen aangebragt: de benedenverdieping werd tot schoollocalen ingerigt, welke met betrekking tot licht, lucht en ruimte niets te wenschen overlaten. De bovenverdieping werd tot

huisvesting van den onderwijzer en diens gezin ingerigt, waardoor in eene dringende behoefte is voorzien.

Het onderwijs aan de slavenkinderen op Curaçao, Bonaire en Aruba wordt, gelijk bekend is, geheel door de zorgen van de Roomsch-katholijke geestelijkheid bestuurd. Aan den bisschop Niewindt werd in 1858 eene som van f 125 ter hand gesteld, afkomstig van den verkoop van landsslaven voor hun vrijdom, ten einde in het Christelijk onderwijs der slaven te helpen voorzien.

De kinderen der landsslaven op Curaçao ontvingen geregeld onderwijs van een opzettelijk daartoe aangewezen persoon. Zij genoten ook dagelijks godsdienstig onderwijs.

Op de eilanden St. Eustatius en St. Martin (Nederlandsch gedeelte) werden de belangen der slavenkinderen steeds met ijver door de zendelingen van het Engelsch methodisten-genootschap behartigd, die zich veel moeite geven tot uitbreiding van kennis en godsdienstig onderrigt onder hen, en daarin door sommige leden hunner gemeente worden ter zijde gestaan.

I. Landsgebouwen en openbare werken.

Hieronder volgt eene opgaaf van de voornaamste werken, die in den loop van het jaar 1858 door het genie-departement zijn uitgevoerd.

In de eerste plaats werd het nieuwe gebouw voor gouvernements-kantoren, met den aanbouw waarvan blijkens het Verslag over 1857 in dat jaar een aanvang was gemaakt, voltooid.

In de tweede plaats werd met het bouwen van een raadhuis met gevangenissen aangevangen, waarvan, op het einde van het jaar, het metselwerk van den beganen grond en van de verdieping ter gemiddelde hoogte van twee el voltooid was.

Verder werd den 8sten Mei begonnen met den aanbouw van eene kazerne voor de compagnie artillerie, welke nog, met uitzondering van eenig pleister- en verwwerk en binnenbetimmering, in den loop van het jaar voltooid werd.

Eindelijk nog werden, voor rekening van het bestuur van het gasthuis, twee huisjes op het leprozen-etablissement gebouwd, terwijl op Scharlo een gedeelte nieuwe kade met gemetselde duc d'alve werd gemaakt.

Met de bestrating aan de overzijde werd voortgegaan, zoomede met het uitbaggeren van de haven, waar dit bleek noodig te zijn.

Ook de wegen werden zooveel doenlijk hersteld en verbeterd, terwijl voorts al het noodige tot onderhoud der gebouwen, fortificatien enz. werd gedaan.

J. Vervoerwezen.

Het vervoerwezen onderging in 1858 geenerlei verandering.

K. Geldelijk beheer.

Bij beschikking van 27 September 1858 (*Publicatieblad* n°. 11) is bepaald, dat alle ambtenaren, die gelden ten behoeve van de koloniale kas ontvangen en verantwoorden moeten, verpligt zullen zijn het bedrag der te ontvangen gelden, zoo leges als vacatien, op de grosse of expeditie der documenten aan te teekenen, of, ingeval geene grossen of expeditien uitgereikt worden, quitantien af te geven; welke grossen of expeditien en quitantien door de betrokken ambtenaren op het kantoor van den administrateur van financien ter registratie van het ontvangen bedrag zullen worden bezorgd.

§ 1. *Bank.*

Omtrent den staat der Curaçaosche bank op ultimo December 1858 en de operatien dier inrigting gedurende het jaar worden de volgende bijzonderheden in haar jaarlijksch verslag aangetroffen.

Op 1 Januarij 1858 was het bedrag aan bankbiljetten.	f	214 420,00
Dit bedrag werd door vernietiging van biljetten verminderd met . .		3 535,00
Zoodat op ultimo December 1858 het bedrag aan bankbiljetten was .	f	210 885,00
Transporteren. . .	f	210 885,00

Per transport. . . f 210 885,00

Nieuwe biljetten:

6 000 stuks	à f	5,00	f	30 000,00
6 000 »	»	10,00		60 000,00
2 400 »	»	25,00		60 000,00
1 200 »	»	50,00		60 000,00

f 210 000,00

Oude biljetten, naar aanleiding van het beslotene bij de directie der bank in de zitting van den 31sten December 1858, overgeschreven op de rekening van oude nog oningewisselde biljetten:

69 stuks	à f	5,00	f	345,00
34 »	»	10,00		340,00
4 »	»	25,00		100,00
2 »	»	50,00		100,00

885,00

f 210 885,00

Het kapitaal der bank, spruitende uit de ontvangen disconto's, interesten enz., bedroeg op 1 Januarij 1858. f 68 705,58

Gedurende het jaar 1858 hebben de operatien bij de bank zich bepaald tot het beleenen van gelden op:

1°. gedisconteerde wisselbrieven volgens art. 19 van het reglement van de bank, voorzien van twee behoorlijke endossementen;

2°. gouden en zilveren specie in deposito, en

3°. gouvernementswissels, mede in deposito.

Ten gevolge waarvan het kapitaal van de bank door de gepercipieerde interesten, disconto's enz., na aftrek der administratiekosten, vermeerderd is met. . 12 239,41

en gebragt op. 80 944,99

Van het bedrag, in den loop van 1857 in de reservekas van de bank gedeponeerd voor rekening van anderen . . . . f 498,90

werd ingevolge gouvernements-beschikking dd. 30 Januarij 1858, n°. 50, aan den kommandant van Zr. Ms. Marine in de West-Indien afgedragen 337,95

Blijft voor rekening van de belanghebbenden gedeponeerd op ultimo December 1858 160,95

Zoodat het fonds van de bank op ultimo December 1858 bedroeg. . f 291 990,94

Hiervan was op dien datum uitstaande:

a. op gedisconteerde wisselbrieven als voren, naar reden eener rente van 5°/₀ 's jaars . . . . f 253 100,00

b. op gedeponeerde gouden en zilveren specien, tegen een disconto van 1°/₀ 's jaars 7 500,00

c. terwijl onder den president van de bank tot het doen van kleine beleeningen berustte eene som van. . 1 000,00

Te zamen . . 261 600,00

Saldo in de reservekas van de bank op ultimo December 1858 . . f 30 390,94

bestaande uit bankbiljetten en specien als:

bankbilletten	f 23 805,00
specien	6 585,94
	f 30 390,94

Het saldo in de reservekas op ultimo December 1857 was f 9 740,18, alzoo meer op ultimo December 1858 f 20 650,76.

§ 2. *Muntwezen.*

In het muntwezen kwam gedurende het jaar 1858 geene verandering. Het gebrek aan pasmunt bleef ten gevolge van het verdwijnen der Nederlandsche muntspecien voortduren.

Aan het, blijkens het verslag over 1857, bij de Regering bestaande voornemen, om het Curaçaosche bankpapier tegen zilver verwisselbaar te stellen, heeft nog geene uitvoering kunnen worden gegeven, omdat bezwaren, zoowel hier te lande als in de kolonie daartegen gerezen, tot eene gedachtenwisseling met het Koloniaal Bestuur hebben aanleiding gegeven, welke tot dusver nog tot geene bevredigende uitkomsten heeft geleid.

§ 3. *Begrooting.*

Onder litt. B, C, D, E en F worden hierbij overgelegd de staten van werkelijke ontvangsten en uitgaven van de eilanden Curaçao, Bonaire, Aruba, St. Eustatius en St. Martin over 1857, vergeleken met de ramingen van dat jaar.

Voorts worden, in vijf staten, litt. G, H, I, K en L, hiernevens gevoegd de begrootingen van genoemde eilanden voor 1858.

L. Personele verordeningen omtrent alle landsdienaren.

Hieromtrent valt niets bijzonders mede te deelen.

M. Slavenbevolking.

Sub lit. M wordt hierbij overgelegd een staat van de straffen, welke krachtens de artt. 19 en 20 van het Reglement op de behandeling der slaven van 14 Februarij 1857 in 1858 aan slaven zijn opgelegd.

Door slaven werden 8 klagten tegen hunne meesters ingebragt, welke, bij gebrek aan bewijs of wegens ongegrondheid der aanklagt, onvervolgd bleven.

Volgens gedane aangiften waren 31 slaven ontvlugt. Vermoedelijk is dat getal echter grooter, daar de meesters niet zelden verzuimen de aangifte te doen.

Wat overigens de werking van het reglement zelf betreft, wordt door den gouverneur, met verwijzing naar hetgeen reeds daaromtrent door hem werd medegedeeld (zie verslag over 1857, bladz. 295), nog gezegd, dat hetzelve steeds aanleiding tot ontevredenheid bij de meesters gaf » op grond van te groote beperking in de middelen tot handhaving van hun gezag en tot onwil, verzet en brutaliteit bij den slaaf, die weet hoe beperkt het gezag zijns meesters in de toepassing van de straf is.

» De nog zeer levendige hoop — vervolgt de gouverneur — op spoedige emancipatie en de handhaving van dat reglement van wege het bevoegde gezag, voorkomen echter zooveel mogelijk ernstige bezwaren."

N. Nijverheid.

De gouverneur laat aan zijne opgaven, dit hoofdstuk betreffende, de volgende mededeeling voorafgaan. » In den loop der maand April 1858 had er op Curaçao door de hoogst loffelijke pogingen van den verdienstelijken rabbijn der Israëlitische gemeente, den heer Chumaceiro, eene tentoonstelling van dameshandwerken en voorwerpen van kunst en smaak, in het geëindigde, doch nog niet betrokken kantoorgebouw plaats.

» Ruim 1100 voorwerpen waren ingekomen, waarvan 40 uit Amsterdam, 320 uit St. Thomas en eenige van Bonaire, Coro en Maracaïbo.

» De commissie van beoordeeling, hoewel de gebreken van sommige ingezonden stukken

niet voorbijziende, had daaraan echter zoo veel verdiensten toegekend, dat zij met algemeene stemmen besloot de navolgende prijzen toe te staan:

» aan B. van der Veen Quant den uitgeloofden prijs van f 100;

» aan P. Barnier het accessit van f 50;

» aan J. C. de Windt het eerste accessit van f 25;

» aan E. Schermer het tweede ad f 15;

» aan L. Hueck den prijs van f 10.

» De ten toon gestelde voorwerpen getuigen van den vooruitgang en industrie in deze kolonie en verstrekken den vervaardigers tot eer.

» Het doel dezer tentoonstelling was om door het uitschrijven van premiën de nijverheid op te beuren en tevens om broederliefde en menschenmin te bevorderen.

» Dit doel werd volkomen bereikt; na aftrek der onkosten werd van de opbrengst van de verkoop en verloting der voorwerpen geschonken aan:

» de Israëlitische maatschappij Hulpbetoon	f	906,00
» de directie van het Roomsch-katholijke gasthuis		906,00
» de Protestantsche Maatschappij van Weldadigheid		906,00
	f	2 718,00

I. landbouw.

Even als 1857 heeft zich ook het jaar 1858 door eene buitengewone droogte gekenmerkt, ten gevolge waarvan de maïs-oogst op Curaçao geheel mislukt is.

Ook op Bonaire heeft men veel van droogte te lijden gehad, ten gevolge waarvan de etablissementen van cultuur in eenen niet zeer gunstigen toestand verkeerden en het vooruitzigt op productie voor het jaar 1859 bedroevend was.

In 1858 was de opbrengst der gouvernements-etablissementen:

1 587	pond	cochenille, en
13 706	»	aloë.

De maïs-oogst was eveneens slecht uitgevallen.

Op Aruba was de oogst minder onvoordeelig; ofschoon aldaar slechts 117 pond cochenille en 3 346 pond aloë voor gouvernements-rekening verkregen werd, werd echter eene hoeveelheid van 2 700 pond cochenille, 6 400 schepels maïs, 105 schepels boonen en 500 schepels pindas door particulieren ingezameld.

Onder lit. N wordt hierbij overgelegd een generale staat van uitgaven en opbrengsten van de gouvernements-etablissementen van cultuur op de eilanden Curaçao, Bonaire en Aruba over 1858. Daaruit blijkt dat verkregen is:

1 704	pond	cochenille	à f		3 977,20
21	»	poeder	»		2,10
17 578½	»	aloë	»		7 360,63
19 303½	pond.			f	11 339,93

terwijl de raming voor 1858 was:

cochenille	2 400	pond	à f	2,25	f	5 400,00
aloë	13 500	»	»	0,50		6 750,00
	15 900	pond.			f	12 150,00

Op St. Eustatius was langdurige droogte den landbouw zeer nadeelig. De suikeroogst bleef daardoor beneden het gemiddelde.

De oogst wordt gerekend te hebben bedragen:

528 200 Amsterdamsche ponden suiker, 14 190 gallons rhum, 600 000 Amsterdamsche ponden yams, 1 200 vaten zoete aardappelen, 120 vaten grondnoten,	eene waarde vertegenwoordigende van f 76 060.

De nopal-aanplanting op St. Eustatius heeft in het lot der overige cultures gedeeld. Zij had bovendien veel van de schildluis te lijden. De opbrengst heeft dan ook niet aan de verwachting beantwoord en bedroeg slechts 532 pond, waardoor het totaal van het geproduceerde op ruim 1 200 pond gebragt wordt.

Op St. Martin (Nederlandsch gedeelte) hebben de 12 nog in bewerking zijnde suikerplantages in 1858 opgebragt:

94 016 Amsterdamsche ponden suiker;
6 389 gallons rhum, en
1 320 gallons melasse, en alzoo meer dan in 1857 32 036 pond suiker, 2 063 gallons rhum en 65 gallons melasse.

Het geldwaardig bedrag der verkregen producten werd geschat op f 24 719,92.

II. VEETEELT.

De veestapel van particulieren bedroeg op ultimo December 1858:

PLAATSEN.	Paarden.	Ezels.	Muil-ezels.	Horen-vee.	Schapen.	Geiten.	Varkens.
Curaçao	368	1 860	24	2 446	22 468	15 525	184
Bonaire	9	178	»	»	180	6 520	35
Aruba	79	556	»	81	1 550	6 281	56
St. Eustatius . .	105	110	96	250	380	150	»
St. Martin . . .	170	47	23	356	681	170	250

De gouvernements-veestapel bestond op hetzelfde tijdstip op Bonaire uit 515 schapen, 367 geiten, 54 stuks horenvee en 45 paarden, en op Aruba uit 9 paarden en eenige ezels.

III. UITGIFTE VAN GRONDEN.

Op ultimo December 1857 waren er uitgegeven:

op Curaçao	14	concessien,	metende	47.30.50	bunders;
» Bonaire	3	»	»	24.66.00	»
» Aruba	424	»	»	762.38.95	»
te zamen	441	concessien,	metende	834.35.45	bunders; (1)
Daarentegen zijn in 1858 teruggegeven op Aruba	4	concessien,	metende	8.18.50	»
blijft	437	concessien,	metende	826.16.95	bunders;
			Transporteren	82.616.95	bunders,

(1) Dit cijfer komt niet overeen met dat in het Verslag over 1857 voorkomende. De gouverneur wordt deswege inlichting gevraagd.

Per transport 826.16.95 bunders;

In 1858 zijn verleend op Aruba 13 concessien, metende . . . . 14.87.52 »

Zoodat op ultimo December 1858 in uitgifte bleven 450 concessien, metende . . . . 841.04.47 bunders.

Tot uitbreiding van gronden en gebouwen werden gedurende 1858 zoowel op Curaçao als op Bonaire 5 perceelen lands, onder nadere goedkeuring des Konings in eigendom afgestaan.

Op St. Eustatius en St. Martin werden geene nieuwe gronden uitgegeven.

IV. ZOUTPANNEN.

De toestand der zoutpannen op Bonaire liet wel wat te wenschen over; aan schoonmaking was in de laatste jaren weinig gedaan, hetgeen op de quantiteit en qualiteit eene slechte uitwerking moest hebben.

Ingezameld werden in 1858 57 799 vaten zout en afgeleverd 47 148 vaten, en wel aan 37 vaartuigen, metende 5 277 tonnen.

Op Curaçao was de zoutoogst zeer gunstig. De afzet van dat artikel was 29 502 vaten in 42 vaartuigen, metende 5 766½ tonnen.

Op het eiland St. Martin (Nederlandsch gedeelte) werd gedurende het laatst van Augustus en het begin van September 1858 eene hoeveelheid van 30 000 vaten uit de groote pan ingezameld. Het vooruitzigt op een tweeden ruimeren oogst werd door ingevallen zware regens verijdeld.

De particuliere concessien hebben gedurende den loop des jaars 80 000 vaten, zout opgeleverd.

Bij Koninklijk besluit van den 21sten Junij 1858, n°. 12, werd aan den heer F. A. PERINON verleend het regt om in het nog niet afgestane gedeelte van het zoutmeer, gelegen achter het dorp Philipsburg op St. Martin (Nederlandsch gedeelte), werken aan te leggen met het doel om jaarlijks eenen zoutoogst te verzekeren, welke tot dusver slechts na groote tusschenruimten verkregen wordt, en alzoo die algemeene bron van welvaart voor dat eiland ruimer en duurzamer te doen vloeijen.

V. SCHEEPSBOUW.

Gedurende het jaar 1858 werden op Curaçao gebouwd en van stapel gelaten 5 schoeners, en op Bonaire twee barken, te zamen metende 257 ton.

VI. HANDEL EN SCHEEPVAART.

Bij publicatie van 22 Junij 1858 (*Publicatieblad* n° 5) is 's Konings besluit van den 27sten April te voren bekend gemaakt, bepalende de plaatsing in het *Staatsblad* van het tractaat van vriendschap, handel en scheepvaart met de Dominicaansche Republiek gesloten.

Bij publicatie van 7/8 Julij 1858 (*Publicatieblad* n°. 7) is een accijns op den sterken drank vastgesteld, omdat die, in 1852 op de consumtie van rhum gesteld, door den invoer van andere daarmede gelijkstaande dranken niet meer geacht kon worden aan het daarbij beoogde doel te beantwoorden.

Bij publicatie van 16/18 Augustus 1858 (*Publicatieblad*, n°. 9) zijn openlijk bekend gemaakt de artt. 12, 14, 17, 23 en 24 der wet van 7 Mei 1856 (*Staatsblad*, n°. 37), houdende bepalingen omtrent de huishouding en tucht op de koopvaardijschepen.

Bij publicatie van 30 Augustus 1858 is openlijk bekend gemaakt 's Konings besluit van 28 Junij te voren (*Staatsblad* n°. 54), houdende nieuwe bepalingen op het voeren van seinlichten bij nacht en het doen van mistsignalen op zeeschepen.

Curaçao.

In 1858 kwamen met ladingen voor directen invoer binnen 796 vaartuigen, metende

41 610 tonnen, en voor doorvoer 16 vaartuigen, metende 1 056 ton. Binnen 3 etmalen vertrokken met hunne ladingen 13 vaartuigen, metende 2 157 ton, alzoo in het geheel:

	825	vaartuigen, metende	44 823 ton.
Totaal in 1857	712	» »	40 031. »
Dus in 1858 meer	113	vaartuigen, metende	4 792 ton.

Voor meerdere bijzonderheden wordt verwezen naar den hierbij gevoegden staat lit. O, terwijl, wat den in- en doorvoer der voornaamste artikelen betreft, deze vermeld zijn in de alverder hierbij overgelegde staten P en Q.

Op ultimo December 1858 waren er in het register als in de kolonie te huis behoorende ingeschreven 53 vaartuigen, metende 2 046 ton, en dus 6 vaartuigen meer en 111 ton minder dan in 1857.

Op Curaçao werden in 1858 afgegeven aan Nederlandsche kustvaarders 27 passen, aan Nederlandsche vaartuigen 11, aan vreemde vaartuigen 13 passen om zout te laden aan de buitenbaaijen, en eindelijk 3 permitten om steenen langs den zeekant van het eiland te halen. Ook werden 17 nieuwe zeebrieven afgegeven, en 10 vernieuwd.

Bonaire.

De opbrengsten bedroegen gedurende het jaar 1858:

aan ankergeld.	f 600,00
» tonnegeld	»
» recognitie	4,80
	f 604,80

In 1857 hebben deze inkomsten bedragen f 624,67 en dus f 19,87 meer dan in 1858.

De handel had weinig te beduiden. De benoodigde goederen worden meest van Curaçao aangevoerd.

Gedurende 1858 kwamen te Bonaire 381 vaartuigen ten anker, metende 9 162 ton, waarvan 302 Nederlandsche, 57 Venezuelasche, 15 Amerikaansche en 7 Engelsche.

Uitgeklaard werden 337 vaartuigen, metende 8 863 ton, waarvan 254 Nederlandsche, 61 Venezuelasche, 15 Amerikaansche en 7 Engelsche.

Het meerendeel der Nederlandsche en Venezuelasche vaartuigen waren kleine barken, welke op Curaçao te huis behooren en waarvan de eigenaars hun bestaan vinden in de visscherij, en in het branden van kalk op de Rocas-eilanden. De Amerikaansche en 5 der Engelsche vaartuigen deden het eiland aan tot inneming van eene lading zout.

Aruba.

In 1858 heeft dit eiland opgeleverd:

aan ankergeld.	f 160,00
» tonnegeld.	»
» recognitiegeld	64,84
	f 224,84

In 1857 bedroeg dit f 261,02, dus f 36,18 meer dan in 1858.

De invoer heeft bestaan in:

547 vaten meel	à	f 30,00	f 16 410,00
8 » spek	»	40,00	320,00
9 vaatjes boter	»	10,00	90,00
Transporteren. . . .		f 80,00	f 16 820,00

	Per transport. . . .	f	80,00	f	16 820,00
12½	okshoofd rhum à		100,00		1 250,00
1 197	zakken maïs »		5,00		5 985,00
55	» » »		»		275,00
79	» koffij »		30,00		2 370,00
2 190	dozijnen panelas »		2,00		4 380,00
10	vaten stijfsel »		20,00		200,00
44	kisten en balen droogo goederen.				»
7	vaten suiker à		25,00		175,00
175	planken »		1,00		175,00
24	kistjes zeep »		3,00		72,00
5	vaten tabak »		75,00		375,00
39	kisten jenever »		10,00		390,00
8 000	dakpannen »		50,00	p. m.	400,00
20 000	cingels »		20,00	» »	400,00
40	kistjes bokking »		1,50		60,00
7	vaten wijn »		40,00		280,00
16	kistjes kaas »		5,00		80,00
5	vaten azijn »		15,00		75,00
11	kistjes tabak »		25,00		275,00
9	dito kaarsen »		10,00		90,00
				f	34 127,00

De uitvoer daarentegen bedroeg:

8	zakken maïs à	f	5,00	f	40,00
213	schapen »		3,00		639,00
160	geiten »		2,50		400,00
38 000	pond watapana »		0,025		950,00
310	dozijn kalrieten-vellen »		10,00		3 100,00
97	salons »		2,00		194,00
2 120	pond wol »		0,10		212,00
130	dozijn gezouten visch »		3,00		390,00
200	vaten pindas »		10,00		2 000,00
43	kisten en balen droogo goederen				»
2 830	pond cochenille à		2,50		7 075,00
3 180	dito aloëhars »		0,50		1 594,00
24	zakken boonen »		8,00		192,00
5	paarden »		60,00		300,00
4 000	pond beenderen »		0,25		10,00
				f	17 096,00

St. Eustatius.

De handel op dit eiland bepaalde zich tot winkelnering. In het jaar 1858 werden afgegeven:

3 patenten aan kooplieden 3de klasse;
2 » » winkeliers 3de »
17 » » » 4de »
3 » » rondventers van drooge goederen;
3 » » slijters van sterken drank, en
17 » » bakkers.

De uitvoer bestond in:

589 000	Amsterdamsche ponden suiker	à	f 51 537,50
2 688	gallons melasse	»	1 008,00
8 948	» rhum	»	6 711,00
418 658	Amsterdamsche ponden yams	»	10 466,50
630	vaten zoete aardappelen	»	1 575,00
93	» grondnoten	»	930,00
370	» tras	»	138,50
6	stuks paarden	»	900,00
42	» horenvee	»	1 680,00
13	» schapen	»	107,50
			f 75 054,00

Het vorenstaande toont, wat de suiker betreft, een beter cijfer aan dan verwacht kon worden. Het laat zich verklaren door den op ultimo December 1857 nog liggenden voorraad van den oogst van dat jaar, welke voorraad uit p. m. 200 000 pond bestond.

De invoer bepaalde zich, even als in 1857, uitsluitend tot het voor eigen consumtie noodige.

Gedurende den loop van het jaar 1858 ankerden 200 dekvaartuigen, metende 7 882 ton, en 175 open zeilbooten, metende 700 ton, hetgeen in vergelijking met 1857 eene vermeerdering van 40 dekvaartuigen (2 187 ton) en 3 open zeilbooten aantoont.

De reede werd in het begin van 1858 door een 15tal Amerikaansche ter walvischvaart uitgeruste schepen bezocht, die zich van provisie kwamen voorzien.

De vaartuigen welke St. Eustatius aandeden waren met betrekking tot vlag en scheepsinhoud verdeeld als volgt:

SOORT VAN VAARTUIGEN.	Nederlandsche vlag.		Engelsche vlag.		Amerikaansche vlag.		Fransche vlag.		Zweedsche vlag.		Totaal.	
	Getal.	Tonnemaat.	Getal.	Tonnemaat.	Getal.	Tonnemaat.	Getal.	Tonnemaat.	Getal.	Tonnemaat.	Getal.	Tonnemaat.
Schepen. . . .	»	»	3	973	6	1 251	»	»	»	»	9	2 224
Brikken . . .	»	»	7	933	1	175	»	»	»	»	8	1 108
Schoeners . . .	17	778	43	1 432	10	1 119	»	»	»	»	70	3 329
Barken	1	13	111	1 182	»	»	1	26	»	»	113	1 221
Zeilbooten . . .	120	»	18	»	»	»	4	»	33	»	175	700
										TOTAAL . .	375	7 882

St. Martin (Nederlandsch gedeelte).

Gedurende 1858 zijn aldaar aangekomen en weder uitgeklaard 284 vaartuigen, metende 14 403 ton, als:

onder	Nederlandsche	vlag	84,	metende	1 979 ton;
»	Engelsche	»	100,	»	5 562 »
»	Amerikaansche	»	99,	»	6 832 »
»	Deensche	»	1,	»	30 »
	Te zamen . . .		284,	metende	14 403 ton.

De invoer zoo voor plaatselijke behoefte als tot opslag in het entrepôt bestond in diverse provisien, manufacturen, houtwaren enz., alsmede 4 720 Amsterdamsche ponden suiker, 3 892 gallons rhum, 8 433 gallons melasse en 12 680 pond zoete aardappelen.

De uitvoer van voortbrengselen van het eiland bestond in 62 100 Amsterdamsche ponden suiker, 75 gallons rhum, 1 816 gallons bayrum, 222 vaten tamarinden, 3 370 pond stijfsel, 50 pond ossenhuiden, 497 stuks horenvee, 71 paarden, 11 muilezels, 18 ezels, 542 schapen, 110 geiten en 48 varkens. Het uitgevoerde zout bedroeg 79 259 vaten.

Uit het particulier entrepôt werd uitgevoerd:

1 542	vaten tarwemeel,	121 kistjes zeep,
718	» roggemeel,	430 » kaarsen,
796	» korenmeel,	270 » haring,
60	» brood,	121 » kaas,
101	» vleesch,	184 kelders jenever,
38	» spek,	2 kisten thee,
2	» tongen,	2 » broodsuiker,
4	» hammen,	8 » wijn,
35	» broodsuiker,	8 » crackers,
18	» haring,	5 manden vermicelli,
21	» rijst,	5 » bier,
25	» wijn,	4 » limonade,
9	» azijn,	10 zakken koffij,
31	» rhum,	113 » boonen,
4	» tabak,	431 » koren,
5	» beschuit,	8 tonnetjes crackers,
3	» medicijnen,	9 » haring,
33	kruiken olie,	109 » boter,
6	kannen sago,	124 » reuzel,
22	stuks ijzeren potten,	34 » verw,
12	» klokken,	13 » spijkers,
3	pakken touw,	33 500 voet planken,
5	» zoolleder,	20 000 cingels, en
7	» hoepels,	22 pakken manufacturen.

Op ultimo December 1858 waren op St. Martin 3 aldaar te huis behoorende vaartuigen, waarvan één groot 38, één 16 en één 9 ton.

VII. POSTWEZEN.

Bij publicatie van 16/18 Augustus 1858 (*Publicatieblad* n°. 8) is openlijk bekend gemaakt 's Konings besluit van den 28sten Junij te voren, n°. 7 (*Staatsblad* n°. 56), houdende nadere vaststelling van het port op de briefwisseling tusschen het Rijk en de kolonie Curaçao en onderhoorigheden.

Bij publicatie van 23/24 November 1858 (*Publicatieblad* n°. 14) zijn, ter wering van misbruiken bij het brievenvervoer op Curacao, de aangelegenheden van de brievenposterij aldaar op nieuw geregeld, met uitzondering nogtans van die op het brievenvervoer naar Nederland met regtstreeksche scheepsgelegenheid en per Engelsche mail.

Bij publicatie van 24/28 December 1858 (*Publicatieblad* n°. 15) is, in navolging van de deswege in Nederland bestaande vrijgevige bepalingen, het port vastgesteld voor brieven gerigt aan manschappen beneden den rang van officier bij de zee- of landmagt.

De Minister van Staat, Minister van Kolonien,

ROCHUSSEN.

Verslag van het beheer en den staat der West-Indische bezittingen en van die ter Kuste van Guinea over 1858.

BIJLAGE A VAN HET VERSLAG.
(Curaçao en onderhoorigheden.)

Nº. 23.

VERSLAG van de werking en den toestand der spaar- en beleenbank over het negende huishoudelijke jaar, van den 1sten Julij 1858 tot en met den 30sten Junij 1859.

In de algemeene vergadering, die bij de sluiting van het achtste huishoudelijke jaar den 29sten Julij 1858 gehouden werd, hebben de werkzaamheden, bij de statuten voorgeschreven, even als vroeger plaats gehad.

Het verslag van de werking en den toestand der inrigting tot en met den 30sten Junij 1858 werd nevens de rekening en verantwoording, op uitnoodiging van den voorzitter, door den boekhouder en secretaris voorgelezen en mogt de algemeene goedkeuring wegdragen.

De inleg der nieuwe leden werd, in overeenstemming met den stand van het fonds, voor het ingetreden quartaal bepaald op 107 gulden.

Alvorens tot de verkiezing van eenen voorzitter en achttien bestuurders werd overgegaan, gaf de aftredende voorzitter, de heer A. L. S. MULLER, der vergadering kennis, dat hij zich het vorige jaar zijne herkiezing voor nog één jaar had laten welgevallen, maar alsnu vast besloten had, geene herkiezing als zoodanig te zullen aannemen, weshalve hij de leden uitdrukkelijk verzocht, hunne stemmen op een ander uit te brengen; zoomede, dat de heer mr. J. H. BEAUJON zich bij brief aan hem gewend heeft, daarbij te kennen gevende, dat hij, ofschoon erkentelijk voor de eer der herkiezing als lid van het bestuur hem sedert de oprigting der spaarbank steeds te beurt gevallen, alsnu echter bepaaldelijk verzocht, daarvoor niet in aanmerking te komen.

Na deze mededeeling ging de vergadering tot de verkiezing van eenen voorzitter over, en bij de opening der stembriefjes bleek het, dat de heer G. J. R. DE LIMA de meeste stemmen op zich vereenigde en tot voorzitter der instelling gekozen was.

De verkiezing van achttien bestuurders had tot uitslag, dat met uitzondering van den heer DE LIMA, die tot voorzitter verkozen, en den heer mr. J. H. BEAUJON, die op zijn uitdrukkelijk verzoek uitgevallen was, al de aftredende leden van het bestuur weder de meeste stemmen op zich vereenigden, zijnde in plaats van de heeren DE LIMA en BEAUJON de heeren A. L. S. MULLER en J. P. FUHRING tot bestuurders gekozen.

In de vergadering van het nieuwe bestuur, op den 3den Augustus daaraanvolgende, werd de afgetreden voorzitter, de heer A. L. S. MULLER, in plaats van den heer mr. J. H. BEAUJON tot lid van den raad van administratie gekozen, terwijl de overige leden, namelijk de heeren B. JESURUN jr., F. VIDAL, A. C. HENRIQUEZ en A. J. PIJPERS, als zoodanig herkozen werden.

In de maand October 1858 vielen weder een aantal panden, waarop meer dan één jaar interest verschuldigd was, volgens art. 56 der statuten in de termen om verkocht te worden, doch het bestuur, de gunstige resultaten van vroegere jaren tot grondslag en de ongunstige tijdsomstandigheden in aanmerking nemende, kwam weder tot het besluit om dien verkoop, eerst voor eenige dagen, en eindelijk tot April 1859, wanneer

weder de tijd tot verkoopen zou daar zijn, uit te stellen, en deze maatregel had zulk een gunstigen uitslag, dat na nog een paar weken uitstel, in de maand April verleend, den 12den Mei slechts 89 panden, waarop aan kapitaal en interest f 461,34^{5} verschuldigd was, behoefden verkocht te worden.

De verkoop dier panden leverde een gering verlies van f 5,32 voor de instelling op, en liet eene meerdere opbrengst van f 214, dus bijna 50 per cent voor de eigenaars beschikbaar over.

Op het einde van het jaar 1858 en in de eerste maanden van 1859 deed de ongunstige toestand van de geldmarkt dezer plaats zich ook bij de instelling gevoelen, zoodat niet altijd onmiddellijk aan de aanvragen om terugname van de in de spaarbank gestorte gelden kon voldaan worden, en de bank van het bij art. 37 der statuten toegekende uitstel moest gebruik maken.

In dezen stand van zaken en ten einde daarin te voorzien, rigtte de raad van administratie zich bij missive van den 25sten Maart jl. aan de directie der bank alhier, ten einde, overeenkomstig het reeds sedert de inrigting der spaarbank genomen, doch tot dusverre nooit noodig geweest zijnde besluit, bij die instelling gelden ter leen te bekomen wanneer onverhoeds belegde gelden mogten worden opgevorderd en de administratie geene fondsen beschikbaar had om aan die opvorderingen te kunnen voldoen.

Gelukkig echter werd het evenwigt tusschen de stortingen en terugnamen spoedig hersteld en kon de administratie weder tijdig aan alle opvorderingen voldoen, zonder van den uitslag van het aanzoek bij de bank afhankelijk te zijn geweest.

Intusschen is het eene verzekering voor den geregelden gang en de daarvan afhankelijke duurzaamheid der instelling, dat dit aanzoek bij de bank een gewenschten uitslag gehad heeft, dewijl bij missive van den 27sten Julij jl. namens de directie van de bank aan den raad van administratie der instelling is kennis gegeven, dat de directie der bank besloten heeft om, wanneer er fondsen beschikbaar zijn, aan den raad van administratie der spaar- en beleenbank, bij aanzoek daartoe, gelden ter leen te verstrekken.

Gedurende het afgeloopen jaar is één nieuw lid tot de instelling toegetreden, zoodat deze thans 112 leden telt.

Voor het overige mag de werking der instelling gedurende het afgeloopen jaar en haar toestand op den 1sten Julij 1859 gunstig genoemd worden, gelijk u zulks uit het volgende administratief overzigt zal blijken.

Op den 1sten Julij 1858 bedroeg het tegoed der gezamenlijke inleggers in de spaarbank aan kapitaal en interest	f 100 095,39^{5}	
De stortingen hebben gedurende het afgeloopen jaar bedragen.	50 210,34^{5}	
De te goed gemaakte interesten van 1 Julij 1858 tot en met 30 Junij 1859 beloopen.	3 497,68^{5}	
		f 153 803,42^{5}
Van dit bedrag werd gedurende het afgeloopen jaar teruggenomen .		43 699,61
Zoodat het tegoed der gezamenlijke inleggers op den 1 Julij 1859 aan kapitaal en interest bedraagt.		f 110 103,81^{5}

dus f 10 008,42 meer dan op 1 Julij 1858.

De stortingen in het afgeloopen jaar waren verdeeld als volgt:

1	minder dan 50 cents;				
202	» van f	0,50	tot en met f	2,50;	
173	van meer dan	2,50	» » »	5,00;	
202	» » »	5,00	» » »	10,00;	
155	» » »	10,00	» » »	25,00;	
123	» » »	25,00	» » »	50,00;	
111	» » »	50,00	» » »	100,00;	
52	» » »	100,00	» » »	250,00;	
41	» » »	250,00	en daarboven.		

Op den 1sten Julij 1858 waren de bij de bank aanwezige panden aan kapitaal en interest bezwaard met.	f 37 764,51	
In het afgeloopen jaar werd op panden uitgezet. .	46 855,00	
De interest op panden beloopt van 1 Julij 1858 tot en met 30 Junij 1859	4 141,35^5	
		f 88 760,86^5
In het afgeloopen jaar werden 3 469 panden afgelost met.	f 44 148,67	
Op den 12den Mei 1859 werden 89 panden verkocht aan kapitaal en interest bezwaard met	461,34^5	
		44 610,01^5
Op den 1sten Julij 1859 bleven dus de bij de instelling aanwezige panden een kapitaal en interest verschuldigd		f 44 150,85

Dit bedrag verschilt met dat van het respect » Beleende goederen" op de balans f 461,34^5, dewijl de vendu van den 12den Mei jl. op den 1sten Julij nog niet kon afgemaakt worden, ten gevolge waarvan de verkochte panden alsnog in de boeken als aanwezig en met dat bedrag bezwaard voorkomen.

Op den 1sten Julij had de instelling op hypotheken en schuldbekentenissen uitstaan	f 73 607,73^5	
Gedurende het afgeloopen jaar werd op die wijze belegd	6 970,00	
De interesten op hypotheken en obligatien bedroegen van 1 Julij 1858 tot en met 30 Junij 1859	4 372,70	
		f 84 950,43^5
Hierop werd in den loop van het jaar afbetaald.		10 472,12
Weshalve de inrigting op den 1sten Julij 1859 op hypotheken en obligatien heeft uitstaan		f 74 478,31^5
Het fonds der instelling bedroeg op 1 Julij 1858.		f 11 901,78^5
Van » Interest-rekening" werd bij het sluiten der boeken op 30 Junij 1859 overgenomen een voordeelig saldo, groot . . .	f 5 016,37	
Daarentegen werd van het respect » Onkosten-rekening" een nadeelig saldo overgenomen ten bedrage van	2 305,10	
Zoodat het fonds der instelling sedert 1 Julij 1858 is vooruitgegaan met		2 711,27
Waarbij komt de inleg van een nieuw lid, in het afgeloopen jaar tot de instelling toegetreden		107,00
Zoodat het kapitaal van de inrigting op 1 Julij 1859 bedraagt. . .		f 14 720,05^5

Ziedaar, Mijne Heeren, u de gunstige werking en toestand ontvouwd van eene inrigting, ruim negen jaren geleden met een nietsbeduidend kapitaal daargesteld, en in dat betrekkelijk korte tijdvak door goede wetten en een belangstellend en wijs bestuur

opgevoerd tot eene hoogte, die niemand durfde hopen dat zij immer bereiken zoude. De spaar- en beleenbank, die ongetwijfeld door de gansche bevolking dezes eilands als eene der nuttigste en meest heilaanbrengende instellingen beschouwd wordt, welke hier ooit bestaan hebben, kan tot bewijs strekken, wat vereende krachten en goede wil, zelfs zonder noemenswaardige opofferingen, voor het heil eener bevolking vermogen. Gaan wij dus voort deze instelling te behartigen, en moge zij eenmaal ten spoorslag en voorbeeld strekken om de daarstelling te bevorderen van meerdere nuttige inrigtingen, waaraan hier behoefte bestaan mogt.

Curaçao, den 4den Augustus 1859.

Namens het bestuur,

De Voorzitter,

(*get.*) G. J. R. DE LIMA.

De Boekhouder en Secretaris,

(*get.*) A. J. PIJPERS.

Verslag van het beheer en den staat der West-Indische bezittingen en van die ter Kuste van Guinea over 1858.

BIJLAGE **B** VAN HET VERSLAG.
(Curaçao en onderhoorigheden.)

N°. 24.

STAAT der Ontvangsten en Uitgaven van het eiland Curaçao over 1857, vergeleken met de raming van dat jaar.

ONTVANGSTEN.

OMSCHRIJVING.	Geraamd bedrag.	WERKELIJKE ONTVANGSTEN.		
		Curaçao.	Nederland.	Totaal.
I. *Belastingen en inkomsten van onderscheiden aard.*				
Belasting op grondeigendommen, hypotheken en slaven	f 40 101,00	f 47 446,90^{5}	»	f 47 446,90^{5}
Zegelregt	7 171,00	8 066,22^{5}	»	8 066,22^{5}
Haven- en veiligheidsregt	6 027,00	6 832,30^{5}	»	6 832,30^{5}
Vuur- en bakengeld	3 306,00	3 101,89	»	3 101,89
Belasting op den uitvoer van slaven	49,00	80,01	»	80,01
Accijns op ingevoerde goederen	15 227,00	29 144,37	»	29 144,37
Accijns op rhum	4 190,00	3 583,55	»	3 583,55
Patentregt op neringen en bedrijven.	4 677,00	5 557,25	»	5 557,25
Venduregten	2 803,00	5 239,86^{5}	»	5 239,86^{5}
Belasting op loterijen.	81,00	»	»	»
Contributie tot instandhouding der schutterij. .	5 030,00	4 903,00	»	4 903,00
Belasting op de erfopvoiging of collaterale successie.	633,00	1 524,72^{5}	»	1 524,72^{5}
Transporteren.	f 89 295,00	f 115 480,09^{5}	»	f 115 480,09^{5}

ONTVANGSTEN.

OMSCHRIJVING.	Geraamd bedrag.	WERKELIJKE ONTVANGSTEN. Curaçao.	Nederland.	Totaal.
Per transport.	f 89 295,00	f 115 480,09^{5}	»	f 115 480,09^{5}
Leges, meetloon van vaartuigen, boeten, briefporten en verkoop van havenreglementen . .	1 899,00	5 175,48^{5}	»	5 175,48^{5}
Belasting op den verkoop en de alienatie van slaven	1 191,00	1 582,00	»	1 582,00
Belasting op het slagten van vreemd hoornvee .	1 047,00	»	»	»
De 100ste penning op den verkoop van vaste goederen.	2 463,00	3 024,41	»	3 024,41
Kortingen op de inkomsten van ambtenaren wegens pensioenen	8 834,00	10 892,76	f 10,66^{5}	10 903,42^{5}
Inkomsten van de vleeschhal	3 206,00	3 648,35	»	3 648,35
Idem van de bakkerij.	»	2 125,17	»	2 125,17
Huur van landsslaven.	83,00	122,00	»	122,00
Agio van verkochte wissels.	9 616,00	10 906,40	»	10 906,40
Restitutie van verplegingskosten ten laste van 's Rijks marine, alsmede voor aan Zijner Majesteits schepen te leveren medicamenten . .	5 285,00	3 418,06	»	3 418,06
Renten van het kapitaal, vroeger op het grootboek der nationale schuld ingeschreven ten name van het voormalig pensioenfonds der West-Indische ambtenaren	5 473,62	»	5 473,62	5 473,62
Restitutie van pensioenen van militaire weduwen	4 944,00	»	5 010,73	5 010,73
Opbrengsten van vergunde zoutpannen	»	96,68	»	96,68
Diverse.	1 000,00	2 441,12	»	2 441,12
II. *Verkoop van producten.*				
500 pond cochenille à f 2,25	1 125,00	»	»	»
140 pond wol	»	52,50	»	52,50
17 schapen	»	82,00	»	82,00
III. *Ontvangsten voor rekening van anderen* . .	14 000,00	11 406,24	244,00	11 650,24
	f 149 461,62	f 170 453,27	f 10 739,01^{5}	f 181 192,28^{5}
Meer ontvangen dan geraamd	31 730,66^{5}			
	f 181 192,28^{5}			f 181 192,28^{5}

UITGAVEN.

OMSCHRIJVING.	Geraamd bedrag.	WERKELIJKE ONTVANGSTEN.		
		Curaçao.	Nederland.	Totaal.
Kosten van algemeen bestuur	f 24 070,00	f 22 610,06^5	f 250,25	f 22 860,31^5
Departement van politie en justitie	32 898,00	31 148,00	1 750,00	32 898,00
Departement van finantiën	61 671,93^5	47 430,47	12 633,57	60 064,04
Kosten van eeredienst en lager onderwijs. . .	27 357,76	24 565,01	600,00	25 165,01
Plaatselijke en huishoudelijke kosten	32 574,00	26 302,60	1 471,67	27 774,27
Kosten van 's lands gebouwen en eigendommen.	55 478,00	55 478,00	"	55 478,00
Militaire kosten.	165 840,33	135 471,31^5	30 369,01^5	165 840,33
Kosten van de geneeskundige dienst.	18 636,00	14 995,55	3 197,31	18 192,86
Kosten der genie, fortificatiën en middelen van defensie	15 494,43	5 318,10	5 310,61^5	10 628,71^5
Kosten ter bevordering van nieuw ingevoerde cultures	2 700,00	2 551,59	"	2 551,59
Kosten van de pakketvaart.	12 000,00	9 349,86	2 650,14	12 000,00
Buitengewone uitgaven en onvoorziene tegenspoeden	40 000,00	46 166,23	6 869,53	52 985,76
Uitgaven voor rekening van anderen	14 000,00	5 254,73	11 406,24	16 660,97
	f 502 720,45^5	f 426 591,52	f 76 508,34	f 503 099,86
Meer uitgegeven dan geraamd	379,40^5			
	f 503 099,86			f 503 099,86
Meer uitgegeven dan ontvangen	. . . .	. . . .	. . . .	321 907,57^5
				f 181 192,28^5

Verslag van het beheer en den staat der West-Indische bezittingen en van die ter Kuste van Guinea over 1858.

BIJLAGE C VAN HET VERSLAG.
(Curaçao en onderhoorigheden.)

N°. 25.

STAAT der Ontvangsten en Uitgaven van het eiland Bonaire over 1857, vergeleken met de raming van het jaar.

ONTVANGSTEN.

OMSCHRIJVING.	Geraamd bedrag.	WERKELIJKE ONTVANGSTEN.		
		Bonaire en Curaçao.	Nederland.	Totaal.
I. Belastingen en inkomsten van onderscheiden aard.				
Ankergeld	f 888,00	f 495,00	»	f 495,00
Recognitiegeld	57,00	116,07	»	116,07
Zegelregt	234,00	216,75	»	216,75
Belasting op den eigendom van slaven	144,00	104,00	»	104,00
Tonnegeld	9,00	13,60	»	13,60
Kortingen op de inkomsten van ambtenaren wegens pensioenen	1 017,00	1 021,95	»	1 021,95
Grondbelasting	49,00	75,83	»	75,83
Belasting op den verkoop van slaven	37,00	16,00	»	16,00
Belasting op publieke verkoopingen	54,00	18,60	»	18,60
Huur van landsslaven	41,00	»	»	»
Licht- en bakengeld	862,00	161,25	»	161,2
Diverse ontvangsten	100,00	644,34^5	»	644,3
Transporteren.	f 3 492,00	f 3 883,39^5	»	f 3 883,3

ONTVANGSTEN.

OMSCHRIJVING.	Geraamd bedrag.	WERKELIJKE ONTVANGSTEN. Bonaire en Curaçao.	Nederland.	Totaal.
Per transport.	f 3 492,00	f 3 883,39^5	»	f 3 883,39
II. *Verkoop van producten.*				
Zout	65 000,00	3 974,00	»	3 974,00
Watapanapeul	2 500,00	1 750,00	»	1 750,00
Aloëhars	340,00	4 459,25	»	4 459,15
Wol	225,00	245,62^5	»	245,62^5
Cochenille	4 500,00	3 907,84	»	3 907,84
Rood verwhout	3 000,00	1 444,68	»	1 444,68
Brandhout	1 155,00	1 342,25	»	1 324,25
Hoornbeesten	100,00	555,00	»	555,00
Steenezels	500,00	4 930,00	»	4 930,00
Schapen	50,00	256,00	»	256,00
Paarden	»	100,00	»	100,00
	f 80 892,00	f 25 848,04	»	f 25 848,04
Minder ontvangen dan geraamd	55 043,96			
	f 25 848,04			f 25 848,04

UITGAVEN.

OMSCHRIJVING.	Geraamd bedrag.	WERKELIJKE UITGAVEN. Bonaire en Curaçao.	Nederland.	Totaal.
Tractementen	f 6 680,00	f 6 360,00	»	f 6 360
Pensioenen	1 424,00	1 424,00	»	1 424
Wachtgelden	680,00	679,99	»	679
Soldijen en rantsoenen	547,50	547,50	»	547
Toelagen	1 008,00	1 008,00	»	1 008
Bureaukosten	175,00	150,00	»	150
Onderwijs	800,00	800,00	»	800
Landsslaven	25 051,86	13 582,71^{5}	»	13 582
Geneeskundige behoeften	900,00	1 293,65^{5}	»	1 293
Quarantainekosten	1 200,00	940,05	»	940
Verstrekkingen en benoodigdheden	2 000,00	2 198,35	»	2 198
Landsgebouwen	900,00	2 162,81^{5}	»	2 162
Vuurtoren	1 035,00	1 462,17	»	1 462
Vrachtgelden	1 941,00	1 419,72^{5}	»	1 419
Diverse onkosten	9 768,00	11 179,72	»	11 179
Cultures	5 245,64	4 871,16^{5}	»	4 871
Buitengewone uitgaven en onvoorziene tegenspoeden	1 000,00	38,12	»	38
	f 60 356,00	f 50 117,97^{5}	»	f 50 117
Minder uitgegeven dan geraamd	10 238,02^{5}			
	f 50 117,97^{5}			f 50 117
Meer uitgegeven dan ontvangen	......	......	......	24 269
				f 25 848

N°. 26.

STAAT der Ontvangsten en Uitgaven van het eiland Aruba over 1857, vergeleken met de raming van dat jaar.

ONTVANGSTEN.

OMSCHRIJVING.	Geraamd bedrag.	WERKELIJKE ONTVANGSTEN.		
		Aruba en Curaçao.	Nederland.	Totaal.
I. *Belastingen en inkomsten van onderscheiden aard.*				
Ankergeld	f 192,00	f 215,00	»	f 215,00
In- en uitvoer van goederen	68,00	40,52	»	40,52
Zegelregt	193,00	200,55	»	200,55
Belasting op den eigendom van slaven	522,00	697,50	»	697,50
Patenten op drankwinkels	176,00	30,00	»	30,00
Tonnegeld	1,00	5,50	»	5 50
Retribuut van goud	30,00	»	»	»
Kortingen op de inkomsten van ambtenaren wegens pensioenen	592,00	583,77	f 10,66^{5}	594,43^{5}
Grondbelasting	768,00	1 098,50	»	1 098,50
De 100ste penning	16,00	10,34	»	10,34
Belasting op den verkoop van slaven	99,00	64,00	»	64,00
Belasting op de erfopvolging	65,00	»	»	»
Diverse ontvangsten	60,00	1 399,77	»	1 399,77
Transporteren.	f 2 782,00	4 345,45	f 10,66^{5}	f 4 356,11^{5}

ONTVANGSTEN.

OMSCHRIJVING.	Geraamd bedrag.	WERKELIJKE ONTVANGSTEN.		
		Aruba en Curaçao.	Nederland.	Totaal.
Per transport.	f 2 782,00	f 4 345,45	f 10,66[5]	f 4 356,11[5]
II. *Verkoop van producten.*				
Cochenille	4 500,00	2 082,00	»	2 082,00
Aloëhars	170,00	3 563,81[5]	»	3 563,81[5]
Wol	30,00	30,00	»	30,00
Cochenillepoeder.	»	11,25	»	11,25
Schapen	»	180,00	»	180,00
	f 7 482,00	f 10 212,51[5]	f 10,66[5]	f 10 223,18
Meer ontvangen dan geraamd	2 741,18			
	f 10 223,18			f 10 223,18

UITGAVEN.

OMSCHRIJVING.	Geraamd bedrag.	WERKELIJKE UITGAVEN. Aruba en Curaçao.	Nederland.	Totaal.
Tractementen	f 3 500,00	f 3 700,00	»	f 3 700,00
Pensioenen	240,30	240,30	»	240,30
Wachtgelden	133,33	47,21	f 99,99	147,20
Soldijen en rantsoenen	365,00	»	»	»
Toelagen	60,00	55,00	»	55,00
Bureaukosten	200,00	200,00	»	200,00
Lager en Christelijk onderwijs	700,00	700,00	»	700,00
Landsslaven	410,00	611,98	»	611,98
Quarantaine-kosten	500,00	71,59	»	71,59
Diverse benoodigheden	300,00	110,59^5	»	110,59^5
Vrachtgelden	191,00	69,79^5	»	69,79^5
Landsgebouwen	300,00	246,12^5	»	246,12^5
Diverse onkosten	489,10	551,57^5	»	551,57^5
Cultures	6 955,00	5 522,21	»	5 522,21
Buitengewone uitgaven en onvoorziene tegenspoeden	1 000,00	»	»	»
	f 15 343 73	f 12 126,38	f 99,99	f 12 226,37
Minder uitgegeven dan geraamd	3 117,36			
	f 12 226,37			f 12 226,37
Meer uitgegeven dan ontvangen				2 003,19
				f 10 223,18

Verslag van het beheer en den staat der West-Indische bezittingen en van die ter Kuste van Guinea over 1858.

BIJLAGE E VAN HET VERSLAG.
(Curaçao en onderhoorigheden.)

N°. 27.

STAAT der Ontvangsten en Uitgaven van het eiland St. Eustatius over 1857, vergeleken met de raming van dat jaar.

ONTVANGSTEN.

OMSCHRIJVING.	Geraamd bedrag.	WERKELIJKE ONTVANGSTEN. St. Eustatius en Curaçao	Nederland.	Totaal.
Belastingen en inkomsten van onderscheiden aard.				
Belasting op producten van suikerplantages . .	f 1 741,00	f 1 501,49	»	f 1 501,49
» » het vee.	112,00	110,00	»	110,00
» » de huishuren	363,00	370,00	»	370,00
» » hypotheken en notariele obligatien.	259,00	189,77	»	189,77
» » verkoop van slaven.	15,00	10,00	»	10,00
Contributie voor de schutterij	354,00	378,00	»	378,00
Grondregten	598,00	559,90	»	559,90
Patentregt.	694,00	814,62	»	814,62
Zegelregt	537,00	487,12[5]	»	487,12[5]
Venduregten	291,00	198,11	»	198,11
Transporteren	f 4 914,00	f 4 619,01[5]	»	f 4 619,01[5]

15

ONTVANGSTEN.

OMSCHRIJVING.	Geraamd bedrag.	WERKELIJKE ONTVANGSTEN. St. Eustatius en Curaçao.	Nederland.	Totaal.
Per transport.	f 4 914,00	f 4 619,01[5]	»	f 4 619,01[5]
De 50ste penning.	47,00	34,19	»	34,19
De 40ste »	72,00	»	»	»
Regt op de collaterale successien	404,00	227,38	»	227,38
Zeebrieven.	1,00	1,40	»	1,40
Leges	286,00	414,00	»	414,00
Kortingen op de inkomsten van ambtenaren wegens pensionen	1 718,00	1 079,97	»	1 079,97
Diverse ontvangsten	100,00	140,00	»	140,00
	f 7 592,00	f 6 515,95[5]	»	f 6 515,95[5]
Minder ontvangen dan geraamd	1 076,04[5]			
	f 6 515,95[5]			f 6 515,95[5]

UITGAVEN.

OMSCHRIJVING.	Geraamd bedrag.	WERKELIJKE UITGAVEN. St. Eustatius en Curaçao.	Nederland.	Totaal.
Kosten van het algemeen bestuur	f 5 300,00	f 5 300,00	»	f 5 300,00
» » politie en justitie	2 140,00	2 066,90	»	2 066,90
Departement van financien	11 099,40	8 849,40	f 1 600,00	10 449,40
Militaire kosten	10 225,33^{5}	8 935,04^{5}	»	8 935,04^{5}
Landsgebouwen en eigendommen	1 000,00	999,74	»	999,74
Kosten der schutterij	700,00	533,30	166,70	700,00
» van de eeredienst	1 200,00	1 200,00	»	1 200,00
Buitengewone uitgaven en onvoorziene tegenspoeden	4 000,00	3 676,29^{5}	300,00	3 976,29^{5}
	f 35 664,73^{5}	f 31 560,68	f 2 066,70	f 33 627,38
Minder uitgegeven dan geraamd	2 037,35^{5}			
	f 33 627,38			f 33 627,38
Meer uitgegeven dan ontvangen	. . . . . .	. . . . . .	. . . . . .	f 27 111,43
				f 6 515,95

Verslag van het beheer en den staat der West-Indische bezittingen en van die ter Kuste van Guinea over 1858.

BIJLAGE F VAN HET VERSLAG.
(Curaçao en onderhoorigheden.)

N°. 28.

STAAT der Ontvangsten en Uitgaven van het eiland St. Martin over 1857, vergeleken met de raming van dat jaar.

ONTVANGSTEN.

OMSCHRIJVING.	Geraamd bedrag.	WERKELIJKE ONTVANGSTEN.		
		St. Martin en Curaçao.	Nederland.	Totaal.
I. *Belastingen en inkomsten van onderscheiden aard.*				
Inkomende regten	f 3 969,00	f 4 226,16^{5}	»	f 4 226,16^{5}
Uitgaande regten en havengelden.	1 774,00	4 100,25^{5}	»	4 100,25^{5}
Zegelregt	628,00	504,00	»	504,00
De 50ste penning	120,00	2,74	»	2,74
De 40ste »	18,00	»	»	»
Leges	8,00	»	»	»
Admissie-ceelen tot den verkoop van sterken drank.	172,00	91,05	»	91,05
Venduregten	604,00	51,12	»	51,12
1 per cent op hypotheken ten voordeele van vreemden en non-residenten	31,00	31,34	»	31,34
Transporteren.	f 7 324,00	f 9 006,67	»	f 9 006,67

ONTVANGSTEN.

OMSCHRIJVING.	Geraamd bedrag.	WERKELIJKE ONTVANGSTEN. St. Martin en Curaçao.	Nederland.	Totaal.
Per transport	f 7 324,00	f 9 006,67	»	f 9 006,67
Successieregten	2 157,00	47,81	»	47,81
Kortingen op de inkomsten van ambtenaren wegens pensioenen	1 990,00	2 767,23	»	2 767,23
Lastgeld van vaartuigen	7,00	8,04[5]	»	8,04[5]
Belasting op den verkoop van slaven	34,00	»	»	»
Diverse ontvangsten	100,00	»	»	»
	f 11 612,00	f 11 829,75[5]	»	f 11 829,75[5]
Meer ontvangen dan geraamd	217,75[5]			
	f 11 829,75[5]			f 11 829,75[5]

UITGAVEN.

OMSCHRIJVING.	Geraamd bedrag.	WERKELIJKE UITGAVEN. St. Martin en Curaçao.	Nederland.	Totaal.
Kosten van het algemeen bestuur	f 5 650,00	f 5 584,80	»	f 5 584,80
» » politie en justitie	8 602,00	7 598,34	»	7 598,34
Departement van finantien	9 958,72	6 926,43	f 3 055,91	9 982,34
Landsgebouwen en eigendommen	1 700,00	1 300,80^5	»	1 300,80^5
Kosten van de eeredienst en het lager onderwijs.	2 740,00	2 740,00	»	2 740,00
Buitengewone uitgaven en onvoorziene tegenspoeden	4 000,00	2 352,94	»	2 352,94
	f 32 650,72	f 26 503,31^5	f 3 055,91	f 29 559,22^5
Minder uitgegeven dan geraamd	3 091,49^5			
	f 29 559,22^5			f 29 559,22^5
Meer uitgegeven dan ontvangen	. . . . . .	. . . . . .	. . . . . .	17 729,47
				f 11 829,75^5

Verslag van het beheer en den staat der West-Indische bezittingen en van die ter Kuste van Guinea over 1858.

BIJLAGE G VAN HET VERSLAG.
(Curaçao en onderhoorigheden.)

Nº. 29.

RAMING der Ontvangsten en Uitgaven van het eiland Curaçao over 1858.

ONTVANGSTEN.

	OMSCHRIJVING.	WERKELIJKE ONTVANGSTEN. Curaçao.	Nederland.	Totaal.
I.	*Belastingen en inkomsten van onderscheiden aard.*			
	Belasting op grondeigendommen, hypotheken en slaven	f 54 975,22[5]	»	f 54 975,22[5]
	Zegelregt	7 579,76	»	7 579,76
	Haven- en veiligheidsregt	6 813,77	»	6 813,77
	Vuur- en bakengeld	3 337,32	»	3 337,32
	Belasting op den uitvoer van slaven	57,78	»	57,78
	Accijns op ingevoerde goederen	25 000,00	»	25 000,00
	Accijns op rhum	3 569,94	»	3 569,94
	Patentregt op neringen en bedrijven	4 791,12	»	4 791,12
	Venduregten	2 326,95	»	2 326,95
	Belasting op loterijen	80,67	»	80,67
	Contributie tot instandhouding der schutterij	4 573,50	»	4 573,50
	Belasting op de erfopvolging of collaterale successie	974,42	»	974,42
	Transporteren.	f 114 080,45[5]	»	f 114 080,45[5]

	OMSCHRIJVING.	ONTVANGSTEN. Curaçao.	Nederland.	Totaal.
I.	Per transport.	f 114 080,45^{5}	»	f 114 080,45^{5}
	Leges	275,67	»	275,67
	Meetloon van vaartuigen.	138,00	»	138,00
	Boeten	203,05	»	203,05
	Verkoop van havenreglementen	49,00	»	49,00
	Binnenlandsch brievenport	1 800,00	»	1 800,00
	West-Indische brievenmalen	1 669,57	»	1 669,57
	Belasting op den verkoop en de alienatie van slaven	1 001,60	»	1 001,60
	De 100ste penning op den verkoop van vaste goederen.	2 997,87	»	2 997,87
	Kortingen op de inkomsten van ambtenaren wegens pensioenen	8 980,25	»	8 980,25
	Inkomsten van de vleeschhal	3 067,77	»	3 067,77
	Inkomsten van de bakkerij	2 800,00	»	2 800,00
	Huur van landsslaven.	115,00	»	115,00
	Agio van verkochte wissels.	9 394,90	»	9 394,90
	Restitutie van verplegingskosten ten laste van 's Rijks Marine, alsmede voor aan Zr. Ms. schepen te leveren medicamenten	5 087,97	»	5 087,97
	Renten van het kapitaal, vroeger op het grootboek der nationale schuld ingeschreven ten name van het voormalig pensioenfonds der West-Indische ambtenaren	»	f 5 473,62	5 473,62
	Restitutie van pensioenen van militaire weduwen	»	5 194,00	5 194,00
	Diverse.	»	1 000,00	1 000,00
	Transporteren	f 151 661,10^{5}	f 11 667,62	f 163 328,72^{5}

ONTVANGSTEN.

OMSCHRIJVING.		ONTVANGSTEN. Curaçao.	Nederland.	Totaal.
	Per transport.	f 151 661,10[5]	f 11 667,62	f 163 328,7[illegible]
II.	*Verkoop van producten.*			
	400 pond cochenille à f 2,25.	900,00	»	900,0[illegible]
	1500 » aloë » 0,50.	750,00	»	750,0[illegible]
	150 » wol » 0,40.	60,00	»	60,0[illegible]
	10 rammen » 5,00.	50,00	»	50,0[illegible]
III.	*Ontvangsten voor rekening van anderen*	13 756,00	3 244,00	17 000,0[illegible]
		f 167 177,10[5]	f 14 911,62	f 182 088,7[illegible]

UITGAVEN.

OMSCHRIJVING.	UITGAVEN. Curaçao.	Nederland.	Totaal.
Kosten van algemeen bestuur	f 23 920,00	f 150,00	f 24 070,00
Departement van politie en justitie	43 768,00	»	43 768,00
Departement van finantien	50 053,40^{5}	11 835,13	61 888,53^{5}
Kosten van de eeredienst en het lager onderwijs	31 157,76	»	31 157,76
Plaatselijke en huishoudelijke kosten	31 741,49	932,51	32 674,00
Kosten van 's lands gebouwen en eigendommen.	67 560,00	»	67 560,00
Militaire kosten	156 997,51^{5}	24 228,45	181 225,96^{5}
Kosten van de geneeskundige dienst.	16 367,55	1 632,45	18 000,00
Kosten der genie, fortificatien en middelen van defensie	8 790,00	6 715,64^{5}	15 505,64^{5}
Kosten ter bevordering van nieuw ingevoerde cultures	3 100,00	»	3 100,00
Kosten van de pakketvaart.	10 000,00	»	10 000,00
Buitengewone uitgaven en onvoorziene tegenspoeden	38 200,00	5 000,00	43 200,00
Uitgaven voor rekening van anderen	3 244,00	13 756,00	17 000,00
	f 484 899,72	f 64 250,18^{5}	f 549 149,90^{5}

ZITTING 1860—1861. —— (LX.)

Verslag van het beheer en den staat der West-Indische bezittingen en van die ter Kuste van Guinea over 1858.

BIJLAGE H VAN HET VERSLAG.
(Curaçao en onderhoorigheden.)

Nº. 30.

RAMING der Ontvangsten en Uitgaven van het eiland Bonaire over 1858.

ONTVANGSTEN.

	OMSCHRIJVING.	ONTVANGSTEN. Bonaire.	Nederland.	Totaal.
I.	*Belastingen en inkomsten van onderscheiden aard.*			
	Ankergeld	f 661,67	»	f 661,6
	Recognitiegeld	175,24	»	175,2
	Zegelregt	243,31	»	243,3
	Belasting op den eigendom van slaven	151,00	»	151,0
	Tonnegeld	5,07	»	5,0
	Kortingen op de inkomsten van ambtenaren wegens pensioenen	952,08	»	952,0
	Grondbelasting	90,08	»	90,0
	Belasting op den verkoop van slaven	29,34	»	29,3
	» » publieke verkoopingen	41,82	»	41,8
	Huur van landsslaven	40,64	»	40,6
	Licht- en bakengeld	527,47	»	527,4
	Diverse ontvangsten	100,00	»	100,0
	Transporteren.	f 3 017,72	»	f 3 017,7

OMSCHRIJVING.		ONTVANGSTEN. Bonaire.	Nederland.	Totaal.
	Per transport.	f 3 017,72	»	f 3 017,72
II.	*Verkoop van producten.*			
	70 000 vaten zout à f 1,00 per vat.	70 000,00	»	70 000,00
	150,000 pond watapanapeul » 0,50 » ton.	3 750,00	»	3 750,00
	8 000 » aloëhars » 0,50 » pond	4 000,00	»	4 000,00
	900 » wol » 0,40 » »	360,00	»	360,00
	2 000 » cochenille » 2,25 » »	4 500,00	»	4 500,00
	150 000 » rood verwhout » 0,50 » ton.	3 750,00	»	3 750,00
	200 vadem brandhout » 7,00 » vad.	1 400,00	»	1 400,00
	25 hoornbeesten	500,00	»	500,00
	4 paarden	200,00	»	200,00
	200 steenezels	2 000,00	»	2 000,00
	50 schapen.	200,00	»	200,00
		f 93 677,72	»	f 93 677,72

UITGAVEN.

OMSCHRIJVING.	UITGAVEN.		
	Bonaire.	Nederland.	Totaal.
Tractementen	f 7 080,00	»	f 7 080,
Pensioenen	1 424,00	»	1 424,
Wachtgelden	680,00	»	680,
Soldijen en rantsoenen	547,50	»	547,
Toelagen	1 008,00	»	1 008,
Bureaukosten	175,00	»	175,
Onderwijs	1 300,00	»	1 300,
Landsslaven	22 200,00	»	22 200,
Geneeskundige behoeften	2 000,00	»	2 000,
Quarantainekosten	1 200,00	»	1 200,
Verstrekkingen en benoodigdheden	2 500,00	»	2 500,
Landsgebouwen	900,00	»	900,
Vuurtoren	1 260,00	»	1 260,0
Vrachtgelden	2 444,00	»	2 444,0
Diverse onkosten	11 340,00	»	11 340,0
Cultures	6 000,00	»	6 000,0
Buitengewone uitgaven en onvoorziene tegenspoeden	1 000,00	»	1 000,0
	f 63 058,50	»	f 63 058,5

Verslag van het beheer en den staat der West-Indische bezittingen en van die ter Kuste van Guinea over 1858.

BIJLAGE I VAN HET VERSLAG.
(Curaçao en onderhoorigheden.)

N°. 31.

RAMING der Ontvangsten en Uitgaven van het eiland Aruba over 1858.

ONTVANGSTEN.

	OMSCHRIJVING.	ONTVANGSTEN.		
		Aruba.	Nederland.	Totaal.
I.	*Belastingen en inkomsten van onderscheiden aard.*			
	Ankergeld	f 160,83	»	f 160,83
	In- en uitvoer van goederen	43,09	»	43,09
	Zegelregt	198,90	»	198,90
	Belasting op den eigendom van slaven	500,00	»	500,00
	Patenten op drankwinkels	133,00	»	133,00
	Tonnegeld	1,00	»	1,00
	Retribuut van goud	30,00	»	30,00
	Kortingen op de inkomsten van ambtenaren wegens pensioenen	600,25	»	600,25
	Grondbelasting	764,50	»	764,50
	De 100ste penning	13,28	»	13,28
	Belasting op den verkoop van slaven	69,33	»	69,33
	Belasting op de erfopvolging	121,52	»	121,52
	Diverse ontvangsten	60,00	»	60,00
II.	*Verkoop van producten.*			
	4000 ponden aloëhars à f 0,50 per pond	2 000,00	»	2 000,00
		f 4 695,70	»	f 4 695,70

UITGAVEN.

OMSCHRIJVING.	UITGAVEN. Aruba.	Nederland.	Totaal.
Tractementen	f 4 000,00	»	f 4 000,00
Pensioenen	240,30	»	240,30
Wachtgelden	»	f 133,33	133,30
Soldijen en rantsoenen	365,00	»	365,00
Toelagen	60,00	»	60,00
Bureaukosten	200,00	»	200,00
Lager en Christelijk onderwijs	700,00	»	700,00
Landsslaven	485,00	»	485,00
Quarantaine-kosten	500,00	»	500,00
Benoodigheden	300,00	»	300,00
Vrachtgelden	190,00	»	190,00
Landsgebouwen	300,00	»	300,00
Diverse onkosten	491,10	»	491,10
Cultures	2 000,00	»	2 000,00
Buitengewone uitgaven en onvoorziene tegenspoeden	1 000,00	»	1 000,00
	f 10 831,40	f 133,33	f 10 964,73

Verslag van het beheer en den staat der West-Indische bezittingen en van die ter Kuste van Guinea over 1858.

BIJLAGE K VAN HET VERSLAG.
(Curaçao en onderhoorigheden.)

N°. 32.

RAMING der Ontvangsten en Uitgaven van het eiland St. Eustatius over 1858.

ONTVANGSTEN.

OMSCHRIJVING.	ONTVANGSTEN. St. Eustatius.	Nederland.	Totaal.
Belastingen en inkomsten van onderscheiden aard.			
Belasting op producten van suikerplantages . .	f 2 149,37	»	f 2 149,37
» » het vee.	111,00	»	111,00
» » de huishuren	389,78	»	389,78
» » hypotheken en notariele obligatien.	227,42	»	227,42
» » verkoop van slaven.	3,33	»	3,33
Contributie voor de schutterij	378,67	»	378,67
Grondregten	599,10	»	599,10
Patentregt.	808,50	»	808,50
Zegelregt	560,57	»	560,57
Venduregten	273,77	»	273,77
Transporteren	f 5 501,51	»	f 5 501,51

ONTVANGSTEN.

OMSCHRIJVING.	ONTVANGSTEN. St. Eustatius.	Nederland.	Totaal.
Per transport.	f 5 501,51	»	f 5 501,
De 50ste penning	4,00	»	4,0
De 40ste »	81,41	»	81,4
Regt op de collaterale successien	392,19	»	392,1
Zeebrieven	1,63	»	1,6
Leges	291,16	»	291,1
Kortingen op de inkomsten van ambtenaren wegens pensioenen	1 645,08	»	1 645,0
Diverse ontvangsten	100,00	»	100,0
	f 8 016,98	»	f 8 016,9

UITGAVEN.

OMSCHRIJVING.	UITGAVEN. St. Eustatius.	Nederland.	Totaal.
Kosten van het algemeen bestuur	f 5 300,00	»	f 5 300,00
» » politie en justitie	2 540,00	»	2 540,00
Departement van finantien	9 049,40	f 2 050,00	11 099,40
Militaire kosten	10 579,38^{5}	»	10 579,38^{5}
Landsgebouwen en eigendommen	1 000,00	»	1 000,00
Kosten der schutterij	700,00	»	700,00
» van de eeredienst	3 800,00	»	3 800,00
Buitengewone uitgaven en onvoorziene tegenspoeden	4 000,00	»	4 000,00
	f 36 968,78^{5}	f 2 050,00	f 39 018,78^{5}

Verslag van het beheer en den staat der West-Indische bezittingen en van die ter Kuste van Guinea over 1858.

BIJLAGE L VAN HET VERSLAG.
(Curaçao en onderhoorigheden.)

N°. 33.

RAMING der Ontvangsten en Uitgaven van het eiland St. Martin over 1858.

ONTVANGSTEN.

	OMSCHRIJVING.	ONTVANGSTEN. St. Martin.	Nederland.	Totaal.
I.	*Belastingen en inkomsten van onderscheiden aard.*			
	Inkomende regten	f 4 012,08	»	f 4 012,08
	Uitgaande regten en havengelden	2 471,05	»	2 471,05
	Zegelregt	587,78	»	587,78
	De 50ste penning	127,93	»	127,93
	De 40ste »	72,93	»	72,93
	Leges	5,78	»	5,78
	Admissie-ceelen tot den verkoop van sterken drank	145,36	»	145,36
	Venduregten	403,66	»	403,66
	1 per cent op hypotheken ten voordeele van vreemden en non-residenten	31,34	»	31,34
	Transporteren:	f 7 857,91	»	f 7 857,91

ONTVANGSTEN.

OMSCHRIJVING.	ONTVANGSTEN. St. Martin.	ONTVANGSTEN. Nederland.	ONTVANGSTEN. Totaal.
Per transport	f 7 857,91	»	f 7 857,91
Successieregten	2 199,21	»	2 199,21
Kortingen op de inkomsten van ambtenaren wegens pensioenen	2 078,60	»	2 078,60
Lastgeld van vaartuigen	3,93	»	3,93
Belasting op den verkoop van slaven	32,58	»	32,58
Diverse ontvangsten	100,00	»	100,00
	f 12 272,23	»	f 12 272,23

UITGAVEN.

OMSCHRIJVING.	UITGAVEN.		
	St. Martin.	Nederland.	Totaal.
Kosten van het algemeen bestuur	f 5 650,00	»	f 5 650,00
» » politie en justitie	8 602,00	»	8 602,00
Departement van finantien	7 695,44	f 3 449,50	11 144,94
Landsgebouwen en eigendommen	1 700,00	»	1 700,00
Kosten van de eeredienst en het lager onderwijs	3 340,00	»	3 340,00
Buitengewone uitgaven en onvoorziene tegenspoeden	4 000,00	»	4 000,00
	f 30 987,44	f 3 449,50	f 34 436,94

N°. 34.

STAAT

VAN

STRAFFEN,

WELKE,

krachtens artt. 19 en 20 van het Reglement op de behandeling van slaven, dd. 14/18 Februarij 1857,

AAN SLAVEN ALHIER GEDURENDE HET JAAR 1858

zijn opgelegd.

Naam, geslacht, ouderdom en beroep van den slaaf.	Naam des meesters.	Naam van den persoon, door wien de magtiging gevraagd is.	Aard der overtreding.
Louisa, oud 20 jaren, vrouwelijk geslacht, tuinslavin.	J. A. Jesurun.		Diefstal van eene beurs met geld.
Maria, oud 19 jaren, vrouwelijk geslacht, huisbediende.	Cathalina Maduro.	Cathalina Maduro.	Voortvlugtigheid.
Louis, oud 29 jaren, mannelijk geslacht, pontvoerder, sjouwer.	Willem van Houten.	Willem van Houten.	Herhaalde voortvlugtigheid.
Andrea, oud 31 jaren, vrouwelijk geslacht, tuinslavin.	Philip de Haseth.		Oneerlijke handeling (een stempel voor geld uitgegeven).
Lucas, oud 44 jaren, mannelijk geslacht, metselaar.	Wed. H. Schotborgh Jz.		Eenvoudig feitelijk geweld.
Belmerina, oud 18 jaren, vrouwelijk geslacht, huisbediende.	J. A. Scheidelaar.		Falsiteit (goederen genomen op naam van den meester en daarvan gebruik gemaakt).
Libijn, oud 25 jaren mannelijk geslacht, timmerman.	C. L. van Uytrecht.		Feitelijke gewelddadigheden zonder ernstige qualificatie.
Charles, oud 29 jaren, mannelijk geslacht, pontvoerder.	F. Beeldsnijder.		Feitelijke wederstand bij de arrestatie.
Eduard, oud 50 jaren, mannelijk geslacht, tuinslaaf.	J. Schotborgh Mz.		Geringe diefstal.
Maria Sepherina, oud 28 jaren, vrouwelijk geslacht, huisbediende.	J. Agostini.	J. Agostini.	Herhaalde weglooperij.
Simeon Martes, oud 22 jaren, mannelijk geslacht, zeeman.	C. M. Gäerste.	C. M. Gäerste.	Diefstal van dividivi van zijnen meester.
Blanchie, oud 13 jaren, vrouwelijk geslacht, huisbediende.	Mevrouw Steveninch.		Geringe diefstal.
Lacroes, oud 56 jaren, mannelijk geslacht, tuinslaaf.	W. van Houten.		Diefstal van hout.
Rinson, oud 50 jaren, mannelijk geslacht, tuinslaaf.	C. Sproch Cz.	C. Sproch Cz.	Herhaalde weglooperij.
Delfina, oud 28 jaren, vrouwelijk geslacht, huisbediende.	Bernard Pietersz.		Geringe diefstal.
Martien, oud 20 jaren, mannelijk geslacht, huisbediende.	Th. de Veer.	Th. de Veer.	Oneerbiedig gedrag ten aanzien van zijnen meester.
Osbaldo, oud 21 jaren, mannelijk geslacht, huisbediende.	J. Timmer.		Ter zake van falsiteit, na herhaaldelijk zich aan geringe diefstallen en aan weglooperij te hebben schuldig gemaakt.

	agteekening waarop e bestraffing heeft laats gehad.	De opgelegde straf.	Door wien de straf opgelegd of magtiging verleend is.	*Aanmerkingen.*
urs	2 Januarij.	3 maanden dwangarbeid aan de openbare werken.	Procureur des Konings.	
	5 »	8 dagen opsluiting.	Idem.	
ig-	7 »	14 dagen opsluiting in kettingboei.	Idem.	
een tit-	»	8 dagen opsluiting.	Idem.	
eld.	2 »	15 touwslagen.	Idem.	
no- den ge-	2 »	2 maanden dwangarbeid op gronden van den meester.	Idem.	
eden mali-	5 »	4 weken opsluiting.	Idem.	
bij	4 Februarij.	4 weken dwangarbeid.	Idem.	
	5 »	15 touwslagen.	Idem.	
	2 »	1 maand ligte ketting.	Idem.	
van	5 »	25 touwslagen.	Idem.	
	4 Maart.	1 maand opsluiting.	Idem.	
	4 »	4 weken dwangarbeid.	Idem.	
	6 »	30 touwslagen en 1 maand opsluiting in ligte kettingboei.	Idem.	
	6 »	1 maand opsluiting.	Idem.	
ten ees-	7 »	25 touwslagen.	Idem.	
, na aan aan oben	8 »	3 maanden dwangarbeid op openbare gronden.	Idem.	

Naam, geslacht, ouderdom en beroep van den slaaf.	Naam des meesters.	Naam van den persoon, door wien de magtiging gevraagd is.	Aard der overtredi
Josepha Angelista, oud 19 jaren, vrouwelijk geslacht, huisbediende.	Saartje B. Schotborgh.	Saartje B. Schotborgh.	Brutaliteit.
Alexander Martes, oud 21 jaren, mannelijk geslacht, metselaar.	Balentin don Carlo.		Geringe ontvreemding zijn meester.
Maria Locadia, oud 18 jaren, vrouwelijk geslacht, tuinslavin.	Wed. H. Schotborgh Jz.	Wed. H. Schotborgh Jz.	Wegloopérij.
Ferdinand, oud 26 jaren, mannelijk geslacht, tuinslaaf.	W. van Houten.	W. van Houten.	Herhaalde wegloopeŕi
Charles, oud 23 jaren, mannelijk geslacht, pontvoerder.	Daniel Cohen Henriquez.	Daniel Cohen Henriquez.	Het niet nakomen der schuldigde dienst.
Philip, oud 17 jaren, mannelijk geslacht, huisbediende.	C. Gorsira.	C. Gorsira.	Herhaalde weglooperij
Clementine, oud 20 jaren, vrouwelijk geslacht, tuinslavin.	Wed. H. Schotborgh Jz.	Wed. H. Schotborgh Jz.	Oneerbiedig gedrag.
Nelson, oud 23 jaren, mannelijk geslacht, metselaar.	G. S. Ponne.	G. S. Ponne.	Herhaalde weglooperij
Martien, oud 55 jaren, mannelijk geslacht, landbouwer.	J. Blasini.		Houtdieverij.
Michel, oud 30 jaren, mannelijk geslacht, tuinslaaf.	M. E. van der Dijs.		Diefstal.
Constantin, oud 26 jaren, mannelijk geslacht, tuinslaaf.	M. E. van der Dijs.		Diefstal.
Catherina Francisca, oud 18 jaren, vrouwelijk geslacht, huisbediende.	Jacob de Castro.		Feitelijk geweld.
Lison, oud 22 jaren, vrouwelijk geslacht, huisbediende.	A. J. Maal.		Diefstal.
Jan, oud 34 jaren, mannelijk geslacht, tuinslaaf.	C. G. de Haseth.	C. G. de Haseth.	Injurien.
Justin, oud 26 jaren, vrouwelijk geslacht, waschvrouw.	H. Schotborgh.		Getier op straat.
Polonia, ouderdom onbekend, vrouwelijk geslacht, tuinslavin.			Feitelijk geweld, zon ernstige qualificatie.
Hippolyte, oud 39 jaren, vrouwelijk geslacht, tuinslavin.	P. de Haseth.		Diefstal zonder verzw rende omstandigheid.
Magriet, oud 34 jaren, vrouwelijk geslacht, tuinslavin.	Idem.		Idem.

Dagteekening waarop de bestraffing heeft plaats gehad.	De opgelegde straf.	Door wien de straf opgelegd of magtiging verleend is.	*Aanmerkingen.*
7 April.	8 dagen opsluiting bij dag en nacht.	Procureur des Konings.	
9 »	25 touwslagen.	Idem.	
10 »	8 dagen opsluiting bij dag en nacht.	Idem.	
10 »	14 dagen kettingboei.	Idem.	
10 »	8 dagen opsluiting bij dag en nacht.	Idem.	
10 »	14 dagen kettingboei.	Idem.	
10 »	8 dagen opsluiting in eene ligte kettingboei.	Idem.	
10 »	14 dagen kettingboei op de gronden van zijnen meester.	Idem.	
12 »	14 dagen dwangarbeid op gronden van den meester.	Idem.	
17 »	2 maanden dwangarbeid op publieke gronden.	Idem.	
17 »	2 maanden dwangarbeid op publieke gronden.	Idem.	
21 »	Opsluiting bij dag en nacht gedurende 4 dagen.	Idem.	
28 »	2 maanden dwangarbeid op 's meesters grond.	Idem.	
28 »	10 touwslagen.	Districtmeester van het 1ste district West-divisie.	
4 Mei.	2 dagen opsluiting.	Procureur des Konings.	
10 »	8 dagen opsluiting.	Idem.	
10 »	4 weken dwangarbeid op publieke gronden.	Idem.	
10 »	4 weken dwangarbeid in boeijen op des meesters gronden.	Idem.	

Naam, geslacht, ouderdom en beroep van den slaaf.	Naam des meesters.	Naam van den persoon, door wien de magtiging gevraagd is.	Aard der overtreding.
José, oud 30 jaren, mannelijk geslacht, tuinman.	A. Ruis.		Feitelijk geweld zonder verzwarende omstandigheid.
Lourens, oud 55 jaren, mannelijk geslacht, tuinneger.	J. Schotborgh Mz.		Medepligtig aan diefstal zonder verzwarende omstandigheden.
William, oud 26 jaren, mannelijk geslacht, tuinslaaf.	J. Schotborgh Mz.		Diefstal.
Willem, oud 42 jaren, mannelijk geslacht, tuinslaaf.	N. Rojer.		Diefstal zonder verzwarende omstandigheid.
Jan, oud 25 jaren, mannelijk geslacht, tuinman.	C. M. Gäerste.		Diefstal zonder verzwarende omstandigheid.
Louisa, oud 18 jaren, vrouwelijk geslacht, waschvrouw.	Charles Steel.		Diefstal zonder verzwarende omstandigheid.
Stephania, oud 16 jaren, vrouwelijk geslacht, tuinslavin.	A. W. de Ruiter van Steveninch.	A. W. de Ruiter van Steveninch.	Herhaald oneerbiedig gedrag.
Felipie, oud 25 jaren, mannelijk geslacht, tuinslaaf.	J. F. Haagen.		Geringe diefstal.
Stephania, oud 16 jaren vrouwelijk geslacht, tuinslavin.	A. W. de Ruiter van Steveninch.	A. W. de Ruiter van Steveninch.	Herhaald vernachten buiten 's huis en het niet nakomen van gegeven bevelen.
Minguel, oud 44 jaren, mannelijk geslacht, tuinslaaf.	Wed. H. Schotborgh Jz.		Diefstal zonder verzwarende omstandigheid.
Antwijn, oud 21 jaren, mannelijk geslacht, sjouwer.	Elias Penso.		Het werpen van steenen op straat.
Hosé Merced, oud 23 jaren, mannelijk geslacht, tuinslaaf.	C. Z. de Haseth.	P. Gorsira, als administrateur van den boedel.	Herhaalde wegloopérij.
Lucas, oud 22 jaren, mannelijk geslacht, sjouwer.	Gabriel Martes.		Gequalificeerd feitelijk geweld.
Juan, oud 21 jaren, mannelijk geslacht, sjouwer.	J. F. Grunings.		Diefstal van gelden ten huize van Maria Ines.
Isaac, oud 26 jaren, mannelijk geslacht, tuinneger.	De boedel van de wed. Rojer.		Feitelijk verzet tegen twee bombas.
Martijn, oud 29 jaren, mannelijk geslacht, tuinneger.	Idem.		Idem.
Vententinus Getalinus, oud 17 jaren, mannelijk geslacht, tuinneger.	Angel Jesurun.		Herhaald wegloopen.
Martin, oud 25 jaren, huisbediende.	Th. de Veer.		Herhaald oneerbiedig gedrag.

Dagteekening waarop de bestraffing heeft plaats gehad.	De opgelegde straf.	Door wien de straf opgelegd of magtiging verleend is.	*Aanmerkingen.*
9 Mei.	25 touwslagen.	Procureur des Konings.	
1 „	10 touwslagen.	Idem.	
1 „	14 dagen dwangarbeid in boeijen op des meesters gronden.	Idem.	
9 „	1 maand dwangarbeid in boeijen op des meesters gronden.	Idem.	
1 „	1 maand dwangarbeid in boeijen op des meesters gronden.		Op verzoek des meesters deze straf verminderd en gebragt op 14 dagen.
3 Junij.	14 dagen kettingboei op gronden des meesters.	Idem.	
4 „	16 touwslagen.	Idem.	
7 „	15 touwslagen.	Idem.	
8 „	1 maand kettingboei en 14 dagen opsluiting des nachts.	Idem.	
14 „	1 maand dwangarbeid op publieke gronden.	Idem.	
15 „	15 touwslagen.	Idem.	
21 Julij.	14 dagen kettingboei.	Idem.	
24 „	8 dagen gevangenzetting.	Idem.	
29 „	3 maanden dwangarbeid aan de openbare werken.	Idem.	
2 Augustus.	14 dagen dwangarbeid aan de publieke werken.	Idem.	
2 „	Idem.	Idem.	
2 „	1 maand kettingboei.	Idem.	
9 „	30 touwslagen.	Idem.	

Naam, geslacht, ouderdom en beroep van den slaaf.	Naam des meesters.	Naam van den persoon, door wien de magtiging gevraagd is.	Aard der overtreding	I d p
Louisa, oud 18 jaren, vrouwelijk geslacht.	C. J. Holin.		Diefstal zonder verzw rende omstandighede	20
Felipa, oud 54 jaren, mannelijk geslacht, tuinslaaf.	J. Naar.		Oneerbiedig gedrag.	2
Willem, oud 34 jaren, mannelijk geslacht.	J. F. Haagen.		Feitelijk geweld, zond verzwarende omstandi heden.	2
Nino, oud 22 jaren, vrouwelijk geslacht, hoedenmaakster.	J. A. Jesurun.		Feitelijk geweld, zond verzwarende omstandi heden.	2
Cornelis, oud 56 jaren, mannelijk geslacht, tuinslaaf.	Wed. Schotborgh.		Geringe diefstal.	3
Johannes, oud 34 jaren, mannelijk geslacht, tuinneger.	Idem.		Geringe diefstal.	3
Martinus, ouderdom onbekend, mannelijk geslacht, tuinneger.	M. Pinedo.		Feitelijk geweld, zond verzwarende omstandi heden.	3
Juan, oud 59 jaren, mannelijk geslacht, tuinneger.	P. L. de Haseth.	P. L. de Haseth.	Diefstal.	2
Jan, ouderdom onbekend, mannelijk geslacht, tuinslaaf.	J. F. Haagen.		Idem.	2
Charles, oud 22 jaren, mannelijk geslacht.	D. Dovale.	D. Dovale.	Verbale injurie.	2
Lacroes, ouderdom onbekend, mannelijk geslacht, tuinneger.	Wed. Axson.	Wed. Axson.	Oneerbiedig gedrag teg den bomba.	
Agatha, ouderdom onbekend, mannelijk geslacht, tuinneger.	Daniel Cohen Henriquez.	Daniel Cohen Henriquez.	Oneerlijkheid.	
Ponnelia, oud 30 jaren, vrouwelijk geslacht.	Aletta van Steenis.	Aletta van Steenes.	Oneerlijkheid.	
Nelson, oud 20 jaren, mannelijk geslacht, tuinneger.	A. J. Maal.	A. J. Maal.	Herhaalde wegloopenij.	
Alexander, ouderdom onbekend, mannelijk geslacht.	A. Guilhoux.	A. Guilhoux.	Herhaalde wegloopenij.	
Venilia, ouderdom onbekend, vrouwelijk geslacht, huisbediende.	David Cardozo.	David Cardozo.	Gequalificeerde feitelijk gewelddadigheden.	
Plantina, ouderdom onbekend, vrouwelijk geslacht.	Castro.	Castro.	Brutaliteit.	

Dagteekening waarop de bestraffing heeft plaats gehad.	De opgelegde straf.	Door wien de straf opgelegd of magtiging verleend is.	*Aanmerkingen.*
20 Augustus	14 dagen dwangarbeid zonder ketting aan de openbare werken.	Procureur des Konings.	Aangezien deze meid in een staat van zwangerschap is, is haar ligte arbeid opgelegd.
25 »	8 dagen opsluiting.	Idem.	
26 »	1 maand opsluiting.	Idem.	
26 »	1 maand opsluiting.	Idem.	
30 »	14 dagen dwangarbeid.	Idem.	
30 »	14 dagen dwangarbeid.	Idem.	
30 »	8 dagen opsluiting.	Idem.	
22 September.	4 weken dwangarbeid.	Idem.	
22 »	Idem.	Idem.	
23 »	8 dagen opsluiting.	Idem.	
4 October.	1 maand kettingboei op de gronden van de meesteresse.	Idem.	
6 »	14 dagen ligte kettingboei.	Idem.	
6 »	14 dagen ligte kettingboei.	Idem.	
6 »	14 dagen dwangarbeid aan de openbare werken, zonder ketting.	Idem.	
6 »	14 dagen dwangarbeid aan de openbare werken, zonder ketking.	Idem.	
7 »	14 dagen opsluiting.	Idem.	
9 »	8 dagen opsluiting.	Idem.	

Naam, geslacht, ouderdom en beroep van den slaaf.	Naam des meesters.	Naam van den persoon, door wien de magtiging gevraagd is.	Aard der overtreding.
Constantien, oud 18 jaren, mannelijk geslacht, tuinneger.	Flip Evertsz.	Flip Evertsz.	Diefstal.
Delphina, oud 8 jaren, vrouwelijk geslacht, bediende.	Charlotte Maduro.	Charlotte Maduro.	Weglooperij.
Reynardus, oud 16 jaren, mannelijk geslacht, tuinneger.	C. Sproch.	C. Sproch.	Herhaalde weglooperij.
Nelson, oud 21 jaren, mannelijk geslacht, tuinneger.	L. de Haseth.	L. de Haseth.	Diefstal.
Antini, oud 21 jaren, mannelijk geslacht, tuinneger.	G. de Lima.	G. de Lima.	Opruijing van anderen tot vlugten.
Richard, ouderdom onbekend, mannelijk geslacht, tuinneger.	J. Haagen.	J. Haagen.	Diefstal.
Sally, oud 22 jaren, vrouwelijk geslacht, bediende.	Aron da Costa Gomez.	Aron da Costa Gomez.	Herhaalde weglooperij.
Tromp, oud 65 jaren, mannelijk geslacht, tuinneger.	J. G. de Pool.	J. G. de Pool.	Weglooperij.
Adenina, oud 15 jaren, vrouwelijk geslacht, bediende.	M. B. Rooi.	M. B. Rooi.	Injurie tegen Maria Maal.
Francisco, oud 29 jaren, mannelijk geslacht, tuinslaaf.	Mr. A. M. de Rouville.	Mr. A. M. de Rouville.	Poging tot diefstal.

Opgemaakt volgens de deswege ingekomen maandelijksche staten van den procureur des Konings.

Dagteekening waarop de bestraffing heeft plaats gehad.	De opgelegde straf.	Door wien de straf opgelegd of magtiging verleend is.	*Aanmerkingen.*
1 November.	Zes maanden dwangarbeid op publieke gronden.	Procureur des Konings.	
18 »	14 dagen opsluiting.	Idem.	
22 »	1 maand kettingboei op de gronden van zijn meester.	Idem.	
23 »	1 maand kettingboei aan de openbare werken.	Idem.	
26 »	2 maanden kettingboei op de gronden van zijn meester.	Idem.	
27 »	44 dagen dwangarbeid op de publieke gronden.	Idem.	
3 December.	38 dagen dwangarbeid op de gronden des meesters.	Idem.	
3 »	14 dagen dwangarbeid op publieke gronden.	Idem.	
13 »	6 dagen opsluiting.	Idem.	
24 »	14 dagen dwangarbeid aan de openbare werken.	Idem.	

De Koloniale Secretaris,

(*get.*) J. H. BEAUJON.

ZITTING 1860 — 1861. —— (LX.)

Verslag van het beheer en den staat der West-Indische bezittingen en van die ter Kuste van Guinea over 1858.

BIJLAGE N VAN HET VERSLAG.
(Curaçao en onderhoorigheden.)

N°. 35.

GENERALE STAAT

VAN

UITGAVEN EN OPBRENGSTEN AAN COCHENILLE EN ALOË

der onderscheidene etablissementen van cultuur

OP DE EILANDEN

CURAÇAO, BONAIRE EN ARUBA,

OVER HET DIENSTJAAR 1858.

EILAND.	NAMEN DER ETABLISSEMENTEN.	UITGAVEN. Tractementen der opzigters.	Arbeidsloonen en verdere uitgaven.	Totaal.	Generaal totaal voor elk eiland.
Curaçao . . .	de Hoop	f 933,35	f 2 208,79	f 3 142,14	f 3 142,14
Bonaire . . .	Guatemala . . . . . . Mexico . . . . . . Amboina	1 400,01	3 940,70	5 340,71	5 340,71
Aruba	Kommandeursbaai (*) . . Socotora	866,68	824,72[5]	1 691,40[5]	1 691,40[5]
	Totaal bedrag der uitgaven voor de drie eilanden				f 10 174,25[5]

RECAP

	Uitgaven.
Curaçao	f 3 142,14
Bonaire	5 340,71
Aruba	1 691,40[5]
	f 10 174,25[5]

(*) In het verslag over 1857 is abusivelijk vermeld, dat ook het etablissement Kommandeursbaai verkocht *was.* Wel was daartoe door het opperbestuur de last gegeven, maar daar geen aannemelijk bod werd gedaan, is het etablissement *vooreerst* door het Koloniaal Bestuur aangehouden, hetwelk de vereischte bevelen gegeven heeft om geene meerdere uitgaven te doen dan volstrekt noodig om het etablissement productief te houden.

OPBRENGSTEN.

HOEVEELHEID PONDEN.		Geldwaardig bedrag.	Totaal voor elk eiland.
de Hoop	526½ pond aloë	f 210,60	f 210,60
Guatemala	799 » cochenille.	1 866,90	
Mexico	788 » cochenille.	1 841,20	9 527,63
Amboina	13 706 » aloë	5 819,53	
Kommandeursbaai . . .	117 » cochenille.	269,10	
Kommandeursbaai . . .	21 » cochenillepoeder	2,10	1 601,70
Socotora	3 346 » aloë	1 330,50	
Gezamenlijk bedrag der opbrengsten voor de drie eilanden:			
voor 1 704 pond cochenille		f 3 977,20	
» 21 » cochenillepoeder		2,10	f 11 339,93
» 17 578½ » aloë		7 360,63	

TULATIE.

Opbrengsten.	MEERDERE Uitgaven.	MEERDERE Opbrengsten.
f 210,60	f 2 931,54	»
9 527,63	»	f 4 186,92
1 601,70	$89,70^5$	»
f 11 339,93	f $3\,021,24^5$	f 4 186,92

Curaçao, den 10den Maart 1859.

De Administrateur van Finantien,

(*get.*) GORSIRA.

Voor kopij conform,

De Koloniale Secretaris,

(*get.*) J. H. BEAUJON.

STAAT

AANTOONENDE HET

GETAL VAARTUIGEN EN DERZELVER TONNEMAAT,

WELKE

GEDURENDE HET JAAR 1858 IN DE HAVEN VAN CURAÇAO ZIJN BINNENGEVALLEN.

Opgemaakt naar de staten van in- en doorvoer.

ONDER WELKE VLAG.	UIT EUROPESCHE HAVENS.								UIT NOORD-AMERIKAANSCHE HAVENS.						UIT HAVENS DER ZUID-AMER[…]								KAA[…]
															VENEZUELASCHE.								
	Amsterdam.		Rotterdam.		Hamburg.		Liverpool.		New York.		Boston en Baltimore.		Wilmington en andere.		Laguaire.		Puerto Cabello.		Coro en andere.		Maracaïbo.		Haïti.
Nederlandsche	10	1556	3	388	»	»	»	»	3	435	»	»	1	62	8	354	43	1921	23	917	34	22[…]	1
Noord-Amerikaansche	»	»	»	»	»	»	2	768	39	8560	4	865	7	1629	»	»	»	»	»	»	»		»
Engelsche	»	»	»	»	»	»	1	118	»	»	»	»	»	»	»	»	1	182	»	»	»		»
Venezuelasche	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	17	895	93	3001	58	2719	19	8[…]	»
Spaansche	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	3	352	»		»
Fransche	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»		»
Deensche	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	3	1[…]	»
Hamburger	»	»	»	»	1	124	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»		»
Oldenburger	»	»	»	»	1	128	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»		»
Dominicaansche	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»		»
Nieuw Grenadasche	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»		»
	10	1556	3	388	2	252	3	886	42	8995	4	865	8	1691	25	1249	137	5104	84	3988	56	3[…]	1
	18 vaartuigen. 3 082 tonnen.								54 vaartuigen. 11 551 tonnen.						302 vaartuigen. 1 3593 tonnen.								
															372 vaartui[…]								16 5[…]

Vaar[…]

Vaar[…]

In 1[…]

waar[…]

KAANSCHE STATEN.						UIT WEST-INDISCHE KOLONIALE HAVENS.																		TOTAAL.	
						NEDERLANDSCHE.																			
Haïti.		St. Domingo.		Nieuw Grenada.		Suriname.		St. Eustatius, St. Martin en Saba.		Bonaire.		Aruba.		Engelsche.		Fransche.		Spaansche.		Deensche.		Uit zee.			
1	52	35	1379	7	318	2	105	1	52	179	2196	53	475	16	1134	2	123	8	482	37	2211	»	»	466	16 456
»	»	»	»	»	»	»	»	1	81	»	»	»	»	4	1074	2	525	»	»	1	264	»	»	60	13 766
»	»	3	163	1	47	»	»	1	23	»	»	»	»	7	646	»	»	»	»	3	76	»	»	17	1 255
»	»	6	287	1	142	»	»	»	»	29	869	9	223	1	139	»	»	»	»	1	75	3	39	237	9 201
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	18	2138	»	»	»	»	21	2 490
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2	438	»	»	1	212	»	»	3	650
»	»	5	222	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	8	366
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	124
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	128
»	»	10	367	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	10	367
»	»	»	»	1	20	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	20
1	52	59	2418	10	527	2	105	3	156	208	3065	62	698	28	2993	6	1086	26	2620	43	2838	3	39	825	44 823
						275 vaartuigen. 4 024 tonnen.																			
16 590 tonnen.						378 vaartuigen. 13 561 tonnen.																3	39	825	44 823

Vaartuigen, welke voor doorvoer hebben ingeklaard: 16 met 1 056 tonnen.		
Vaartuigen, binnen *de drie etmalen met hunne lading vertrokken:* 13 met 2 157 tonnen.		
In 1858 kwamen er 112 vaartuigen *meer* binnen dan in 1857, Totaal in 1857.	712	40 031
waardoor ook in 1858 de tonnemaat 4 792 tonnen *meer* bedroeg.		

De Gouverneur van Curaçao en onderhoorigheden,

(*get.*) VAN LANSBERGE.

ZITTING — 1860 — 1861. — (LX.)

Verslag van het beheer en den staat der West-Indische bezittingen en van die ter Kuste van Guinea over 1858.

BIJLAGE P VAN HET VERSLAG.
(Curaçao en onderhoorigheden.)

N°. 37.

STAAT

VAN

INGEVOERDE GOEDEREN

GEDURENDE 1858.

Ossenhuiden.	Pakken à 50 geitenvellen.	Vaten en zakken koffij.	Zakken cacao.	Ceroenen indigo.	Okshoofden, pakken, vaten en vaatjes tabak.	Okshoofden, vaten, pakken en kisten suiker.	Okshoofden, pijpen en vaten rhum.	Tonnen verwhout.	Kisten, balen, pakken vaten enz. stukgoederen.	Kisten, balen, pakken, vaten enz. koopmanschappen.	Vaten, kisten, vaatjes, kistjes, stukken enz. drooge provisien.	Vaten, kisten, vaatjes, kistjes, stukken enz. natte provisien.	Okshoofden, vaten, pijpen en kelders jenever, brandewijn en andere sterke dranken.	Okshoofden, pijpen, vaten en kisten wijn in soorten.	Blokken en stukken mahony- en ander hard hout.	Balen, vaten, pakken enz., inhoud onbekend.
5 409	5 401	2 940	246	»	5 288	9 957	577	2 630	343	539 027	8 494	32 549	17 442	1 602	1 490	69

Onder de hierna te noemen rubrieken worden begrepe

Onder drooge provisien:

Amandelen.
Beschuit.
Boonen.
Erwten.
Gort en gepelde gort.
Kassavekoeken.
Rijst.
Specerijen.
Stijfsel.
Thee.
Vermicelli.
Zaden.

Onder natte provisien:

Aardappelen.
Appelen.
Azijn.
Boter.
Hammen.
Yams.
Kaarsen.
Krenten.
Mosterd.
Olie. (raap-, lijn- en olijf-)
Reuzel.
Rolpens.
Rozijnen.
Spek.
Tongen.
Uijen.
Vleesch.
Visch.
Vruchten (ingelegde en ge pekelde).
Worst. (pekel- en rook
Zeep.

M. V. timmerhout.	Stuks scheepstimmerhout.	Stuks scheepsrondhout.	Stuks sparren.	Vaten pek, teer, harpuis en smeer.	Schepels maïs.	Okshoofden en vaten meel in soorten.	Kisten, kistjes en stukken kaas.	Ponden staaf-, band- en bladijzer.	Ponden staaf-, band- en bladkoper.	Pakken hoedenstroo.	Vaatjes buskruid.	Vaten, balen en zakken katoen.	Vaten, balen en zakken wol.	Vaten zout.	Tonnen watapanapeul.	Kisten en kistjes cigaren.
494 344	2 324	71	116	392	89 784	26 676	12 291	»	320	33 562	1 272	6	114	6 116	231	1 637

de artikelen respectivelijk onder elk staande, als:

Onder koopmanschappen:

Aarde-, porselein- en glaswerk.
Borstelwerk.
Dakpannen.
Duigen.
Garen.
Hoeden.
Hoepels. (houten)
Kanapés.
Klinkers.
Kolen. (smids-)
Kurken.
Leder.
Lijm.
Lakmoes.

Matten. (vloer-)
Meubelen.
Medicijnen.
Papier.
Pommade.
Reukwater.
Salsaparille.
Schilderijen.
Schoenen en laarzen.
Slijpsteenen.
Spiegels.
Stoelen.
Touwwerk.
IJzerwaren.
Verwwaren.

Onder stukgoederen:

Laken en andere wollen stoffen.
Lijnwaden. (katoenen)
Linnen. (alle soorten)
Zeildoek en zijden stoffen.

Opgemaakt te Curaçao, den . . . .

De Gouverneur van Curaçao en onderhoorigheden,
(get.) VAN LANSBERGE.

Zı

Ver

W

ZITTING — 1860 — 1861. — (LX.)

Verslag van het beheer en den staat der West-Indische bezittingen en van die ter Kuste van Guinea over 1858.

BIJLAGE Q VAN HET VERSLAG.
(Curaçao en onderhoorigheden.)

N°. 38.

STAAT

VAN

DOORGEVOERDE GOEDEREN

GEDURENDE 1858.

Ossenhuiden.	»
Pakken à 50 geitenvellen.	»
Vatten en zakken koffij.	»
Zaken cacao.	123
Ceroenen indigo.	5
Okshoofden, pakken, vaten en vaatjes tabak.	13
Okshoofden, pakken, vaten en kisten suiker.	820
Okshoofden, pijpen en vaten rhum.	20
Tonnen verwhout.	244
Kisten, balen, pakken, vaten enz. stukgoederen.	295
Kisten, balen, pakken, vaten enz. koopmanschappen.	11 970
Vaten, kisten, vaatjes, kistjes, stukken enz. drooge provisien.	167
Vaten, kisten, vaatjes, kistjes, stukken enz. natte provisien.	1 047
Okshoofden, vaten, pijpen en kelders jenever, brandewijn en andere sterke dranken.	494
Okshoofden, vaten, pijpen en kisten wijn in soorten.	20
Blokken en stukken mahony- en ander hard hout.	»

M. V. timmerhout.	Stuks scheepstimmerhout.	Stuks scheepsrondhout.	Stuks sparren.	Vaten pek, teer, harpuis en smeer.	Schepels maïs.	Okshoofden en vaten meel in soorten.	Kisten, kistjes en stukken kaas.	Ponden, staaf-, band- en bladijzer.	Ponden, staaf-, band- en bladkoper.	Pakken hoedenstroo.	Vaatjes buskruid.	Vaten, balen en zakken katoen.	Vaten, balen en zakken wol.	Vaten zout.	Tonnen watapanapeul.	Kisten en kistjes cigaren.
351	71	»	»	102	4 560	1 272	117	»	»	5	150	»	»	550	»	»

Opgemaakt te Curaçao, den . . . .

De Gouverneur van Curaçao en onderhoorigheden,

(*get.*) VAN LANSBERGE.

INHOUD

VAN HET VERSLAG BETREKKELIJK CURAÇAO EN ONDERHOORIGHEDEN.

BIJLAGEN.

Verslag van het beheer en den staat der West-Indische bezittingen en van die ter Kuste van Guinea over 1858.

VERSLAG WEGENS DE KUST VAN GUINEA.

N°. 39.

Even als dit met 1857 het geval was, heeft het jaar 1858, wat de Nederlandsche bezittingen ter Kuste van Guinea aangaat, niet veel belangrijks opgeleverd.

Over het algemeen heerschten er rust en orde, terwijl twisten en oneenigheden, welke wel eens tusschen de negerbevolkingen onderling plaats hadden, naar gewoonte door tusschenkomst van het Koloniaal Bestuur werden bijgelegd.

In tegenstelling met vorige jaren was de gezondheidstoestand van de ambtenaren en militairen zeer gunstig, hebbende zich in 1858 geen enkel sterfgeval onder hen voorgedaan. Onder de inlanders daarentegen rigtten zoowel de mazelen als de kinderpokken, welke laatste ziekte bijna het gansche jaar bleef doorwoeden, vele slagtoffers aan.

Aan de mededeeling, voorkomende in het verslag over 1857, dat namelijk het bestuur ter Kuste van Guinea, na het vertrek van den gouverneur VAN DEN BOSSCHE, aanvankelijk tijdelijk en later definitief werd opgedragen aan den fungerenden boekhouder en officier van justitie C. J. M. NAGTGLAS, kan nog worden toegevoegd, dat die definitive opdragt in Mei 1858 plaats had.

De militaire bezetting ter Kuste bestond in 1858 uit: 1 kapitein-kommandant, 1 tweeden luitenant, 3 adjudanten-onderofficier, 6 onderofficieren, 12 korporaals en 102 manschappen, waaronder 70 negersoldaten. Het getal voor de dienst in Oost-Indie aangeworven recruten bedroeg op ultimo December 1858 zes en twintig. De wapenoefeningen hadden geregeld plaats.

Tot onderhoud der forten en gebouwen werd het noodige verrigt. Zij verkeerden dan ook in eenen allezins voldoenden staat.

Tot regter-plaatsvervangers werden benoemd de heeren A. MAGNIN en W. P. A. LE JEUNE, en zulks ter vervanging van de heeren A. B. ZIJNEN WARTEL en T. NIEUWENHUIZEN; zijnde de eerste naar het moederland teruggekeerd, en de laatste naar een der buitenforten overgeplaatst.

In 1858 werden bij de regtbank te St. George d'Elmina 32 zaken afgedaan. De officier van justitie beschikte in 400 zaken, terwijl op de buitenforten 619 zaken werden behandeld.

De staat, onder lit. A hierbij overgelegd, geeft een overzigt van de verschillende uitgesproken straffen en van den aard der misdaden, misdrijven en overtredingen.

In 1858 werden in de forten 610 personen bij afwisseling gevangen gehouden.

Met opzigt tot het onderwijs aan de negerkinderen te St. George d'Elmina bleef vooruitgang merkbaar. Het getal leerlingen, dat in 1857 80 was, klom in 1858 tot 100, in verband waarmede een tweede hulponderwijzer werd aangesteld. Over het algemeen bezochten de leerlingen de school trouw en maakten zij goede vorderingen.

» Bij een gehouden schoolbezoek in de maand Augustus 1858 — zegt de gouverneur — had ik ruimschoots de gelegenheid, mij te overtuigen van den vooruitgang van het onderwijs, van de doelmatigheid van de gebezigde boeken en verdere schoolbehoeften, het schoollocaal en de meubelen; alles was met de meeste orde en netheid onderhouden en verkeerde in den besten toestand. Van mijne zijde heb ik getracht het onderwijs zooveel doenlijk aan te moedigen door uit particuliere fondsen aan een 40tal leerlingen, den een grootere, den ander kleinere geldelijke prijzen uit te reiken."

De handel bleef in 1858 in eenen ongunstigen staat verkeeren.

Gedurende dat jaar ankerden ter reede van Elmina 102 schepen, en wel:

11	Nederlandsche,	metende	1 694	tonnen;
24	Amerikaansche,	»	5 610	»
25	Engelsche,	»	6 699	»
8	Fransche,	»	2 079	»
23	Portugesche,	»	4 129	»
4	Sardinische,	»	843	»
2	Spaansche,	»	220	»
4	Hamburgsche,	»	1 230	»
1	Bremer,	»	168	»
102			22 672	tonnen.

Een staat van de ontvangsten en uitgaven voor de Nederlandsche bezittingen ter Kuste van Guinea over 1858, vergeleken met de raming van dat jaar, wordt onder lit. B hiernevens gevoegd.

De Minister van Staat, Minister van Kolonien,

ROCHUSSEN.

ZITTING 1860—1861. —— (LX.)

Verslag van het beheer en den staat der West-Indische bezittingen en van die ter Kuste van Guinea over 1858.

BIJLAGE A VAN HET VERSLAG.
(Kust van Guinea.)

N°. 40.

OVERZIGT

DER

HANDELINGEN,

BETREKKING HEBBENDE TOT VONNISSEN GEWEZEN

TER

KUSTE VAN GUINEA

GEDURENDE 1858.

PLAATS WAAR HET VONNIS GEWEZEN IS.	BEHANDELDE CRIMINELE ZAKEN. Aantal vervolgden wegens:					BEHANDELDE CORRECTIONELE ZAKEN. Aantal vervolgden wegens:				BURGERLIJKE ZAKEN.		AANTAL DER GEWEZEN VONNISSEN.			BEDRAG DER VONNISSEN IN HOOGER BEROEP.		Ge
	Moord.	Vergiftiging.	Brandstichting.	Diefstal.	Andere niet genoemde misdaden.	Eenvoudigen diefstal.	Beleediging.	Vechterijen.	Misdrijven, onder de vorige rubrieken niet begrepen.	Schuldvorderingen.	Andere niet genoemde zaken.	Van veroordeeling.	Van vrijspraak.	Totaal der gewezen vonnissen.	Bevestigd.	Vernietigd.	Doodstraf.
St. George d'Elmina.	1	4	»	1	7	26	6	50	45	251	41	419	13	432	»	»	1
Axim	»	»	»	»	»	4	8	2	25	95	4	123	15	138	»	»	»
Boutry	»	»	»	»	»	9	3	»	66	132	»	192	18	210	»	»	»
Saccondée	»	»	»	»	»	6	4	2	8	91	»	110	1	111	»	»	»
Chama	»	»	»	»	»	2	4	4	2	52	1	63	2	65	»	»	»
Accra	»	»	»	»	»	2	5	2	4	75	7	92	3	95	»	»	»

Gezien:

De Luitenant-Kolonel,

Gouverneur ter Kuste van Guinea,

(*get.*) C. J. M. NAGTGLAS.

	CRIMINELE ZAKEN. Getal der vonnissen, veroordeelende tot:							CORRECTIONELE ZAKEN. Getal der vonnissen, veroordeelende tot:				BURGERLIJKE ZAKEN. Getal vonnissen tot			
												toewijzing van den ingestelden eisch.	afwijzing van den ingestelden eisch.		
Vernietigd.	Doodstraf.	Verbanning.	Tuchthuisstraf van 20 jaren.	Tuchthuisstraf van 15 tot 20 jaren.	Id. van 12 tot 15 jaren.	Id. van 5 tot 12 jaren.	Id. van 5 jaren.	Gevangenisstraf van 5 tot 3 jaren.	Id. van 3 tot 1 jaar.	Id. van 1 tot $1/2$ jaar.	Daarbeneden.			Getal burgerlijke zaken, waarvan gedurende de regterlijke behandeling de vervolging door partijen is gestaakt.	*AANMERKINGEN.*
»	1	1	»	»	2	»	»	»	2	»	37	282	4	6	
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	20	»	84	6	6	
»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	70	»	59	10	63	
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	11	»	59	1	11	
»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	12	»	48	2	3	
»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	8	»	73	2	»	

Opgemaakt te St. George d'Elmina, den 1sten Augustus 1859.

De Secretaris etc. ter Kuste,

(*get.*) C. MEEUWSEN.

Z

Ve

An

Bo

Bo

Dr

Di

T

Verslag van het beheer en den staat der West-Indische bezittingen en van die ter Kuste van Guinea over 1858.

BIJLAGE B VAN HET VERSLAG.
(Kust van Guinea.)

N°. 41.

STAAT der Ontvangsten en Uitgaven voor de Nederlandsche bezittingen ter Kuste van Guinea over 1858, vergeleken met de raming van dat jaar.

ONTVANGSTEN.

OMSCHRIJVING.	BEDRAG.	
	Geraamd.	Werkelijk.
Ankergelden	f 1 400,00	f 2 400,00
Boeten	1 400,00	5 661,43
Boeigelden	400,00	1 612,50
Drinkwater	800,00	641,31[5]
Diverse ontvangsten	400,00	1 226,88[5]
	f 4 400,00	f 11 542,13

UITGAVEN.

OMSCHRIJVING.	BEDRAG.	
	Geraamd.	Werkelijk.
PLAATSELIJKE UITGAVEN.		
Personeel der civile ambtenaren.		
Tractement van den Gouverneur	f 12 000,00	f 12 000,00
» » » boekhouder, officier van justitie, tevens belast met de functien van secretaris en kassier	2 400,00	1 773,29
Transporteren	f 14 400,00	f 13 773,29

UITGAVEN.

OMSCHRIJVING.	BEDRAG. Geraamd.	BEDRAG. Werkelijk.
Per transport	f 14 000,00	f 13 773,29
Tractement van drie residenten, à f 1 200 's jaars	3 600,00	2 400,00
» » zes adsistenten, à f 900 's jaars	5 400,00	4 650,00
» » den fabriek- en magazijnmeester, tevens belast met de functien van opzigter van den trein	900,00	900,00
» » een schoolonderwijzer	900,00	900,00
» » » tolk voor de Fantijnsche taal	500,00	500,00
Tafelgeld aan den Gouverneur	640,00	640,00
Toelage aan schrijvers	300,00	300,00
» » een onderopzigter bij den trein	240,00	240,00
» » » hulponderwijzer	300,00	233,33
» » » bode bij de regtbank	240,00	240,00
» » » ziekenvader	96,00	89,25
Militaire tractementen en soldijen.		
Een 1ste officier van gezondheid der 2de klasse, tevens belast met de administratie der apotheek	2 400,00	2 227,53
» officier van gezondheid der 2de klasse	1 200,00	1 200,00
» kapitein, kommandant der vaste bezetting	2 400,00	1 964,39
» 2de luitenant	1 000,00	1 216,44
» adjudant-onderofficier	400,00	»
Toelage aan denzelve	300,00	»
Zes sergeanten, à f 13 's maands	936,00	936,00
Toelage aan een sergeant	100,00	100,00
Twaalf korporaals, à f 11 's maands	1 584,00	1 584,00
Vijf horenblazers, » 8 »	480,00	480,00
Twee tamboers, » 8 »	192,00	288,00
24 Tapoeijer-soldaten, » 8 »	2 304,00	2 303,00
78 Neger-soldaten, » 7 »	6 552,00	5 311,76
Transporteren	f 47 364,00	f 42 476,99

UITGAVEN.

OMSCHRIJVING.	BEDRAG. Geraamd.	BEDRAG. Werkelijk.
Per transport	f 47 364,00	f 42 476,99
Pensioenen, gagementen en onderstandgelden.		
Pensioen aan den gewezen adsistent Ch. Ruhle	500,00	500,00
Gagement aan gewezen militairen der bezetting	295,00	292,14
Gratificatien bij uitreiking van medailles	84,00	12,00
Onderstand aan den Vorst van Ashantijn	800,00	800,00
„ „ de legerhoofden van Elmina en de Acht Kwartieren	1 015,00	1 013,36
Uitgaven van verschillenden aard.		
Arbeidsloon aan de gouvernements-werklieden	3 400,00	3 400,00
„ voor de houtzagerij	1 455,00	1 455,00
Kanoloonen.	800,00	780,59^5
Onderhoud der gevangenen	300,00	583,33
Negerfeesten, Zondags- en yamscostumen	350,00	316,80
Onderhoud der forten en gebouwen	3 657,00	3 083,08^5
Aankoop van kano's	125,00	80,00
„ „ meubelen en tafelgereedschap	150,00	157,15
„ „ palmolie ter verlichting der forten.	450,00	382,45^5
Reis- en verblijfkosten van ambtenaren.	1 150,00	1 136,47
„ „ „ „ militaire detachementen.	75,00	71,43
Vracht- en draagloonen	50,00	10,65
Onderhoud van ordonnancen en boodschappers	250,00	257,69
Aanbrenggeld van recruten	230,00	200,00
Schrijf- en kantoorbehoeften.	100,00	100,97^5
Diverse huishoudelijke uitgaven.	1 000,00	976,03
Onvoorziene uitgaven	6 000,00	5 992,68^5
Transporteren	f 69 600,00	f 64 079,33^5

UITGAVEN.

OMSCHRIJVING.	BEDRAG. Geraamd.	BEDRAG. Werkelijk.
Per transport	f 69 600,00	f 64 079,33[5]
Uitgaven in Nederland.		
Pensioen aan den gewezen Gouverneur H. Bosch	1 200,00	1 200,00
» » » » resident N. B. Groen	651,00	651,00
» » de dochter van wijlen den generaal-majoor Verveer	1 800,00	1 800,00
» » den gewezen boekhouder en officier van justitie W. G. T. Derx .	1 600,00	1 600,00
» » » » » » » » » H. S. Pel . . .	1 600,00	1 600,00
Onderstand aan de weduwe Pignari, geboren Grossie.	400,00	400,00
Wachtgeld aan den gewezen secretaris der missie naar Coomassie onder wijlen den generaal-majoor Verveer.	1 095,00	1 095,00
Transportkosten aan ambtenaren en officieren naar Nederland.	1 850,00	1 683,77[5]
Kosten op de uitzending van ambtenaren	1 400,00	»
Uitzending van benoodigdheden en vracht van diverse goederen	16 128,00	15 911,19
Onvoorziene uitgaven	7 075,99	7 069,81
	f 104 400,00	f 97 090,11